Biblioteca Sighet

Reuben H. Markham

România sub jugul sovietic

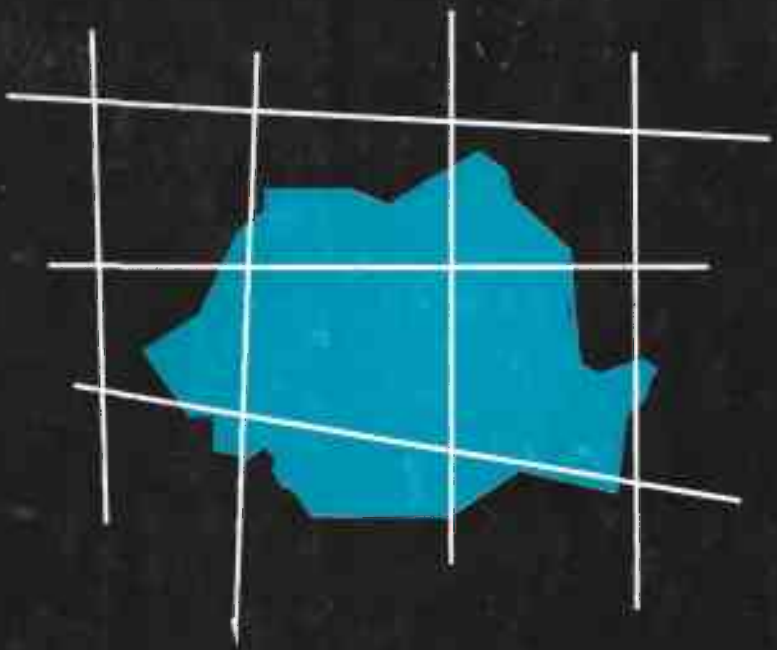

Fundația Academia Civică

Biblioteca Sighet

Reuben H. Markham a fost, —
în anii imediat postbelici,
corespondentul în România
al ziarului "Christian Science Monitor".
Expulzat din tară,
datorită reportajelor sale critice,
a publicat în 1949,
la Boston,
acest volum, care,
deşi mult citat în literatura
de specialitate,
a rămas până azi
complet necunoscut publicului român.

FUNDAȚIA

Versiunea românească a fost realizată după originalul cărții:

REUBEN H. MARKHAM
RUMANIA UNDER THE SOVIETIC YOKE
MEADOR PUBLISHING COMPANY
PUBLISHERS, BOSTON, 1949

REUBEN H. MARKHAM

ROMÂNIA SUB JUGUL SOVIETIC

În românește de GEORGE ACHIM

FUNDAȚIA ACADEMIA CIVICĂ
1996

BIBLIOTECA SIGHET
2

Editor Romulus Rusan

Coperta: Matei Câlția

Această carte a fost publicată cu sprijinul
Fundației Hanns Seidel
și al
Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Descriere CIP a Bibliotecii Naționale
MARKHAM, REUBEN H.
România sub jugul sovietic / Reuben H. Markham;
București: Fundația Academia Civică, 1996
460 p.; 20 cm. - (Biblioteca Sighet 2)
Tit. orig. (engl.): Rumania under the Soviet Yoke
ISBN: 973-97877-1-1
1. România
94 (498:47) "1944/1949"

Lui Iuliu Maniu,
unul dintre cei mai nobili lideri
democratici ai generației sale

Lui Iuliu Maniu,
unul dintre cei mai nobili lideri
democratici ai generației sale

SUMARUL

Partidele politice - în slujba poporului? 9
Fascismul se dezlănţuie în România 27
Stalin şi Hitler se reped asupra României 42
Jefuitorii se bat pentru pradă 56
România intră în război 68
Iuliu Maniu aduce servicii Aliaţilor 81
Regele Mihai îi alungă pe nazişti 95
Comuniştii se pregătesc să pună mâna pe putere 110
Stalin îşi instaurează un guvern în România 123
Patru comunişti conduc România - şi cum o mai conduc! . . . 142
Democraţiile occidentale abandonează România 162
Comuniştii îşi terorizează rivalii 178
Soldaţii ruşi intervin cu armele 200
Aservirea sindicatelor 219
Distrugerea Partidului Socialist 235
Înrobirea ţărănimii 251
Comuniştii distrug Partidul Naţional Ţărănesc 272
Comuniştii acaparează armata 290
Pervertirea justiţiei 308
Încătuşarea gândirii (presă, radio, şcoli, biserică) 326
Confiscarea proprietăţii 353
Rusia devastează şi jefuieşte 371
Încătuşarea României 388
Transilvania în fierbere 401
Rusia pune stăpânire pe Dunăre 427
O nouă constituţie 439
Întunericul se preface în beznă - ultima seară a anului 1948 . 453
Nota editorului 456

Partidele politice - în slujba poporului?

Uniunea Sovietică şi comuniştii români au folosit toate mijloacele de propagandă pentru a zugrăvi formaţiunile politice româneşti, existente înainte de lovitura de forţă comunistă de la 6 martie 1945, ca fiind corupte, opresive sau fasciste. Nu numai că ei au compromis, printr-o avalanşă de sloganе, "partidele istorice", dar, în momentul de faţă, le-au înlăturat complet din viaţa politică pe motiv că ar fi "duşmani ai poporului". Ne întrebăm, însă, dacă s-au arătat vreodată aceste partide mai "duşmane" poporului decât Partidul Republican sau Partidul Democrat în Statele Unite?

La începutul celui de-al doilea război mondial, România avea acelaşi tip de partide sau de vestigii ale unor partide politice care se întâlnea în majoritatea celorlalte ţări. Ele reprezentau diferite categorii sociale, interese economice, tradiţii istorice ori corespundeau unor tendinţe autoritare ce-şi făceau loc atunci în ţară, ca de altfel în întreaga Europă. Erau formaţiuni politice ivite în chip natural din sânul poporului. Unele aveau o activitate predominant pozitivă; altele, predominant negativă, iar cele mai multe dintre ele se înfăţişau cu o activitate parţial pozitivă, parţial negativă, aşa cum se înfăţişează şi poporul român în ansamblul său, aşa cum se întâmplă, de altfel, cu toate popoarele.

Majoritatea partidelor au fost instrumentele de largă audienţă, prin care naţiunea a ajuns să înfăptuiască reformele dorite. Unii lideri sau uncle grupuri din interior s-au folosit uneori de ele pentru a câştiga sau a păstra anumite privilegii - aşa cum se întâmplă peste tot în lume. Dar cele mai multe partide politice româneşti nu au fost simple afaceri personale, ele nu au fost în general create sau folosite pentru a satisface pofta de mărire a vreunui lider. Mişcările politice româneşti erau mai de substanţă, mai puternice şi cu substraturi mai adânci, decât orice familie sau clan de familii şi ar fi o dovadă de

superficialitate să le respingem pur și simplu, ca fiind instrumente de menținere a puterii și a privilegiilor, ori ca procedee de îmbogățire a unor învârtiți. Ele au abuzat poate, de poziția lor, așa cum au abuzat partidele din cele mai multe țări. Dar au ajutat la mersul înainte al națiunii lor. Analiști politici cu experiență opinează că, deși, cam peste tot, activitatea partidelor politice este percepută predominant negativ, absența lor reprezintă un rău cu mult mai mare. De regulă, majoritatea partidelor sunt la fel de bune sau la fel de rele ca și majoritatea poporului căruia îi aparțin.

Cum se poate presupune, ținând seama de lunga și crâncena luptă de eliberare purtată de români, cele mai multe dintre partidele lor au fost naționaliste; cuvântul *național* făcea parte din denumirile mai multor partide. Totuși, conducătorii politici și simpatizanții lor nu și-au limitat activitatea la a scanda, pur și simplu, "Trăiască România". Ei au promovat programe sociale, economice și politice, asemănătoare cu cele ale partidelor din Statele Unite. În fond, eșichierul politic românesc corespundea destul de fidel celui american, deși colaborarea între partide era, într-o oarecare măsură, mai puțin stabilă în România decât în SUA. Deși "marele partid istoric" al României, anume Partidul Național Liberal, ar fi putut fi cu greu apropiat de Partidul Republican, principalul său rival, Partidul Național Țărănesc, nu era foarte diferit de Partidul Democrat.

Ca și Partidul Republican care a fost, la început, o organizație foarte progresistă, înlocuind un partid politic cu vederi destul de conservatoare, tot așa liberalii români au intrat în scenă aproape ca niște revoluționari, dobândind sprijin prin susținerea unor campanii împotriva bătrânilor latifundiari din Partidul Conservator. Astăzi, deși național-liberalii sunt blamați de către marxiști ca fiind chintesența reacționarismului ori chiar a fascismului, ei au un trecut cu adevărat istoric, fiind un factor important în distrugerea reminiscențelor feudale și subminarea tradițiilor vechi, aristocratice. În România, prăpastia dintre boieri sau proprietarii de tip feudal pe de o parte, și țăranii, care reprezentau baza națiunii române, pe de altă parte, fusese mai adâncă decât în orice țară din Balcani, cu excepția

Ungariei.

Am întâlnit în România persoane bine situate care vorbeau despre țărani ca și cum aceștia ar fi fost o categorie umană inferioară. O atare perspectivă nu există în Bulgaria, Serbia sau Grecia. Această atitudine arogantă se datora faptului că aristocrația deținea cea mai mare parte a bogăției țării, în timp ce țărănimea le asigura cea mai mare parte a forței de muncă. Era o relicvă a șerbiei, identică cu situația altor câtorva vecini ai României: ruși, polonezi sau unguri. Partidul Național Liberal este responsabil în mare măsură de limitarea puterii vechii boierimi, ca și de micșorarea netei diferențe între omul care trudește pentru a-și câștiga traiul și acela care huzurește în lux.

Liberalii au fost cei care au introdus sufragiul universal în cazul bărbaților, au deschis un mare număr de școli, au instituit învățământul elementar gratuit și obligatoriu, au militat pentru o largă reformă agrară, au creat o industrie, s-au străduit să asigure ridicarea orașelor românești, au revigorat comerțul și au creat o burghezie românească. Au deschis toate porțile de acces, de la cea mai de jos poziție într-un sat, până la cel mai înalt post dintr-un mare oraș. Bineînțeles, nu mulți oameni săraci au putut străbate până la capăt această cale, dar unii au reușit, și acest fapt a pus capăt dominației aristocrației. O parte însemnată dintre oamenii proeminenți ai României, din timpul erei liberale, proveneau din rândurile țăranilor și în multe familii românești de bună condiție puteai observa fotografii cu bunicul sau bunica îmbrăcați în straiele de la țară. Era o mare diferență între această nouă stare de lucruri, creată de burghezia liberală, și cea statornicită de vechea boierime conservatoare.

Aceasta nu înseamnă că liberalii i-au condus pe destul de primitivii români, dintre care patru cincimi erau țărani, tocmai pe tărâmul atractiv al ideii de guvernare a poporului de către popor și pentru popor. În fapt, Partidul Liberal era puternic influențat de către o singură familie, cea a Brătienilor, care uneori a exercitat o oneroasă dictatură asupra țării, organizând câteva alegeri frauduloase și, în câteva situații, a menținut legea marțială și pe timp de pace. Partidul

a luat măsuri represive împotriva comunismului, a interzis agitațiile radicale printre muncitori și, uneori, a intervenit chiar pentru a intimida pe promotorii libertăților civice. Nimic n-ar fi mai ușor decât să scoți în evidență defectele Partidului Liberal ori să întinezi figurile liderilor săi, alăturându-le etichete înjositoare. Ar putea fi făcuți răspunzători pentru cazuri flagrante de antisemitism sau pentru persecuții, adesea șocante, împotriva reformatorilor. Liderul liberal cu cea mai mare responsabilitate pentru aceste abuzuri a fost Gheorghe Tătărăscu, care a devenit Ministrul Afacerilor Externe în guvernul impus de Rusia pentru a sprijini "masele muncitoare"

Totuși, dacă treci în revistă ultimii cincizeci de ani din istoria României, îți dai seama că liberalii au fost cei care au înfăptuit reforme structurale, de importanță fundamentală pentru țară, iar libertățile pe care ei le-au asigurat, chiar dacă limitate uneori, pot apărea ca o utopie, în comparație cu condițiile de astăzi. Răul cel mai mare pe care liberalii l-au putut vreodată face pare o bagatelă în comparație cu relele prezentului când, în timp ce toate înfăptuirile lor sunt distruse, în ultimii patru ani nu s-a mai realizat absolut nimic. Cu timpul, liberalii s-au epuizat, au decăzut așa cum se întâmplase altădată cu pompoasa și rigida clasă conservatoare, împotriva căreia, ei luptaseră cu atâta înverșunare.

Dar, tocmai la sfârșit, ei au reînceput să nutrească sentimente nobile, să propage ideile liberale, să devină purtători ai stindardului libertății și să ducă o luptă îndârjită împotriva excesele celor mai cumplite ale despotismului comunist, deși cu o considerabilă prudență și, într-o oarecare măsură, cu tenacitate reținută.

De o influență considerabil mai mare decât a vechiului Partid Național Liberal s-a bucurat, între anii 1930-1940, Partidul Național Țărănesc, sub conducerea lui Iuliu Maniu și Ion Mihalache. Acest partid, precum Partidul Democrat în America, a fost compus din două ramuri care erau, odată, separate din punct de vedere geografic. Una era Partidul Național din Transilvania, dedicat, prin spirit și tradiție, luptei împotriva dominației ungurești, cealaltă era Partidul Țărănesc din Vechiul Regat. După desprinderea Transilvaniei de Ungaria și crearea României Mari, românii arde-

leni, proaspăt eliberați de sub o dominație străină, și recent creata formațiune politică țărănistă, cu organizații în restul țării, și-au unit forțele pentru a lupta împotriva inexpugnabilei redute liberale. Uniunea nu a fost una de simplă conjunctură, ci apărea ca logică și naturală, deoarece majoritatea românilor transilvăneni erau țărani, iar lupta dusă de Partidul Național al lui Maniu a constat, realmente, dintr-un șir de bătălii purtate de românii îndeajuns de pauperi și rurali împotriva puternicei burghezii maghiare sau a aristocrației feudale. Așadar, Partidul Național al lui Maniu și Partidul Țărănesc al lui Mihalache se situau în fruntea luptei aceleiași categorii sociale, împotriva acelorași rele, pentru aceleași scopuri - mai precis democrație, educație pe scară largă, libertate civică, o mai echitabilă repartizare a pământului, șanse sociale pentru cei mulți și înlăturarea dominației unui grup restrâns.

Nou constituitul Partid Național Țărănesc a privit spre bine înființii liberali ca înspre principalii inamici și li s-a opus cu aceeași vehemență pe care democrații lui Roosevelt au folosit-o împotriva lui Hoover. Ei au organizat adunări, cu participarea unor mase imense de oameni, au făcut jurăminte solemne să distrugă fără cruțare privilegiul, "oriunde acesta și-ar ivi hidosul chip", angajându-se să pună capăt regimului care, într-o țară neobișnuit de bogată, menținea majoritatea poporului în sărăcie lucie și promițând "să facă din România o mamă pentru toți copiii săi". Ca și democrații lui Roosevelt, național-țărăniștii au reușit să-i detroneze pe liberali și să le succeadă la putere. Din păcate, partidul nu și-a adus, pe măsura așteptărilor, contribuția la dezvoltarea politică a României și la lupta pentru democrație. Am fost în strânse relații cu foarte mulți oameni din PNȚ și am un respect deosebit pentru unii dintre ei, dar observând conduita și activitatea altora, nu m-am putut împiedica să gândesc că unii, e adevărat puțini, intelectuali instruiți, ambițioși și foarte capabili, se foloseau, în scopul ascensiunii, personale, de prestigiul lui Iuliu Maniu, de devotamentul lui Ion Mihalache și de încrederea fără limite a mult asupriților țărani. Prea adesea un tânăr intelectual național-țărănist urma calea "adaptării" conduitei sale, cu revoltătoare iresponsabilitate, făcând compro-

misuri dezastruoase, pentru a obține putere personală. Unii zeloși susținători ai celor mai nefaști dictatori din istoria României au fost nevrednici "alumni" ai Partidului Național Țărănesc.

Oricum, partidul a rămas cea mai promițătoare formațiune politică românească și chiar în condițiile interzicerii sale, este încă principala forță democratică, care se opune despotismului străin pe cale de-a se instaura în țară. Continuitatea forței acestui partid ține, cu precădere, de trei factori: unul este că în ciuda tuturor defectelor, PNȚ a fost mai devotat operei de ridicare a stării țăranului român și, în genere, a întregii țări, decât oricare dintre celelalte forțe politice ale țării. Celelalte două motive îi privesc pe cei doi lideri ai săi, Iuliu Maniu și Ion Mihalache. Fără a avea, fie și o cunoaștere de suprafață a acestor doi oameni, nu poți înțelege, câtuși de puțin, viața politică a României de azi, pentru că cei doi simbolizează tot ceea ce are mai bun poporul român.

Ion Mihalache, originar din Muntenia, și-a început cariera ca învățător de țară. S-a căsătorit cu fiica preotului din sat. Experiențele tinereții, ca și contactele cu elevii și părinții acestora, i-au întărit convingerea că în România propășirea țăranilor este o chestiune de o extremă urgență. Și-a consacrat întreaga viață împlinirii acestei necesități vitale, și, chiar și acum, când se află în închisoare, condamnat pe viață, el se consideră încă angajat în misiunea pe care singur și-a ales-o.

Mihalache este unul dintre cei mai populari și mai înțelepți lideri agrarieni pe care i-am cunoscut. El nu are impetuozitatea, vădită altădată, de curajosul și energicul lider bulgar Alexander Stamboliisky, nici erudiția, versatilitatea și șarmul croatului Ștefan Radici. Nu are nici rigida, tolstoiana frugalitate a succesorului acestuia, Vladko Machek, nici buna cunoaștere a lumii pe care o arată actualul șef al Partidului Țărănesc Polonez, Stanislaw Mikolajczyk, oameni cu care am, sau am avut, strânse relații personale. Dar în ceea ce privește eficiența, devotamentul față de țărani, noblețea sufletească și sentimentul de încredere pe care ți-l inspiră, Mihalache nu este mai prejos decât nici unul dintre aceștia. Dintre toți liderii politici pe care i-am cunoscut, "cruciații" cauzei țărănești

mi s-au părut cei mai inspirați, și nici unul în mai mare măsură decât Mihalache.

Fără a vorbi fluent o limbă străină, sau a avea o mare experiență a călătoriilor peste hotare, el are o naturală percepție a lumii afacerilor internaționale și, îndeosebi, a forțelor în stare să determine dezvoltarea europeană. Are solide cunoștințe practice de economie, este un excelent pedagog și un abil politician, credincios fără a fi orbește legat de biserica națională, caracter ferm, dar în aceeași măsură având o genială știință a relațiilor cu oamenii. Deși a deținut înalte poziții în stat, fiind în câteva rânduri ministru și, pentru o scurtă perioadă, chiar prim-ministru, a rămas un om sărac, trăind cu mare simplitate. El îmi apare cam tot așa de înstărit ca un fermier din Kansas ce deține o parcelă de pământ obișnuit și trăind într-o casă de țară, cam tot așa de confortabil ca un harnic învățător rural, din Dakota de Nord.

În gospodărie avea ajutoare pentru mulsul vacilor sau hrănitul animalelor și câteva slujnice pentru a o ajuta pe soția sa, la treburile casei. Aveam impresia că el le trata pe aceste fete în casă, așa cum procedează oamenii din Kansas, când fata vecinului vine să-ți ajute la vreo treabă oarecare. Nu avea șofer, pentru că nu avea automobil. Când se afla în București, stătea în gazdă la vreo rudă. Vreau să subliniez simplitatea felului de a fi și de a trăi al lui Mihalache pentru că, într-o țară iubitoare de lux, aceasta demonstrează, deopotrivă, bunul simț și caracterul integru.

Mihalache era străin de demagogie, de specia vulgară a urii de clasă, el nu a incitat niciodată pe țărani împotriva celor înstăriți și s-a abținut de a folosi, în maniera favorită a lui Stamboliisky, obișnuitele sloganе ruraliste, ce asemuiau marile orașe cu Sodoma și Gomora. În plus, Mihalache a fost un naționalist blând, ceea ce este o caracteristică aproape generală a liderilor agrarieni, pentru că, pretutindeni în Europa, țăranii au fost cei care, în vremuri de restriște, au conservat identitatea națională.

Aceasta înseamnă că Mihalache nu dorește, în chip firesc, ca România să fie dominată sau înghițită de către Rusia. Și mai înseamnă că el, ca orice lider veritabil al unui partid țărănesc, este

ireductibil opus comunismului, în care vede doar instrumentul unei puteri străine. Atitudinile sale, destul de obişnuite şi moderate, nu vor să spună că Mihalache se dovedea slab sau nehotărât în materie de reforme sociale, sau de ridicare a ţărănimii. El a susţinut întotdeauna o încă şi mai radicală împărţire a terenului arabil, sprijinul statului pentru cooperative, credite avantajoase pentru ţărani, răspândirea în masă a culturii, îmbunătăţiri săteşti, prin lucrări publice, progresul sistemului de învăţământ, iluminat şi reţele de apă în sate, precum şi exploatarea resurselor naturale de către stat. În chip natural, el a fost în România principalul susţinător al "statului ţărănesc", prin care înţelegea, cu adevărat, guvernarea poporului de către popor şi pentru popor. În chip natural aceasta s-ar fi făcut predominant prin şi pentru ţărani, din moment ce ei constituiau patru cincimi din populaţie.

Deşi avea statura unui lider proeminent, felul de a fi al lui Mihalache era total opus unui dictator. Metodele, ca şi conferinţele sale politice, erau perfect similare cu cele ale unui onorabil preşedinte al unei adunări dintr-un oraş din New England. Era tolerant şi răbdător, bucuros să asculte opiniile, atât ale prietenilor cât şi ale adversarilor şi întotdeauna gata să risipească neînţelegerile. A fost unul dintre cei mai maturi, mai incoruptibili, mai înţelepţi şi mai neînfricaţi profesori de democraţie pe care i-am văzut la lucru. Cel mai aprig campion american al self-governmentului s-ar fi simţit în largul său, cu dânsul. Ca o caracteristică românească, el avea un fin simţ al umorului şi era unul dintre cei mai străluciţi oratori, într-o ţară plină de buni oratori. Nici un partid românesc nu a avut un lider provenit din Vechiul Regat care să întrupeze atâtea remarcabile calităţi ca Mihalache şi nici un politician din Vechiul Regat nu a arătat faţă de ţărani stăruitorul şi inteligentul devotament care l-a individualizat pe dânsul.

În ceea ce priveşte veritabila sa atitudine antifascistă, sunt puţini oameni în lume cu un trecut atât de remarcabil ca al lui Mihalache. Relaţiile sale cu minorităţile din ţară şi atitudinea sa faţă de cooperarea internaţională ar putea servi ca exemplu celor mai mari democraţi, din ţările cele mai avansate. Astăzi, el zace în

închisoarea în care comuniștii l-au aruncat, tocmai pentru că este un veritabil democrat.

O figură politică încă și mai proeminentă, bucurându-se de un prestigiu și mai mare este Iuliu Maniu, originar din Transilvania. Maniu mi-a reamintit mult, de ceea ce cred eu că reprezenta Woodrow Wilson. La o vârstă tânără, după ce și-a sfârșit studiile de drept, el s-a consacrat practicii dreptului canonic, în cel mai renumit centru ecleziastic din Transilvania sa natală. Ca avocat, ca om al bisericii, ca vlăstar al unei renumite familii de patrioți, el s-a devotat umilitului și împilatului popor român, aflat sub dominație ungurească, în ceea ce atunci era o parte a Imperiului Austro-Ungar și i-a consacrat, necondiționat, viața sa. Nu a urmărit decât ridicarea spirituală și eliberarea poporului său, iar instrumentele principale pe care le-a folosit în această luptă au fost școala, biserica și politica. Cunoscându-i nemijlocit pe țăranii din jurul Blajului, ca și de pretutindeni din Transilvania, el a devenit deputatul lor în Parlamentul de la Budapesta și s-a distins ca un neînfricat, deși înțelept și manierat, exponent al oropsiților săi conaționali. El a devenit, la Budapesta, liderul grupurilor tuturor celorlalte minorități, opresate de trufia ungurească.

Numele și activitatea lui Maniu au ajuns sinonime cu lupta românilor pentru dreptate socială și drepturi naționale. El a fost adevăratul conducător în istoricele clipe din Decembrie 1918, când Transilvania s-a unit cu România, și a reprezentat unul dintre factorii importanți, în crearea României Mari. Apoi, în această nou creată Românie Mare, el a continuat să lupte neîncetat împotriva puterii economice, concentrate în mâinile câtorva, și a arbitrariului administrativ, în favoarea omului simplu, cu deosebire a țăranului. A părut, așadar, firesc ca, în 1926, Maniu și Mihalache să-și unească forțele, iar partidele lor să fuzioneze într-o singură organizație.

S-a spus adesea că Maniu a fost mai degrabă un om de opoziție, decât un politician pragmatic și constructiv, iar eu înclin să cred că această acuză este întemeiată. Se spune, de asemenea, că este foarte încăpățânat și, neîndoielnic, acesta e adevărul. El este un luptător

neînduplecat şi duşmanii pe care îi combate sunt întotdeauna duşmanii omului de rând. A fost împotriva Partidului Liberal şi a familiei Brătianu, pe vremea când aceştia exercitau asupra ţării o putere aproape fără margini. S-a opus cu furie şi fără preget doamnei Lupescu, amanta regelui Carol al II-lea, a cărei poziţie dominantă în viaţa românească o considera un dezastru politic şi o degradare morală. Nici un profet evreu nu i-s-a opus cu o mai mare înverşunare lui Iezebel, decât a făcut-o Maniu faţă de Magda, amanta regelui. S-a ridicat, de asemenea, împotriva regelui Carol al II-lea, pe care tot el îl ajutase să revină în ţară, pentru că l-a considerat autocrat, profascist şi părintele autoritarismului în România. Una dintre dorinţele cele mai arzătoare ale lui Maniu a fost de a scăpa România de Carol şi de amanta lui. Era convins că democraţia nu ar fi putut progresa vreodată în ţară, câtă vreme Carol rămânea pe tron.

În timpul războiului, el s-a dedicat cauzei Aliaţilor, îndeosebi Americii şi Marii Britanii, cu un devotament egal cu al liderului oricăreia dintre Naţiunile Unite, şi aceasta în condiţiile în care România lupta de partea Axei. Maniu nu s-a abţinut niciodată de a da glas sentimentelor sale antinaziste, spunându-i în repetate rânduri dictatorului Ion Antonescu că face o greşeală catastrofală împingând armata română în luptă dincolo de Nistru şi i-a cerut mereu să încheie pace cu Aliaţii. În acel moment, numele său cântărea greu în afara graniţelor ţării şi, fără nici o îndoială, în România avea o greutate mai mare decât numele tuturor celorlalţi politicieni puşi laolaltă. Britanicii au stabilit cu dânsul un contact direct prin radio şi, la începutul lui 1944, au început la Cairo negocieri directe cu trimişii săi. Prestigiul lui Maniu era, de ani de zile, atât de mare şi el era atât de unanim recunoscut ca întruchiparea opiniei publice româneşti încât, în ciuda opoziţiei sale severe şi deschise la adresa totalitarismului, nici un dictator nu a îndrăznit să-l întemniţeze, înainte ca dictatorii comunişti să fi pus mâna pe putere. Aceştia însă au avut, de la bun început, drept scop, înlăturarea lui şi a partidului său, din viaţa politică.

Fiecare pas pe care Maniu l-a făcut în ultimii zece ani dinaintea

condamnării sale la închisoare pe viață, a fost urmărit de poliția secretă. Pentru nici o persoană publică din România, nu au organizat agenții diferitelor state și regimuri politice, inclusiv ungurii, naziștii sau rușii, o mai strictă și mai îndelungată supraveghere, ca pentru Maniu. Puțini au fost aceia care, aflându-se sub o asemenea tensiune constantă, au avut pe umerii lor o atât de grea responsabilitate și încă mai puțini au rămas atât de calmi, echilibrați, curtenitori, într-un cuvânt geniali. Maniu a fost atacat de către comuniști în presă și, mai cu seamă, la radio și în adunările publice, dincolo de orice limite și fără nici o reținere. Deși era caricaturizat și înfățișat ca escrocul cel mai ordinar, trădătorul de cea mai joasă speță, criminalul cel mai însetat de sânge sau reacționarul cel mai înrăit, el nu și-a pierdut niciodată demnitatea ori stăpânirea de sine.

În ciuda rigidității sale și a atașamentului ferm față de propriile principii, pe care le-a urmat cu mare stăruință, Maniu este un om foarte sentimental. Am văzut un exemplu, mișcător în acest sens, la procesul criminalului de război Ion Antonescu, desfășurat în fața Tribunalului Poporului. Când Maniu se pregătea să părăsească sala tribunalului, după ce depusese mărturie, în picioare, timp de șase ore și jumătate, el a trecut inevitabil, prin apropierea boxei acuzatului și, deodată, sub impulsul momentului, a strâns mâinile celor doi conducători inculpați, Ion și Mihai Antonescu. În acea perioadă extrem de tensionată, Rusia exercita o presiune teribilă pentru a pune mâna pe România, iar Antonescu era înfățișat ca întruchipând tot ceea ce Moscova detesta mai mult și era hotărâtă să lichideze. Maniu știa că pe dânsul rușii îl urau chiar mai mult decât pe Antonescu și nu se putea să nu-și fi dat seama că era extrem de imprudent să strângă mâinile celor doi bărbați care, la presiunile Moscovei, erau practic condamnați la moarte, pentru crime de război. În ciuda acestui fapt, Maniu le-a întins mâna.

Acest gest a stârnit, de îndată, o furtună de insulte din partea conducerii comuniste. Mi-a fost dat rareori să văd o izbucnire de ură, atât de viscerală și inflamată, ca aceea pe care niște tineri, bine dedați cu invectivele comuniste, le-au revărsat asupra sa. Agitându-și pumnii încleștați, ei strigau: "Jos cu trădătorul, ucigașul și

prietenul criminalilor de război". Când Maniu, al cărui mers era uneori legănat, s-a îndreptat agale spre ieșire, a trebuit să-și croiască drum printre două falange de tineri furioși care gesticulau zgomotos, dar el a rămas la fel de dârz și neclintit, ca atunci când ar fi intrat în biserică pentru liturghia pascală.

Am avut ocazia să vorbesc cu dânsul în particular, la puțin timp după acest incident, și l-am întrebat de ce a făcut un gest atât de imprudent și nenecesar, în fond. Mi-a răspuns că l-a făcut pentru că, dacă n-ar fi procedat așa, i-ar fi fost rușine de dânsul tot restul vieții. L-am întrebat, apoi, care crede că vor fi pentru el consecințele politice și a replicat că ar fi nedemn de dânsul să aprecieze situația dintr-o atare perspectivă. Consideră că a acționat ca un om și ca un creștin, fără a se gândi la consecințe. Ar fi fost un laș dacă ar fi procedat altfel, ori el nu se consideră un laș. A văzut doi bărbați izolați, consternați, părăsiți, urîți de clica conducătoare, doi oameni în fața morții. A avut un presentiment că vor fi împușcați curând, după cum s-a și întâmplat... Și atunci când pentru o clipă s-a aflat în fața lor, pentru ultima oară, a simțit că el, creștinul care este, ar fi ipocrit dacă nu le-ar oferi o strângere de mână, în semn de rămas bun. După acest gest, o furtună de insulte s-a abătut cu turbare asupra capului lui Maniu, mai exact asupra mâinii sale, iar rușii au transformat gestul său spontan într-un act de importanță majoră, îndeajuns de grav pentru a-i compromite activitatea politică viitoare. Dar Maniu nu a regretat, o clipă, fapta săvârșită sub impulsul momentului, considerând-o cu adevărat creștinească. Gestul a oferit pretext comuniștilor să-l condamne pe el însuși la temniță pe viață.

Maniu trăia extrem de simplu. Avea o mică gospodărie în Transilvania, pe care arareori avea timp s-o viziteze, dar de pe urma ei obținea un mic venit. Când l-am văzut ultima oară, ocupa o cămăruță într-o locuință modestă a unui prieten bucureștean, la etajul al cincilea al unui bloc cu totul nearătos. Nu avea mașină și nici un fel de anturaj. Își îmbrăca hainele până ce aproape căpătau luciu de atâta purtat, nu arunca o pereche de pantofi până ei nu erau pingeliți cel puțin de două ori și purta același tip de guler alb, înalt, foarte popular altădată. Era întotdeauna politicos, plin de grijă față

de prieteni, plin de atenție chiar față de oamenii care i-au pricinuit rău, extrem de pudic în exprimare și cu totul devotat Bisericii, deși într-un fel fundamental opus unui bigot. Nu a arătat niciodată în public altceva decât politețe și devotament pentru propriile-i principii. Nu are vreun talent ieșit din comun, nu este un orator de forță, nu are un glas impunător, nu este un bun companion pentru cei din lumea înaltă, amatori de lovituri sub centură, și are o anume rigiditate, provenită din sfiiciune. Nu pleacă urechea la nici o demagogie, dar cred că este un slab tactician politic și a îngăduit prezența, în anturajul său, a unor oameni de slabă calitate. În ciuda acestor limite, Maniu este, practic, de mult timp, întruchiparea aspirațiilor, convingerilor și aversiunilor întregii națiuni române. Nici o personalitate românească, fie ea figură istorică sau contemporană, nu se bucură de prestigiul acestui solemn și genial, fragil și rafinat, absolvent al școlilor Blajului. Întemnițarea sa nu a făcut decât să sporească dragostea poporului pentru dânsul.

Se spune adesea, e de fapt o afirmație emanată din cercurile puterii, că Maniu este dușmanul Rusiei. În această formă agresivă, acuzația este injustă, așa cum toată activitatea lui Maniu o arată. Nu e mai puțin adevărat, însă, că el este un înverșunat adversar al dominației Rusiei asupra României, ca și al exploatării de către Rusia a României. În acest sens el este un naționalist român, în același fel în care George Washington sau Thomas Jefferson au fost naționaliști americani. Maniu susține, și a susținut întotdeauna, ideea celei mai strânse colaborări între România și Rusia, ca state suverane. A avut o răspundere mai mare decât oricare alt român, cu excepția regelui Mihai, pentru smulgerea țării din alianța cu Germania și readucerea ei de partea aliată, unde se găsea și Rusia. Mai mult decât oricare om politic român, el a militat pentru bune relații cu Rusia. Dar nu a făcut niciodată, în perioada dintre cele două războaie mondiale, un secret din opoziția sa față de tendința Rusiei de a folosi România ca pe un instrument pentru propria sa securitate, ca și față de tendința Rusiei de a-și însuși teritorii românești. Bineînțeles, el este împotriva comunismului, de o manieră deschisă și sfidătoare, ca un fel de Wilhelm Tell, căci, ipso

facto, oricare lider democratic veritabil se situează împotriva dictaturii comuniste a proletariatului. Maniu s-a pronunțat împotriva lagărelor de concentrare, a cenzurii, a suprimării libertăților cetățenești, a spargerii mitingurilor politice de către huligani, a molestării adversarilor de către bătăuși tocmiți. S-a pronunțat pentru sindicate libere care își aleg în mod democratic conducătorii și pentru o țărănime emancipată care își trimite în Parlament reprezentanții, pentru a-i apăra interesele.

Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc sunt cunoscute, în mod obișnuit, sub denumirea de "partide istorice". În ultimii douăzeci de ani, ele au reprezentat, fără îndoială, aspirațiile unei largi părți a românilor, tot așa cum republicanii și democrații reprezintă poporul american.

O a treia grupare politică, ce merită a fi menționată numai în treacăt, o reprezintă fostul Partid al Poporului, al decedatului mareșal Alexandru Averescu. Mareșalul, deși avea o origine țărănească pe cât se poate de umilă, s-a ridicat repede în cadrul Armatei Române și s-a dovedit un militar excelent, acoperindu-se de glorie și prestigiu prin faptele de arme ale României în primul război mondial, bucurându-se de cea mai mare onoare care putea să-i fie conferită de către patria recunoscătoare. La sfârșitul anului 1918, când soldații români au fost demobilizați, fiul de țăran Averescu, își câștigase o reputație similară cu cea de care se bucura altădată, în America, generalul Ulysses Grant. El a devenit șeful unei nou create formațiuni politice, denumite Partidul Poporului, care promitea să satisfacă dorințele unor largi categorii sociale și să ofere, îndeosebi soldaților care luptaseră în război, aproape tot ceea ce ei își doreau.

O serie de politicieni, nu tocmai dintre cei cu multe scrupule, s-au grupat în jurul lui și au ajuns la putere împreună cu el. Averescu a prezidat guvernul, din martie 1920 până în decembrie 1921, și a redevenit premier în martie 1926, după patru ani de domnie liberală. A avut un succes răsunător la alegerile din luna mai a aceluiași an, a guvernat un răstimp scurt și fără orizont, a îngăduit

unui număr de politicieni lacomi să-şi umple buzunarele şi, curând, a intrat într-un con de umbră.

Unul dintre acei necunoscuţi care s-au alăturat cohortelor prădalnice din jurul mareşalului Averescu a fost Petru Groza, originar din oraşul Deva, din Transilvania. Pentru scurt timp, el a fost unul dintre miniştrii secretari de stat în guvernul său şi, în această calitate, a reuşit să adune ceea ce se va dovedi baza unei averi foarte substanţiale. După ce partidul lui Averescu s-a destrămat, Petru Groza s-a bălăcit în cele mai întunecate cotloane ale mocirlei politice, căzând în desăvârşită uitare. A încercat să iasă la suprafaţă, creându-şi propriul său partid, "al ţăranilor", în regiunea sa natală, Hunedoara, dar a avut puţin succes.

Ambiţioşii demagogi politici de pretutindeni sunt obişnuiţi să folosească două metode, pentru a se ridica: să adere la un partid tradiţional sau să formeze unul nou. Groza a încercat amândouă aceste metode şi a eşuat de fiecare dată. A trebuit să aştepte ca Făt-Frumosul de la Moscova să-i îndeplinească visele. Doctorul Groza şi-a intitulat noul partid "ţărănesc" prin care spera să ajungă la putere, Frontul Plugarilor. Potrivit unei cărţi voluminoase, publicată de Groza sub titlul *Revolta pământului*, pe care prim-ministrul român al lui Stalin a avut amabilitatea să mi-o dăruiască, Frontul a apărut în public în ianuarie 1933, cu ocazia unui miting al ţăranilor, ţinut la Deva. Americanii îşi vor aminti că în acea perioadă, pretutindeni în lume, chestiunea ţărănească era de o importanţă vitală. În mai multe ţări, pe la începutul anilor '30, fermierii au început să fie alarmaţi de interzicerea în masă a ipotecărilor şi au început să ia măsuri, uneori violente. Chiar o regiune atât de echilibrată şi moderată ca Iowa nu a fost scutită atunci de furioase agitaţii politice. Ţăranii români erau şi ei într-o stare de spirit proastă. Într-adevăr, situaţia era atât de serioasă, încât guvernul de la Bucureşti a elaborat o lege a reconversiunii datoriilor, menită să uşureze situaţia debitorilor agricoli şi să le salveze proprietăţile. Petru Groza, om foarte bogat, cu moşii întinse, având una dintre cele mai luxoase locuinţe din Transilvania, mari hoteluri, întreprinderi industriale şi mari interese bancare, a decis să tragă un folos personal din starea

de nemulțumire a țărănimii. O seamă de alți politicieni ambițioși au gândit în același fel - căci astfel de oameni există încă de pe timpul lui Absalom, sau chiar mai devreme. Deja, câteva mici facțiuni dizidente se desprinseseră de Partidul Național Țărănesc al lui Iuliu Maniu și, folosind o nelimitată demagogie, cereau sprijinul țăranilor, pentru propriul lor folos. Fiecare se străduia să-l întreacă pe celălalt în promisiuni și-n imprecații.

În primul an, Groza a acționat în destul de strânsă legătură cu comuniștii, folosindu-le sloganele; a desfășurat o activitate considerabilă, obținând un oarecare succes. Posibil ca mulți dintre "plugari" să fi fost sinceri, așa cum mulți dintre naziștii lui Hitler sau dintre inchizitorii ducelui de Alba au fost și ei sinceri. Vechile partide românești se dovedeau nesatisfăcătoare. Țăranii erau neglijați, condițiile sociale erau deplorabile și orice om cinstit ar fi fost înclinat să ceară o acțiune viguroasă. Mărturisesc că am simțit trezindu-mi-se un oarecare interes față de Frontul Plugarilor, când câteva slabe ecouri ale activității lui mi-au reținut, atunci, atenția. Timp de câteva luni, mișcarea a creat impresia că ar putea să se dezvolte într-un instrument politic de o oarecare forță. New Deal-ul fusese lansat în America, iar hitlerismul apărusc în Germania. Nu părea exclusă posibilitatea ca, apărând ca un răspuns la o vie nemulțumire, Frontul lui Groza să joace un oarecare rol, într-o Românie cuprinsă de instabilitate. Totuși, după trei ani, mișcarea eșua, fără a fi reușit să trimită un singur om în Parlament sau, cel puțin, să se fi ales din rândul ei vreun primar sau vreun consilier județean. Nu a fost decât o licărire în spectrul politic românesc, care nu a produs nici o impresie în țară, cu excepția județului Hunedoara, și aici, doar pentru scurt timp. Activitatea ei s-a mărginit, preponderent, la a organiza mitinguri de propagandă și la distribuirea unei mici cantități de literatură de partid. N-a efectuat nici o reformă. Nu și-a găsit niciodată locul printre partidele țărănești minore, conduse de Argetoianu, Iunian, Dr. Lupu sau Goga. Părea, la început, a se structura ca un populism incipient, dar s-a dovedit a fi o înșelătorie.

Cred că acest eșec s-a datorat, mai întâi, faptului că Frontul a fost exclusiv o mișcare de protest împotriva unui rău temporar și

specific, iar în al doilea rând, țăranii presimțeau că nu au motive speciale să aștepte vreun ajutor de la Groza. Deși foarte ambițios, noul "țăran șef", nu lăsase vreo urmă în viața politică românească și era complet necunoscut, cu excepția perioadei când era un ministru obscur în efemerul cabinet constituit de inconștientul Partid al Poporului, condus de mareșalul Averescu. Groza își cheltuise cea mai mare parte din energie pentru a se îmbogăți și metodele folosite pentru aceasta nu difereau deloc de cele ale indivizilor celor mai venali din acea epocă. Nu a știut niciodată să susțină, fără interese egoiste, vreo cauză socială importantă sau să facă vreun sacrificiu în favoarea vreunui grup oprimat, dintre susținătorii săi. Frecventa biserica regulat și-n chip ostentativ, dar nu se conducea în viața particulară după mari idealuri morale. Era mai puțin valoros decât milioane de alți oameni obișnuiți și se deosebea de concetățenii săi numai prin succesul pe care-l avea în acumularea de bani, case și pământuri. Țăranii dezamăgiți, care-și pierduseră încrederea în alte partide sau lideri, n-au putut vedea nici în Groza expresia vreunui eroism social sau o puritate morală care să-i atragă înspre el; de la început, le apărea ca un șarlatan. În momentul în care Hitler dezlănțuia al doilea război mondial, Frontul Plugarilor era, practic, defunct, iar fondatorul lui conta prea puțin în lumea politică românească.

Un prestigiu și o importanță incomparabil mai mari avea micul Partid Socialist. Socialiștii reprezentau o veche și respectată mișcare politică în România, prin afirmarea credibilă a unor idealuri înalte, ca și prin serviciile lor dezinteresate, în slujba poporului. Partidul a apărut la sfârșitul secolului trecut și, în timp, a obținut adeziunea unui număr destul de mare de intelectuali, dintre care mulți neromâni. El a creat printre artiști și oameni cu carte un stil foarte popular, cu fulare-n vânt și plete lungi, și a generat multă simpatie pentru cei oropsiți. A exercitat o influență salutară asupra opiniei publice, înrâurind o serie de personalități de primă mărime și constituindu-se într-un impuls pentru reforme și democrație. S-a situat în fruntea acțiunii de organizare a muncitorimii și de însușire de către tineri a unei culturi politice înaintate. Pentru toate aceste

realizări, Partidul Socialist putea fi foarte mândru. Totuși, ca forță politică, avea o importanță foarte limitată și nu a reușit vreodată - chiar sprijinit de alții - să trimită mai mult de șase deputați în Parlament, ori să dobândească o puternică susținere de masă. În mod obișnuit, socialiștii apreciau libertatea politică tot atât de mult ca și celelalte partide din opoziție.

Pe lista grupărilor politice românești, comuniștii nu se găseau nicăieri. Grupul lor minuscul nu era propriu-zis un partid, ci o conspirație. Ei nu foloseau metode politice, ci violența, și nu plănuiau să întărească, ci să înrobească poporul. Sprijinul lor nu era în România, ci în Rusia, iar directivele nu veneau dinspre "masele muncitoare" românești, ci de la Kremlin. În total, să fi avut vreo 1000 de aderenți. Vom vorbi, la locul potrivit, despre Partidul Comunist, ca despre un complot îndreptat împotriva țării.

Un alt tip de mișcări politice care au început să dobândească un rol important în anii 30 erau cele antisemite, în diferite forme. Cea mai radicală expresie a lor au reprezentat-o legionarii, sau Garda de Fier. O descriere a lor necesită un capitol aparte.

Fascismul se dezlănțuie în România

Fascismul a apărut în România într-o manieră extrem de nefastă. A debutat prin violență și a sfârșit prin violență, neaducând altceva decât distrugere, înjosire personală și dezintegrare națională. Deși bazat pe naționalism, el a discreditat numele României, mai mult decât oricare mișcare politică din istoria sa modernă și, încă de la început, a părut străin de felul de a fi al românilor. Deși a stârnit mult idealism, fiind susținut de tânăra generație care spera într-o viață mai bună, cele mai cunoscute acțiuni ale sale au constituit asasinate de cea mai joasă speță. Fondatorii mișcării, care propovăduiau cu exaltare românismul, mai presus de orice altceva, nu erau de origine etnică românească.

Am venit în contact cu forma românească a fascismului, la începutul anilor '30, poate chiar în 1930. Pe atunci locuiam la Sofia, dar vizitam România în fiecare lună, culegând știri de pe întreg cuprinsul Balcanilor. Eram un corespondent itinerant. Când mă găseam la București, trăgeam la modestul hotel "Splendid", în centrul orașului. Într-una din ședințele mele aici, recepționerul mi-a arătat doi oameni înalți, subțiri, cu fețe prelungi, șoptindu-mi cu voce misterioasă: "E Codreanu, cu tatăl său". Știam cine era Codreanu; era conducătorul Gărzii de Fier, era "Căpitanul". Ucisese deja un om, în numele "cauzei". Cel asasinat era un șef de poliție, iar Codreanu fusese achitat în urma unui răsunător proces. Unii români îl priveau ca pe "asasinul erou", sau ca pe "răzbunătorul celor slabi".

Corneliu Zelea Codreanu conducea o mișcare care-și propunea să unifice și să transforme România, să înlăture necinstea, corupția și privilegiile, să pună capăt exploatării omului de către om și să ofere fiecărui tânăr din clasele de jos, muncitor sau țăran, șanse egale cu ale celorlalți. Programul suna ca unul comunist; de altfel,

atât perspectiva generală cât și metodele folosite țineau, în mod esențial, de comunism, deși ar fi fost de presupus ca lucrurile să stea cu totul invers, pentru că unul dintre scopurile Legiunii era tocmai să distrugă comunismul.

Când l-am văzut eu, "Căpitanul" era îmbrăcat într-un costum popular alb. Fusese țesut manual, în casă, ca toate costumele țărănești, și-i dădea o înfățișare șocantă. Nu c-ar fi fost un fapt atât de neobișnuit să vezi o astfel de îmbrăcăminte, pe care puteai s-o vezi pretutindeni în țară, pe câmp sau la biserică. Nenumărate persoane îmbrăcate în același fel vindeau atunci, pe străzile Bucureștiului, păsări, legume sau fructe. Nenumărați copii, îmbrăcați cu același tip de costume, dădeau buzna chiar în fața hotelului încercând să vândă ziarul, dar de regulă nici un membru al "inteligheției" nu mai purta veșminte populare. De fapt, unul dintre motivele pentru care românii se-ndreptau spre învățătură era obținerea unei diplome și a unui nivel de educație care să le permită să lepede hainele țesute în casă, purtate de păstorii sau "mămăligarii" de la țară. Dar, în fața mea, se găsea înaltul, impozantul și chipeșul Codreanu care absolvise o școală și care avea destui bani ca să locuiască într-un hotel, chiar dacă, din întâmplare, era îmbrăcat în costum popular. Acest tip de costum a constituit, la început, uniforma și simbolul membrilor Legiunii.

Costumul nu era nepotrivit, ținând seama că liderii noii mișcări își chemau adepții să se reîntoarcă la obiceiurile, tradițiile și credințele străvechi. La-nceput, ei au acționat viguros la sate, exploatând religia, îndeosebi pe cea a bisericii ortodoxe. Ei au pus la punct un plan, împreună cu preoții ortodocși, constând în a face adunări sub oblăduirea Bisericii, a-i aduna pe țărani prin bătaia clopotelor sau a stârni emoții în masă printr-o imagistică ecleziastică sau prin referințe biblice. Membrii Legiunii, îmbrăcați în alb, intrau în sate, în căruțe frumos împodobite trase de falnice perechi de boi albi, ori veneau călare pe cai albi. Toate acestea îi atrăgeau pe țărani sau pe oamenii de rând. Legionarii se identificau ei înșiși cu masele, se autoproclamau parte a lor și le promiteau libertatea și instaurarea unei noi ordini sociale, mai favorabile. Toate aceste

promisiuni, însoțite de cântări bisericești sau de cântece naționale, erau adesea făcute în prezența preoților a căror înfățișare, bărbi și veștminte dădeau impresia că asupra mișcării a fost pusă însăși pecetea lui Dumnezeu. Țăranii ar fi putut cu ușurință crede că peste o astfel de adunare pluteau stoluri de îngeri și că sfinții din cer îi așteptau pe dânșii. Și, într-adevăr, legionarii se intitulau "Legiunea Arhanghelului Mihail".

N-ar fi exagerat să spun că, la început, erau elemente în această mișcare ce puteau aduce aminte de puritanismul timpuriu din vremea lui Oliver Cromwell.

Căpitanul și camarazii săi care îi juraseră credință deplină, chiar cu prețul vieții, chemau națiunea la sacrificii și exaltau traiul auster, dus înspre binele societății. Erau pătimași ca și întâii puritani, ori ca vechii evrei de la care aceștia și-au revendicat tradițiile. Oamenii lui Cromwell erau aprigi și hotărâți să ucidă, dacă e necesar, așa cum și Căpitanul o făcuse deja. Tinerii legionari obișnuiau să zugrăvească disprețuitor orașele, ca pe Sodoma și Gomora, și promiteau o lume nouă, chiar dacă schimbarea s-ar face cu lacrimi, vaiet și scrâșnet de dinți. Ceea ce atunci îmi părea curios, dar nu-mi mai pare astăzi, este că Legiunea și Codreanu îi atraseseră și pe unii idealiști, alături de criminali, setoși de jaf.

Chiar și defectele evidente ale mișcării exercitau o anume atracție și erau acceptate de o seamă de adepți, ca indicii ale vigorii ei. Mișcarea era îngust creștină și impregnată de naționalismul românesc, de o culoare ortodoxă, spre deosebire de germanii romano-catolici, ungurii presbiterieni sau rușii sovietici atei și fundamental opusă evreilor. Cu alte cuvinte, Codreanu putea fi privit ca un Ioshua care-i considera pe români ca aleși și-i chema la o viață națională proprie, distinctă față de cea a vecinilor lor. Antisemitismul a fost o trăsătură majoră a mișcării: în fapt, a fi creștin legionar însemna să-i urăști pe evrei. Codreanu preluase atitudinea sa antisemită de la unul dintre profesorii celebri ai Universității din Iași, A.C. Cuza, care înființase Liga Națională pentru Apărarea Creștinilor. Prin urmare, în epoca în care Hitler era încă un necunoscut, lua naștere în România o viguroasă mișcare

antisemită care se pronunța, în același timp, pentru transformarea țării și eliberarea celor exploatați. Ea atrăgea studenți, profesori, tineri ofițeri, tineri preoți și creștea cu repeziciune. În timp, și-a stabilit numeroase centre pe întreg cuprinsul țării și a format celule secrete în aproape fiecare instituție, inclusiv în armată, poliție și justiție. Avea propriile sale publicații, printre care un bătăios cotidian, și primea o generoasă asistență, în toate domeniile, de la tovarășii de drum.

Următoarea mea experiență directă cu legionarii a fost cu ocazia unui mare miting la Ateneu, cea mai mare sală de conferințe a Bucureștiului. Clădirea, o instituție națională, înălțată prin contribuție voluntară, era folosită pentru întruniri cu scop cultural sau patriotic, de înalt interes. Legionarii ajunseseră așadar la o asemenea notorietate în țară, încât li se permitea să folosească Ateneul.

L-au umplut până la refuz. Îmi aduceau aminte de mitingurile fasciștilor italieni sau ale naziștilor germani. Majoritatea celor tineri îmbrăcau uniforma legionară care nu era reprezentată, atunci, numai de costumul popular țărănesc, ci și de elemente militare, precum cămașa verde.

Unul dintre principalii oratori a fost Mihail Stelescu, un tânăr de o extraordinară elocvență. Era îndrăzneț, meditativ și foarte atrăgător. Cred că un astfel de tânăr ar fi fost capabil, în Evul Mediu, să convingă sute de mii de europeni să își lase căminele și să plece în cruciade. Toată ținuta lui era plină de dramatism, iar cuvintele sale păreau misterios amenințătoare. A urcat pe scenă, și-a ridicat brațele, schițând salutul fascist, și a spus cu solemnitate: "Vin la voi în numele Căpitanului". Publicul s-a ridicat în picioare, scandând și răspunzând la salut, apoi s-a așezat la loc, cu o atitudine smerită, de parcă ar fi trebuit să primească un mesaj de la însuși Arhanghelul Mihail. Nu m-am simțit prea în largul meu în timpul mitingului și, lucru destul de stânjenitor pentru mine, m-am pomenit, la un moment dat, în centrul atenției generale. Unul dintre numeroșii legionari care se plimbau încoace și încolo prin sală a început să mă suspecteze că nu aș fi legionar, ba nici măcar român. Cred că își formase această părere, deoarece nu scandasem numele

Căpitanului şi nici nu ridicasem braţul pentru a efectua salutul fascist. Altminteri, mă comportasem după cum cerea locul şi atmosfera în care mă găseam, aşa cum îmi stă în obicei. Unul dintre legionari, în uniformă, a venit atunci spre mine, cu o atitudine ameninţătoare, întrebându-mă cine sunt. Camarazii săi au îndreptat asupra mea, de jur împrejur, priviri furioase. I-am explicat că sunt un jurnalist american, i-am arătat documentele de acreditare, după care, încet, rumoarea s-a stins. Nu m-au dat afară. L-am ascultat pe Stelescu rostindu-şi înflăcăratul discurs şi am observat delirul auditoriului.

Am avut, atunci, acelaşi sentiment pe care-l avusesem când i-am urmărit pe naziştii sărbătorind, la Nürnberg, Partei Tag, anume că această mişcare va conduce la o teribilă izbucnire de violenţă. Puţin după aceea Stelescu a fost asasinat, în spital, de către propriii săi camarazi. Într-o zi foarte geroasă din decembrie 1933, când un strat gros de zăpadă acoperea întreaga ţară, iar clădirea parlamentului era înecată în nămeţi, am călătorit cu trenul de la Budapesta la Bucureşti, ajungând aici, seara târziu. În compartimentul de clasa a treia se mai aflau încă şase persoane, printre care o tânără doamnă, fermecătoare, inteligentă şi îndrăzneaţă, care mi-a mărturisit că se numeşte Constantinescu. După cum e obiceiul cam peste tot în Europa şi îndeosebi în sud-estul ei, pasagerii care călătoreau împreună s-au împrietenit şi, nu după mult, s-au angajat în conversaţii aprinse: bineînţeles, subiectul principal a fost politica. Unul dintre bărbaţii din compartiment era un devotat susţinător al Partidului Liberal. Altul era un adept al lui Iuliu Maniu, şeful Partidului Naţional Ţărănesc. Se afla printre noi chiar un bărbat care mărturisea că fusese socialist, deşi tocmai părăsise partidul. Ceilalţi doi erau, fără îndoială, neimplicaţi politic. După ce le-am spus companionilor mei cine sunt, m-am aşezat liniştit în colţul meu, pe banca tare, atent la discuţia politică ce se angajase. Tânăra femeie s-a dovedit a fi o ferventă şi fanatică legionară, foarte mândră de Căpitanul ei. A spus că, de curând, participase la un miting legionar şi poliţia secretă o urmărise, până ce se urcase în tren. Prevedea că o vor ţine sub urmărire din nou, la Bucureşti, când va coborî pe

peron. A făcut apoi remarca: "De fapt, n-aș fi foarte surprinsă dacă aș afla că vreunul dintre dumneavoastră face parte din poliția secretă". Poate că asta și era situația. Preopinenții s-au înfruntat o vreme, cu argumente pro și contra, cu înflăcărare și cuvinte grele, fata reușind să țină piept tuturor. S-ar putea spune că ea a luptat cel mai bine, așa cum extremiștii știu să o facă, deoarece nu făcea altceva decât să critice și, într-adevăr, erau multe de criticat în România, la sfârșitul anului 1933. Cunoștea pe de rost biografia celor doi șefi ai principalelor partide politice românești și nu făcea decât să le evidențieze defectele, cu o sarcastică furie. Când adversarii săi, ajunși la exasperare, au întrebat-o ce ar vrea să facă Garda de Fier, ea a răspuns: "De ce spuneți *ar face*? Spuneți *va face*. Vom trece la acțiune. Vom face curat în România". Când ceilalți i-au cerut informații mai precise, ea le-a spus pur și simplu: "Veți vedea în curând. Amintiți-vă de ceea ce vă spun". A încercat ca această prevestire să pară în gura ei cât mai sumbră, dar companionii săi au considerat-o o simplă grozăveală.

Când am coborât la București, unde nu am văzut nici un agent al poliției secrete, deși trebuie să fi fost vreo jumătate de duzină amestecați prin mulțime, am întrebat-o pe doamna Constantinescu dacă era așteptată de cineva. Când mi-a răspuns că nu, am întrebat-o dacă nu ar vrea să urce în taxiul meu pentru a parcurge străzile înzăpezite, până la destinație. Speram că nu locuiește prea departe, pentru că nu aveam la mine prea mulți bani.

A fost de acord și am condus-o până în fața unei mari clădiri din centrul orașului, nu departe de hotelul în care locuiam. Am întrebat-o dacă aici este sediul Legiunii. Mi-a răspuns: "Poate". Am întrebat-o apoi dacă n-aș putea reveni ziua următoare pentru a-l vedea pe Căpitan, iar ea mi-a răspuns din nou: "Poate. Vă voi telefona mâine dimineață". M-am despărțit de ea, sperând că se va ține de cuvânt.

Doamna Constantinescu îmi părea tipică pentru cruciații din toate timpurile, înflăcărați, fanatici, pregătiți pentru sacrificiul de sine. Era cu siguranță inteligentă și informată; foarte capabilă și foarte vitează; îmi părea că ca are sentimentul că se află în miezul

unei aventuri teribile, despre care încerca să se autoconvingă că este fastă pentru poporul român şi de dragul ei părea gata să ia calea închisorii sau a plutonului de execuţie. În comparaţie cu susţinătorii celor două mari partide tradiţionale, ea îmi apărea strălucitoare.

Cu siguranţă, însă, aceia erau mai buni decât dânsa.

A doua zi dimineaţa, am aşteptat prin preajmă ca să mă cheme la telefon şi am fost bucuros că a făcut-o. Mi-a spus să cobor, pentru a-l vedea pe Căpitan, ceea ce am şi făcut. Consider întâlnirea pe care am avut-o ca interesantă, dar nu surprinzătoare. Codreanu arăta mai bine decât atunci când îl văzusem, în holul hotelului, cu câteva luni înainte. Era evident că el făcea obiectul unei veneraţii neobişnuite. Dădea indicaţii, precum şeful unui ordin secret. Am fost condus la el de către devotaţii săi acoliţi, plini de o atare smerenie, de parcă ar fi adus pe cineva în faţa Marelui Preot sau a vreunui arhanghel.

Mi-a vorbit cu solemnitate şi cuvintele sale erau oraculare. Nu a fost nici ţeapăn, nici prietenos, ci doar politicos. Mi-a expus un program asemănător cu al tuturor extremiştilor. Dorea să termine cu pungaşii şi să înalţe România, dorea să pună capăt necinstei, corupţiei şi nepotismului. Voia să înlăture monarhia, care sângera poporul şi demoraliza naţiunea. Dorea să formeze în jurul său o organizaţie de tineri şi tinere, cinstiţi şi incoruptibili, să aducă izvoarele bogăţiei în mâinile poporului, să asigure nenumărate facilităţi pentru îngrijirea bolnavilor, să reîmpartă pământul, să deschidă mai multe şcoli, să creeze restaurante ieftine pentru studenţii nevoiaşi. Credea că principala cauză a sărăciei erau evreii, masonii, capitaliştii bogaţi, curtea regală şi partidele politice. Îi disprețuia pe politicienii corupţi. Dorea să numească 71 de prefecţi, severi şi integri, în cele 71 de judeţe, şi să le dea puteri depline pentru a distruge răul de la rădăcină, folosind, la nevoie, puşca şi spânzurătoarea. Un erou foarte popular, pentru mulţi legionari, era domnitorul român Vlad Ţepeş. Ţeapa reprezenta un aspru şi înfricoşător simbol, pentru fiii şi fiicele arhanghelului Mihail. Erau hotărâţi să-i tragă în ţeapă pe toţi jefuitorii ţării şi să-l termine pe regele Carol al II-lea şi pe amanta sa, Magda. Nu le păsa dacă

"pungaşii" s-ar fi zvârcolit în agonie, în fiecare noapte. Când l-am întrebat cine-i va inspecta pe inspectori şi-i va menţine puri pe purificatori, Codreanu a răspuns, aşa cum toţi fanaticii o fac în orbirea lor: "legionarii sunt incoruptibili". Când cu această "sfântă a sfintelor" l-am părăsit pe Căpitan, am simţit că nu era de glumit cu Legiunea. Mi se părea că mulţi alţii din preajma sa nu s-ar da în lături de la crimă.

Nu mult după aceasta, m-am reîntors la locuinţa mea din Viena. Aici am citit uluitoarea veste că primul ministru al României, I.G. Duca, un prieten faţă de care aveam o profundă stimă, fusese asasinat. Criminalul era soţul doamnei Constantinescu, tovarăşa mea de călătorie. Tânăra doamnă avusese dreptate când spusese că vor acţiona.

Trei ani mai târziu, a avut loc în inima Bucureştiului, o impunătoare demonstraţie a Legiunii, care arăta cât de mult îşi sporise aceasta rândurile. Când comuniştii şi procomuniştii din multe ţări s-au îndreptat spre Spania, pentru a lupta în Brigăzile Internaţionale împotriva lui Franco, anticomuniştii i s-au alăturat pentru a-l sprijini. Printre ei s-a aflat şi un grup de fruntaşi legionari, dintre care doi, Moţa şi Marin, au fost ucişi. Când trupurile lor au fost aduse în ţară, traversând România, tinerii lor colegi se adunau în fiecare staţie pentru a le aduce omagiul lor. În timpul acelei ierni tensionate, 1936-37, când viitorul multor ţări şi îndeosebi al României părea că a devenit incert, faptele lui Moţa şi Marin au produs o vie impresie asupra multor români. Într-o vreme în care edificiile Europei se prăbuşeau, aceşti tineri făcuseră supremul sacrificiu. Dovediseră că aveau credinţă în ceva suficient de puternic, care să te aducă în stare de a-ţi asuma orice risc. Când rămăşiţele lor pământeşti s-au întors la Bucureşti, mii de tineri români i-au invidiat; alte mii i-au admirat. Conduita şi caracterul lor păreau a oferi un minunat contrast faţă de corupţia de la curte, de imoralitatea personificată de regele Carol, faţă de egoismul industriaşilor de frunte, furişaţi pe uşa din dos a Palatului, pentru a pune la cale afaceri dubioase, faţă de făţărnicia a numeroşi lideri politici. Iar când aceşti doi "martiri pentru cauză" erau purtaţi pe umeri de legionari în uni-

forme, urmați de alți legionari, printre mulțimi enorme, spre noul cimitir legionar, totul făcându-se cu binecuvântarea celor mai înalte fețe bisericești, mulți români au avut sentimentul că trăiau cea mai înălțătoare experiență religios-patriotică a vieții lor. Le era mai apropiată decât încoronarea regelui sau instalarea patriarhului. Faptul de a fi alături de cei doi tineri care își dăduseră viețile pentru o cauză, îi înălța sufletește pe admiratorii lor.

Privitorii își aminteau, probabil, cuvintele Căpitanului aflate în manualul său, "*Pentru legionari*": "Care sunt calitățile membrilor Legiunii Arhanghelului Mihail? Puritate spirituală, capacitate de muncă și creație, curaj, o viață aspră, de luptă împotriva dificultăților și pentru binele națiunii; sărăcie - care înseamnă renunțare voluntară la bogăție; credință în Dumnezeu; iubire frățească". Poate că își amintesc, de asemenea, că la începutul activității sale, Căpitanul scrisese: "Mișcarea este o școală spirituală unde intri ca un simplu individ și ieși ca un erou. Nu aștepta nici o recompensă din partea poporului. Nici o plată nu este mai sfântă decât satisfacția datoriei împlinite. Măreția legionară este măreția sacrificiului".

Exaltarea, încercată de mulți români, în acele zile de iarnă ale începutului de an 1937, s-a bazat pe o amăgire. Cauza legionară s-a dovedit a fi până la urmă nefastă, bazată pe violență și înșelătorie, sfârșind în jaf și masacru. Fără îndoială, însă, că demonstrația impresionantă la care asistam părea să indice că legionarii, care împleteau fascismul cu religia și dragostea pentru România cu ura împotriva evreilor, deveniseră o forță politică de primă importanță în țară și că ei vor grăbi lucrurile spre un deznodământ brutal. Iar deznodământul nu se va lăsa așteptat prea mult timp.

În decembrie 1937, regele Carol, încrezător în abilitatea sa de a intimida poporul român și de a-l constrânge să voteze după propria-i voință, hotărăște ținerea de alegeri. Spre surprinderea sa, opoziția repurtează o răsunătoare victorie - una dintre cele mai notabile din analele Balcanilor - și Legiunea devine al doilea partid al opoziției. Forța mișcării indica faptul că un grup militant subversiv, a cărui supremă loialitate se manifesta cu precădere față de Germania, nu față de România, ar putea submina Parlamentul, prin

vociferări, obstrucţii sau violenţe. Iar acest grup era mult mai puternic decât ar indica numărul componenţilor săi, pentru că, în fapt, aceştia erau susţinuţi de Hitler care, prin ei, ar fi putut pune mâna pe România. Din acest moment, timp de aproape trei ani, principala luptă în România se va da între Garda de Fier şi restul ţării. La început, a fost un duel între regele Carol şi legionarii lui Codreanu.

Ne-am putea întreba de ce monarhul autocrat care a fost Carol a aşteptat atâta, înainte de a-i lichida pe Căpitan şi pe luptătorii lui, mai ales având în vedere faptul că umilirea tronului era un obiectiv de căpetenie al legionarilor. Răspunsul este că regele aproba, în mare parte, programul totalitar al legionarilor şi spera ca, eventual, să-i poată folosi ca pe un instrument pentru slăbirea democraţiei în România. În al doilea rând, credea că e mai sigur pentru el a îngrădi şi a deturna mişcarea legionară decât a încerca suprimarea ei. Se temea că cei rămaşi în viaţă, în furia lor, ar fi putut găsi o cale ca s-o ucidă pe Magda, amanta sa evreică.

Regele a dizolvat Parlamentul şi a investit un guvern foarte slab, condus de un poet antisemit, atins de senilitate, apoi, la scurt timp, el l-a desemnat pe Patriarh ca prim-ministru. Tulburările creşteau necontenit, puterea legionarilor sporea, chiar dacă Codreanu şi alţi lideri proeminenţi erau în închisoare (Căpitanul fusese condamnat la zece ani). Spre sfârşitul anului 1938, regele nu-şi mai poate stăpâni furia şi ordonă lichidarea unor lideri legionari, inclusiv a Căpitanului. Oficial, se anunţă că ei au fost ucişi în timpul unei tentative de evadare, pe când erau transportaţi de la o închisoare la alta. Faptul nu a marcat însă sfârşitul Mişcării, nici pierderea puterii sale. N-a făcut decât să arate că Codreanu avea susţinători pe tot cuprinsul ţării, iar legionarii acţionau peste tot, susţinuţi de către nazismul german.

Asupra României se exercitau atunci serioase presiuni, atât din partea Germaniei cât şi a Rusiei. Ţara se simţea părăsită de către Franţa şi Anglia. Era convinsă că nici America nu ar face nimic pentru ea, într-o situaţie de criză. Cuprinsă de disperare, opinia publică s-a ridicat din ce în ce mai mult împotriva regelui, iar unii români au manifestat simpatie pentru legionari, în care au văzut singurul

grup cu adevărat viril din țară. Maniera în care regele lichidase niște prizonieri lipsiți de apărare a dus la creșterea antipatiei generale împotriva tronului și creșterea simpatiei pentru Legiune.

Confuzia și amărăciunea creșteau, cu atât mai mult cu cât se părea că nu există nimeni care să se poată opune degringoladei. Până la urmă, fostul fruntaș al Partidului Național Țărănesc, Armand Călinescu, a luat valul în piept, ca prim-ministru al regelui și "om forte", dar la 22 septembrie 1939 legionarii îl asasinează în centrul Capitalei, nu departe de principala secție de poliție. A fost cel mai spectaculos asasinat văzut vreodată în România. Carol a numit ca prim-ministru un general de armată și, drept represalii, a ucis, fără discriminare, sute de legionari, dar n-a reușit să-l lichideze pe șeful lor, Horia Sima, un avocat vicios și plin de ambiții care îi succedase lui Codreanu la conducerea Legiunii. Se credea, pe baza multor probe, că Sima era cel care se afla în spatele asasinării lui Călinescu, dar el nu a fost tradus în justiție, reușind să scape în Germania, unde nemții îi dăduseră adăpost. Iar Hitler merge cu ipocrizia până acolo încât trimite condoleanțe guvernului căruia legionarii i-au asasinat prim-ministrul.

Autoritatea în România era practic paralizată. Guvernul fusese ridiculizat, regele bâjbâia ca un om scos din minți, strivit între amenințarea rebelilor dinăuntrul țării și cea a imperiilor rapace din afară. Cu speranța de a-l îmbuna pe Hitler, Carol îi oferă lui Horia Sima un post în guvern, dar nu președinția acestuia. Astfel criminalii ajung conducători, iar asasinii de premieri ajung colaboratori ai premierilor.

Situația se înrăutățește însă mereu, guvernele se schimbă cu repeziciune și atunci regele este nevoit, în disperare de cauză, să-l elibereze din închisoare pe unul dintre cei mai aprigi dușmani ai săi și să-l numească prim-ministru. Era cel mai aspru militar al României, generalul Ion Antonescu. El se asociază cu liderul Gărzii de Fier, Horia Sima, formând ceea ce, oficial, se va numi "regimul național legionar". Principalul element al acestuia îl constituiau legionarii, deși personalitatea dominantă s-a dovedit a fi generalul Antonescu, al cărui sprijin venea din partea armatei și nu a

Legiunii.

Primul act al guvernului național-legionar a fost detronarea regelui Carol al II-lea. Expulzarea sa din țară a avut loc la 6 septembrie 1940. Fasciștii români obțineau o victorie spectaculoasă împotriva tronului, deși încă nu aveau în mâinile lor, pătate de sânge, toată puterea. Uciseseră doi prim-miniștri, răspândiseră teroarea pe tot cuprinsul țării, amăgiseră o mare parte a tineretului, subminaseră, parțial, armata și poliția și pătrunseseră adânc în structurile Bisericii Ortodoxe. Comiseseră în mai multe județe brutalități în masă împotriva evreilor și confiscaseră mai multe proprietăți ale acestora. Și-au trădat toate idealurile pe care liderii lor le proclamaseră cândva și au eșuat în încercarea de a atrage spre ei fie și un singur lider politic de suprafață și cu integritate morală. Mai mult, cei doi principali sponsori și protectori ai lor, Hitler și Mussolini, au participat împreună la ciuntirea României, a cărei integritate Legiunea se chezășuise s-o apere. Acum, în ciuda acestor trădări morale și politice, legionarii erau făcuți părtași la putere.

După alungarea lui Carol, legionarii încearcă să pună mâna pe întreaga putere prin eliminarea mareșalului Antonescu care îndeplinea funcțiile de prim-ministru și șef al statului, cu titlul de "Conducătorul".

La început, Antonescu s-a dovedit deopotrivă de slab și de inabil, în relațiile sale cu Legiunea. Îl păstrase pe capriciosul Sima, numai pentru a-i face pe voie lui Hitler. Numise în importante poziții oameni care-l serveau mai degrabă pe Sima, decât pe el însuși. Permisese legionarilor să dețină controlul poliției. Secțiile de poliție din București, cele mai importante din țară, erau în serviciul Gărzii de Fier. Antonescu a permis chiar ramurii înarmate a Legiunii să funcționeze ca o organizație paramilitară. În plus, legionarii controlau poșta și telecomunicațiile, astfel încât fiecare ordin al Mareșalului era cunoscut de ei. Majoritatea informațiilor strict secrete care veneau spre Conducător din diferite surse au ajuns în dosarele legionare. Antonescu oscila între a li se opune sau a se identifica cu ei. La un moment dat, el vorbea ca și când s-ar fi considerat cel dintâi dintre legionari. A dorit să facă din aceasta principalul temei

pentru a le cere sprijinul. Nu a îndrăznit să se atingă de ei, de teamă că ar putea ofensa Germania. Credea că România avea nevoie de Germania, de când nu se mai putea baza pe nici un "protector" nicăieri în lume. S-a temut că, dacă ia măsuri drastice împotriva Gărzii de Fier, Hitler, care avea o substanțială forță armată în țară, ar putea pur și simplu să-l facă pe Horia Sima führerul României. Conducătorul voia să prevină asta, atât din considerente personale, cât și patriotice. Deși era el însuși un autocrat, Antonescu a simțit că preluarea completă a puterii de către Garda de Fier ar reprezenta, cu adevărat, un dezastru. A preferat astfel să temporizeze, destul însă ca să permită Legiunii să pună stăpânire completă pe armată, justiție, școli și, în general, pe toate instituțiile publice. A lăsat lucrurile să ajungă singure la deznodământ, fără a acționa. Astfel legionarii, uzând de calitatea lor de polițiști, și-au arestat dușmanii cei mai notorii pe care și-i făcuseră în ultimii zece ani și, cu sânge rece, au masacrat un mare număr dintre ei. Generalul încă ezita.

În repetate rânduri, legionarii afirmaseră că în România 100.000 de oameni erau de prisos și, în consecință, comiteau crime, pretutindeni în țară, pentru a se descotorosi de aceștia. Ei l-au asasinat pe fostul prim-ministru Nicolae Iorga, într-un chip la fel de brutal ca pe Armand Călinescu și l-au ucis și pe Virgil Madgearu, una dintre cele trei figuri-cheie ale Partidului Național Țărănesc. Evreilor le-au confiscat proprietățile. Mari cantități de arme au fost distribuite membrilor Legiunii. Au organizat instrucție militară regulată, fără a se ascunde, iar la începutul anului 1941 au desfășurat mitinguri incendiare în principalele orașe ale țării, începând să-l acuze aproape deschis pe Antonescu că ar fi mason și făcând cunoscut că intenționau să-l înlăture de la putere.

Într-un târziu, cu ocazia unei vizite private, Antonescu i-a comunicat lui Hitler că, dacă lucrurile continuă de o asemenea manieră, ar putea izbucni războiul civil pe întreg cuprinsul țării. I-a făcut cunoscut cu claritate și faptul că legionarii distrug armata română, subminează economia țării și-și atrag mânia poporului. Hitler elaborase deja planul de a ataca Rusia și dorea să dispună de resursele României, ca și de armata acesteia; în consecință nu dorea

instabilitate în țară. I-a dat deci lui Antonescu mână liberă, în legătură cu legionarii.

La 20 ianuarie 1941, au început ciocnirile armate. Antonescu a ordonat schimbarea unui număr de prefecți legionari și a unor capi ai poliției, iar legionarii au folosit aceasta ca pretext de rebeliune. S-au baricadat în clădiri publice, au încercat să pună mâna pe cheile de la instituțiile guvernamentale și au jefuit case mai înstărite, au dat foc mai multor magazine, cărând bunuri evreiești cu camioanele și ucigând sute de evrei. Timp de trei zile în București au răsunat împușcături, gloanțele loveau în uși și ferestre, rebelii înarmați alergau în sus și-n jos pe bulevarde, iar pe toate străzile vitrinele magazinelor evreiești erau sfărâmate. Dar, la 23 ianuarie, Antonescu și armata, care îi era leală, reușesc să zdrobească rebeliunea și să țină situația sub control în întreaga țară.

Legionarii au fost înlăturați de la guvernare și Mișcarea a fost scoasă în afara legii. Arhanghelul Mihail se retrăgea în sfere mai liniștite. Un regim național venea să înlocuiască regimul național-legionar. Mișcarea inaugurată cu douăzeci de ani în urmă de către Corneliu Zelea Codreanu, un student antisemit din Iași, era spulberată. Ceea ce regele Carol nu reușise să facă pe când se afla în culmea puterii sale, într-o țară aflată în toate hotarele ei, reușește să realizeze Antonescu, într-o Românie ciuntită și consternată. Legionarii erau definitiv lichidați și mișcării lor i se punea punct final. Lăsau în urmă un trecut încărcat, plin de abuzuri, crime și înjosire națională, toate săvârșite însă în numele naționalismului și al creștinismului. Bineînțeles, aceasta nu înseamnă că modul de gândire pe care l-a întruchipat fascismul în România a dispărut cu desăvârșire. Într-o oarecare accepțiune, chiar Antonescu a preluat tipul de regim pe care legionarii voiau să-l instaureze. Fizic, majoritatea legionarilor au supraviețuit. Mulți dintre aceștia privesc însă spre Codreanu și Horia Sima cu devotament și nostalgie. Un mare număr dintre ei a trecut prin lagărele comuniste și acum unii au devenit agenți ai lui Stalin. Alții au aderat, după închisoare, la Partidul Național Țărănesc și au continuat să lupte împotriva comuniștilor. Însă ideea, curentul violent și tendința totalitară

întruchipate de mişcarea legionară încă nu au murit.

Astfel de forţe politice nu sunt caracteristice numai pentru România şi nici nu reprezintă ceva cu totul nou. Ele sunt larg reprezentate, în timp şi-n spaţiu. Au găsit susţinători în aproape fiecare generaţie, dobândind însă o deosebită proeminenţă o dată cu naşterea marxismului şi mai ales cu instaurarea dictaturii bolşevice în Rusia. Ideile şi metodele fundamentale ale comunismului, fascismului şi nazismului sunt aproape identice. Ele constau la comunişti în supralicitarea ateismului şi materialismului, în exaltarea maşinismului, în creşterea rolului statului, în înjosirea omului, ca individ şi comunitate, aşa cum propovăduieşte marxism-leninismul. La ura de clasă, Codreanu a adăugat-o pe cea faţă de evrei. La elogiul nemăsurat al proletariatului, el a adăugat cuvântul "românesc", sfârşind prin a face elogiul proletariatului românesc. Figurile conducătorilor legionari au fost înconjurate de o aureolă mistică ce, pentru moment cel puţin, lipseşte din practica obişnuită a comuniştilor. Cu alte cuvinte, legionarii au fost comunişti în cămăşi verzi.

Germano-slavul Emil Bodnăraş a reuşit, cu ajutorul lui Stalin, să impună în România acelaşi tip de regim despotic pe care germano-slavul Codreanu voia să-l impună cu ajutorul lui Hitler. Ceea ce acum se poate vedea în România este exact ceea ce s-ar fi putut vedea în cazul în care Codreanu ar fi fost cel care ar fi reuşit. În ambele cazuri, înrobire, umilire naţională şi înjosire personală.

Stalin și Hitler se reped asupra României

Când se desăvârșise dezintegrarea dinlăuntru, România a fost sfâșiată în bucăți, din afară. Rusia amenința dinspre răsărit, Ungaria dinspre apus.

Încă din 1935, mai mulți fruntași politici români și-au dat seama că Europa se îndrepta spre catastrofă și au prevăzut că țara lor ar putea fi direct implicată în aceasta. Când Hitler și Stalin au încheiat, la 23 august 1939, târgul lor privind împărțirea Europei, liderii politici români, ca și majoritatea poporului, au înțeles că țara lor va fi și ea lovită de fulgere, deoarece se găsea în calea furtunii.

Protocolul adițional secret ce însoțea pactul Hitler - Stalin, care a precedat atacul german asupra Poloniei, conținea prevederi speciale pentru împărțirea României, după cum urmează:

Protocol adițional secret

Cu ocazia semnării Pactului de neagresiune dintre Reichul german și U.R.S.S., subsemnații plenipotențiari ai ambelor părți, am avut discuții strict secrete, în chestiunea liniei de demarcație a sferelor de influență în Europa de răsărit. Aceste discuții au condus la următoarele concluzii:

1. În eventualitatea unor reașezări politice și teritoriale în zona statelor baltice (Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania), frontiera de nord a Lituaniei va reprezenta granița sferelor de influență ale Germaniei și U.R.S.S. În legătură cu aceasta, cele două părți recunosc interesul Lituaniei pentru regiunea Vilno.

2. În eventualitatea unor reașezări politice și teritoriale în zone aparținând statului polonez, sferele de influență ale Germaniei și U.R.S.S vor fi delimitate aproximativ pe linia râurilor Narev, Vistula și San. Chestiunea dacă interesele ambelor părți fac dezirabilă existența unui stat polonez independent și care ar putea fi granițele acestuia va fi rezolvată ținând seama de desfășurările politice ulterioare.

În orice situație, ambele guverne vor căuta să rezolve această problemă pe calea înțelegerii amiabile.

3. Cu privire la Europa de sud-est, partea sovietică reafirmă interesul său pentru Basarabia. Partea germană își declară completul dezinteres pentru această zonă.

4. Acest protocol va fi ținut de ambele părți ca strict secret.

Moscova, 23 august 1939.

Pentru Guvernul
Reichului German
von Ribbentrop

Plenipotențiar pentru
Guvernul U.R.S.S
V. Molotov

Acest protocol dovedește cu claritate că Stalin, prin cârdășia sa cu Hitler, a dobândit mână liberă pentru a smulge părți din trupul României. Mai dovedește că și Hitler, cu binecuvântarea lui Stalin, a avut, de asemenea, mână liberă pentru a smulge alte teritorii românești, în folosul Ungariei. În ambele cazuri, era limpede că dacă România nu ar fi consimțit să fie dezmembrată, ar fi fost atacată de către puternicul imperiu sovietic. De fapt, tocmai acest lucru l-a consemnat foarte explicit, într-o scrisoare trimisă la Berlin, în luna iunie a anului următor, ambasadorul Germaniei în U.R.S.S. El scria că, în cazul în care România nu s-ar fi supus, "războiul ar fi fost inevitabil". Prin urmare, România s-a supus și ea a fost ciopârțită.

Cu un an înainte de pactul Hitler-Stalin, românii îl văzuseră pe Führer făcând țăndări Europa și au știut că el se apropia și de țara

lor. Îl urmăreau trecând prin Austria, Ungaria și Cehoslovacia; îi simțeau apropierea în parade, demonstrații, grupuri de parlamentari, saluturi, cântece, ziare apărute în București și în alte orașe din țară; îi descopereau insolența din ce în ce mai mare în comportamentul oficialilor germani din România.

Când, la 10 martie 1938, trupele lui Hitler au intrat majestuos în Viena, românii au știut că acești soldați vor fi îndreptați și spre București.

Când Marea Britanie, Franța și Germania nazistă au semnat acordul de la München, la 29 septembrie 1938, ei și-au dat seama că întregul cadru al stabilității europene a fost sfărâmat și au prevăzut că, în absența acestuia, situația lor era disperată.

Ei au realizat că o bombă fusese pusă la temelia Europei și au intuit dezastrul care se poate produce. Când Hitler a smuls regiunea sudetă din componența Cehoslovaciei, la 10 octombrie 1938, românii au avut premoniția că va veni în curând și vremea când el va încerca să smulgă părți din trupul României.

Când formidabila sa armată a intrat, la 14 martie 1939, în Praga, aceiași români și-au spus că ar fi mare minune dacă într-un an sau doi, nu vor năvăli și în București armate străine și s-au întrebat dacă ar fi mai bine să cedeze ușor, așa cum a făcut-o președintele Beneș, sau să lupte. Să meargă la Berlin să semneze pe baza unor prevederi impuse, așa cum făcuse cehul Emil Hacha, ori să sfideze Berlinul?

Căutând să răspundă la această întrebare, comportamentul lor trebuia să țină seama de faptul că erau prinși între două focuri, iar toate acordurile militare care le garantau securitatea deveniseră, în totalitate, inoperante. Sistemul de securitate militară pe care ei și strălucitul lor ministru de externe, Nicolae Titulescu, îl clădiseră în cursul anilor '20, se prăbușise. Erau lăsați singuri, într-unul dintre cele mai primejdioase locuri de pe pământ.

România contase pe Liga Națiunilor, dar aceasta se destrămase și, o dată cu ea, speranța unui ajutor efectiv, de care țara era atât de interesată.

România contase pe intervenția directă a Americii în afacerile

internaționale, ca și pe garantarea efectivă de către americani a stabilității lumii, dar Statele Unite s-au retras ostentativ în cochilia lor, declarând că tot ceea ce pot face, în cazul unui stat atacat, este să permită acestuia să cumpere arme din America.

România crease două sisteme regionale de apărare, Mica Antantă și Înțelegerea Balcanică, dar amândouă se prăbușiseră, precum niște castele de nisip în fața furtunii, în vara lui 1936, când guvernele Iugoslaviei și Turciei refuzaseră în mod public să participe la acțiuni colective, gestul având drept urmare invalidarea de fapt a ambelor înțelegeri.

Mica Antantă fusese gândită ca un paratrăsnet în fața vijeliei maghiare. Înțelegerea Balcanică se dorea a fi un paratrăsnet împotriva vijeliei bulgărești. Că aceste alianțe limitate ar fi putut face față unei conflagrații mondiale este greu de crezut. Căderea Cehoslovaciei distrugea unul din cei trei stâlpi ai Micii Antante și ea a fost urmată, la scurt timp, de o nouă prăbușire: Milan Stoiadinovici, premierul pro-fascist al Iugoslaviei, și-a schimbat orientarea înspre puterile Axei, contând pentru cele două alianțe cam tot atât cât contează fitilul dinamitei, după explozie.

Încă din anul 1936, în cadrul întâlnirii de la Bratislava dintre Cehoslovacia, România și Iugoslavia, Stoiadinovici refuzase să-și asume orice obligație comună de apărare. În ianuarie 1936, el semna un pact permanent de prietenie cu Bulgaria și înlesnea Germaniei trecerea armatei sale spre această țară, prin teritoriul iugoslav. E adevărat, guvernul său reușise să aranjeze, în schimb, livrarea de material iugoslav de război către Bulgaria. În martie 1937, Stoiadinovici semna un pact de prietenie cu Italia. În 1938, el vizita oficial Italia și Germania, în timp ce trimișii lui Hitler soseau la Belgrad, în ceea ce s-a numit "circuitul nazist de scrutare a Balcanilor", cuprinzând, pe lângă capitala iugoslavă, Sofia și Budapesta. Stoiadinovici a cedat în fața șireteniei lui Hitler, chiar înainte ca Beneš să cedeze în fața violenței sale.

Ca urmare, apărarea României se putea baza numai pe garanțiile britanice, care s-au dovedit tot atât de fără valoare pe cât fuseseră cele ale Iugoslaviei. Cum ar fi putut Anglia să ajute îndepărtata

România mai mult decât putea ajuta Polonia? Primul ministru britanic rostea în Camera Comunelor, la 22 februarie 1938, următoarele cuvinte: "Nu trebuie să creăm iluzii națiunilor mici că, în cazul unei agresiuni, vor fi apărate de Liga Națiunilor, când știm prea bine că nici nu poate fi vorba de așa ceva". Chamberlain a refuzat atunci o propunere sovietică pentru o consultare internațională asupra chestiunii.

În decembrie 1936, Göring a făcut presiuni asupra guvernului român pentru a încheia o înțelegere cu Germania nazistă, în genul celei făcute de Stoiadinovici, dar Bucureștiul a refuzat insistând pe lângă Marea Britanie ca aceasta să ia măsuri de concretizare în fapt a prieteniei cu România, singurul său aliat în sud-estul Europei. Într-o notă oficială pe care ministrul român de externe i-a înmânat-o personal Lordului Halifax, în 1938, guvernul român insista ca Anglia să ia măsuri de natură economică, pentru a ține sub control invazia de mărfuri germane spre România și a accelera, în același timp, cumpărarea de produse românești pe piața britanică. România a subliniat că masiva pătrundere economică a Germaniei în țară poate conduce la consecințe politice, urmărind clar atragerea țării în orbita germană. Nu mai era nevoie de adăugat că România era obligată să-și vândă undeva produsele, pentru a putea supraviețui.

Englezii nu au luat nici o măsură pentru a destrăma plasa pe care, economicește, Hitler o țesea în jurul României, ba chiar o vizită la București a lui Sir Frederick Leith Ross, consilier economic pe lângă guvernul britanic, care trebuia să aibă loc în februarie 1938, a fost anulată. Fără îndoială, Chamberlain a procedat în acest fel pentru a nu-l irita pe Hitler. Dorea ca dictatorul nazist să realizeze că Marea Britanie îi rezervase sud-estul Europei pentru satisfacerea intereselor sale economice. Este ceea ce, șase luni mai târziu, a afirmat și Eden în Camera Comunelor.

La sfârșitul anului 1938, britanicii de bună credință și-au dat seama că România, ca de altfel tot sud-estul Europei, se îndepărtează de ei. Iată cuvintele rostite în Parlament de Winston Churchill, la 5 octombrie 1938: "Ne aflăm în fața unui dezastru major care a lovit Marea Britanie și Franța. Să nu rămânem orbi în

fața acestui fapt. Trebuie să acceptăm, de acum, că toate țările din centrul și estul Europei vor căuta să se afle în cei mai buni termeni cu puterea nazistă triumfătoare. Sistemul de alianțe în Europa, pe care Franța și-a bazat propria-i securitate, e acum distrus și nu văd nici un mijloc prin care el ar putea fi reconstituit. Calea spre Dunărea de jos, spre Marea Neagră, spre Turcia și mai departe, este deschisă pentru Germania..."

Întotdeauna a existat un enorm curent popular în Polonia, România, Bulgaria sau Iugoslavia, care se orienta spre democrațiile occidentale și detesta ideea ca acestor țări să le fie impus un sistem arbitrar și totalitar, sperând, totodată, în posibilitatea ca ele să fie în stare de a i se opune. Și toate acestea, se spulberau.

E adevărat că în aprilie 1939, ca rezultat al insistențelor românești, Marea Britanie și Franța au dat asigurări României că îi vor acorda "toată asistența care le stă în puteri", în cazul unei agresiuni care i-ar putea amenința independența și în fața căreia România ar considera "de interes vital pentru ea să reziste cu toate forțele sale". O garanție similară i s-a oferit și Greciei, iar un pact special polono-britanic a fost încheiat cam în același timp.

Dar care s-a dovedit a fi valoarea efectivă a acestor garanții în septembrie 1939, cînd Hitler și Stalin invadau Polonia? Din punct de vedere militar, ele erau lipsite de orice valoare, atât pentru România, cât și pentru Polonia sau Grecia.

La 1 septembrie 1939, când atotputernica armată germană invada Polonia, România era total singură, cel puțin în ceea ce privea măsurile militare, ca și când Anglia, Franța sau America n-ar fi existat. Când, după câteva zile în care s-a apărat cu bravură, Polonia s-a prăbușit și fugarii polonezi au început să se reverse peste frontiera dintre cele două țări, românii și-au dat seama că războiul lui Hitler atingea și țara lor. Când armata sovietică a pătruns în Polonia pentru a ajuta tirania nazistă să distrugă acest stat, așa cum el mai fusese deseori destrămat în trecut, națiunea română a avut un presentiment puternic despre ceea ce urma să i se întâmple ei înseși.

Cei mai mulți români priveau totuși înainte și, atunci când întunericul încă nu îi copleșise, ei nu puteau să nu se întrebe ce ar

fi putut face pentru a evita iminenta catastrofă și ce nu au făcut. Și își răspundeau că puteau oricând susține, fără a greși, că alții, nu ei, sfărâmaseră coeziunea europeană. Alții - nu românii - distruseseră Mica Antantă și Înțelegerea balcanică. România susținuse energic și aplicase fără ezitare, în numele securității colective, măsuri hotărâte împotriva lui Mussolini, când acesta invadase Albania, atrăgându-și mânia lui crâncenă. Când Hitler cotropea Cehoslovacia, atitudinea României față de acest aliat fusese dincolo de orice reproș. Când ofițerii și oficialii polonezi au căutat refugiu și adăpost în țara lor, românii i-au primit și i-au tratat cu prietenie, în ciuda energicelor proteste ale lui Hitler și Stalin. De asemenea, România, prin Titulescu sau Maniu și sub mai multe guvernări succesive, încercase să stabilească relații amicale cu Rusia. Respinsese mult timp orice înțelegeri politice cu Hitler sau Göring.

Dar toate acestea nu mai aveau acum nici o însemnătate și, în fața unei duble catastrofe, România nu se putea bizui decât pe ea însăși. Chiar în ziua în care armata germană intra în Polonia, guvernul nazist pretindea României a declarație de neutralitate, ceea ce punea guvernul român într-o situație morală fără ieșire. Polonia era aliata României, cum erau și Franța sau Anglia, alături de care ea luptase în război. România Mare fusese asociată strâns, încă de la crearea sa, în 1918, cu aceste state și națiuni. Ajunsese la forma actuală de ființă statală în urma unui război câștigat de puterile occidentale. Germania îi era, în mod deschis, dușmană. Rusia semnase un acord pentru dezmembrarea sa. Din punct de vedere moral, România nu avea altă alegere decât de a se alătura aliaților săi. Franța și Marea Britanie nu luptau însă în acest moment. Nu făcuseră practic nimic pentru a ajuta Polonia, atunci când aceasta fusese pur și simplu ștearsă de pe hartă. Dacă ar fi acționat, România ar fi fost cu siguranță zdrobită, lăsându-i lui Hitler controlul asupra tuturor bogățiilor sale, mai ales petrol și gaze. Pe la mijlocul lui septembrie Wehrmacht-ul și Armata Roșie ar fi făcut joncțiunea în București sau în preajma câmpurilor petrolifere românești, cam tot așa cum o făcuseră la Varșovia. România ar fi fost invadată chiar atunci, în 1939, cum s-a întâmplat cu Iugoslavia

în 1941.

În acele momente, când pentru România primejdia venea din toate cele patru zări, ea nu a dat dovadă de mai mult eroism - dar nici de mai puțin - decât dăduseră Belgia ori Norvegia, decât Anglia la München, ori decât neutra Suedie. N-a sărit în ajutorul lui Hitler, cum o făcuse Rusia, și nu a acceptat din partea Führer-ului nici o bucățică de teritoriu străin, așa cum alte state o făcuseră. Părăsită de toți aliații săi, ea s-a declarat neutră. Regele Carol fusese încurajat în luarea acestei decizii de un mesaj telefonic pe care ministrul francez al afacerilor externe, Georges Bonnet, l-a trimis, la 1 septembrie, via București, ambasadorului francez din Varșovia, deoarece linia directă Paris - Varșovia fusese întreruptă de către nemți. În acest mesaj, Franța făcea presiuni asupra Poloniei să accepte bunele oficii ale lui Mussolini și să se așeze la masa tratativelor cu nemții.

Având în față o Franță dornică de a realiza un al doilea München și o armată franceză ascunsă în spatele unor cazemate, ar fi putut România să se azvârle orbește spre pieire? Aceasta a fost întrebarea pe care și-a pus-o guvernul de la București.

În 4 septembrie, întrebării i s-a dat un prim răspuns prin proclamarea continuării stării de "atitudine pașnică". Acesta era cuvântul mai blând, mai elastic, pentru a desemna neutralitatea.

Pe 5 septembrie, Iugoslavia și-a declarat oficial neutralitatea, iar în ziua următoare regele Carol, după consultări cu Consiliul de coroană, a schimbat pacifismul cu "stricta respectare a regulilor neutralității, așa cum ele sunt stabilite de convențiile internaționale". Prin aceasta, România se desprindea oficial din tabăra aliaților săi, dar continua încă să permită, prin teritoriul său, transportul de arme către Polonia, precum și tranzitul soldaților polonezi, îmbrăcați în ținută civilă, către teritoriile aliate. Printre ei au fost și piloți care, mai târziu, au jucat un rol hotărâtor în apărarea Londrei față de atacurile lansate de Luftwaffe.

Pe când românii aveau în fața ochilor rămășițele unei armate descompuse și priveliștea deplorabilă a unui stat aliat prăbușit, și se întrebau când va veni și rândul lor, opinia publică a fost realmente

zguduită de asasinarea, în plin centrul Capitalei, a primului ministru, la 22 septembrie. Crima era isprava legionarilor și se credea că fusese plănuită în Germania, de către comandantul lor, Horia Sima, care se bucura de protecția lui Hitler. Criminalii ocupaseră pentru scurt timp clădirea radioului, sperând să preia puterea în stat. Horia Sima a încercat să-i intimideze pe polițiștii trimiși să-l aresteze, spunându-le că, în acea zi chiar, urma să devină noul prim-ministru al țării. Germania încerca astfel să pună mâna pe România fără luptă, dar eșua, deocamdată, în tentativa sa.

Câteva zile mai târziu, când Armata Roșie a ocupat Statele Baltice, tot mai mulți români și-au îndreptat privirile peste Prut, spre Basarabia, întrebându-se când vor încerca rușii s-o ocupe. Răspunsul a venit curând. Data trebuia să fie 6 decembrie 1939, după cum aflăm dintr-o informație secretă, strict autentică. Trebuia doar ca faptul să se petreacă după ce Finlanda va fi acceptat cererile sovietice. Dar finlandezii nu s-au supus ci, din contră, ei au opus o îndârjită rezistență, când la 30 noiembrie au fost atacați de ruși. Bravii soldați finlandezi i-au oferit României un scurt răgaz, pentru a-și trage răsuflarea. Când invadatorii sovietici au pătruns în Finlanda, în ciuda rezistenței poporului acestei țări, românii și-au dat seama că aceeași Armată Roșie va ataca, mai devreme sau mai târziu, și țara lor. Nu puteau să nu se gândească la faptul că Rusia înghițise, la frontiera sa de apus, regiuni străine sau chiar țări întregi, fără a se atinge de România. Acum venise și rândul ei.

În luna aprilie 1940, Molotov deplângea niște pretinse incidente petrecute în România, după ce anunțase că o problemă își aștepta soluția: "chestiunea Basarabiei". În mai, ambasadorul german la București i-a spus ministrului român al afacerilor externe că Stalin îi făcuse Führer-ului un mare serviciu, pe care acesta nu-l va uita. Oficialul german a mai adăugat că rușii consideră că frontiera cu România trece prea aproape de Odessa, observație pe care aceștia o făcuseră nu o dată.

La 26 iunie 1940, ambasadorul Germaniei la Moscova a transmis la Berlin un scurt mesaj, "foarte urgent", afirmând că guvernul sovietic plănuia ca în următoarele câteva zile să pretindă României

cedarea Basarabiei şi a părţii de nord a Bucovinei, iar în această situaţie guvernul german trebuia de urgenţă să sfătuiască această ţară să se supună, pentru a evita războiul. Timpul marii încercări sosise.

Chiar în acea noapte, Molotov i-a înmânat reprezentantului României la Moscova un ultimatum de 24 de ore, spunând "Acceptaţi toate condiţiile sau va fi război". În dimineaţa următoare, adică la 27 iunie, ministrul german de externe i-a telefonat expres ministrului Germaniei la Bucureşti, Fabricius, ordonându-i să facă presiuni asupra guvernului român pentru a accepta cererea sovietică de cedare a Basarabiei şi Bucovinei de nord, ca o condiţie absolut necesară pentru evitarea războiului, ceea ce Fabricius a şi făcut imediat.

Când luna iunie se apropia de sfârşit şi ţăranii se pregăteau să-şi secere grânele, Wehrmacht-ul şi Armata Roşie, instrumentele de expansiune ale Reich-ului nazist şi ale imperiului comunist, cădeau la învoială, aşadar, să dezmembreze un stat vecin. În fapt, guvernul de la Bucureşti a avut numai 18 ore la dispoziţie, pentru a se pronunţa asupra ultimatumului, deoarece transmiterea acestuia de la Moscova se făcuse cu întârziere. Fusese recepţionat la Bucureşti abia la ora şase dimineaţa, iar termenul limită era prevăzut la miezul nopţii. Când Molotov a făcut cunoscut ultimatumul, şi-a însoţit cererea cu o hartă a României, la scara de 1/1.800.000, pe care noua frontieră era trasată cu creionul. Dâra creionului reprezenta ea însăşi o fâşie lată de şapte mile, adică o suprafaţă pe care se aflau un anumit număr de localităţi, în privinţa cărora nu era clar dacă vor fi luate de către Rusia sau vor rămâne în România. Aşa încât a fost amputat şi teritoriul vechii Românii, desprinzându-se din el un ţinut care înainte nu făcuse niciodată parte din Basarabia sau Bucovina de nord.

Dar, într-o vreme când cuceritorii strămutau de ici-colo populaţii de milioane de oameni, iar refugiaţii, bărbaţi şi femei, se revărsau cu sutele de mii peste graniţe, ce mai contau câteva sate, oraşe sau chiar ţinuturi întregi.

Majoritatea românilor au vărsat lacrimi de durere atunci, chiar

regele Carol a plâns, gândindu-se poate la România, poate la propria-i soartă. Simțea că domnia i se apropie de sfârșit. După zece ani de conducere nefastă a țării, el își pierdea și ultimul reazem. Miniștrii pe care altădată îi manipula cu cinism, fiind practic niște popice în mâna lui, deși s-au simțit rușinați în fața istoriei, nu l-au sfătuit să opună o rezistență fără rost. Ofițerii și soldații care timp de douăzeci de ani se pregătiseră pentru a putea apăra România Mare erau în situația de a o preda inamicului fără a trage un foc de armă. Puhoaie de oameni, cu puținul pe care-l puteau lua asupră-le, încercau să scape din ținuturile care urmau să treacă sub stăpânirea Kremlin-ului. Și mai mulți erau nevoiți să rămână pe loc, cu teama și cu disperarea în suflet. În decurs de patru zile, un teritoriu cu o populație de circa 3 milioane de locuitori trebuia să fie evacuat. În timpul retragerii, soldații români au fost provocați, jigniți și chiar molestați, de către agitatori militari sovietici, dar incidentele serioase au fost preîntâmpinate. Armata demoralizată s-a retras în țară, cuprinsă de disperare, pentru a descoperi apoi că umilirea abia începuse.

Pe data de 2 iulie, la întrunirea cabinetului român, proaspătul ministru de externe, Constantin Argetoianu, a citit o declarație care proclama "o nouă orientare în relațiile internaționale ale României" și renunța la garanțiile franco-britanice, din aprilie 1939. Primul ministru Tătărăscu a elogiat, într-un discurs radiodifuzat, noua ordine ce se va clădi "pe ruinele Europei de ieri" și, am putea adăuga, pe ruinele propriei sale țări. Carol și câțiva dintre apropiații săi de la curte mai sperau, totuși, că și-ar putea salva pozițiile. Ca o probă, în fața întregii lumi, că regele și primul ministru al României erau angajați pe drumul spre Berchtesgaden, ei au anunțat că șeful Gărzii de fier, Horia Sima, ucigașul de miniștri, va deveni membru al cabinetului, ca ministru al cultelor. Două zile mai târziu, regele forma un nou guvern, dominat masiv de legionari. El l-a numit ca ministru de externe pe Mihail Manoilescu, un om științelor, dar superficial, lipsit de caracter și de bun simț, înflăcărat naționalist, dar fără o elementară loialitate față de țară.

La 15 iulie, Hitler îi adresează o lungă scrisoare lui Carol,

cerându-i ca România să satisfacă pretențiile teritoriale ale altor doi vecinii ai săi, Ungaria și Bulgaria. Era o scrisoare cu desăvârșire ipocrită, așa cum un astfel de führer putea să trimită unui astfel de rege. Cum a procedat și când și-a înhățat prada de pe urma târgului cu Stalin, Hitler i-a spus lui Carol că toată nenorocirea României își are rădăcinile în atașamentul acesteia față de Franța și Marea Britanie. Câteva zile mai târziu, proaspăt numitul prim-ministru Gigurtu și ministrul român de externe Manoilescu i-au făcut Führer-ului o vizită la Berchtesgaden. Primul lucru pe care l-au auzit din gura acestuia a fost că România trebuie să facă Ungariei concesii teritoriale.

La 27 august, ministrul român de externe a fost convocat de către guvernul german la Viena, unde urma să se întâlnească cu reprezentanții lui Mussolini și Hitler, Ciano și von Ribbentrop. A doua zi, Manoilescu expedia din Viena, Guvernului român, următoarea telegramă:

"Astăzi, de la ora 2^{30} am avut o întrevedere cu Ribbentrop și cu Ciano, pe care tocmai am încheiat-o. Situația este mai mult decât proastă. Ei mi-au adus la cunoștință hotărârile Axei în legătură cu cererile ungurești, în privința cărora suntem nevoiți să acceptăm arbitrajul lui Ribbentrop și Ciano, chiar în seara aceasta, aici la Viena și să cedăm Transilvania de nord, mâine după amiază. Orice speranțe de a schimba sau de a îndulci această decizie, sunt zadarnice.

Alternativa pe care mi-au înfățișat-o se prezintă astfel: fie acceptăm arbitrajul, chiar astăzi, sau cel mai târziu în cursul nopții, în așa fel încât rezultatul să poată fi anunțat mâine, caz în care ne vom bucura de garanții privind integritatea noastră teritorială, oferite de puterile Axei, inclusiv în ceea ce privește amenințarea dinspre răsărit, fie nu acceptăm și atunci vom fi atacați de către Ungaria și Rusia, ceea ce ar însemna practic sfârșitul României. Mi-au repetat aceasta de mai multe ori și într-o manieră cât se poate de hotărâtă".

După o oră, Manoilescu, revenea cu o altă telegramă:

"Ribbentrop mi-a spus pe un ton categoric că nu trebuie să pri-

vim totul ca pe o glumă. Führer-ul nu glumește deloc, așa că trebuie să cântărim situația cu toată seriozitatea. În cazul în care regele ar fi prost sfătuit și ar refuza arbitrajul, în câteva zile soarta României ar fi pecetluită.

Atât Ribbentrop cât și Ciano mi-au evocat perspectiva unui atac concomitent din partea Rusiei și Ungariei, ca argument pentru a ne da acordul, până nu-i prea târziu. Amândoi mi-au repetat că nu e vorba de un simplu război între România și Ungaria, ci de un război împotriva Rusiei, care s-ar solda cu desființarea României. Ciano a adăugat că refuzul de a accepta arbitrajul ar însemna dificultăți în plus pentru Axă, care în viitor ne va considera drept inamici ai săi.

A cerut, în prezența mea, o confirmare a poziției sale, și Ribbentrop a întărit-o, cu cea mai mare fermitate".

Regele a acceptat arbitrajul. O suprafață de peste 30.000 km^2 din teritoriul național, cu 2.370.000 de locuitori era smulsă de la România și atribuită Ungariei. Câteva zile mai târziu Dobrogea de sud, cu o suprafață de cca 1.100 km^2 și 400.000 de locuitori era cedată Bulgariei.

Chiar în vremea în care România era sfâșiată în bucăți, Führer-ul a venit cu o nouă insolență, prin cererea de a trimite soldați germani în România. Regele a consimțit la 16 iulie și a făcut oficial cererea ca o "misiune militară germană să vină în România pentru a instrui armata română în mânuirea noilor arme și a noii tehnici de luptă". În acest fel, Hitler era practic invitat să invadeze România.

Regele Carol nu a tras însă multe foloase de pe urma noului său prieten, Hitler, sau a noului său prieten, Stalin. Regele s-a dat bătut și, în disperare de cauză, l-a desemnat, la 5 septembrie, pe generalul Antonescu, ca prim-ministru al unui guvern legionar. După o zi, noul regim l-a forțat să abdice. Și încă nu era sfârșitul dezastrului.

A culpabiliza nefericita Românie, tocmai atunci când regele își luase tălpășița, ar fi un procedeu și ieftin și neproductiv. Națiunea română nu era răspunzătoare pentru că fusese sfâșiată în bucăți de două imperii vecine hrăpărețe, dar avea partea sa de răspundere pentru dezordinile din interiorul țării. Cuceritorii aleseseră calea

războiului şi nu un stat mic, fie el bine sau prost guvernat, i-ar fi oprit din drum. Ei nu se împiedicau de faptul că potenţiala victimă era un aliat al Germaniei, Angliei sau Rusiei. Au distrus democratica şi bine guvernata republică finlandeză, au ras de pe hartă aliatul slav, Polonia, au dezmembrat ideala democraţie cehoslovacă, au făcut pulbere Ungaria naţionalistă. Pe Iugoslavia prietenă, şi ea stat slav, mai întâi au făcut-o ţăndări, iar apoi au înrobit-o prin două tiranii succesive. Două forţe care făceau să tremure lumea s-au întâlnit deasupra României şi, pentru moment, statul era copleşit. Domnia regelui sporise tragedia, printr-o conducere inertă şi lipsită de onoare. Dar, chiar şi aşa, România nu a trădat pe nici unul dintre prietenii sau aliaţii săi. Într-un moment cumplit s-a prăbuşit fără glorie, dar şi fără a fi săvârşit vreo trădare faţă de cineva.

Jefuitorii se bat pentru pradă

Hitler şi Stalin au trudit din greu pentru a dezmembra România, înainte de a începe să se bată pentru ea. Interesele lor s-au ciocnit aici, la gurile Dunării, aşa cum nu s-a mai întâmplat în nici un punct de pe hartă.

Stalin se temea de Hitler, iar acesta, la rândul lui, se temea de ruşi. Când soldaţii lor s-au aflat faţă în faţă, în România şi în Delta Dunării, dictatorii au devenit temători unul faţă de altul, mai mult decât oricând după semnarea pactului din 1939. Au început să se acuze, să se linguşească ori să se liniştească reciproc, deşi amândoi complotau, cu isterie aproape, unul împotriva celuilalt. Încă în septembrie 1940, când de abia se uscase cerneala de pe "Arbitrajul de la Viena", ambasadorul german la Moscova, contele von Schulenburg, trimitea un "foarte urgent" mesaj către Ministerul german de externe în care se spunea: "Molotov, care s-a arătat foarte rezervat, spre deosebire de felul său obişnuit, a exprimat mulţumirile sale pentru informaţia despre arbitraj, comunicându-mi că guvernul sovietic era deja informat asupra negocierilor de la Viena, prin intermediul presei şi radioului. Molotov mi-a cerut să atrag atenţia guvernului german asupra faptului că acţiunile sale violează articolul 3 al Pactului de neagresiune care prevede că, în astfel de cazuri vor avea loc consultări". Guvernul sovietic a fost pus de către guvernul german în faţa faptului împlinit şi acest procedeu aduce atingere înţelegerilor în vigoare şi intră în conflict cu toate asigurările Germaniei privitoare la soluţionarea unor probleme de interes comun pentru ambele ţări. Cu atât mai mult cu cât în situaţia actuală erau implicate două ţări vecine Rusiei, faţă de care bineînţeles că ea avea interese proprii. (Din: *Relaţiile germano-sovietice,* 1939-1941, Departamentul de Stat).

Ribbentrop şi Schulenburg au redactat un amplu răspuns, pe

care ambasadorul german la Moscova l-a remis Rusiei la 10 septembrie. El sublinia următoarele: Germania are interese deosebite, vitale chiar, față de petrolul și grânele României, după cum guvernul sovietic fusese deja informat. Germania nu recunoștea alte "interese mutuale", în România și Ungaria, în afară de Basarabia. Pretențiile Uniunii Sovietice față de alte părți ale României nu intrau în discuție. De asemenea, Uniunea Sovietică înșelase Germania la împărțirea Lituaniei, acaparând mai mult decât îi revenea. Stalin ar fi trebuit să recunoască că Germania săvârșea o faptă bună cedând către Ungaria partea de nord-vest a României, pentru că în acest fel aducea înțelegere într-o zonă vitală, amenințată de grave tensiuni, a căror rezolvare impunea o acțiune promptă. Și Molotov nu trebuia să uite că Germania făcuse presiuni asupra României pentru ca aceasta să cedeze Basarabia și Bucovina fără luptă. Chiar nu trebuia răsplătit acest lucru? Ribbentrop și-a împuternicit ambasadorul să-i demonstreze lui Molotov, o dată pentru totdeauna, că Germania avea interese predominante în România. Cele ale Rusiei nu puteau fi nici măcar comparate cu ale Germaniei și, cu atât mai puțin, puteau fi așezate pe aceeași treaptă.

Molotov nu era mulțumit cu memorandumul german, dar păru a se consola oarecum, când Schulenburg i-a comunicat că, în chip de compensație pentru interesele predominant germane în România, Reich-ul va renunța la a-i fi cedată de către Uniunea Sovietică o fâșie de teritoriu lituanian, după cum fusese convenit. Hitler încerca astfel să negocieze o bucată din Lituania în contrapartidă cu România. Molotov a declarat că va răspunde mai pe larg în scris, ceea ce a și făcut, la 21 septembrie, într-un memorandum exhaustiv, care se întindea pe patru pagini.

Acesta era, în mare parte, o confirmare a cererilor și acuzațiilor anterioare, dar conținea patru puncte în plus. Unul era o plângere că Germania, în acord cu hotărârile arbitrajului de la Viena, garantase integritatea a ceea ce mai rămăsese din România. Împotriva cui apăra Germania acea țară fărâmițată? Împotriva partenerului său politic, Rusia? Molotov l-a asigurat pe Ribbentrop că țara sa nu avea intenția să recurgă la un astfel de atac. O altă prevedere în

raportul exhaustiv al lui Molotov era că Rusia nu recunoștea nici un fel de interese exclusive ale Germaniei în România sau în oricare altă chestiune dunăreană. Ministrul rus de externe a subliniat, de asemenea, că guvernul sovietic era interesat în a prelua sudul Bucovinei. În ultimul paragraf al memorandumului, Molotov a strecurat o mică bombă diplomatică, afirmând că, în cazul în care Germania dorea să denunțe articolul trei al pactului sovieto-german, care prevedea consultări reciproce, Moscova va fi de acord. Cu alte cuvinte, la 21 septembrie 1940, Ministrul de Externe al lui Stalin îl prevenea pe ambasadorul lui Hitler că, de-aici înainte, Moscova ar putea acționa pe cont propriu și adăuga: "Când vom lua această problemă în discuție?"

Schulenburg l-a asigurat că Germania dorea să rămână, în continuare, în contact cu Rusia.

Efemerul prim-ministru român Gigurtu a adresat o invitație Germaniei de a-și trimite trupele în România, pentru a instrui armata română și, firește, Hitler nu a întârziat s-o facă. Prezența nemților în București nu a putut fi tăinuită nici față de ruși, nici față de britanici.

De fapt, presa britanică scria despre România ca despre o țară parțial ocupată. Fără îndoială "Conducătorul", mareșalul Antonescu, a colaborat cât se poate de strâns cu acești ofițeri germani. Ar fi făcut orice pentru a-și asigura bunăvoința lor. Și tocmai din această pricină ezita să ia măsuri aspre împotriva Gărzii de fier care se dezlănțuise și se pregătea să preia puterea în stat.

Aceste lucruri îngrijorau Rusia, așa încât la 9 octombrie, Ribbentrop a fost nevoit să-l asigure pe Molotov că problema este total inofensivă, pentru că Germania răspunsese la cererea de ajutor militar a României, numai cu scopul de a menține "liniștea și stabilitatea în Balcani". Molotov a remarcat, cu un zâmbet, că "Anglia are alte griji și ar fi bucuroasă acum să-și poată salva pielea". Singurul rezultat concret a fost că Ribbentrop obținuse un zâmbet din partea lui Molotov.

La 13 octombrie, Ribbentrop scrie o scrisoare lungă și plină de amabilități lui Stalin, invitându-l să-și trimită un reprezentant la

Berlin, pentru a coopera cu Germania, Italia și Japonia în desfășurarea "unei politici de largă cuprindere și în delimitarea reciprocă a intereselor politice pe «scară largă»". Stalin consimte și Molotov sosește pe 12 noiembrie la Berlin pentru o conferință bilaterală, unde îl aude pe Hitler afirmând că interesele Germaniei în Balcani sunt pur militare și că numai necesități de război îl obligă să-și asume neplăcuta sarcină de a menține o forță militară germană în România. Hitler mai adaugă că trebuie cu orice preț să-i împiedice pe englezi să-și stabilească baze navale în Grecia, mai ales la Salonic. În chip evident, dictatorul german se pregătea pentru o acțiune militară în Balcani, încercând pe de o parte să îmbuneze Rusia, iar pe de altă parte să obțină o cât mai mare parte din pradă. Pentru a obține o poziție comercială mai favorabilă, Molotov reafirmă interesul Rusiei pentru Bucovina de sud și îi reproșează în față lui Hitler faptul de a fi garantat "întregul teritoriu al României", atâta cât mai rămăsese din el, dezinteresându-se complet de dorințele Rusiei în ceea ce privește respectivul subiect.

La 13 noiembrie, în continuarea convorbirilor, Hitler face referiri, într-o manieră incendiară, la planul său grandios pentru a zdrobi Anglia și a deștăma Imperiul Britanic. Molotov, în replică, afirmă că planul i se pare bun, dar se arată mult mai interesat în înțelegerile specifice, privind situația din Balcani. Mai adaugă că Rusia, de exemplu, este nemulțumită de amestecul Germaniei în chestiunea Dunării.

Vorbind "foarte grosolan", Molotov cere Germaniei să revoce garanțiile acordate României. Moscova cerea cu insistență, pe cale oficială, mână liberă pentru o acțiune militară în România. Cu nu mai puțină șiretenie, Hitler a refuzat să înlăture garanțiile respective, spunând că, cel puțin "pentru un timp", îi era imposibil să facă acest pas. Molotov propune atunci ca Uniunea Sovietică să ofere Bulgariei garanții similare cu cele pe care Hitler le oferise României. Era un subiect delicat, dar situația părea mai degrabă comică datorită dozei mari de ipocrizie a ambelor părți.

În acel moment, Hitler avea un larg control asupra guvernului bulgar, control ce se accentua cu fiecare zi. Cam în trei luni va fi

pregătit să trimită în Bulgaria trupe germane care vor tranzita România. Dar Molotov rămânea inflexibil insistând asupra cererii sale ca Rusia să ia Bulgaria sub aripa-i ocrotitoare, oferindu-i garanții, ceea ce ar fi însemnat, de fapt, a trimite trupe rusești acolo și a impune un guvern pro-sovietic. Firește, Molotov a promis neamestecul în treburile interne ale Bulgariei, asta așa, "în general". Hitler nu s-a lăsat convins, spunându-i lui Molotov că nu are cunoștință de existența vreunei cereri bulgărești pentru acordare de garanții sovietice, în timp ce România adresase Germaniei o astfel de cerere. Moscova nu avusese răgazul să impună un guvern bulgar fidel care să solicite garanții.

Înainte de a abandona subiectul, Molotov mai adaugă că Rusia ar oferi Bulgariei o ieșire la Marea Egee, prin Grecia.

Conversația dintre Ribbentrop și Molotov a continuat după cină, prelungindu-se de la ora 21^{45} până spre miezul nopții, când s-au tras concluziile. Cei doi oameni politici au trecut din nou în revistă toate chestiunile, Molotov insistând asupra interesului Rusiei în zona Strâmtorilor, a Dunării, a Bulgariei și a României, repetând cererea de a i se lăsa Rusiei mână liberă în România, ca și de a i se aproba garanțiile pentru Bulgaria.

Ribbentrop a fost mai vag decât fusese Hitler și a îndemnat Rusia să conlucreze cu Germania mai degrabă "spate în spate, decât piept la piept". Era o expresie care îi plăcea și lui Hitler care, în acel moment, își dorea colaborarea lui Stalin în războiul total pe care îl purta pentru distrugerea Angliei. Acesta, la rândul lui, își dorea cu ardoare să obțină mână liberă în Balcani.

Cele două dictaturi nu s-au înțeles. Încă la mijlocul lunii noiembrie 1940, Germania nazistă și Rusia comunistă ajunseseră în România, nu umăr la umăr, ci chiar piept la piept. La 26 noiembrie, ambasadorul Germaniei la Moscova trimite un mesaj "strict secret și de maximă urgență" lui Ribbentrop, informând că guvernul sovietic insistă asupra unui pact de asistență mutuală cu Bulgaria și asupra unor baze militare cu acces la Bosfor și Dardanele. Stalin încerca să smulgă Bulgaria de sub influența lui Hitler.

Pretențiile acestea, ca și evenimentele care se precipitau, par să

îl fi convins pe Hitler că o continuare a cooperării cu Uniunea Sovietică ieșea din discuție și să-i fi reconfirmat părerea că era absolut necesar să atace Rusia. La 18 decembrie, împreună cu un grup restrâns de ofițeri apropiați, el pune la punct planul militar secret, denumit "Operațiunea Barbarossa", menit a "zdrobi Rusia, într-un război fulger". Pregătirile de război vor fi complete la 15 mai 1941. Proiectul prevedea "participarea activă" la război a României și Finlandei. România, cu trupele germane staționate pe teritoriul său, trebuia să "neutralizeze inamicul din sectorul său și să asigure servicii auxiliare".

În acel moment, conducătorul român Ion Antonescu era mult prea preocupat de lupta sa cu legionarii, pentru a acorda prea multă atenție acestui plan, înconjurat de atâtea precauții. În fapt, Hitler ar fi fost pregătit să-l înlocuiască pe Antonescu cu Horia Sima, dacă un guvern legionar, sută la sută pro-nazist, i-ar fi permis să implice România în războiul pe care îl pregătea. Simțind acest pericol din întețirea presiunii germane, generalul Antonescu forțează o întrevedere cu Hitler, își pledează cauza și obține consimțământul Führer-ului pentru lichidarea Mișcării legionare. Punând repede în aplicare planul convenit, Antonescu devine stăpân pe situație, deține puteri depline și pregătește terenul pentru viitoarele acțiuni militare ce vor avea loc.

La 7 ianuarie 1941, guvernul german informează Japonia că "dispozitive militare germane, destul de puternice, vor fi transferate în România", pentru o eventuală acțiune în Grecia. Japonia fusese informată pentru că, se presupunea, era special interesată de orice mișcare de trupe spre una dintre frontierele Rusiei.

Zvonurile s-au răspândit repede la Moscova și Schulenburg i-a telegrafiat lui Ribbentrop, întrebându-l ce anume trebuie să declare despre prezența trupelor germane în România. Ribbentrop îl sfătuiește să nu declare ceva, dacă nu este absolută nevoie, iar dacă o face totuși, să înfățișeze transferul trupelor în România ca fiind "exclusiv o măsură de precauție împotriva Angliei".

Rusia era însă ignorată și a făcut mare caz în jurul problemei. La 17 ianuarie, secretarul de stat din ministerul german de externe

trimite o telegramă secretă, "prin cele mai rapide mijloace", lui Ribbentrop care, pentru moment, era absent din capitală. Mesajul îl informează pe acesta despre memorandumul pe care ambasadorul sovietic la Berlin l-a prezentat guvernului german. În el, reprezentantul Moscovei deplânge "numărul mare al trupelor germane staționate în România și care se pregătesc să intre în Bulgaria, în drumul lor spre Grecia și Strâmtori. În consecință, Turcia și Anglia vor transforma Bulgaria în teatru de război", se lamenta Moscova. "Având în vedere aceasta, guvernul sovietic reamintește Germaniei că intrarea trupelor sale în Bulgaria va fi socotită o violare a intereselor de securitate ale U.R.S.S.", mai glăsuia nota.

Pentru a face ca îngrijorarea să pară dublă, Molotov îi adresează o plângere similară ambasadorului german la Moscova, pe care acesta o transmite mai departe, în aceeași zi, cu mențiunea "foarte urgent".

Germania își face cunoscută replica, patru zile mai târziu, concomitent la Berlin și Moscova, afirmând că armata germană va traversa Bulgaria, pentru a se opune acțiunii britanice în Grecia, dar fără a leza interesele de securitate ale U.R.S.S. În urma acestui comunicat, Molotov a părut descumpănit. A avut o replică moale, ezitantă, care nu îndepărta mânia, dar practic, încuraja crescânda provocare nazistă în Balcani.

La 22 februarie, ora 6[25], Ministerul de externe german îi transmite următoarea telegramă lui Schulenburg, la Moscova:

"Strict confidențial. Pentru șeful misiunii sau reprezentantul său personal. Secret de stat. Va fi decodată personal. Strict secret. Se va răspunde prin curier sau prin cod secret.

"În instrucțiunile telegrafice, nr.36/7 ianuarie 1941, se prevedea că, pentru moment, este de dorit o anume imprecizie cu privire la puterea forțelor armate germane și că, la momentul potrivit, se vor da spre publicare date precise despre întreaga capacitate a trupelor noastre. Momentul acela a sosit.

"În România se găsesc 680.000 de militari, gata de acțiune. Printre acești militari se află un procentaj neobișnuit de ridicat de specialiști în echipament militar modern, în special în blindate. În

spatele acestor trupe se găsesc rezerve inepuizabile în Germania, inclusiv unităţile permanente staţionate la graniţa germano-iugoslavă.

"Cer membrilor misiunii şi oricăror altor persoane de încredere, îndreptăţite, să înceapă, pe căile necesare şi într-o manieră care să producă impresie, a face aceste informaţii cunoscute, indicând că forţa noastră este mai mult decât suficientă pentru a face faţă oricărei situaţii în Balcani. Informaţiile vor fi răspândite nu numai în cercurile guvernamentale, dar şi în rândul misiunilor diplomatice interesate. Las la aprecierea dumneavoastră dacă e cazul să menţionaţi întotdeauna cele de mai sus. Astfel, insinuarea şi perifraza pot fi de asemenea folosite, ca de exemplu, circa 700 de mii, şi aşa mai departe" (Din *Relaţiile nazisto-sovietice, 1939-1941*, Departamentul de Stat).

Acest mesaj vorbeşte prin el însuşi. Hitler încerca să-l înspăimânte pe Stalin, pentru ca acesta să-i facă doritele concesii. Reuşise să ajungă, cu adevărat, la o mare capacitate militară, ceea ce a înlesnit operaţiunile vitale din Balcani ale Germaniei, în următoarele patru luni.

La 1 martie, trupele germane, acţionând după un plan elaborat cu foarte multă grijă, trec Dunărea din România în Bulgaria şi se îndreaptă, trecând peste Balcani, spre Grecia. În aceeaşi zi, guvernul bulgar se alătură celor trei mari puteri, Germania, Italia şi Japonia, semnând cu ele un pact. Seara, ambasadorul Germaniei la Moscova îl informează pe Molotov de cele petrecute. Molotov priveşte situaţia cu "mare gravitate", dar se arată destul de blând şi nu întinde mult vorba. El redactează o scurtă replică, arătând că "guvernul Germaniei trebuie să înţeleagă că nu poate conta pe sprijinul U.R.S.S. pentru acţiunile sale în Bulgaria". Stalin şi Hitler erau încă în faza de duel al vorbelor şi nu al săbiilor.

Pregătirile din Balcani ale lui Hitler, în vederea războiului împotriva Rusiei, s-au efectuat cu mare rapiditate şi aproape fără nici o întrerupere, până la sfârşitul lui martie. Având asigurat deja controlul asupra Ungariei, Bulgariei şi a ceea ce mai rămăsese din România, el a semnat o înţelegere favorabilă cu guvernul iugoslav.

Prin aceasta, de fapt, Iugoslavia adera la Pactul tripartit.

Dar, pentru Hitler, Iugoslavia s-a dovedit a fi piedica cea mai serioasă pe care o întâlnise până atunci. Sârbii s-au răzvrătit şi au răsturnat guvernul pro-german. L-au sfidat pe Hitler şi i-au ultragiat pe trimişii acestuia, îndeosebi la Belgrad. Führer-ul a fost cu deosebire jignit de răscoala ţăranilor sârbi, pentru că s-a întâmplat ca ea să izbucnească tocmai în cursul turneului pe care ministrul de externe al Japoniei, Matsuoka, îl efectua în Germania. Mai mult de jumătate din Europa îi era supusă, câştigase supremaţia în Balcani şi ţinea la respect U.R.S.S.-ul. Dorea acum să convingă Japonia să i se alăture politic şi militar, în cazul unei acţiuni împotriva Rusiei. Şi tocmai în timpul acestei demonstraţii germane de forţă, bine aranjate, ţăranii sârbi distrugeau o parte din scenariu, perturbând întreaga regie şi adăugând o nuanţă comică grandiosului spectacol. Fapt mai important, mica Serbie democrată încuraja, prin atitudinea sa, regimul dictatorial al imprevizibilei Rusii să adopte şi el o atitudine mai energică.

La 4 aprilie Molotov îi comunică lui Schulenburg că U.R.S.S. urma să semneze un pact de neagresiune cu Iugoslavia. Ambasadorul german a protestat în numele guvernului său, dar Molotov i-a ignorat protestul. După ce acceptase nenumărate umilinţe din partea lui Hitler, în România, Ungaria, Cehoslovacia şi Bulgaria, în sfârşit, Stalin replica, încurajat puternic de independenta, suverana şi disprețuita Serbie.

Două zile mai târziu, Hitler dădea startul acţiunii care va sfărâma în bucăţi Iugoslavia şi va deschide Wehrmacht-ului drumul spre Atena.

Molotov exprimă regretul Moscovei că Hitler extinsese teatrul de război, dar o face într-un mod destul de cumpătat. Uimitoarea desfăşurare de forţe a armatei germane în Balcani l-a impresionat pe Stalin şi l-a îmblânzit, iar Hitler a căutat să-i conserve pentru încă două luni, această "blândeţe".

La 13 aprilie, când Iugoslavia capitula, Stalin l-a îmbrăţişat public pe ambasadorul german, pe peronul gării din Moscova, şi a exclamat: "Trebuie să rămânem prieteni şi să facem totul pentru

aceasta". Când l-a remarcat şi pe ataşatul militar german, a repetat: "Trebuie să rămânem prieteni, orice s-ar întâmpla". În timp ce Hitler lua măsuri de represalii cumplite împotriva sârbilor, Stalin îi abandona, în chip ostentativ. De asemenea, el a grăbit livrarea ajutoarelor sovietice către Germania. Grâul se revărsa dinspre Rusia către Berlin, cu sutele de mii de tone, în garnituri de tren speciale.

La 7 mai, Stalin a renunţat la postul său, care îi permisese multă vreme să conducă, din umbră, treburile ţării, asumându-şi oficial poziţia de şef al guvernului cu titlul de "Preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului". Ambasadorul german, von Schulenburg, ca şi alţi diplomaţi, a interpretat această evoluţie ca semnificând că Stalin era ferm hotărât să preia în mâinile sale toate frâiele statului, cu scopul de a-şi folosi prestigiul şi autoritatea pentru îmbunătăţirea relaţiilor sovieto-germane. În cursul aceleiaşi zile, Schulenburg telegrafia la Berlin: "Sunt convins că Stalin îşi va folosi noua poziţie pentru menţinerea şi dezvoltarea unor bune relaţii între Soviete şi Germania". Pe 12 mai, acelaşi ambasador nota: "După opinia mea, Stalin a stabilit el însuşi un obiectiv de importanţă covârşitoare în politica externă. Cred aceasta cu tărie. Stalin a elaborat personal obiectivul de a feri Uniunea Sovietică de un conflict cu Germania".

Primele măsuri ale lui Stalin păreau să confirme acest fapt. De pildă, imediat TASS a dezminţit că trupe sovietice s-ar afla masate la graniţa de vest a ţării. De asemenea, legaţiilor Belgiei, Norvegiei şi Iugoslaviei li s-a notificat că trebuie să părăsească Moscova. Deşi aceşti diplomaţi nu se puteau întoarce acasă, deoarece ţările lor fuseseră ocupate de nemţi, Stalin i-a alungat fără milă.

La 4 aprilie Stalin semnase *Pactul de ajutor reciproc cu Iugoslavia*, iar o lună mai târziu, îi expulza pe reprezentanţii acesteia de pe teritoriul sovietic, deşi Iugoslavia cotropită de Hitler avea disperată nevoie de sprijin. Prin aceste acţiuni el îi recunoştea, practic, lui Hitler cucerirea celor două mici state occidentale şi distrugerea statelor balcanice.

La 12 mai, Stalin îl recunoaşte pe noul stăpân pro-nazist al Irakului, Rashid Ali, cel care, cu ajutorul naziştilor, răsturnase

guvernul favorabil Marii Britanii. Cu adevărat, guvernul sovietic făcuse şi făcea încă mult pentru a-l susţine pe Hitler, ofensând şi injuriind în acelaşi timp pe cel mai important adversar activ al acestuia, Marea Britanie. Uniunea Sovietică era atât de nerăbdătoare de a-şi asigura bunăvoinţa dictatorului nazist, încât în seara zilei de 21 iunie 1941, Molotov l-a convocat pe ambasadorul german şi l-a întrebat de ce trupele germane traversează U.R.S.S.-ul. Ambasadorul i-a răspuns că nu ştie, dar că va cere lămuriri şi, într-adevăr, a trimis un mesaj "foarte urgent".

Ceea ce se întâmplase era simplul fapt că Hitler atacase Rusia, pe toată linia. Şi unul dintre aliaţii care intra în luptă alături de el era România, condusă de Antonescu. Operaţiunea "Barbarossa", concepută pe 18 decembrie, era pusă în practică.

Prinsă strâns în plasa unui dictator ce voia stăpânirea lumii, România s-a alăturat Germaniei, mergând înainte pe calea distrugerii sale. "Românii s-au supus la ceea ce li s-a întâmplat", ar putea spune cineva străin de situaţie. "Au dormit cum şi-au aşternut", ar putea adăuga altcineva. Poate să fie aşa. Unii istorici germani spun că evenimentele istoriei sunt, de fapt, judecăţile istoriei sau verdictele ei. Într-un fel, e adevărat. Dintr-o atare perspectivă, fiecare naţiune şi fiecare om se supune la ceea ce i se întâmplă, aşa cum o face de pildă şi "un stejar sau o tomată". Dar asta nu înseamnă o perspectivă deplină nici asupra istoriei, nici asupra vreunui eveniment particular, căci această perspectivă presupune, în acelaşi timp, binele şi răul, corectitudinea şi greşeala, credinţa faţă de libertate şi adevăr, şi trădarea libertăţii şi a adevărului. Există o semnificaţie a fiecărui eveniment şi a fiecărei decizii.

S-au angajat românii atunci pe un drum greşit. Ar fi putut ei proceda altfel? Ar fi procedat alţii, dacă ar fi fost în locul lor, altfel?

E uşor pentru cineva care trăieşte în Boston, Tulsa, Topeka sau Seattle să judece istoria, post festum, sau chiar în timpul acelor evenimente, din 1940 - 1941. Dar ce ar fi făcut ei dacă ar fi trăit ca români în România, ceea ce înseamnă, orice s-ar spune, complet altceva decât a trăi în Columbia sau Ohio? România era prinsă între două imense şi agresive dictaturi care se înfruntau pe viaţă şi pe

moarte. Numai Marea Britanie mai supraviețuise, dar și ea era pusă la zid. Orice stat de pe continent, care i se opusese lui Hitler, fusese desființat. Iar România cunoscuse această experiență, de mai multe ori în timpul istoriei sale. Fusese nevoită, aproape tot timpul, să lupte, pur și simplu, pentru existența sa. Acesta a fost cazul și în anul 1941. A intrat în luptă pentru a-și salva ființa națională. A pierdut, dar mă întreb, oare ce ar fi făcut americanii în aceeași situație? Oare ce făceau americanii din Pittsburgh, Albany, Austin sau St. Paul, în iunie 1941? Erau gata ei să moară pentru a salva civilizația? Și când au început ei să-și dea viața pentru o cauză dreaptă?

România intră în război

La 22 iunie 1941, conducătorul României, un foarte valoros general care îşi oferise gradul de mareşal, a ordonat intrarea ţării în războiul împotriva Uniunii Sovietice. Teoretic, şeful său era tânărul rege Mihai, care a urmat tatălui său la tron, când acesta fusese alungat de Antonescu, în septembrie 1940, dar în fapt mareşalul dispunea de o putere în stat, aproape fără limite, astfel că decizia intrării în război i-a revenit în întregime. Trei ani mai târziu, regele l-a arestat şi a pus, abrupt, capăt războiului cu Rusia.

În acest timp, România a pierdut 110.000 de oameni în luptă, a suferit o serie de dezastruoase înfrângeri militare şi a ajuns pe marginea prăpastiei. Îşi atrăsese şi oprobriul moral al lumii, pentru că lupta alături de fostul ei duşman, Germania, care încerca să-i distrugă tocmai pe aliaţii de până mai ieri ai României. Astfel privite lucrurile, România lupta practic împotriva oricărei democraţii şi speranţe de democraţie care mai licărea în lume.

La sfârşitul războiului, mareşalul Antonescu va fi inculpat drept criminal de război şi condamnat la moarte, pentru faptul de a fi pregătit, ordonat şi condus războiul împotriva Uniunii Sovietice. La puţine zile, a fost împuşcat.

În pofida tuturor dezastrelor pe care românii le-au îndurat sub conducerea lui, în momentul în care a fost împuşcat, majoritatea acestora au simpatizat cu dânsul. Comportarea sa demnă la proces a cântărit şi ea în naşterea acestui sentiment, dar principalul motiv a fost sfidarea pe care a lansat-o la adresa Rusiei. El nu s-a plecat niciodată în faţa Moscovei, nici măcar atunci când se găsea în faţa plutonului de execuţie, după cum nu ezitase, în 1941, să ordone armatei române să-i atace pe ruşi, în Basarabia. În ambele ocazii, atitudinea lui i-a umplut de încântare pe români.

Cu alte cuvinte, cred că majoritatea românilor erau bucuroşi, în

1941, că România a atacat Uniunea Sovietică, chiar dacă ea făcea acest lucru ca aliat al lui Hitler. În acel moment, românii nu erau în măsură să decidă liber dacă este bine pentru ei să intre sau nu în război. Acest lucru fusese deja decis de atotputernicii zilei.

Armata Roşie se găsea pe un teritoriul românesc, după cum era cazul şi cu cea germană, iar România, oricum ar fi acţionat, urma să devină teatru de război, pentru cei doi mari care şi-o disputau, înfruntându-se nu numai pe sol românesc, dar mai ales pentru bogăţiile solului românesc. Ca urmare, majoritatea românilor simţeau că oricum nu vor avea nimic de câştigat implicându-se într-un război, purtat în România, pentru România.

Singura lor întrebare era, dacă să lupte de partea lui Hitler sau a lui Stalin.

Dacă ar fi fost convinşi că luptând alături de Stalin ar fi putut redobândi libertatea Transilvaniei de nord, poate că l-ar fi ales pe acesta, chiar dacă fără prea mult entuziasm. Dar posibilitatea părea exclusă, mai întâi, fiindcă românii ştiau din proprie experienţă că o Rusie victorioasă nu ar face decât să-i subjuge şi, în al doilea rând, pentru că, în iunie 1941, ei nu credeau deloc că Rusia ar putea ieşi victorioasă. Şansa cea mai favorabilă lor, de a recâştiga ceva din ceea ce pierduseră, era să se angajeze în eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de nord de sub ruşi. Dar marea problemă în acea zi de iunie nu se limita la a recuceri cele două provincii, chiar dacă ele însemnau atât de mult pentru români, ci era aceea de a împiedica Rusia să smulgă şi alte teritorii româneşti şi de a preveni astfel dispariţia efectivă de pe hartă a statului român. Căci ameninţarea aceasta, de a desfiinţa România ca stat, fusese rostită, deseori în termeni foarte duri, în cursul anului 1940, când ruşii reclamaseră, foarte insistent, controlul asupra întregii Bucovine. Ei ceruseră imperativ lui Hitler să le acorde mână liberă, pentru a acţiona în România, după cum doresc, şi a-şi însuşi ceea ce doresc dintr-însa. Trupe motorizate, bine înarmate, ale Rusiei erau deja staţionate pe un teritoriu românesc, în Basarabia, de la Marea Neagră până la frontiera de altădată cu Polonia, şi nu aşteptau decât un ordin pentru a mai smulge o parte din teritoriul ţării.

Uniunea Sovietică mai ceruse, în nenumărate rânduri, pe un ton imperativ, permisiunea de "a oferi garanții Bulgariei", cu alte cuvinte de a ocupa această țară și de a-și croi acces spre Marea Egee, ceea ce ar fi putut avea ca rezultat subjugarea Turciei și controlul asupra Strâmtorilor. Ea era deja pe cale să pună mâna pe Delta Dunării și pe cursul inferior al fluviului, ceea ce putea avea, ca ireversibilă consecință, încercuirea politică și geografică a României. Mai mult, Rusia bolșevică se amestecase, în nenumărate rânduri, în afacerile interne ale României, incitând la greve politice și răzvrătiri împotriva statului, iar în acel moment, ea se erija în protectoare pentru toți trădătorii și conspiratorii împotriva autorităților românești, răsplătindu-i pe acești nemernici cu înalte demnități în teritoriile cucerite.

Aceeași Rusie, care reprezenta o atât de serioasă îngrijorare pentru români, pusese la punct, împreună cu Hitler, un plan grandios de a împărți lumea și de a dispune de soarta micilor națiuni după bunul său plac. "Imperiul Britanic va fi împărțit ca un gigantic stat planetar ajuns la faliment", se spunea. Potrivit înțelegerii, Rusia urma să fie cu generozitate răsplătită. Hitler îi oferea ieșire la Golful Persic, Marea Arabiei și Oceanul Indian. De asemenea, i se promisese satisfacerea intereselor sovietice în India britanică. Molotov, susținând că vorbește în numele lui Stalin, afirma că participarea Rusiei la un astfel de plan apărea în principiu cu totul acceptabilă, cu condiția ca ea să participe în calitate de partener.

După ce îl ajutase așadar pe Hitler să anihileze Polonia și să înfrângă Franța, Uniunea Sovietică trata acum cu el în vederea lichidării Angliei, a subjugării Iranului și Irakului și a împărțirii lumii. Totul trebuia să se facă după un război monstruos, cu implicarea unui miliard de oameni, iar grăbirea lui era scopul Pactului Tripartit, căruia Rusia era gata să i se alăture. Un astfel de stat își întindea tentaculele de fier asupra României.

În conceperea acestor planuri de distrugere a lumii și de împărțire a ruinelor ei, Stalin nu a fost, e adevărat, mai rău decât Hitler. Numai că Stalin era, din punct de vedere geografic, mult mai aproape de România. În târguiala celor doi, lui i-ar fi revenit cea

mai mare parte din teritoriul ei.

În cazul în care însă, România îi ajuta pe nemți să înfrângă Armata Roșie, ea nutrea cel puțin speranța că ar putea evita să cadă pradă Moscovei, într-o astfel de conspirație de împărțire a lumii și, fără îndoială, nimeni în România nu simțea vreo obligație morală în a se reține să atace imperiul bolșevic care, în cârdășie cu Hitler, șterse până atunci 12 țări de pe fața pământului.

Nimeni nu uitase prăpădul pe care rușii îl făcuseră în provinciile românești, smulse țării în 1940. Mulțimi mari de oameni se refugiaseră din Basarabia, peste Prut, în fața confiscării masive a proprietăților, a arestărilor în masă și a deportării a mii de români în înspăimântătoarele și devorantele pustietăți ale Uniunii Sovietice.

Fiecare noapte aducea noi povești de groază; în fiecare dimineață plânsul Basarabiei se auzea din nou, sporind jalea românilor. Moscova insista constant asupra faptului că simpla folosire de către România a numelui de Basarabia va fi considerată ca o jignire la adresa sa. Nu era român să nu fie la curent cu natura regimului care se instalase în Rusia, mai ales că, trăind în vecinătatea ei, fiecare cunoștea, amănunțit, din surse directe, fapte petrecute acolo. O importantă minoritate românească viețuia din timpuri străvechi pe malul rusesc al Nistrului. Ea fusese, de la început, încorporată într-una din republicile sovietice nou constituite, iar românii din aceste ținuturi, care reușeau să scape de acolo, le povesteau prietenilor lor din România despre toate ororile bolșevice: lagăre de concentrare înspăimântătoare; confiscarea proprietății; o atotprezentă poliție secretă, care teroriza populația; o foamete inimaginabilă; sângeroasa exterminare a celor mai înstăriți țărani, denumiți *kulaci*, și înjosirea muncitorilor de către atotputernicii șefi ai sindicatelor controlate de stat. Povești despre Siberia, despre tribunale ale poporului, despre profanarea bisericilor, îngrădirea libertății de gândire, instigarea copiilor împotriva propriilor părinți. Toate aceste grozăvii ce se întâmplau pe o șesime din suprafața pământului, chiar la granița României, au avut un mare ecou emoțional în întreaga țară. E oare de mirare, atunci, că poporul român dorea cu ardoare să îndepărteze spectrul unui asemenea coșmar?

Iar când românii au fost puşi faţă în faţă, în iunie 1941, cu aparenta posibilitate de a alege între a intra sau a nu intra în război, a însemnat oare aceasta o alegere între democraţie şi totalitarism? Dar unde era atunci democraţia? Singura democraţie care nu fusese zdrobită de Hitler era Anglia. Hitler şi Stalin făcuseră praf tot restul Europei, în timp ce America îşi alesese ca preşedinte un "om al păcii", numai pentru că promisese în repetate rânduri că nu-i va angaja pe fiii Americii în vreo cruciadă pentru salvarea democraţiei în lume. La fel de solemn ca orice lider care face o declaraţie oarecare, Roosevelt promisese că nici un tânăr de pe cuprinsul Americii nu va fi trimis să apere libertatea la Bucureşti, Iaşi, Craiova sau Alba Iulia. Când cea mai puternică naţiune a lumii refuza să lupte pentru apărarea democraţiei, care era oare "tabăra libertăţii", căreia ar fi putut să i se alăture România?

Ea nu avea, din nefericire, de ales decât între Hitler şi Stalin, între insolenţa nazistă şi cea comunistă, între Gestapo şi K.G.B, între lagărele de muncă forţată din Siberia şi cele naziste de concentrare, precum Dachau de pildă. România avea de ales între cizma rusească şi cea nemţească şi, până la urmă, a ales-o pe aceasta din urmă, din mai multe motive. Pentru români, Germania, cu toate relele ei, însemna ordine, Rusia - dezordine; Germania însemna Europa, pe când Rusia însemna Asia; Germania însemna drumuri bune, sate curate, oraşe splendide, mai vechi sau mai noi, şi un neîntrecut talent mecanic. Rusia însemna jaf, înapoiere, murdărie orientală. Germania însemna un minimum de securitate a persoanelor şi a bunurilor. Rusia însemna completă insecuritate pentru ambele. Germania însemna o barbarie limitată, Rusia însemna o barbarie fără limite. În consecinţă, deşi atât ocupanţii germani cât şi cei ruşi îi dezgustau, românii au reacţionat în mod cu totul diferit faţă de ei.

Soldaţii germani s-au aflat în Bucureşti în timpul ambelor războaie mondiale şi erau urâţi de populaţie, dar dacă un român, singur pe o stradă întunecoasă, zărea prin preajmă unul sau mai mulţi soldaţi germani, el se simţea mai în siguranţă şi era bucuros să-şi continue mersul împreună cu ei. În schimb, dacă un român,

aflat în circumstanţe similare, zărea un soldat rus, el o lua imediat la sănătoasa şi, cu siguranţă, ar fi fost mult mai bucuros să se fi întâlnit cu cel mai temut bandit sau pungaş, deoarece, nu de puţine ori, soldaţii ruşi îi jefuiau, maltratau sau chiar împuşcau pe civili. Oaspeţii îşi mai atacau câteodată gazdele. Ruşii se dovedeau primejdioşi chiar atunci când veneau ca prieteni sau aliaţi. De pildă, nici un român nu ar fi stat pe gânduri pentru a-şi scoate ceasornicul şi a-i spune unui german cât este ceasul, dar nimeni nu ar fi făcut acelaşi gest în faţa unui rus. Nouă din zece români, dacă ar fi avut de ales între ruşi şi nemţi, i-ar fi ales pe aceştia din urmă. Aşa s-a şi întâmplat în 1941, căci alternativa ar fi fost o neutralitate imposibil de păstrat prea mult timp, doar în speranţa unei eventuale stări de "pat politic", în relaţia dintre Anglia, Germania şi Rusia.

Winston Churchill spunea, referindu-se la comunismul sovietic: "Comunismul nu este numai un crez. Este un plan de campanie. Dacă e nevoie, sunt invocate în sprijinul său principiile liberalismului şi ale democraţiei, sunt proclamate, şi se face mare caz de ele, libertatea cuvântului, a întrunirilor publice, a oricărei forme de propagandă politică şi de exercitare a tuturor drepturilor constituţionale. Se doreşte alianţa cu oricare mişcare populară de stânga. Este absolut necesar, pentru comunişti, de a nu arăta nici un fel de credinţă sau lealitate faţă de ne-comunişti. Orice act de bunăvoinţă, toleranţă, conciliere, milă sau mărinimie, din partea unor guverne sau oameni de stat, urmează să fie folosit pentru ruinarea acestora, iar când le va veni lor la socoteală, se vor folosi, fără nici o urmă de remuşcare, de orice mijloc aducător de violenţă şi moarte, de la revolta maselor, la asasinatul politic. Citadela urmează să fie cucerită sub flamurile libertăţii şi democraţiei, dar o dată treaba înfăptuită, după ce întregul aparat al puterii a încăput pe mâinile Confreriei, afirmarea oricărei opoziţii, a oricărei opinii contrarii, te poate conduce la moarte. Democraţia nu este decât o unealtă de care te foloseşti, înainte de a o distruge. Libertatea nu este decât o bagatelă sentimentală, nedemnă de un raţionalist. Regula absolută a acestui sacerdoţiu autoimpus, care potrivit dogmei trebuie învăţat pe de rost, este de a se impune omenirii, fără răgaz, mai mult şi mai

mult, pentru totdeauna. Toate aceste precepte statuate în cărțile comunismului, scrise de asemenea cu sânge în istoria mai multor națiuni puternice, constituie credința și țelul comunismului".

Cu ocazia zilei de 1 mai 1948, premierul britanic, Clement Attlee, spunea: "Pe vremea tinereții mele, Rusia era cel mai bun exemplu de stat polițienesc, o țară a fricii și a represiunii în care libertatea cuvântului, a presei și a gândirii erau suprimate. Același lucru se întâmplă și astăzi, cu singura diferență că stăpânii sunt alții.

Rusia era, de asemenea, și exemplul cel mai bun de expansionism, întinzându-se necontenit înspre Asia și neîncetând o clipă a dori să-și mărească și mai mult hotarele. Acum, ea folosește metode noi și, practic, țările din Europa răsăriteană au căzut deja pradă poftei sale imperialiste".

Ministrul de externe britanic, Ernest Bevin, vorbind la Conferința Partidului Laburist, ținută la Scarborough, la 20 mai 1948, afirma că nu va tolera "intrarea comunismului într-o Europă stabilă", adăugând apoi, cu referire la Uniunea Sovietică, că: "războiul civil provocat într-o țară de către un alt stat, ca un instrument de politică externă, este o infamie. Cer să se pună capăt imediat unei astfel de practici".

Românii cunoșteau perfect acest tip de acțiuni, încă din iunie 1941. Exact aceste lucruri le-au avut în minte când au hotărât să intre în luptă împotriva Rusiei.

Ernest Bevin se temea, în 1948, că Rusia își "impusese dominația sa imperială" asupra României. Mai afirma că ea era "supremul exemplu de stat polițienesc". Românii cunoșteau însă toate aceste lucruri, încă din 1941, și nu trebuiseră să aștepte până în 1948 pentru a le afla. Ei avuseseră prilejul de a cunoaște obiceiurile rușilor în timpul multelor invazii pe care le suferiseră din partea acestora. Pare, așadar, chiar atât de ciudat că au dorit să alunge Armata Roșie din Basarabia?

La începutul anului 1947, președintele Statelor Unite a lansat o acțiune economică și militară pe scară largă, pentru a împiedica căderea Greciei în mâinile comuniștilor susținuți de Moscova. Costul estimativ al proiectului va fi de 2 miliarde de dolari. Pentru

un scop similar, premierul britanic ordonase în 1941 o intervenție armată în Grecia, care a continuat până la preluarea inițiativei de către americani. Doi oameni politici, conducători ai celor două principale democrații ale lumii, au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a conduce sau a sprijini lupta împotriva forțelor comuniste susținute de Rusia care încerca astfel să obțină controlul asupra Greciei, o țară deopotrivă îndepărtată de Londra și Washington, unde nu trăiau nici englezi, nici americani. În anul 1941, românii au avut sentimentul că fac pentru țara lor, pentru copiii și căminele lor, același lucru pe care, câțiva ani mai târziu, Marea Britanie și Statele Unite l-au făcut pentru Grecia. Vinovăția sau nevinovăția pentru faptul de a fi intrat în luptă este, în ambele cazuri, aceeași. Bevin calificase acțiunea Rusiei în Grecia ca "infamă" și îi spusese "stop". Infamă fusese și acțiunea Rusiei în România, în cursul anilor 1940 - 1941, numai că atunci, armata română fusese aceea care spusese "stop".

Bineînțeles, decizia intrării în război nu a fost instantanee. Mai multe etape importante în desfășurarea evenimentelor au fost deja relatate, altele vor fi povestite acum. Cel mai important fapt a fost, fără îndoială, ultimatumul rusesc de la 26 iunie 1940 și imediata ocupare a unei părți a teritoriului românesc. Anticipând un astfel de ultimatum, premierul Gheorghe Tătărăscu îl informase, la 20 iunie, pe ministrul Germaniei la București, că România este pregătită pentru începutul unei colaborări în toate domeniile cu Germania. Încă din 1938, aceasta era principalul partener comercial al României.

La 2 iulie 1940, ministrul român de externe, Constantin Argetoianu, anunța renunțarea la garanțiile franco-britanice și începutul unei noi orientări în politica externă. În aceeași zi, primul ministru Tătărăscu a reafirmat într-un discurs radiofonic "noua orientare" și anunța că vor fi luate "toate măsurile necesare" pentru a o duce la îndeplinire.

La 4 iulie, regele Carol numește un nou guvern, cu sarcina expresă de a pune în practică noua politică pro-germană a țării.

La 16 iulie, primul ministru Gigurtu, solicită Germaniei, trimiterea unei misiuni militare în România.

La 30 august, Germania oferă, şi guvernul de la Bucureşti acceptă, garanţii privind integritatea teritorială a ceea ce mai rămăsese din România.

În tot cursul lunii septembrie 1940, unităţi aeriene şi de blindate, aparţinând Wehrmacht-ului, încep să "curgă" şi, după un timp, "să se reverse" înspre Bucureşti.

La 11 octombrie, preşedintele Roosevelt îngheaţă fondurile româneşti din America, pe motiv că România era "o ţară ocupată". Mai adaugă că poporul român era "constrâns" să accepte ocupaţia.

La 23 noiembrie, România se alătură Axei, după ce şi Ungaria făcuse acelaşi lucru, cu trei zile mai înainte. În acel moment, Stalin se considera şi el favorabil alianţei şi, în consecinţă, Vîşinski dă asigurări ministrului României la Moscova, Grigore Gafencu, că Uniunea Sovietică nu are nici o obiecţie faţă de pasul făcut de România. Vîşinski putea fi sincer, pentru că în acel moment Rusia şi Germania păreau a se afla în relaţii foarte bune. Tocmai purtau discuţii despre cum să-şi împartă între ele lumea.

La 31 decembrie 1940, Hitler îi scrie lui Mussolini că nu se aşteaptă ca pe durata vieţii lui Stalin sovieticii să întreprindă vreo acţiune îndreptată împotriva Axei. "Relaţiile noastre sunt foarte bune", spunea el, iar în timpul lunii ianuarie ele s-au îmbunătăţit şi mai mult.

În februarie 1941, Marea Britanie rupe relaţiile diplomatice cu România. Dictatorul român Antonescu se îndrepta ferm spre o colaborare foarte strânsă cu Hitler, dar încerca, în acelaşi timp, să păstreze şi unele dintre vechile legături externe ale României. El avusese multă vreme o atitudine pro-britanică, dar acum credea că Anglia aştepta din partea României o rezistenţă faţă de Germania, mai mare decât putea ea însăşi opune. Antonescu a refuzat să se alăture lui Hitler în dezmembrarea Iugoslaviei şi, cu toate că nu a făcut nimic efectiv pentru a-şi proteja aliatul din Înţelegerea Balcanică şi Mica Antantă, a avut demnitatea de a nu participa la acţiune. Nu s-a alăturat haitei care a sfâşiat Iugoslavia în bucăţi, deşi România ar fi avut, poate, o scuză din punct de vedere etnic. În acele momente tragice, atitudinea României faţă de Iugoslavia a fost tot atât de

adecvată ca aceea a lui Churchill şi, cu siguranţă, mult mai demnă decât cea a Rusiei. În cursul aceleiaşi luni aprilie, în urma unor investigaţii amănunţite asupra unui incident petrecut într-un oraş din provincie, între un militar român cu o poziţie oficială şi un secretar al Legaţiei sovietice, Antonescu a exprimat, în mod public, scuze guvernului de la Moscova. Vîşinski i-a răspuns lui Gafencu, ministrul României la Moscova, că "Uniunea Sovietică are cele mai bune intenţii faţă de România şi absolut nici o pretenţie faţă de ea", deşi Moscova depusese eforturi foarte susţinute pentru a obţine din partea lui Hitler unda verde pentru acapararea altor teritorii româneşti.

Acestea au fost ultimele pâlpâiri ale unei pseudo-cordialităţi în relaţiile dintre România şi Rusia. La începutul lui iunie, Antonescu i-a făcut o vizită lui Hitler şi o dată întors acasă le-a mărturisit apropiaţilor săi că, în câteva zile, acesta va ataca Rusia. Data preconizată era 14 iunie. Atacul s-a produs cu opt zile mai târziu, decalarea putând fi pusă pe seama ploilor foarte puternice. În ajunul zilei de 21 iunie, numai ofiţerii cu gradul cel mai înalt din armata română şi membrii cabinetului ştiau că ţara lor se află în pragul participării la cel mai mare război din istoria lumii. În zorii zilei următoare, tunurile germane bubuiau de la Marea Baltică până în Balcani. Antonescu a redactat o proclamaţie către ţară, chemându-i pe români la lupta pentru eliberarea ţinuturilor răpite din sfânta vatră strămoşească. Aproape un milion au intrat, până la încheierea războiului, în luptă şi mulţi nu s-au mai întors niciodată. Dar cei mai mulţi dintre cei chemaţi sub arme în acel iunie 1941 au fost bucuroşi să plece pe front. Au fost mulţumiţi şi de faptul că mareşalul Antonescu se alăturase taberei care lupta împotriva Rusiei. La sfârşitul lui august, Basarabia şi Bucovina erau eliberate.

Întrebarea dacă, prin această acţiune, România se situa de partea sau împotriva Americii, nici nu intra în discuţie, pentru că în acel moment America nu se găsea în război, ba chiar promisese că se va ţine departe de acesta. Grupările "America First" îşi câştigaseră adepţi pe tot cuprinsul ţării, iar mişcările pacifiste erau foarte active, de la o coastă la cealaltă.

Cu siguranță că soldații români nu se dădeau în vânt să lupte alături de nemți, reprezentanții unui imperiu în expansiune care încerca să distrugă Anglia. Românii își iubeau, de asemenea, sora latină, Franța, și îi urau pe cei care o zdrobiseră. Nu le plăcea înregimentarea nazistă și detestau aroganța militară prusacă. Toate aceste sentimente și le exprimau în diferite feluri. Pe de altă parte, se temeau a ataca Rusia, chiar alături de Germania. Întrezăreau un viitor monstruos dacă Stalin iese victorios și un viitor groaznic dacă Hitler iese victorios. În cel mai bun caz, viitorul le apărea cenușiu; în cel mai rău, negru ca smoala. Majoritatea românilor înțelegeau cu destulă claritate aceste perspective, pentru că sunt un popor cu experiență și ochi ager. Cu toate acestea au simțit o ușurare sufletească, atunci când li s-a ivit ocazia de a acționa pentru apărarea Basarabiei. Cei mai mulți doreau doar un crâmpei de război, o scurtă și precis localizată pârticică de război. Erau asemenea unui ins aiurit care, într-un apartament cuprins de flăcări, vrea să stingă focul doar în camera sa, nepăsându-i de rest. Erau asemeni unui om aflat la un capăt al unei bărci ce ia apă, care încearcă să astupe doar spărtura din apropierea sa, neglijându-le pe celelalte. Majoritatea românilor voiau să meargă alături de Hitler, până la alungarea bolșevicilor din provinciile românești ocupate și din Deltă - apoi să se oprească, așteptând ca acesta să-l răpună pe Armaghedon. Dacă el și Stalin s-ar fi stâlcit în bătaie unul pe altul, iar Anglia ar fi tras foloasele, situația le-ar fi apărut ca finalul cel mai fericit cu putință.

Nu a existat practic vreo opoziție în țară, la înaintarea trupelor române în Basarabia sau Bucovina și eliberarea acestora de sub bolșevism.

Opinia că România ar fi trebuit să treacă de partea Rusiei și împotriva Germaniei era împărtășită, cel mult, de unu la mie dintre români. Majoritatea doreau să-l urmeze pe Antonescu până la Nistru, cu sau fără Hitler.

În acea zi de iunie, în care trupele naziste și bolșevice au început să se înfrunte, majoritatea românilor încercau aceleași sentimente ca și majoritatea britanicilor, deși cele două națiuni se aflau

în tabere diferite.

Britanicii, deşi detestau ţelurile şi metodele sovieticilor, au fost bucuroşi când au aflat că între Germania şi Rusia începuse războiul, deoarece sperau că acest fapt poate ajuta Marea Britanie să se salveze. După 22 iunie, ei cântau cu mai multă încredere "There'll always be an England". În acel moment, gândul despre esenţa totalitară a comunismului era dosit undeva, în memoria lor. În acelaşi fel, românii au încercat un sentiment de bucurie când au auzit canonada germană alungându-i pe bolşevici, deoarece gândeau că Germania poate ajuta România. Îndepărtând gândul despre totalitarismul german, ei au început să-şi cânte imnul naţional cu mai multă încredere.

Amândouă popoarele, român şi britanic, au fost dezamăgite de felul în care s-au desfăşurat evenimentele. Exista perspectiva ca, finalmente, ceva din Imperiul Britanic să poată fi salvat. Într-un caz fericit, dacă evenimentele luau o altă turnură, se putea salva şi ceva din România. Anglia era însă într-o situaţie incomparabil mai bună, fie şi numai pentru că Moscova era cu mult mai departe de Londra decât de Bucureşti.

Înainte de a lăsa în urmă fatidica zi de 22 iunie, trebuie să adăugăm un post-scriptum, privind omul care a ordonat soldaţilor români să treacă Prutul şi care, ca urmare a acestui fapt, a fost executat.

Ion Antonescu petrecuse doi ani de captivitate la Moscova aşteptând judecata Tribunalului poporului, aşa cum un şoarece prins în cursă aşteaptă să fie înecat. Naţiunea română ştia că, de fapt, cea care avea să-l judece în 1946 era Rusia, ale cărei trupe ocupau ţara. Mai ştia că judecătorii erau uneltele Moscovei şi că cei doi procurori comunişti erau agenţi fanatici ai acesteia. O mare parte din ziariştii aflaţi în sala tribunalului, cei mai mulţi neromâni, erau agitatori aflaţi în serviciul Moscovei şi întreţineau o atmosferă ostilă mareşalului. Ei au salutat zgomotos decizia Tribunalului dirijat de ministrul comunist al justiţiei Lucreţiu Pătrăşcanu, de a-l condamna la moarte. Majoritatea românilor au avut atunci sentimentul că ei înşişi căzuseră în capcana rusească împreună cu mareşalul şi că, de fapt, ei erau cei judecaţi, luaţi în derâdere, condamnaţi.

Antonescu a avut o conduită plină de calm și demnitate. El a înfruntat Rusia și de această dată, refuzând să-și ceară scuze pentru faptul de a o fi atacat. A repetat chiar că a luptat pentru a învinge. Mulți români au văzut în atitudinea sa un simbol al respectului de sine ca națiune și i-au fost recunoscători pentru că le-a oferit acest simbol. Nu l-au putut ajuta cu nimic, dar au jubilat văzând că un român, deși cu funia rusească deasupra capului, stătea demn și îi înfrunta cu calm pe bolșevici. O tăcere grea s-a lăsat peste inimile românilor, când acesta a fost condus în celula condamnaților la moarte și ea s-a transformat în consternare când s-au răspândit, peste tot în țară, vești despre felul în care a fost executat. El a dorit, firește, să fie executat nu prin spânzurătoare ci prin împușcare, așa cum e practica în cazul ofițerilor, pretutindeni și dintotdeauna. Și a murit după cum i-a fost dorința, cu fața la plutonul de execuție, refuzând să fie legat la ochi. Mareșalul însuși a dat plutonului de execuție comanda "foc", dovedindu-se mai stăpân pe sine decât ei.

Ani de zile, Antonescu fusese apreciat ca cel mai remarcabil militar al țării. Avea o expresie severă, o privire scrutătoare și reputația de a fi plin de voință, dur, aspru. Când tinerii soldați care se aflau la mică distanță în fața sa, cu degetul pe trăgaciul armei, i-au întâlnit privirea vie, au tremurat o clipă. Când au tras, mareșalul a căzut, dar nu era mort și nici măcar nu-și pierduse cunoștința. Ridicându-se puțin, a întins mâna dreaptă spre soldații din pluton, strigându-le: "Trageți încă o dată, băieți, trageți!" Ei au început să tragă salvă după salvă, iar un ofițer a folosit pistolul.

Când această relatare, mereu înfrumusețată, a început să circule, din gură în gură, în toată țara, crimele lui Antonescu au fost acoperite de compasiunea poporului pentru dânsul, iar în mintea oamenilor el a început să dobândească statura unei victime. Ultima variantă a acestei relatări ce căpătase dimensiuni de legendă îi descria pe cei care l-au împușcat pe mareșal ca nefiind români. Nici un român nu fusese găsit, se zicea, pentru a-l ucide pe conducător. Căzut în genunchi, cu sângele șiroind, cu ochii larg deschiși, Antonescu se înfățișa ca salvatorul onoarei românești.

Iuliu Maniu aduce servicii Aliaților

În iunie 1941, Iuliu Maniu era fără îndoială în favoarea unei participări limitate a României la război. Poate că el nu ar fi de acord cu această afirmație, dar eu cred că ea este reală. Am avut plăcerea și onoarea de a sta de vorbă în mai multe rânduri cu dânsul și i-am ascultat, de asemenea, mărturia în procesul Antonescu, intentat celor învinuiți de crime de război, unde acest subiect a constituit una dintre principalele chestiuni.

Când Antonescu a decis să-și conducă armata în Basarabia și Bucovina de nord, pentru a recuceri teritoriile care-i aparțineau, nici Maniu nu era de o altă părere. Bineînțeles, el realiza că România se angaja, astfel, de partea Germaniei și împotriva Rusiei. Știa, de asemenea, că din acel moment Rusia devenea aliata Angliei, pe când Germania era inamica sa, dar, cu toate acestea, îl aproba pe Antonescu când acesta folosea armata și tunurile pentru a recâștiga ținuturile românești. Maniu spera că totul se va sfârși cu bine, atât pentru România cât și pentru Anglia, dar soarta României era cea care îl durea mai întâi. Probabil că și-ar fi putut exprima atitudinea în felul următor: când doi dictatori foarte puternici luptau împotriva unui al treilea, pentru cuceriri imperialiste și avantaje politice, mica Românie ar fi trebuit să se târguiască cu dânșii, pentru a obține avantaje maxime din ambele tabere. Guvernul român ar fi trebuit să-i comunice lui Hitler că armata română va merge alături de cea germană numai până la Nistru și nici un pas mai departe. Iar acest lucru trebuia făcut fără a intra în război. Pur și simplu, România ar fi trebuit să remită Rusiei același tip de ultimatum pe care aceasta îl trimisese României cu un an înainte, tot în luna iunie.

Ar fi trebuit ca lui Stalin să i se comunice următoarele: "Hitler v-a atacat pe toate fronturile. Dacă evacuați în 24 de ore ținuturile românești Basarabia și Bucovina de nord, România le va încorpora

şi va rămâne neutră. Altminteri, România vă va ataca uzând de toate forţele de care dispune". Dacă Stalin ar fi refuzat ultimatumul, România trebuia să se angajeze pe cont propriu într-un război limitat, pentru eliberarea provinciilor sale răpite. Aşa îşi argumenta poziţia Maniu.

O asemenea politică era însă, cu totul himerică; Hitler ar fi prevenit o atare desfăşurare a evenimentelor, invadând România. La o astfel de obiecţiune, probabil că Maniu ar fi răspuns: "Hitler avea deja mâinile ocupate şi era angajat pe un front destul de larg, pentru a-şi mai lua o belea pe cap; ar fi avut grijă să nu mai deschidă un front în România, mulţumindu-se cu un sprijin românesc limitat, chiar cu neutralitatea acesteia, dacă nu ar fi putut obţine mai mult".

Într-adevăr, în acel moment Hitler îşi concentrase atenţia, din punct de vedere militar, asupra zonei centrale a frontului împotriva Rusiei şi nu asupra sectorului românesc.

Toată această argumentaţie este însă teoretică şi ipotetică. Maniu nu era la putere, nu avea nici calitatea de consilier al mareşalului, iar un plan de acţiune limitată nu a fost niciodată examinat cu seriozitate de către Guvernul român. Antonescu s-a aruncat cu toate puterile în luptă alături de Hitler şi România a devenit astfel, un membru activ al Axei. Conducătorul era încrezător în reuşită, iar Maniu nu şi-a manifestat, până la sfârşitul vieţii, opoziţia faţă de dânsul sau faţă de campania împotriva Rusiei. Câtă vreme soldaţii români luptau pe pământ românesc pentru a-i elibera pe români de sub ocupaţie străină, Maniu şi-a dat acordul şi, în mod tacit, sprijinul pentru reuşita campaniei, chiar crezând probabil că scopurile ţării s-ar fi putut realiza în acest fel. Maniu îşi consacrase viaţa luptei pentru eliberarea românilor de sub stăpânirea străină şi era mulţumit să vadă acum Basarabia curăţată de ruşi.

Dar, în timpul iernii lui 1941, după ce Antonescu a ordonat armatei române să pătrundă adânc în Rusia, pentru a înfrânge Armata Roşie şi a "zdrobi bolşevismul", Maniu s-a delimitat de dânsul. În 1942 i se opunea din toate puterile; desigur, nu i-a pus vreo bombă, ci a intrat în contact direct cu englezii.

După ce a eliberat Basarabia, armata română a continuat să

lupte dincolo de Nistru, pe pământ rusesc, iar bătăliile au fost foarte crâncene. La începutul lui octombrie 1941, românii cuceresc portul și orașul fortificat Odessa, aflat la mică distanță de granița românească, atât de aproape că noaptea puteai vedea din orășelele românești luminile Odessei, așa cum m-am putut convinge nu o dată. Antonescu a sărbătorit acest succes la București, printr-o procesiune exuberantă, și majoritatea românilor s-au bucurat alături de el, fericiți că armata lor a învins, mulțumiți că de data aceasta sorții le-au fost favorabili în lupta cu giganticul imperiu de la răsărit, cel care cu numai un an înainte smulsese o parte din trupul țării lor. Răsuflau ușurați, simțindu-se mai în siguranță și începeau să spere că participarea României în acest carnagiu se apropie de sfârșit. Tot mai mulți români începuseră să fie plini de speranțe în acel octombrie 1941, ceea ce nu se mai întâmplase în lunile, sau chiar în anii precedenți.

La începutul lui septembrie, guvernul român a informat, oficial, Statele Unite despre eliberarea de sub ocupație rusească a teritoriilor românești și nu a primit nici un indiciu oficial că America ar dezaproba acest fapt. Dar când trimisul lui Antonescu la Washington l-a informat pe secretarul de stat Hull despre continuarea de către România a campaniei din Rusia, acesta i-a reamintit diplomatului român că America îl considera pe Hitler drept cel mai mare pericol pentru întreaga lume. României i se dădea un avertisment clar că era timpul de a ieși din război, avertisment căruia nu i s-a dat, însă, cuvenita atenție.

Marea Britanie, aflată în stare de război cu Germania, a adresat României un ultimatum cerându-i să înceteze lupta, iar în urma refuzului acesteia, i-a declarat, la 30 noiembrie 1941, război.

În timpul iernii, pe când trupele românești pătrundeau tot mai adânc în inima Rusiei, opinia publică românească s-a scindat, majoritatea oamenilor politici și a vârfurilor militare declarându-și dezacordul față de mareșal. Generalul Nicolae Rădescu a fost trimis în lagăr, pentru o usturătoare critică cvasi-publică la adresa aroganței oficiale germane. Mult mai importantă decât atacul, cu adevărat temerar, dar de o importanță minoră, al lui Rădescu, a fost

opoziția persistentă a lui Iuliu Maniu și a prietenilor săi, din interiorul sau din afara Partidului Național Țărănesc. Ei au cerut, imperativ, lui Antonescu să scoată România din război, deoarece pe de-o parte nu doreau ca soarta țării să fie legată de soarta Germaniei, iar pe de altă parte nu doreau ca Marea Britanie să fie înfrântă. După Pearl Harbour, acești opozanți au devenit și mai insistenți.

Prins de euforia victoriilor naziste, Antonescu a ignorat mai întâi opoziția, apoi a trecut la măsuri aspre, trimițând în lagăre un număr de adversari. Oficialii germani, și îndeosebi agresivul ambasador Manfred von Killinger, s-au plâns deseori împotriva lui Maniu, pe motivul intensificării propagandei antinaziste desfășurate de acesta. Pentru a liniști Germania, față de rezistența crescândă pe care societatea românească o opunea propagandei naziste, mareșalul declară, la 12 decembrie 1941, război Americii.

Acțiunile autocratice ale lui Antonescu, substanțiala creștere a numărului celor trimiși pe front, pentru a nu se mai întoarce vreodată, constanta sporire a capacității de a rezista a Rusiei, au întărit opoziția românească. Aceasta era alimentată de transmisiunile radiofonice zilnice, ale BBC-ului și ale Vocii Americii, deși ultima era, pe-atunci, încă destul de plăpândă. Opozanții români s-au simțit foarte încurajați când au ascultat ecourile mesajului lui Roosevelt, rostit la 9 decembrie 1941, în care președintele Statelor Unite afirma: "Sursele brutalității, manifestate pe plan internațional, oriunde s-ar manifesta ele, trebuie să fie complet și definitiv distruse". Pearl Harbour-ul tocmai îl înălțase și-l transfigurase pe președinte, consacrându-i ținuta morală, astfel că multe națiuni credeau că el va reorienta cursul istoriei. Cuvintele rostite păreau oracole divine: "toate sursele răului să fie complet stârpite". Pentru români "toate sursele" însemnau deopotrivă Stalin și Hitler. De ce trebuiau ei să mai lupte?

Iuliu Maniu a devenit din ce în ce mai îndrăznet în acțiunile sale. Prin transmisiuni radio, efectuate prin stațiile portabile pe care englezii i le furnizaseră, el și-a întețit mesajele către guvernul britanic și, mai târziu, către comandamentul Armatelor Aliate din Africa, cerându-le stăruitor să-l ajute a găsi o cale pentru scoaterea

României din alianța cu Germania și aducerea ei de partea Aliaților. Mai mult, Maniu a trimis scrisori și avertismente, direct lui Antonescu, a menținut legătura cu toate persoanele cu vederi democratice din țară și a făcut să circule, peste tot, apeluri clandestine. Multe din aceste acțiuni nu-i erau ascunse mareșalului, deși altele, de pildă mesajele către generalul Maitland Wilson, al cărui Cartier General se găsea la Cairo, sau prezența agenților britanici în România, îi erau tăinuite cât mai bine cu putință. Unul dintre britanici a fost descoperit și arestat, dar grație îngăduinței guvernului Antonescu și subterfugiilor tribunalelor românești, ce manifestau o clară atitudine pro-britanică, el nu a fost executat.

Unul dintre ajutoarele cele mai capabile ale lui Maniu, Rică Georgescu, a fost reținut de poliția română, în baza unor dovezi de netăgăduit că "lucra pentru dușman". Era la sfârșitul lui 1941. Maniu l-a salvat pe Georgescu, declarându-i mareșalului că el personal își asumă toată responsabilitatea și insistând ca, în caz contrar, să fie el însuși judecat ca șef al complotiștilor. Rezultatul a fost absența oricărui proces.

Spre sfârșitul anului 1943, mareșalul i-a trimis un mesaj lui Maniu, ordonându-i să înceteze orice fel de activitate și avertizându-l că nemții îi cer să-l aresteze. Șeful național țărănist i-a răspuns în scris, dar în loc de promisiunea de a înceta activitățile incriminate îl dojenea pe Antonescu că menține un regim de dictatură și sublinia, cu multă îndrăzneală, erorile comise în politica externă, scriind: "Găsesc că este nedrept din partea dumneavoastră să angajați poporul într-o luptă ce-i poate fi fatală, fără a-i cere consimțământul. Faceți o greșeală când aruncați în această încleștare bunurile, căminele, sănătatea și viețile oamenilor, fără a le fi câștigat adeziunea pentru ea. După recucerirea Basarabiei și Bucovinei nu mai aveați dreptul să angajați România de partea Axei, într-un război ideologic împotriva Rusiei. Ați comis o crimă trimițând armata română să lupte pe pământ rusesc".

Pe când Maniu scria toate acestea, ambasadorul german la București rostea, cu indignare, în cuvântările sale: "Îi vom închide gura, cu pumnul, dacă e cazul".

Cum singurele bunuri ale lui Maniu constau dintr-o veche gospodărie în Transilvania şi cum nu avea casă în Bucureşti, el locuia, modest, într-un apartament închiriat. Locuinţa sa, într-o clădire cu un singur etaj, consta dintr-un mic vestibul, un dormitor de aceeaşi mărime şi o bucătărioară. Poliţia secretă îl supraveghea, din două case aflate peste drum. Gestapo-ul lui Hitler se instalase în una din ele, Siguranţa lui Antonescu în cealaltă. Bineînţeles legăturile telefonice ale lui Maniu erau interceptate de către guvernul român, nu de germani. În ciuda acestei stricte supravegheri poliţieneşti, un mare număr de persoane veneau să-l vadă pe liderul Partidului Naţional Ţărănesc.

Astfel şi în asemenea condiţii şi-a petrecut Maniu mai mulţi ani din viaţă, în încăperi modeste, sub ochii poliţiei secrete. La începutul carierei sale politice a fost hărţuit de poliţia austro-ungară. Mai târziu, a fost permanent supravegheat de poliţia autoritarului rege Carol al II-lea şi a meteoricelor guvernări controlate de acesta.

Mai târziu, primejdia de moarte venea din partea legionarilor, iar după 6 martie 1945, agenţii comunişti români şi ruşi au fost, zi şi noapte, pe urmele sale. Am impresia, dacă privesc retrospectiv ultimele două decenii, că numai în foarte scurte perioade am putut să-l viziter pe Maniu fără ca acesta să fi fost supravegheat şi ţinut în evidenţă de poliţia secretă, aflată în slujba duşmanilor democraţiei. Dar nici unul dintre regimurile politice anterioare anului 1945 nu a fost atât de crud cu Maniu precum comuniştii, care l-au condamnat la închisoare pe viaţă.

Acest fapt este reprezentativ pentru "noua democraţie". Nici într-o sută de ani agitaţi, pe timpul boierilor, regilor, Conducătorului, legionarilor, nu au fost atâţia arestaţi, torturaţi şi jefuiţi, ca sub domnia comuniştilor.

E uşor, pentru acei care-l critică pe Maniu şi România, să scoată în evidenţă faptul că nici el, nici alt lider al opoziţiei nu a pus la cale sabotaje sau acţiuni armate de partizani. N-au aruncat în aer vreun pod, nici nu au ucis vreun german. N-au asasinat primarii satelor aşa cum au făcut-o partizanii comunişti din Grecia şi Bulgaria.

N-au pustiit toate văile, ca "eliberatorii" comuniști ai Greciei. Pur și simplu "au discutat", iar "acuza" este, în parte, întemeiată și Maniu ar fi mândru de ea.

Toată opoziția în România a fost susținută de către Maniu și prietenii săi din partidele Național-Țărănesc, Liberal și Socialist, dar ea nu avea în vedere nici să distrugă România, nici să omoare români, nici să demoralizeze statul sau armata - și, cu atât mai puțin, să deschidă calea comunismului pentru acapararea puterii în țară. Țelurile acestei opoziții erau să aducă România în tabăra Națiunilor Unite și să pregătească viitoarele ei relații de colaborare, într-o lume pașnică în care Rusia postbelică să fie și ea un membru legitim și loial.

Maniu încerca să ajute România să joace propria sa carte în opera de clădire a unei lumi, ca aceea pe care președintele Roosevelt declara că o dorește.

Maniu făcuse ca România să fie mai aproape de atingerea acestui deziderat, decât a fost cazul cu oricare altul dintre sateliții Axei. Unii italieni au încercat în octombrie 1943 să aducă Italia de partea Aliaților și au eșuat, neputându-și elibera țara. În Iugoslavia și Bulgaria liderii "rezistenței" au folosit mișcarea, pur și simplu pentru a distruge ambele state, pentru a le mutila sistemul democratic, pentru a le întârâta împotriva Occidentului și a le atrage în conspirația comunistă. Nici în Grecia, mișcarea de rezistență nu s-a dovedit a fi mai bună decât cea a lui Tito sau cea a bolșevicilor bulgari, pentru care singurul scop era de a pune mâna pe putere.

Mișcarea de rezistență condusă de Maniu a dobândit caracteristici cu totul diferite. Când, la 23 august 1944, acțiunea sa a reușit, ea a pus la dispoziția Aliaților un stat, o națiune și o armată intacte. În cursul îndelungatei lupte purtate de Maniu înainte și în cursul războiului, Garda de Fier, pro-nazistă, fusese nimicită, despoticul rege Carol fusese înlăturat, iar în locul său fusese adus pe tron un suveran tânăr și foarte promițător, legăturile cu Germania fuseseră întrerupte, Constituția restaurată și toate căile deschise spre un proces de guvernare de către popor și pentru popor.

Mai mult, ocupanții naziști fuseseră alungați din România de

către Armata română, în deplină cooperare cu întreaga națiune. Nici o scindare nu era posibilă, nici o facțiune nu apăruse. România și-a curățat teritoriul de naziști, înainte ca aceștia să fi fost alungați din Italia, Iugoslavia, Bulgaria sau Grecia. Nici Tito, nici Badoglio, nici "rezistența" bulgară, nici cehii sau ungurii nu au obținut un astfel de rezultat. Cea mai mare contribuție la aceasta a avut-o Iuliu Maniu, devotații săi aliați politici și regele Mihai. În plus, acțiunea fusese inițiată cu mult timp înainte de a apărea vreo defecțiune în cazul vreunui membru sau satelit al Axei.

În nici o altă țară europeană, Aliații nu negociaseră cu un lider atât de deplin îndreptățit să vorbească în numele poporului său, pe cât era simplul cetățean Iuliu Maniu, șeful Partidului Național Țărănesc, partid scos în afara legii. În ochii acestora, el și prietenii săi, acționând ilegal, erau un stat în stat. Aliații au recunoscut că el vorbea în numele întregii națiuni și au considerat cu îndreptățire că, în momentul hotărâtor, aceasta va accepta fără rezerve decizia luată de dânsul.

Fără îndoială, Maniu nu putea pune la punct totul prin intermediul unor mesaje cifrate, transmise de la un mic emițător radio clandestin, deși atât temerarii agenți britanici, cât și nu mai puțin temerarii prieteni ai lui Maniu, se furișau cu abilitate din oraș în oraș și din casă în casă, chiar pe sub nasul germanilor, pentru a sta de vorbă cu acesta, a transporta aparatură radio, a trimite vești Aliaților și a primi mesaje de la aceștia. Cum sosise timpul pentru acțiunea decisivă, se impunea un mai strâns contact personal cu Aliații. Maniu dorea să știe precis în ce fel dorea Înaltul Comandament Aliat ca armata română să acționeze și ce fel de regim politic se va instaura în România, când țara se va întoarce cu toate forțele împotriva lui Hitler. Mai dorea să știe care ar fi modalitatea cea mai bună pentru România de a se alătura aliaților și cum va fi ea tratată când va face acest pas.

Pentru a purta astfel de negocieri, Maniu era conștient că trebuia să aibă propriul său emisar în străinătate. În consecință, a intrat în legătură cu ministrul de externe Mihai Antonescu, care în acea vreme căuta o cale de a desprinde România de Axă, și au convenit

să-l trimită la Ankara pe Alexandru Cretzianu, diplomat de carieră, fost subsecretar de stat la Ministerul de Externe, în calitate de ambasador al României în Turcia. În aparență, el îl reprezenta pe Antonescu și regimul său pro-german, în realitate, însă, el fusese autorizat "să reprezinte națiunea română" și urma să i se permită să mențină legătura cu Maniu, de la care primise, la plecare, în septembrie 1943, mai multe instrucțiuni decât de la guvern. Tot aranjamentul a fost făcut și pus în aplicare cu știința și aprobarea regelui Mihai.

Antonescu își dădea seama de falimentul politicii sale și dorea ca Maniu să găsească o cale de ieșire din impas. România dorea, cu orice preț, să nu împărtășească soarta Italiei, de după acțiunea lui Badoglio, din luna octombrie a aceluiași an. Ambasadorul de război Cretzianu a avut una dintre cele mai ciudate misiuni diplomatice din istorie. El era în aparență reprezentantul unui dictator pronazist, dar în fapt lucra pentru un grup de opoziție care încerca să-l înlăture pe dictator, ceea ce până la urmă s-a și întâmplat.

Unul dintre cei mai activi și mai neînfricați participanți la această uluitoare conspirație diplomatică a fost Grigore Niculescu-Buzești, un intim al regelui și prieten apropiat al lui Maniu. El l-a înzestrat pe Cretzianu cu un cod special secret, altul decât cel folosit de Ministerul de Externe.

Regele Mihai, Maniu, Constantin Brătianu și alți autentici reprezentanți ai națiunii române erau pregătiți să treacă la acțiunea decisivă, însă nu fără o înțelegere cu Aliații. Cretzianu a stabilit repede contacte cu reprezentanții Angliei în Turcia și s-a informat asupra posibilităților de cooperare cu Aliații. Un comunicat privind acest demers a fost trimis la Londra și, în noiembrie, "guvernul Maiestății Sale" a răspuns că orice contact al României cu Aliații trebuie să îmbrace forma unei oferte, făcute de către trimisul guvernului român, de acceptare a "capitulării necondiționate", în fața tuturor. "Nici o altă soluție nu prezintă interes pentru noi", mai adăuga guvernul britanic.

Când Cretzianu s-a întors la București pentru a-i informa pe Rege și pe Maniu despre cele petrecute, întreaga afacere părea a fi

un eşec. România fusese de fapt informată că numai o capitulare în faţa lui Stalin putea fi luată în considerare. Ori se ajungea la o înţelegere bilaterală, ori nu mai putea fi vorba de nici o înţelegere. Guvernul român trebuia pur şi simplu să invite Rusia să ocupe ţara. Chiar dacă negocierile cu cele trei principale puteri aliate izbândeau, acest fapt nu însemna decât că America şi Anglia rămâneau simpli spectatori, atunci când România va fi ocupată de către ruşi. El dovedea, cel puţin în ceea ce priveşte România, că aparenta colaborare între Aliaţi era o minciună, iar cele mai frumoase vorbe ale Cartei Atlantice, o capcană. Acesta a şi fost cazul, până la ultimul amănunt.

Dar în noiembrie 1943, poporul român nu putea crede că America cedase Kremlin-ului o mare parte a lumii. Dezamăgirea liderilor democratici români a sporit când au luat cunoştinţă despre o convorbire, purtată cam în aceeaşi perioadă la Cairo, între ministrul de externe britanic Anthony Eden şi cel turc Numan Menemencioglu. Eden i-a dat asigurări omologului său turc că liderii sovietici s-au schimbat în mod radical, că au devenit democraţi, că se poate avea acum încredere în ei şi, ca urmare, Marea Britanie nu se va opune pătrunderii Rusiei în Balcani. Cât despre România, ministrului turc i s-a părut că Eden o considera deja înfrântă.

Eden îşi exprima înflăcăratele sentimente faţă de sovietici, imediat după *Conferinţa de la Moscova* a celor trei principale puteri aliate (19-30 octombrie 1943), iar dacă românii şi turcii ar fi putut asculta rapoartele pline de încântare pe care le trimitea de la conferinţă Secretarul de stat al Statelor Unite, consternarea lor ar fi fost şi mai mare. Pe vremea aceea lucram la Washington D.C., ca responsabil într-un post strâns legat de Departamentul de Stat şi am observat exaltarea care îi cuprinsese, după întâlnirea de la Moscova, pe toţi reprezentanţii guvernului.

Oficiul pentru informaţiile de război a început să chiuie de admiraţie la adresa Rusiei şi să sublinieze "natura inocentă" a comunismului. Ne erijam în garanţi ai lumii comuniste şi impuneam aliaţilor noştri distruşi, Polonia sau Iugoslavia, sau statelor satelite ale Germaniei, să nu se mai teamă de Rusia. Dacă

cineva are vreo îndoială în această privință, nu trebuie decât să citească indicațiile propagandistice ale oficiului din această perioadă. Memoriile lui Hull arată că și el fusese cucerit de Stalin. Fusese păcălit tot așa de tare ca și Eden.

Următoarele conferințe, de la Cairo și Teheran, au întărit și mai mult poziția diplomatică și așa foarte puternică a Rusiei. Aliații n-au făcut decât să alimenteze reticența Turciei de a intra în război, lăsând să se înțeleagă, cu și mai multă claritate, că Rusia urma să aibă, în viitor, mână liberă în Balcani. Abandonarea de către America a Poloniei și Iugoslaviei în mâinile Moscovei a oferit alte indicii că orice efort făcut de România, de a se alătura Aliaților, cu excepția acceptării fără rezerve a ocupației rusești, era sortit eșecului.

Chiar și în aceste condiții, România a perseverat în încercarea sa de a începe tratative cu Aliații, folosind trei canale: unul la Madrid, altul la Cairo și al treilea la Stockholm. Prin intermediul primului canal, ministrul român de externe, Mihai Antonescu, a făcut demersuri pe lângă ambasadorul american în Spania, Carlton Hayes, propunând capitularea necondiționată a României în condițiile în care Turcia intră în război, iar Aliații occidentali încearcă o debarcare în Balcani. Maniu a folosit canalele de la Cairo și Ankara, cerând, de asemenea, o acțiune militară în Balcani, din partea Angliei și Americii. Prin canalul de la Stockholm, via Elveția, Antonescu a inițiat contacte cu Armata Roșie, fără știrea englezilor sau americanilor. Atât guvernul, cât și opoziția românească realizau, în primăvara lui 1944, că situația militară a României începea să devină disperată.

Maniu avea, pentru orice eventulitate, un emisar la Cairo, pe Barbu Știrbei, un bărbat înalt, zvelt, un aristocrat cu alură austeră, provenind dintr-o veche familie princiară. Era bogat, cu gusturi rafinate, cu un comportament elegant și nu aparținea vreunui partid. Nu jucase niciodată un rol politic prea important, iar în ultimii 15 ani fusese complet absent din viața politică. Își manifestase opoziția față de regele Carol, dar nu se implicase în orientarea României spre Axă, sau în situația politică din țară. La o vârstă care-i ridică pe oameni deasupra pasiunilor și ambițiilor politice, prințul Știrbei

accepta un rol similar celui al prelaților romani din perioada de început a creștinismului, care erau trimiși să-i întâlnească pe cuceritorii barbari venind din răsărit și să ceară milă pentru poporul lor. Din nefericire, prințul a avut mai puțin succes decât Papa Leon I în fața lui Attila.

Trimiterea lui Știrbei la Cairo a fost mult amânată. Întâi, Londra sugerase ca emisarul lui Maniu să vină la Londra pentru convorbiri și faptul l-a încântat pe acesta, pentru că Știrbei avea un ginere și un nepot în Anglia, amândoi servind în armata britanică. De asemenea, petrecuse la Londra mult timp și avea acolo mulți prieteni devotați.

Dar guvernului britanic i-a devenit repede clar că o astfel de vizită la Londra, întreprinsă de un astfel de român, i-ar fi putut ofensa pe ruși și, prin urmare, la 1 februarie 1944, un locotenent colonel britanic l-a sunat pe Cretzianu la Ankara, pentru a-l informa, în cursul unei conversații particulare, c-ar fi bine ca Știrbei să-i întâlnească pe reprezentanții celor trei Puteri Aliate la Cairo. La drept vorbind, convorbirile dintre trimisul român și Aliați puteau avea loc numai cu condiția ca toate bănuielile sovieticilor să fie risipite. Totuși, colonelul britanic, după ce s-a consultat din nou cu Londra, l-a asigurat pe Cretzianu că trimisul român nu va fi obligat, pur și simplu, să semneze un document impus care să predea, necondiționat, țara către Rusia.

La începutul lui martie, Știrbei a sosit la Istanbul, de unde a plecat îndată, cu un avion militar britanic, spre Cairo. Evenimentele ulterioare dovedesc că el a fost trimis într-o misiune fără rost, lucru pe care, atunci, refuza să-l creadă. Își mai păstra o fărâmă de speranță.

La 17 martie, el a început convorbirile cu Lordul Moyne, americanul Lincoln Mac Veagh și rusul Nikolai Novikov, dar totul semăna cu o partidă de box orb. Rușii nu doreau o înțelegere cu un reprezentant al națiunii române, ci cu unul al armatei și al statului român, iar fără acordul Rusiei convorbirile dintre Știrbei și Anglia, privind situația viitoare din România, erau tot atât de sterile ca și o conversație, pe aceeași temă, dintre Bing Crosby și Bob Hope.

În timp ce această farsă tragică se juca la Cairo, Înaltul

Comandament Aliat din Orientul Mijlociu a cerut României, la 22 și 29 martie, prin intermediul lui Cretzianu de la Ankara, o capitulare imediată în fața Rusiei, cu scopul de a refolosi unitățile care s-au predat, îndreptându-le împotriva Wehrmacht-ului. Antonescu a refuzat oferta, atât din cauza mândriei, cât și a unei înțelegeri înguste a "onoarei militare". El vorbea adesea despre sine, ca despre o a treia persoană, "generalul Antonescu", și unul dintre lucrurile pe care "generalul Antonescu" nu le putea, cu nici un chip concepe, era acela de a întoarce armele împotriva unui aliat. În consecință, a rămas să lupte alături de germani. Înaintarea impetuoasă și, la început victorioasă, a Rusiei înspre România s-a încetinit. Presiunea la care era supusă armata română s-a micșorat. Ofensiva de primăvară a rușilor, în sectorul românesc, părea a se fi epuizat. De fapt, Uniunea Sovietică adopta diferite tactici față de România. Dădea impresia că invită guvernul român la negocieri, în loc să-i ceară capitularea necondiționată.

La 2 aprilie, Molotov anunța: "Guvernul sovietic declară că nu urmărește să-și însușească părți din teritoriul României sau să schimbe ordinea socială, existentă acum în țară. Declară, de asemenea, că intrarea în România a trupelor sovietice este impusă exclusiv de necesități militare și de continuarea rezistenței forțelor inamice". Ca un preambul, el reafirmase dreptul U.R.S.S.-ului asupra Basarabiei și Bucovinei de Nord.

La 3 aprilie, Cordell Hull anunța în cursul unei conferințe de presă, la Washington, că: "Asigurările politice pe care declarația sovietică le conține vor ajuta România să înțeleagă că interesele proprii reclamă ultimativ izgonirea trupelor germane de pe teritoriul său". În aceeași zi, primul ministru britanic, Winston Churchill, informa Camera Comunelor că: "Guvernul sovietic avusese amabilitatea de a ne trimite înainte textul declarației, față de care ne-am exprimat întreaga admirație. Acum textul a devenit public și sunt încredințat că va fi de mare folos cauzei comune."

Aliații se așteptau la o acțiune imediată din partea guvernului român și, pentru a-i da un imbold lui Antonescu în acest scop, au lansat o serie de atacuri aeriene asupra rafinăriilor din zona Ploieștiului.

Aparent, aceste atacuri aveau menirea de a-l speria pe mareşal şi de a le da românilor de înţeles că speranţele lor de tratative cu americanii şi britanicii erau deşarte. România trebuia să capituleze imediat, în faţa Rusiei, dar Antonescu a refuzat şi, la 12 aprilie, Înaltul Comandament Aliat din Orientul Mijlociu transmite prin Ştirbei, lui Maniu sau guvernului, dispoziţia de a se alătura Aliaţilor, de a înapoia Rusiei cele două provincii, de a fi gata pentru plata unor reparaţii şi despăgubiri de război şi de a-i elibera pe toţi prizonierii aliaţi. În acest caz, guvernul sovietic nu va pretinde ca teritoriul românesc să fie ocupat de trupele sale pe timpul armistiţiului, deşi rusilor trebuia să li se permită a desfăşura operaţii aici. De asemenea, Tratatul de la Viena, care oferise Ungariei Transilvania de nord, va fi anulat.

După un schimb de mesaje, Maniu i-a informat pe Aliaţi că era pregătit să semneze armistiţiul, pe baza propunerilor pe care ei le-au avansat.

Dar şi aceste negocieri s-au stins, pentru că Moscova nu era cu adevărat interesată de chestiune. Ea nu voia să semneze un armistiţiu cu adevăraţii reprezentanţi ai naţiunii române, şi mai ales nu la Cairo, cu participarea americanilor şi britanicilor, pe poziţii, cel puţin formal, de egalitate.

Regele Mihai îi alungă pe naziști

Vara lui 1944 a fost cea mai tensionată din întreaga istorie modernă a României. Poporul român plătea pentru grava greşeală morală şi politică, pe care o comisese guvernul său, intrând în război de partea lui Hitler. Nici Anglia, nici America nu se arătau a fi prea interesate de situaţia României. Franţa era şi ea, pe cât de neajutorată, pe atât de neinteresată, iar toată această situaţie s-a dovedit dezastruoasă, atât pentru România cât şi pentru Statele Unite.

Perioada cuprinsă între septembrie 1943, când România a început decis şi pe scară largă să caute o cale pentru a se alătura Aliaţilor, şi 12 septembrie 1944, când ea a semnat armistiţiul cu Rusia, a fost plină de zdrobitoare înfrângeri pentru diplomaţia americană. România depunea imense eforturi de a ieşi din război, într-un mod care ar fi putut aduce beneficii Americii, dar ea a fost respinsă cu brutalitate, în repetate rânduri, de către guvernul Statelor Unite, care făcea parcă totul ca să faciliteze instalarea dominaţiei ruseşti asupra României şi, implicit, consolidarea lumii comuniste, al cărei ţel imediat era tocmai ofensiva împotriva Americii. Această atitudine ineptă s-a datorat, în parte, slăbiciunii militare din acel moment şi unei înţelegeri cu totul defectuoase a ţelurilor sovietice.

Prin 1947-1948, cei mai mulţi oameni politici, ca şi o largă parte a naţiunii americane, au început să-şi dea seama că, prin comunismul internaţional pe care îl dirija, Moscova încerca să instaureze o Uniune Mondială a Republicilor Comuniste, iar una dintre acestea se voia a fi şi America sovietică. Au observat de asemenea cât de multe progrese făcuse Rusia pe calea acaparării unei astfel de puteri mondiale şi au început să aibă serioase temeri că ea acţiona chiar şi pe teritoriul Statelor Unite. Dar, toate acestea

puteau fi prevăzute și în 1944, când guvernul american ajuta Uniunea Sovietică să-și pună în aplicare planurile de destabilizare a lumii.

Activitatea și ofensiva comunismului, așa cum se înfățișau ele în 1948, nu reprezentau un lucru cu desăvârșire nou. Totul se desfășura după un plan global, amănunțit, care putea fi identificat în cărți, emisiuni de radio, cântece și imnuri revoluționare sau în proclamațiile partidelor comuniste din peste 50 de țări.

N-a fost acțiune săvârșită de comuniști în 1948, pe care aceștia să n-o fi pregătit sau să n-o fi luat în calcul încă din anii 1943-1944. Iar pe atunci, guvernul american ajuta cu entuziasm Rusia să-și pună în aplicare conspirația împotriva Americii.

Eram la Cairo, când emisarul român Barbu Știrbei a sosit acolo și-mi aduc aminte de speranțele exprimate atunci de înalte cercuri americane. Persoane răspunzătoare de viitorul Americii lăsau să se înțeleagă că Rusia, Marea Britanie și Statele Unite vor conlucra într-un mod prietenesc și onest și vor face ca România, după ce își va fi constituit un nou guvern, să se îndrepte, alături de Aliați, spre libertate, democrație și suveranitate națională. Dar, sub aura unor speranțe luminoase, însoțite de sumedenie de vorbe frumoase, noi ajutam Rusia să pună mâna atât pe România cât și pe întreaga Europă de răsărit, ca un pas în ofensiva sa împotriva Statele Unite.

Winston Churchill declara, în septembrie 1943, că "în cazul în care statele satelite, ademenite în conflict prin constrângere, vor ajuta la scurtarea războiului, ele vor fi lăsate să-și croiască propria soartă". Afirmația frumoasă, deși destul de arogantă, a fost transmisă radiofonic, de nenumărate ori, atât spre România cât și spre ceilalți sateliți ai Germaniei. Undele radio erau suprasaturate de acest refren. Zi și noapte, "Vocea Americii" și B.B.C.-ul îi chemau pe români, ca și pe alții, să se revolte, să întoarcă armele împotriva lui Hitler, să termine cu regimurile totalitare și să-și "croiască propria soartă". Toate aceste apeluri exprimau un punct de vedere cum nu se poate mai oficial. Aliații declarau deschis că, deși sateliții Germaniei păcătuiseră față de democrație, ei puteau acum întreprinde ceva pentru a se salva și a se reîntoarce "acasă", în marea

familie democratică. Nimănui nu i se oferea posibilitatea salvării ca pe o favoare şi nici nu se tăia viţelul cel gras la reîntoarcerea fiilor risipitori, dar dacă naţiunile atrase în război se dovedeau suficient de curajoase pentru a se întoarce împotriva Germaniei, ajutând astfel la victoria Aliaţilor, ele îşi mai puteau salva sufletele, în ziua judecăţii de apoi. Când va veni momentul să se despartă de turma Axei, oile cele curajoase vor primi un semnal, putând spera eventual, să se alăture lumii bune, ca membri cu drepturi depline. Acestea erau cuvinte destinate, îndeosebi, României.

Cum ea se găsea într-o poziţie strategică şi avea resurse vitale, pe ea doreau Aliaţii să o aducă în situaţia de a se pocăi. De mii de ori voiseră aceştia să o aducă în faţa altarului şi acum, când ea era gata să se îndepărteze de nefaştii săi aliaţi şi să îşi "croiască drumul către casa democraţiei", găsea toate drumurile închise, cu excepţia aceluia care ducea spre robie. Deşi tratativele purtate de Maniu cu Aliaţii, prin Ştirbei şi printr-un alt trimis, Constantin Vişoianu, ajuns la Cairo la 26 mai 1944, eşuaseră complet, acesta mai avea de gând să întreprindă ceva, având cunoştinţă şi de faptul că Stalin şi Antonescu căutau să ajungă la o înţelegere pe cont propriu, fără a ţine seama de aliaţii occidentali ori de adevăraţii reprezentanţi ai naţiunii române. Faptul acesta n-a făcut decât să-l îndârjească pe Maniu. Se îndoia că Antonescu ar putea reuşi în demersul său şi se temea ca nu cumva acesta să dea ţara pe mâna Rusiei, aşa cum altădată o dăduse pe mâna Germaniei. De aceea dorea ca Anglia şi America să aibă un cuvânt hotărâtor în înţelegerea finală, care trebuia să fie realizată de politicienii democraţi şi nu de Antonescu, iar armistiţiul preliminar să fie semnat la Cairo sau în altă parte, dar în nici un caz la Moscova. Această ultimă dorinţă nu avea prea mare relevanţă, din moment ce se dovedise că înţelegerea de la Teheran nu era mai bună decât cea de la Moscova, dar Maniu încă mai credea că România are o şansă mai bună dacă negociază la Cairo, decât dacă ar face-o în Rusia.

Pentru a avea o bază, semiconstituţională să-i spunem, în vederea preluării puterii la momentul potrivit, el a pus, împreună cu prietenii săi, bazele Blocului Naţional Democratic, care se com-

punea, în principal, din Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal, și ai cărui susținători reprezentau 75% din populația României. Socialiștii au fost și ei invitați să se alăture acestei organizații, deoarece reprezentau un element prețios, chiar dacă nu foarte numeros. Nici comuniștii nu au fost excluși, deși ei reprezentau un element politic fără nici o însemnătate. Când îi invitaseră, ceilalți nu-și făceau nici un fel de iluzii în privința lor, știind că aceștia le vor face dificultăți încă de la început și fiind perfect conștienți că ei erau adepții unei politici extremiste, manifestând o supunere deplină față de Moscova. Dar, în condițiile în care România trebuia să poarte tratative cu bolșevicii în vederea încheierii armistițiului, Blocul Național Democratic putea cu greu să ignore participarea la înțelegere a bolșevicilor români, deși ei erau atât de puțini.

Creând acest organism, în numele căruia să se formeze viitorul guvern, Maniu a trimis, la 20 iunie, un curier special la Ankara, cu o scrisoare ce conținea planuri amănunțite care să permită României să treacă de partea Aliaților. Bineînțeles, urma să fie o desprindere foarte dificilă, deoarece majoritatea diviziilor armatei române se aflau pe front, la mare distanță de capitala României, iar Maniu și aliații săi politici dispuneau de puține trupe care să rămână la dispoziția lor, existând riscul real ca, după răsturnarea guvernului, acestea să fie făcute prizoniere de către germani, ceea ce ar fi transformat întreaga aventură într-un fiasco total, cu mult mai rău decât se petrecuseră lucrurile în Italia.

Pentru a preveni această situație, Maniu a cerut Rusiei să lanseze o ofensivă viguroasă pe frontul românesc și a solicitat Aliaților să trimită trei brigăzi aeropurtate, în câteva puncte vitale din jurul Bucureștiului. El le-a dat asigurări Aliaților că Antonescu se preface numai a negocia cu Rusia și a făcut presiuni pentru semnarea imediată a armistițiului, la Cairo. Mesajul a fost remis Aliaților la 29 iunie, de către Știrbei și Vișoianu. Cele trei mari puteri nu au ținut însă seamă de el și, cu toate că săptămână de săptămână, trimișii români și Cretzianu insistau pentru a primi un răspuns care ar fi pus capăt stării de îndoială și confuzie ce domnea

la București, îndeosebi înăuntrul Blocului Democratic, nu li se răspundea decât laconic, că propunerea a fost înaintată celor trei guverne.

La un moment dat, Moscova purta negocieri în nume propriu cu Antonescu, prin intermediul fostului prim-ministru al lui Carol, Gheorghe Tătărăscu, aflat în Elveția. După șapte săptămâni de așteptare, la 19 august 1944, trimișii lui Maniu au adresat reprezentanților celor trei mari puteri o scrisoare, prin care li se cerea să treacă la acțiune. Partea română sublinia faptul că Blocul Național Democratic fusese creat anume pentru a-l răsturna pe Antonescu și insista, o dată în plus, ca Aliații să intervină pe plan militar. Scrisoarea se încheia cu cuvintele: "Ne luăm libertatea de a adresa reprezentanților Națiunilor Aliate cererea de a examina situația în lumina considerațiilor de mai sus și de a ne împuternici să transmitem domnului Maniu și Opoziției Democratice Unite indicațiile necesare privind proiectata acțiune".

Maniu și regele hotărâseră, însă, a încerca organizarea unei lovituri de stat, fără a mai aștepta răspunsul Aliaților. Se temeau că, dacă ea este amânată prea mult, nemții i-ar putea aresta pe toți liderii opoziției democratice și chiar pe rege însuși. Acțiunea era planuită pentru data de 26 august și urma să aibă loc în incinta Palatului regal, principala dificultate fiind aceea de a-i aduce la Palat pe mareșalul Antonescu și pe principalul său consilier politic, Mihai Antonescu. Mareșalul s-ar fi arătat cu siguranță foarte suspicios și ar fi ezitat să vină într-un astfel de loc primejdios, dacă el și colaboratorii săi ar fi fost invitați acolo. Fiecare parte se temea că ar putea fi neutralizată de cealaltă și amândouă purtau frica nemților.

Această problemă de importanță crucială și-a găsit rezolvarea ca prin minune la 22 august, când ministrul de externe Mihai Antonescu a cerut o primire la rege, în vederea discutării chestiunii armistițiului. Mihai Antonescu era de mult convins că soarta lui Hitler era pecetluită și, prin canalele diplomatice de la Madrid și Stockholm, înaintase Aliaților o serie de propuneri. Mergea la Palat pentru a afla dacă nu se poate ajunge la o soluție, punându-se la punct un plan precis, pentru o acțiune imediată.

Regele i-a comunicat lui Mihai Antonescu că cel mai bun lucru ar fi ca mareşalul însuşi să vină la Palat, pentru a discuta împreună asupra subiectului. Ministrul de externe a răspuns că Antonescu avea reţineri de a veni la Palat, temându-se că i-ar putea provoca pe germani, dar a promis cu bună credinţă că va face tot ce-i va sta în putinţă, pentru a-l convinge să vină, totuşi, a doua zi. Ţinând seama de situaţie, regele, sfătuindu-se şi punându-se de acord cu apropiaţii săi, a devansat cu trei zile data proiectatei acţiuni, stabilind-o pentru miercuri, 23 august. Au urmat ore de incertitudine, timp în care sosirea mareşalului era doar o ipoteză, până ce, cu puţin după miezul nopţii, regele a primit vorbă că audienţa va avea loc, cu siguranţă, miercuri, la ora 4 după-amiază.

Când a sosit, mareşalul a fost întâmpinat de rege şi de generalul Constantin Sănătescu. În camerele învecinate se găseau alţi doi generali şi o mică formaţiune militară din garda palatului. Mai importanţi decât aceştia erau, însă, cei doi apropiaţi ai regelui, Grigore Niculescu-Buzeşti, creierul întregii conspiraţii şi tânărul secretar al regelui, Mircea Ionniţiu, pentru că ei urmau să fie principalele ajutoare ale regelui în această după-amiază. Pentru conceperea întregului plan, Maniu jucase cel mai important rol, cu excepţia regelui, dar pentru această operaţie specifică, figura-cheie era, dintre civili, Niculescu-Buzeşti. Deja, ştirea iminentelor evenimente fusese transmisă în secret la Istanbul, pentru a ajunge la armatele aliate.

Când cei doi Antoneşti (nici o legătură de rudenie între dânşii), au pătruns în Palat (mareşalul, cu o figură dominatoare pe care se citea îngrijorarea, iar Mihai Antonescu având privirea ageră şi scrutătoare a diplomatului) nu au băgat de seamă nimic ce ar fi putut să le stârnească vreo bănuială. Ofensiva sovietică fusese reluată şi nu era român, inclusiv mareşalul, care să nu-şi dea seama de necesitatea încheierii urgente a armistiţiului. Regele l-a salutat pe durul, mohorâtul şi neînduplecatul militar care căutase, cu toate puterile, să minimalizeze acţiunile Tronului, şi i-a spus deschis că România trebuie să se retragă imediat din Axă şi să încheie un armistiţiu cu Aliaţii.

Antonescu nu a refuzat categoric, dar a răspuns că el nu poate acționa fără anunțarea și consimțământul germanilor. A apreciat că efectivele militare din garnizoană sunt foarte reduse și că germanii vor "ocupa" întreaga țară. A subliniat, de asemenea, necesitatea de a avea "o purtare corectă față de camarazii de arme", susținând că Germania ar avea astfel șansa să-și retragă forțele de pe frontul românesc. Conduita mareșalului, deși aspră, nu era lipsită de demnitate. Unui ofițer, spunea el, nu îi este permis ca, dintr-o dată, să se întoarcă împotriva camaradului său, lângă care luptă, și să încerce să-l ucidă. El s-a străduit să-l convingă pe rege că o astfel de dezonoare nu putea folosi cauzei poporului român.

Regele, care era și el militar, nu a rămas insensibil la aceste argumente. Își dădea seama de soliditatea lor, dar a rămas pe poziția sa. Realiza că toate acestea sunt de prisos și că o acțiune imediată era imperativă. Dacă Antonescu părăsea încăperea, el ar fi informat Comandamentul german despre cele discutate și ar fi încercat ca, împreună cu câțiva ofițeri leali, să ia măsuri împotriva tuturor acelora care susțineau atitudinea regelui.

În consecință, regele a chemat garda palatului care era gata pentru a acționa. Niculescu-Buzești a intrat în încăpere însoțit de un maior și mai mulți ofițeri.

"Ce înseamnă asta?", a întrebat mareșalul. "Sunteți arestat!", i-a răspuns regele. Mareșalul s-a supus. N-au fost ciocniri și nici focuri de armă. Când soldații i-au cerut să predea armele, militarul aspru și orgolios le-a răspuns: "Generalul Antonescu nu poartă arme. Nu în ele stă autoritatea sa".

Când tânărul soldat l-a condus afară din încăpere, Antonescu s-a întors spre grupul de conspiratori, strigându-le: "Mâine, vă voi împușca pe toți pentru asta!". Apoi el a fost dat în grija comuniștilor, oameni la fel de duri ca și dânsul. Cel mai crâncen dușman al comuniștilor români se găsea acum în mâinile lor. Aceasta a fost, de fapt, singura lor însărcinare, în timpul loviturii de stat: să acționeze ca temniceri. Rolul le-a fost încredințat, după multe reflecții și din considerente bine întemeiate. Protagoniștii nu știau ce se va întâmpla în orele imediat următoare arestării. Se putea

întâmpla ca nemții să cucerească Bucureștiul, se putea ca unele unități să rămână credincioase comandantului lor. Se putea ca regele să fie arestat sau chiar ucis, iar în atari circumstanțe Antonescu putea să revină la cârma țării. Putea să-i intimideze sau să-i mituiască pe cei care-l păzeau, convingându-i să i se alăture. Ion Antonescu știa să comunice cu soldații și totul putea sfârși într-o rapidă revenire de pe insula Elba, a acestui Napoleon român.

Tocmai pentru a preveni această situație, mareșalul a fost predat comuniștilor. Ei nu puteau fi intimidați, înfricoșați sau lingușiți, pentru că nu aveau nimic de-a face cu patriotismul românesc. Îndemnurile patriotice nu-i mișcau câtuși de puțin. Îl detestau pe mareșal pentru că luptase împotriva Rusiei lor dragi. În cazul unei situații confuze l-ar fi lichidat fără nici cea mai mică ezitare. Acest mic detaliu fusese pus la punct de un comunist misterios, numit "Spătaru", despre care ceilalți participanți la evenimente vor afla mai târziu mult mai multe lucruri. Era un dezertor din armata română și fusese trimis la București de către Moscova. Va deveni ministru de război, sub numele de Bodnăraș. Ion Antonescu a fost ținut o vreme într-o suburbie a Bucureștiului și apoi a fost expediat în Rusia, de unde nu a revenit decât pentru a fi împușcat.

Lovitura de stat a fost încununată de succes. Când mareșalul a pierdut puterea, aceasta a fost preluată, nu din vreo ambiție, ci din patriotism, de către generalul Constantin Sănătescu. Nu și-a dorit-o și nici nu voia ca numele său să fie asociat pentru totdeauna cu pierderea Basarabiei și a Bucovinei. Nu voia să prezideze un guvern ce era obligat să accepte un armistițiu umilitor. Nu ardea de nerăbdare să se întoarcă împotriva nemților care-i fuseseră aliați și care erau încă puternici. Îl îngrozea perspectiva de a primi ordine de la sovietici și se înfuria la gîndul că va fi silit să privească neputincios cum armata sovietică jefuiește țara, arestează cetățeni sau deportează mii de soldați români în Rusia; dar până la urmă a acceptat postul, așa cum era prevăzut. A depus imediat jurământul și a format un guvern militar. Transferul puterii s-a făcut fără nici o piedică, ceea ce dovedea, încă o dată, unitatea națiunii române.

Când sarcinile cele mai urgente au fost îndeplinite, regele s-a

adresat radiofonic întregii lumi: "Din acest moment, orice luptă sau acțiune îndreptată împotriva Uniunii Sovietice încetează, la fel ca și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite. Primiți-i pe soldații armatei sovietice cu încredere. Națiunile Unite ne-au garantat independența țării și neamestecul în treburile noastre interne".

Comunicatul le-a arătat cu claritate germanilor situația grea în care erau puși în acest sector al frontului. În consecință, ei s-au năpustit să zdrobească revolta regală, încercând să cucerească România, așa cum făcuseră și cu Italia. Au început imediat să bombardeze din aer Bucureștiul, ținta predilectă fiind Palatul Regal, pe care l-au și atins parțial. Forțele terestre au încercat să cucerească unele poziții-cheie în oraș, cu perspectiva de a reuși. Timp de două zile, situația s-a menținut foarte dificilă, deoarece în Capitală se găseau puține trupe românești, instruite să lupte. Noul guvern a mobilizat însă pe fiecare bărbat apt și o nouă stare de spirit s-a creat în rîndurile poporului. Îndrăzneala tânărului rege Mihai, reapariția lui Maniu pe scena politică, perspectiva armistițiului și regăsirea de către România a aliaților săi occidentali, au avut darul să stârnească mare entuziasm și bravură, astfel că, bine conduși, tinerii români au reușit să țină piept atacurilor germane și apoi să zdrobească rezistența foștilor lor aliați. Luptătorii români au fost ajutați cu multă dibăcie, în cele mai grele momente, de aviatorii americani care zburau din Italia și își lansau bombele cu mare precizie, în locurile dinainte indicate cu grijă. Fără nici un ajutor din partea soldaților ruși, românii au eliberat orașul și au dat un sprijin hotărât guvernului.

Imediat după alungarea nemților, aviatorii americani au venit din Italia și i-au evacuat pe toți prizonierii de război americani, pentru a nu cădea în mâna rușilor. Acești prizonieri erau piloți care fuseseră doborâți în timpul bombardamentelor din jurul Ploieștiului. Într-un foarte rapid trafic aerian - suveică, între București și Foggia, pus la cale instantaneu, eliberatorii americani au primit un sprijin entuziast din partea românilor, îndeosebi a aviatorilor. Această evacuare a fost una dintre operațiile de mică anvergură, cel mai strălucit realizate de America, în timpul războiului.

Armata Roşie a intrat în Bucureşti în ultima zi a lui august, folosind în cea mai mare parte vehiculele primite de la americani. Erau prezenţi reporteri şi ofiţeri de informaţii americani pentru a observa spectacolul. Ruşii au intrat într-un oraş tot atât de liniştit şi fără urmă de soldat german, ca New York-ul. Dar chiar în acea noapte, Înaltul Comandament Sovietic a dat un comunicat înflăcărat despre felul în care Armata Roşie a "eliberat" Bucureştiul. Datorită acestei "eliberări", un general rus a fost făcut mareşal.

Timp de aproape o săptămână, România se găsise, de fapt şi de drept, în stare de război cu Germania. În următoarele săptămâni, trupele române au eliberat întreaga ţară, practic fără să apeleze la ajutorul sovietic.

Cum era firesc, noul guvern şi-a îndreptat cu prioritate atenţia spre situaţia militară şi spre relaţia cu Aliaţii, dar a găsit timp şi să restaureze precedenta Constituţie democratică, să golească toate lagărele de concentrare, să restabilească drepturile cetăţeneşti, să proclame libertatea cuvântului, inclusiv a presei, şi să pregătească naşterea unei epoci de democraţie, aşa cum naţiunea nu mai cunoscuse în ultimii 15 ani. Iar aceste preocupări, importante pentru români, dobândeau prioritate asupra preocupării pentru armistiţiu.

Chiar în ziua ulterioară loviturii de stat, purtătorii de cuvânt ai României la Cairo i-au informat pe Aliaţi că au împuternicirea de a semna imediat armistiţiul. Aceştia se arătau încrezători auzind cum Kremlin-ul dăduse publicităţii, în repetate rânduri, oferta sa din 2 aprilie, adăugând în mod expres, că "nu are intenţia de a restrânge în nici un fel independenţa României". De asemenea, ambasadorul sovietic la Ankara i-a comunicat omologului său român, că Rusia îşi va ţine cu sfinţenie promisiunea de a respecta independenţa României. Singura clauză suplimentară, dar de importanţă vitală pentru România, pe care aceasta o dorea inclusă în armistiţiu, era ca ţara să fie considerată o zonă liberă, în care trupele ruseşti să nu aibă dreptul de a se instala. În timpul negocierilor desfăşurate la Stockholm, Kremlin-ul îi promisese lui Antonescu să-i facă această concesie, dar acum, după ce dobândiseră deplină putere în

România, ruşii refuzau cererea şi, mai mult, insistau ca armistiţiul să fie semnat la Moscova. Tot ce se întâmplase la Cairo era desuet: a trata cu România, ajunsese o afacere pur rusească. De altfel, aşa fusese tot timpul.

Plenipotenţiarii români s-au grăbit aşadar să se îndrepte de la Cairo şi Bucureşti spre Moscova şi, după o aşteptare de două săptămâni, au fost siliţi să semneze un document care le fusese impus. Americanii şi britanicii nu l-au semnat, Rusia fiind cea care a semnat pentru ei. Punerea în aplicare a Armistiţiului a fost lăsată pe seama Armatei Roşii, iar autoritatea însărcinată cu aceasta era numită oficial "Înaltul Comandament Sovietic (aliat)". Aliaţii ajunseseră între paranteze. N-au mai ieşit niciodată de acolo.

Toate documentele, ca şi semnăturile puse în mod solemn pe ele s-au dovedit superflue. Bolşevicii se foloseau de cuvinte şi de semnături, numai ca mijloc de înşelăciune. Ei ocupaseră deja, la 12 septembrie, o bună parte din România şi erau pe cale de a ocupa restul. Se aflau, aşadar, în poziţia de a face exact ceea ce doreau şi de a-şi însuşi ceea ce considerau necesar. Tocmai asta au şi făcut.

Iată câteva puncte mai importante ale armistiţiului:

1. De la 24 august 1944, ora 4 a.m., România a încetat cu totul operaţiunile militare împotriva Uniunii Republicii Sovietice Socialiste pe toate teatrele de război, a ieşit din războiul împotriva Naţiunilor Unite, a rupt relaţiunile cu Germania şi sateliţii săi, a intrat în război şi duce războiul alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei şi Ungariei, cu scopul de a restaura independenţa şi suveranitatea României, pentru care scop va pune la dispoziţie nu mai puţin de 12 divizii de infanterie, cu mijloacele suplimentare.

Operaţiunile militare din partea forţelor române, inclusiv forţele navale şi aeriene, împotriva Germaniei şi Ungariei, vor fi puse sub comanda generală a Înaltului Comandament Aliat (sovietic).

(... ... ...) ...

3. Guvernul și Înaltul Comandament al României vor asigura forțelor sovietice și ale celorlalți Aliați înlesniri pentru libera lor mișcare pe teritoriul României, în orice direcție, dacă faptul este cerut de către situația militară. Guvernul și Înaltul Comandament al României, acordând orice concurs posibil pentru o astfel de mișcare, prin mijloacele lor de comunicare și pe cheltuiala lor, pe pământ, pe apă și în aer (vezi anexa de la articolul 3).

(... ... ...) ...

10. Guvernul Român trebuie să facă în mod regulat, în monedă românească, plățile cerute de către Înaltul Comandament Aliat (sovietic), pentru îndeplinirea funcțiunilor sale și în caz de necesitate va asigura folosința întreprinderilor industriale și de transport aflate pe teritoriul României, precum și a mijloacelor de comunicație, stațiunilor generatoare de energie, întreprinderilor și instalațiilor de utilitate publică, depozitelor de combustibil, petrol, alimente și alte materiale sau servicii în acord cu instrucțiunile date de către Înaltul Comandament Aliat (sovietic).

Vasele de comerț românești, care se găsesc atât în apele românești, cât și în cele străine, vor fi supuse controlului operativ al Înaltului Comandament Aliat (sovietic), pentru folosirea lor în interesul general al aliaților (vezi anexa de la articolul 10).

(... ... ...) ...

14. Guvernul și Înaltul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic), la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crime de război.

15. Guvernul Român se obligă să dizolve imediat toate organizațiile prohitleriste de tip fascist aflate pe teritoriul românesc, atât cele politice, militare sau paramilitare, cât și orice alte organizații care duc propagandă ostilă Națiunilor Unite și în special Uniunii Sovietice, nepermițând în viitor existența unor astfel de organizații.

16. Tipărirea, importul și răspândirea în România a publicațiilor periodice și neperiodice, prezentarea spectacolelor de teatru și a filmelor, funcționarea stațiunilor de T.F.F., Poștă, Telegraf și Telefon, vor fi executate în acord cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic) (vezi anexa numărul 16).

(... ... ...) ...

18. Va fi înființată o Comisie de Control Aliată, care va lua asupra sa, până la încheierea păcii, reglementarea și controlul executării prezentelor condițiuni, sub directivele generale și ordinele Înaltului Comandament Aliat (sovietic) acționând în numele Puterilor Aliate (vezi anexa la articolul 18).

(... ... ...) ...

20. Prezentele condițiuni intră în vigoare în momentul semnării lor.

Făcut la Moscova, în patru exemplare, fiecare în limbile rusă, engleză și română, exemplarele rusești și englezești fiind autentice.

12 septembrie 1944

Din însărcinarea guvernelor Statelor Unite ale Americii, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste și Regatului Unit:

Malinovski

Din însărcinarea guvernului și Înaltului Comanda-ment al României:

Lucrețiu Pătrășcanu
G-ral Adj. D. Dămăceanu
B. Știrbei
G. Popp

Armistițiul lăsa România, legată de mâini și de picioare, la cheremul Uniunii Sovietice. El consfințea actul de cedare a

Americii şi a Marii Britanii în faţa Rusiei. În mod oficial, de drept şi de fapt, Statele Unite autorizau efectiv Rusia să ocupe, să administreze şi să deţină controlul asupra României, în numele aliaţilor. Cuvântul "sovietic" devenise sinonim cu "aliat", cel puţin în ceea ce privea România. Rezultatul acţiunii regelui şi a lui Maniu era, în fapt, aducerea României în stare de dependenţă faţă de Uniunea Sovietică. Aceasta era "casa", "familia", spre care ţara îşi croise drumul de întoarcere. Atâta valorau vorbele frumoase despre democraţie ale lui Roosevelt.

Rusia era investită oficial cu puterea de a controla orice ziar, manifestare publică sau miting în România, de a suspenda activitatea oricărei organizaţii, de a ordona arestarea oricărui român, sub acuzaţia de a fi fascist, criminal de război sau inamic al aliaţilor. Rusia avea dreptul de a-şi însuşi orice fonduri băneşti, drept "cheltuieli de război", de a rechiziţiona orice obiect ca "pradă de război". Ambasadorul american la Moscova nu numai că a consimţit la toate acestea, dar a făcut presiuni asupra României să accepte situaţia, aşa cum procedase în 1940 şi ambasadorul german, în cazul Basarabiei şi Bucovinei. Dacă acest abuz şi această dezertare ale Americii de la proclamatele obiective ale păcii apăreau ca deplorabile în 1944, ele apar de-a dreptul execrabile în 1948, în lumina memoriilor publicate de Cordell Hull.

Când Maniu, regele şi trimişii lor încercau să încheie armistiţiul cu aliaţii şi să li se alăture în război, de fapt aceştia îi purtau pe români cu vorba. Într-o perioadă de încordare extremă, ca aceea de la începutul verii lui 1944, când o acţiune imediată a României putea fi în avantajul tuturor, negocierile se împotmoliseră cu desăvârşire. Aliaţii ignorau, pur şi simplu, România deoarece - ne-o spune Hull - ea făcea obiectul unui târg între ruşi şi Aliaţi, aşa cum se târguiseră altădată, asupra ei, Ribbentrop şi Molotov. De exemplu, ambasadorul Marii Britanii, lordul Halifax, îi solicita lui Hull, în numele guvernului britanic, să-şi dea acordul, în numele Americii, pentru a lăsa România predominant în sfera de influenţă a Rusiei, ca monedă de schimb pentru ceea ce Anglia va obţine în Grecia. Cererea a fost înaintată în scris şi prezentată ca urgentă.

Hull a respins-o. A doua zi, primul-ministru Churchill îi trimite președintelui Roosevelt o telegramă, cu aceeași cerere urgentă. La 8 iunie, expediază o nouă depeșă.

America stăruie în refuzul său. La 11 iunie, Roosevelt își dă consimțământul, fără a-l informa pe Hull, care atunci nu se găsea în Capitală. La 26 iunie, Hull află ce s-a întâmplat numai cu ajutorul diplomaților britanici de la Cairo, care-i povestesc despre aceasta ambasadorului american Mac Veagh. Britanicii și Mac Veagh se năpustesc realmente asupra trimisului român Știrbei, care făcea eforturi disperate de a desprinde România de Axă. Umilitoarea scenă ar putea fi astfel descrisă:

Știrbei îi imploră pe Aliați, pentru a nu știu câta oară: "Vă rugăm, ajutați-ne să încheiem armistițiul și să trecem de partea voastră". Mac Veagh răspunde cu prudență: "O.K., să facem ceva, noi americanii dorim să facem ceva".

Lordul Moyne, trimisul britanic, se uită de jur împrejur și-i șoptește lui Mac Veagh la ureche: "Nu, nu doriți deloc. Statele Unite au cedat România lui Stalin".

"Nu se poate, a venit replica lui Mac Veagh, uite ce afirmă Hull, care este împotriva împărțirii lumii în felii ce vor fi oferite ca pradă cuceritorilor".

"Da, dar uită-te ce spune Roosevelt", spuse Moyne și se întoarse cu o copie a telegramei.

Atunci Lincoln Mac Veagh, în numele Cartei Atlantice, îi spuse lui Știrbei că va trebui să mai aibă un pic de răbdare.

În timpul acelei veri, Cordell Hull a trebuit să-și retragă, cu rușine, asigurarea rostită în luna noiembrie în fața unei sesiuni speciale a Congresului: "Nu va mai fi nevoie de sfere de influență, de alianțe, de echilibru de putere, ori de alte aranjamente prin care națiunile să încerce a-și salvgarda securitatea ori a-și promova interesele."

Bineînțeles, nici un fel de aranjamente, ci doar "Mister Stalin, puteți să vă serviți cu România".

Comuniștii se pregătesc să pună mâna pe putere

Majoritatea românilor erau aproape fericiți în dimineața zilei de 24 august 1944. Tânărul și impetuosul rege Mihai, bătrânul și înțeleptul Maniu, împreună cu câțiva dintre apropiații lor, plini de îndrăzneală, înfăptuiseră un aparent miracol. Aduseseră schimbarea mult dorită, fără vărsare de sânge. Seara, tânărul Ionnițiu alergase la Cartierul general al Garnizoanei București, pentru a-l informa pe colonelul Dumitru Dămăceanu despre arestarea lui Antonescu și despre ceea ce avea de făcut, potrivit planului care fusese deja stabilit în amănunțime. La scurt timp, toate unitățile militare din Capitală s-au declarat fără ezitare loiale regelui și noului regim. În același timp, generalul Sănătescu s-a deplasat la Marele Stat Major al armatei, cu o scrisoare din partea regelui, relatând despre arestarea lui Antonescu și ordonând tuturor regimentelor de pe front încetarea imediată a luptei și retragerea din fața ofensivei ruseşti. Ordinul a fost îndeplinit fără nici o întârziere sau împotrivire.

Aliații occidentali păreau mulțumiți. Moscova exprima înțelegere și promitea să fie binevoitoare. Intre timp, prizonierii politici ai regimului Antonescu fuseseră eliberați, apăreau noi ziare, voci noi puteau fi auzite la radio. Biciul dictaturii fusese îndepărtat și un popor greu încercat își făcea intrarea în tabăra democrației. Politica aliaților primea o confirmare: zâmbetul blajin al lui Roosevelt aducea bucurie în Carpați. Din păcate, numai pentru o zi.

Comunismul internațional, dirijat de Moscova, era hotărât să pună mâna pe România și a purces să-și pună imediat planul în aplicare. Kremlin-ul prevedea că războiul se apropia de sfârșit și era ferm hotărât să stăpânească România, înainte de încetarea ostilităților. Ofițeri superiori americani începeau să afirme că Germania ar putea cădea în preajma Crăciunului și, cu toate că aceste previziuni

păreau prea optimiste, bolşevicii nu doreau să piardă nici o şansă. De acum înainte, principala ofensivă a ruşilor în România şi în Balcani, nu era îndreptată împotriva Germaniei, ci împotriva aliaţilor. În această regiune, rezistenţa germană era incidentală, deşi ea nu dispăruse cu totul. Obiectivul major al ruşilor în România îl constituiau românii înşişi, iar strategia prevedea două căi: comuniştii, atât cei de la Kremlin, cât şi cei din România, urmau să lupte împreună, pe de o parte împotriva noului guvern român, pe de altă parte împotriva Aliaţilor occidentali, ale căror idealuri democratice, proclamate deschis, inspiraseră constituirea acestui guvern.

De la începutul lui septembrie, toată această campanie a fost dusă de Kremlin cu o vigoare ce s-a transformat în furie şi cu o perseverenţă vecină cu obsesia. Guvernul desemnat de regele Mihai, la 23 august, era în mare parte compus din militari, deoarece principala lui sarcină era de a-i ajuta pe Aliaţi, pe Rusia îndeosebi, să câştige războiul. Majoritatea membrilor cabinetului erau generali, cu excepţia lui Grigore Niculescu-Buzeşti, ministrul de externe, şi a celor patru lideri ai grupărilor politice participante la lovitura de stat, care îndeplineau funcţia de miniştri fără portofoliu. Pătrăşcanu fusese desemnat, în plus, ministru de justiţie ad interim.

Acest guvern a aruncat în luptă 15 divizii româneşti care, în scurt timp, au eliberat teritoriul ţării de germani şi au continuat să lupte pe fronturile din Ungaria şi Cehoslovacia, până la încheierea războiului. Guvernul a pus, de asemenea, la dispoziţia Aliaţilor, mai precis a Rusiei, toate mijloacele de care dispunea pentru a grăbi victoria comună, iar ofiţerii români care luptaseră pe frontul rusesc luptau acum, cu multă vitejie, împotriva germanilor, pentru a-şi răscumpăra greşelile şi a-şi "croi drumul către casă".

Când nu mai puţin de 15 divizii româneşti luptau alături de Aliaţi, în munţi îndepărtaţi, printre nămeţi, pe vreme de iarnă, departe de liniile de comunicaţie, aveai dreptul să crezi că ruşii se vor abţine de la a provoca tulburări în ţară. În timpul iernii lui 1944, americanii şi britanicii au fost supuşi unui vehement atac german, care ameninţa să compromită însuşi mersul războiului. În timpul unei asemenea perioade, foarte încordate, cu lupte pe fronturi din

mai toate colțurile lumii, Rusia ar fi avut suficiente motive, dincolo de ceea ce trebuia să fie loialitatea între aliați, să amâne ofensiva comunistă în România. Dar, în loc de aceasta, ea a grăbit-o, cu o vehemență îndărătnică, mereu sporită.

La 7 octombrie, Moscova reușea să paralizeze activitatea primului guvern Sănătescu. Înlăturarea lui Sănătescu era un punct important din planul rusesc, nu mai puțin important decât înlăturarea lui Hitler. A-i înfrânge pe Aliați în România, chiar în timpul războiului, era tot atât de important pentru ruși ca a-i bate pe naziști.

Sovieticilor le era foarte ușor a găsi motive care să le justifice atitudinea împotriva guvernului. În România se aflau numeroase efective militare sovietice și incidentele se țineau lanț. Românii nu-i iubeau pe cuceritorii ruși, iar faptul îi irita pe ocupanți. Românii voiau să-și păstreze proprietatea particulară pe care rușii o naționalizaseră la ei acasă, pe scară largă, ceea ce din nou îi provoca pe aceștia. În România apăreau ziare cu adevărat libere, se țineau mitinguri despre democrație, se protesta împotriva rechizițiilor necontrolate și a cererilor de despăgubiri care depășeau prevederile tratatului de armistițiu, se protesta împotriva răpirilor de către ruși a cetățenilor români și se manifesta circumspecție față de arestarea și deportarea "criminalilor de război", termen care era considerat prea elastic. Toate aceste evoluții, i-au îndreptățit pe ruși și pe comuniști să treacă la contraacțiuni.

Rusia avea în București propriul său ziar "destinat Armatei Roșii", "Graiul nou", dar el nu se adresa cîtuși de puțin rușilor. Era scris în întregime în românește și pentru români. Era inspirat de Moscova și repeta fără încetare refrenele noii muzici comuniste. "Graiul nou" a lansat atac după atac împotriva guvernului Sănătescu. "Scânteia", ziarul comuniștilor români, îi ținea isonul. "Izvestia", "Steaua roșie" și "Pravda" au adăugat un formidabil tir de artilerie verbală, ale cărui ecouri radioul sovietic le-a răspândit în întreaga lume.

"Sănătescu sabotează efortul de război al Aliaților", intona corul. "Nu plătește reparațiile de război, întârzie furniturile pentru front, îi protejează pe criminalii de război, îi favorizează pe fasciști,

atâtă ura împotriva Uniunii Sovietice". Acest mesaj răsuna, toată ziua, în urechile românilor. În vreme ce rușii luau din țară grâne, case, mobilă, bani, instalații industriale, vapoare, când o mare parte a armatei sovietice era întreținută de România și opera de pe teritoriul românesc în Bulgaria, Iugoslavia sau Ungaria, românilor li se repeta zilnic, cu neobrăzare, că ei erau aceia care sabotau efortul de război. Dacă un român îndrăznea să-l împiedice pe un rus să-i ia vaca din bătătură, el era denunțat imediat ca dușman al Aliaților.

Colosalul instrument al propagandei comuniste declara că, în spatele întregului sabotaj, se află Iuliu Maniu și "partidele istorice". Scopul era de a compromite tot ceea ce era tradiție istorică în România, de fapt tot ceea ce era românesc. Pentru a distruge România, trebuiau lichidați adevărații români și cea mai bună cale pentru aceasta era, în opinia Rusiei, atacarea partidelor istorice și a lui Maniu. Dacă acestea erau zdrobite, nu s-ar fi găsit în țară - lucru perfect adevărat - nici o altă forță care să poată uni națiunea.

Așadar, toată artileria comunistă își revărsa focul asupra lui Maniu, înfățișându-l ca omul din umbră al guvernului Sănătescu și organizatorul rezistenței împotriva Rusiei. Faptul că el se afla în spatele guvernului Sănătescu, era adevărat: fusese principalul factor în aducerea lui la putere. Că se opunea eforturilor rusești de a anihila România prin cucerire, jaf și bolșevizare era iarăși adevărat. Dar Maniu nu era împotriva cooperării cu Aliații, în ceea ce privește contribuția de război a României și nu era nici împotriva îndeplinirii sută la sută de către România a termenilor armistițiului. Se ridica numai împotriva obligației de a îndeplini înzecit acești termeni. Avea obiecții numai la faptul că Rusia ignora armistițiul și își însușea după bunul său plac tot ceea ce dorea din România. Protestul l-a exprimat în mod deschis, înaintându-l atât occidentalilor, cât și Rusiei. El reafirma dorința României de a-și îndeplini toate obligațiile și de a colabora cu Rusia în spirit de bună vecinătate, dar protesta împotriva amestecului rusesc în toate sectoarele vieții statului român. De exemplu, în noiembrie 1944, Maniu îi trimite lui Vîșinski un memorandum în care arată că "dorința poporului român de a menține relații de prietenie sinceră cu

Uniunea Sovietică a reprezentat întotdeauna o realitate foarte puternică. Cu siguranță, dorința României nu poate fi decât pentru o politică de înțelegere cu Uniunea Sovietică, pentru că oricare altă atitudine ar echivala cu o sinucidere pentru țara noastră. Dar politica impusă prin forță nu va putea niciodată aduce pentru Uniunea Sovietică roadele care pot rezulta dintr-o adevărată, adâncă și sinceră prietenie între cele două popoare".

Nu numai că acest demers a fost inutil, dar el i-a făcut pe ruși și mai decișI să-l elimine pe Maniu și partidul lui de pe scena politică. Drept urmare, șeful național-țărănist a fost atacat de orice comunist sau agent comunist care era capabil să scrie un rând, să țină un discurs, să poarte o placardă, sau chiar să spargă cuiva capul.

Principalul instrument de care Kremlin-ul se servea era un incipient "Bloc de stânga", al cărui nucleu se formase în primăvara lui 1944. Chiar din 1943, când Maniu îi contactase pe aliați în vederea ruperii României de Axă, Kremlin-ul făcea deja eforturi de creare a unui bloc comunist în România, care să-i fie subordonat, în scopul preluării frâielor puterii. Pentru aceasta își trimisese în țară agenții, în primăvara anului 1944, dintre care unul era Emil Bodnăraș, care activa sub mai multe nume conspirative. Agenții încercaseră să organizeze celule constituite din comuniști, socialiști, țărani, intelectuali, improvizaseră o grupare fictivă, de așa zisă "largă deschidere democratică", condusă exclusiv de comuniști, Frontul Popular, la care s-a afiliat îndată și neînsemnatul Front al Plugarilor, condus de Petru Groza, la fel ca și un grup de intelectuali discreditați, ce se autointitulau "Uniunea Patrioților".

Imediat după acțiunea de la 23 august, Blocul comunist a început să acționeze împotriva partenerilor din guvernul de coaliție condus de generalul Sănătescu, cu scopul de a-și netezi calea pentru preluarea puterii. Ei reprezentau bomba amorsată de Kremlin, în cadrul guvernului Sănătescu. Urmând obiectivele Moscovei, ei și-au concentrat atacurile împotriva lui Maniu și a partidelor istorice, denunțându-le ca fasciste ori trădătoare și cerând, în consecință, formarea unui nou guvern. Punând la cale mai multe mitinguri și demonstrații de stradă, au umplut România cu scandări de

tipul: "Jos cu generalii, vrem guvern popular!".

Rusia, prin intermediul Comisiei de control pe care o domina şi care îi controla, în acelaşi timp, şi pe Aliaţi şi pe români, i-a transmis lui Sănătescu dorinţa ca "vocea poporului să fie ascultată".

În urma presiunilor făcute, cabinetul Sănătescu demisionează, iar maşinăria statului se blochează, într-un moment în care era cea mai mare nevoie ca ea să funcţioneze. La 4 noiembrie, Sănătescu este reinvestit în fruntea unui al doilea guvern, în care şase miniştri provin din cadrul "Frontului democratic" controlat de comunişti. Aceştia izbândiseră în sfârşit ceea ce urmăreau de multă vreme: crearea unui "guvern politic". Încă nu erau destul de puternici pentru a-l conduce, dar aveau suficientă forţă pentru a-l submina. Afacerile externe erau preluate de Constantin Vişoianu, iar internele de Nicolae Penescu, amândoi oameni de-ai lui Maniu, cu singura deosebire că primul era un om energic, iar celălalt, mai moale Comuniştii se pregăteau pentru asaltul final, rezistenţa în faţa lor slăbise, România se prăbuşea, iar ritmul schimbărilor se accelera enorm.

Primul guvern Sănătescu a funcţionat pe durata a zece săptămâni, deloc uşoare. Al doilea, pe parcursul unei singure luni, dar cu adevărat foarte dure; ceea ce demonstrază cât de rapid se impusese puterea comunistă. Iar în acest timp, Aliaţii occidentali îi ajutau cu largheţe pe comunişti, tocmai în ofensiva pe care aceştia plănuiau să o lansese asupră-le.

În octombrie, Churchill şi Eden au făcut o vizită precipitată la Moscova, pentru a-l convinge pe Stalin să accepte România, în schimbul Greciei. Cu exact patru ani înainte, Molotov şi Hitler se târguiseră şi ei asupra împărţirii Balcanilor. Procedaseră atunci într-o manieră lipsită de orice sentiment, o mică târguială între hoţi pentru împărţirea prăzii balcanice. Nu s-au înţeles, însă, asupra termenilor acordului. Acum, premierul Imperiului britanic, la capătul a patru ani de luptă pentru apărarea libertăţii, era în situaţia să implore Uniunea Sovietică de a-i permite să vină personal la Moscova, iar o dată ajuns aici, să stea cu pălăria în mână în faţa lui Stalin şi Molotov, oferindu-le pe tavă România. Cordell Hull a

descris în memoriile sale momentul astfel:

"Când primul ministru Winston Churchill şi ministrul de externe Eden au vizitat Moscova, în octombrie 1944, ei au rediscutat înţelegerea anterioară de împărţire a zonelor de influenţă, modificând procentual gradul de influenţă pe care Marea Britanie şi Rusia urmau să-l deţină, fiecare, în Balcani. Telegrame sosite de la ambasadele noastre din Moscova şi Ankara menţionau că raportul procentual ruso-britanic era de 75%-25% sau 80%-20% în Bulgaria, România şi Ungaria, în timp ce, în Iugoslavia, sferele de influenţă erau împărţite 50%-50%. Mai târziu Rusia s-a simţit îndreptăţită să pretindă că Statele Unite şi Marea Britanie i-au desemnat o porţiune din Balcani, inclusiv România şi Bulgaria, drept sferă de influenţă". *(Memoriile lui Cordell Hull, The New York Times, 28 februarie 1948)*

Churchill avea, aşadar, motive întemeiate şi urgente pentru a se grăbi spre Moscova. Marea Britanie şi Statele Unite erau supuse, la acea vreme, unei foarte mari presiuni, nu numai din partea Axei, dar, mai ales, din partea propriului lor aliat, Uniunea Sovietică. Armatele aliate erau împotmolite şi obligate să lupte din greu în Italia. Impetuoasa ofensivă din Franţa era departe de a se fi încheiat. Nu se întrevedea nici un sfârşit al ostilităţilor cu japonezii. Susţinut de Stalin, Tito, care era un duşman neînduplecat al Angliei, ajunsese stăpânul Iugoslaviei, iar cu ajutorul Frontului patriotic bulgar, dirijat de comunişti, şi al unor mici efective ale Armatei Roşii, Rusia deţinea practic controlul asupra Bulgariei. Pentru a înrăutăţi şi mai mult lucrurile şi violând armistiţiul pe care aliaţii îl încheiaseră cu Bulgaria, sovieticii o încurajau pe aceasta să-şi menţină trupele în Grecia. Aceleaşi trupe bulgare, care cu numai câteva săptămâni înainte devastaseră şi prădaseră nordul Greciei, alături de "bestiile naziste", cum îi plăcea lui Stalin să-i numească pe soldaţii germani, controlau acum o întinsă parte a teritoriului cucerit pe coasta Mării Egee, sub oblăduirea lui Stalin, colaborând în Macedonia cu partizanii lui Tito.

Nu cu foarte mult timp înainte, Molotov îi spusese lui Churchill că Rusia doreşte ca Bulgaria să aibă ieşire la Marea Egee. Ceea ce

Kremlin-ul dorise în 1941, dar nu putuse duce la îndeplinire, realiza în 1944 pe seama aliatului puterilor occidentale, Grecia. Soldaţii bulgari, susţinuţi de Stalin, ajunseseră să-şi spele picioarele în Mediterana Orientală, controlată de Churchill, iar generalissimul spunea: "Bravo!". De aceea s-a precipitat Churchill spre Kremlin, voind să-i reînnoiască lui Stalin oferta de a i se ceda România, cu scopul de a-l îndepărta de Grecia. Târguiala nu l-a făcut nicidecum pe Stalin să abandoneze cu adevărat Grecia, l-a ajutat în schimb să se înstăpânească în România, ca într-un teritoriu ce-i aparţinea de drept.

Continuându-şi, tot mai puternic, ofensiva în România, Moscova a debarcat, la 4 decembrie 1944, şi al doilea guvern Sănătescu, iar Vîşinski zbura imediat la Bucureşti, cu scopul de a supraveghea personal instalarea unuia nou.

Nici acum însă, Kremlin-ul nu a impus un guvern format în exclusivitate din comunişti. Generalul Sănătescu era înlocuit, la 7 decembrie, de un alt general, Nicolae Rădescu, care se bucura de faima de a fi fost un adversar veritabil al nazismului. (La scurt timp după ce Antonescu angajase România în război, de partea lui Hitler, generalul Rădescu a fost înfuriat de aroganţa baronului Killinger, ambasadorul Germaniei la Bucureşti, şi, în special, de o cuvântare a acestuia, reprodusă de ziarul de limbă germană "Bukarester Tageblatt". Rădescu, care înainte fusese destituit din armată, din cauza opoziţiei faţă de absolutismul regelui Carol, i-a dat o replică tăioasă lui Killinger, într-o scrisoare deschisă care, în ciuda interdicţiilor cenzurii, a avut o largă circulaţie. Din această cauză a fost trimis într-un lagăr de concentrare.)

Întrucât Rădescu îi înfruntase deopotrivă pe Carol şi pe Hitler, Vîşinski nu l-a considerat cu totul nepotrivit pentru a conduce noul guvern român. Nici una dintre părţi nu-şi făcea însă vreo iluzie despre viitoare relaţii cordiale, în momentul în care Rădescu a devenit premier. Generalul fusese şef al Marelui Stat Major al armatei sub guvernarea Sănătescu şi avusese numeroase altercaţii cu supervizorii armatei sovietice. Totuşi, Vîşinski îl considera potrivit să joace un rol temporar şi, în consecinţă, a dat instrucţiuni comu-

niştilor români să-l accepte. Pregătirile pentru completa acaparare a puterii încă nu fuseseră, în întregime, puse la punct, iar ruşilor le mai trebuia un pic de timp. Poporul încă nu organizase demonstraţii suficient de zgomotoase pentru a-şi exprima "voinţa populară". Era necesară mai multă harababură şi mai multă o vărsare de sânge, iar comuniştii n-au întârziat să le producă pe amândouă.

Nu mult după ce Rădescu a devenit prim-ministru şi ministru de interne, Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Comunist, care era, în acelaşi timp, şi ministru al comunicaţiilor, a făcut o călătorie la Moscova, cu titlul de a discuta subiecte privind căile ferate. Pe timpul şederii sale aici, el a primit indicaţii despre cum trebuie să conducă bătălia finală pentru preluarea puterii de către Partidul Comunist. Frontul Democratic, condus de comunişti, a primit ordin de a provoca, pe teritoriul întregii ţări, agitaţii în sprijinul reformei agrare, cu scopul de a-l compromite pe Maniu, de a provoca violenţă şi dezordine, şi de a paraliza astfel guvernul Rădescu. Trebuia să fie provocate incidente de stradă, în urma cărora să rămână morţi şi răniţi. Rădescu urma să fie înfăţişat ca un incapabil, prieten al moşierilor, duşman al Rusiei şi călău al poporului. Presa comunistă urma să urle din toate puterile, în timp ce toate celelalte voci trebuiau să fie reduse la tăcere.

Prevederile acestui program nu erau noi, dar ele trebuiau să fie puse în aplicare, cu o nouă vigoare, pe scară mare, în vederea pregătirii pentru asaltul suprem. Lupta s-a desfăşurat aşa cum a fost plănuită. Grupuri de comunişti au început să ia în stăpânire administraţia din mai multe localităţi. Unii erau instruiţi şi înarmaţi de unităţi speciale ale armatei de ocupaţie. Rădescu însuşi fusese solicitat de către ruşi să organizeze şi să conducă miliţiile comuniste, formate din cca 100.000 de membri, dar cum era şi firesc, refuzase. Aşadar o astfel de miliţie comunistă, la scară naţională, încă nu fusese formată, dar a început să funcţioneze o reţea de trupe de şoc locale, foarte agresive, cele mai multe sub controlul liderilor comunişti, formate în majoritatea cazurilor din bătăuşi care îşi spuneau muncitori. Erau în stare să ocupe primării, tribunale, secţii de poliţie şi alte sedii ale autorităţii publice, cu atât mai mult cu cât

cadrele de poliție erau masiv concediate, iar jandarmeria fusese aproape destrămată. Raidurile comuniste erau denumite "demonstrații ale poporului", iar efortul autorităților de a păstra ordinea era etichetat drept "violență fascistă". Profesorii erau umiliți, directorii de fabrici erau destituiți, sediile de ziare erau devastate și orice încercare de rezistență era cu brutalitate zdrobită. Unele proprietăți au început să fie confiscate. Tulburările s-au răspândit, după cum prevedea planul comunist, elaborat cu multă grijă, iar când guvernul a încercat să le pună capăt au apărut incidentele. Drept urmare, comuniștii din toată țara au început să-l acuze pe Rădescu că nu este în stare să păstreze ordinea în țară. Ei erau cei care întrețineau violența și tot ei îl ocărau pe Rădescu pentru că o permite și continuau să țipe că vor un guvern în stare să mențină liniștea internă, atât de necesară continuării cu succes a războiului. În realitate, însă, comuniștii români nu erau interesați cine știe ce de mersul războiului. Lăsau altora această grijă, ei luptau pentru a pune mâna pe putere. Ziarul armatei roșii în România solicita cu insistență "o intervenție chirurgicală" și apoi cerea formarea unui nou guvern, cu care Uniunea Sovietică să fie de acord. În acel început de februarie, "Pravda", oficiosul P.C.U.S., chema la "victoria totală a forțelor democrației". La 10 februarie, Radio Moscova anunța că evenimente foarte importante sunt inerente în România. Ziarul moscovit "Timpuri noi", tipărea un dur pamflet împotriva lui Rădescu. Sloganele erau preluate la mitingurile organizate de comuniști, în București și în marile orașe, unde mulțimi de oameni, aduse cu forța din fabrici sau magazine erau puse să răcnească: "Jos Rădescu!". Radio Moscova își focaliza transmisiunile în limba română asupra demonstrațiilor anti-Rădescu, descriindu-le ca o expresie a voinței populare. Guvernul român era profund scindat, miniștrii comuniști luptând împotriva tuturor celorlalți. Kremlin-ul își punea din plin în practică strategia de distrugere a sistemului administrativ românesc. Un război civil, susținut și provocat de Rusia, era pe cale să izbucnească, potrivit principiului lui Lenin că orice război trebuia transformat într-un război civil. Ca o culme a nesupunerii, subsecretarii de stat comuniști încep să-și critice

public superiorii necomuniști și refuză să pună în aplicare ordinele primului ministru. Pentru a pune capăt situației, Rădescu desființează mai multe subsecretariate de stat, dar comuniștii vizați, ce fuseseră impuși cu forța în guvern, se îndreaptă spre sediul comunist, de unde trimit telegrafic în toată țara dispoziții, chemând la acte de nesupunere. Primul ministru, care era și ministru de interne, îl demite și pe subsecretarul de stat de la acest minister, Teohari Georgescu, dar acesta refuză să plece. Starea de haos dorită de comuniști se realizase, fără a însemna încă sfârșitul. Acesta va fi grăbit de un eveniment epocal: întâlnirea celor "3 mari" de la Yalta.

Întâlnirea a avut consecințe directe și asupra României, și asupra îndelung hărțuitului prim-ministru Rădescu, cel care încerca din toate puterile să salveze măcar un rest de democrație, din fața tăvălugului sovietic. El a descoperit însă curând că avea de înfruntat nu numai Uniunea Sovietică, dar și pe cei doi principali aliați ai acesteia, Statele Unite și Marea Britanie.

Șefii guvernelor acestor state conveniseră, în sudul Rusiei, să-și împartă puterea mondială, ceea ce aducea aminte de întâlnirea lui Napoleon cu țarul Alexandru I la Tilsit, în 1807, ca și de întâlnirea lui Hitler cu Molotov, la Berlin, în noiembrie 1940.

S-au semnat, ca de obicei, documente destinate publicității și documente secrete. Situația din majoritatea continentelor a fost revizuită, iar însușirea prăzii, deopotrivă de la prieteni și dușmani, de la foști aliați sau foști inamici, a fost confirmată și aprobată. Nu se făcea nici o mențiune directă privind România, dar era limpede vizată de *Declarația asupra Europei eliberate*, potrivit căreia cele trei puteri conveneau să ajute popoarele din fostele țări satelite ale Axei să-și rezolve problemele cele mai presante. Trebuiau să fie distruse "ultimele rămășițe ale fascismului". Națiunilor satelite, între care, bineînțeles, era inclusă și România, urma să li se acorde tot sprijinul pentru construirea unei autorități statale democratice, reprezentativă pentru toate forțele democratice ale țării, care să constitue o chezășie pentru desfășurarea viitoarelor alegeri. Ca de obicei, au fost și fraze bombastice, dar esența înțelegerii rămânea aceea că "ultimele rămășițe ale fascismului" urmau să fie lichidate, ceea

ce pentru ruşi echivala cu orice mişcare politică opusă comunismului sau dominaţiei ruseşti.

România urma să fie "asistată politic" de către Rusia, iar Vîşinski ardea de nerăbdare "s-o asiste". Un guvern, format din elemente "cu largi vederi democratice", urma să fie impus de o putere străină, iar Rusia inventa acum acele persoane cu largi vederi democratice. A fost chemat la apel Frontul Naţional Democratic "al muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor progresişti", care, de aproape şase luni, pretindea zgomotos puterea.

În iunie 1944, Roosevelt acceptase planul lui Churchill de a lăsa România pe mâna Rusiei, iar în octombrie acesta din urmă se dusese personal la Stalin, pentru a-l reasigura de acest lucru. La 11 februarie 1945, Roosevelt confirma cu solemnitate şi în cuvinte alese, acordul "celor trei mari" ca în România să se formeze un nou guvern. "Cei trei mari" însemnau în cazul României, cum în repetate rânduri era stipulat în armistiţiu, exclusiv Rusia.

Toate încercările românilor de a instaura democraţia în ţara lor trebuie să fi părut o farsă în ochii celor mari, din moment ce totul fusese dinainte stabilit.

Primul ministru Rădescu şi cetăţenii maltrataţi sau jefuiţi nu le considerau însă a fi o farsă. Rădescu nu avea la dispoziţie nici măcar o singură publicaţie în care să-şi facă auzite opiniile, şi aceasta în timp ce, zi şi noapte, se arunca asupra lui cu noroi; nici nu solicitase ruşilor permisiunea de a organiza demonstraţii ale democraţilor români, deşi comuniştii demonstrau mereu. Cu toate acestea, primul ministru refuza să se dea bătut. Ca o contramăsură, el a organizat o întrunire în sala unui teatru bucureştean, sperând că ruşii nu vor îndrăzni să-l oprească pe primul ministru al ţării, dar cu mult timp înainte de începerea adunării holul teatrului era înţesat de comunişti, vociferând zgomotos şi cerând îndepărtarea imediată, ori chiar moartea lui Rădescu. Printr-o manevră foarte abilă, generalul a schimbat, în ultimul moment, locul întâlnirii şi a putut să contracareze calomniile comuniste, printr-un discurs de mare forţă.

Atunci, comuniştii au căutat să provoace un incident ireparabil, punând la cale la 24 februarie o serie de demonstraţii simultane

împotriva lui Rădescu. Una dintre aceste demonstrații primise numele, în sens propagandistic, de "clătinarea tronului". Mulțimi de bătăuși, dirijate de comuniști, au mărșăluit pe străzi și s-au răspândit în jurul palatului regal. Totul părea a se fi domolit când, deodată, s-a deschis focul și au fost omorîte opt persoane. Au fost ucise aceste persoane de către soldați sau de către agenți provocatori? Rădescu a susținut că înșiși comuniștii i-au împușcat pe propriii lor demonstranți, deoarece la autopsie s-a constatat că moartea a fost cauzată de gloanțe de proveniență sovietică, pe care nici armata, nici poliția, nu le aveau în dotare. În acea noapte, Rădescu a trecut peste cenzura rusească și s-a adresat națiunii, prin intermediul radioului, cu cel mai vitriolant discurs pe care îl rostise vreun român în ultimii zece ani. I-a numit pe comuniști ucigași, i-a terfelit îndeosebi pe acei români care serveau ca agenți ai unei puteri străine și a continuat:

"O națiune ca a noastră, care a știut întotdeauna, în trecut, cum să-și apere dreptul la existență, nu se va lăsa acum îngenunchiată de o mână de ticăloși. Sub masca democrației - democrație pe care ei o calcă în picioare în fiecare clipă - aceste hiene fără milă doresc să se înstăpânească peste țara noastră. Trebuie să ne ridicăm ca un singur om și să înfruntăm primejdia. Armata și eu ne vom face datoria până la capăt. Vă rog și pe dumneavoastră să fiți, oricând, gata la datorie."

Rădescu acceptase să lupte până la sfârșit, iar acest sfârșit a devenit, în curând, foarte clar.

Comuniștii, care aveau acum vărsarea de sânge pe care o căutaseră, au organizat funeralii grandioase, așa cum plănuiseră, și mărșăluiau pe străzi strigând: "Moarte ucigașului! Moarte călăului Rădescu!" Ziarele sovietice le amplificau strigătele, Radio Moscova răspândea aceste sloganе în țară, prin transmisiunile sale în limba română. Conspirația comunistă pentru preluarea puterii în România atingea culmea nerușinării la numai 85 de zile după ce regele Mihai se alăturase Aliaților și pășise pe marea poartă a Cartei Atlantice, cea care garanta dreptul fiecărui popor de a-și alege forma de guvernământ, fără constrângere din partea unui stat agresiv.

Stalin își instaurează un guvern în România

Stalin era pregătit pentru a face și ultimul pas în procesul acaparării comuniste a puterii în România. Totul fusese pregătit, atât înăuntrul țării, cât și în afara ei. România era obosită și deprimată. Aliații occidentali ai Rusiei fuseseră aduși în pragul neputinței. Masacrul putea, așadar, să înceapă.

Pregătirea minuțioasă a scenei interne s-a dovedit tot așa de eficientă ca și decorurile grandioase, aduse din afară. Departe de magnificul cadru de la Yalta, de figurile prodigioase ale unui Roosevelt, Churchill ori Stalin sau de rezonanțele stăruitoare ale Cartei Atlantice și ale lumii occidentale, se prefigurau pe un fundal întunecat, în linii aspre și în culori stridente, Armata Roșie, gloate conduse de comuniști, tineretul isterizat, tancurile sovietice huruitoare, poliția înarmată până în dinți, închisori pline de miasme, plutoanele de execuție. În centrul scenei se afla o Românie rurală, iar spre ea se îndrepta vertiginos Andrei Vîșinski, tocmai de la Moscova.

Era 27 februarie. Înțelegerea de la Yalta fusese semnată pe 11 ale aceleiași luni.

Întâmpinat la aeroport cu tot fastul cuvenit unei Rusii victorioase, din partea unei Românii învinse, el a fost condus la Palatul Regal. Trimisul lui Stalin nu a găsit de cuviință să se oprească pentru a se consulta, nici cu Misiunea militară americană, nici cu cea politică. Nu s-a consultat nici cu Misiunile britanice, după cum nici Londra ori Washington-ul nu fuseseră informate despre vizita sa.

Stalin își punea în aplicare planul de a trata direct cu o Românie lipsită de apărare. Prin prevederile armistițiului, Aliații abandonaseră, de fapt, România, iar Rusia nu avea de gând să împartă prada cu cineva. La Yalta Aliații pecetluiseră înțelegerea.

Vîşinski a fost primit de tânărul rege Mihai şi de ministrul său de externe. Scena a fost consemnată în detaliu şi cu deplină autenticitate. Inamicul secular al României se afla aici pentru a pune mâna pe ţară şi a face încă un pas, penultimul, în acţiunea de distrugere a dinastiei. Regele dovedise înţelepciune în ceea ce priveşte crimele comise la mitingul din februarie. Purtătorul de cuvânt al Rusiei era rece şi dur, fără a fi însă nepoliticos. Regele şi ministrul său erau lipsiţi de apărare, dar nu servili. S-au comportat într-un fel de care naţiunea română poate fi mândră. Când scriitorii sau pictorii vor reprezenta această scenă, sinistră pentru generaţiile viitoare, vor găsi într-însa puţine lucruri de regretat şi foarte multe care trebuie deplânse.

O cameră plăcută, simplu decorată, cu o masă în fund. La masă este aşezat tânărul rege, încadrat, la dreapta şi la stânga, de consilierii săi. În faţa lui stă robustul, căruntul şi fălcosul Vîşinski, împreună cu interpretul său. Vîşinski este procurorul sovietic care, fără nici cea mai mică mustrare de conştiinţă, sau licărire de milă, îşi condamnase la moarte sute de tovarăşi. Are în spatele său cea mai puternică armată a lumii. Reprezintă comunismul mondial, care face eforturi substanţiale pentru a clădi Uniunea Mondială a Republicilor Sovietice. Acţionează în numele mişcării revoluţionare mondiale, angajată în lupta pentru preluarea puterii în toate ţările de pe glob. Tânărul rege, aflat în faţa sa, nu este susţinut de nimeni, decât de speranţele românilor, de demnitatea şi de respectul de sine.

Fără altă introducere, ori obişnuitul schimb de banalităţi, Vîşinski cere o imediată schimbare de guvern, acuzând regimul Rădescu de incompetenţă şi neloialitate şi înşiră numele celor care vor trebui să alcătuiască noul guvern. Doreşte fapte şi respinge argumentele. Moscova încearcă, fără doar şi poate, să-şi impună şi aici propriul guvern, aşa cum o făcuse şi cu guvernele din cele 15 republici sovietice.

Regele Mihai nu îl aprobă. Nu îşi încovoaie genunchii, nu îşi pleacă capul, nu ridică glasul. Reaminteşte că România este o monarhie constituţională şi că aliaţii au garantat promovarea

democrației în țară. Așadar, arată el, trebuie să procedeze într-o manieră constituțională, urmând practicile parlamentare. Spune că va lua în considerare cererile trimisului Moscovei, se va consulta cu factorii politici importanți ai țării și, bazându-se pe sfatul lor, va decide ce trebuie să facă. Natural, are nevoie de timp.

Comportarea tânărului rege, reprezentând un stat zdrobit și o națiune învinsă, îl ofensa, fără îndoială, pe reprezentantul "tuturor Rusiilor", întinse pe două continente, de la Budapesta la Pacific, dar Vîșinski nu și-a arătat mânia. S-a ridicat, a cerut din nou o acțiune rapidă și a ieșit, spunând că va reveni curând, după răspuns. Aveai impresia că golul din cameră este aproape palpabil. În inimile românilor el apăsa încă și mai greu.

Deși regele se dovedea mult mai matur decât l-ar fi îndreptățit vârsta și, cu toate că tradiția casei de Hohenzollern, ca și milenara experiență politică românească, l-au ferit de orice fel de naivitate, acum el mai spera totuși, într-un ajutor venit din partea aliaților. Nu putea înțelege că Yalta era pur și simplu o formulă ipocrită care consfințea trădarea democrației. Nu-și făcea prea mari iluzii în ceea ce privește puterea Angliei, dar credea că America era o națiune puternică și conștientă de puterea sa. Credea că președintele Roosevelt se va simți ofensat de faptul că Stalin îi trântea în față, public, o astfel de provocare, la puțină vreme după ce, în timpul conferinței, îl bătuse încurajator cu palma pe spate. Mihai spera că, dacă va putea să se eschiveze câteva zile de la a da un răspuns Moscovei, sub pretextul necesității consultărilor cu liderii partidelor politice, Washington-ul va găsi o cale să intervină. Prin urmare, regele lăsa să se înțeleagă că punea la punct un plan pentru constituirea unui nou guvern în care să se facă unele concesii Moscovei, dar să se prevină posibilitatea preluării controlului asupra întregului guvern, de către Kremlin și agenții comuniști.

În acest timp, misiunea politică americană de la București, condusă de Burton Y. Berry, un diplomat excelent, muncitor, extrem de bine informat asupra strategiilor comuniste și, mai ales, total devotat democrației, încerca să intre în contact cu Vîșinski. Americanii se străduiau să organizeze o conferință cu reprezentanții

țărilor ce participaseră la Yalta, sperând ca în acest fel să împiedice Rusia de a-și instala propriul regim la București. Dar misiunea americană a eșuat total în încercările sale. Vîșinski nu o băga în seamă, ca și cum America ar fi fost pur și simplu Luxemburgul, sau vreun inamic înfrânt. El dădea de înțeles lumii că România încăpuse în mâna Rusiei, dându-i și regelui de înțeles cum este de dorit să acționeze.

Fără nici o întârziere, atât el cât și agenții comuniști au început să exercite presiuni asupra Palatului. Posturile de radio sovietice au început să urle, presa țipa de mama focului. Peste tot în lume, unde ajungeau ziare sau transmisiuni radiofonice ale Moscovei, redactorii îl înfierau pe regele României ca pe un agent fascist și dușman al poporului. Acum, demonstrațiile organizate de comuniști aveau loc, mai ales la București, dar și pe întreg cuprinsul țării.

Conducătorii comuniști, instruiți de Moscova, acționând prin intermediul forțelor de poliție asupra cărora aveau controlul oficial și efectiv, adunau muncitori, funcționari, ucenici de prin fabrici, magazine ori birouri și-i îndreptau spre Piața Palatului. Aici, mulțimea, cu pumnii ridicați, urla cât o ținea gura: "Moarte lui Rădescu!". "Moarte" se putea citi și pe afișele lipite pe ziduri, ori pe placardele care se puneau pe autobuze, când acestea ieșeau din garaj.

În București, nu se mai aflau unități ale armatei române; toate fuseseră dezarmate. România avea o armată, dar ea se afla la mii de kilometri depărtare, pe fronturile din Ungaria și Cehoslovacia. Tancurile rusești defilau pe bulevarde, oprindu-se în preajma clădirilor-cheie din oraș. Un batalion rusesc de blindate, cu echipamentul din dotare, mărșăluia spre Piața Palatului, în ritmurile muzicii militare. Tensiunea tocmai atinsese punctul culminant, când Vîșinski l-a vizitat din nou pe rege.

Era mai brutal decât înainte. I-a comunicat regelui că nu mai vrea să aștepte, i-a comunicat numele celor care urmează să facă parte din noul guvern și i-a cerut să treacă la acțiune, încă înainte de lăsarea serii. Și-a întărit pretenția, izbind cu pumnul în masă și a ieșit din încăpere, trântind cu atâta putere ușa, încât o bucată din

tencuiala peretelui s-a desprins și a căzut.

În acel moment, ușa temniței care devenise România s-a închis și ea, pentru 16 milioane de oameni. Țara nu mai cunoscuse o înrobire atât de totală și nemiloasă, de pe vremea turcilor, maghiarilor ori a imperiului țarist. Orice speranță într-o eliberare rapidă a țării s-a risipit.

Regele a demis guvernul, iar primul ministru Rădescu s-a refugiat la Misiunea militară britanică. Câteva zile mai târziu, la 6 martie, a fost instalat un nou guvern. Prin această acțiune, Rusia sovietică, beneficiind de consimțământul Statelor Unite, preda România în mâinile a patru comuniști, dintre care trei veniseră o dată cu rușii și numai unul era român de origine.

Cu toții erau, însă, agenți ai Kremlin-ului. Nici unul dintre ei nu era, în nici un fel, autorizat să vorbească în numele "maselor muncitoare", nici unul nu întruchipa, în nici un fel, tradiția românească, nici unul nu avea nici o licărire de sentiment pentru aspirațiile de eliberare națională ale românilor.

Ziua de 6 martie va rămâne, de-a pururi, ca una dintre cele mai negre din istoria națiunii române.

Nu știu când ușa marii temnițe care a devenit România se va redeschide. Cehii au căzut în robie după bătălia de la Muntele Alb, din 1620, și le-a fost scris să-și poarte lanțurile timp de trei secole. Nu știu dacă robia de acum a României va dura atât, sau mai puțin. Când bulgarii au căzut sub jugul turcilor, robia a durat cinci secole. Nu am cum să știu dacă România va sta și ea atât de mult în temniță, sau nu. Dar, oricum s-ar întâmpla, cât se va vorbi românește, oamenii de aici vor povesti despre "ziua neagră de 6 martie". Nu în acea zi, regele, iubit de națiunea sa, a fost răsturnat de pe tron, dar, datorită cursului pe care l-au luat lucrurile, acest fapt devenea inevitabil. Iuliu Maniu, cel mai mare lider politic al românilor din timpurile moderne, nu a fost executat, nici aruncat în închisoare în acea zi, dar atunci s-a creat o stare de lucruri care a făcut ca lichidarea sa să devină inevitabilă. Și ea nu a întârziat prea mult. Nu toate proprietățile au fost confiscate în acea zi, dar atunci s-a creat posibilitatea, pentru un grup de conspiratori, de a pune mâna pe

orice sursă de venit a țării și nu a trecut mult până ce această acaparare s-a înfăptuit și ea.

Nu în acea zi propaganda comunistă asupra tineretului a început să acționeze, dar nu după mult timp au început să apară uniformele albastre, și ea acționează din plin, astăzi, zdrobindu-le tinerilor personalitatea. Nu în acea zi s-au înfășurat lanțurile asupra conștiinței românilor, dar atunci au fost ele meșterite, iar astăzi sunt strâns ferecate asupra sufletului românesc. Nu în acea zi, ierarhia Bisericii Ortodoxe Române a sărutat picioarele lui Vîșinski, dar atunci s-a plănuit numirea unei noi ierarhii, care să se târască în fața stăpânilor, iar astăzi această ierarhie bisericească sărută picioarele lui Stalin cu atâta slugărnicie că plescăiturile se aud în lumea întreagă.

Când s-a anunțat vestea formării noului cabinet, celor neinițiați nu li s-a părut nimic neobișnuit. Majoritatea celor patru comuniști, pe mâna cărora Rusia lăsase România, nu primiseră posturi oficiale. Rămâneau încă în spatele cortinei. Din contră, alți comuniști, considerați de importanță secundară, erau cei care primiseră demnități, ca de pildă Pătrășcanu, ministrul justiției, care avea reputația de a fi un om moderat, cu urme de oarecare caracter și de atașament față de țară. Era considerat un "comunist bun", lăcrimase, doar, atunci când a semnat armistițiul de la Moscova. Prezența sa în fruntea Ministerului de Justiție părea să fie o garanție că nu vor fi luate măsuri drastice. Mai târziu, el a fost eliminat din conducerea comunistă și arestat. Moscova nu avea nevoie, nicăieri, de "un comunist bun".

Componența guvernului de la 6 martie putea să-l deruteze chiar și pe un observator avizat. Părea să fie vorba de un grup oarecare de oameni, adunați fără nici un criteriu de competență ori de apartenență politică strictă. Printre ei erau antisemiți, laolaltă cu evrei, pronaziști și antinaziști, atei și preoți, pro-ruși și anti-ruși. Totuși, la o atentă examinare, puteai observa că toată această ciudată adunătură, fusese cu mare grijă selectată având un singur scop: să servească Moscova și lumea comunistă. Cabinetul includea bolșevici cu experiență, acționând pentru Stalin cu același devotament fanatic cu care Omar luptase pentru Mahomed, și necomu-

niști, aducând aminte de membrii unei bande criminale care fuseseră nevoiți să intre în joc pentru a scăpa de închisoare. Toți serveau însă, în chip necesar, Moscova.

Șeful cabinetului, dr. Petru Groza, era o simplă marionetă. Nu era comunist, dar primise conducerea guvernului de la comuniști, tocmai pentru a înșela opinia publică românească și internațională. Avea o anume abilitate ca om politic, un considerabil farmec personal, un suflet destul de generos, unele bune intenții, mari ambiții și o inepuizabilă colecție de anecdote deochiate. Nu se bucura de vreun prestigiu moral sau politic, nu se distinsese în nici un fel, pe tărâm social ori prin patriotism în timp de război, neavând nici cea mai mică autoritate în vreun domeniu. Era într-o poziție de două ori dezavantajată, acceptând să fie o marionetă rusească. Mai întâi că slujea pentru comuniști care, la rândul lor, slujeau Moscova, iar apoi, nu numai că nu era stăpân asupra propriului guvern, dar nu era nici măcar în propriul său birou. Nu avea puterea de a-l scăpa nici măcar pe cel mai bun prieten al său din ghearele poliției.

Uneori avea momente de îndoială, pentru că nu era întru totul atins de fanatismul comunist, ori poate pentru că se afla la apusul vieții.

Te puteai îndoi, pe drept cuvânt, că el va rămâne printre personalitățile istoriei românești, fie și numai observând bucuria intensă pe care o încerca acest "sicofant al sicofanților", auzindu-se numit "Domnul Prim-Ministru", ceea ce l-a făcut să închidă ochii în fața viitorului întunecat care i se pregătea țării.

Unul dintre motivele pentru care rușii l-au ales și l-au menținut în funcție pe Groza a fost acela că el era unul dintre cei mai bogați oameni din țară. Cum ar fi putut așadar, lumea să creadă că guvernul român încerca să impună comunismul, dacă în fruntea lui se găsea unul dintre cei mai bogați, frivoli și iubitori de lux, dintre români.

La începutul anilor '30, Groza pusese bazele unui minuscul și efemer partid țărănesc. Din moment ce majoritatea românilor erau țărani, iar rușii știau că va trebui, fie să-i supună, fie să-i zdrobească pe țărani, erau bucuroși că pot să-l folosească drept om de paie pe

fondatorul Frontului Plugarilor, una dintre cele mai izbutite denumiri ale vreunui partid politic românesc. În plus, Groza avusese, în timpul războiului, legături sporadice cu comuniștii, asta neînsemnând în nici un fel că el comisese vreo bravură, sau că ar fi manifestat vreo opoziție față de regimul Antonescu. Dimpotrivă, fusese beneficiarul lui. Erau cunoscute desele lui călătorii de la Deva la Budapesta, într-o vreme când acestea nu se puteau face decât dacă te bucurai de încrederea deplină a nemților. E sigur, de asemenea, că el trăsese mari foloase personale din persecuțiile asupra populației evreiești și din "românizarea" proprietății acesteia. Se băgase până în gât în această afacere, mai mult decât orice legionar, iar acum, se străduia să păstreze cât mai mult din ceea ce își însușise. E adevărat că, înainte de război, în calitate de întemeietor al Frontului Plugarilor, iar în timpul războiului ca persoană particulară, avusese firave legături cu comuniștii, dintre care o mare parte o reprezentau ungurii.

Comuniștii se întâlniseră în casa lui și el participase cel puțin la una dintre aceste foarte periculoase rendez-vous-uri, ba chiar stătuse o lună la închisoare, din această pricină. A fost eliberat datorită intervenției lui Maniu pe care, drept răsplată, guvernul său l-a aruncat la închisoare. Groza nu avusese de-a face cu acțiunea de la 23 august mai mult decât primarul din Kalamazoo, de pildă, dar se bucura de oarecare aureolă, datorită frumoasei sale vile, hotelului care-i aparținea, băncii care prospera, foarte profitabilei fabrici de băuturi, confiscată de la evrei, și întinselor ateliere textile, obținute în același fel. Era plin de slugărnicie și lipsit de sentimentul onoarei personale. Toate acestea au făcut din el o unealtă potrivită pentru scopurile Kremlin-ului și pentru "felia românească" a comunismului internațional.

După ce a devenit prim-ministru, a fost invitat în Rusia, unde s-a întâlnit cu importante oficialități sovietice, inclusiv Stalin. A fost adânc impresionat și, o dată reîntors în țară, a început să vorbească despre viitorul comunismului, cu mai multă patimă chiar decât unii americani care scriau altădată despre impactul hitlerismului asupra viitorului omenirii. Pretindea a se fi convins că

"menirea dinamicii societății colectiviste este de a înlătura democrațiile sterile și corupte", ceea ce părea ciudățenia ciudățenilor, deoarece era tocmai ceea ce Mussolini obișnuia și el să repete fără încetare. În orice caz, Groza a declarat nu o dată că nu se va clinti din fotoliul de prim-ministru, nici mort. Spunea cu dramatism aceasta, în speranța că Rusia nu va permite niciodată ca așa ceva să se întâmple. Gândea că, atâta vreme cât Stalin stăpânea în România, și dânsul își va păstra nestingherit "prezidenția". Și chiar părea să aibă dreptate.

Groza nutrea o adâncă dragoste pentru unguri și a militat, cu sinceritate, pentru îmbunătățirea relațiilor româno-maghiare.

Era un om de lume și participa zgomotos la reuniunile mondene, plăcându-i să fie în centrul atenției, înconjurat de femei frumoase și bărbați inteligenți, iar dimineața se îndrepta direct spre terenul de tenis, unde în fața asistenței se bucura să fie, din nou, în mijlocul interesului general.

Groza îl slujea pe Stalin în România cu atâta supunere, de parcă ar fi fost pus să conducă o întreprindere sovietică.

Unul dintre prietenii cei mai apropiați ai primului ministru, și totodată confidentul său, era Mihail Ralea, ministru al culturii în guvernul de la 6 martie și, pentru un timp, al doilea vicepreședinte al Frontului Plugarilor. Ralea nu era comunist, ci doar un oportunist ambițios, ahtiat după funcții. Își începuse cariera politică în partidul lui Iuliu Maniu și, datorită unei remarcabile abilități, a avansat repede. A devenit directorul ziarului partidului, membru în toate forurile superioare ale acestuia și unul dintre docrinarii săi. La treizeci de ani, își câștigase o poziție strălucită în viața publică și se bucura de cele mai frumoase perspective; dar când Maniu a fost ostracizat de Carol al II-lea, din cauza aversiunii declarate a liderului țărănist față de atitudinile dictatoriale ale regelui, Ralea a trecut de partea acestuia din urmă.

Chiar în dimineața zilei în care a ales să treacă de partea dictaturii, publicase în ziarul lui Maniu un articol sub semnătură proprie, în care făcea elogiul democrației. Cei mai mulți fripturiști politici știu, totuși, să-și aleagă mai bine momentul dezertării.

Când acest prim guvern autocratic al regelui a căzut, Ralea a participat la un altul și a continuat să-l slujească pe rege ca ministru în guvernul Tătărăscu, chiar și după ce Carol începuse să colaboreze cu Legiunea. România trecuse pe de-a-ntregul în tabăra germană, iar orientarea antisemită devenise practica dominantă a guvernului.

În timpul războiului împotriva Rusiei sovietice, nu s-a distins printr-o atitudine de opoziție sau prin altă activitate de vreun fel. Nu s-a dovedit niciodată un apărător curajos al celor năpăstuiți, deși odinioară practicase o bună oratorie pe această temă.

Așa cum, altă dată, își renegase bucuros principiile, numai pentru a servi un regim dictatorial, acum se arăta la fel de dornic de a sluji în guvernul lui Groza, cel care desființa toate libertățile cetățenești și primea instrucțiunile direct de la autoritățile comuniste.

Acest trist record de decădere politică se dovedește încă și mai trist dacă ne gândim că Ralea fusese unul dintre conducătorii "Societății pentru drepturile omului și cetățeanului" și scrisese, într-adevăr, una dintre cele mai bune cărți românești despre libertatea religioasă și de gândire.

O ilustrare a declinului moral al lui Ralea și a decăderii sale ar putea oferi simpla alăturare a unei fotografii de-ale sale din tinerețe, ca promițător discipol al lui Mihalache, alături de o fotografie trufașă din Germania, care îl înfățișează salutând svastica cu brațul întins, după model fascist, alături de criminalul de război Robert Ley.

A fost cooptat în guvernul Groza, datorită abilității sale personale, lipsei oricăror principii și disponibilității de a sluji pe oricine. În 1946 a fost recompensat, devenind ambasadorul român al lui Stalin în America. A fost unul dintre cei mai reprezentativi lachei politici români.

Nu însă cel mai decăzut, căci această onoare îi revine lui Gheorghe Tătărăscu, fostul prim-ministru profascist al României și ministrul afacerilor externe în cabinetul din martie al lui Vîșinski. Puternic, capabil, agresiv, Tătărăscu era, cu siguranță, unul dintre

personajele cele mai nefaste ale țării, și această trăsătură, dublată de capacitatea sa de geambaș politic, pare să fi fost principala explicație a deciziei lui Vîșinski de a-l numi ministru de externe.

Alt motiv era că Tătărăscu fusese întotdeauna liberal. Chiar secretar general al partidului, pe când acesta se găsea în apogeul puterii sale. Deoarece liberalii erau întruchiparea capitalismului românesc, constituind principalul bastion împotriva conservatorismului, Kremlin-ul se gândea că Tătărăscu ar fi o excelentă mască, putând face lumea să creadă că Rusia nu avea nici cea mai mică intenție de a uzurpa sistemul capitalist în România. De-a lungul carierei sale politice, Tătărăscu servise de mai multe ori ca paravan pentru camuflarea tiraniei. Fiind un om strălucitor, cu o voință puternică, cu mână de fier și o mare îndemânare oratorică, el și-a câștigat de timpuriu o poziție înaltă în Partidul Liberal, încă de pe când acesta era condus de foarte înzestrata, din punct de vedere politic, familie Brătianu. În urmă cu vreo două decenii, fusese numit subsecretar de stat la Ministerul de Interne, răspunzând, în această calitate, de poliție.

Se distinsese atunci printr-un flagrant antisemitism și, prin persecuții împotriva adevăraților sau pretinșilor comuniști. S-ar putea, în replică, argumenta că, imediat după primul război mondial, comunismul făcea mari progrese în Europa, provocând ivirea în multe țări a unor contramișcări ce i se opuneau, inclusiv în Statele Unite, unde, în câteva dăți, "roșii" au fost interzișii. În timpul acestei contrareacții la ofensiva comunismului, Mussolini a pus mâna pe putere în Italia, Partidul Comunist din Bulgaria a fost scos în afara legii (după ce primul ministru agrarian fusese asasinat), regele Alexandru al Iugoslaviei i-a combătut cu hotărâre pe comuniști și o mișcare "albă" a înflorit în Iugoslavia, iar în Polonia s-a impus curentul conservator.

Tânărul Tătărăscu, în spiritul curentului general, s-a pus în fruntea acțiunii de restrângere a libertăților cetățenești în nou creata Românie Mare, devenind cel mai proeminent avocat al terorismului politic. El a alimentat violența și a încurajat antisemitismul. Ca membru al guvernului român, a fost responsabil pentru un incident

de maltratare sălbatică a unor țărani, care a atras atenția Europei: faimosul proces care a urmat, desfășurat în orașul Tatar Bunar, din Basarabia, a lăsat o pată de neșters pe blazonul justiției statului român.

Sub conducerea lui Tătărăscu, împușcarea prizonierilor politici care încercau să evadeze a devenit o practică obișnuită. El și regimul pe care îl slujea o foloseau pentru a-i reduce la tăcere pe opozanții radicali, fără cuvenita intervenție a justiției. În acele vremi tensionate, când evreii români luptau pentru o elementară securitate, protestând împotriva molestărilor, și încercau să câștige simpatia internațională, pentru a preveni devastarea sinagogilor, atotputernicul Tătărăscu nu a fost niciodată de partea celor persecutați, ba chiar a instigat la pogrom, respingând toate apelurile făcute în Parlamentul României, cu scopul de a se împiedica teroarea politică.

Mai târziu, după reîntoarcerea regelui Carol și începutul "regimului personal", dosarul lui Tătărăscu a devenit din ce în ce mai încărcat. După asasinarea primului ministru I.G. Duca, în fruntea guvernului a fost numit dr. Constantin Angelescu, care se bucura de mare autoritate printre liberali, dar acesta era prea cinstit, prea greoi și prea onorabil, pentru a putea fi instrumentul dorit de regele dictator. În consecință, Carol a scindat unitatea Partidului Național Liberal, tot așa cum înainte îi dezbinase pe țărăniști, și l-a numit pe Tătărăscu prim-ministru, peste capul superiorilor acestuia din partid. Lipsit de scrupule, Tătărăscu s-a agățat de șansa care i se oferea și a sărtat până la poziția de principal favorit al regelui, bineînțeles după doamna Lupescu.

Noul premier, deținând pentru întâia oară această demnitate, a convocat presa și, pe un ton foarte hotărât, a declarat că va răzbuna uciderea de către legionari a scumpului său I.G. Duca. S-a angajat, de o manieră emoționantă, să curme actele ilegale ale acestei mișcări conspirative. Poporul, îngrozit de cruzimea dementă a acestei bande care, pentru prima oară în istoria României, asasina un prim-ministru, a sperat că Tătărăscu se va ține de cuvânt.

Nu se aștepta la cine știe ce de la el, dar, așa cum se arătase

neîndurător cu comuniștii, puteai spera că se va comporta, cel puțin în același fel, și cu asasinii fasciști. Românii au o vorbă: "cui pe cui se scoate", dar au descoperit, spre necazul lor, că primul ministru nu era un astfel de "cui", dovedindu-se mână forte numai împotriva celor slabi și lipsiți de apărare. În loc de a suprima mișcarea legionară, el a început să colaboreze cu membrii ei, ba chiar să-i încurajeze, deși prin aceasta dădea un puternic impuls antisemitismului.

În plus față de aceste sfidări ale unei elementare decențe, el a dobândit și faima de a fi cel mai mare "măsluitor de alegeri". Înaintea lui Ion Antonescu și a regimului său pro-fascist, nimeni nu îi împiedicase mai mult pe români de a-și exprima libera voință în alegeri, decât Tătărăscu. S-a amestecat apoi și în teritoriul afacerilor externe, demițându-l pe Nicolae Titulescu, ceea ce i-a prilejuit unui jurnalist englez afirmația că regele acționa după principiul "dinte pentru dinte".

Tătărăscu a fost înlocuit la sfârșitul lui 1937 și apoi rechemat la cârmă în 1940, numai pentru a desăvârși abandonul României în fața Axei. El a fost cel care a proclamat expres alinierea economiei românești la necesitățile mașinii de război a lui Hitler și ruperea legăturilor României cu aliații săi occidentali. În timpul războiului împotriva Rusiei, Tătărăscu nu a întreprins nimic care să-i stânjenească pe nemți ori să aducă vreun folos cauzei Aliaților.

Acesta era omul pe care Vîșinski l-a impus ca ministru de externe în cabinetul de la 6 martie. Încurajase antisemitismul, frânase eforturile de democratizare a României, întreținuse un climat de violență politică, facilitase suprimarea presei libere, incitase la șovinism și persecutarea minorităților, ținuse sub control toate eforturile României de a stabili relații de bună vecinătate cu Rusia, grăbise alinierea României de partea Germaniei naziste și susținuse dictatura regală. Niciodată nu se arătase a fi un apărător al celor năpăstuiți, nici un prieten al "maselor muncitoare".

Era pur și simplu util rușilor și comuniștilor români, deoarece se dovedea dur și lipsit de scrupule. Dosarul său era atât de încărcat, încât, dacă nu s-ar fi pus la ordinele lor, cu siguranță că l-ar fi

aruncat în închisoare. Comuniștii țipau despre neregulile în alegeri, săvârșite de "partidele istorice", dar nimeni nu organizase alegeri mai frauduloase decât tovarășul lor de guvern, Tătărăscu. Se mai inflamau, aceiași comuniști, vorbind despre atitudinea antisemită a precedentelor guverne, dar figura proeminentă a acestor excese o reprezenta însuși tovarășul lor de guvern, Tătărăscu. Urlau împotriva masacrului țăranilor de la Tatar Bunar, dar acesta fusese înfăptuit de același tovarăș al lor, de acum. Vociferau împotriva regimului antidemocratic al regelui Carol, dar oare cel mai devotat și supus servitor al acestuia nu fusese chiar tovarășul lor de guvern, de astăzi? Comuniștii transmiteau, pe toate undele, osanale la adresa Uniunii Sovietice, dar cel desemnat să pună în practică o politică pro-rusească era același tip care a îndreptat odinioară politica României, dinspre Rusia înspre Germania.

Activitatea comuniștilor în România arăta clar că ei se vor folosi de oricine și de orice, pentru a pune mâna pe putere.

Printre necomuniștii impuși de Vîșinski în guvernul de la 6 martie era și preotul Vasile Burducea, ministru al cultelor până în aprilie 1946. Părintele Burducea fusese, înainte de a se da cu comuniștii, unul dintre cei mai faimoși legionari antisemiți, care speraseră, prin mișcarea lui Codreanu, să transforme România. Își îndemnase compatrioții, în numele lui Cristos, să-i persecute pe evrei. Sub semnul crucii, le cerea enoriașilor săi să jefuiască pe frații și surorile lor de altă religie. Mișcarea căreia îi aparținea Burducea era, în întregime, în sfera de interes a Germaniei, încrâncenat antirusească, antidemocratică și criminală. Puține acțiuni recente întinaseră așa de mult fața Bisericii, ca antisemitismul activ al părintelui Burducea și al camarazilor săi din Legiunea Arhanghelului Mihail.

Acum se grăbise cât putuse să schimbe uniforma verde cu una roșie și să pozeze în campion al "noii democrații". Odată l-am întrebat despre el pe primul ministru Groza și acesta mi-a răspuns că Burducea era un democrat. În treacăt, trebuie spus că una dintre puținele măsuri pozitive ale guvernului Groza a fost campania pentru recunoașterea egalității tuturor confesiunilor, al cărei inițiator

era chiar Groza. Unul din aspectele în care premierul pusese mult suflet era încetarea persecuţiilor faţă de micile secte protestante, îndeosebi baptişti şi adventişti. Luni în şir, Burducea a zădărnicit toate eforturile lui Groza, recurgând chiar la practici criminale, ca aceea a sustragerii documentelor din dosare, cu scopul de a împiedica prezentarea lor în faţa regelui sau a miniştrilor. Acum slujea în guvernul comunist, de 14 luni, iar Moscova urmărea ca prin acest cleric renegat, vinovat de o îndoită apostazie, să dea o dublă lovitură, ademenindu-i atât pe ortodocşi, cât şi pe legionari, în tabăra comunistă.

Vîşinski a impus, de asemenea, mai mulţi socialişti în Guvern, printre cei mai proeminenţi numărându-se Ştefan Voitec, ministrul educaţiei, Lothar Rădăceanu, ministrul muncii, şi Tudor Ionescu, ministrul minelor. Ei au trădat atât poporul român cât şi mişcarea socialistă, punându-se, cu totul, în slujba Rusiei.

Cel mai puternic dintre aceşti socialişti renegaţi era Lothar Rădăceanu, născut din părinţi germani în Bucovina, pe când aceasta făcea parte din Austria. Dosarul său nu era deloc rău. Fusese secretar general al partidului său şi, după câte se părea, îl servise cu credinţă. Articolele şi pamfletele pe care le scria erau în consonanţă cu idealurile socialiste de pretutindeni. A devenit acţionar la o firmă ce se ocupa cu vânzarea ceasurilor şi, în această calitate, a făcut mai multe călătorii în Germania nazistă. I se cunoştea paşaportul, cu data, numărul eliberării, ca şi cu vizele germane aplicate pe el. S-a stabilit aşadar cu precizie că făcuse călătorii frecvente în Germania, tocmai în perioada în care Hitler făcea ravagii în Rusia. Nici măcar prietenii săi nu contestă că el s-a aflat acolo, pentru a procura marfă şi a face bani. Nu pretindea să fi servit democraţia şi fusese bucuros să dobândească beneficii de pe urma mărfurilor produse de cei pe care ruşii îi numeau "bestiile naziste". Este de notorietate şi nimeni nu contestă faptul că, în vremea în care Gestapo-ul teroriza întreaga Germanie şi împreună cu poliţia secretă română controla toate plecările din România, nimeni nu se putea gândi să călătorească în Germania şi, încă şi mai puţin să facă dese vizite acolo, dacă nu era socotit de naziști ca o persoană de încredere.

Pe scurt, Rădăceanu se bucurase de bunăvoința lui Hitler, iar încrederea acestuia în el crescuse, după ce publicase câteva articole vehemente împotriva lui Stalin. Probabil că le arătase oficialilor germani, când făcuse cerere de viză. Sentimentele exprimate de socialistul român față de sistemul sovietic erau foarte asemănătoare cu pamfletele anticomuniste scrise de Winston Churchill, deopotrivă înainte și după cel de-al doilea război mondial.

De exemplu, iată ce scria tovarășul Rădăceanu în primăvara lui 1948 în periodicul românesc "Gândul vremii", sub titlul "Socialism și dictatură":

"Ceea ce-i dezgustă pe democrații și socialiștii din Occident este faptul că, într-o țară ca Rusia, în care puterea este exercitată în numele unui ideal sublim, lucrurile se petrec la fel ca în Italia. Dictatura lui Mussolini apasă asupra Italiei de aproape 20 de ani, dar nu a stârnit o asemenea împotrivire ca aceea arătată față de dictatura rusească. Liderii fasciști nu au fost decimați de gloanțele plutoanelor de execuție. Este sigur că fascismul italian a ajuns la putere printr-o mare de lacrimi și sânge, așa cum nu s-a întâmplat și cu bolșevismul. Și întocmai ca și acesta, a întâmpinat prin violență orice încercare de a forma un alt centru de voință politică în afara partidului la putere, care o dată ajuns aici, nu s-a dat în lături să sacrifice nenumărați susținători, pentru a se păstra la cârmă".

Analizând regimul lui Stalin, care se dovedea mai crud decât cel al lui Mussolini, sau chiar decât cel al lui Hitler, după suprimarea lui Röhm, el notează:

"Ceea ce se întâmplă în Rusia este rezultatul natural al dictaturii care s-a instaurat în numele socialismului, dar care se dovedește a fi în totală contradicție cu acesta. Stalin a înfăptuit minunea minunilor, mai precis un partid marxist în afara libertății, a curentelor de opinie publică, a luptelor ideologice. Rezultatele demonstrează cât de jos poate cădea o dictatură socialistă care este hotărâtă să se mențină la putere călcând în picioare principiile fundamentale ale socialismului. Socialismul este incompatibil cu tirania, așa încât nu este ciudat că faptele reprobabile ale tiraniei staliniste au stârnit aversiune față de socialism.

"Prin urmare, lichidarea dictaturii este pentru Rusia o problemă de viaţă şi de moarte, altminteri tirania se va transforma ea însăşi în contrarevoluţie, după cum au început să se petreacă deja lucrurile. O mişcare socialistă care încearcă să guverneze prin metode dictatoriale are un singur viitor, acela al distrugerii sale, pentru că, ucigând libertatea, socialismul îşi distruge propriile fundamente morale şi, în cele din urmă, îşi curmă singur viaţa".

Astfel scria Rădăceanu despre Stalin, iar activitatea sa din timpul războiului a fost destul de notabilă. Nu a arătat nici o aversiune faţă de încercarea lui Hitler de a-l zdrobi pe Stalin. Nu a condus nici o acţiune de rezistenţă, nu a stat în închisoare sau lagăr, nu s-a alăturat, cu vreun protest scris ori vreo contestaţie, luptei împotriva regimului Antonescu, ci mai degrabă a vândut ceasuri şi a făcut tot posibilul ca, din această branşă, evreii să fie îndepărtaţi.

Acum el devenea un membru de frunte al guvernului de "largă concentrare democratică", care avea pretenţia de a zdrobi antisemitismul şi de a asigura tuturor cetăţenilor români libertate şi egalitate,

Şi mai puţine lucruri merită a fi spuse despre ceilalţi doi miniştri socialişti. În ceea ce-l priveşte pe Tudor Ionescu, ministrul minelor, este suficient să amintim că el poartă răspunderea pentru unul dintre cele mai importante cazuri de falsificare a unor documente politice, întâmplate în România. La Congresul socialiştilor, ţinut la Bucureşti în 1946, el a citit o pretinsă scrisoare care ar fi fost scrisă de şefii "partidelor reacţionare", Naţional Ţărănesc şi Liberal, în care aceştia ofereau, chipurile, sprijin liderului socialist Titel Petrescu, cu condiţia ca acesta să participe în alegeri pe liste separate, şi nu împreună cu comuniştii sau alţi agenţi sovietici.

Acest document fabricat cu stângăcie, ce conţinea mai multe absudităţi ortografice, nu a fost niciodată văzut de o altă persoană din afara clicii care se presupunea că l-a scris. Faptul a creat, normal, senzaţie în lumea politică şi juridică românească şi a fost imediat denunţat ca o contrafacere. Partidele vizate l-au dat, numaidecât, în judecată pe Ionescu şi ministrul socialist a fost salvat de la ruşinea de a fi dovedit ca un falsificator ordinar numai de către o

lege specială de amnistie, promulgată de către ministrul comunist al justiției. Ionescu a fost îndepărtat de la guvern în 1948, dar nu pentru că era un ticălos, ci mai degrabă pentru că era prea prost.

Ștefan Voitec, ministrul socialist al educației, nu se distinsese prin nici o activitate democratică mai deosebită înainte de război și nici prin vreo atitudine de rezistență, în timpul acestuia. Din contră, a devenit "reporter" militar sau "propagandist" în armata antonesciană care lupta de partea lui Hitler, împotriva rușilor, încercând să cucerească Stalingradul.

Ofițerii românii dădeau, în rapoartele lor oficiale, excelente calificative propagandistului anti-Stalin, încheindu-și caracterizarea cu cuvintele: "bun pentru a fi folosit la orice". Și, după toate aparențele, chiar este folosit astfel de către comuniști, pentru că, după ce a servit cu credință Axa, el se străduiește a nu dovedi mai puțin devotament nici în fața Moscovei.

Cu severitate, Voitec îi ținea sub observație pe profesorii care nu îi împărtășeau convingerile și îi pedepsea cu brutalitate pe tinerii care îndrăzneau să-și arate loialitatea față de rege și față de țară. El a marxizat procesul de învățământ și a început să cenzureze cu asiduitate trecutul istoric al României, eliminând din manuale adevărurile deranjante pentru comuniști. Eliminarea era o simplă măsură de urgență, pentru că în curând zelosul Voitec a făcut ca istoria României să fie complet rescrisă, potrivit instrucțiunilor Moscovei.

Ceilalți membri ai "cabinetului Vîșinski" erau persoane obscure, bune la toate, sau comuniști.

Forța și autoritatea acestui guvern o reprezentau, însă, cei patru comuniști, devotați în chip necondiționat Moscovei, lucrând sub directa îndrumare a Kremlin-ului. Toți necomuniștii din guvern erau plevușcă, praf în ochi, oportuniști.

Actul de la 6 martie a fost unul dintre cele mai frapante cazuri de preluare violentă a puterii, după clasicul procedeu bolșevic. N-a fost o revoluție și nici o ridicare de masă, n-a fost o acțiune provocată de reprezentanți ai poporului român și nici condusă de vreunul dintre cei care s-au distins în viața politică a țării.

Dimpotrivă, guvernul se compunea din antisemiți, pronaziști, legionari, susținători ai dictaturii, preoți degenerați, socialiști apostați, ba chiar și câțiva criminali de drept comun. Partidul comunist, care a condus acțiunea "în numele poporului", avea în 1939 numai 1000 de membri, din cele 20 de milioane de locuitori ai României. Comuniștii, socialiștii, Frontul plugarilor al lui Groza și cele câteva fracțiuni țărănești, reprezentate în guvernul de la 6 martie, nu ar fi putut obține, luate împreună, mai mult de 2% din voturi, în cazul unor alegeri libere.

Acest mozaic, reprezentând un segment foarte subțire al poporului român, era instalat la putere de către un stat străin, susținut de baionetele unei armate străine. Era impus României, în pofida voinței întregii națiuni, cu sprijinul tancurilor sovietice care mărșăluiau pe străzile Bucureștiului și al soldaților Armatei Roșii, care ocupau punctele-cheie ale Capitalei.

Aceasta este esența acaparării puterii de către comuniști și adevărata natură a "noii democrații".

Patru comuniști conduc România - și cum o mai conduc!

La 6 martie 1945, patru comuniști au primit din partea rușilor puteri depline asupra României: Gheorghe Gheorghiu-Dej - un român, Vasile Luca - un ungur, Ana Pauker - o evreică și Emil Bodnăraș - un germano-ucrainean. Doi veniseră în România o dată cu Armata Roșie, unul intrase clandestin, ca agent sovietic. Cu siguranță, cel puțin unul dintre ei era cetățean sovietic și nu era exclus să fi fost chiar mai mulți. Căci, toți patru, se distinseseă prin devotamentul lor necondiționat față de Kremlin și printr-o ostilitate vădită la adresa României. Oricum am lua-o însă, cu siguranță că cel puțin trei dintre ei erau trădători în adevăratul înțeles al cuvântului.

Sarcina lor era să distrugă România din temelii și, pe ruinele ei, să impună un nou stat și un nou sistem politic, care să servească Rusia ca o simplă anexă a acesteia.

Karl Marx scria, în 1848, plin de grandilocvență, în ultimul paragraf al *"Manifestului Comunist"*: "Comuniștii declară deschis că țelurile lor pot fi atinse numai prin răsturnarea violentă a orânduirii sociale existente", dar acest proiect nu era nici vag, nici amorf, nici general. Era la fel de concret ca o operație armată, ca debarcarea americanilor în Normandia, de pildă. Era la fel de detaliat, ca planurile pentru construcția unui avion.

Se baza pe un plan sistematic, elaborat cu mare grijă, perfecționat prin practică și adaptat, în cazul nostru, la condițiile specifice României. Trei dintre cei patru stăpâni comuniști ai momentului studiaseră acest plan la Moscova, unde petrecuseră săptămâni întregi, meditând asupra lui. După 6 martie nu le-a mai rămas de făcut decât să-l pună, până la cel mai mic amănunt, în aplicare. Ni i-am putea imagina chiar, pe cei patru, întâlnindu-se pe 7 martie cu reprezentantul secret al Kremlin-ului, tocmai pentru a discuta

punerea în aplicare a planului.

Problemele care, potrivit planului, trebuiau avute în vedere de către comuniști erau următoarele: să-i discrediteze și, eventual, să-i lichideze pe principalii lideri ai națiunii române; să distrugă partidele politice; să înlăture monarhia; să anihileze orice formă de independență a țăranilor (avându-i în vedere pe țăranii cu proprietăți mai mari de 50 de hectare); să smulgă rădăcinile vieții rurale și tradițiilor țărănești; să-i atragă pe muncitorii de la oraș în trupele de șoc comuniste, care să acționeze în folosul regimului; să controleze presa și editurile; să organizeze femeile și tineretul român; să pună mâna pe biserici și pe școli.

Conform planului, cei patru considerau ca obiective imediate, de importanță specială pentru comuniști, asigurarea controlului asupra armatei, poliției și justiției.

Elaboraseră, de asemenea, planuri pentru întărirea miliției comuniste și, în strânsă legătură cu aceasta, planuri pentru preluarea controlului în uzine, mine, oficii ale guvernului, căi de transport, inclusiv căi ferate, linii de autobuz, flotă comercială, telefon, telegraf și sistemul poștal. Controlul urma să fie exercitat prin așa numitele "comitete de acțiune".

Totuși, comuniștii căutau și un mijloc mai solid decât simplul control al poliției, anume proprietatea efectivă asupra mijlocelor de producție și de distribuție. Aceasta făcea parte dintr-un plan foarte bine întocmit, menit să distrugă toate instituțiile sociale. Proprietatea urbană urma să fie confiscată printr-un fel de jaf instituționalizat intitulat "naționalizarea industriei și a comerțului", care să-i facă pe comuniști stăpânii absoluți ai țării, deocamdată cu excepția agriculturii. Și pământurile urmau să fie confiscate de la adevărații lor stăpâni, după cum prevedea același plan, ceea ce reprezenta un fapt de deosebită importanță, deoarece majoritatea populației românești trăia la țară. Instrucțiunile comuniste, după care se ghida "grupul celor patru", prevedeau o strategie clasică pentru agricultură, denumită "Operațiunea A", care însemna: distrugerea gospodăriilor mari prin confiscarea pământului și a uneltelor; distrugerea unității satului, prin incitarea țăranilor nevoiași, ce dețineau pământ puțin sau

erau complet lipsiți de pământ, împotriva țăranilor mai înstăriți; etichetarea fiecărui țăran, având o gospodărie bine rânduită și o familie respectabilă drept "chiabur", cuvânt cu o îngrozitor de proastă reputație; întreținerea opiniei că cei săraci au dreptul de a lua orice de la cei înstăriți.

După ce stabilitatea satelor a fost zdruncinată datorită reformei agrare și prin întreținerea urii de clasă, ceea ce urma era confiscarea pământului și obligarea țăranilor să intre în colhozuri conduse de comuniști. Prin aceasta, ei deveneau, ca și populația urbană, dependenți de comuniști în ceea ce privește mijloacele lor de existență, fapt care însemna că ofensiva acestora pentru acapararea puterii absolute asupra fiecărei familii fusese încununată de succes.

Ca acest asasinat moral asupra a tot ceea ce este românesc să fie mai înspăimântător și mai monstruos, atât în ochii victimelor, cât și ai Occidentului, cei patru comuniști care au pus la cale crima au acordat o atenție specială propagandei. Metoda născocită era de a prezenta subjugarea României drept o renaștere a ei. Jaful era înfățișat drept favoare de a fi jefuit, robia drept eliberare, încătușarea gândirii drept deschidere, în fapt fiind luate toate măsurile pentru a suprima orice pătrundere de informație reală. Pentru a realiza aceasta, istoria trebuia să fie rescrisă, sărbătorile naționale transformate, străzile rebotezate, eroii neamului ponegriți sau bolșevizați, iar în locul lor trebuia să fie preamăriți eroi inventați. Tradițiilor românești urma să li se atribuie un nou conținut; concepția despre independența națională și patriotism trebuia complet pervertită.

Ziua de 6 martie 1945 trebuia să fie trâmbițată, pe fiecare canal propagandistic, ca începutul unei noi epoci pentru România. Toată realitatea românească de dinaintea acestei date era descrisă ca ținând de înapoiere și feudalism.

Începând cu 6 martie, aservirea față de cuceritorul străin și disprețul pentru tot ce-i românesc urmau să fie considerate drept suprema probă de patriotism.

Elementul românesc trebuia să fie slăbit, iar puterea acordată minorităților să fie sporită. Dacă față de toate aceste acțiuni, mani-

festai vreo împotrivire, faptul era etichetat drept o crimă, patrioții români denunțați ca huligani, iar orice român care ar fi invocat public vechea luptă împotriva asupririi maghiare, ar fi fost repede înfierat, ca șovinist ori instigator la război.

Oricine ar fi îndrăznit să pronunțe măcar numele Basarabiei urma să fie considerat criminal și zdrobit realmente sub o avalanșă de atacuri. Oricine făcea observația că evreii reprezentau o parte însemnată a noii puteri, deținând de pildă unele posturi importante în poliție, de unde românii fuseseră dați afară, urma să fie redus la tăcere, sub acuzația de fascism.

În timp ce comuniștii ridicau în slăvi felul în care minoritățile erau tratate de "noua democrație", orice român care ar fi făcut, fie și numai o aluzie, la faptul că poporul român devenea el însuși "minoritate" în propria lui țară, era strivit sub tăvălugul represiv al noului regim.

Însuși Vîșinski dăduse instrucțiuni precise comuniștilor pe care îi impusese în funcție de a zugrăvi noul regim ca pe o eră cu totul nouă. La 13 martie, el a participat la o ședință a Consiliului de Miniștri român, pentru a primi mulțumirile lacheilor săi comuniști și pentru a le înfățișa o perspectivă a glorioasei misiuni ce-i aștepta. I-a felicitat pentru strălucita victorie asupra partidelor istorice și pentru ocazia pe care o au în prezent, de a oferi unei națiuni înapoiate "cel mai mare dar pe care omenirea l-a inventat până acum, leninism-stalinismul".

Mai înainte, Vîșinski se adresase conducătorilor români, la o adunare ținută la splendidul "Cerc militar" din București, spunându-le: "Am întors o nouă pagină în istoria României, o pagină în care stă înscrisă, cu litere de aur, prietenia României pentru Uniunea Sovietică și pentru Mareșalul Stalin". A găsit, de asemenea, ocazia să ridiculizeze "partidele istorice" și să-i acuze pe liderii acestora, numindu-i flecari și palavragii pe care, de acum înainte, națiunea română îi va ignora, pentru simplul fapt că "partidele istorice" vor fi trecute la arhiva istoriei.

El a călătorit apoi în Transilvania, unde a stat de vorbă cu ungurii, bătându-și de asemenea joc de partidele tradiționale, pone-

grindu-i pe liderii lor, îndeosebi pe Iuliu Maniu, şi afirmând că Uniunea Sovietică şi noul guvern român sunt aceia care i-au eliberat pe ungurii din România de sub terorismul românesc. A subliniat că începuse o nouă epocă în care "o nouă democraţie fusese instaurată", care va face să domnească în ţară libertatea, frăţia şi prosperitatea. "S-a sfârşit cu epoca fricii", spunea Vîşinski, iar ascultătorii trebuiau să fie încredinţaţi că, de aici înainte, ungurii şi românii vor trăi numai în bună înţelegere.

Vîşinski s-a întors la Moscova ca un învingător, după ce zdrobise voinţa poporului român şi ridiculizase misiunile americană şi britanică de la Bucureşti. Agenţii comunişti pe care îi instalase la Bucureşti s-au apucat serios de treabă, pentru a-şi duce la capăt, cu succes, sarcinile.

Cu timpul, cei patru şefi comunişti au obţinut înalte poziţii oficiale, ministru de război, ministru al afacerilor externe, ministru al finanţelor, ministru al economiei naţionale. Dar, pentru moment, instrucţiunile prevedeau ca ei să rămână în culise. Eforturile comuniştilor vor urmări, pe toate căile, de a convinge lumea că acesta era un guvern popular reprezentând cu adevărat naţiunea română. Pentru a face să izbândească o atare conspiraţie a înşelăciunii, Frontul Naţional Democratic a depus mari eforturi. S-a făcut totul pentru aceasta. Muncitorii, ţăranii şi "intelectualii progresişti" erau portretizaţi ca fiind aşezaţi pe tronul ţării, de unde conduceau treburile publice.

În vreme ce orice instituţie care îi reprezenta, cu adevărat, pe ţărani era pur şi simplu desfiinţată, erau elogiate nemăsurat marionetele mincinoase din Front, care acţionau, chipurile, în numele ţăranilor. În vreme ce adevăraţii lideri ai ţăranilor erau ucişi sau întemniţaţi, falşii "lideri agrarieni" din cadrul Frontului făceau declaraţii sforăitoare despre loialitatea ţărănimii faţă de "noua orânduire". În vreme ce împotriva ţăranilor celor mai de vază se comiteau fapte de violenţă şi terorism, în cel puţin jumătate din satele ţării colaboraţioniştii din Front, autoproclamaţi "şefi ai mişcării ţărăneşti", copleşeau cu injurii grosolane tocmai pe adevăratele victime ale terorii comuniste, numindu-i pe reprezentanţii

veritabili ai țărănimii "dușmani" ai acesteia.

În cadrul Frontului Național Democrat mai acționau și pretinși lideri ai muncitorilor, care susțineau că muncitorimea română sprijinea regimul impus de Vîșinski. În numele Frontului, trupe de șoc, tocmite și bine plătite de comuniști, împrăștiau orice adunare a adevăraților muncitori, îi băteau și ucideau pe liderii necomuniști ai acestora, controlau alegerile sindicale în mine și fabrici. În numele Frontului, bande înarmate de "muncitori" confiscau bunuri și valori, sub pretext că proprietarii lor ar fi fost fasciști, opreau tipărirea și distribuirea ziarelor și îi terorizau pe liderii politici necomuniști, oriunde îi întâlneau, în case, în fabrici ori pe stradă.

În numele Frontului Democratic, scriitorii aserviți regimului inundau piața cu scrieri ce preamăreau "omul nou sovietic" și "noua orânduire democratică". Tot sub auspiciile sale, se țineau, pe tot cuprinsul țării, mitinguri pro-sovietice și se puneau la cale demonstrații, în care mari mulțimi de oameni, aduse cu forța, mărșăluiau pe străzi, strigând: "Moarte lui Maniu!", "Trăiască Groza!", ca și "Trăiască Stalin!" sau "Trăiască prietenia româno-sovietică!".

Tot Frontul era acela care îi invita pe reprezentanții statelor occidentale să urmărească parăzi bine regizate care demonstrau "susținerea de care se bucura regimul Groza în rândul poporului".

Nu puțini britanici, o dată reîntorși acasă, s-au grăbit să-și asigure compatrioții că toți românii, "cu excepția câtorva fasciști", sprijineau Frontul Național Democratic și guvernul său "de largă concentrare națională". Pe această temă s-au ținut cuvântări în Parlamentul britanic și s-au umplut coloane întregi ale ziarelor, tocmai atunci când criza tiparului limita drastic spațiul dedicat știrilor externe. De nenumărate ori, acest tip de umplutură jurnalistică copleșea adevărata informație. Timp de luni întregi, Frontul Național Democratic s-a bucurat de cea mai prietenească primire în înalte cercuri americane, fiind elogiat de unii jurnaliști sau comentatori, care îl descriau ca fiind exponentul "ridicării poporului împotriva exploatatorilor feudali".

Impostura acestui Front era însă evidentă pentru oricine încerca să privească scena românească, fie și numai din perspectiva bunului

simț. Ceea ce se petrecea aici era ca și cum în America ar fi fost constituit un "Front Popular American", compus din comuniști americani, o fracțiune renegată a socialiștilor americani, reprezentanți pro-comuniști ai tineretului, câteva sindicate pro-comuniste, toți aceștia amestecați cu câțiva scriitori sau personalități de la Hollywood, aflate de asemenea sub influență comunistă.

Ce însemnătate ar fi avut un astfel de "Front" în America, mai cu seamă dacă el, în mod deliberat și agresiv, ar fi negat dreptul la existență al "partidelor istorice" care au continuat să existe de la Jefferson și Lincoln încoace?

Ar fi fost privit ca un adaos neînsemnat și cu totul străin față de tradiția, spiritul și modul de viață american și catalogat ca o neînsemnată cabală a unor excentrici.

Întocmai așa stăteau lucrurile și cu Frontul Democratic Român, pe care dictatorii comuniști, impuși în România de Kremlin, îl foloseau ca mască pentru rânjetul lor fioros.

"Frontul" era singura organizație politică permisă în țară. În numele său s-au ținut alegerile și s-a proclamat noua Constituție, sub aripa sa s-au constituit organizațiile de femei și de tineret, în rândurile sale s-au înrolat profesori, studenți, scriitori, artiști. În numele său au fost expediate telegrame de felicitate guvernelor lumii și tot sub auspiciile sale a fost colectat și ajutorul destinat rebelilor comuniști din Grecia. Reprezentanții săi au dat năvală la toate conferințele organizate de comuniști, pretutindeni în lume, purtătorii săi de cuvânt au lansat proteste incendiare împotriva democrațiilor occidentale, iar acum deplâng "imperialismul american", pe care îl numesc "succesor al lui Hitler și Mussolini". În orice caz acest "Front" fictiv, zămislit din înșelăciune și format prin constrângere, nu este decât o mască a Partidului Comunist din România, manipulat de Uniunea Sovietică. Vocea sa este vocea Kremlin-ului, iar acțiunile sale sunt acțiunile Moscovei. Membrii săi reprezintă doar uneltele neajutorate ale comuniștilor, mișcându-se de ici-colo, pe scena politică românească, simpli soldați de plumb, manevrați de stăpânii lor.

Care sunt acești stăpâni? Ce reprezintă, de fapt, comuniștii

români? Un minuscul grup de complotişti, extrem de duri, dar plini de îndrăzneală. Au acţionat ei, oare, cu toţii, numai pentru scopuri egoiste? Ar fi imprudent de făcut o atare afirmaţie. Câţiva dintre ei au înfruntat mari riscuri şi asta într-o vreme în care răsplata personală sau succesul păreau cu totul îndoielnice. Şi-au riscat viaţa pentru ceea ce, multă vreme, părea o cauză pierdută.

Aceşti câţiva, puţini, au fost adevăraţi revoluţionari de profesie, aşa cum au fost Lenin şi tovarăşii săi. Voiau să grăbească revoluţia mondială, pentru triumful a ceea ce ei considerau a fi binele comun. Unii dintre ei au fost, probabil, sinceri altruişti, deoarece au fost în stare să sufere pentru ideile lor. Că acum ei acţionau în România, era pur şi simplu un accident geografic, pentru că, în fapt, nimic nu-i lega de această ţară.

Nici unul nu jucase aici vreun rol. Doar unul dintre ei scrisese un tratat demn de oarecare atenţie, dar acum era îndepărtat de pe scena politică, de înşişi tovarăşii săi. În rest, nici unul nu-şi adusese vreo contribuţie apreciabilă în domeniul literaturii, organizării sociale sau teoriei guvernării, neexercitând vreo influenţă notabilă asupra gândirii româneşti. Erau doar nişte complotişti puşi pe distrugere, ceea ce nu înseamnă, însă, că nu se găseau printre dânşii personalităţi puternice, cu caractere tari şi voinţă de oţel. Unii erau foarte duri şi încrâncenaţi, fără a depăşi însă ceea ce a arătat, pretutindeni, conspiraţia comunistă.

Dacă eşti atent la actualul plan comunist de distrugere a României, îţi vine îndată în minte cataclismul care a zguduit Rusia între anii 1917-1935. Oamenii erau ucişi cu sutele de mii, bărbaţii, femeile şi copiii mureau cu milioanele, brutalităţile şi jafurile nu mai cunoşteau limite, foamea obliga pe oameni la canibalism. Mamele cu copii pribegeau, fără ţintă, săptămâni în şir, până când cădeau sleiţi şi îşi găseau sfârşitul. Zone întregi au fost în mare parte depopulate. Transportul pe calea ferată aproape nu mai funcţiona, producţia agricolă se micşorase, în unele zone majoritatea fabricilor îşi încetaseră lucrul. O cruciadă gigantică se pusese în mişcare pentru a zdrobi sau extermina pe cei mai înstăriţi dintre ţărani, într-o ţară agricolă, faimoasă pe plan mondial. Băieţi şi fete,

sălbăticiți de foame, bântuiau ca haitele de câini fără stăpân, scurmând în gunoaie pentru a-și căuta hrană. O revoluție a fost urmată de o altă revoluție. Un eșec dureros, de un alt eșec dureros. Întrecând orice închipuire, comuniștii lichidau oamenii, fără milă. Nici măcar în fața acestui cataclism de proporții apocaliptice, inimile comuniștilor nu s-au înmuiat, nici voința lor nu a slăbit. De-ar fi pierit lumea și tot nu i-ar fi impresionat. Nu s-ar fi dat în lături de la a provoca nici o calamitate sau cruzime.

Comuniștii sovietici s-au impus în timp ca unii dintre cei mai duri oameni pe care i-a cunoscut istoria. Protejații lor din țările ocupate dovediseră că li se asemănau, cum era cazul și cu cei câțiva lideri comuniști români. Un elocvent exemplu de violență comunistă a fost atentatul de la Parlament, din decembrie 1920, când, în urma exploziei unei bombe au fost uciși, printre alții, ministrul justiției Dumitru Greceanu și episcopul greco-catolic Radu.

În acel deceniu, comunismul mondial își propusese să declanșeze "o adevărată furtună în lume". Ministrul iugoslav al justiției, Draşkovici, a fost asasinat în 1921 de comuniști și tot ei încercau în 1926, să asasineze întregul guvern bulgar, alături de regele Boris, provocând o explozie la Catedrala din Sofia.

Totuși, nu asasinatul a fost principalul tip de activitate conspirativă comunistă, în România. Ca peste tot, partidul a avut și aici în vedere demonstrații de masă, mișcări revoluționare și o totală paralizare a vieții economice. O ilustrare dramatică a acțiunilor și idealurilor sale a constituit-o greva ceferiștilor din 1933, descrisă într-o recentă broșură, de 96 de pagini, intitulată "Luptele din Februarie 1933". Lucrarea, apărută în excelente condiții grafice, beneficiază de prefața lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, unul dintre membrii cvartetului de dictatori comuniști ai României, co-autorii ei fiind Chivu Stoica și Gheorghe Vasilichi, doi lideri proeminenți ai Confederației Generale a Muncii, controlată de comuniști. Nu toate datele din această publicație sunt reale, dar ele arată ce le-ar plăcea comuniștilor ca lumea să creadă că au făcut ei în "România burgheză".

În acea vreme, Internaționala a III-a comunistă, care desfășura

acțiuni peste tot în lume, era cu deosebire activă în România. Ea trimitea un flux neîntrerupt de agenți peste Nistru, cu scopul de a conduce activitățile comuniste. Trebuie reamintit că Rusia solicita cu insistență părți din teritoriul românesc, pe care până la urmă, le-a și obținut, de altfel. Așadar, comuniștii români nu erau altceva decât agenții unei puteri străine, care încerca să smulgă prin forță teritorii românești, care umilise în nenumărate rânduri România, mergând până la încercarea de a-i suprima independența națională. Nu era, așadar, dificil de înțeles faptul că autoritățile, ca și poporul român, au fost stânjenite de intensificarea activității agenților comuniști de peste Nistru.

Rusia încerca să-și creeze chiar în inima României o mică armată, compusă din trupe de șoc. În conformitate cu o strategie foarte bine pusă la punct, comuniștii se străduiau să formeze celule comuniste sau "comitete de acțiune", printre muncitorii din industriile-cheie. Cel mai potrivit material pentru o astfel de activitate conspirativă erau lucrătorii de la Căile Ferate, atât cei din București, cât și cei din orașele învecinate cu frontiera rusească. După cum se afirma în cartea mai sus menționată, ei au tras foloase din foarte serioasa criză economică mondială, încercând să-i pregătească, la începutul anilor '30, pe muncitorii ceferiști, pentru revoluție. Se foloseau de situația grea a acestor oameni și foloseau nefericirea lor în scopul slăbirii României și aservirii ei față de Rusia. Comuniștii plănuiau să demoralizeze sindicatele, să-i înlăture pe liderii socialiști înlocuindu-i cu oamenii lor, să incite în mod iresponsabil oamenii la ură și să-i atragă în acțiuni de masă. Una dintre principalele tactici pe care au ales-o a constat în organizarea de greve pasive, altă metodă fiind aceea de a intimida autoritățile, prin concentrarea unor mase mari de muncitori furioși, în jurul sediului Căilor Ferate.

Adoptând practicile indienilor americani, comuniștii au încercat să-și sperie dușmanii prin adevărate "dansuri războinice", desfășurate foarte zgomotos. Le plăcea să facă uz de sirene, clopote și slogane, urlate de către mari mulțimi. Erau deosebit de încântați să oprească munca în fabrici, să strângă mari mulțimi de muncitori

pe care să-i scoată în stradă, să țină discursuri interminabile, să sfideze autoritățile și să provoace incidente sângeroase. Aveau nevoie de zarvă, sirene, ciocniri, sânge, femei brutalizate, copii răniți, cadavre. Căutau orice fel de dezordine care putea să ofere celor grosolani și dispuși la orice fărădelege posibilitatea de a-i teroriza pe cetățenii liniștiți și cumsecade. Profitând din plin de șomaj, de salariile de mizerie, de scăderea rapidă a veniturilor, sau de încasări reduse la Căile Ferate din cauza numărului mic de călători, comuniștii îi instigau continuu pe muncitorii mai impulsivi la acte necugetate. Pe parcursul întregului an 1932, ei au încercat să mențină muncitorimea română într-o stare de permanentă tensiune. Țelul lor suprem era acela de a pune mâna pe putere, iar Rusia îi veghea și le coordona, de dincolo de Nistru, operațiunile.

Potrivit protagoniștilor acestor acțiuni, comuniștii au ales Căile Ferate drept centru al activității lor pentru că acestea reprezentau sectorul cel mai important pentru proletariat, fără a-i pierde din vedere nici pe muncitorii din alte întreprinderi. Comitetul Central al Partidului Comunist din România a prezentat în aprilie 1932 o serie de noi directive, arătând partidului, ca și întregii clase muncitoare, direcțiile politice și organizatorice care trebuiau urmate în vederea bătăliilor viitoare. La rândul său, "Comitetul de acțiune", formând un grup restrâns, dar foarte energic, printre celelalte organizații muncitorești, propunea măsuri concrete pentru a forța guvernul să le accepte cererile. După cum principalii instigatori subliniază în lucrarea citată, ei acționau în concordanță cu planurile elaborate de Internaționala a III-a, la o conferință, ținută la Berlin, a liderilor comuniști cu răspunderi pentru Balcani. Comuniștii români acționau, așadar, împotriva propriei lor țări, ca membri ai unei conspirații internaționale, controlate de Moscova, prin secțiunea sa pentru Balcani.

Doi conducători comuniști (care au participat la conferință) s-au întors în țară pentru a pune în aplicare hotărârile luate. Ajunși acasă, i-au convocat într-o adunare pe cei mai extremiști dintre tovarășii lor și i-au instruit cum să acționeze în viitorul apropiat "pentru apărarea intereselor proletariatului". Pentru început, ca un

fel de probă, ei au determinat trei sute de muncitori de la fabrica bucureşteană "Saturn" să declanşeze o grevă, care a fost cunoscută sub denumirea de "greva polonezâ". Toate acestea se întâmplau în ianuarie 1933. A doua zi, greviştii au fost evacuaţi din clădirea fabricii de către poliţie, care a făcut uz de gaze lacrimogene. În ciuda acestei înfrângeri, într-o luptă care constituise doar începutul războiului, curajoşii lideri comunişti n-au dat înapoi. Au tras învăţămintele care trebuiau trase şi au început imediat să pună la cale planul de bătaie pentru o mare grevă a ceferiştilor.

Acest plan conţinea următoarele puncte: identificarea unei clădiri cu importanţă strategică, ce nu putea fi atacată cu uşurinţă din stradă, şi luarea ei în stăpânire. Urmau apoi sirenele, de care trebuia să se ocupe un om, special desemnat. Trebuiau organizate grupuri de apărare, care urmau să fie plasate la fiecare intrare. Nu era permis a fi comise acte de sabotaj fără o provocare expresă. Era apoi absolut necesar ca şi muncitorii din alte fabrici să organizeze greve prin care să-şi exprime solidaritatea. Nu se punea problema unei greve a foamei, pentru că aceasta nu putea duce decât la slăbirea rezistenţei în luptă, "făcând jocul duşmanului". Trebuia ales un comitet de grevă numeros, chiar dintre muncitori. Nu era de acceptat ca delegaţia muncitorilor să se ducă la Ministerul Transporturilor, ci ministrul însuşi trebuia constrâns să-şi trimită reprezentanţii în faţa greviştilor. Trebuiau, de asemenea, alcătuite lozinci cu mare priză la public şi stabilite strânse legături cu muncitorii de pretutindeni. Un număr de conducători comunişti trebuiau să rămână neimplicaţi în grevă, pentru a putea acţiona în orice eventualitate. În ajunul grevei, nu era indicat ca liderii acesteia să înnopteze pe la casele lor, iar muncitorii nu trebuiau informaţi despre acţiune, până aproape de momentul începerii ei. Toate aceste planuri, concepute cu multă grijă şi transmise la Bucureşti de către Internaţionala a III-a, au fost puse în aplicare de 7.000 de muncitori, foarte puţini dintre ei comunişti, dar aflaţi sub conducerea unor oameni care se aflau în strânsă legătură cu Moscova.

La ora stabilită, în 2 februarie, sirenele au început să sune. Muncitorii şi-au părăsit locurile de muncă, agitatorii au urcat pe

mese şi au început să ţină discursuri înflăcărate, prin care cereau nu numai drepturi sociale, dar îndemnau şi la acţiune politică. Vorbeau, de exemplu, despre ajutorul care trebuia acordat pentru a opri războiul pe care capitaliştii îl pregăteau împotriva Rusiei, elogiind situaţia muncitorilor de acolo. Oameni care fuseseră postaţi în locuri bine alese în mulţime, strigau "Trăiască Partidul Comunist! Trăiască lupta pentru libertate şi democraţie! Trăiască solidaritatea muncitorească! Jos cu cei care sunt împotriva Uniunii Sovietice!"

Pentru ca totul să pară şi mai impresionant, dacă nu chiar patetic, muncitori bolnavi de tuberculoză au urcat pe mese şi au pledat, alături de tovarăşii lor, pentru continuarea luptei împotriva capitaliştilor până la victoria finală. Cu toţii tuşeau, se înecau, se opreau câteva clipe, pentru a smulge simpatia celor din jur şi, adunându-şi puterile, îndemnau din nou la acţiuni eroice. Nu era trecut cu vederea nici un mijloc care ar fi putut să-i însufleţească pe oameni. După cum fusese dinainte plănuit, s-a trimis vorbă în fabricile vecine despre cele întâmplate şi, imediat, au izbucnit alte greve. De asemenea, se depuneau eforturi susţinute pentru colectarea de bani şi alimente. Colectele se făceau prin "Ajutorul roşu", care se implicase substanţial în această acţiune, şi erau aduse în curtea atelierelor de către femei şi copii.

Lupta revoluţionară împotriva Statului român fusese declanşată de către un mic grup de comunişti, de inspiraţie sovietică, situat în fruntea a 7.000 de muncitori, ce profita de greutăţile şi doleanţele lor reale. O minusculă celulă de conspiratori români s-a alăturat unei acţiuni internaţionale împotriva propriei ţări, punând stăpânire pe proprietatea de stat, sfidând ordinele guvernamentale, paralizând una dintre cele mai importante întreprinderi din ţară, ceea ce a adus blocarea atât a traficului feroviar naţional, cât şi a celui internaţional. Comuniştii români, fanatici, curajoşi şi abili în acelaşi timp, s-au aruncat în focul luptei. Îi însufleţea ideea de a se alătura luptei internaţionale pentru instaurarea dictaturii proletariatului. La început au avut, într-adevăr, motive să fie mulţumiţi, pentru că planurile concepute de cei mai buni revoluţionari de profesie ai vremii păreau a avea succesul aşteptat. În timp ce sirenele sunau necon-

tenit, li se părea nu numai că ei sunt cei care cheamă la luptă proletariatul, dar şi că sunt aproape de ceasul triumfului şi că lucrurile nu erau doar o iluzie. Guvernul a cedat, în curând, după cum aflăm din broşura editată de comunişti, fiind de acord să îndeplinească revendicările muncitorilor, pentru a împiedica extinderea grevei şi în restul ţării. O delegaţie de grevişti, care a fost trimisă să poarte tratative cu guvernul, s-a întors cu un raport conţinând toate drepturile pe care aceştia le câştigaseră:

- o creştere a salariilor cu 25%;
- reintroducerea suplimentului de salariu, pe măsura creşterii costului vieţii;
- eliminarea sistemului de descalificare a muncitorilor;
- permise gratuite şi recunoaşterea de către guvern a unui comitet al muncitorilor, în atelierele CFR.

Aşadar, după 18 ore de discuţii, greva lua sfârşit. Dar sfârşitul unei lupte nu înseamnă şi sfârşitul războiului. Atât guvernul, cât şi opinia publică erau afectate la gândul că fuseseră nevoite să cedeze în faţa greviştilor, conduşi de o mână de comunişti, ce nu făceau altceva decât să îndeplinească instrucţiunile Internaţionalei a III-a. Instigatorii acestei acţiuni notează în broşura deja citată că membrii ai cabinetului erau, pe drept cuvânt, îngrijoraţi. Gândul că agenţi ruşi ar putea trece Nistrul, străbătând Basarabia, şi, alături de câteva grupări de provocatori comunişti, ar putea răsturna guvernul, produsese consternare. Nu-ţi trebuia prea multă perspicacitate pentru a-ţi da seama că aceasta era, de fapt, o acţiune politică şi nu una menită să satisfacă revendicările muncitorilor, ci din contră să-i folosească pe aceştia în folosul unei puteri străine. Guvernul, având sentimentul că dăduse dovadă de slăbiciune şi că statul nu putea rezista prea mult, dacă o mână de lideri sindicali, abia întorşi de la un congres internaţional, au fost capabili să pună stăpânire pe Căile Ferate, a trecut la măsuri drastice. A instaurat starea de urgenţă, a interzis activitatea "corpurilor de revoluţionari", ceea ce însemna de fapt Partidul Comunist, şi a început arestarea principalilor agitatori comunişti. Răspunsul comuniştilor a fost declanşarea altei greve, la 13 zile după prima.

Cei 7.000 de muncitori de la Căile Ferate s-au trezit din nou în prima linie de bătaie. Sloganurile erau: eliberarea imediată a liderilor arestați și suspendarea legii marțiale. Sirenele au sunat din nou, iar muncitorii și-au părăsit locurile de muncă. Trupele muncitorești de apărare au fost reînființate, ocupând toate intrările în fabrică. Agitatorii au urcat din nou pe mese, îndemnând la curaj. Au ținut discursuri zi și noapte, arătând motivele care au stat la baza măsurilor luate de guvern. Dușmanii muncitorimii române, spuneau ei, au răspuns cu gloanțe, când muncitorii au cerut pâine și muncă. Muncitorilor li s-a spus că se pregătea un război mondial împotriva Uniunii Sovietice. Li s-a mai repetat și faptul că guvernul, care reacționa scoțându-i în afara legii pe comuniști, încerca să distrugă avangarda clasei muncitoare.

Un al doilea val de muncitori de la Căile Ferate s-a aliat primilor. Muncitorii de la cea mai mare fabrică de pâine din București au trimis revoluționarilor 1000 de pâini. Întruniri comuniste aveau loc și în alte întreprinderi industriale, protestând împotriva Curții Marțiale, a dizolvării Partidului Comunist și a arestării liderilor săi. În fiecare discurs se cerea românilor să se opună războiului împotriva Uniunii Sovietice. Chiar și angajații de la Regia de apă și-au părăsit locurile de muncă și au ocupat uzina. Pe străzi, muncitorii strigau: "Să se reînființeze organizația revoluționară! Jos cu războiul antisovietic! Jos cu legea marțială! Trăiască Partidul Comunist Român! Trăiască Frontul Unic Muncitoresc! Muncă și pâine!"

Sirena de la Căile Ferate nu s-a mai oprit și sunetul ei strident a fost urmat de sirenele altor uzine. De asemenea, muncitorii au intrat în biserici și au început să tragă clopotele. Val după val, vacarmul s-a răspândit în oraș, dând impresia că are să se întâmple ceva înfricoșător. Câteva sute de oameni, în fruntea altor câteva mii, încercau să umple inimile locuitorilor Capitalei cu presimțiri negre de teroare, grozăvii, incidente sângeroase, război civil. Ei puneau în aplicare planul pentru care se pregătiseră îndelung, respingând consiliile de împăciuire înființate, insultând organizațiile muncitorești deja existente, folosindu-se în exclusivitate de oameni cu mintea înfierbântată, aleși prin aclamații guturale, de către muncitorii

intimidați. Urmând o practică bine cunoscută, au așezat femeile și copiii în fața porților atelierelor CFR, atât pentru a da un mai mare dramatism acțiunii, cât și pentru a face mai dificilă eventuala intervenție a guvernului. Când și-a făcut apariția armata, agitatorii comuniști au încercat imediat, din toate puterile, să-i convingă pe soldați să nu acționeze. Câțiva au trecut de partea comuniștilor. Unul chiar se urcase pe o masă și începuse să se adreseze camarazilor lui, îndemnându-i să nu se opună muncitorilor. Acest regiment, povestesc liderii comuniști, a fost retras și altul i-a luat locul, având ordinul expres de a acționa. Toată noaptea soldații au stat de gardă. Și doar a doua zi dimineață au făcut ordine, cu ajutorul gloanțelor și al baionetelor. Au ocupat atelier după atelier, așa cum face o armată invadatoare când "curăță" un oraș cucerit, luptându-se fără milă cu cei care li se împotriveau. Soldații erau în situația fie să ucidă, fie să se lase uciși, și cei mai mulți au ales prima variantă. În câteva ore, fiecare atelier a fost ocupat de către autorități, clădirile au fost curățate, liderii greviști arestați și răniții duși la spital. Conform relatărilor comuniste, mai mult de 2.000 de muncitori au fost arestați, 400 uciși, iar câteva sute răniți. În tot cursul nopții următoare, scriu comuniștii, morții au fost transportați în mare secret, cu camioanele. Conform unei relatări semi-oficiale mai sobre, care nu provenea din mediile comuniste, ce concorda și cu opiniile necomuniste pe care le-am ascultat, atunci ori mai târziu, numărul celor uciși nu a fost de 400, ci de 8, inclusiv un polițist. Liderii comuniști au fost judecați și condamnați. Printre cei condamnați la mai mult de 15 ani de închisoare, se aflau tovarășii Gheorghe Gheorghiu-Dej și Vasile Luca.

Ce nu au reușit să ducă la bun sfârșit acești comuniști în 1933, se înfăptuia acum. Și pe atunci, ei acționau tot la ordinele rușilor, așa cum o fac și acum. Comuniștii români treceau ilegal granița României, venind din Rusia; acum o trec fără să se ascundă, cu surle și trâmbițe. În 1933, comuniștii români, conform instrucțiunilor primite de la Moscova și de la Internaționala a III-a, îi considerau pe muncitorii ceferiști cele mai promițătoare instrumente pentru scopurile lor; continuă a-i folosi și astăzi, ca principala armă

în încercarea de a răspândi teroarea în țară.

Această revoltă muncitorească, așa cum a fost descrisă chiar de către comuniști, după venirea lor la putere, dovedește caracterul și scopurile lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, unul dintre "cei patru mari" ai României de astăzi. El a fost cel care a condus revolta, al cărei organizator șef a și fost, de altfel. Era ceferist și lider sindicalist. Așa cum faptele lui o probează, era un om neînfricat, nemilos, îndrăzneț, disprețuind sacrificiile și nepăsându-i prea mult de viața oamenilor. A fost, până la sfârșit, un dur care nu tremura la vederea sângelui. În tumultul și zgomotul acțiunii, în zăngănitul oțelului și țipetele copiilor, el și-a dovedit din plin loialitatea față de "mama tuturor comuniștilor", URSS. Examenul acesta l-a trecut strălucit.

Pe când era în închisoare, unde a beneficiat de condiții la fel de proaste, sau la fel de bune ca ale lui Hitler, de pildă, pe când acesta se aflase în închisoare, guvernul rus a solicitat eliberarea sa, în schimbul unui sprijin acordat României de către Uniunea Sovietică. Kremlin-ul l-a revendicat, deschis, pe Gheorghiu-Dej, ca pe unul dintre fidelii săi. Rușii încercau să trateze cu guvernul de la București, privitor la problema adopției unui cetățean român. Înțelegerea nu a mai fost însă încheiată. Peste un timp, acest agent al rușilor a fost eliberat și, mai apoi, făcut stăpân al României, de către aceiași sovietici. Gheorghiu-Dej este un bărbat chipeș, cu o față prelungă, frunte înaltă, privire senină.

Unul dintre tovarășii săi din timpul grevelor a fost un ungur, Luca László (Vasile Luca). Până în 1940 se știe foarte puțin despre el, așa cum de altfel era cazul și cu Tito. Petrecuse o perioadă în Rusia, unde fusese temeinic instruit de către comuniști, apoi slujise activ Rusia în Bucovina de nord, după ce Armata Roșie capturase această provincie în 1940. Este un om grosolan, dur, ascuns. E considerat un bun organizator, nesentimental, mai degrabă tăcut. Nefiind român, el reprezintă o unealtă foarte prețioasă pentru Rusia.

Un al treilea membru al cvartetului comunist, cu deosebire sinistru, este germano-ucraineanul Emil Bodnariuc, căruia i se spune acum Bodnăraș. S-a născut și și-a petrecut copilăria în Bucovina de sud care, la acea vreme, era provincie austriacă. Ținu-

tul pitoresc, bogat, plin de păduri era locuit de români, germani, ruteni și evrei. Românii locuiau îndeosebi la țară. Neromânii trăiau la oraș. Emil s-a născut dintr-un tată slav și o mamă teutonică.

Bucovina s-a unit în 1918 cu România și Emil a urmat Academia Militară, iar după ce a devenit ofițer a urcat în ierarhie până la gradul de căpitan, dar niciodată nu și-a folosit pregătirea pentru a servi România, ci s-a pus în întregime în slujba Rusiei. După ce și-a însușit fonduri ale armatei și a fost descoperit, a dezertat, refugiindu-se în Rusia. Mai târziu s-a reîntors în țară ca spion sovietic dar, în ciuda deghizării sale, a fost recunoscut și arestat. A reușit să scape din nou și să treacă aceeași graniță sovietică, de unde s-a reîntors în primăvara lui 1944, cu sarcina de a înființa celule comuniste. După un an de activitate subversivă, a fost numit de către sovietici unul dintre cei patru stăpâni ai țării. La sfârșitul anului 1947, acest trădător criminal a fost însărcinat cu organizarea și conducerea armatei române.

O dată cu Armata Roșie a sosit, purtând uniforma de general și cetățeanul sovietic, născut în România, Ana Pauker. Ea a servit ca principal agent de legătură între Kremlin și țara ocupată, devenind în scurtă vreme omul forte al țării. Mai târziu, ea a trebuit să împartă puterea cu ceilalți trei.

Ana Pauker este o persoană masivă și neatrăgătoare. Nici o sclipire nu luminează acest chip căruia frumusețea îi lipsește cu desăvârșire. Felul ei neșlefuit de a se purta se potrivește de minune înfățișării sale. Pare că ea ține să se prezinte ca o persoană dură, preferând să provoace mai degrabă repulsie decât indiferență. Pe fața ei lătăreață, buzele se conturează proeminent, părul îi cade în șuvițe pe care le tot dă la spate, dezvelindu-și fruntea înaltă.

Ana Pauker afișează un aer de stupiditate și insolență care nu corespunde, însă, deloc realității: ea este insolentă, dar extrem de deșteaptă. Ar putea ocupa primul loc printre cele mai faimoase femei ale lumii contemporane. Fiică a rabinului Rabinsohn, a cărui familie trăise într-o Moldovă monotonă și austeră, Ana a putut să primească o educație bună în școlile românești și a devenit profesoară. Rusia, mai întâi țaristă și apoi sovietică, se afla chiar dinco-

lo de graniță și agenți bolșevici mișunau pe ascuns, prin zonă, agitând spiritele. Într-o lume de speranțe năruite și cu îndeajuns de multe nedreptăți, Moldova își avea partea sa de nemulțumiți, mulți dintre ei extravaganți și deocheați. Peste capul tuturor acestora, antisemitismul plutea ca un nor aducător de furtună; fiica rabinului a devenit, așadar, comunistă.

S-a căsătorit cu un tânăr evreu dintr-o familie prosperă de editori și a încetat de a mai fi dascăl. O chema lumea largă; și-a scuturat praful Moldovei de pe tălpi și s-a dus la Paris, apoi la Moscova, unde s-a alăturat celor care făureau "o lume nouă", prin forță și înșelăciune.

Ea și fiul ei au supraviețuit diferitelor epurări bolșevice, dar *domnul Pauker* (n.t.: în românește, în original), nu; a fost executat ca troțkist. Se spune că Ana ar fi fost cauza execuției sale, dar pentru a dovedi aceasta nu s-a descoperit nici o mărturie convingătoare. În multe furtuni de acest fel, soțul e luat, iar soția rămâne. O astfel de furtună poate să fi fost și aceea care l-a lichidat pe tovarășul Pauker.

Oricum, Anei i s-au uscat repede lacrimile pe care și-a îngăduit să le verse și a început să arate comunismului mai mult devotament decât oricând. Execuția unui soț era de prea mică importanță.

Și-a arătat curajul acționând în zonele cele mai fierbinți. De exemplu în România. Ea era unul dintre nenumărații agenți care treceau Nistrul, fiind chiar un fel de șefă peste aceștia. Asemeni lui Gheorghiu-Dej, și ea lupta pentru revoluția mondială. A fost arestată, judecată, condamnată și închisă, dar în cele din urmă pusă în libertate. A fost schimbată cu un anume Codreanu, nu legionarul, ci un îndrăgit român basarabean, pe care rușii îl capturaseră. Plecând din țara ei natală, România, ea s-a reîntors veselă în "patria tuturor comuniștilor", pregătindu-se pentru o misiune și mai importantă. Armata Roșie a adus-o din nou la București în 1944, învești mântată în livreaua revoluției mondiale, iar la 6 martie Vîșinski a "înscăunat-o". La vremea când scriu aceste rânduri, ea ocupă funcția de ministru al afacerilor externe.

Aceștia sunt cei patru. Moscova i-a luat în brațe, dându-le

deplină putere peste România. O evreică slujind Moscova împotriva României, un ungur adus din Rusia, un slavo-german care a dezertat din armata română, refugiindu-se în aceeași Rusie, și un român care, după ce a pus la cale, la ordinul Moscovei, o rebeliune muncitorească împotriva statului român, a dorit să fie adoptat de "marea" Rusie și să-și abandoneze țara.

Toți aceștia sunt tipici pentru "noua democrație" din România. Ei sunt tipici, în aceeași măsură, și pentru comunismul mondial.

Democrațiile occidentale abandonează România

După Conferința de la Yalta, din februarie 1945, America și-a pierdut din prestigiu în România, iar oficialii americani de la București au fost puși, adesea, în situații ambigue sau stânjenitoare. Dându-și seama de neputința americanilor, comuniștii îi batjocoreau pe față. Democrații români îi compătimeau, ca pe niște prieteni bine intenționați, dar neputincioși, care nu pot să producă decât, cel mult, necazuri. Acești români doreau să-și păstreze contactele cu americanii, dar erau mereu cu frica-n sân, pentru că asemenea legături le puteau fi fatale, cum de altfel, în unele cazuri, s-a și întâmplat. Cu precauție, dar de urgență, regele a cerut sfatul celor două misiuni americane. Oamenii, deși nedumeriți din cauza inconstanței americanilor, continuau să se aștepte din partea acestora la acțiuni generoase, pentru a-i elibera de sub ruși. Sentimentul general era apocaliptic și românii de rând ar fi putut cu greu crede că America nu va face ceva pentru salvarea lor. Când un american a pătruns în țară, cu o mașină ce purta pe ea însemnele Americii, a fost pur și simplu copleșit de admirație și rugăminți în acest sens.

În vara anului 1945, după cinci luni de ocupație comunistă, America dădu puțină speranță prietenilor săi români, prin acțiunile întreprinse în cadrul Conferinței de la Potsdam (27 iulie-2 august 1945). Nimic important nu se întâmplase, de fapt, în fosta capitală a regilor prusieni, doar că acolo fuseseră proclamate câteva principii sănătoase și fuseseră rostite, la încheierea Conferinței, câteva excelente discursuri, de către oficialii americani.

Printre înțelegerile convenite la 2 august, de către I.V. Stalin, Harry Truman și Clement Attlee, una privea Polonia și ea cerea "ținerea cât mai curând posibil de alegeri libere și corecte, la care să ia parte toate partidele democratice și antifasciste". S-a căzut de

acord, totodată, ca toți corespondenții de presă din țările aliate să beneficieze de "întreaga libertate de a relata și a informa opinia publică internațională despre desfășurarea evenimentelor".

Cei care erau familiarizați cu strategia și metodele comuniste au observat imediat că această parte a înțelegerii era prea vagă și prea flexibilă, dar ea suna bine și insufla curaj, chiar și românilor foarte realiști, care adesea căzuseră victime perfidiei comuniste. Mai presus de toate, expresia "libere și corecte" era nemaipomenită, iar promisiunea că "toate partidele democratice pot participa", era deosebit de încurajatoare, în vreme ce imaginea corespondenților americani "relatând lumii întregi" era extraordinară.

Pentru a fi exacți, această clauză se referea la Polonia și nu privea direct România, dar oare nu se afla și România în aceeași barcă? Dacă lumea liberă avea de gând să salveze Polonia, de ce n-ar fi salvat și România? Pentru că, în plus, România avea o situație cu totul specifică. Cei trei stăpâni ai lumii hotărâseră ca tratatele de pace să fie încheiate cu "un guvern democratic, recunoscut" și abia după aceea cererea de intrare a României în O.N.U. putea fi acceptată. Prevederea părea să ofere o perspectivă clară pentru România, de a se salva. Cine-și putea imagina că Statele Unite ar fi putut considera regimul comunist, impus personal de Vîșinski, ca fiind "un guvern democratic"? Chiar și comuniștii români erau puțin îngrijorați în această privință. Mai precis, nu le venea să creadă că Stalin i-ar putea abandona, deși el semnase negru pe alb că România urma să aibă un guvern democratic recunoscut. Oricare comunist, oricât ar fi fost el de orb, surd sau tâmp, știa că regimul Anei Pauker nu corespundea voinței poporului român.

La 19 august, undele radio aduceau o voce care parcă venea din rai. Era "Vocea Americii", exprimată de președintele Statelor Unite, care spunea: "La Yalta s-a hotărât ca cele trei guverne să-și asume, în comun, responsabilitatea de a ajuta și de a restabili în statele eliberate ori foste satelite, din Europa de răsărit, guverne reprezentative, formate din elemente democratice. Această responsabilitate rămâne încă valabilă și o vom considera întotdeauna ca o responsabilitate comună, pentru cele trei guverne.

Declarația de la Potsdam a reafirmat-o, în cazul României, Bulgariei și Ungariei. *Aceste națiuni nu vor rămâne în sferele de influență ale nici uneia dintre Puteri.*"

România nu urma să fie redusă așadar, la o simplă "sferă de influență pentru bolșevici". Suna prea frumos ca să fie adevărat. Oare nu cedase președintele Roosevelt, nu cu mult timp înainte, România în mâinile Rusiei? Nu era acest lucru bine cunoscut și confirmat de tot ceea ce se întâmpla? Toate acestea erau adevărate, dar acum America avea un nou președinte, un om dintr-o bucată venind din Missouri. Dacă tratatul era o minciună, nu s-ar fi ridicat președintele, fără doar și poate, și ar fi declarat solemn, în fața istoriei, că România nu va fi lăsată pradă Rusiei? Românilor le plăcea să creadă că el ar fi făcut-o și au încercat, la 19 august 1945, o satisfacție cum nu mai cunoscuseră de multe luni.

Satisfacția a sporit a doua zi, când ministrul britanic de externe, Ernest Bevin, declara că actualul guvern român nu reprezenta majoritatea națiunii. Bevin a adăugat că, în opinia sa, "un tip de totalitarism fusese înlocuit cu un altul". Putea exista o altă interpretare a acestei atitudini, decât aceea că guvernul britanic nu recunoștea guvernul Groza? Începuseră oare lucrurile să se schimbe? Oare nu cumva era momentul ca România să treacă la acțiune? Tânărul rege Mihai credea astfel și acționă în consecință. O făcu, bazându-se, totuși, nu numai pe discursurile auzite pe calea undelor, ci în temeiul unei informații oficiale, primite de la reprezentanții guvernelor american și britanic, care lucrau în cadrul Comisiei Aliate de Control. Potrivit acestei informații oficiale, conținute într-o notă, Washington-ul și Londra refuzau să recunoască guvernul Groza, declarând că nu puteau restabili relațiile diplomatice cu România prin intermediul lui și nici nu puteau să-l invite la viitoarea conferință de pace, ce urma să se țină la Paris.

Informația a fost interpretată de rege ca un îndemn al anglo-americanilor pentru numirea unui nou guvern. Orice altă interpretare era aproape imposibil de făcut și în consecință regele Mihai luă imediat măsuri pentru a duce la îndeplinire ceea ce el credea c-ar fi dorințele aliaților occidentali. Invită la Palat pe liderii celor

patru principale forțe politice din România, aceleași care participaseră, la 23 august 1944, la acțiunea de răsturnare a guvernului Antonescu. La consultări participau Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, Titel Petrescu și Lucrețiu Pătrășcanu, reprezentând Partidul Național Țărănesc, Partidul Liberal, Partidul Socialist și Partidul Comunist. Toți, în afară de comuniști, au căzut de acord că era absolut necesar să fie instalat un nou guvern, democratic.

Părea să se fi consumat un moment eroic. Visele deveneau realitate. Promisiunile erau respectate. America, Marea Britanie și România puneau în practică faimoasa Cartă Atlantică.

În aceeași zi, regele l-a convocat pe primul ministru Groza la Palat și i-a cerut să demisioneze. Omul pe care Kremlin-ul îl instalase la putere a cerut timp de gândire și a plecat imediat, pentru a-și întâlni stăpânul și susținătorul principal, pe generalul I. Z. Susaikov, conducătorul Misiunii militare sovietice și stăpânul efectiv al României. Generalul rus l-a liniștit pe Groza, spunându-i să nu se clintească din scaun și să nu se teamă de nimic. Comitetul Central al Frontului Național Democratic, condus de comuniști, s-a întrunit și i-a dat instrucțiuni lui Groza să ignore atât ordinul regelui, cât și nota anglo-americană. Marioneta Moscovei își ascultă bucuroasă stăpânul și sfidă Statele Unite.

În 21 august, regele i-a invitat la Palat pe șefii misiunilor militare și politice la București ale Rusiei, Americii și Marii Britanii, relatându-le celor șase bărbați despre dificultățile apărute și reafirmându-și dorința de a forma un guvern democratic și reprezentativ pentru țară. A întrebat apoi pe reprezentanții celor trei mari puteri, ce anume îl sfătuiesc să facă.

În seara zilei următoare, "Vocea Americii" a transmis un comunicat al Departamentului de Stat, potrivit căruia guvernul american exprima dorința sa de a-l ajuta pe regele României. Departamentul de Stat propunea o examinare internațională a problemei și îndemna guvernele aliate să nu facă nici o mișcare ce ar fi putut agrava situația. Guvernul Statelor Unite făcea astfel o mișcare îndrăzneață spre o confruntare cu Moscova. Președintele Truman părea că sfidează Kremlin-ul, nu numai în ceea ce privea România, dar și

Bulgaria, unde excelentul reprezentant al Statelor Unite, Maynard Barnes, îl convinsese pe reprezentantul rus să fie de acord cu amânarea alegerilor. Senzaţionala victorie a lui Barnes reprezenta cel mai mare succes diplomatic pe care Statele Unite îl repurtaseră în întreaga lor luptă împotriva imperialismului sovietic. Din păcate, acest succes a fost de scurtă durată. În câteva săptămâni din el nu mai rămăsese decât o palpitantă, dar vagă amintire, aproape o istorioară de aventuri. În octombrie, cu greu ai fi putut crede că America se împotrivise, totuşi, dictatorilor de la Kremlin.

Curând, reprezentanţilor americani în Bulgaria le-a scăzut influenţa, iar acţiunea îndrăzneaţă a celor de la Bucureşti era zădărnicită. Ministrul de externe al lui Groza, Gheorghe Tătărăscu, declara, la 24 august 1945, că România continua "să privească spre răsărit". Supunându-se ordinelor lui Stalin, el arăta dispreţ Americii, aşa cum o făcuse şi cu cinci ani înainte, doar că atunci ordinele veneau de la Hitler. Membrii socialişti din cabinetul comunist s-au dezis de liderul lor, Titel Petrescu, şi au anunţat intenţia de a se alătura puterii. Guvernul anunţă oficial că beneficia de întregul sprijin al Uniunii Sovietice şi că nu are de gând să demisioneze. Mai mult, după cum declara poliţia, toţi cei care au răspândit astfel de zvonuri vor fi aspru pedepsiţi. La 4 septembrie, Groza, Gheorghiu-Dej, Tătărăscu şi alţi conducători marionetă ai României au zburat spre Moscova, ca invitaţi ai lui Stalin. Regele pierduse partida. Curajoasele cuvinte ale Americii deveniseră simple vorbe goale. Bunele intenţii cuprinse în înţelegerea de la Potsdam s-au dovedit a fi simple banalităţi. Lucrurile se desfăşurau în avantajul net al lui Stalin. Bineînţeles, acesta îl va susţine pe Groza ca şi pe celelalte marionete ale Rusiei, dar pentru această favoare dorea să fie recompensat de către România, prin noi contribuţii şi obligaţii pe termen lung. Recunoscători, comuniştii români i le-au acordat fără ezitare, mulţumindu-i cu căldură stăpânului de la Kremlin şi întorcându-se triumfători la Bucureşti. O mulţime de muncitori au fost aduşi din fabrici pentru a întâmpina delegaţia şi a scanda "Groza! Groza! Groza!", în momentul în care acesta vorbea extaziat despre Stalin. "Discuţia s-a purtat ca între un elev neînsem-

nat și un profesor cu experiență", spunea înstăritul "țăran șef". Iar "bătrânul profesor" își asigurase elevul că atâta timp cât el, Stalin, va rămâne la Kremlin, Groza va avea puterea în România.

În țară, tensiunea a continuat să persiste și după aceea, poporul rezista, dar speranțele în instaurarea democrației se risipeau, încetul cu încetul. Regele refuza să semneze orice act guvernamental, sau să confirme pe noii intrați în guvern, dar cabinetul continua să guverneze fără asentimentul său, deoarece având sub control armata, poliția, tribunalele, aparatul fiscal, putea să-și continue activitatea prin decrete. Regele era ignorat, iar atitudinea americanilor îl adusese în pragul ridicolului.

În covârșitoarea lui majoritate, poporul rămânea atașat suveranului său, deși acesta nu avea o autoritate efectivă. Armata era loială regelui, în proporție de 95%, dar rămânea neputincioasă în fața armatei sovietice. Acționând împreună, poporul și armata au reușit, la începutul lui noiembrie, să organizeze o impresionantă demonstrație în favoarea regelui și a opoziției, fără a ajunge, din păcate, la vreun rezultat concret. Bărbați și femei, copii și bunici, muncitori și funcționari s-au adunat în fața Palatului Regal din București, pentru a-și aclama țara, poporul și regele, intonând cântece naționale, fluturând steaguri tricolore și jurând loialitate față de idealurile națiunii. Au sfidat poliția și trupele de șoc, închisoarea și gloanțele. Și-au asumat, spontan, toate riscurile și au afirmat, cu entuziasm, voința națiunii române, chiar dacă se știa că această acțiune va fi urmată de arestări, molestări sălbatice, ori chiar de victime, provocând, practic, scoaterea în afara legii, în propria sa țară, a poporului român însuși. În ciuda măreției evenimentului, această sfidare spontană a românilor, la adresa celui mai puternic imperiu din istoria modernă, față în față cu imensa mașinărie de război sovietică, a avut consecințe mai însemnate și mai grave decât o simplă declarație îndrăzneață a unui erou, pe eșafod. Din acea zi, de 8 noiembrie 1945, lațul a început să se strângă, tot mai mult, pentru poporul român.

Iar lumea liberă ajuta tocmai la strângerea lui, America fiind și ea părtașă la aceasta, în ciuda faptului că James Byrnes, împreună cu Ernest Bevin, s-au ținut tare pe poziție, la conferința cu so-

vieticii, de la Londra. Cu toate că Washington-ul şi Londra au continuat să refuze recunoaşterea tuturor guvernelor marionetă conduse de sovietici, aici intrând şi cel din România, în comportamentul Americii apăruse totuşi o schimbare. Departamentul de stat al Statelor Unite găsise drumul de urmat, spre un alt München.

Unul dintre primele anunţuri clare, în legătură cu această schimbare, a fost făcut de Byrnes, pe 31 octombrie, la New York, la "Herald Tribune Forum". Cu acea ocazie, secretarul american de stat spunea: "Departe de a ne opune, am apreciat efortul Uniunii Sovietice de apropiere şi de strângere a legăturilor de prietenie cu ţările vecine din Europa centrală şi răsăriteană. Suntem pe deplin conştienţi de interesele speciale de securitate, privind acele ţări, şi am regăsit aceste interese în angajamentele făcute privind ocuparea şi controlul asupra fostelor ţări inamice".

În mod clar, acesta era un efort depus pentru a calma Uniunea Sovietică. Era evident un pas politic înapoi, pe care guvernul american îl făcea, la puţin timp după Potsdam. Pretutindeni se punea întrebarea: "De ce acest zig-zag politic?" Washington-ul era acuzat că a lăsat de izbelişte Europa răsăriteană. Aşa stăteau oare lucrurile? Personal, nu sunt deloc convins.

Politica dură nu fusese încununată de succes. După o fenomenală reuşită în Bulgaria, ea nu adusese nicăieri vreun alt beneficiu vizibil. Moscova îşi apăra interesele în tot estul Europei, într-un mod brutal şi agresiv. Confruntarea ajunsese într-un punct mort şi America nu părea să aibă soluţii pentru a ieşi din această stare. O eventuală cale de ieşire ar fi putut-o constitui războiul, dar din capul locului această variantă era exclusă. Rămâneau alte două alternative: fie să se continue hărţuiala cu ruşii, fie să se încerce negocieri cu Stalin. O prelungire a stării de impas era, în acel moment inacceptabilă, atât pentru guvernul cât şi pentru poporul american.

În toamna următoare încheierii războiului, naţiunea americană mai credea, încă, în posibilitatea unei înţelegeri cu Rusia. Orice altă alternativă era brutal respinsă. Soldaţii americani se întorceau de pe front, armata se risipea, în şcoli şi-n biserici se cerea pace. Nevestele care-şi regăseau soţii, ori părinţii care-şi primeau copiii

acasă, cereau cu insistență să se ajungă la o înțelegere cu Stalin. Pentru nenumărați americani, orice altă soluție părea absurdă.

Când America avea atât de multe interese pe fiecare continent, trebuind să facă față presiunilor în multe părți ale lumii - în China, Grecia, Coreea, Italia - cei mai mulți dintre americani ar fi spus, dacă s-ar fi găsit în locul lui Byrnes, că trebuie să încercăm să ieșim din acest impas și să întreprindem ceva.

Era clar că acest "să facem ceva" însemna concesii. Cea mai mare parte a istoriei păcii și progresului în lume se putea rezuma în cuvintele: "discuții nesfârșite pentru a ajunge la o înțelegere". Pe baza acestei politici, Marea Britanie ajunsese la prosperitate, și adesea democrații lumii foloseau această metodă. Cu alte cuvinte, concesiile sunt benefice uneori, deși, adesea, se pot dovedi îngrozitor de dăunătoare. Totuși, ele îți permit să ieși din blocaj și să urnești lucrurile din loc.

Nu acesta a fost cazul la München, iar dezbaterile și-au dovedit, nu o dată, eficacitatea în aplanarea unor conflicte dintre britanici și francezi, ori chiar dintre britanici și germani. Politica de concesii nu dăduse încă roade la Yalta. Eforturile președintelui Roosevelt de a satisface pretențiile Moscovei s-au dovedit extrem de costisitoare, punând America în poziția cea mai ingrată din întreaga sa istorie. Dar acest lucru nu era cunoscut în vara anului 1945, cel puțin nu de marele public. Nenorocirile din Polonia, Iugoslavia, Grecia sau Cehoslovacia erau departe de a fi luat sfârșit. Trenul istoric al acelor întâmplări nefericite se pusese în mișcare, își mărise simțitor viteza după Yalta, dar încă nu se prăbușise în abis și majoritatea americanilor refuzau cu încăpățânare să creadă că el se îndrepta cu repeziciune spre abis. În 1945, milioane de americani priveau cu simpatie acest tren pe care îl numeau "trenul păcii". În consecință, nenumărați "americani pragmatici" erau convinși că secretarul de stat trebuie să încerce să negocieze cu Stalin.

Pentru început, Byrnes trimisese un ziarist foarte talentat, Mark Ethridge, în Balcani, mai precis în Bulgaria și România, pentru a lua contact nemijlocit cu realitățile de acolo și a relata despre ele. O dată ce Byrnes era hotărît să iasă din impas, alegerea lui Ethridge

era un pas foarte înțelept. Întreaga aventură era concepută în stil american. Poporul dorea să se întreprindă ceva. Era așadar, primul pas pe această cale. Maynard Barnes trimisese câteva informări complete și foarte exacte de la Sofia. Berry făcuse același lucru, doar că într-o formă puțin mai atenuată, despre situația din România. Ei descriau politica și comportamentul sovieticilor în culorile cele mai negre și aveau perfectă dreptate, așa cum, de altfel, evenimentele au arătat.

Numai pe baza acestor rapoarte, însă, America nu putea ieși din bucluc. Byrnes a găsit cu cale să trimită la fața locului un reporter special, sperând că poate Ethridge va găsi o cale pentru a depăși punctul mort și a debloca locomotiva.

I s-a imputat adesea lui Byrnes faptul că, cerându-i lui Ethridge rapoarte amănunțite, l-ar fi obligat pe publicistul din Kentucky să relateze doar ceea ce el dorea să afle. Nu există nici o dovadă în acest sens, ba dimpotrivă. Am urmărit îndeaproape activitatea lui Ethridge în Balcani, de la început până la sfârșit, și cred că acesta și-a dus-o la capăt, într-o manieră de invidiat. Presupun că s-a dus în Bulgaria - eram și eu acolo în acea perioadă - cu sentimentul că va realiza ceva. Am avut impresia că el credea, într-un mod tipic american, că are în față o mare șansă. Am mai avut impresia că Ethridge credea despre comuniștii din Balcani că erau niște diamante neșlefuite, "precum bătrânul Andy Jackson". Dacă așa stăteau lucrurile, "ce-ar fi să pălăvrăgim puțin cu ei" și să-i atragem, cel puțin pe unii, de partea noastră. Pentru cineva care-i cunoștea pe comuniștii bulgari, o asemenea atitudine - indiferent dacă, în realitate, Ethridge o avea sau nu - părea foarte periculoasă. În general, însă, nu era nimic rău în faptul că Byrnes și Ethridge încercau să urnească din loc înțepenita mașinărie diplomatică. Iar acesta din urmă merită cea mai înaltă considerație pentru ceea ce a realizat în Bulgaria. Acolo, a descoperit că Maynard Barnes avusese dreptate în rapoartele sale tăioase, în ceea ce-i privește pe ruși și tirania comunistă. Și-a dat seama, de asemenea, că Partidul Comunist Bulgar, susținut de ruși, impusese un regim dictatorial care contravenea dorinței poporului bulgar. O asemenea confirmare a adevăru-

lui, venită din partea lui Ethridge, era extrem de benefică.

La 13 noiembrie 1945, Ethridge s-a dus de la Sofia spre Moscova pentru a-i întâlni pe diriguitorii de la Kremlin și a avea negocieri cu ei. Părea a fi o mare șansă. Personal, cred că înainte de a ajunge la Moscova ar fi trebuit să viziteze România pentru că, dacă ar fi eșuat în misiunea sa, călătoria sa ulterioară în această țară ar fi devenit total de prisos, un fel de plimbare sponsorizată de "unchiul Sam". E adevărat că, dacă reușea la Moscova, el ar fi adus un serviciu extraordinar Statelor Unite și lumii întregi, iar în acest caz o călătorie în România ar fi fost, de asemenea, absolut de prisos. Ei bine, după opinia mea, Ethridge și-a ratat cu vârf și îndesat, misiunea la Moscova. A mers acolo ca un invitat al Kremlin-ului, urmărind un țel bine definit, dar a trebuit să facă, spășit, calea întoarsă, după ce mâncase doar sandwich-uri din pâine neagră. N-a avut nici o întâlnire cu vreun lider sovietic, nici o discuție importantă, nici un rezultat pozitiv, dar eforturile sale au probat faptul că, în ceea ce privește Balcanii, Kremlin-ul se arăta dur și implacabil. Cred că tocmai în acel moment, în ziua în care Ethridge se înapoia de la Moscova, înghesuit într-un avion comercial, se inaugura seria viitoarelor dezvoltări politice din Balcani. Era clar, pentru toți cei familiarizați cu bolșevismul și cu lumea comunistă, că Stalin și Biroul său Politic erau hotărâți, fără rezerve, să pună mâna pe întreaga Europă răsăriteană, ca și pe restul lumii, dacă ar fi fost cu putință. Inițiaților le era clară, de acum, toată desfășurarea ulterioară a evenimentelor, dar inițiații sunt, întotdeauna, puțini la număr. Națiunea americană nu avea de unde să știe - și poate nici nu ar fi dorit să știe - că Moscova se angajase într-o luptă care urmărea instaurarea Uniunii Mondiale a Republicilor Sovietice Socialiste. Trebuia să ne mai fie servite câteva lecții politice, pentru a fi pregătiți să acceptăm adevărul.

O ocazie pentru aceasta se va ivi foarte curând, cu prilejul Conferinței ținute la Moscova, în decembrie 1945, la care au participat Uniunea Sovietică, Statele Unite și Marea Britanie. Era încă un pas în relaxarea dorită de democrațiile occidentale, relaxare de care și România era deosebit de interesată, deși Kremlin-ul făcuse

în acest sens, câteva concesii formale. America dorea să-i fie confirmată poziția în Japonia iar în schimb, dădea Uniunii Sovietice mână liberă în Balcani. Oricum, Stalin se declarase de acord să permită ca în cabinetul Groza să intre doi miniștri ai opoziției, precum și să se reinstaureze unele libertăți civile în România.

Clauzele privind această țară, după cum reies ele din comunicatul oficial, erau: "Cele trei guverne sunt pregătite să ofere regelui Mihai sfatul pe care l-a cerut, în scrisoarea sa din 21 august 1945, privind lărgirea guvernului României. Regele trebuie sfătuit ca un membru al Partidului Național Țărănesc și unul al Partidului Liberal să fie cooptați la guvernare.

Comisia care va supraveghea respectarea acestei prevederi se va declara satisfăcută dacă:

a) cei doi reprezentanți sunt membri cu adevărat reprezentativi ai partidelor lor;

b) dacă ei sunt potriviți pentru această funcție și vor acționa cu loialitate în cadrul guvernului.

Cele trei guverne iau notă de faptul că guvernul român va trebui să declare că vor fi organizate alegeri libere și corecte, cât mai curând posibil, pe baza scrutinului universal și secret.

Toate partidele democratice și antifasciste vor avea dreptul să ia parte la aceste alegeri și să depună liste de candidați. Guvernul, astfel remaniat, va da asigurări privind garantarea libertății presei, a cuvântului, a religiei și a întrunirilor.

A.I. Vîșinski, ambasadorul Averell Harriman și Sir A. Clark Kerr vor forma comisia care va pleca imediat la București, pentru a avea consultări cu regele Mihai și cu membrii guvernului actual, în vederea punerii în aplicare a măsurilor de mai sus.

Îndată ce prevederile vor fi îndeplinite și vor fi date asigurările cerute, guvernul român cu care, actualmente, guvernul sovietic întreține relații diplomatice, va fi recunoscut și de către Statele Unite și Marea Britanie".

Documentul a fost, adesea, catalogat ca fiind unul ipocrit. Criticii lui afirmă că deși suna bine, era o sentință de moarte dată libertății României. S-a arătat că nefiind decât doi miniștri neco-

muniști din guvern, ei vor fi total neputincioși. S-a mai remarcat că libertatea presei era numai o iluzie, iar alegerile libere într-o țară ocupată de ruși și cu un ministru de interne comunist, nu puteau fi decât o farsă. Se mai spunea că Washington-ul fusese cel care decisese acest târg murdar, din care recunoașterea guvernului Groza reprezenta doar o parte, și erau acuzate Statele Unite că, în mod ipocrit, își puseseră semnătura pe un document ce conținea fraze frumoase despre alegeri libere și corecte, doar pentru a-și salva ob azul pătat, prin recunoașterea unui regim tiranic, impus de o putere străină, cu scopul de a teroriza și a jefui poporul român. Aceiași observatori afirmă că, la Moscova, americanii și britanicii au aprobat, în mod conștient și fără echivoc, tot ceea ce Uniunea Sovietică înfăptuise deja în România.

O astfel de judecată mi se pare prea aspră. Ceea ce s-a-ntâmplat la Moscova a fost, cu adevărat, foarte dramatic. România era dusă la eșafod, cu binecuvântarea Americii și a Marii Britanii. Dar ce altceva putea face America? Statele Unite au încercat cel puțin, chiar dacă într-o manieră tragică și ridicolă, să apere libertatea. Nu puteau intra în război pentru punerea efectivă în aplicare a unei astfel de prevederi și nu cred c-ar fi avut altă posibilitate s-o facă, decât recurgând la un război înfricoșător. Poporul american ar fi respins imediat o asemenea perspectivă. Nici a supralicita situația n-ar fi fost prea bine. O Americă nepregătită și șovăitoare o făcuse în august, jucând în forță, și totul sfârșise într-un trist fiasco. Fapt era doar că România încăpuse și mai mult pe mâna rușilor, iar tinerii ei se aleseseră cu capetele sparte.

Comisia care fusese numită la Moscova a sosit în România în ultima zi a anului și a avut, timp de o săptămână, întrevederi cu oficialii români. Național-țărănistul Emil Hațieganu și liberalul Mihail Romniceanu s-au alăturat guvernului Groza, care număra treizeci și trei de membri, comuniști și procomuniști. La 4 februarie, guvernele Statelor Unite și Marii Britanii recunoșteau guvernul Groza, căruia i se adăugaseră două apendice fără nici o importanță. Bineînțeles, cei doi miniștri erau în mod constant ignorați de Groza, care voia să se debaraseze de ei cu prima ocazie. Așa stând

lucrurile, recunoașterea guvernului pe care, cu numai câteva luni înainte, America și Marea Britanie îl denunțaseră ca nereprezentativ, părea total absurdă. Dar înaintea acestei recunoașteri, mai exact la 8 ianuarie, reprezentantului Statelor Unite la București i se dăduseră asigurări că primul ministru Groza informase oficial guvernul său că toate libertățile cerute vor fi garantate. Guvernul român dăduse oficial garanții Americii că va respecta tot ceea ce i se ceruse, ca o condiție necesară a recunoașterii sale. În consecință, Departamentul de stat a dat publicității, în februarie 1946, următoarea declarație:

"În concordanță cu înțelegerea privind România, la care au ajuns miniștrii de externe ai Uniunii Sovietice, Marii Britanii și Statelor Unite, în timpul întâlnirii lor de la Moscova, din decembrie 1945, o comisie alcătuită din A.I. Vîșinski, ambasadorul Averell Harriman și Sir Clark Kerr, a avut la București consultări cu regele Mihai și cu membri ai actualului guvern român. Ca rezultat al acestor discuții și în vederea ducerii la îndeplinire a prevederilor de la Moscova:

1) reprezentanții Partidului Național Țărănesc și Partidului Liberal au fost incluși în guvernul român;

2) guvernul astfel remaniat a declarat că vor fi ținute, cât mai devreme cu putință, alegeri libere și corecte, la care să aibă dreptul de a lua parte și de a depune liste toate partidele democrate și antifasciste;

3) guvernul a dat asigurări privind libertatea presei, cuvântului, religiei și întrunirilor."

"În aceste împrejurări, reprezentanții Statelor Unite în România, acționând potrivit instrucțiunilor primite de la secretarul de stat, au transmis, la 4 februarie 1946, președintelui Consiliului de Miniștri, următoarea notă:

"Guvernul Statelor Unite ale Americii a luat notă de comunicatul din 8 ianuarie 1946 adresat de către președintele Consiliului de Miniștri, dr. Petru Groza, ambasadorului William Averell Harriman, conținând o declarație a guvernului român, făcută la ședința Consiliului de Miniștri, din 8 ianuarie. Potrivit acestei

declarații, Consiliul de Miniștri considera indispensabil ca:

1) alegerile generale să fie ținute în cel mai scurt timp posibil;

2) libertatea acestor alegeri să fie asigurată; ele să se desfășoare pe baza votului universal și secret, cu participarea tuturor partidelor democratice și antifasciste, care să aibă dreptul de a prezenta candidați;

3) libertatea presei, cuvântului, religiei și întrunirilor să fie asigurată.

"Guvernul Statelor Unite a fost înștiințat de conversația care a avut loc, la 9 ianuarie, între președintele Consiliului de Miniștri și ambasadorii american și britanic. S-a luat notă de expunerea orală a declarației făcute anterior, de președintele Consiliului de Miniștri care prevedea:

1) toate partidele politice reprezentate în guvernul român să aibă dreptul de a participa la alegeri și de a depune liste de candidați;

2) analizarea procedurii de votare și de numărare a voturilor se va face în prezența reprezentanților tuturor partidelor politice care fac parte din guvern;

3) toate partidele politice care fac parte din guvern trebuie să aibă parte de aceleași spații de difuzare, pentru a-și face cunoscute opiniile politice;

4) toate partidele politice reprezentate în guvern au drepturi egale de a tipări, publica și distribui propriile ziare și materiale politice; spațiul de tipărire va fi distribuit pe baze echitabile;

5) toate partidele politice reprezentate în guvern au dreptul de a organiza asociații și a ține mitinguri; li se vor crea condiții în acest scop;

6) Consiliul de Miniștri se va consulta cu reprezentanții partidelor politice, pentru a ajunge la un acord în ceea ce privește garantarea libertății presei și a cuvântului, ca și problemele referitoare la întocmirea legii electorale și desfășurarea alegerilor.

"Guvernul Statelor Unite a mai luat notă de afirmația conținută în declarația guvernului român, că miniștrii de interne, justiție, ai culturii și propagandei vor fi însărcinați cu ducerea la îndeplinire a prevederilor cuprinse în declarație.

"Din afirmațiile președintelui Consiliului de Miniștri rezultă că miniștrii respectivi nu vor acționa independent, ci sub controlul direct al întregului guvern. Deși acești miniștri vor avea sarcina să asigure din punct de vedere tehnic ducerea la îndeplinire a deciziilor, guvernului român remaniat îi va reveni principala răspundere pentru satisfacerea și apărarea intereselor tuturor partidelor politice participante la scrutin. Cât despre decizia de a ține alegeri în cel mai scurt timp posibil, guvernul Statelor Unite așteaptă cu încredere ca pregătirile să fie făcute cât mai repede cu putință și speră ca alegerile să se desfășoare la sfârșitul lui aprilie sau la începutul lunii mai a acestui an.

"Pe baza asigurărilor cuprinse în declarația guvernului României și conchizând că expunerea orală făcută de primul ministru, așa cum a fost înfățișată mai sus, reflectă intențiile guvernului român, guvernul Statelor Unite este pregătit să recunoască guvernul României".

Pot fi numite toate acestea un simplu joc murdar? Știau, oare, președintele Truman, secretarul de stat Byrnes și ambasadorul Harriman că prin semnătura lor răpeau libertatea unei națiuni? Era acesta doar un târg de geambași politici, așa cum toți cuceritorii procedau, încă de pe vremea faraonilor?

Nu cred că a fost vorba chiar de o astfel de josnicie. S-a întâmplat ca totul să fie o catastrofă pentru România și un dezastru pentru America, dar eu, care nu sunt nici naiv, nici indulgent în ceea ce privește aspectele ce țin de libertate, cred că declarația americană, făcută într-un adevărat Dunquerque diplomatic, în care resursele noastre nu erau mult mai mari decât ale englezilor în 1940, a fost tot ceea ce americanii au putut face. Oricum, în acea lună februarie, pentru România se întrezărea o oarecare șansă, una dintr-o sută, dar cam atât obțin de obicei popoarele din Balcani, cu tristețe trebuie să o spun. Aceasta a fost tot ceea ce America a putut atunci da.

Ca un rezultat al înțelegerii, au reapărut ziare ale opoziției, au fost programate mitinguri, organizațiile partidelor au fost reînființate speranțele amorțite au revenit la viață. Primăvara este

deosebit de frumoasă în România. Timp de mai bine de o mie de ani, plini de tristețe, primăvara a adus întotdeauna o rază de bucurie pentru oropsiții români. Primăvara lui 1946, care venea după conferința de la Moscova și după intervenția Americii, aducea o oarecare speranță că, în ciuda înghețului moscovit, vor înflori și câmpurile și libertatea pentru ei. Dar s-au deschis oare, cu adevărat, florile libertății pentru români?

Comuniștii își terorizează rivalii

După cum era și firesc, activitatea politică anticomunistă fățișă a reînviat în primăvara lui 1946. Forma exterioară a acordului de la Moscova și solemnele angajamente privitoare la libertatea politică, pe care le făcuse guvernul comunist în legătură cu aceasta, dădeau de înțeles că o acțiune a opoziției ar fi posibilă. Într-adevăr, acesta era întregul sens al acordului. Dacă opoziția nu era acceptată, întreaga acțiune se dovedea o farsă, cum s-a și întâmplat de altfel. În România erau prevăzute alegeri, iar alegerile nu au nici un sens dacă nu participă la ele mai multe partide. Un astfel de partid - într-adevăr cel mai important - a fost Partidul Național Țărănesc, condus de Iuliu Maniu și Ion Mihalache.

Maniu era bolnav, așa că povara campaniei electorale a căzut pe umerii lui Mihalache. Una din primele sale aventuri a fost o călătorie în Moldova și Bucovina, unde intenționa să ia cuvântul la mici mitinguri sau conferințe. M-am decis să-l însoțesc ca reporter pentru a putea studia "noua democrație" a lui Vîșinski, chiar de la sursă. Ca american, am vrut să văd dacă semnătura Americii pe un document ce promitea libertăți civile avea vreo importanță. Am vrut, de asemenea, să văd cât de departe pot merge Moscova și agenții ei comuniști în violarea angajamentelor. Și am văzut.

Multe din întrunirile lui Mihalache au avut loc în case particulare sau mici sedii de partid, constituind primii pași în refacerea unei organizații politice care nu avusese dreptul să funcționeze timp de opt ani. În acea perioadă, România se angajase în două războaie, pierduse mult teritoriu, din care recucerise puțin și fusese supusă unei îngrozitoare dictaturi fasciste care a cauzat grave disensiuni și câteva importante trădări și în sânul partidului. În cele din urmă, țara trecuse sub controlul unei armate de ocupație care dorea chiar "sufletele oamenilor". Apăruseră unele dezacorduri și certuri, în

interiorul partidului, care trebuiau aplanate. Călătoria lui Mihalache a fost o parte din marea încercare de a scoate o națiune nefericită și destul de demoralizată din ruinele războiului, ale despotismului, ale brutalelor grozăvii de masă și de a o conduce spre democrație. A fost un turneu de propagandă. Desigur, pentru a pune bazele unui partid democratic, Mihalache a trebuit să repună în drepturi, în fiecare oraș vizitat, organizațiile locale de partid, cu adevărat democratice, care existaseră odinioară. Și, pentru a fi o adevărată călăuză pe drumul democrației, a trebuit să facă totul într-o manieră democratică. De la început până la sfârșit, s-a dovedit a fi unul dintre cei mai democratici lideri de partid pe care i-am cunoscut. Dar călătoria s-a transformat într-o aventură palpitantă și chiar periculoasă.

Am auzit mulți americani, considerați înțelepți, exprimându-și în conferințe și emisiuni radio sentimentul că, din moment ce nu a fost niciodată prea multă democrație în România, am putea foarte bine să lăsăm această țară pe mâna tiranilor sovietici. Dacă Vîșinski a folosit metode dictatoriale în tratarea românilor, sau polonezilor, sau bulgarilor, "asta e tot ce merită oricum aceste popoare, pentru că metodele acestea sunt la fel de bune ca toate acelea pe care le-au cunoscut ei vreodată", ar spune unii americani. "Printre niște prieteni buni ca noi americanii, britanicii sau rușii, ce contează puțin mai mult despotism și câteva închisori sau lagăre în plus, pentru ignorantele popoare balcanice!", exclamă unii impertinenți. O astfel de atitudine îmi pare mai mult decât perfidă, deoarece, într-o largă experiență personală, am descoperit la mulți bărbați și femei din statele balcanice mai mult devotament în slujba luptei pentru democrație decât în toate celelalte țări și nu pot să-mi imaginez multe lucruri mai nedemne de niște americani loiali decât ponegrirea prietenilor noștri democrați din România, care încearcă să facă, pentru îndelung asupritul lor popor, ceea ce marii noștri lideri, americani și britanici, au făcut pentru națiunile noastre.

Nu pretind că toate eforturile dramatice făcute de politicienii din Est în lupta lor împotriva reacțiunii au fost cele mai potrivite, nici chiar faptul că anumiți șefi politici cu intenții nobile și programe frumoase nu s-au dovedit autocrați sau corupți. Dar la fel s-a

întâmplat și cu unii lideri din America, ori din Anglia. Mult încercatele națiuni din Europa de est, care după ce au purtat timp de secole jugul imperiilor străine și al tiraniei autohtone au început o luptă extraordinară pentru guvernarea poporului prin popor și pentru popor, merită simpatia Americii și nu disprețul ei. Ele nu au fost niciodată mai vrednice de această simpatie decât acum, când luptă împotriva unui absolutism distructiv, terorizant, susținut de un imperiu gigantic și agresiv.

Micul grup al lui Mihalache avea în componență opt oameni, dacă îi includem și pe șoferii celor două mașini ale noastre. Într-una dintre ele, un modest taxi de București, era Mihalache, apoi un alt lider al Partidului Național Țărănesc, conștiinciosul șofer-proprietar și eu. M-am pomenit împreună cu șeful Partidului Național Țărănesc, ocupând spațioasa banchetă din spate a unui Chevrolet american, model 1939. Gratiile din fața radiatorului lipseau, fapt ce dădea motorului înfățișarea unui câine de vânătoare cu gura deschisă și cu toți dinții lipsă. La început, am crezut că se afla într-o stare de uzură generală și anticipam tot soiul de necazuri, înainte să o fi pornit pe drumurile desfundate ce duceau spre Bucovina și înapoi, dar temerile mele erau nejustificate. Niște gratii fanteziste par să nu aibă nimic de-a face cu eficiența unei mașini în România. Roțile s-au dovedit excelente, deși erau vechi, iar motorul eficient, deși zgomotos. Șoferul avea grijă de tot, cu afecțiunea și grija proprietarului unui cal de curse. Aceasta era singura lui sursă de venit și părea să fie una foarte bună. Într-un automobil particular mai mic, din spatele nostru, se afla șeful unei organizații locale de partid din Suceava, unde urma să aibă loc prima adunare. În afara șoferului, mai avea alături de el doi prieteni apropiați.

Am părăsit Bucureștiul la ora 6 dimineața și, la început, am dormit vreo două sau trei ore, nefiind incomodat de drum deoarece, un timp, am călătorit pe una din cele mai bune șosele ale României. Din când în când mă trezeam și-l vedeam pe distinsul meu coleg de banchetă, fost prim-ministru și președinte al Partidului, picotind. Pe la amiază, ne-am oprit pe șosea pentru a lua prânzul ce consta din pâine albă de casă, brânză proaspătă sfărâmicioasă, care semăna

puțin cu brânza olandeză făcută de femeile din vest - poate fiicele lor o mai fac și azi - și șuncă de casă fiartă, încă nerăcită complet. În aparență, toate proveneau din gospodăria lui Mihalache. Prietenii mei și noile mele cunoștințe erau bine dispuși. Mihalache a relatat câteva amintiri politice, din care știa o mulțime și nici unul nu ne puteam imagina, după jovialitatea sa convingătoare, că ne aflam într-o țară ocupată, suferind o crudă persecuție politică, țară care se îndrepta spre dictatura proletariatului. În timp ce se spuneau glume și se făcea haz, nici unul nu bănuia ce mare pericol ne aștepta. Continuându-ne drumul, după prânz, spre partea de nord-est a României, treceam în diverse orașe și orășele, pe lângă soldați ruși și pe lângă o parcare largă de tancuri mari, rusești. Eram adesea opriți de patrule românești, dar după prezentarea actelor nu întâmpinam nici o dificultate. În orașul Bacău, aflat în partea de nord a Moldovei, ne-am oprit, la începutul după-amiezii, pentru a lua niște răcoritoare și am întâlnit câțiva lideri ai Partidului Național Țărănesc. Ba chiar am făcut o scurtă vizită la modestul sediu local al partidului, care cuprindea două sau trei camere, una din ele prevăzută cu bănci, estradă și masă, putând găzdui o audiență de vreo 150 de persoane. După aceea ne-am făcut din nou plinul la mașină și am plecat în grabă spre Succava, unde speram să ne petrecem noaptea. Am sosit tocmai după lăsarea întunericului și am fost conduși în casa unui șef politic local de către orășenii care ne aștepta-seră la colțul unei străzi. Gospodăria părea să fie destul de vastă și casa curată, mai degrabă mică, dar am fost generos tratați de o gazdă care a făcut totul pentru a ne simți confortabil. Totul m-a făcut să mă gândesc la o echipă de evanghelizare sau la un preot care avea în grijă mai multe parohii și alerga de la una la alta.

Cina noastră, care consta dintr-un fel de meniu pe care o bună gazdă românească îl servește întotdeauna, a decurs cam în felul următor: înainte să ne așezăm la masă am fost serviți de pe o tăviță cu un aperitiv conținând bucățele mici de pâine, brânză, bucăți mici, crocante de slănină și chifteluțe. Toate acestea erau puse pe scobitori și așezate în picioare, ceea ce putea da impresia că un porc spinos era trecut prin fața fiecăruia. Pe o altă tavă, se aflau pahare

mici umplute cu o băutură locală, numită țuică. Fiind destul de reținut, din obișnuință și din convingere, eu nu am băut țuică, dar probabil că m-am înfruptat prea mult din brânză, chifteluțe și felii de slănină, ispitit în continuare de aventura acrobatică pe care o reprezenta transferarea lor, cu scobitoarea subțire, de pe tavă înspre gura mea. Până când cineva reușește să dea gata primul fel al unei cine românești, e prea sătul pentru a se înfrupta din adevărata masă care, de obicei, se dovedește a fi foarte copioasă. Dacă bine-mi aduc aminte, grupul nostru a consumat în acea confortabilă, deși aglomerată, sufragerie: supă, pește, carne de porc, cartofi, mazăre, murături, pere, mere și o prăjitură excelentă, totul culminând cu câteva ceșcuțe de cafea turcească. Am înțeles prea bine de ce zeci de ani de pastorat politic l-au privat pe Mihalache de siluetă.

După ospățul, la care șoferul și-a avut partea sa, egală cu a noastră, deși el a mâncat în bucătărie, grupul nostru a fost distribuit pentru noapte în diferite camere. Eu am avut onoarea de a împărți cu Mihalache și tovarășul său politic ceea ce sunt sigur că era camera principală, prevăzută cu două paturi bune și o sofa. Într-una din camerele vecine, dormeau patru din membrii familiei.

Dimineața devreme am intrat în bucătărie să mă spăl, și acolo, o țărăncuță angajată ca servitoare, mi-a turnat apă dintr-un ulcior, deasupra unui lighean. Mi-a oferit, de asemenea, o bucată mare de săpun și la sfârșit mi-a întins un prosop țesut în casă, curat, alb, frumos brodat. M-am bucurat de atenție și, din moment ce acționam în fața unei asistențe, depuneam eforturi deosebite pentru a-mi spăla gâtul și urechile. Îmi dădeam seama că reprezentam America și doream să fac cinste țării mele. După aceasta m-am așezat pe un taburet și am fost bărbierit de un tânăr pe care amabila noastră gazdă îl chemase în acest scop. Acest lux nu îmi fusese destinat mie personal. Eu doar profitam de un serviciu care fusese pregătit pentru a onora un fost prim-ministru și un îndrăgit șef politic. Cred că Mihalache merită din plin tot respectul cu care era înconjurat. În cele din urmă, după cum am observat, frizerului i se dădură 50 de lei pentru bărbierirea întregului lot și el păru satisfăcut cu acest câștig neașteptat, obținut chiar înainte de a-și începe ziua de lucru.

Gazda nu fusese reținută prea mult și musafirii fuseseră încântați, deci toată lumea părea să fie mulțumită de tratația matinală a bărbieritului.

După aceasta, am luat un mic dejun românesc obișnuit, foarte gustos, care a fost alcătuit dintr-o ceașcă de cafea cu lapte, pentru fiecare persoană, și o foarte bună prăjitură cu brânză, de un cafeniu deschis la culoare, numită cozonac. Luasem numeroase astfel de mici dejunuri și totdeauna mi-au plăcut, dar mereu mă minunez de faptul că gazda, deși deosebit de generoasă, doar uneori îți oferă o a doua ceașcă de cafea cu lapte. Deși la prânz și seara te tot îndeamnă să mai servești din fiecare fel, până când ești complet ghiftuit, se pare că o lege românească nescrisă spune că o cană cu lapte ajunge dimineața.

După micul dejun, am ieșit cu o cunoștință din partea locului, pentru a vizita extraordinarele biserici și mănăstiri ale atrăgătorului orășel Suceava, și am fost impresionat să descopăr ce important centru istoric fusese acesta. Pe un deal magnific se aflau ruinele unei cetăți românești, veche de secole, iar răspândite prin oraș se aflau instituțiile religioase care au hrănit spiritul românesc și au întărit mândria românească de sute de ani. Am observat țărani bine îmbrăcați, unelte bune de gospodărie, materiale de bună calitate și, auzindu-i pe oamenii de la orașe și sate vorbind românește, eram uimit, pentru a suta oară, să văd demonstrarea faptului că pe căi misterioase soldații romani din Macedonia și comercianții din Asia au creat odinioară o națiune latină, tocmai aici în nord, printre triburi barbare nomade. Slavi în stânga lor, slavi în dreapta lor, slavi în fața lor, slavi în spatele lor, toți îi atacau fără preget, dar acei latini au rămas aici. Ei sunt supuși acum celei mai mari presiuni din întreaga lor istorie, dar o înfruntă cu o rezistență caracteristică latinilor, egalând-o pe cea a timpurilor trecute, când voievozii români ridicau în Bucovina cetăți și biserici.

Ședința organizatorică a lui Mihalache trebuia să se țină în cea mai mare sală a orașului, începând cu ora unsprezece. Delegați ai țăranilor urmau să vină din toate satele dimprejur. Cu o oră înaintea începerii ședinței, m-am plimbat prin oraș, cu un prieten, pe care

mi-l făcusem de curând, vizitând seminarul teologic și piețele. Am văzut pancarte de propagandă comunistă, puse pe afișiere enorme lângă piața principală. Ele înfățișau muncitori fericiți, locuind în case minunate, lângă fabrici prospere, țărani sănătoși și bine îmbrăcați strângând recoltele, cu zâmbete fericite. Intelectuali distinși, lucrând în birouri care, mână în mână cu muncitorii și țăranii, se îndreptau către paradisul pământesc promis de comunism. Nu pot decât să spun că imagini similare decorează întreaga Europă de est, de la Varșovia până la Munții Rodopi în Bulgaria, de unde poți arunca o privire către Marea Egee. Inspiratorii acestor afișe sunt foarte dornici de a pătrunde dincolo de lanțul Rodopilor și de a duce acel paradis și în Grecia. Oricum, nu chiar totul pe acea pancartă era atât de idilic, căci, iată, un afiș proaspăt, scris de mână, caracteristic lumii comuniste, tocmai fusese lipit alături. În el, unii dintre liderii întâlnirii ce fusese planificată pentru acea zi erau în mod furios înfierați ca fasciști, opresori, exploatatori și persecutori ai muncitorimii. Aveam sentimentul că se apropia furtuna și nu a trebuit să aștept mult timp, până când impresiile mi-au fost confirmate.

Nevrând să apar la ședință în compania politicienilor, nu m-am întors la casa gazdei noastre, ci am luat-o direct spre sala de ședințe, în mijlocul căreia am ocupat un loc. Nefiind din oraș, am atras atenția unora și, într-un mod misterios, pe care nu pot să-l înțeleg, chiar înainte de a deschide gura, eram ghicit că nu eram român. Ca urmare, țăranii delegați, șezând alături de mine, s-au strâns în jurul meu și au început să-mi pună întrebări. Aflând că eram american, unii, care fuseseră în America, îmi vorbeau într-o engleză foarte proastă, în timp ce alții puneau întrebări în limba lor, la care eu răspundeam într-o română nici ea prea strălucită. Asemenea conversații constituiau partea plăcută a muncii mele de jurnalist și eram bucuros să aflu prin contact direct ce credea această categorie de oameni despre situația țării. Din lunga conversație, variată și deschisă, am avut impresia că gândeau cam în același fel în care ar fi gândit și vecinii mei din Kansas, sau vecinii fratelui meu din Wisconsin, în circumstanțe similare. Se plângeau de teroarea

exercitată de forțele de ocupație rusești și de guvernul României. Vorbeau despre primarii impuși ce-și terorizau satele, de afaceri economice proaste, discriminare, favoritism, brutalitate. Erau împotriva comunismului, care considerau că-i va deposeda de pământ și-i va face pe toți componenți ai unei mase strict supravegheate, la ordinele unei oficialități capricioase.

Nu erau nehotărâți, proști sau timizi; știau exact ce nu voiau și protestau fără ocolișuri. Iar ceea ce nu voiau era guvernul în funcție. De asemenea, ei știau cel puțin un lucru pe care-l voiau, și acesta era libertatea, libertatea de a scăpa de toate problemele, inclusiv de recoltele sărace și de prețurile ridicate, dar în special, libertatea de a scăpa de guvernul Groza. Ei nu și-au însușit aceste idei ca rezultat al vreunei propagande, deoarece nu auzeau decât propaganda guvernului. Aceasta era prima ședință politică a opoziției la care participau, în ultimii opt ani. De la radio, din ziare, de la vorbitori ocazionali și de la funcționarii din satele lor, ei nu auzeau nimic altceva decât lucruri minunate despre Groza și guvernul său.

Scena mi se părea fundamentală și clasică, aproape biblică. Oamenii aceștia, cu mâinile înăsprite, săraci, îmbrăcați modest, care parcurseseră kilometri întregi pentru a asista la această ședință, venind de la corvoadă și întorcându-se înapoi la ea, erau cu siguranță întruchiparea perfectă a omului de rând. Îmi aduceau aminte de Amos, părăsindu-și turmele pe înălțimile pustii și bătute de furtuni din Iudeea, spre a urca pe Bethel, într-o călătorie de o jumătate de zi, pentru a spune capilor obștii, care se aflau acolo, inclusiv marelui preot, că regimul era urît de oameni și îl jignea pe Dumnezeu, a cărui voință, spunea tot Amos, era ca dreptatea să se reverse în lume ca și apele, iar bunătatea ca un șuvoi nestăvilit. Cam asta doreau și acești țărani. Erau sătui de atâta minciună și prefăcătorie; detestau constrângerea și nedreptatea exercitate asupra lor de un mic grup format din semenii lor nedemni care-și căutau avantaje personale, punându-se în serviciul unui imperiu străin.

Am fost surprins când trei jandarmi, ocupând două locuri în spatele meu, au intrat și ei în vorbă. Din moment ce erau angajații guvernului Groza, ei au respins afirmațiile acestor țărani care

reprezentau opoziția. Polițistul care participa, cu deosebire, la discuție, era un tânăr destul de îndatoritor, ale cărui comentarii erau lipsite de înverșunare sau amenințări. El nu le-a spus nicidecum țăranilor că-i va trimite pe toți la închisoare, dar a încercat să-i convingă, ca și pe mine, de altfel, că se înșelau. Părea mai degrabă că se scuza pentru prezența sa, căci avea impresia că eu aș putea să cred că el a intervenit în cadrul unei ședințe politice, violând astfel convenția de la Moscova. A insistat că era prezent doar ca cetățean român. Vorbind cu destulă francheță despre trecutul său, el a mărturisit că era un comunist din orașul Galați, că fusese exmatriculat din liceu ca agitator și lăsă să se înțeleagă că își devotase întreaga viață cauzei comuniste.

Totuși, a adăugat el cu cinism și naivitate, încerca, în primul rând, să-și câștige existența și a afirmat că nici un om nu era, cu adevărat, însuflețit de vreun alt motiv. Intervenția lui, și în special această ultimă formulare cam seacă, a stârnit comentarii pline de indignare. Țăranii l-au asigurat că era complet deplasat și că singurul scop al ședinței era de a promova democrația și nu interesele vreunui șef politic. Cititorul însuși poate să judece, probabil în conformitate cu propria sa filosofie, care dintre ei era mai naiv: țăranii necultivați sau polițistul semidoct, de la oraș. În orice caz, eram destul de satisfăcut văzându-i pe țărani însuflețiți de o asemenea fervoare morală, puși pe iscodirea unui jandarm înarmat care ar fi putut să-i aresteze imediat și să-i arunce în închisoare. Poate că, mai târziu, a și făcut-o.

Ora la care ședința trebuia să înceapă trecuse demult. S-a făcut apoi unsprezece și jumătate și se apropia ora douăsprezece, dar nici un vorbitor nu apăruse. Oamenii, simțind că se punea ceva la cale, au devenit nerăbdători, iar eu, la rândul meu, curios. Era cât pe ce să mă ridic și să ies să văd de ce nu mai apărea Mihalache, în costumul său popular alb, când un tânăr sări pe scenă și începu să-i critice pe "domnii de la București". Părea să fie un semnal dinainte stabilit, și imediat un adevărat balamuc se dezlănțui în sală. Fete și băieți, risipiți prin sală și, mai cu seamă, în spatele celor trei jandarmi, s-au urcat pe bănci și au început să strige: "Trăiască Petru

Groza! Jos Iuliu Maniu! Jos Ion Mihalache! Jos Partidul Național Țărănesc! Jos boierii! Trăiască Stalin! Trăiască eliberatorii noștri sovietici!". Patru sau cinci tineri s-au dovedit deosebit de eficace în fluierături, ducându-și fiecare două degete la gură. O tânără provocase, de asemenea, o mare hărmălaie țipând și gesticulând. Era, într-adevăr, o acțiune pregătită cu grijă. Zurbagiii fuseseră trimiși în sală de Partidul Comunist, pentru a întrerupe mitingul lui Mihalache. Acesta aflase de complot și drept urmare, nu apăruse. Nu anticipasem nici eu întorsătura. Cea mai mare parte dintre cei pe care îi văzusem în sală erau simpli țărani. Dar, se pare că era nevoie doar de o neînsemnată minoritate, pentru a împiedica ținerea unei întruniri. Am numărat cu grijă și mi s-a părut că în acea fierbere nici măcar o persoană din zece, dintre cele cinci sute prezente în sală, nu era în slujba lui Groza. Nu-i dibuisem de la început, pentru că erau deghizați în haine țărănești. Eram mai degrabă tulburat, când au început manifestările huliganice, dar și curios să văd cum vor reacționa adevărații țărani. La început au fost indignați și răspundeau la provocări, - iar unii păreau chiar gata să-i scoată afară pe necioplițti. Dar unele avertismente din fundul sălii, i-au descurajat și, după un timp, cu uimire mai întâi, iar apoi cu dezgust, au început să părăsească sala.

Fusese o demonstrație patetică despre felul în care "noua ordine" era pe cale să se instaureze. Tinerii aceia sălbatici, deghizați în țărani, care fluierau cu degetele și încercau să zădărnicească o întrunire aflată sub protecția unui acord internațional, făcând toate acestea cu aprobarea directă a guvernului lui Groza și potrivit unei conspirații dinainte puse la punct, erau prototipul "omului nou". Tinerele orășence, educate într-o organizație "progresistă" să adreseze injurii unor țărani cumsecade ce munceau din greu, fetele care, încălcând orice regulă de comportare civilizată, își băteau joc de tradiții, incitând la ură, erau și ele întruchiparea noului model feminin al comunismului.

Când țăranii părăseau nemulțumiți sala își șopteau unul altuia: "Ce belea ne-a mai adus și Groza pe cap!", dar murmurele lor erau acoperite de urletele golanilor: "Trăiască Stalin!". Mitingul opozi-

ției, a cărui desfășurare fusese garantată în mod solemn, prin semnătura lui Molotov la Moscova, era acum împrăștiat în numele lui Stalin. Pe măsură ce părăseau sala, țăranii se grupau afară, într-o piață învecinată, unde câțiva studenți denunțau, prin discursuri înflăcărate, metodele dictatoriale ale guvernului "de largă concentrare democratică". Au fost însă copios fluierați de huliganii lui Groza și chiar împinși de pe scaunele pe care se urcaseră. Între timp, mulțimea începuse să se împrăștie și, cu toate că nu aveau loc acte de violență, polițiștii - dintre care unii participaseră activ și zgomotos la turbulenta demonstrație - au arestat un grup de studenți, cu toții susținători ai lui Maniu. Dar nici unul dintre bădăranii care au pus la cale conspirația împotriva legii și ordinii, care au tulburat liniștea și au suprimat libertatea civică, nu a fost molestat în vreun fel. Ei erau "eroii poliției, guvernului și ai democrației". Unii dintre dânșii găseau o deosebită plăcere în a-mi răcni în față: "Jos cu reacționarii americani!". Încă o dată mi-am dat seama care era de fapt principiul de bază al guvernului polițienesc al lui Groza: "Trăiască Stalin - jos reacționarii americani".

După prânz, care mi s-a părut mai degrabă insipid, din cauza actului flagrant de huliganism la care asistasem, delegații țărani s-au retras într-o cămăruță, iar Mihalache le-a ținut un discurs menit să le ridice moralul. Dar acest discurs nu era decât o palidă consolare pentru mitingul ratat și sunt sigur că țăranii au plecat spre casă demoralizați și aproape intimidați. După această scurtă și nepretențioasă conferință, grupul de politicieni itineranți, însoțiți de un corespondent american, a plecat spre Rădăuți, un oraș situat la 50 de mile spre nord-vest. Am fost hurducați în mașini, în timp ce străbăteam străzi desfundate, îndreptându-ne, prin amurgul ce se preschimba în întuneric, către o așezare străveche, situată la granițele unui imperiu ce deținea a șasea parte din suprafața pământului și se întindea până aproape de Alaska. Se făcuse târziu și se întunecase când am ajuns la Rădăuți și am simțit că ne aflam la un punct terminus, dar care era acesta, n-o puteam spune.

Atrăgătorul oraș Rădăuți pare să fi fost, în vechime, un centru al românismului, chiar mai important decât Suceava, având cele

mai îndrăgite mănăstiri din întregul regat. Am fost primiți cu aceeași ospitalitate ca și în ziua precedentă. Nimerind după ora nouă seara la o familie care nu fusese prevenită de vizită, ni s-a oferit, fără prea multă întârziere, o masă bogată și foarte gustoasă, după care am fost îndemnați să ne odihnim în niște paturi cu adevărat confortabile. M-am mândrit multă vreme că am o soție plină de calități, în stare să facă față oricărei situații, dar mă întreb dacă ar putea să aibă grijă cu atâta succes de zece musafiri atît de înfometați ca noi, care i-am călcat pragul după ce toate magazinele fuseseră închise. Și nu numai că am fost încântați de grija deosebită pe care ne-a arătat-o neobișnuit de frumoasa noastră gazdă, dar în ziua următoare mi-a arătat desene ale fiicelor ei, de patru și șase ani, și mi-a îngăduit să le ascult recitând poezii. Ba chiar a fost de acord să-mi dea câteva din desenele lor preferate, ca să le trimit nepoților mei în Boston. M-a apucat frica gândindu-mă la viitorul acestor micuțe!

Dimineața devreme, după ce mi-am băut cafeaua cu lapte, o singură cană ca de obicei, însoțită de deliciosul cozonac, am ieșit pentru a hoinări de unul singur în oraș. Am fost mirat să descopăr că principalul sediu al Partidului Comunist se afla alături de locuința gazdei noastre, și mirarea mea a crescut văzând că intră în curte vreo jumătate de duzină din chiar tinerii care, cu o zi înainte, jucaseră rolul principal în spargerea adunării lui Mihalache, de la Suceava. Ei sosiseră în timpul nopții, cu camioanele puse la dispoziție de guvern, și păreau să se pregătească pentru a îndeplini aceeași operațiune ca și cea de la întrunirea precedentă. Când i-am văzut întâia oară, intrând în curte la comuniști, erau îmbrăcați în haine civile. Evident, erau băieți de la oraș, neavând mai mult de-a face cu agricultura decât Joe Louis cu ceasornicăria. Păreau a-și fi ales hainele cele mai potrivite rolului conspirativ pe care erau plătiți să-l joace. Mai mult ca sigur au apărut, mai târziu, în haine țărănești și cu căciuli în cap. Dar nici ei, nici tovarășii lor comuniști n-au reușit să împrăștie adunarea de la Rădăuți, pentru că aceasta era mai bine organizată și pentru că prefectul orașului, cândva liberal, mai păstra reminiscențe ale respectului pentru o elementară decență și

ale credinței față de țară. Țărani, toți unul și unul, formau gărzi ce erau postate în fața clădirii unde avea loc adunarea și nu permiteau intrarea decât delegaților *bona fide* ai Partidului Național Țărănesc, astfel că bătăușii erau excluși. Garda era îndeajuns de puternică pentru a-i învinge pe huligani, dacă aceștia ar fi încercat să spargă poarta. Sala, de mărime mijlocie, era plină de delegați din satele vecine și, după ce președintele local îl prezentă pe distinsul oaspete, Ion Mihalache, a urmat una din cele mai democratice întruniri politice la care am asistat vreodată.

La sfârșitul discursului lui Mihalache, care a fost foarte bine primit, întrunirea a continuat cu alegerea reprezentanților ce urmau să conducă anul următor organizația teritorială. Doi candidați râvneau, fiecare, la președinție: unul mai în vârstă, devotat partidului și bucurându-se de mult respect, celălalt, tânăr, mai dinamic și poate nu atât de demn de încredere. Cel mai vârstnic, care fusese președinte multă vreme și voia să fie reales, își acuza într-un discurs pătimaș rivalul, de instabilitate și excesiv oportunism. Cuvintele pe care le-a folosit erau foarte apropiate de "trădător" și "renegat". La rândul său, tânărul, fără să pronunțe numele cuiva, își încredința ascultătorii că dacă vor să-l aleagă pe el președinte, va fi bucuros să-i conducă, dar dacă nu, se va angaja să lupte alături de ei, ca simplu soldat. Mihalache încerca, dar fără mare succes, să potolească spiritele destul de încinse. A căutat să-i convingă pe cei doi candidați să-și dea mâna, dar a dat greș din nou. Cel mai în vârstă privea problema ca pe una de etică și nu voia să se înjosească strângând o mână pe care o considera mânjită. Mulți dintre delegații țăranilor au luat cuvântul, toți fiind în favoarea reconcilierii, dar preferându-l, în chip evident, pe candidatul mai tânăr. La sfârșit, când toți au spus ce aveau de spus și când opinia generală era destul de clară, s-a trecut la vot, iar candidatul mai tânăr a câștigat cu o majoritate covârșitoare. Atunci, cel mai vârstnic a cedat și și-a schimbat el însuși votul, pentru a asigura unanimitatea. Când totul s-a rezolvat, cei doi și-au strâns mâna, spre bucuria întregii asistențe.

Când am părăsit adunarea și am plecat să luăm prânzul, la care aveau să participe și un număr de mărimi locale, dornice să petreacă

o oră în preajma lui Mihalache, am trecut pe lângă neciopliții ce fuseseră aduși să împrăștie adunarea. Aceștia aruncau sudalme și strigau "Trăiască Stalin!" și "Jos Maniu!", dar nu intenționau, pe cât se părea, să facă uz de forță. În vreme ce mă întorceam agale la casa gazdei mele, țărani din diferite sate se strângeau în jurul meu, pentru a mă îndemna, ca pe un american ce mă aflam, să fac tot ce-mi stă în putință pentru a-și vedea țara eliberată de ocupația străină. Atât de mulți erau cei care insistau să dau glas dorințelor și opiniilor lor, încât conversația noastră lua proporțiile unei demonstrații de stradă și un număr de polițiști bine înarmați ne-au ordonat, tăios, să ne continuăm drumul, întrucât demonstrațiile de stradă erau interzise.

Din păcate, a trebuit să mă despart de acei țărani binevoitori, de la frontiera cu Rusia, bine îmbrăcați, încrezători în forțele proprii și bine informați, înainte de a primi toate informațiile pe care erau nerăbdători să mi le ofere. Aveam impresia că, într-o lume pașnică, ei s-ar îndrepta cu fermitate spre o democrație, cel puțin la nivelul celei din Franța. Nu cred că, din punct de vedere politic, ei sunt cu mult în urma fermierilor danezi din secolul al XIX-lea. După ce am petrecut în Europa o viață de om, îmi dau seama că progresul urmează o traiectorie sinuoasă și sunt conștient că fundamentarea unei adevărate democrații va fi extrem de dificilă, din cauza insuficientei tării de caracter a oamenilor și a unei extreme animozități între partide, în țări precum Spania, Polonia, Ungaria, sau în Balcani. Dar sunt convins că democrația nu este o problemă ce ține de însușirile pe care ți le dă rasa. Asistând la întruniri politice în orașe din România, mi-am dat seama că ele nu sunt chiar atât de diferite de cele din Noua Anglie.

De la reușita întrunire din Rădăuți, am plecat spre Fălticeni, un oraș în nordul Moldovei, unde ne-am petrecut noaptea, și acolo am luat cunoștință de problema evreiască. Românii cu care am stat de vorbă mi-au spus că trei sferturi din populația orașului o reprezintă evreii. În mod normal, evreii dominau zona, controlând politica locală și afacerile și se presupunea că majoritatea ar fi suporteri credincioși ai guvernului Groza, care servea ca agent al Moscovei,

ajutând Rusia să oprime poporul român. Partidul la putere era deosebit de hotărât în a înfiera opoziția, ceea ce însemna că evreii erau deosebit de zeloși în a scanda "Trăiască Stalin!", adică un străin, și "Jos Maniu!", adică simbolul românismului. Se crea prin aceasta o asemenea situație, încât evreii din Fălticeni păreau a se afla în război cu poporul român.

Mai târziu mi-am dat seama că această situație nu era tipică. Evreii din România, ca de altfel peste tot în Europa răsăriteană, se simțeau îndatorați lui Stalin pentru că i-a salvat din ghearele lui Hitler. Deși, în general, evreii au avut de îndurat mai puțin sub Antonescu, decât în orice altă țară ocupată de naziști, mulți au suferit totuși. De asemenea, pentru ei, siguranța zilei de mâine este condiționată de diminuarea antisemitismului, împotriva căruia, după cum credeau mulți dintre dânșii, Rusia lupta cu mai multă hotărâre decât orice altă națiune din lume.

În plus, trebuie subliniat prozaicul fapt că orice negustor sau meșteșugar poate câștiga mai mulți bani trăgându-se de șireturi cu marii granguri decât împotrivindu-li-se, iar în România acești mari granguri se întâmpla a fi rușii sau agenții lor. Din aceste motive, evreii români cooperau din plin cu Rusia și cu regimul prorusesc din România. Ei obținuseră o parte substanțială de putere în orice organizație - fie ea socială, de afaceri sau politică - din țară, de vreme ce astfel de organizații depindeau de guvern și, în România momentului, aproape totul depindea de guvern. În consecință, în afaceri, în poliție, în Frontul Național Democrat, în presă, practic în întreaga administrație, în organizațiile studențești, în sindicate, în activitatea de propagandă, în administrarea nou înființatelor "economate" care erau destinate să aprovizioneze populația cu mărfuri ieftine, în achitarea despăgubirilor de război către ruși și în reorganizarea industriei, evreii au jucat și joacă un rol mult prea însemnat, în raport cu numărul lor.

Nimeni nu va nega că, oameni fiind, evreii au și ei slăbiciuni. Una dintre ele este dorința de răzbunare; alta este abuzul de putere. Nu vreau să sugerez că evreii sunt mai răi, în această privință, decât frații lor creștini, dar ei dau dovadă de aceleași slăbiciuni. Și-au

folosit enorma şi proaspăt dobândita putere în România, susţinuţi de atotputernicul stat sovietic, pentru a îndrepta o serie de nedreptăţi ale trecutului. Au fost atunci unii români care i-au urît pe evrei. Nu ştiu cât de mare le era numărul, dar eu mă simt umilit în demnitatea mea de om să cred că era mare. Ca o reacţie la aceasta, anumiţi evrei începuseră, la rândul lor, să-i urască pe români, cu toate că majoritatea rămâneau credincioşi statului. Sunt obligat să spun acum că mulţi evrei cu care am stat de vorbă în România, nu numai că îi urau pe români, dar se şi temeau de ei. Evreii mi-au spus, în repetate rânduri, că ei nu au nici un viitor într-o Românie liberă şi că toţi vor trebui să părăsească ţara. Repet, aceasta nu este aprecierea mea, ci a celor mai mulţi dintre dânşii. O mare parte dintre aceştia nu se simt acasă aici şi ezită să-şi lege viitorul de cel al românilor. Din acest punct de vedere, trebuie să fie limpede că ruşii şi comuniştii, dându-le evreilor o putere şi o autoritate disproporţionate, au adâncit dezbinarea dintre locuitorii acestei ţări.

Ar putea crede cineva că românii care au fost arestaţi şi bătuţi de poliţişti evrei vor uita asta degrabă şi poate cineva presupune că studenţii români care au fost expulzaţi pentru totdeauna din şcolile româneşti, din cauza activităţir răzbunătoare a unui comitet impus sau dominat de evrei, vor uita asta? Şi este limpede că românii care, zilnic, văd cum presa evreiască murdăreşte imaginea celor mai îndrăgiţi conducători români, înfăţişându-i ca fascişti sau trădători, nu-i vor mai avea multă vreme la inimă pe evrei. De aceea, toţi evreii români cu care m-am întâlnit, în afară de cei legaţi orbeşte de comunism, sunt de acord că antisemitismul creşte în ţară. Şi am întâlnit nu puţini evrei care, în disperarea lor, şi-au exprimat speranţa că Armata Roşie va rămâne acolo pentru o lungă perioadă, cu scopul de a-i proteja faţă de români.

Câţi evrei sunt în ţară, nu pot şti. Ei înşişi, îşi estimează numărul actual la o jumătate de milion. Dacă jumătate de milion solicită unei armate străine să-şi continue ocupaţia în ţară pentru a exercita controlul asupra a 14 milioane de oameni, ce constituie majoritatea etnică, e sigur că cei mai mulţi dintre aceste 14 milioane vor nutri o ură violentă pentru minoritatea care, în adâncul sufletului său,

dorea ca umilirea majorității să continue. Dușmănia pe care rușii și comuniștii au provocat-o între români și evrei, în numele frăției, acompaniată de discursuri furtunoase despre democrație, o depășește pe cea creată de Hitler și va slăbi poporul român pentru mulți ani, deoarece nici un popor nu poate fi mai puternic atunci când o parte a sa va nutri sentimente criminale pentru cealaltă parte a sa. Iar această situație primejdioasă va oferi întotdeauna scuze rușilor, pentru orice fel de intervenție. Comuniștii știu că pot trage nenumărate foloase de aici.

Iar acum, să ne reluăm călătoria: de la Fălticeni am pornit spre București, având de gând să luăm prânzul la Roman și să petrecem noaptea la Bacău, unde patru zile mai devreme făcuserăm o scurtă oprire. La Roman, Mihalache s-a întâlnit cu câțiva conducători locali ai partidului său, într-o casă particulară. După cum era obiceiul, gazdele i-au oferit prânzul, și tot ca de obicei, după ce el a luat cuvântul, colegii săi s-au lansat și ei în cuvântări care nu diferau cu nimic de cele care s-ar fi ținut în America, în împrejurări similare. Se adusese vin fără zgârcenie, ceea ce i-a făcut pe unii dintre meseni să devină limbuți și supărător de nestăpâniți. Undeva, mai la o parte și abia ciugulind câte ceva din bucate, erau așezați câțiva țărani, îmbrăcați în straiele lor sărăcăcioase, de la țară. Doar unul dintre ei a vorbit, ceilalți tăceau.

Ulterior, cineva a raportat poliției secrete ruse că, la acea masă, am stat de vorbă, despre colhozuri, cu unul dintre ei. Poate să o fi făcut; cu siguranță însă că nu mi-aș fi făcut datoria de reporter, dacă lăsam să-mi scape ocazia de a-i întreba despre situația de la sate, despre efectele pe care le-a avut asupra țăranilor reforma agrară a lui Groza și despre sentimentul politic, predominant. Masa s-a dovedit a fi deosebit de utilă din punct de vedere politic pentru organizația locală a Partidului Național Țărănesc, deoarece au fost aplanate câteva divergențe supărătoare, iar câțiva provinciali, care trăiau destul de retrași, au avut ocazia să-l întâlnească pe înțeleptul, impozantul și neînfricatul lor șef.

Fiecare prânz sau cină se prelungește deosebit de mult și nimeni, în aceste condiții, nu se poate încadra în program, așa încât

am intrat în Bacău tocmai când se îngâna ziua cu noaptea. Ne-am instalat la cel mai bun hotel din oraș, după care Mihalache a luat neîntârziat legătura cu liderii locali ai partidului și a fost deosebit de mirat să afle ceea ce ei spuneau. I-au povestit că, înainte cu patru zile, după ce părăsise Bacăul, îndreptându-se spre miazănoapte, comuniștii din oraș, gândind că el se pregătea să țină un miting de masă, pătrunseseră cu ajutorul poliției în sediul partidului și îl ocupaseră pentru o vreme, producând stricăciuni deosebite. Îi molestaseră, de asemenea, pe câțiva membri ai partidului și răspândiseră în oraș un val de teroare.

Toate apelurile, adresate autorităților locale și poliției, au rămas fără rezultat. Persoanele însărcinate cu păstrarea ordinii asistau nepăsătoare, sau chiar participau la încăierare, când sediul era devastat, iar membrii partidului erau agresați. Acesta era cel mai înspăimântător exemplu de conspirație teroristă, între comuniștii înarmați și autoritățile comuniste, pe care băcăuanii îl văzuseră până atunci. Legea fusese încălcată, autoritățile judecătorești sfidate, toate posibilitățile de a îndrepta situația epuizate, iar orașul încăpuse pe mâinile unor neisprăviți. Situația lui Mihalache a devenit și mai stânjenitoare când i s-a adus la cunoștință, de către apropiații săi, că huliganii comuniști patrulau chiar în acele momente prin fața hotelului, gata, credeau ei, să treacă la acte de violență. Mihalache era destul de sceptic în această privință, dar gazdele sale erau speriate. Ei simțeau că nu e puțin lucru să răspunzi de viața unuia dintre cei doi oameni care, la acea vreme, se bucurau de cel mai mare prestigiu politic în România. După ce, pe baza celor spuse de localnici, mi-am făcut însemnări amănunțite asupra faptelor de huliganism, petrecute cu patru zile înainte, m-am hotărât să ies în oraș pentru a lua cina, chiar dacă liderii țărăniști m-au îndemnat la prudență. Decizia mea nu s-a dovedit a fi prea înțeleaptă.

Înainte de a părăsi hotelul, am bătut la ușa lui Mihalache, pentru a-i spune unde urma să merg. Mi-a spus că vine și el. Așa că, nesocotind sfatul celor care simțeau că ar putea fi primejdios, am plecat spre un restaurant, situat nu prea departe, pe aceeași parte a

străzii. Cam zece dintre noi, printre care și prietenii mei locali, intraseră într-un local modest, pentru a lua cina. Cea mai izbitoare figură din grup era un colonel în rezervă, bine făcut, cu o ținută dreaptă, îmbrăcat în civil. Părea vesel și încrezător și mă simțeam aproape în siguranță alături de dânsul, fiind ca și încredințat că numai el singur ar fi putut face față unui număr apreciabil de tineri stalinișți fanatici. Mă înșelam, însă. El ar fi reușit, fără nici o îndoială, să se descurce cu trei sau patru, dar asta nu era de ajuns.

Masa s-a desfășurat într-un mod destul de plăcut și, după ce mâncasem excelente fripturi de porc, am ajuns la cafea. Între timp, restaurantul se umpluse de oameni obișnuiți, unii flămânzi, alții care păreau doar curioși, iar câțiva care mă priveau destul de dușmănos. La o masă mică, din apropierea noastră, stăteau doi membri ai poliției secrete. Atmosfera părea puțin încordată - cel puțin eu așa o simțeam și într-adevăr, în clipa când se aduceau cafelele la masă, o bandă de huligani a atacat restaurantul, întâmpinând rezistență din partea unor tineri susținători ai lui Mihalache, pe care șeful organizației locale îi chemase, tocmai în acest scop. Ferestrele au fost sparte, ușile trântite la pământ, sticlele au început să zboare prin aer, scaunele se transformau în măciuci. Confuzia a sporit când atacatorii s-au năpustit spre masa lui Mihalache, care era așezată în fundul încăperii. Nu ne-a rămas prea mult timp pentru a ne ridica și a lua o hotărîre. Înconjurat îndeaproape de oamenii lui credincioși, Mihalache s-a îndreptat spre ușa din spate, iar eu am decis să-l urmez.

Într-un moment de avânt, mă gândisem să rămân în restaurant, să văd ce vor a-mi face acei nelegiuiți, dar prudența de jurnalist m-a îndemnat să rămân alături de omul care fusese ținta principală a atacului, pentru a vedea ce se va întâmpla cu dânsul. N-aș putea jura, bineînțeles, că această prudență jurnalistică nu era însoțită de o vie dorință personală de a nu mă alege cu capul spart. Când vedeam acele scaune zburând și sticlele sfărâmându-se în scăfârliile oamenilor, sunt sigur că simțeam o ușurare la gândul că țeasta mea rămăsese neatinsă.

În orice caz, când Mihalache și însoțitorii lui au ieșit prin ușa

îngustă a restaurantului și au traversat o alee, ajungând la poarta din dosul curții, eu mă aflam nu cu mult în urma lor și am împărtășit din plin neliniștea de a descoperi că poarta din spate era deja blocată de bandiții comuniști. Aceștia își plănuiseră bine acțiunea, înconjurând întreaga clădire; dar și noi aveam buni strategi locali, familiarizați cu terenul. Ne-au condus peste un gard înalt, pe o scară îngustă cc scârțâia, de-a lungul unui coridor exterior, peste un zid solid ce despărțea două case, până ce, printr-un alt culoar, am ajuns în apartamentul unei persoane necunoscute. Când am intrat, fără să întrebăm pe cineva, zgomotul crescuse, bătaia se întețise în restaurant și s-a auzit o împușcătură. Am stins repede toate luminile și am rămas într-o liniște profundă, așteptând să vedem ce se mai întâmplă. A trebuit să așteptăm mult, dar ne-am simțit foarte ușurați - cel puțin cu - că atacatorii nu ne-au dat de urmă, în ascunzătoare. De la ferestrele largi din față aveam o bună perspectivă și, din oră în oră, vedeam comuniști nervoși, patrulând agitat în fața clădirii. Miezul nopții trecuse, dar ei continuau să vegheze. Ne gândeam la perspectiva atrăgătoare ca a doua zi, duminică, toți muncitorii comuniști, având zi liberă, să vină să desăvârșească ceea ce câțiva dintre tovarășii lor începuseră cu atâta noblețe.

Era aproape limpede că a-l suna pe șeful poliției, sau pe procuror, sau pe primar, n-avea nici un sens, deoarece după toate aparențele tocmai ei erau cei care instigaseră atacul. Orice oficialitate care dorea cu adevărat să apere ordinea publică ar fi prins de veste despre ceea ce se petrecea, chiar dacă ar fi fost vorba despre un scandal între beți, pentru că zarva umpluse centrul orașului.

Oricum, înainte de ivirea dimineții, pe stradă s-a făcut liniște. Ne-am trimis iscoadele, precum Noe porumbeii săi, și am descoperit că apele roșii se retrăseseră. Iscoadele l-au găsit pe șoferul nostru, și cu am plecat la hotel, după bagaje. Am luat și bagajele lui Mihalache și, într-un sfert de oră, pe când se crăpa de ziuă, am pornit spre Focșani, oraș despre care speram că va fi mai primitor, după cum s-a și dovedit a fi. Mai târziu, după ce Mihalache a ținut o conferință, cu vreo duzină de susținători locali, într-o casă particulară, am luat un prânz bogat, deși cam în grabă, și

am pornit spre Râmnicu Sărat, unde Mihalache a ținut o altă conferință, după părerea mea cea mai interesantă din întregul turneu. Delegații locali care fuseseră invitați să ia parte s-au adunat într-un mic sediu al Partidului Național Țărănesc, pentru a vedea dacă prezența lui Mihalache nu ar putea atenua diferendul dintre două grupuri potrivnice. Nu a fost posibil. Fiecare-și spunea păsul, fiecare parte își exprima punctul de vedere, fără rezerve și fără încrâncenare. Dezbaterea a fost pe cât de liniștită, pe atât de democratică și nimeni nu a dat cu pumnul în masă. Mihalache a dat multe sfaturi înțelepte, și alții la fel, fie că erau vârstnici sau tineri, dar de nici unul nu s-a ținut cont. Șeful țărănist a părăsit adunarea nervos, promițând că se va întoarce, altădată, pentru a lua măsuri hotărâte. Desfășurarea unei astfel de ședințe agitate, în fața unui corespondent străin, fără scuze și fără încercarea de a minimaliza aspectele neplăcute, mi s-a părut o demonstrație de ingenuitate politică, o dovadă de conducere democratică, ce pentru moment nu era desăvârșită, dar cel puțin Mihalache îi obișnuia pe colaboratorii săi cu metodele democratice. Am ajuns la București târziu, aducând cu noi o cantitate apreciabilă de brânză care îi fusese dăruită lui Mihalache de către un țăran, admirator al său. La despărțire a împărțit-o echitabil, revenind câte o parte fiecăruia: șoferului de taxi, unui colaborator politic, mie și lui însuși. Înainte de a-mi lua rămas bun de la dânsul, în casa unuia din prietenii săi bucureșteni, unde el urma să își petrecă noaptea, mi-a spus că de la Bacău se aude că acel colonel jovial și voinic, împreună cu care am luat cina noastră întreruptă și căruia onoarea de militar nu i-a îngăduit să se retragă din fața inamicului, fusese atât de crunt bătut de atacatorii comuniști, încât acum se afla în spital. Cititorul nu va fi poate surprins când îi voi spune că mi-a trecut prin minte gândul că m-aș fi putut afla alături de el, dacă nu cumva chiar la morgă.

Când am dat mâna cu șeful țărănist, spunându-i "la revedere", mi-am dat seama că mulțimea bandiților comuniști, bine antrenați, era pe urmele lui. Avuseseră de gând să-l molesteze, pentru a-l scoate din lupta electorală. Fusesem martorul unei demonstrații oribile de înșelătorie și trădare. După acceptarea de către Groza a

Acordului de la Moscova cu privire la libertatea politică în România, după promisiunea expresă a guvernului, în faţa ambasadorului american, că libertatea politică va fi garantată, reprezentanţi ai guvernului şi huligani, organizaţi de principalul partid la putere, încercau să elimine de pe scena politică pe unul dintre cei mai reputaţi apărători ai democraţiei. De fapt, în acel moment, partidul lui Mihalache avea un reprezentant cu rang de ministru în cabinetul lui Groza, după cum cerea Acordul de la Moscova. Dar, pentru a înrăutăţi lucrurile, în zilele următoare, presa şi radioul de la Moscova, precum şi organele de presă ale Armatei Roşii din Bucureşti, şi-au exprimat deplinul acord faţă de astfel de "lecţii", date "fasciştilor români".

Câteva zile după revenirea mea la Bucureşti, am aflat că huliganii, înarmaţi cu puşti, revolvere şi mitraliere, au pătruns în casa gazdei mele de la Suceava şi l-au ucis în dormitor, sub ochii îngroziţi ai familiei. Parcă şi vedeam sângele scurgându-se pe patul în care eu dormisem. Nimeni nu a fost arestat pentru crimă. Cu greu ai putea crede că ucigaşii nu erau plătiţi de guvern, iar bandiţii pe care îi văzusem la Suceava şi Rădăuţi nu erau ghidaţi de poliţie. Ei reprezentau trupele de şoc ale "noii democraţii".

Numele gazdei mele era Traian Ţăranu.

Şi acesta era de-abia începutul violenţei comuniste.

Soldații ruși intervin cu armele

Povestirile lungi despre teroare, tortură, lagăre de muncă ori crime sunt obositoare. Ele tind să estompeze percepția. Iritând ascultătorul sau cititorul, ele, de fapt, stârnesc simpatie sau toleranță față de tiranii care se folosesc de teroare. Cu toate acestea, natura regimului comunist din România sau comunismul în general nu pot fi înțelese fără a realiza faptul că sunt fundamentate pe violență și minciună. Cineva care trăiește în siguranță deplină, departe de scenele cu capete sparte și cadavre sângerânde, nu poate aprecia cu ușurință ce anume înseamnă regimul bolșevic. Pentru a înțelege esența comunismului, ar trebui să avem imaginea reală a unor bande comuniste înarmate, care îl ucid pe Mister Jones, care îi rup oasele lui John Smith, sau care năvălesc în casă la vecinul Adams, pe când acesta tocmai se întâlnește cu familia de peste drum.

Având în vedere toate acestea, voi mai consacra un capitol violenței comuniste. Aleg cazuri care au apărut în timpul unei campanii electorale, chiar după semnarea unui acord internațional prin care Statele Unite au reafirmat solemn că va exista libertate politică în România. Ședințele opoziției din acea vreme ar fi trebuit să fie tot atât de scutite de violența guvernului precum întrunirile lui Mr. Stassen sau Mr. Dewey, care au avut loc în Oregon în mai 1948, ori tot atât de libere ca și Convenția Națională Republicană, care s-a ținut în iunie la Philadelphia.

Într-o dimineață de sâmbătă, m-am dus cu trenul la Constanța, un oraș la Marea Neagră, pentru a relata asupra unui congres al Partidului Național Țărănesc, care urma să aibă loc a doua zi. Ajungând după amiază, am căutat găzduire și ospitalitate în casa unuia dintre membrii partidului, deoarece hotelurile erau ocupate de ruși. Prima mea sarcină a fost aceea de a mă prezenta autorităților. După o vizită plăcută la primar, un fost socialist care

acum se afla în serviciul partidului comunist, m-am oprit o clipă în biroul prefectului, care nu era acolo. Avea reputația de a fi adevăratul stăpân al județului și am observat că opoziția se temea de el. Deși înainte făcea parte din Partidul Național Țărănesc, el intrase în serviciul Uniunii Sovietice, iar activitatea lui era neasemuit de valoroasă pentru comuniști în acel punct-cheie. Constanța, așezată pe linia ce unește Moscova de Strâmtoarea Dardanele și Mediterana, era, în consecință, un punct de o importanță extremă. Este considerată un pivot al imperialismului rusesc și arăta deja a bastion sovietic. Situația generală de aici mi se părea chiar mai interesantă decât congresul partidului, care trebuia să aibă loc a doua zi.

Mulțumită amabilității unui prieten care avea la dispoziție un automobil, am reușit să-mi formez o imagine succintă asupra orașului și a împrejurimilor sale. Portul, singurul port maritim bun al României, era în întregime în mâinile rușilor. Mai multe vase americane intrau și ieșeau din port, dar pentru că acesta era sub strict control rusesc, puteau să alimenteze, să încarce și să descarce, numai conform ordinelor sovieticilor, duse la îndeplinire sub directa lor supraveghere. Căpitanii multor vase americane erau supuși la nenumărate neplăceri, chiar umilințe, în ciuda faptului că se aflau la Constanța pentru a aduce ajutor chiar Rusiei sau țărilor est-europene dominate de ea. Trecând prin oraș înspre port, am văzut o mare concentrare de soldați ruși, mult mai mare decât oriunde în Balcani. Nu numai că cele mai multe clădiri fuseseră preluate de ei, pe de-a întregul ori parțial, dar chiar o parte însemnată a orașului fusese evacuată de români, la ordinele rușilor, și pusă la dispoziția exclusivă a ocupanților sovietici.

Constanța era locul unde stăpânirea romană îl exilase, în antichitate, pe talentatul poet latin Ovidiu. La acea vreme trebuie să fi fost un mic port grecesc neînsemnat, iar scrisorile lui Ovidiu către cei de acasă îl arătau pe poet singur și nefericit. Dar statuia lui din Constanța arăta și mai stingheră în ziua vizitei mele, deoarece pentru el un nou exil, de data aceasta printre ruși, începuse. În timp ce Ovidiu cel de bronz îl privea pe înțepatul agent de circulație sovietic care dirija prin fața lui un vârtej de automobile, camioane și

motociclete ruseşti, el se gândea, probabil, la anticele care de luptă de pe vremea lui Cezar, gonind prin Roma. Practic, toţi agenţii de circulaţie din oraş erau, la acea vreme, ruşi.

Am aflat, din surse directe, despre o nenorocire care se întâmplase cu una dintre cele mai remarcabile clădiri dintr-un cartier, select altădată, cu vedere la Marea Neagră. Fusese rechiziţionată de un amiral sovietic, împreună cu mobila, covoarele, paturile, vesela şi biblioteca. Proprietarul său român, care era foarte mândru de luxoasa lui locuinţă şi care observase pagubele suferite adesea de locuinţele ocupate de Armata Roşie, l-a vizitat pe amiral şi i-a sugerat, în mod politicos, că ruşii n-ar avea nevoie de toate picturile, statuile, covoarele şi obiectele pe care le colecţionase în casa lui. Într-un chip prietenos şi cu multă omenie, proprietarul a continuat să-l întrebe pe amiral dacă ar avea ceva împotrivă ca să-şi mute obiectele acestea la locuinţa temporară pe care fusese nevoit s-o închirieze. Amiralul i-a răspuns foarte politicos, şi l-a cucerit pe românul suspicios, asigurându-l că era liber să mute orice dorea, dacă presupunea cumva că un amiral rus n-ar fi avut grijă de cea mai bună mobilă sau că nu era obişnuit cu asemenea interioare somptuoase. Românul s-a simţit ruşinat de impoliteţea lui, a lăsat toate lucrurile acolo, ba le-a şi povestit prietenilor cât de norocos era că în casa lui s-a instalat un astfel de ofiţer, cultivat şi curtenitor.

Dar, şase luni mai târziu, norocul l-a părăsit pentru că, atunci când rusul a fost transferat într-un alt post, vasul lui a pornit din Constanţa cu toată mobila scumpă, covoarele şi nenumăratele piese decorative din casă. Cu toate acestea, omul avusese şi un dram de noroc, fie numai pentru faptul că marea clădire rămasese intactă. Mergând cu maşina de-a lungul ţărmului, am descoperit că multe dintre clădirile frumoase din zonă erau aproape în ruină. Stăteau ca nişte epave triste şi oarbe, cu geamurile sparte, uşile zdrobite, instalaţiile electrice furate şi băile golite. Chiar şi etajele, în unele cazuri, erau devastate. Această stare de lucruri era evidentă în cazul celui mai bun hotel de vară pe care-l avea România, şi unul dintre cele mai bune din zona Dunării de jos. Fusese construit cu un an înaintea celui de al doilea război mondial de către Căile Ferate Române,

care sperau să obțină profituri de pe urma turiștilor ce se bucurau de o vacanță la mare, în lunile caniculare de vară. Era modern, din toate punctele de vedere, situat într-un loc pitoresc, dotat cu balcoane, terase, grădină de vară acoperită, și avea un mobilier foarte atrăgător. A locuit o vreme în el armata germană, care l-a lăsat intact. L-a preluat apoi armata rusă distrugându-l complet. Poate că Moscova îl va fi considerat pradă de război. Poate că și alte vile din jur erau considerate tot pradă de război, dar, cel puțin, ele erau ruinate doar în parte. Cele mai multe clădiri, instituții și locuri de agrement care au făcut din Constanța cea mai atrăgătoare stațiune la Marea Neagră - în afara Rusiei - îmi apăreau acum devastate, ruinate și respingătoare.

Motivul prezenței unui atât de mare număr de forțe militare ruseşti în Constanța era evident: chiar și cel mai scurt sejur pe care un observator întâmplător l-ar petrece aici i-ar revela în mod dramatic interesul imperial al Rusiei în această parte a lumii. Nu cu mult mai înspre nord se află Delta Dunării, cu mai multe brațe de navigație, sursa principală de comunicație între Europa centrală și sud-estică. Orice stat care deține controlul asupra Deltei deține și cheia comerțului pe continent. Și Rusia era demult hotărîtă să o dețină. Preluase nordul Deltei și insulele din jur, exercitând un control direct asupra piețelor de desfacere de aici. Ocupând teritoriul dintre Dunărea inferioară și Marea Neagră, cunoscut sub numele de Dobrogea, a ajuns să controleze și sudul Deltei. Nici o pasăre nu putea zbura deasupra Deltei Dunării, fără ca rușii să prindă de veste, și bineînțeles că nici o navă, de orice fel, nu putea apărea în zonă, fără permisiunea sovieticilor. Printr-o înțelegere între Moscova și guvernul ei vasal de la București, Rusia a creat o societate de transporturi, numită "Sovromtransport", pentru a pune mâna pe întregul comerț de pe Dunăre. Acest lucru a făcut și mai avantajos controlul Armatei și Marinei ruseşti asupra Deltei.

Un alt motiv care justifică importanța Dobrogei pentru Rusia este faptul că această provincie constituie, din vechime, o punte de legătură între imperiul țarilor și Marea Egee. Prin acest coridor au trecut armate și hoarde barbare, venite din Asia, din Turcia ori chiar

de la Roma. Pe aici şi-au găsit scăpare refugiaţii bulgari din faţa turcilor şi tot prin Dobrogea s-au îndreptat naţiunile Europei spre Marea Neagră pentru a găsi debuşeuri comerciale. Controlul asupra acestei regiuni întinse şi, mai ales, asupra portului său principal ar reprezenta un avantaj deosebit pentru forţele ruseşti, hotărîte să-şi continue înaintarea spre sud.

Bineînţeles că nici Rusia şi nici Partidul Comunist, pe care aceasta l-a impus în România, nu doreau aici vreo activitate politică de opoziţie. Constanţa a devenit, de timpuriu, obiectiv principal pentru comploturile comuniste şi a fost acaparată pe cale revoluţionară de către comunişti, înaintea oricărui alt oraş din România, chiar înainte de instalarea, de către Vîşinski, a actualului regim. După aceasta, comuniştii din Constanţa au exercitat asupra regiunii şi asupra portului o crâncenă dictatură politică şi administrativă, în strânsă cooperare cu trupele de ocupaţie, suprimând activitatea tuturor celorlate partide şi arătând că nu vor tolera, cu nici un chip, o întrunire a ţărăniştilor. În consecinţă, gazdele mele din Constanţa erau deosebit de îngrijorate.

Ştiind că în oraş există un număr mare de muncitori în docuri, pe care prefectul şi colegii săi comunişti îi organizaseră în brigăzi de şoc, bine aprovizionate cu arme, oamenii Partidului Naţional Ţărănesc verificau cu atenţie toate persoanele care intrau în sala de cinematograf pentru a asista la întrunire. Tot ei au plasat la uşă şi pe strada din faţa clădirii un mic grup de voluntari care să ceară tuturor posibililor participanţi să prezinte legitimaţia de partid. Aceşti voluntari nu permiteau intrarea persoanelor pe care le ştiau sau pe care le suspectau a fi comuniste. De asemenea, pentru a-i împiedica pe comunişti să ocupe dinainte sala, lucru pe care aceştia îl făcuseră în multe oraşe chiar şi în multe astfel de ocazii, delegaţii Partidului Naţional Ţărănesc, adunaţi din vreo 40 de sate ale Dobrogei, au intrat în sală cu mult înaintea orei fixate pentru începerea întrunirii, adică încă pe la 10 dimineaţa.

Planurile mele erau să asist mai întâi la o întrunire guvernamentală, care urma să se ţină în aceeaşi dimineaţă într-un cinematograf şi la care trebuia să vorbească şi ministrul propagandei,

Petre Constantinescu-Iaşi, care tocmai sosise de la Bucureşti. După aceea, aveam de gând să trec şi pe la întrunirea naţional-ţărăniştilor.

La ora 9, am fost anunţat, pe când îmi luam micul dejun, că în sala în care urma să se ţină mitingul era linişte deplină, dar că o tensiune ameninţătoare plutea în aer. De fapt, comuniştii încercaseră să intre în sală cu forţa, dar fuseseră împiedicaţi de către gărzile constituite din voluntari. Puţin mai târziu, pe când mă pregăteam să ies pentru a vedea ce se petrece, un mesager a dat buzna în sufragerie, spunând că un grup numeros de comunişti înarmaţi pătrunsese în sală, îi bătuse pe ţărăniştii, spărseseră mese şi scaune şi rupseseră tablouri. M-am repezit până acolo, căci locul nu era prea departe, şi am găsit un grup de oameni negricioşi, cu feţe dure, înarmaţi cu ciomege, aşteptând în strada din faţa cinematografului, ale cărui ferestre fuseseră toate sparte. Când am intrat în sala goală, însoţit de câţiva prieteni români, am descoperit mese sfărâmate, scaune rupte şi embleme ale partidului distruse.

Doi bărbaţi fioroşi, în haine civile, păzeau sala părăsită. Unul dintre ei, înalt, suplu şi foarte serios, mi-a ordonat să ies. Când l-am întrebat cine este, a spus doar: "de la poliţia secretă" şi, arătându-mi legitimaţia, a repetat că, dacă nu ies, va fi necaz. Mi-am permis să-l întreb ce se întâmplase şi mi-a răspuns morocănos că muncitorii îi alungaseră pe ţărani. A adăugat că, dacă ţăranii aveau de gând să organizeze o întâlnire, atunci să se ducă la Maniu acasă şi să o ţină acolo chiar în oraşul lui (care, întâmplător, se afla cam la 500 de mile depărtare). De asemenea, mi-a scrâşnit printre dinţi cu multă vehemenţă că "ţăranii nu pot să vină aici şi să-i bată pe muncitori". M-a mai avertizat o dată să ies afară, lucru pe care l-am şi făcut, încercând să-mi împiedic picioarele să dezvăluie sprinteneala la care inima îmi dădea ghes. Plecând, am văzut - cum observasem şi la intrare - că tinerii negricioşi de pe stradă ardeau teancuri de ziare ţărăniste, care fuseseră aduse pentru a fi împărţite membrilor congresului.

După ce i-am privit pe aceşti agenţi plini de fervoare ai "guvernului democrat" al lui Groza cum îi aduceau pe ţărănişti dintr-un tărâm al întunericului către lumină, arzându-le ziarele şi broşurile,

într-o manieră cu adevărat hitleristă, m-am întors la casa gazdei mele să văd dacă aș putea lua legătura cu câțiva dintre cei care fuseseră bătuți. Am găsit o mulțime. Am intervievat, rând pe rând, țărani, profesori, doctori, ziariști, muncitori, mici negustori. N-a fost prezent nici un șef de partid care să-i îndrume ce să spună. Nici unul nu a avut posibilitatea să-i șoptească altuia, sau să-mi relateze o poveste inventată. Am ascultat oameni care stătuseră în afara locului adunării, pe post de gărzi, alții care îndepliniseră aceeași sarcină în vestibul și mulți alții care fugiseră din sală, fiind simple victime nevinovate. Mai târziu, am vizitat un băiat bătut rău de tot, în propria lui casă, condus fiind până la dânsul de mama sa care plângea. Le-am făcut o vizită șefului poliției și ajutorului său, care au vorbit destul de deschis cu mine.

Întâmplarea, regăsită în mărturiile a nu mai puțin de 20 de oameni, era că o gașcă, formată din peste 200 de oameni, înarmați cu ciomege și bare de fier, înaintase în grup compact dinspre sediul central al comuniștilor către cinematograf, înlăturând orice rezistență, intrând cu forța în hol și bătându-i sălbatic pe cei câțiva oameni de pază dinăuntru, care încercaseră să le țină piept. Croindu-și cu pumnii drumul către sală, au atacat auditoriul, care a părăsit precipitat locul, printr-o ieșire din spate și una laterală. Mulți dintre participanții la întâlnire fuseseră însă bătuți înainte să apuce să plece, iar un număr considerabil de oameni au fost înșfăcați, după ce reușiseră să părăsească sala, de către comuniștii care îi așteptau la ieșire. Unii au fost doborâți pe stradă și loviți, în timp ce erau căzuți la pământ. Cu fiecare lovitură, cu pumnul sau cu piciorul, li se striga "Ăsta-i Maniu pentru tine!", "Poftim pe Maniu!". Când un binecunoscut lider țărănist local a încăput în mâinile comuniștilor, aceștia urlau: "Omorâți-l! Omorâți-l!". Din fericire, nimeni nu a fost ucis. Au urmat imediat după aceea arestări, dar nu ale atacatorilor comuniști cum ar fi fost firesc, ci ale victimelor. Cei care mai rămăseseră de la întâlnire s-au adunat la casa liderului național țărănist și au ținut o precipitată ședință de lucru, ședință care s-a ocupat cu partea organizatorică, oficială, a congresului. Am observat, în timp ce această ședință avea loc, în

camera plină până la refuz, că instigatorii comuniști așteptau, în grupuri mici, afară. O dată au și încercat să intre în casă, dar au fost respinși și nu au mai insistat.

După ce am terminat de vorbit cu victimele acestui atac sângeros, am ajuns și la întâlnirea guvernamentală care încă nu se terminase și am aflat că profesorul Constantinescu-Iași, ministrul propagandei, se aflase pe o stradă nu foarte departe de locul unde bătăile, distrugerile și incendierea literaturii țărăniste erau în toi. O persoană aflată la fața locului mi-a spus că îl auzise pe ministru felicitându-l pe unul dintre susținătorii lui locali, pentru felul în care împrăștiaseră această întrunire a opoziției. Prefectul a fost văzut și el trecând pe lângă locul atacului, în timp ce golanii mai ardeau încă maldărele de ziare.

Șeful poliției a recunoscut că o coloană numeroasă de "cetățeni" intrase cu forța în sală și îi atacase pe cei de acolo. Intrând în biroul său, am observat pe perete un dezgustător poster electoral, care condamna partidele de opoziție ca fiind fasciste și îndemna poporul să voteze împotriva unor astfel de "dușmani ai poporului". Tocmai poliția, plătită de națiune pentru a proteja libertățile civile și a păstra ordinea, era oficial incitată de guvern să fie părtinitoare în lupta electorală și în suprimarea acestor libertăți.

Întorcându-mă la București, am aflat că o altă întrunire politică fusese împrăștiată, de data aceasta de către soldații ruși, chiar în aceeași zi. Faptul acesta revoltător se întâmplase în orașul Roșiori de Vede, cam la 80 km de Capitală. În dimineața următoare am pornit într-acolo, ajungând cu bine, înainte de prânz. Am călătorit într-o mașină care purta steagul american, iar împreună cu mine se afla un interpret ce avea permanente legături cu Misiunea americană. Primele vizite au fost făcute la primar, la șeful poliției și la notarul orașului. În birou se mai afla un susținător al guvernului. Oficialitățile m-au tratat cu amabilitate și mi-au vorbit deschis. Au recunoscut că întâlnirea fusese întreruptă de ruși, dar au afirmat că se simțea o deosebit de mare încordare în oraș, din cauza "activității fasciste" a Partidului Național Țărănesc, și au insistat asupra faptului că intervenția rușilor evitase doar vărsarea de sânge.

De la biroul primarului am plecat în căutarea unor membri locali ai PNŢ. La început nu am putut găsi pe nimeni, căci toţi se ascundeau de teama de a nu fi arestaţi. Românii învăţaseră prin experienţe amare că, după un astfel de conflict, întotdeauna victimele sunt cele arestate, iar nu agresorii, şi, prin urmare, reprezentanţii de marcă ai opoziţiei din toate oraşele, mari sau mici, ca şi din sate, nu prea stăteau pe acasă în timpul zilelor şi nopţilor agitate. Oricum, vederea steagului nostru a stârnit curajul celor de pe stradă care ne-au observat trecând înainte şi înapoi, în căutările noastre, şi, curând, un tânăr s-a oferit să ne pună în legătură cu câţiva dintre oamenii pe care îi căutam. Conduşi de el, am mers la sediul local al PNŢ, sediu care cuprindea trei camere iar în cea mai mică dintre ele am luat loc la o masă lungă, împreună cu interpretul. Curând după aceea, în sala mare, se adunaseră vreo 10-15 persoane pe care le-am invitat să intre pe rând câte una.

Fiecare dintre oamenii care intrau se aşeza pe un scaun în faţa noastră şi răspundea întrebărilor mele, povestind despre ceea ce văzuse. Am vorbit până la sfârşitul investigaţiei cu oameni tineri, dar şi cu câţiva bătrâni bărboşi, cu muncitori, ori cu ţărani care o duceau destul de greu, dar şi cu negustori avuţi, avocaţi şi profesori, evrei şi creştini. Unii erau atât de revoltaţi, încât nu puteau prezenta o relatare coerentă; unii erau prea simpli, iar alţii prea sofisticaţi pentru a descrie, clar şi concis, ceea ce se întâmplase. Însă câţiva erau nişte martori excelenţi. Majoritatea nu văzuseră decât o părticică din ceea ce se întâmplase, din poziţii nu prea avantajoase; dar doi sau trei îşi făcuseră o imagine generală ce părea destul de corectă. Punând relatările cap la cap şi coroborând totul cu ceea ce spuseseră reprezentanţii guvernului, am stabilit următoarele: Dimineaţa devreme, în ziua adunării, unul dintre ruşii din oraş, care nu era de origine slavă, i-a spus unui român de acolo, care nu era de origine latină, că ar face mai bine să nu se ducă la întrunirea anunţată. Nu i-a dat detalii, dar din tonul grav cu care fusese rostit avertismentul românul a simţit că urma să se întâmple ceva grav. Pe la ora 10, sala acelei clădiri micuţe, care reprezintă singurul cinematograf din oraş, era plină cu delegaţi ai ţărăniştilor, iar balconul era si el

ticsit. Chiar şi în curtea largă a cinematografului era înghesuială, căci o mulţime de oameni se strânseseră pentru a asculta discursurile care urmau să fie transmise prin difuzoarele instalate, fără aprobare de la guvern. Însă adunarea, în sine, era legală din toate punctele de vedere şi am văzut chiar eu scrisoarea în care autorităţile acordau organizatorilor permisiunea pentru ţinerea ei. Sub guvernul Groza, însă, actele oficiale sunt, de cele mai multe ori, simple înşelăciuni.

Chiar înainte de deschiderea întrunirii, doi soldaţi sovietici au urcat în balconul acela modest, au privit în jos, către mulţimea adunată, iar unul i-a spus celuilalt "Toţi sunt nişte fascişti!". Un român care ştia rusește a înţeles ce-şi spuneau; ambii păreau revoltaţi, poate fuseseră iritaţi de portretul regelui, pus la loc de vază pe peretele din spatele scenei, sau de portretele celor doi lideri ai opoziţiei, Maniu şi Mihalache. Românul a protestat energic împotriva prezenţei celor doi soldaţi ruşi, care făceau parte din mica garnizoană amplasată aproape de cinematograf şi, până la urmă, ruşii au plecat, înainte ca şedinţa să înceapă.

La puţin timp după ce întrunirea începuse, un participant, venit dintr-un oraş vecin, a tulburat liniştea strigând "Trăiască Stalin!" Acest slogan este modalitatea preferată a comuniştilor de a descuraja adunările opoziţiei, pentru că, dacă e repetat destul de tare, chiar şi numai de câţiva obstrucţionişti, aceasta îi fâstâceşte pe vorbitori, dându-le un aer de stupiditate. Dacă, pe de altă parte, mulţimea începe să-i huiduie pe cei care strigă "Trăiască Stalin!" sau încearcă să-i alunge, oamenii sunt imediat acuzaţi de a fi insultat Uniunea Sovietică. Oricum, în ciuda acestei încurcături, cei aflaţi în cinematograful din Roşiori de Vede l-au îmbrâncit afară pe omul care întrerupsese şedinţa, timp în care un rus înarmat, ce stătea în curte rezemat de uşă, a tras în aer pentru a intimida mulţimea. În orice caz, nu au urmat nici tulburări, nici panică şi nu au fost evacuate nici sala şi nici curtea. Şedinţa a continuat, în timp ce acela care deranjase şi fusese dat afară stătea acum în stradă.

Dar el s-a întors curând, însoţit de o pereche de profesori, soţ şi soţie, care aveau reputaţia de a fi cei mai înrăiţi şi mai neîndurători

comuniști din localitate și despre care unii spuneau chiar că poartă arme. Totuși, situația nu era considerată gravă, căci erau prea puțini comuniști în oraș pentru a risca o încăierare cu țăranii adunați acolo, care nu erau dispuși să accepte insultele lor și care, la nevoie, ar fi fost ajutați de către orășenii solidari. Când au ajuns la ușa deschisă a cinematografului, unde era de asemenea plin de ascultători, cei doi comuniști au început să protesteze cu glas tare și să îi provoace pe vorbitorii de pe scenă. Bineînțeles că audiența le-a dat răspunsul cuvenit, după care s-a dezlănțuit un război al cuvintelor, accentuat în curând de salve repetate de mitralieră, trase de cei puțin patru soldați ruși, postați la ușă și la ferestrele larg deschise. Cinematograful era o sală mică și veche, cu uși și ferestre ce dădeau direct în curte, prin urmare cei ce se aflau înghesuiți acolo erau la numai câțiva metri distanță de rușii de afară.

Aceștia trăgeau cartuș după cartuș pe deasupra capetelor celor din sală, către scenă și în toate direcțiile. Multe dintre gloanțe ciuruiau portretul regelui; altele găureau tavanul sau făceau bucățele cadrul de lemn din fața scenei. În timp ce se întâmplau toate acestea, unul sau doi soldați ruși din garnizoana situată în cealaltă parte a clădirii au intrat într-o încăpere mică, folosită ca și cabină pentru actori, atunci când se jucau piese de teatru de către artiștii locali și, de acolo, au început și ei să tragă în peretele din spatele scenei, creând astfel un foc încrucișat. Bineînțeles că oamenii au intrat în panică și s-au risipit în cea mai mare grabă, ședința fiind compromisă definitiv. Curtea s-a golit. Toată lumea a scăpat cu bine și nimeni nu a suferit vreo rană mai gravă decât vânătăile căpătate în busculada creată de ruși. După ce sala s-a golit, au intrat înăuntru comuniștii; au spart câteva bănci, au distrus o masă sau două și au rupt în bucăți portretul regelui, ca și pe cel al lui Maniu.-Mai târziu, au apărut câteva oficialități ale poliției, care au confiscat aparatele de proiecție și difuzoarele de la proprietarul cinematografului.

N-am găsit nici o deosebire între relatările martorilor în ceea ce privește aspectele principale ale întâmplării, fie că martorii erau susținători ai guvernului, fie că erau de partea opoziției. Unii au accentuat faptul că soldații ruși ar fi intrat în sălița și ar fi tras din

interior. Pare, de altfel, a fi un lucru sigur că şi-au introdus armele pe uşă şi pe ferestre. Alţii au afirmat că şi comuniştii trăseseră cu revolverul. Martorii guvernului au declarat că unul dintre vorbitori făcuse o remarcă neplăcută la adresa liderului comunist Ana Pauker, iar cineva din auditoriu a strigat "Jos comuniştii!". Opoziţia a declarat, în unanimitate, că nimeni nu făcuse nici un fel de remarcă insultătoare în legătură cu vreun lider al guvernului şi că nu s-a adus nici o critică de vreun fel la adresa Rusiei sau a Armatei Roşii. Gândindu-mă la atmosfera, deosebit de tensionată dinaintea adunării, mie personal nu îmi este chiar atât de greu să cred că vreun membru indignat al opoziţiei strigase: "Jos cu Ana Pauker!". Era, cu siguranţă, femeia din România care inspira cea mai multă aversiune şi am impresia că românii nu au întotdeauna forţa necesară de a se abţine să-şi exprime sentimentele faţă de oamenii pe care îi detestă. Judecând după experienţa acumulată la întrunirile opoziţiei, cred, în schimb, că nimeni la acel miting - fie că se afla în sală, fie că era pe scenă - nu a făcut vreo declaraţie publică defăimătoare la adresa Armatei Roşii. Şi chiar dacă cineva îi acuzase pe Petru Groza, pe Ana Pauker sau Bodnăraş, înţelegerea de la Moscova garanta acest drept, prevăzând deplina libertate politică. În timpul acestei investigaţii, am vizitat cinematograful care fusese scena incidentului, am văzut daunele produse, am vorbit cu nefericitul proprietar care asistase la toată întâmplarea şi am conchis, fără urmă de îndoială, că soldaţii ruşi au împiedicat cu bună ştiinţă întâlnirea politică, facând uz de arme. Aceste fapte nu au fost confirmate doar de oamenii din partea locului, ci şi de liderii de la Bucureşti ai partidului, care au luat cuvântul la întrunire şi care sosiseră din Roşiori de Vede chiar în noaptea aceea. Cred că cel mai important aspect al anchetei a fost acela că nici una dintre oficialităţile locale nu a negat faptul că soldaţi ruşi înarmaţi împrăştiaseră adunarea. Nimeni din oraş, simpatizant sau duşman al lui Groza sau al Anei Pauker, nu a făcut nici cea mai vagă aluzie cum că acolo n-ar fi fost implicată o garnizoană sovietică. Dimpotrivă, mi-au arătat cu exactitate locul unde se aflase aceasta şi mi-au indicat, cu precizie, numărul de soldaţi pe care-i avea. Ca

o confirmare a faptului că soldaţii ruşi interveniseră, la câteva zile, garnizoana a fost mutată de acolo. Generalul I. Z. Susaikov, şef al Misiunii militare sovietice la Bucureşti, privind drept în ochi un ofiţer american, a declarat emfatic, dar nu fără furie: "Totul este o minciună, fiindcă în acest oraş nu a staţionat nici măcar un soldat sovietic". După o asemenea performanţă a generalului, cititorul poate judeca singur cam cât valora cuvântul unui oficial rus.

Ceea ce s-a întâmplat în acea dimineaţă de duminică, într-un orăşel din România, era mult mai izbitor decât intervenţiile obişnuite de până atunci. Peste tot în ţară, oficialităţi cu puteri mai mari sau mai mici, din Comisia sovietică de control, terorizau poporul şi ameninţau pe membrii partidelor istorice cu pedepse severe. Editorii români au fost convocaţi de către ofiţerii ruşi, şi în mod repetat, ameninţaţi. Ei au fost avertizaţi să nu publice materialele opoziţiei. Poliţia a trimis somaţii tipărite tinerilor anticomunişti, informându-i că vor fi predaţi în mâinile ruşilor, dacă nu vor executa anumite ordine. Un număr de români basarabeni, ca şi maghiari, germani şi chiar greci, bărbaţi şi femei, au fost ridicaţi de la casele lor şi trimişi în Rusia, la muncă silnică. Numărul lor s-a ridicat la câteva zeci de mii.

Totuşi, cele mai multe din intervenţiile sovietice nu erau atât de directe. Marea majoritate a persecuţiilor din România au fost săvârşite de cetăţeni români, pregătiţi în şcolile bolşevice, şi care acţionau ca agenţi ruşi. Un atac al unor astfel de agenţi s-a petrecut într-o duminică de iunie, dis de dimineaţă, când un grup de lideri ai Partidului Naţional Liberal părăsea oraşul Craiova într-un autobuz, îndreptându-se spre orăşelul Plenita, unde urma să se ţină o şedinţă de partid. Craiova, ca şi Constanţa şi alte câteva oraşe dunărene, vitale pentru comunicarea cu Balcanii, era plină de soldaţi ruşi. Ca în oricare alt loc unde ruşii înarmaţi erau stapâni, organizaţia comunistă locală era extrem de agresivă. Trupe de şoc comuniste năvăleau în camioane plătite de stat, terorizându-i pe membrii opoziţiei. În ciuda acestui fapt, liderii liberali au îndrăznit, totuşi, să pornească la drum, într-un autobuz neprotejat, pentru a lua parte la o întrunire de partid, la câteva mile depărtare.

Conducătorul opozanților era avocatul Ion Pleșia, care ocupase, ani de zile, o funcție înaltă în partid și fusese membru al delegației române la Congresul de Pace de la Paris, din 1918. Când autobuzul a ajuns în pădurea Bucovăț, la 8 mile de Craiova, comuniștii, transportați acolo în două camioane, aparținând C.F.R.-ului, au deschis focul asupra liberalilor, rănindu-i grav pe câțiva și oprind, bineînțeles, autobuzul. După aceea, au atacat pasagerii, le-au luat banii și ceasurile, apoi i-au dus în pădurea din apropiere, unde i-au bătut cu sălbăticie. Autobuzul deturnat a fost atât de grav avariat, încât nu se mai putea deplasa. Huliganii, cu mâinile mânjite de sânge și cu buzunarele pline de lucrurile furate, s-au îmbarcat în cele două camioane și s-au făcut nevăzuți. La puțin timp după aceea, prefectul - un preot renegat, fost susținător al legionarilor, acum comunist activ - a trecut "întâmplător" pe acolo. El a mimat surpriza și indignarea la vederea "acestui atac al banditilor", iar pe unul din cei mai grav răniți l-a transportat în oraș. Că atacatorii nu erau banditi, s-a putut imediat stabili din declarația unora dintre cei jefuiți, bătuți sau împușcați, care îi recunoscuseră pe unii din concetățenii lor din Craiova.

Doctorul Pleșia, liderul grupului, a fost una dintre victimele cele mai grav rănite. Fața îi era plină de sânge datorită împușcării în cap. Când prefectul a îndrăznit să-și exprime simpatia față de cei agresați, Pleșia și-a trecut mîinile peste răni și apoi l-a lovit cu putere peste față spunând: "Sângele meu te va urmări!". Am auzit această poveste de la prietenii victimelor și, în plus, am primit un raport personal, detaliat, de la un prieten din America, ce a trăit mult timp în România (și a cărui ostilitate față de regimul comunist este notorie), care l-a vizitat pe Pleșia în spital, la o zi după ce fusese împușcat. El a ajuns la Craiova fără să fi știut despre Pleșia și a fost îngrozit să afle că acesta fusese împușcat de torționarii politici antrenați și înarmați de guvern.

Cu câteva săptămâni înainte de această întâmplare, ministrul Mihail Romniceanu, reprezentant al Partidului Liberal în cabinetul lui Groza, în care intrase în ianuarie, conform înțelegerii de la Moscova, călătorea cu o mașină particulară, undeva în răsăritul

României, cu scopul de a lua parte la o întrunire politică. Mașina i-a fost oprită de o trupă de șoc comunistă, care se deplasa într-un camion de stat. Unul dintre însoțitorii săi a fost bătut cu cruzime. Ministrul a fost silit să se întoarcă din drum și să-i urmeze pe atacatorii comuniști, pe drumul spre Galați. Protestele lui erau zadarnice, iar des repetata sa declarație, cum că era scandalos ca unui ministru din guvern să-i fie aplicat un asemenea tratament, suna absolut ridicol. Chiar dictatorii comuniști spuseseră că "atacatorii știau ce trebuie făcut cu un ministru fascist". Liderul liberal și colegul său, foarte grav rănit, au urmat camionul pe drumul care ducea spre unul dintre cele mai cunoscute centre comuniste din România. Trecând printr-un oraș aflat în drum, unde se afla un spital, șoferul a reușit să conducă mașina ministrului în curtea spitalului, iar porțile s-au închis, înainte ca golanii comuniști să poată pătrunde. Personalul spitalului s-a baricadat la poartă, împiedicând un asalt sângeros, până când au sosit ajutoare din oraș. Atacatorii au supravegheat locul până seara târziu, când au fost determinați de autorități să se retragă.

După atacul armat asupra liberalilor, lângă Craiova, nu a fost arestat nici un vinovat. Nici după atacul asupra ministrului Romniceanu nu s-a întâmplat nimic. Nici o ameliorare a situației nu era posibilă sub guvernul comunist. De cele mai multe ori era zadarnic să ceri ajutor autorităților, pentru că ele însele erau implicate în acest soi de acțiuni. Se aflau în evidentă cârdășie cu golanii. Polițiștii erau plătiți și instruiți să atace cetățenii români. În aceeași zi în care ministrul Romniceanu a fost împiedicat de către comuniști să ajungă la conferință, Emil Hațieganu, reprezentatul Partidului Național Țărănesc în guvern, a fost reținut de un grup de agresori comuniști, aproape de orașul Dej, în timp ce se îndrepta spre casa lui de la țară, de unde urma să plece, mai târziu, la o întrunire a partidului. Guvernul nu numai că nu a întreprins nici o anchetă, dar l-a acuzat chiar pe ministru că i-ar fi provocat pe agresori. Și în acest caz, atacatorii au folosit un camion al C.F.R.-ului. Câteva zile mai târziu, în același oraș Dej, un alt fruntaș național-țărănist, Ghiță Pop, vestit pentru cumpătarea sa, însoțit de Anton

Mureşanu, un lider mai temperamental, au fost atacaţi, iar maşinii cu care călătoreau i s-a dat foc. Cei doi au fost nevoiţi să se refugieze în pădure, la adăpostul întunericului.

Astfel de atacuri împotriva opozanţilor, desfăşurate de comunişti sub protecţia guvernului, aveau loc, de obicei, în provincie sau în locuri izolate, departe de ochii lumii, dar uneori se petreceau, şi în centrul Bucureştiului. De exemplu, la 15 mai, comuniştii au lansat un atac asupra celei mai mari săli de conferinţe a oraşului, situată în piaţa din faţa Palatului Regal. Atacul s-a produs sub privirile mai multor străini, cazaţi în cel mai bun hotel din România, Athenée Palace. Busculada a ţinut mai mult de o oră, deşi se petrecea într-un loc situat la numai câteva străzi depărtare de Ministerul de Interne şi la o mică distanţă de sediul Comisiei sovietice de control. Totul se desfăşura sub privirile poliţiştilor români şi ale soldaţilor ruşi şi nu a luat sfârşit, până ce nu au intervenit doi ofiţeri americani. În acea zi, participam la o conferinţă, ţinută de Groza la Blaj. Deci nu am văzut, cu ochii mei, incidentul, dar am preluat relatările americanilor şi ale românilor care fuseseră martori oculari la evenimente.

Mitingul care prilejuise atacurile comuniste era dedicat aniversării Revoluţiei de la 1848, care începuse la Blaj. În mod normal, această dată este sărbătorită ca un "4 iulie românesc". Din întâmplare, însă, Blajul, unde a început redeşteptarea românilor la 1848, este oraşul lui Iuliu Maniu, principalul lider al opoziţiei, iar personalitatea cea mai proeminentă a Revoluţiei fusese chiar unchiul său. Cel mai important protagonist al luptei pentru eliberarea României era Partidul Naţional din Transilvania, care se unise, la câţiva ani după primul război mondial, cu Partidul Ţărănesc al lui Mihalache. Aşadar, patriotismul românesc este legat, istoriceşte, de Maniu şi de partidul său. În consecinţă, dacă celebrarea momentului revoluţionar s-ar fi făcut la Bucureşti, guvernul risca să atragă atenţia generală asupra trecutului istoric al românilor transilvăneni, care, în covârşitoarea lor majoritate, îl sprijineau pe Maniu. Bineînţeles că acest fapt nu era pe placul conducerii comuniste, compusă în cea mai mare parte din neromâni, care dovedeau mai

multă credință față de Uniunea Sovietică decât față de România. Nu este, așadar, de mirare că ei au ales acest adevărat "4 iulie al românilor" drept ocazia potrivită pentru a îndrepta un atac brutal împotriva patriotismului românesc.

Sala unde avea loc comemorarea, situată în impunătoarea clădire a Ateneului, era arhiplină, cu mult înainte de ora stabilită pentru începerea discursurilor. Auditoriul era compus, evident, din necomuniști și premisele păreau bune pentru o celebrare pașnică, deși, în ultimul timp, nici o întrunire neguvernamentală mai importantă nu avusese loc în București, fără a fi întreruptă de câte o mână de derbedei comuniști. Aici, însă, totul părea atât de bine organizat și promițător încât Maniu însuși a fost invitat să participe la adunare, dându-și acordul imediat. În sală se aflau și alți lideri ai Partidului Național Țărănesc, ca și fostul prim-ministru, generalul Nicolae Rădescu, care, la 6 martie 1945, fusese silit de comuniști să demisioneze, salvându-și viața numai cu sprijinul Misiunii politice britanice, care i-a acordat refugiu. Principalul vorbitor era ministrul Emil Hațieganu, de profesie istoric. În discursul lui, s-a referit mai mult la faptele istorice decât la cele politice. Discursul lui Hațieganu a stârnit aplauze numeroase. Maniu a fost și el aplaudat de mulțime, la fel ca și Rădescu.

Organizatorii manifestării erau deosebit de mulțumiți că totul decurgea în liniște, dar au fost șocați când, la ieșirea din sală, participanții au fost atacați de către huligani comuniști, postați la fiecare ușă. Cu ajutorul unui însoțitor robust, care-l proteja, Maniu a putut să răzbească până la automobilul ce-l aștepta, ajungând nevătămat acasă.

Încercările generalului Rădescu de a părăsi clădirea au eșuat, însă, în două rânduri. În încăierarea care a urmat, o ploaie de lovituri deosebit de puternice s-a abătut asupra capului pleșuv al fostului prim-ministru. În cele din urmă, el a reușit să scape de agresori, cu ajutorul unor ofițeri americani, sosiți la fața locului pentru a împiedica molestarea de către cetele de bătăuși a spectatorilor pașnici care participau la o întrunire patriotică tradițională, celebrând una dintre cele mai însemnate date din istoria românilor. Din

nefericire, chiar așa s-a întâmplat: nu puține femei și copii au căzut pradă bătăușilor, veștmintele le-au fost rupte, au fost sparte capete și numeroase bunuri de preț au fost jefuite.

Unul dintre oamenii cei mai afectați de aceste incidente a fost Pan Halipa, o proeminentă personalitate basarabeană, fost ministru în guvernul național-țărănesc, care fusese rănit și pe care l-am vizitat eu însumi la domiciliul său. Vrând să scape din încăierare, printr-o ieșire din spatele sălii, el a fost înșfăcat de către o bandă de huligani din trupele de șoc, bătut cu sălbăticie peste cap, trântit la pământ și izbit atât de puternic peste picioare și peste șolduri, încât de abia se mai putea mișca. I-a rugat pe atacatori să-l lase să plece spre casa unui prieten, aflată în apropiere, dar aceștia au refuzat cu vehemență. Dimpotrivă, au hotărât să-l ia cu ei, ducându-l la sediul Uniunii Generale a Sindicatelor, de unde, după toate aparențele, pornise atacul. Pe când se târa șchiopătând, escortat cu dușmănie de nemiloșii săi cerberi, s-a întâmplat să le iasă în cale un polițist, căruia Halipa i-a cerut ajutorul, în timp ce agresorii comuniști continuau să-l lovească cu și mai multă furie, peste față și peste cap.

Continuându-și marșul torturii la care era obligat, el a întâlnit câțiva soldați ruși, lucru care nu era de mirare, de vreme ce una dintre cazărmile acestora se găsea la numai 100 de yarzi de locul unde se desfășura întrunirea. Când bătrânul ministru a apelat la reprezentanții Armatei Roșii, cea care, cu doi ani mai devreme, îi răpise ținutul natal, Basarabia, aceștia s-au mulțumit să dea din umeri, în timp ce bătrânul demnitar continua să suporte loviturile tinerilor comuniști din trupele de șoc, pe care rușii îi făcuseră stăpâni deplini peste România. În cele din urmă, au ajuns la sediul Uniunii Generale a Sindicatelor, care este unul dintre principalele cuiburi ale violenței comuniste. Halipa a fost adus într-un birou, unde a văzut o mulțime de oameni, majoritatea tineri, care ședeau pe jos, răniți și însângerați, în timp ce călăii lor încercau, prin forță, să-i determine să adere la Partidul Comunist. După ce a petrecut un timp în această încăpere și i s-au adresat nenumărate insulte, Halipa a reușit să câștige simpatia unui tânăr, care s-a oferit să-l ducă acasă cu un automobil. Cum nenumărați români își găsiseră sfârșitul, în

ultimii ani, urcați în mașini și duși în afara orașelor unde erau omorâți, fostul ministru s-a arătat neîncrezător față de propunerea tânărului. În cazul de față, însă, posibila moarte la marginea vreunei păduri nu i se părea mai înspăimântătoare decât aceea în beciurile inchiziției comuniste, așa încât, în cele din urmă, a consimțit să-l urmeze, șchiopătând, pe tânăr până la automobil. A fost dus până la o adresă apropiată de casa sa, unde mi-a povestit toată întâmplarea.

Am auzit, de asemenea, istorisiri despre cele petrecute la Ateneu de la americanii care fuseseră martori oculari la asaltul dezlănțuit al huliganilor comuniști și care făcuseră tot ce le-a stat în putință pentru a-i împrăștia pe aceștia. În fapt, acești americani determinaseră o acțiune chiar din partea ministrului de interne, care a trimis un autobuz pentru a salva posibilele victime ale fanaticilor săi tovarăși comuniști. Acest atac, desfășurat chiar în centrul orașului, sub ochii întregii lumi, a fost stânjenitor chiar și pentru presa comunistă, care, pentru întâia și singura dată, s-a abținut să mai ridice în slăvi acțiunile trupelor de șoc.

Asemenea acte de violență, comise împotriva unor persoane necunoscute, aflate la mii de mile depărtare, pot părea lipsite de importanță în ochii americanilor. Relatările despre astfel de fapte devin plictisitoare și, adesea, banale. Ele nu sunt însă fără importanță, pentru că scot la lumină adevărata față a comunismului internațional. Fiecare acțiune brutală de acest fel este, în același timp, o minciună și o agresiune, căci toate acestea se întâmplă tocmai în vreme ce guvernul comunist promite solemn în fața lumii respectarea libertăților politice și ținerea de alegeri libere. Scenele de violență despre care am vorbit s-au desfășurat sub ochii unor oficiali americani, cărora guvernul comunist român tocmai le promisese că va respecta libertățile cetățenești.

Guvernul Groza a lansat însă o campanie de violență cu scopul de a lichida orice formă de opoziție și de a ajunge la completa subjugare a țării. Intensitatea și vehemența terorii a crescut zi de zi, până ce ultima rămășiță de libertate și independență a românilor a fost înlăturată.

Aservirea sindicatelor

Regimul comunist din România pretinde că a eliberat poporul român şi, în special, pe muncitori. De fapt, el i-a transformat într-un instrument al puterii, cu ajutorul căruia îi domină atât pe ei, cât şi pe ceilalţi locuitori ai ţării. Regimul arată ca o piramidă răsturnată. Punctul său de sprijin este o mică parte a muncitorimii române, cea ademenită de Partidul Comunist. Numărul total al românilor care în 1946 munceau în altă parte decât în agricultură a fost apreciat ca fiind 701.500, dintre care 219.400 erau proprietari sau conducători de fabrici şi doar 474.100 salariaţi. Pe lângă aceştia, 8.000 de membri ai unor familii practicau "munci auxiliare"; 84% dintre aceşti muncitori şi meşteşugari erau bărbaţi şi 16% femei.

Într-un cuvânt, în România, numărul total al salariaţilor şi muncitorilor de la oraş nu atingea cifra de 500.000, dintr-o populaţie de 16.000.000 de oameni. Din această jumătate de milion, majoritatea lucrează în magazine mici, având relaţii destul de apropiate cu şefii lor, unii câştigând aproape la fel de mult ca aceştia. Numărul muncitorilor care dau năvală în marile fabrici sau care se pierd zilnic în întunecimea minelor nu atinge nici măcar un sfert de milion. În ceea ce priveşte trupele româneşti de şoc, constituite, de fapt, ca o adevărată armată a Moscovei în România, cu scopul de a-i ajuta pe sovietici să-şi menţină regimul despotic asupra ţării, ele erau, în mare parte, recrutate dintre ceferişti. Trebuie reţinut faptul că numărul angajaţilor din domeniul căilor ferate, inclusiv funcţionarii şi inginerii, este de 108.148. Un mic segment din acest număr redus de muncitori este cel care furnizează majoritatea conducătorilor comunişti ai României. Numărul total al oficialităţilor statului este de 372.000, cifră care s-ar mări considerabil dacă s-ar adăuga funcţionarii comunali. În totalitatea lor, salariaţii membri ai Uniunii Generale a Sindicatelor sunt în jur de

1.600.000, dintre care mai puțin de un sfert muncesc în industrie. Acesta este "proletariatul", pe care guvernul lui Groza pretinde că se sprijină.

În acest fel, oricine-și poate cu ușurință imagina câți bărbați cuprindea proletariatul industrial, de care făcea atâta caz Groza; ei nu reprezentau nici măcar 3% din populația României. Dacă acestora le adăugăm și nevestele și copiii, proporția s-ar putea ridica, poate, la 8% sau la 9%. Dar chiar din rândul acestui segment restrâns din populația României, guvernul marionetă al lui Groza nu se bucură de sprijinul liber consimțit a mai mult de 25%. Registrul român de statistică al anilor 1939-1940 arată că, în 1939, numărul muncitorilor calificați, din toate fabricile, era de 151.645 persoane, iar al celor necalificați era de 248.846, totalul fiind de 400.491 de persoane. În industrie - luând în considerare toate ramurile ei - erau angajați numai 246.555 de muncitori necalificați. În plus, mai existau 112.000 elevi și ucenici. Muncitorii erau distribuiți în funcție de ramurile industriale, după cum urmează:

minerit	48.000
industrie textilă	32.000
metalurgie	53.000
industrie alimentară	58.000
industria materialelor de construcții	25.000
industria chimică	18.000
industria hârtiei	10.000
industria pielăriei	8.000
industria sticlei	4.000

Pe această situație se bazează "larga concentrare democratică", de care face atâta caz Groza. O minoritate a unei minorități domină România prin teroare, cu ajutorul armatei sovietice. Faptul că guvernul comunist român se folosește de muncitori în scopuri politice, în loc să-i ajute și să-i apere, nu înseamnă că ei nu au nevoie de protecție. Au fost săraci, neglijați, precum sunt și astăzi. I-am văzut ieșind din mină și aveau o înfățișare tristă, așa cum are cea mai mare parte dintre mineri. I-am văzut părăsindu-și, la

încheierea lucrului, atelierele de la căile ferate şi păreau că trăiesc destul de greu. Munca lor părea monotonă şi existenţa lor apăsătoare. Viaţa lor nu era prea luminoasă, atâta doar că un român poate oricând să vadă o rază de lumină, chiar în bezna cea mai adâncă.

Cei care au vizitat România au observat că orice serviciu sau articol ce încorpora în el muncă manuală era extrem de ieftin. Un bărbierit, un tuns, un lustruit de pantofi, cusutul unui costum, o reparaţie, sau orice altceva care presupunea exclusiv muncă manuală, nu erau scumpe deloc; nimic nu părea mai ieftin decât truda. Muncitorii erau, fără nici o îndoială, slab plătiţi. În plus, nu erau protejaţi adecvat, fiind supuşi capriciilor şefilor atotputernici. În ceea ce priveşte angajarea, concedierea, foile de boală, concediile de odihnă, învoirile de urgenţă, plătirea salariului, orele şi condiţiile de muncă, muncitorii români s-au descurcat, adesea, foarte greu. Una din cauze e că România a fost, întotdeauna, o ţară a slabei discipline şi a arbitrariului. Legile nu erau întotdeauna respectate, administraţia era adesea slabă, cei care impuneau legea nu o făceau foarte strict, cei care păstrau ordinea nu se îngrijeau să o facă prea des, perceptorii puteau percepe mai mult sau mai puţin decât taxa indicată. Cei puternici şi isteţi reuşeau să se descurce de minune, datorită acestei confuzii avantajoase, iar industriaşii erau, de obicei, şi isteţi şi puternici. Aşa încât, de multe ori, ei abuzau de muncitori. Acolo unde puterea contează, cei lipsiţi de putere sunt cei de care se abuzează cel mai mult - iar în cazul nostru aceştia erau muncitorii. Pe de altă parte, industria e o ramură destul de nouă în România, iar când, într-o ţară agrară înapoiată, antreprenori ambiţioşi şi puternici pun bazele a ceva, ei au grijă să fie neîndurători, după cum ne-o arată întreaga istorie a Vestului Americii. Aceştia se arătau fără milă şi în Anglia, nefiind prea omenoşi nici în America. Prin urmare, muncitorii români aveau destule temeiuri de a se plânge şi, atunci când cineva le apăra cu adevărat interesele, acesta le câştiga imediat respectul. Cine le promitea ajutorul le atrăgea pe loc atenţia şi le câştiga încrederea, cel puţin pentru o vreme. N-a fost prea greu, aşadar, pentru ambiţioşii politicieni români să le câştige susţinerea, deplângându-le soarta vitregă. E

trist a o spune, însă multe partide s-au folosit de muncitori doar ca de niște instrumente politice, cum de altfel se întâmplă și-n alte țări.

Acesta e un aspect al situației, și încă unul vital, dar mai este un alt aspect, care trebuie descris succint. Muncitorii români, în ciuda greutăților, o duc mai bine decât mulți alți români. Simplul fapt că migrează spre oraș și se stabilesc aici o dovedește. Cei mai mulți români sunt țărani și trăiesc în sate sărace, unde locuiesc în case modeste și, mai tot anul, se hrănesc destul de frugal. Sunt adesea îndatorați și, de regulă, vând o mare parte din cele mai bune produse ale lor, pentru a plăti taxele și a cumpăra câte ceva din cele trebuincioase.

În sate se făcea puțin sport și nu prea erau distracții, în afara horelor satului și, iarna, a petrecerilor de sărbători. Rar întâlnești un sat cu cinematograf și, mai rar, unul cu teatru sau cu sală pentru spectacole de teatru. Doar biserica și școala - toate pline - oferă o eliberare din monotonia vieții. Rareori țăranii români ajungeau să fie muritori de foame, dar mulți dintre ei trăiau sub nivelul admis, neajungând prea des la bunăstare, iar cu o populație în rapidă creștere suprafața de pământ disponibilă pentru fiecare familie nou întemeiată scade constant. Din aceste motive, sătenii merg la oraș, căutând de lucru, și orice găsesc aici li se pare mai bun decât ceea ce au lăsat acasă. Adesea iau drumul orașelor lipsiți de familiile lor, trăiesc în cartiere sărăcăcioase și aglomerate și-și reduc cheltuielile la minimum; în parte, din cauza venitului slab, dar mai ales cu speranța că vor economisi îndeajuns pentru a se întoarce în sat și a cumpăra pământ. Având în vedere toate acestea, trebuie să comparăm câștigul unui muncitor cu venitul restului populației românești, înainte de a judeca la repezeală condițiile de muncă din România. Cine o va face, va găsi că muncitorii o duc un pic mai bine decât mulți dintre concetățenii lor.

E suficient de clar că situația clasei muncitoare nu poate fi radical îmbunătățită decât dacă va crește nivelul general de trai, deoarece, de îndată ce văd că un muncitor e plătit ceva mai bine, o mulțime de săteni săraci se îmbulzesc pentru a cere de lucru, chiar pentru mai puțini bani. Prin urmare, orice român care deschide o

întreprindere industrială poate găsi forță de muncă ieftină, și nu-i de crezut ca un negustor să plătească cuiva 200 de dolari pentru o slujbă pe care un altul ar face-o pentru 150 de dolari. Așadar, clișeul despre "capitaliștii haini, exploatându-i pe muncitorii români, nemilos și fără nici o oprelişte" nu este nici pe departe exact. Acei muncitori au venit de la țară pentru a lucra fie și pentru salarii mici, și dacă Ionescu, din bunătate, și-ar plăti oamenii de la pantofărie cu 5 dolari pe săptămână, atunci Popescu ar deschide și el un atelier și ar găsi o mulțime de oameni dispuși să muncească doar pentru 4 dolari. În aceste condiții, nu este greu de prevăzut că Ionescu va da în curând faliment. Din fericire, situația în România a devenit într-un fel mai bună decât în alte câteva țări, pentru că aici a avut loc o substanțială creștere industrială și pentru că România a fost mai mult influențată de modelul occidental.

Un număr de investitori străini au încercat să introducă în România standarde apropiate celor din vest, dar asta nu pentru că ar fi fost misionari sau filantropi. Nu departe de hotelul în care, de obicei, stau în București, se află o fabrică Ford, demnă de orice oraș american. De asemenea, fetele care lucrau în minunatul Palat al Telefoanelor, ridicat de o companie americană, se bucurau de condiții asemănătoare celor din vestul Europei. Oricine înființa în România o întreprindere industrială de succes aducea un serviciu națiunii române și, cu deosebire, țăranilor lipsiți de pământ. N-ar trebui să ne grăbim a-i condamna nici pe întreprinzătorii care-și asumau riscul de a deschide un atelier, chiar dacă cei cărora ei le asigurau o pâine găseau că ea este cam neagră. Nu încerc să ridic osanale capitaliștilor, nici să-i scuz în vreun fel pe cei care-și exploatează angajații. Dar, pentru a înțelege dezvoltarea României, trebuie să realizăm că o îmbunătățire radicală a condițiilor de viață ale fiecărui grup nu poate fi obținută doar la ordin, fără un progres general.

În ciuda acestor dificultăți, statul român a acceptat oficial și a făcut eforturi de a se alinia standardelor stabilite de Biroul Internațional al Muncii, de la Geneva. Dacă urmărești mersul evenimentelor și ești la curent cu statisticile ultimelor decenii poți reali-

za cât de mult s-a înfăptuit în acest sens. Sistemul de asigurări sociale a fost extins pe scară largă. Sindicatele muncitoreşti sunt la un nivel asemănător cu al ţărilor avansate şi se bucură de protecţia legii. Contractul colectiv de muncă se practica în majoritatea întreprinderilor. Grevele erau permise şi uzuale.

În secţiunea a VII-a a *Planului Beveridge*, care se distingea prin ideile sale sociale avansate, România era menţionată, nu numai o dată, ca un exemplu de ţară care pusese deja în practică câteva din măsurile de securitate socială sugerate în plan. La pagina 146 se menţionează că ţările în care Biroul Internaţional al Muncii a întâlnit un serviciu medical superior celui existent în Marea Britanie sunt: Germania, Danemarca, Ungaria, Noua Zeelandă, Norvegia, *România* şi Rusia Sovietică. Pe lângă măsurile sociale menţionate în planul Beveridge, un număr de alte reforme erau puse în aplicare, treptat, cu scopul de a proteja munca şi de a creşte bunăstarea socială în România. În 1921 a fost emis un decret care legaliza sindicatele. Unele măsuri adoptate în perioada 1921-1929 puneau în practică principiile Convenţiei de la Washington, privind oficiile forţei de muncă şi săptămâna de lucru de 48 de ore.

O lege adoptată în 1938 completa o veche măsură, datând din 1894, privind condiţiile de muncă ale femeilor. Erau, de asemenea, adoptate în România şi recomandările Convenţiei Internaţionale, ce reglementa munca şi sistemul de plată al copiilor sub 14 ani şi al celor între 14 şi 18 ani. Numeroşi inspectori teritoriali asigurau aplicarea legilor privind sindicatele muncitoreşti, iar printr-un act din 1933 se înfiinţau tribunale ale muncii. Un total statistic, întocmit de Biroul Internaţional al Muncii, înfăţişează România ca pe una din cele zece ţări în care legislaţia privind incapacitatea de muncă era în vigoare. De asemenea, cita nominal România printre ţările care introduseseră legislaţia privind incapacitatea neprofesională şi asigurarea obligatorie de boală. Mai departe, se arată că în România funcţionau, deja, azile de bătrâni. Cu alte cuvinte, aproape în tot timpul existenţei României Mari, muncitorii au beneficiat de protecţie din partea legii, putându-se asocia liber, şi având libertatea de a declara grevă pentru satisfacerea revendicărilor lor.

Sindicatele ţineau cu regularitate mitinguri, publicau rapoarte, editau periodice, întocmeau planuri strategice şi distribuiau literatură de specialitate. Li s-a permis, de asemenea, să urmărească anumite obiective politice, chiar marxiste, sub conducerea Partidului Social Democrat. Numeroase probe în acest sens se pot găsi în rapoartele anuale oficiale ale Partidului Socialist şi ale sindicatelor, dintre care am şi eu pe masă câteva exemplare.

Unul dintre acestea, editat de Confederaţia Generală a Muncii din România, este tipărit într-o tipografie a unei cooperative muncitoreşti şi poartă titlul *Raportul moral şi material susţinut la Congresul General al Sindicatelor*, ţinut la Bucureşti între 28-30 octombrie 1934. Cele 60 de pagini cuprind exact acelaşi tip de material care poate fi găsit în orice raport al sindicatelor americane din acea vreme.

N-aş vrea să dau impresia că nu existau nici un fel de greutăţi pentru sindicate, după cum nu e uşor nici pentru organizaţiile politice sau profesionale. După 1923, Europa a devenit o arenă pentru lupta dintre fascism şi comunism. Aceasta s-a reflectat şi în România, unde operau efectiv, ambele mişcări. Ţara era prinsă între pietrele de moară a două aberaţii sociale, folosite de două state europene puternice, pentru a-şi atinge scopurile imperiale. Sindicatele nu au avut mai mult de suferit decât alte organizaţii, cu toate fiind, în cele din urmă, anexate de dictatura regelui Carol. Totuşi, timp de 17 ani, din 1921 până-n 1938, sindicatele din România au funcţionat pe baza unor legi cu adevărat libere. Dar nici de atunci încolo ele nu au fost preluate de stat şi controlate pe de-a-ntregul, ca în ţările comuniste sau fasciste.

În anul 1923, în România erau 37.000 de sindicalişti; puţin mai târziu 42.000; în 1936 - 57.584; începând cu ianuarie 1945, au ajuns, dintr-o dată, 519.000. În decursul următorilor doi ani de stăpânire comunistă, numărul lor se triplase. Înainte de instaurarea actualului regim, numărul muncitorilor ceferişti nu a depăşit niciodată 7.000. Cel mai mare număr de persoane înscrise în sistemul de stat al asigurărilor sociale era 670.000, dintre care cei mai mulţi erau muncitori industriali.

Comuniștii nu au făcut decât să profite de situația dificilă a muncitorilor, pentru a-și instaura dictatura. Țipau, prin toate mijloacele de propagandă, că îi vor elibera pe muncitori, că aceștia aveau nevoie de protecție, și într-un fel aveau dreptate. Mai spuneau că cei de la conducere trebuiau să fie mai înțelepți ori mai conștiincioși și rosteau, din nou, în România un adevăr aproape universal. Adăugau că vor aduce îmbunătățirile binemeritate, dar era o promisiune cu desăvârșire falsă. Ei s-au folosit numai de muncitori, făcându-le unele înlesniri doar favoriților lor, pentru a-i transforma în unelte eficiente și credincioase. Toate acestea, în condițiile în care șefii sindicatelor se înfățișau ca adevărați cavaleri în armură ai comunismului, iar muncitorii din trupele de șoc nu erau altceva decât scutierii lor.

Imediat după obținerea puterii, comuniștii au organizat un Front Unic Muncitoresc, legalizându-l printr-un decret guvernamental. În primăvara anului 1945, după cum arată un raport oficial, Frontul acesta avea 12 uniuni sindicale, reprezentând 513 sindicate, cu un total de 519.000 de membri. În vara lui 1946, erau 15 uniuni sindicale, cu un total de 1.400.000 muncitori și intelectuali. În 1948, numărul acestora se ridica la 1.600.000. Oricine primea un salariu era obligat să devină membru al Frontului.

Cele mai numeroase organizații în Frontul Unic Muncitoresc sunt sindicatele locale. Acestea alcătuiesc sindicatele naționale, fiecare dintre ele cuprinzându-i pe toți muncitorii din aceeași ramură de activitate. Ele sunt unite în Confederația Generală a Muncii, care conduce întreaga mișcare tot așa cum marele cartier general conduce o armată. Confederația acționează prin patru secretariate regionale. De asemenea, ca o parte vitală și dinamică a acestei organizații, rigid controlate de comuniști, sunt create comitete sindicale în fiecare întreprindere ce are 50 de angajați, fie muncitori, fie funcționari. Teoretic, acesta este un tip ideal de organizație pentru apărarea intereselor muncitorilor. În aparență, ea prezintă "dușmanilor muncii" un solid front sindical, făcând posibil ca această puternică organizație centralizată să-și concentreze toată forța pentru a o îndrepta împotriva fiecărui patron. Secretarul gene-

ral al Confederației supraveghează întreaga activitate și, când observă că vreun șef sau patron are nevoie de o atenție specială, poate trimite imediat camioane cu agitatori și automobile cu experți negociatori, care să pună la punct pe capitalistul recalcitrant. De altfel, ei încearcă să pună pe toată lumea la punct. În multe cazuri, grupurile muncitorești înarmate, sub îndrumarea directă a Confederației, au luat, practic, în stăpânire fabricile, iar proprietarilor le-au "aplicat legea". Au pus mâna pe camioanele statului și s-au năpustit spre locuințele directorilor de fabrici, i-au luat cu forța la întrunirile organizate de ei și le-au impus să semneze documente dinainte redactate. Tot ei i-au îndemnat pe tipografi să oprească mașinile, au forțat pe distribuitori să înceteze a împărți cărți sau periodice, au ars ziarele aflate în tonete, au terorizat tribunalele, au sfâșiat afișele de pe stradă și au împrăștiat nenumărate întruniri. Pentru toate acestea ei sunt plătiți din banii statului, folosesc timpul statului sau al fabricii la care sunt angajați, materiale din stocurile statului, pentru a-și fabrica arme - am văzut asemenea arme oribile, meșterite în atelierele CFR. Nu mai trebuie repetat că atotputernicii șefi ai muncitorimii, sprijiniți de stat, beneficiind de asemenea trupe de șoc și arme, îi terorizează pe muncitori și nu numai pe ei. Dar, în fapt, muncitorii constituie întâiul obiectiv al acțiunilor de teroare, căci dacă muncitorii nu s-ar supune regimul ar cădea inevitabil. Aceștia sunt prizonieri ai Frontului Unic Muncitoresc care, chipurile, este anume creat pentru ei, deoarece, în fapt, atât muncitorii individuali, cât și grupurile de muncitori, nu au nici un cuvânt de spus în ceea ce privește conducerea lor. Aceasta din urmă e numită de un mic grup de comuniști, aflați în slujba câtorva ștabi de la București.

Sute de mii de femei și bărbați, majoritatea "muncitori" - sunt siliți să intre într-o armată sindicală pe care o detestă și sunt siliți să-i urmeze pe niște lideri de care le e silă. Voi da un exemplu ce ilustrează metodele Frontului, așa cum rezultă din relatarea oficială privind *Lucrările primului congres general al sindicatelor unite din România*. Tovarășul ministru Gheorghiu-Dej, una dintre cele patru persoane care conduc România în folosul exclusiv al Rusiei, spunea

într-unul din discursurile sale: "Puţin mai înainte, un individ participant la congres, pe nume Margulius, a făcut anumite afirmaţii nefondate privind actuala situaţie politică, economică şi militară. Ceea ce a spus el poate fi caracterizat ca o provocare la adresa Congresului. Nu ştiu cum a ajuns acest om să vorbească de la tribună. Fără îndoială că aceasta s-a întâmplat din cauza unei slăbiciuni din partea conducerii noastre. Trebuie să vă spun că acest Margulius este un vechi oportunist. A încercat să ne îndrepte discuţiile pe o altă cale decât pe aceea a luptei împotriva fascismului. Şi chiar a reuşit, smulgând aplauze pentru aiurelile sale teoretice. Pentru aceasta, tovarăşi, vă cer să vă sporiţi vigilenţa politică, pentru a împiedica aceste elemente să pătrundă în sindicatele noastre".

Cu alte cuvinte, cine nu era de acord cu atotputernicii conducători ai zilei trebuia exclus din organizaţie şi lăsat să moară de foame. Există, într-adevăr, o clauză specială în Legea Sindicatelor care prevede nu numai că ele vor lupta împotriva fascismului, dar care îi exclude pe fascişti din rândurile lor. Mii de cazuri au demonstrat că oricine, indiferent de trecutul său, se opune în România liderilor comunişti, este considerat fascist. Toţi democraţii autentici, devin "ipso facto", fascişti. Nici o critică de substanţă nu este permisă la întrunirile muncitoreşti, în publicaţiile, sau în vreun ziar comunist. Supunerea trebuie să fie tot atât de oarbă ca şi cea pe care Hitler o cerea, mereu, cu nerușinare, naziştilor.

Mai mult decât atât, fiecare membru al sindicatului este obligat să cumpere literatură de partid. Nu a fost întrebat dacă vrea; pur şi simplu banii i se reţin din salariu. Poate că nu i-a plăcut niciodată literatura comunistă, poate că toată viaţa a fost un adversar al comuniştilor, acum este însă obligat să-i sprijine, cumpărându-le ziarele şi revistele. Cotizaţiile sindicale pe care trebuie să le plătească merg tot către partid. Frontul Unic Muncitoresc plasează pe orice român care îşi câştigă existenţa, primind un salariu, în mâinile comuniştilor, expunându-l la amara umilinţă de a fi silit să-i audă zilnic lăudându-se cu refrenul preluat cu slugărnicie de la Moscova, cum că mai mult de un milion şi jumătate dintre muncitorii români, sprijină cu loialitate guvernul lui Groza. De fapt, cei mai mulţi din acest mili-

on și jumătate de oameni se opun în sinea lor guvernului Groza, tot atât de mult pe cât se opune Molotov lui Franco.

Pe lângă toate acestea, muncitorii sunt adesea forțați să iasă în stradă și să participe la obositoare și dezgustătoare demonstrații. Nimic nu-i face mai mare plăcere unui comunist sau unui fascist decât să vadă masele populare ieșite în stradă, strigând sloganuri care îndeamnă, de cele mai multe ori, la ură. Și adeseori chiar sloganuri cerând moartea cuiva. Se pare că îi încântă în mod special pe comuniști să urle, cerând moartea dușmanilor. Mai tot timpul, femei și bărbați sunt scoși, la ordin, din fabrici, ateliere, magazine și birouri pentru a mărșălui pe străzi, în ploaie sau arșiță, zbierând "Jos cutare sau cutare!". Dacă nu o fac își pierd slujba. În timpul acestor acțiuni, oamenii sunt tot atât de supravegheați ca un soldat într-o cazarmă.

Comitetul de fabrică și șefii lui controlează cu strictețe angajarea și concedierea oamenilor. Dacă un muncitor nu se dă pe brazdă, el va muri de foame împreună cu familia sa, pentru că nu-și va găsi de lucru în nici o fabrică din țară. Mai mult decât atât, comitetele de fabrică nici nu sunt alese de muncitori. Votul secret a fost interzis de către conducerea Confederației Generale. Șefii comuniști știau din propria experiență că, practic, prin alegeri secrete nici un comunist nu ar fi fost ales în comitetul de fabrică. Peste tot în țară, angajații ar fi început să aleagă membri anticomuniști, cu o vehemență ostentativă.

În unele cazuri, "generalii" sindicatului au fost nevoiți să trimită trupe înarmate, de la cartierul general, pentru a intimida majoritățile anticomuniste, care voiau să scape de tiranii sindicali. Drept rezultat, în majoritatea marilor întreprinderi, comitetele de fabrică au fost impuse de conducerea Partidului Comunist.

Un exemplu de astfel de alegeri libere ale unui comitet de fabrică îl constituie alegerile de la uzinele "Malaxa", din februarie 1945. În ciuda unei extrem de mari presiuni și a prezenței armatei rusești, comuniștii au primit doar 700 de voturi din 4.000. A doua zi, alegerile au fost însă invalidate de către Confederația Generală a Muncii, din ordinul ministrului Gheorghiu-Dej, iar trupele de șoc

comuniste au fost trimise pentru a impune un nou comitet. Au urmat împuşcături şi un număr de oameni au fost răniţi, inclusiv mai mulţi lideri comunişti. Se pare că aceştia din urmă au fost răniţi de propriile lor arme. Membrii adevăratului comitet au fost arestaţi şi băgaţi la închisoare.

Un caz zguduitor privind persecuţiile comuniste asupra muncitorilor, ajuns la cunoştinţa mea, a fost acela al tânărului Vasile Bleanca, ce lucra la Fabrica textilă "Dacia" din Bucureşti şi care era bănuit că, în timpul alegerilor pentru comitetul de fabrică, s-a opus conducătorilor comunişti. Ca-ntotdeauna, comuniştii au prezentat o listă a candidaţilor şi au cerut tuturor celor care erau de acord să ridice mâna. Pe măsură ce lista se citea, anumiţi salariaţi erau postaţi de comunişti printre muncitori, în aşa fel încât să pară că aceştia vorbesc din toate părţile. Toţi muncitorii erau obligaţi, în astfel de împrejurări, să fie cât mai liniştiţi şi să aplaude cât mai zgomotos, trebuind să îşi manifeste, prin strigăte, aprobarea. Înainte de a se trece la vot, Bleanca s-a îndreptat spre tribună şi a cerut ca votul să fie secret. Ştabii comunişti au refuzat să permită acest lucru, dar majoritatea muncitorilor îl încurajau pe Bleanca şi-şi manifestau dezaprobarea faţă de bătutul cu pumnul în masă, care le era propriu comuniştilor. Atunci, cel care prezida adunarea a început să tune şi să fulgere împotriva elementelor fasciste reacţionare. În acest timp Bleanca, ţinându-se tare pe poziţie, i-a invitat pe toţi acei muncitori care erau de acord cu dânsul să treacă într-un colţ al sălii, iar pe ceilalţi să treacă în colţul opus. Această propunere a dat muncitorilor de la "Dacia", dintre care majoritatea erau femei, şansa să facă o mult dorită demonstraţie de solidaritate şi, practic, cu toţii şi-au manifestat aprobarea faţă de acţiunea lui Bleanca, trecând în colţul indicat de dânsul. Imediat comuniştii au dat ordin pentru aducerea trupelor de şoc, iar Bleanca a fost arestat. În faţa acestei acţiuni de forţă, întreg personalul fabricii a declarat grevă, protestând vehement, până ce tânărul anticomunist nu a fost eliberat. În aceeaşi noapte, trei oameni au pătruns în locuinţa acestuia, l-au smuls din pat, l-au despărţit de familia ce plângea, l-au târât cu forţa prin curte, până în stradă, unde l-au urcat într-un auto-

mobil, ducându-l la o așa-zisă plimbare. Într-un spațiu viran, din marginea orașului, au coborât din mașină, l-au împușcat cu pistolul în cap, luând-o apoi din loc și lăsându-l întins la pământ, mort, după cum credeau ei. Trezită de împușcătură, o persoană care din întâmplare se afla prin apropiere a venit repede spre dânsul și, descoperind că Bleanca nu era mort, l-a transportat la spital.

L-am văzut pe acest tânăr muncitor textilist la puțină vreme după cele întâmplate și am auzit povestea chiar de la el, precum și de la alți tovarăși de-ai săi, din fabrică. Este un caz tipic de teroare comunistă exercitată asupra muncitorilor. Această tiranie duce, uneori, la incidente pe scară largă, dar de regulă se rezumă la bătăi ușoare și, de multe, ori nici măcar la atât. Muncitorii sunt tot mai resemnați, spunându-și: "Ce putem face noi, când comuniștii sunt sprijiniți de poliția română, au armata română sub control și se bucură de deplina aprobare a guvernului, sprijinit de Armata Roșie?" Mulți muncitori adaugă: "Dacă Armata Roșie nu s-ar afla aici, i-am termina noi pe acești câțiva comuniști, în numai câteva zile". Nu-mi pot da seama dacă s-ar întâmpla așa sau nu.

Nu numai muncitorii au de suferit însă din cauza Frontului Unic Muncitoresc, ci întregul popor român, căci acest Front e anume îndreptat împotriva poporului român. O ilustrare a acestei afirmații ne-o oferă marea demonstrație de afecțiune și sprijin pentru regele Mihai, organizată de ziua numelui acestuia, în 8 noiembrie 1945. Zeci de mii de bărbați și femei s-au adunat spontan în Piața Palatului, scandând "Trăiască Regele!" Mulțimea era neînarmată și neorganizată, iar manifestările sale nu erau direct îndreptate împotriva guvernului Groza. Era, pur și simplu, o demonstrație în favoarea regelui. Manifestanții purtau portrete ale sale, cântau imnul regal și scandau "Trăiască Regele! Regele și armata! Regele și patria!". Oricum, guvernul și-a dat seama că această uriașă revărsare de dragoste pentru regele Mihai era, de fapt, o dramatică manifestare a împotrivirii oamenilor față de regim. Prin urmare, era necesară o replică.

Confederația Generală a Muncii s-a grăbit să cheme camioane, le-a umplut cu trupe de șoc înarmate și le-a trimis să intre cu bruta-

litate în mulțime. Am privit întreaga desfășurarea a faptelor, aflându-mă în unele momente în mijlocul mulțimii, iar în altele de la un balcon apropiat. Camioanele nu au intrat, pentru moment, în oameni, dar s-au apropiat de ei, punându-le viața în pericol. Mulțimea a devenit atât de furioasă încât a răsturnat câteva camioane și le-a dat foc, după care muncitorii s-au retras, iar polițiștii de la Ministerul de Interne au deschis focul asupra acelor oameni care veniseră doar să strige: "Trăiască Regele!" Aceasta i-a întărâtat pe studenți, au urmat altercații și câteva persoane au fost ucise.

În primăvara următoare, a avut loc un atac furios al muncitorilor, îndreptat împotriva studenților din Cluj. La 10 mai, ziua națională a României, steagurile românești au împânzit orașul, iar pe străzi și în piețe au răsunat cântece românești. Românii, îmbrăcați în costume populare, s-au adunat în număr mare, venind și din satele vecine, și întărind astfel ideea preponderenței lor numerice, în vechile cetăți ungurești. Cam tot atunci, posturile de radio din Occident răspândiseră vestea că, la Conferința de la Paris, s-a decis ca întreaga Transilvanie să rămână în granițele României. După atâtea zile de așteptare încordată, românii erau buimăciți de veste. S-au revărsat, în mare număr, pe străzile Clujului, într-o paradă entuziastă, dar ordonată, au cântat cântece românești și au sărbătorit cu mare entuziasm această victorie importantă a țării lor, pe plan internațional. Aceasta a sporit amărăciunea ungurilor și a creat în oraș o atmosferă foarte tensionată.

La 15 mai, când se aniversa faimoasa ridicare a românilor împotriva asupririi maghiare, demonstrațiile românești au fost strict interzise de guvern. În schimb, muncitorilor maghiari și salariaților organizați în Frontul Unic Muncitoresc li s-a dat voie să defileze; ei au ieșit în număr mare pe străzile Clujului, strigând "Moarte lui Iuliu Maniu!", conducător foarte îndrăgit de către toți românii din Transilvania. Această demonstrație antiromânească, făcută într-o zi cu semnificație specială pentru români și într-un oraș din România, a produs multă amărăciune în sufletele populației majoritare. O altă cauză a acestui resentiment era faptul că șeful poliției comuniste

din Cluj, un român, fusese înlocuit cu un comunist maghiar, dintr-un oraş vecin, cunoscut pentru duritatea cu care-i trata pe români.

Mai mulţi studenţi s-au adunat să protesteze într-una din principalele pieţe ale oraşului, făcând o deosebită agitaţie. Nu este sigur cine a pus la cale această demonstraţie, dar, în orice caz, nu a fost o organizaţie studenţească responsabilă. Ea a provocat emoţie, într-un oraş şi aşa tensionat, dar, din fericire, studenţii s-au dispersat fără să provoace vreun incident, sau să producă vreo stricăciune.

Dar, pe când aceştia se îndreptau spre casă, a început să sune sirena de la cea mai mare fabrică din Cluj, "Dermata", dintre ai cărei muncitori, majoritatea maghiari, erau recrutate cele mai feroce trupe de şoc comuniste din Cluj. Ea a continuat să sune o oră întreagă, fără întrerupere.Acesta a fost semnalul comunist pentru mobilizare şi muncitorii s-au grăbit să se adune, în locurile dinainte fixate, unde au găsit camioane care tocmai îi aşteptau. Sărind în camioane, muncitorii de la "Dermata", împreună cu câţiva muncitori comunişti de la Căile Ferate, s-au năpustit în centrul oraşului unde, spre surpriza şi dezamăgirea lor cruntă, nu au găsit nici urmă de studenţi cărora să le spargă capetele, după cum era plănuit aşa că s-au hotărât să se îndrepte spre principalul cămin al Universităţii, care era doar la câţiva paşi. Până să ajungă acolo, studenţii au prins de veste despre intenţiile de asalt şi s-au adunat la etajele superioare, blocând singura intrare existentă cu o uşă de metal, pe care au baricadat-o cu paturi, asigurându-şi astfel o foarte folositoare cortină de fier.

Muncitorii, mii la număr, au pătruns la parter şi la primul etaj, distrugând absolut totul. Au sfărâmat mobila, au distrus radiatoarele, au spart vesela, au sfâşiat draperiile, au smuls perdelele, au spart geamurile, iar peste alimentele găsite au turnat petrol pentru a nu mai putea fi consumate. E puţin probabil că o armată invadatoare s-ar fi dedat la ravagii şi prădăciuni mai mari. Au izbit uşa de metal, fără a reuşi însă să pătrundă înăuntru, aşa că au continuat asediul clădirii, au tras cu armele prin geamuri şi au proferat injurii la adresa românilor, strigând chiar "Vrem sânge românesc!" Au

ținut-o așa mai bine de o oră. Armata a rămas în cazărmi, în vreme ce polițiștii priveau plictisiți gloata de muncitori înarmați, instruiți de către comuniști, care încercau să "verse sângele studenților" români. Atacul nu s-a oprit până ce nu au intervenit doi ofițeri ruși, aflați în apropiere.

A doua zi, studenții au fost cei arestați cu toptanul, în timp ce atacatorii comuniști au rămas, cu puține excepții, în libertate. Când studenții au protestat în fața primului ministru, acesta i-a acuzat pe ei c-ar fi vinovați și a refuzat să ia vreo măsură împotriva atacatorilor. "Guvernul meu se sprijină pe proletariat", a spus el.

Au făcut, totuși, comuniștii ceva pentru a-i ajuta pe muncitori? Iată ce pretind ei: că ar fi îmbunătățit condițiile de muncă în fabrici, că ar fi micșorat specula, că ar fi silit guvernul să emită legi antifasciste de "epurare", în urma cărora au fost epurați chiar unii din ei, că au arestat mai multe sute de criminali de război, că au organizat festivaluri și conferințe, că au inițiat reforma agrară, că au realizat îndepărtarea prefecților și primarilor nedoriți, că au silit guvernul să pună în aplicare convenția de armistițiu, favorabilă Rusiei.

De asemenea, au obligat câteva fabrici să deschidă creșe pentru copiii muncitorilor și să amenajeze camere de odihnă pentru muncitori. Au impus o mai strictă aplicare a legilor ce priveau munca și au dat mai multor muncitori sentimentul că sunt mari ștabi. În plus, i-au terorizat, înspăimântat și umilit pe patroni, ceea ce ei considerau a fi o realizare grozavă.

În opoziție cu toate acestea, puterea de cumpărare a salariilor muncitorilor și condițiile de trai ale familiilor acestora sunt, cu siguranță, cele mai scăzute din istoria modernă a României. Niciodată, din cât își amintesc românii, muncitorii și slujbașii nu au trăit atât de greu ca acum. Majoritatea muncitorilor cu care am venit în contact au sentimentul că marile adunări, uriașele parade și ziarele pline de lozinci propagandistice nu sunt o compensație pentru tirania la care sunt supuși de către cei câțiva comuniști din conducerea Confederației Generale a Muncii.

Distrugerea Partidului Socialist

Deoarece comuniştii se străduiau să obţină controlul absolut asupra tuturor muncitorilor români, s-au gândit că ar trebui să-i elimine din cursă pe toţi ceilalţi pretendenţi la conducere. Aceasta însemna în primul rând, că socialiştii trebuiau lichidaţi. Şi, bineînţeles, au făcut-o. În răstimp de trei ani, după acapararea puterii, la 6 martie 1945, vocile socialiştilor au fost reduse la tăcere, iar liderii partidului au fost înlocuiţi, supuşi sau suprimaţi.

Procesul acestei lichidări politice n-a fost foarte dificil, deoarece Partidul Socialist Român era mic şi slab. Şi n-a fost nici cine ştie cât de dramatic, oricum nu cu mult mai mult decât încercarea unei pisicuţe nedorite sau decât concedierea unui funcţionar inutil. Dar importanţa lui a constat în faptul că a reprezentat o nouă ilustrare a absolutismului tiraniei comuniste.

Pretutindeni în lume comuniştii se luptă împotriva socialiştilor, cu o furie deosebită. Acest lucru este o parte integrantă a comunismului, la fel cum lupta împotriva păcatului era o componentă a metodismului timpuriu. O parte din numele partidului conducător al comunismului internaţional reflectă şi lupta lui înverşunată împotriva socialiştilor. E vorba, bineînţeles, de P.C.U.S.(b) [adică Partidul Comunist al Uniunii Sovietice (bolşevic)]. Numele este întotdeauna scris aşa. (b) sau (bolşevic) nu este omis niciodată din denumirea oficială. Cuvântul *bolşevic* indică "majoritatea" şi a apărut atunci când o majoritate extremistă s-a separat de o minoritate mai moderată de tovarăşi, la o conferinţă ţinută de un grup de 43 de marxişti, la Bruxelles, în iulie 1903. De atunci, extremiştii, puriştii, "secta îngustă" sau "credincioşii", au fost consideraţi "comunişti", iar ceilalţi marxişti au fost consideraţi "socialişti". Apelativele pe care Lenin şi urmaşii lui le-au preferat şi pe care comuniştii le preferă încă sunt: bolşevici şi menşevici. Comuniştii

au puţinc cuvinte mai respingătoare sau mai deocheate decât *menşevic*; pentru ei, acesta este din aceeaşi clasă cu "imperialist", "capitalist", "troţkist" şi "Wall Street". Prima mare sarcină pe care şi-a asumat-o Lenin a fost să-i distrugă pe menşevicii ruşi, şi a făcut-o cu deosebit succes.

Una dintre cele mai importante publicaţii oficiale comuniste este "*Istoria P.C.U.S (b)*". Cursul scurt, din 1939 (ultima ediţie americană), conţine 364 de pagini, dintre care 200 sunt dedicate luptei împotriva socialiştilor (menşevicilor). Lupta a durat în Rusia, sau mai bine zis în rândurile ruşilor, mai mult de 20 de ani. De fapt, "ultimele rămăşiţe ale menşevismului" n-au fost nimicite decât prin rapida descotorosire a lui Stalin de troţkişti.

Cursul scurt descrie acest act cu mult entuziasm în capitolul al XII-lea, folosind, printre altele, următoarele expresii: "crimele diavoleşti ale buharino-troţkiştilor", "aceste reziduuri ale umanităţii", "aceşti pigmei alb-gardişti", "aceste insecte alb-gardiste", "aceşti lachei ai fasciştilor demni de dispreţ... aproape nişte gunoaie". "Curtea sovietică i-a condamnat pe diavolii Buharin - Troţki să fie împuşcaţi. Ministerul de Interne a îndeplinit sentinţa, iar poporul sovietic a aprobat anihilarea buharino-troţkiştilor".

Însuşi Stalin a formulat politica Partidului Comunist (ca să nu zic strategia comunistă) privind tolerarea rivalilor, în următoarele cuvinte: "Vreţi să ştiţi ce cere Partidul Comunist? Atunci, ascultaţi:

1) Partidul nu va tolera ca o minoritate să vorbească despre o criză de partid, direct sau făţiş.

2) Partidul nu va tolera mobilizarea elementelor nemulţumite.

3) Partidul nu va tolera calomnierea conducătorului său.

4) Partidul nu va tolera ca dificultăţile noastre să fie făcute publice.

5) Partidul nu va tolera o cerere demagogică de creştere a salariilor.

6) Partidul nu va tolera o continuare a propagandei făcute de opoziţie, în rândul ţăranilor.

7) Dacă democraţia este înţeleasă, ca fiind dreptul de a trăncăni fără limite, nu avem nevoie de o astfel de democraţie".

În locul acesteia, Stalin cerea o "democrație centralizată". Pentru a o instaura, conducătorii partidului erau obligați să suprime "bandele opoziției". Ca să obțină acest lucru, trebuiau să antreneze și să mențină o importantă forță de represiune. Această forță a devenit cea mai neîndurătoare poliție secretă din istorie. Același sistem a fost introdus și în România. Cei patru comuniști pe care Moscova i-a plasat aici, aveau acum șansa să suprime "banda lui Titel Petrescu", oricare altă organizație a socialiștilor precum și pe orice alți rivali. Pentru a realiza acest lucru, au creat o structură polițienească care nu numai că utiliza violența fizică, dar a obținut controlul asupra majorității surselor de subzistență ale populației și s-a angajat, totodată, în complicate înscenări politice.

Partidul Comunist Român n-a fost capabil să acapareze de la început poliția statului. În primul guvern Sănătescu, Ministerul de Interne, care controlează în mod direct poliția, a fost încredințat generalului Aurel Aldea, un notoriu anticomunist: în al doilea guvern Sănătescu, el a fost încredințat unuia dintre liderii Partidului Național Țărănesc, Nicolae Penescu; iar în timpul guvernului generalului Rădescu, i-a fost acordat primului ministru însuși. Astfel, comuniștii au fost, temporar, opriți de la a folosi poliția ca pe un instrument în slujba partidului lor. Românii se singularizau între națiunile est-europene prin respingerea ingerințelor în treburile poliției române, pe care agenții Moscovei au căutat să le exercite. Pe atunci, Kremlin-ul încă mai dorea să susțină că românii erau stăpâni în propria lor casă, așa că a făcut o concesie temporară.

Rădescu era și el obligat, în schimb, să facă o concesie; astfel că a numit comuniști ca șefi ai unor departamente în minister. Unul din aceștia a fost Teohari Georgescu. La 6 martie 1945, Georgescu a devenit Ministru de Interne. Astfel, el devenea conducătorul oficial atât al poliției, cât și al ministerului. Comuniștii aveau acum propriul lor Gestapo.

La început era o organizație foarte greoaie, deoarece comuniștii nu erau foarte bine organizați și nici nu prea aveau încredere unul în celălalt. De fapt, existau mai multe forțe de poliție, toate sub controlul comunist. Cea mai eficientă și cea mai distructivă dintre ele

supraveghea chiar președinția sau biroul primului ministru și era dirijată, din culise, de omul forte al regimului, Emil Bodnăraș. Scopul ei principal era să-l țină sub control pe primul ministru Groza și pe ministrul de externe, Gheorghe Tătărăscu. De asemenea, îi supraveghea și pe ceilalți membri ai cabinetului, inclusiv pe cei comuniști, avându-i astfel la mână pe toți conducătorii partidului. Groza nu putea să numească nici măcar funcționari civili mărunți fără aprobarea poliției lui Bodnăraș și nimeni nu putea primi un post diplomatic în străinătate fără verificarea acesteia. Oricine părăsea România, de la ministru până la umilul pastor adventist, trebuia să fie verificat de ea. Și era mai temută de către comuniști, decât de oricine altcineva.

A existat apoi o poliție militară, ce-i avea sub control pe comisarii care, la rândul lor, controlau armata. Nu era subordonată ministrului de război, ci fără îndoială se afla deasupra lui, deoarece, în ochii acestei poliții, el însuși era un suspect. Fiindcă se alăturase doar de curând comuniștilor, asupra lui plana bănuiala că o făcuse din motive personale. Această poliție era, în mare parte, sub supravegherea directă a Rusiei. A fost numită Serviciul Special de Informații sau SSI. Existase și în timpul regimului mareșalului Antonescu, dar a fost mult extinsă de Bodnăraș, care a reținut în cadrul ei mulți dintre foștii agenți fasciști. Unul dintre principalii săi colaboratori, L. Stupineanu, este un asemenea exemplu.

Pe lângă aceste unități ale poliției, mai exista poliția politică, poliția economică și poliția criminalistică, toate aflate sub conducerea lui Teohari Georgescu. Cea mai temută în ochii națiunii era poliția politică sau Siguranța, a cărei reputație sinistră a anticipat regimul comunist. Aceasta atinsese apogeul brutalității represive cu mulți ani înainte, pe timpul domniei regelui Carol, sub ministeriatul lui Gheorghe Tătărăscu, cel care, după 6 martie, a devenit ministrul Afacerilor Străine al lui Vîșinski.

Cel mai dur, energic și înzestrat șef al ei, sub Bodnăraș și Georgescu, a fost Avram Bunaciu, care a devenit curând o stea comunistă în plină ascensiune. Numele lui Stupineanu era aproape la fel de înfricoșător. Nu după mult timp unul dintre ei a fost pro-

movat în postul de ministru al justiției, iar celălalt vârît în întunecimea temniței, pentru a se alătura victimelor la a căror reprimare contribuise din plin.

Poliția comunistă română era totuși mai puțin sadică decât se dovedeau polițiile comuniste din țările învecinate, pentru simplul fapt că românii au puține înclinații spre brutalitate, dar nu era mai puțin vigilentă sau represivă, fiind activă cu precădere pe două planuri: al sabotajelor și al conspirațiilor.

Poliția economică, întemeiată de comuniști, a funcționat ca o rețea de tâlhari legalizată, acționând uneori subtil, dar întotdeauna eficient. Depășindu-și, de cele mai multe ori, prerogativele de control, membrii ei inspectau registre, tranzacții de afaceri și stocuri, deprinzând în acest fel tainele comerciale ale fiecărei instituții. Nu numai că aveau posibilitatea să folosească la nesfârșit șantajul, dar puteau și să confiște orice marfă doreau sau chiar să preia stocuri și magazine. Aveau nenumărate posibilități să-și legalizeze escrocheriile. Puteau, de exemplu, să-și acuze victimele de tranzacții pe piața neagră, de evaziuni fiscale, de nerespectare a legilor sanitare, de sabotaj economic, puteau să le acuze că erau dușmanii poporului, rămășițe ale fascismului, dușmani ai Rusiei, exploatatorii clasei muncitoare, agenți americani sau spioni, și așa mai departe. Poliția economică, lucrând mână în mână cu tribunalele dominate de comuniști, putea deturna orice afacere în folosul său, îmbogățindu-se în acest fel. Colaborând cu perceptorii și cu evaluatorii, putea percepe impozit de la absolut orice instituție. Avea sub control atât afacerile particulare cât și pe cele de stat, putând astfel zdrobi pe oricine s-ar fi opus comuniștilor, indiferent de domeniul său de activitate.

Nici unul dintre cei care lucrau la stat sau în sectorul particular nu putea supraviețui fără aprobarea poliției economice. Nimeni nu putea obține aprobarea să administreze un magazin sau să primească o slujbă, ca aceea de profesor, funcționar public sau funcționar de stat, fără aprobarea acestei poliții. Intelectualii, ca și oamenii de afaceri, erau la cheremul ei. Timp de 40 de ani, România își crease o funcționărime din absolvenții de liceu și de facultate. Tineretul părăsise masiv satele și micile localități, venind

la oraș pentru a-și obține dipoma care să-i dea dreptul la o slujbă onorabilă și să-i permită să se rostuiască în viață. Aproape fără excepție, acești tineri râvneau posturi în lumea afacerilor, în serviciul civil sau în învățământ, ceea ce înseamnă că ei intraseră într-o structură pe care poliția economică o putea controla sau suprima, fără nici un efort. Comuniștii îi aveau astfel pe intelectuali, pe deplin, în puterea lor.

Activitatea conspirativă a poliției politice române era, de asemenea, bine dezvoltată. Aceasta a afectat mai puține persoane decât alte activități ale poliției, dar a avut și ea o mare importanță. Cei mai mulți români sunt profund nesatisfăcuți de absolutismul comunist și de dominația sovietică, detestând favoritismul impus de ruși. Mulți români, de la măturătorul de stradă la general, au ajuns la o stare vecină cu disperarea. Firește, cuprinși de o astfel de dispoziție, cei mai mulți mormăie, lăsând să le scape, cu voie sau fără de voie, amărăciunea, șoptind fie că vor pleca în munți, fie că o vor șterge din țară. Alții vorbesc despre faptul că rușii sunt pe punctul de a anexa România. Aceștia caută, de îndată ce se ivește ocazia, tovărășia englezilor, americanilor sau francezilor, prezicând un război împotriva Rusiei.

Toate acestea îi fac să încapă repede în mâinile agenților comuniști provocatori. Agenții politici comuniste incită la afirmații potrivnice guvernului, prilejuiesc conversații înclinate spre răzvrătire, participă la comploturi, ajută la înscenarea unor tentative de zbor, cu scopul de a părăsi țara, întreține cu anticomuniștii naivi corespondențe compromițătoare pentru aceștia. Prin astfel de mijloace, comuniștii au ajutat la pregătirea înscenării care a fost de fapt tentativa zborului spre Londra a liderului țărănist Ion Mihalache, ce a avut ca rezultat scoaterea în afara legii a Partidului Național Țărănesc. Mihalache a căzut pur și simplu, în capcana poliției comuniste. Agenții comuniști s-au infiltrat și în organizația secretă anticomunistă a generalului Aldea, reușind astfel să-i trimită la închisoare pe conducătorii acesteia. Au concediat profesori universitari, au degradat ofițeri, au demis preoți.

În fața presiunilor Securității, nici un grup nu era mai vulnerabil decât socialiștii, pe de-o parte pentru că erau asociați cu comuniștii, dar mai ales pentru că erau "intelectuali" sau meșteșugari, deținând slujbe pe care guvernul comunist le putea controla direct. Cei mai mulți dintre socialiști balansau deasupra unui abis economic, legați doar cu niște fire foarte fragile, pe care comuniștii le puteau în orice moment reteza. Socialiștii nu aveau nici o altă rezervă, pentru a-și duce traiul, așa cum era cazul, uneori, cu țăranii. Un țăran putea să săreze carnea de porc și să ascundă grâul, îndepărtând astfel primejdia de a fi înfometat, dar un profesor socialist putea efectiv muri de foame, dacă devenea ținta unui atac lansat de presa comunistă.

În plus, poziția morală a socialiștilor români era destul de șubredă. Ei nu erau nici de-o parte, nici de alta a baricadei, se aflau prinși chiar la mijloc. Dacă erau cu totul împotriva capitalismului, a burgheziei și a întreprinderilor private, de ce nu s-ar fi alăturat atunci comuniștilor? Dar dacă erau împotriva controlului total al statului, împotriva dictaturii proletariatului, a dominației ruse, a "democrației centralizate", a sistemului partidului unic, de ce nu s-ar alătura celeilalte tabere, cea a "partidelor istorice" și a democrațiilor occidentale?

Această dilemă a subminat forța socialiștilor. Neputința cauzată de confuzia morală a fost agravată de teroarea poliției, de presiunile economice exercitate asupra lor și de ambițiile personale ale liderilor, care, toate, au șubrezit partidul. Socialiștii români au intrat în Armaghedonul politic contemporan, fără o armură morală adecvată și fără o strategie clară a bătăliei.

Lupta lor a fost destul de scurtă. Rămășițele renegate ale Partidului Socialist au fost absorbite oficial de către comuniști în februarie 1948, cu surle și trâmbițe. Prin acest act, socialismul a dispărut din viața politică a României, socialiștii autentici fiind reduși la tăcere chiar mai devreme. Ezitanta campanie anticomunistă a socialiștilor, care a durat patru ani, s-a terminat printr-un adevărat holocaust al partidului. Fusese o campanie dusă cu multe intenții bune, cu câteva acțiuni eroice, dar și presărată cu multe josnicii.

O analiză a dezastrului socialist ar releva următoarele: în timpul războiului, când România îl sprijinea pe Hitler, socialiștii nu se distinseseră prin nici o acțiune mai importantă, organizată, împotriva guvernului pro-nazist al lui Antonescu. Mai mult, unii lideri socialiști l-au servit cu credință pe dictator, plasați de obicei în posturi secundare. Cei mai mulți se dovediseră incapabili de a ocupa posturi mai înalte. Spre sfârșitul războiului, când devenise limpede că Hitler va fi înfrânt și că armata sovietică va ocupa România, socialiștii s-au alăturat acelor români care, sub conducerea lui Iuliu Maniu, încercaseră să aducă România de partea Aliaților. Dar, în timp ce căutau să coopereze cu Maniu, păstrau strânse legături și cu comuniștii, jucând un dublu rol, care s-a dovedit a le fi fatal. Legănați de iluzia că, totuși, comuniștii sunt "de stânga", deși folosesc aproape toate metodele murdare ale fasciștilor, socialiștii români au încercat să li se alăture și să formeze "Blocul de stânga", sau "Frontul popular". Acest grup de stânga, slab reprezentat în România, făcuse o atât de firavă opoziție nazismului și apărea atât de evident ca o creație a Moscovei, încât Maniu a refuzat să aibă vreo legătură cu el. I-a acceptat totuși pe socialiști în coaliția care pregătea lovitura de la 23 august 1944. Decizia lui Maniu se baza pe faptul că socialiștii români profesaseră idei nobile, se arătau devotați muncitorilor și puteau servi la contracararea comuniștilor. Dar un motiv cu mult mai important era acela că mișcarea socialistă internațională avea multă influență în cercurile aliate și, cum liderul național țărănesc încerca să scoată România din sfera Germaniei alăturând-o puterilor occidentale, el a considerat că ar fi logic și înțelept să colaboreze cu socialiștii. În plus, liderul acestora, Titel Petrescu, era un democrat adevărat, demn de bunăvoința pe care i-o arăta Maniu.

După lovitura de stat și după instalarea unui guvern militar proaliat, socialiștii au acceptat să participe la guvern, având o egală reprezentare cu a celorlalte partide. Titel Petrescu a devenit astfel, ministru de stat fără portofoliu, la fel ca și liderii partidelor Național Țărănesc și Național Liberal. Din acest moment, socialiștii au început să acționeze alături de comuniști și de un fals grup țărănist,

dirijat de aceştia, urzind un complot care va submina tocmai guvernul pro-occidental din care făceau şi ei parte. Prin această conspiraţie serveau nemijlocit Moscova, iar acţionând ca simple instrumente în mâinile comuniştilor ei îşi pregăteau, de fapt, propria distrugere. Unii dintre cei implicaţi în acest complot comunist erau socialişti agresivi, căutând avantaje personale, dorind să ajungă miniştri, dar alţii erau doar nişte idealişti, plini de naivitate. Deoarece guvernul pro-occidental, împotriva căruia conspirau era în mare parte format din militari, socialiştii cu idei reformiste au căzut uşor în capcana întinsă de comunişti, cerând "un regim politic care să reprezinte, cu adevărat, poporul". Când generalul Sănătescu a fost înlocuit în funcţia de prim-ministru de generalul Rădescu, s-a format un "guvern politic", iar liderii socialişti au obţinut un număr invidiabil de posturi. Cu toate acestea, ei continuau să coopereze energic şi vehement cu comuniştii, împotriva guvernului din care făceau parte, ajutând astfel Moscova să impună un regim "de stânga". Au luat parte la sabotaje politice, încălcări ale legii şi demonstraţii de stradă, antrenaţi de comunişti în zgomotoase proteste demagogice. Ei au servit Kremlin-ul la fel de asiduu şi de zgomotos precum Ana Pauker şi, atunci când Vîşinski a predat România în mâinile celor patru fruntaşi comunişti, la 6 martie 1945, socialiştii români, imitându-i pe comunişti, au aplaudat decizia. Au participat apoi la guvernul format de o putere străină, pentru înrobirea României, preluând trei ministere: al Muncii, al Educaţiei şi al Minelor, precum şi alte posturi administrative înalte, arătându-se chiar fericiţi să-l slujească pe ocupantul străin. Au publicat două ziare aservite guvernului, au acceptat fiecare favor guvernamental ce le era acordat, ba chiar şi-au sporit pretenţiile. S-au alăturat vociferărilor grosolane, dirijate de Moscova, vizând distrugerea partidelor istorice. Mulţi dintre socialişti nu au rămas deloc în urma comuniştilor, în zelul depus pentru suprimarea libertăţilor civice, participând la teroarea împotriva ţăranilor şi anihilându-i, chiar, pe socialiştii care aveau alte păreri.

Din fericire pentru onoarea socialistă, existau comunişti cu alte convingeri, printre aceştia numărându-se şi şeful lor, Titel Petrescu,

care a refuzat să preia o funcţie în cabinetul Groza, cel impus de Kremlin. Din păcate, atât el cât şi adevăraţii democraţi din partid, s-au trezit angajaţi într-o luptă fără speranţă. Reduta socialistă capitulase deja în faţa comuniştilor.

În august 1945, Regele Mihai a avut consultări cu toţi şefii de partide, inclusiv cu socialistul Titel Petrescu, în legătură cu posibilitatea demiterii cabinetului Groza dominat de comunişti şi investirea unui guvern democratic, cu adevărat reprezentativ. Acest lucru s-a făcut la sugestia şi cu încurajarea Americii. Toţi liderii politici participanţi la întâlnire, cu excepţia liderului comunist Pătrăşcanu, au aprobat eliminarea lui Groza. La acea întâlnire de o deosebită importanţă şeful socialist s-a situat de partea lui Maniu şi împotriva comuniştilor. A luat poziţie împotriva autocraţiei impuse de Kremlin şi a fost de acord să participe la un nou guvern democratic, anticomunist. Cu alte cuvinte el renega "Blocul de stânga" sau "Frontul" condus de comunişti, la crearea căruia îşi adusese contribuţia, cu trei ani mai înainte. Deşi majoritatea liderilor socialişti s-au dezis prompt de atitudinea şefului lor, acesta nu s-a lăsat intimidat, încercând să se pună în fruntea unei îndrăzneţe cruciade pentru salvarea socialismului. I-au stat alături mulţi socialişti devotaţi, iar campania lor finală a fost la fel de eroică, precum a fost ultima bătălie a generalului Custer. Cu toate că au suportat înfrângere după înfrângere, ei şi-au păstrat demnitatea şi nu şi-au plecat capetele. Cu o apariţie uşor efeminată, cu o voce moale, cu lavaliera sa neagră, înflorată, Titel Petrescu şi-a câştigat un loc printre cei mai curajoşi apărători ai patriei sale, înfruntând cu curaj grosolăniile, ispitele, teroarea şi temniţa.

În cursul lunii martie 1946, adevăraţii socialişti, care îl urmau pe Titel Petrescu, au încercat să recâştige controlul asupra partidului, într-un congres care a avut loc la Bucureşti. Era primul congres socialist, chiar dacă numai parţial reprezentativ, care se ţinea de ani de zile, iar delegaţii autentici au venit din toate părţile ţării, laolaltă cu mulţi falşi delegaţi, aduşi de socialiştii renegaţi, care se puseseră în slujba regimului comunist. Opinia generală părea favorabilă lui Petrescu şi păstrării unităţii partidului, în ciuda eforturilor uneltelor

comuniste de a sabota întrunirea. Timp de câteva ore, socialiștii români au părut, caz singular printre cei din Europa de Est, a fi pe punctul de a salva onoarea socialistă *ca un adevărat partid* și nu doar prin câteva persoane sau martiri.

Dar într-un moment crucial, de mare tensiune, Tudor Ionescu, aflat în slujba comuniștilor, a împrăștiat o copie a unui document fals care arăta că socialiștii independenți erau subvenționați de partidele burgheze. Desigur, acesta era considerat un păcat capital pentru marxiști. În confuzia care s-a creat, această măsluire a permis renegaților să-și asigure victoria, cu o majoritate nesemnificativă de voturi. Astfel micul și slabul Partid Socialist Român, căzând în capcana întinsă de socialiștii apostați, a votat cooperarea cu o forță care, prin însăși natura sa, era hotărâtă să-l extermine. În acea zi, știrea despre neputința, stupiditatea și dezertarea morală a socialiștilor români a făcut ocolul Bucureștiului. Trăind la marginea imperiului bolșevic, ei știau fără îndoială că Moscova îi ura pe toți socialiștii ca pe niște "diavoli", "ticăloși", "lachei", "orbi" și "gunoaie" și cu toate acestea au votat în favoarea agenților bolșevici.

După asta, socialiștii autentici și-au intensificat lupta, dar fără nici o șansă de reușită. Titel Petrescu a încercat să editeze un ziar sau un săptămânal, dar a fost împiedicat de către editorii comuniști, de guvernul comunist și de socialiștii renegați. Au încercat să țină un congres socialist pe cont propriu, dar poliția i-a împrăștiat pe participanți. Au organizat mitinguri, dar socialiștii care-i slujeau pe comuniști le-au boicotat. Petrescu a încercat să-și facă cunoscute ideile prin intermediul altor ziare, dar editorii comuniști l-au refuzat. Mai grav, socialiștii care au îndrăznit să i se alăture erau pur și simplu lipsiți de pâinea zilnică. Marea lor majoritate dețineau funcții de stat, mulți erau profesori sau funcționari publici. Ministrul Educației, un socialist renegat, putea concedia pe oricare dintre ei. Ministrul Muncii, un alt socialist renegat, putea să-l facă pe orice muncitor nonconformist să-și piardă pâinea. Socialiștii români făceau jocul murdar al Moscovei, contribuind la suprimarea altor socialiști români. Și făceau acest lucru mai ales printr-o teroare subtilă, care aducea victimele în starea de a se autodetesta.

Un profesor, nevoit să-şi renege ideile pentru a-şi păstra slujba, decădea mai mult şi era mai demoralizat decât dacă ar fi abjurat la vederea unei spânzurători sau a plutonului de execuţie. În astfel de cazuri, oamenii se ofileau ca un lan de porumb din Kansas, pe timp de arşiţă.

Oricum, au fost înregistrate cazuri de rezistenţă eroică, îndeosebi din partea lui Petrescu, dar şi din partea altora. De exemplu Ion Burcă, persoană care deţinuse o poziţie înaltă în cadrul Poliţiei conduse de Teohari Georgescu, şi-a dat demisia într-o manieră dramatică, în august 1947. Tovarăşii săi socialişti din guvern, adică renegaţii care lucrau pentru comunişti, au iscat un tărăboi la o declaraţie anticomunistă a lui Burcă şi l-au muştruluit bine, sperând astfel să dovedească Moscovei propriul lor devotament. Comuniştii n-au lăsat lucrurile aşa. Au ordonat slugilor lor să ducă o politică de autodafé faţă de propriul tovarăş, lucru care s-a înfăptuit imediat. Au ţinut o şedinţă, l-au scuturat bine pe Burcă, l-au exclus şi au făcut în "Libertatea", ziarul controlat de comunişti, mare caz de fapta lor. Ceea ce au scris poate fi rezumat astfel:

1. Partidul Socialist Român este un partid de stânga, care sprijină fără rezerve "noua democraţie", fiind întrutotul devotat Uniunii Sovietice.

2. Socialiştii se pronunţă fără rezerve pentru Frontul Unic Muncitoresc, vizând să înlăture orice obstacol din calea acestuia.

3. Unanimitatea în tabăra socialistă este esenţială şi toţi cei care se abat de la această regulă sunt pedepsiţi şi vor fi şi în viitor pedepsiţi. Deviaţioniştii nu vor fi toleraţi.

4. De vreme ce comuniştii, în ziarul "Scânteia", îl numesc pe Burcă deviaţionist, atunci el este într-adevăr şi, în consecinţă, va fi exclus din Partidul Socialist.

Ziarul comunist a anunţat la 23 august 1947 că "În urma instrucţiunilor primite de la Biroul Politic al Partidului Social Democrat, Ion Burcă, membru al Biroului Politic al partidului, a demisionat din funcţia sa de subsecretar de stat în cadrul Ministerului de Interne". O dată cu Burcă, alţi doi socialişti anticomunişti au fost excluşi din partid şi din înaltele posturi deţinute în

guvern: Mora Mironescu și George Silviu. Sfârșitul partidului era aproape.

Ultima formalitate, fuzionarea socialiștilor cu comuniștii, în Partidul Muncitoresc Român, însemna de fapt chiar autojertfirea socialiștilor, iar comuniștii doreau ca rugul sacrificiului să ardă cu multă strălucire, pe tot teritoriul României. Mai doreau ca toți socialiștii să le cânte în strună. Și unii dintre aceștia erau atât de fără rușine, încât făceau acest lucru cu plăcere. Au făcut din distrugerea partidului lor o sărbătoare populară. Când, în toată Europa de est, partidele socialiste dispăreau mistuite în flăcările comuniste, socialiștii români renegați doreau să facă din incinerarea partidului lor un spectacol grandios. Atât presa română, cât și cea rusă, au acordat multă atenție subiectului. Radio București a anunțat, la 12 ianuarie 1948: "După lungi întâlniri pregătitoare, la care membrii Partidelor Comunist și Socialist au dezbătut necesitatea unității lor ideologice și organizatorice, realizarea unui singur Partid Muncitoresc a devenit realitate." Două zile mai târziu, șeful comunist Gheorghe Gheorghiu-Dej scria: "Un nou factor în consolidarea democrației va fi crearea unui singur Partid Muncitoresc". Evenimentul s-a întâmplat să aibă loc chiar în ziua de naștere a lui George Washington și a fost descris astfel de presa română: "Capitala României se pregătește să fie martora unui eveniment a cărui importanță este mai mare decât cea politică, putând fi considerat ca o adevărată sărbătoare națională. Este vorba despre Congresul Partidului Muncitoresc, care este chemat să afirme pentru totdeauna unitatea ideologică, politică și administrativă a clasei muncitoare române".

"Atmosfera care domnește în București este o dovadă a febrilității cu care acest eveniment istoric este pregătit. Calea Victoriei, artera principală a Bucureștiului, își schimbă înfățișarea și suporturi din oțel, special construite pentru steaguri și pancarte, apar ici și colo. Clădirile publice sunt împodobite în culoarea roșie a clasei muncitoare victorioase. Clădirea Atenеului, unde se ține Congresul, este aproape ascunsă de steaguri. În fabrici, uzine și birouri, oamenii muncii depășesc planul. Delegații din provincie pornesc spre București, conduși la stațiile de plecare de muncitori cu

steaguri roşii şi banderole. Evenimentul este de importanţă internaţională, pentru că în acest moment, când în Occidentul înrobit dolarului şi planurilor imperialiste aripa de dreapta a socialdemocraţiei este aservită stăpânilor imperialişti, dezbinând clasa muncitoare, muncitorii noştri trec un examen sever, dând un exemplu strălucit de maturitate politică. Participarea delegaţiilor străine demonstrează largul interes internaţional pentru schimbările profunde ce au loc în Republica Populară Română. Ieri au sosit la Bucureşti un lider comunist francez, Charles Tillon, membru al Biroului Politic al Partidului Comunist Francez, şi doi delegaţi ai eroicului popor grec.

Bucureştiul şi întreaga Republică Populară Română salută astăzi deschiderea primului Congres al Partidului Muncitoresc Român. Capitala este împodobită cu steaguri şi citate din operele dascălilor socialismului: Marx, Engels, Lenin şi Stalin. Delegaţiile includ participanţi din Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Franţa, Cehoslovacia, Grecia, Spania, Polonia, Italia, Austria şi Palestina. Tipografi din România şi din alte ţări, sunt reprezentaţi de unii dintre cei mai distinşi tovarăşi. Lucrările Congresului s-au deschis la ora nouă dimineaţa, în prezenţa miniştrilor Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca şi alţii.

Dezbaterile au fost deschise de tovarăşul Ştefan Voitec, membru al prezidiului Republicii Populare Române, care le-a urat bun venit delegaţilor străini. În mod special au primit aplauze călduroase delegaţii greci şi spanioli. Gheorghe Florescu, deputat de Bucureşti şi secretar general al Uniunii Sindicatelor din România, a făcut propunerea ca din prezidiu să facă parte şi 36 de lideri ai muncitorilor. Această propunere a fost aprobată cu aclamaţii, de către deputaţi.

Dintre locurile Comitetului Central, socialiştilor le revenea un loc din patru; comuniştilor celelalte trei. Toţi liderii importanţi erau comunişti. În sunet de fanfară şi parade militare, Partidul Social Democrat îşi celebra, în faţa întregii lumi, sinuciderea.

În ziua de 24 februarie, socialiştii au votat, ca o bătaie de joc, un program care conţinea următoarele puncte, toate exprimate în jargon comunist:

"Clasa muncitoare din România, condusă de avangarda sa, Partidul Muncitoresc Român, aliată cu țărănimea muncitoare și în strânsă legătură cu intelectualitatea progresistă, obține mari succese în îndeplinirea noilor sarcini care-i revin, asigurând continua adâncire a democrației populare și dezvoltarea rapidă a economiei naționale.

"Mai mult ca niciodată, este necesară unitatea completă de voință și acțiune a clasei muncitoare. Proletariatul din România are nevoie de o singură conducere, inspirată de dogmele lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, o conducere puternică, în coeziunea sa interioară. Acest conducător este Partidul Muncitoresc Român care, începând de astăzi, este partidul clasei muncitoare din România.

"În domeniul politicii interne, clasele democrate ale țării, conduse de muncitorime, au sarcina de a da țării o nouă constituție, cu adevărat democratică, o constituție a Republicii Populare Române. Aceasta va trebui să întruchipeze victoriile noastre pe calea democrației și schimbările economice și sociale înfăptuite în România.

"O reformă democratică în administrație va trebui să înlocuiască formele învechite ale administrației locale, prin organele locale ale puterii de stat, consiliile populare, alese de masele muncitoare, care vor avea puteri nemărginite în conducerea treburilor obștii.

"Se va pune în practică reforma justiției, fapt care va conduce la o profundă democratizare a instanțelor judecătorești, prin introducerea Tribunalelor Poporului.

"De asemenea, va fi înfăptuită o profundă reformă a învățământului, cu scopul de a democratiza toate tipurile de școli. Partidul Muncitoresc Român va acorda o atenție specială creării de condiții favorabile pentru dezvoltarea artei și culturii, pusă în slujba poporului, și își va arăta deplinul sprijin față de slujitorii științei și artelor.

"În domeniul politicii externe se recunoaște valabilitatea absolută a punctului de vedere potrivit căruia două tendințe opuse se manifestă pe arena internațională, aceea a taberei imperialiste, antidemocratice, conduse de imperialismul american, și aceea a taberei democratice, antiimperialiste, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Imperialiștii anglo-americani i-au sprijinit, în mod fățiș, pe trădătorii din rândurile aripei de dreapta a social-democraților, atentând la suveranitatea poporului și urmărind, prin declanșarea unui nou război, să-și asigure dominația asupra lumii. De aceea, Partidul Muncitoresc Român va sprijini în mod activ politica de pace a guvernului român, politică menită să contribuie la instaurarea păcii în lume, asigurând securitatea și independența națională.

"Congresul accentuează importanța deosebită a *Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală cu Uniunea Sovietică*, bastionul păcii din întreaga lume și apărătoarea suveranității și independenței popoarelor".

Fiecare vorbă din textul de mai sus fusese scrisă la Moscova.

Înrobirea țărănimii

Una dintre cele mai dificile probleme cu care s-au confruntat bolșevicii ruși era instaurarea unei dictaturi care să permită unui mic număr de muncitori și câtorva membri ai "inteligheției" să dețină controlul absolut asupra unei largi mase de țărani. În cele 12 volume de "Opere alese" ale lui Lenin, acest subiect este abordat în repetate rânduri; mai precis, de peste o mie de ori. Marx, Troțki, Stalin și alți lideri comuniști i-au acordat o deosebită atenție. Cei mai de seamă revoluționari comuniști și-au dat seama că dictatura proletariatului nu poate fi instaurată câtă vreme țărănimea își menținea independența. Prin urmare, au gândit o strategie prin care să-i manipuleze pe țărani, îndreptându-i spre un nou tip de feudalism, de sorginte comunistă.

Esențial pentru reușita planului era ca țăranii să fie induși în eroare, cu scopul de a ajunge să se distrugă unii pe alții. Pentru început, în Rusia, ei erau îndemnați să-și împartă toate domeniile agricole mai mari, care constituiau 30% din terenul agricol al țării. În acest proces de adevărat furt de pământuri, orice respect pentru proprietate s-a pierdut, s-a produs un val de anarhie, trezindu-se în oameni pofta pentru pradă și jaf. Nu mai exista, de fapt, nici o forță capabilă să stăvilească toate aceste nelegiuiri, de vreme ce proprietarul de pământuri, care, deși conservator în principii, fusese un element al stabilității sociale, era anihilat.

Țăranii cei mai săraci erau incitați să-i distrugă pe vecinii lor mai înstăriți, numiți "kulaci". O dată acestea înfăptuite și ultimul element de stabilitate rurală eradicat, statul, adică Partidul Comunist, își însușea *toate* pământurile, jefuindu-i cu cinism pe țărani. Cei favorizați, care dobândiseră, de curând, pe cale prădalnică, proprietăți de la moșieri și kulaci, au ajuns să fie, ei înșiși, prădați. Fără conducători, fără organizații și tradiții care să-i apere,

țăranii nu puteau opune o rezistență reală conspirației bolșevice și au fost, în consecință, forțați să intre în colhozuri sau gospodării colective. Aici, fiecare țăran devenea membru al unei brigăzi de lucru, condusă de un șef comunist, și era obligat să muncească cum, unde și când i se spunea. Era începutul unei noi epoci, de aservire totală a țărănimii. Planul a reușit în întregime în Rusia, dar pentru aceasta a fost nevoie de 15 ani sângeroși, însoțiți de foamete pe scară largă. Prin reușita lui, două milioane de comuniști, locuitori ai orașelor, au preluat controlul asupra unui număr de 120.000.000 de țărani.

Un proces similar are loc acum în România. N-aș putea preciza dacă va dura și aici 15 ani (1945-1960). Sunt însă semne că perioada va fi mult mai scurtă. Primul pas, constând în exproprierea pământurilor, a fost deja făcut, aproape în întregime, iar toate organizațiile țărănești au fost anihilate. Nu doar un singur membru al guvenului de la București sau al Partidului Comunist și-a exprimat, în scris, adeziunea la colectivizarea agriculturii.

După cum informează presa bucureșteană din 30 septembrie, Groza însuși a declarat în cadrul Frontului Plugarilor, la 18 septembrie 1945, că Stalin l-a sfătuit personal să nu treacă la colectivizare, până când pașii pregătitori, absolut necesari, nu vor fi făcuți. Întreaga sa declarație arată că Partidul Comunist Român plănuia eliminarea proprietății private de la sate, numai că guvernul dorea să-i deposedeze pe țărani de pământ abia după ce rezistența lor va fi fost înfrântă.

În anul 1942, dl. Focșăneanu, care va deveni mai târziu membru al Parlamentului comunist al României, scria în "Revista Fundațiilor Regale": "Putem spune că micile proprietăți individuale nu sunt decât un stadiu în evoluția structurii noastre agrare. Ele vor fi, pe rând, înlocuite de cooperative pentru aprovizionarea în comun, apoi pentru producția în comun și, în final, de gospodăria colectivă". În iulie 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej vorbea cu și mai multă convingere despre colectivizare. Înspre toamnă, strigăte care cereau distrugerea chiaburilor se puteau auzi la aproape toate adunările comuniste, iar la sfârșitul anului ideea colectivizării

pământurilor avansase binişor.

Pentru a înţelege semnificaţia a ceea ce Partidul Comunist a făcut şi face în prezent, ar trebui examinată distribuţia terenurilor agricole ale României, în preajma datei de 6 martie 1945, când a fost impus regimul comunist. La începutul celui de-al doilea război mondial, România Mare avea 23.000.000 acri de pământ arabil, incluzând câmpiile, pajiştile şi livezile. Toate acestea erau distribuite, după cum urmează:

Mărimea proprietăţii în ha	Număr de proprietari	Suprafaţa totală	Suprafaţa medie	Procentul total de pământ arabil
0-5	1.733.439	3.225.000	1,86	35,03
5-10	381.144	2.585.000	6,78	28,08
10-50	132.411	2.001.000	15,11	21,74
50-100	4.891	263.000	53,77	2,85
peste 100	4.865	1.132.000	232,68	12,30
Total	2.256.050	9.206.000	4,08	100,0

Această distribuire a pământului era rezultatul unei îndelungate lupte, purtate de ţărănimea română şi de conducătorii ei. Un punct culminant al acestei lupte, a fost atins la începutul secolului al XIX-lea, iar altul în 1848. S-au mai înfăptuit reforme agrare şi în anii 1864, în 1878, sau în 1907, dată la care jumătate din suprafaţa agricolă a României era constituită din proprietăţi ce aveau sub 50 ha (124 de acri). Radicala reforma agrară din 1921 a redistribuit 14.361.024 acri, reducând suprafaţa de pământ rămasă în parcele de 50 de hectare sau mai mult, la 19,5% din total. În 1941, aceasta a fost redusă şi mai mult, până la 15,2%, iar o treime din acest procent de 15,2% îl reprezentau proprietăţile comunale sau de stat.

Se poate observa cu uşurinţă că, mult înainte ca Armata Roşie să deturneze destinul istoric al României spre comunism, pământul fusese destul de bine distribuit. Exista un procent mic de suprafeţe întinse, mai mic decât, de exemplu, în Oklahoma, Kansas, Iowa sau

Ohio. O proporție considerabilă din pământul cultivabil fusese distribuită micilor proprietari, cum se întâmplase de altfel și în multe alte țări europene. Acest fapt nu înseamnă că în aceste țări problema agrară a fost cu totul rezolvată, dar poate însemna, cu siguranță, că împărțirea pământului s-a făcut într-o manieră foarte hotărâtă. Numai că simpla împărțire a pământului nu e de ajuns. Dacă fiecare țăran ar primi o suprafață identică cu a vecinului său, nici un acru mai puțin, situația generală economică și socială a țărănimii, ca și a întregii națiuni, nu ar cunoaște o considerabilă îmbunătățire. Istoria Statelor Unite ale Americii arată, cu claritate, că simpla împărțire a pământului e insuficientă pentru a asigura prosperitatea rurală. Eu m-am născut la o fermă din Kansas. Acest stat, ca și cea mai mare parte din Oklahoma, a fost împărțit în suprafețe de câte 60 de acri (= 24 hectare). Cei mai mulți fermieri din ambele state au început de la mai nimic, dar cu proprietăți egale, și aceasta nu e doar o teorie, ci un lucru vizibil, tangibil chiar, pentru că și astăzi aș putea distinge parcelele de la început, în orașul meu, Smith Country, din Kansas. Aș putea vorbi și despre Kissels, Scalocks, Markhams, Halberts, Gledhills, Angels, Hewits, oameni care au locuit în aceste zone. Eram printre familiile favorizate ale timpului, începând *liberi și egali*, ca pionieri, în case de pământ. Astăzi situația s-a schimbat, în întregime. Nu mai suntem egali decât în mormânt și poate nici acolo, de vreme ce unele pietre funerare sunt mai mari decât altele. Proprietatea asupra pământului în orașul meu natal și în ținutul meu a devenit inegală, proporția de mari proprietăți agricole fiind mai mare decât în România. Și chiar dacă aceste suprafețe ar fi redistribuite mâine, cum s-a-ntâmplat în 1880, această măsură n-ar aduce nici o îmbunătățire radicală și durabilă în traiul populației.

Asta nu înseamnă că proprietatea inegală asupra pământurilor este un lucru bun sau că împărțirea acestuia nu ar avea vreo importanță; ceea ce vrea cu adevărat să spună e că împărțirea pământului într-o țară agricolă nu înseamnă nici măcar începutul rezolvării problemei țărănești. Pentru mulți, această problemă a devenit un soi de fetiș, folosit de demagogi pentru a-i induce în eroare pe cei naivi.

S-aruncăm acum o privire asupra țăranului român din anii '40 și asupra legăturii acestuia cu pământul și cu satul în care trăia. În satul românesc tradițional mai există, probabil și astăzi, conacul în care locuiesc urmașii fostului moșier. De cele mai multe ori, el seamănă mult cu o fermă obișnuită din Illinois. Se mai pot zări, împrăștiate prin țară, câteva conace boierești bine întreținute, poate chiar și castele, deși acestea din urmă sunt rare. Poți vedea apoi, în fiecare sat, o seamă de case țărănești trainice, cu curți mari, precum și o mulțime de case mai modeste. Aproape pretutindeni te întâmpină biserica și școala. În partea de vest a României, unde se resimte mai intens influența europeană, rânduiala e incomparabil mai bună decât a satelor din alte părți ale țării, îndeosebi din Moldova, provincii aflate vreme îndelungată sub influența rusească sau turcească.

Să facem o scurtă vizită într-un sat tradițional din Transilvania. Satul se numește Cetate și-și trage numele, se pare, de la un conac vechi, ale cărui ruine pot fi încă văzute, înconjurate de un cimitir părăginit. Trecutul satului a fost lipsit de evenimente importante, din câte am putut afla de la preot, de la învățător și de la bătrânii satului cu care am vorbit, iar viitorul nu pare să promită a aduce, nici el, ceva deosebit. Am petrecut două zile de sărbătoare în satul Cetate și am avut ocazia de a lua contact direct cu oamenii. În fiecare dimineață am mers la biserică, pentru a lua parte, după datină, la slujbele religioase, care dezvăluiau tradiții cu rădăcini adânci și un întreg mod de viață al comunității sătești, ritualic și conservator. Un preot bine instruit oficia liturghia, în vreme ce țăranii, îmbrăcați în costume populare, alături de intelectualitatea ce purta costume "nemțești", participau la ceremonie, prin cântece religioase și rugăciuni. Un cor de tineri țărani cânta în strană, dirijat de un distins fost membru al Parlamentului, care tocmai se afla în vizită în satul său natal. Fiecare pătură socială a lumii satului participa, în deplină egalitate, la celebrarea serviciului religios.

Slujba seamănă, desigur, cu cele oficiate în timpul aceleiași săptămâni, în mii de biserici de pretutindeni, conținea multe platitudini, o mulțime de sfaturi, dar și câteva mari și înălțătoare ade-

văruri. Cei prezenți o ascultau cu atenție, în marea lor majoritate, totul desfășurându-se solemn și cordial în același timp. Bătrânilor li se dădea cinstea cuvenită, tinerii erau respectați, iar copiii înconjurați cu dragoste, deși bunicile lor îi mai certau atunci când nu se puteau abține să nu vorbească. Am avut sentimentul că preamărirea lui Dumnezeu dădea oamenilor din sat un sentiment de renaștere spirituală, îi apropia și-i înfrățea, îndemnându-i să fie mai buni în timpul săptămânii care urma.

Când liturghia a luat sfârșit, mi-am permis să iau contact cu câteva familii, mai întâi făcând o vizită preotului, care era căsătorit și locuia într-o casă parohială ce semăna cu locuința unui pastor dintr-un orășel american. A fost bucuros să-mi poată spune câte ceva despre biserica lui, despre sat, despre copiii săi și despre timpurile grele pe care oamenii le trăiau. De la casa parohială, m-am îndreptat către casa domnului Virgil Ionescu, un țăran ce deținea 15 acri de pământ. În curtea sa largă și acoperită de iarbă, am zărit două scroafe ce tocmai atunci fătaseră, un jug pentru boi, o vacă cu viței, orătănii mari și mici, din belșug, și două gâște ce se mișcau agale, ca pentru a-și proteja puii de o primejdie inexistentă. Totul era curat și bine întreținut, vădind grija stăpânului pentru gospodăria sa, de care era foarte mândru. Casa familiei Ionescu avea un hol și două camere, dintre care una era cameră de zi, iar cealaltă bucătărie. Totul strălucea de curățenie, ca într-o zi de sărbătoare. Pe pereții camerei de zi, puteai vedea tablouri cu Isus, Regele Mihai și Iuliu Maniu. Perdele brodate împodobeau geamurile, numeroase broderii lucrate de mână și ștergare mari, cusute în diferite modele, atârnau pe perete și din tavan. În bucătărie se afla un război de țesut, ce era folosit, fără îndoială, destul de mult. Fiica familiei Ionescu avea o ladă de zestre în care erau puse la păstrare lenjerie, prosoape, fețe de masă și îmbrăcăminte. Casa nu era atât de prosperă, nici atât de confortabilă sau arătoasă, ca cele din New England de acum un secol, dar era căminul unor oameni de încredere, cinstiți și liberi, care cunoșteau demnitatea și respectul de sine. Bolșevicii îi numesc pe acești țărani care dețin peste 15 acri de teren, chiar dacă e teren de munte, kulaci sau, în românește, "chiaburi".

Am luat masa, într-o atmosferă plăcută și însuflețită, în casa altei familii de țărani și am petrecut prima parte a după-amiezei vizitându-i și pe alții, unii mai înstăriți decât Ionescu, alții mai puțin avuți decât dânsul. Foarte puțini dintre ei aveau 30 de acri de pământ, unii chiar mai puțin de cinci, dar nici unul nu era lipsit de o cât de mică proprietate. Marile deosebiri dintre clase erau absente, la fel ca și ura de clasă, deși am observat o oarecare urmă de animozitate între intelectualii îmbrăcați după moda de la oraș și țăranii purtând costume populare, cu toate că veniturile celor dintâi erau superioare. M-a uimit bucuria cu care cei mai săraci din sat îi primeau în casele lor, de parcă ar fi avut parte de o sărbătoare cu acest prilej, pe cei mai înstăriți. Exista o frumoasă solidaritate umană în această comunitate rurală.

Satul avea o cooperativă mică, două magazine evreiești, un magazin ce aparținea unui român, o frizerie și o pantofărie ținută de doi unguri, patru mori simple de apă, o fierărie, școli de un bun nivel și o bancă, dar era lipsit de curent electric sau apă curentă. În întregul sat nu existau decât zece aparate de radio, iar în ceea ce privește presa, aici ajungeau doar câteva exemplare din ziarele publicate de guvern, altele nefiind permise. Cu toate acestea, lumea deținea destul de multe informații cu privire la evenimentele ce se desfășurau pe plan internațional.

Am fost găzduit pentru o noapte la singura moșie de acolo, într-o casă frumoasă, înconjurată de niște copaci splendizi, lipsită și ea de accesorii moderne, cu excepția curentului electric, produs de puterea apei. În timpul celei dintâi după-amieze petrecute aici, i-am întâlnit pe copiii satului, bătând mingea pe islazul comunal. Tinerii se plimbau încoace și încolo, băieții într-o parte și fetele în alta, în timp ce sătenii mai în vârstă, adunați în mici grupuri, discutau despre politică, despre guvernul Groza și prețurile tot mai mari, despre armata rusească și despre ceea ce se petrece în lume. M-am hazardat să-i întreb pe unii dintre ei ce părere au despre toate acestea. În curând, m-am pomenit în mijlocul unei mulțimi prietenoase și curioase în același timp. Câțiva țărani, care fuseseră deja în America, îmi spuneau că își doreau să mai ajungă acolo. Toți păreau

să-l sprijine pe Maniu, chiar şi primarul, care fusese iniţial membru în partidul lui Groza, "Frontul Plugarilor". Mărturisea că a acceptat această funcţie, cu asentimentul sătenilor, care nu doreau ca postul să încapă în mâinile unui om rău şi nepriceput. Femeile nu ezitau să-şi exprime şi ele părerea, deşi, cea mai mare parte din timp, îi lăsau pe bărbaţi să vorbească. Răspunzând la întrebarea mea, ţăranii mi-au spus că în sat existau 12 comunişti, dar că majoritatea nu erau români.

În cursul celei de-a doua zile a vizitei mele în satul Cetate, am asistat, în clădirea şcolii, la un spectacol de teatru, jucat cu real talent de localnici, sub îndrumarea cadrelor didactice. Seara am participat la balul satului, unde tineretul s-a avântat la jocurile populare, cu o impetuozitate nelipsită de graţie. Majoritatea fetelor erau foarte drăguţe, îmbrăcate în costumele lor populare, tradiţionale. Viaţa de aici era plăcută: o viaţă sigură, democratică, aproape patriarhală. Fiecare, de la păstor la primar, avea şansa de a se bucura de stima celorlalţi. Influenţa şi autoritatea se datorau vârstei, înţelepciunii şi succesului. Majoritatea covârşitoare a membrilor comunităţii păreau să fie de acord cu teoria că un om harnic şi întreprinzător putea să trăiască foarte bine. Toţi băieţii şi toate fetele mergeau la şcoală, câţiva tineri studiau la Cluj sau la Bucureşti, iar mulţi părinţi nutreau speranţa că fiii lor vor intra în clasa intelectualilor. Toate sursele de bunăstare erau distribuite în mod echitabil şi nici un grup sau persoană nu îşi impunea dominaţia asupra comunităţii.

E de la sine înţeles că era loc şi de mai bine şi că o serie de reforme erau necesare, dar satul mi se părea o bază solidă pentru o societate decentă, de oameni liberi, ce trăiau mai presus de umilinţe, nevoi şi servitute. Multe sate româneşti se aseamănă cu acesta; unele din Bucovina şi Ardeal au chiar o stare mai bună; multe altele, din Vechiul Regat sunt însă mai murdare şi mai înapoiate. În general, însă, în 1944, 80% din români trăiau, munceau, se distrau, gândeau şi visau, la fel ca ţăranii din Cetate. Ca o simplă constatare, putem spune că mai mult de o sută de milioane de oameni în Europa de răsărit, din Atena şi Kavalla, în Grecia, până la Petrici, în Bulgaria, ori Podgoriţa, în Iugoslavia, iar de aici până în cel mai

îndepărtat colț al Finlandei, trăiesc la fel ca bărbații și femeile care mi-au fost, timp de două zile, gazde și vecini, în satul Cetate. Iar pe drumul lor spre progres au fost conduși de partide agrariene, în frunte cu lideri plini de virtute și eroism.

Ceea ce am scris despre satul Cetate nu este o încercare de a pune în umbră neîmplinirile din societatea românească și, în mod special, neajunsurile din satele românești. După cum și în Boston, Topeka, Chicago, Atlanta sau Los Angeles există lipsuri evidente, tot așa și în satele românești sunt numeroase probleme, dar, cu toate acestea, imaginea generală este una de progres.

Ceea ce mă mâhnește nespus de tare este că starea de sănătate a oamenilor din satele românești nu era prea bună. Epidemiile făceau ravagii, în timp ce tuberculoza și bolile venerice erau ceva obișnuit. În unele părți ale țării se practica un regim alimentar neechilibrat, care cauza maladii cronice. Multe case țărănești erau puțin spațioase și familiile trăiau înghesuite în dormitoare sau bucătării. Clima României înseamnă arșiță vara și ger iarna și, între aceste două extreme, țăranul n-a reușit să-și adapteze cu totul îmbrăcămintea. Unii nu aveau haine groase aproape deloc și am văzut, chiar, femei și copii umblând desculți prin zăpadă. Uneltele de lucru erau insuficiente, ca și animalele, care nu erau totdeauna din soiul cel mai bun. Nici pământul nu era lucrat în forma cea mai potrivită. Creditele acordate de stat lipseau aproape cu desăvârșire, iar dobânzile rămâneau prea ridicate.

Acestea sunt greutăți ce apar peste tot în lume, iar românii ca și celelalte popoare, se străduiau să le depășească. Progresul lor n-a fost tot atât de rapid ca în Danemarca sau Utah, de exemplu, și mai aveau, fără îndoială, încă un drum lung de străbătut. Dar, ceea ce am văzut în călătoria mea a stat sub semnul atmosferei de strălucire și veselie. Privind retrospectiv, românii pot distinge semnele certe ale progresului, având motive de speranță și chiar de mândrie.

Țăranul român nu excela prin mare cumpătare dar avea un fel de talent de a-și savura micile extravaganțe. Când tăia o oaie și-și făcea căciulă din pielea ei, o făcea în așa fel încât să-i sară în ochi vecinului, de frumoasă ce era. Poate că tot el este cel ce a lansat și

moda jobenului. Își împodobea apoi cojocul cu desene în culori vii. Soția îi broda hainele cu alesături. Își spoia el însuși căsuța, altfel nu prea igienic construită. Dar țăranul ținea s-o decoreze (și același lucru se întâmpla și cu căruța) cu figuri interesante probând un deosebit talent artistic. Deși uneori casa era strâmtă și îmbâcsită, ea era împodobită cu perdele pline cu zorzoane, ștergare brodate și, din când în când, cu câte o pictură. Mai întâlneai unele obiecte de mobilier rustic bine lucrate și, în general, impresia era de curățenie.

Cu alte cuvinte, oricât de mult ar semăna țăranul român "cu un țigan", dacă ținem seama de culoarea pielii și de sărăcia lui, el e departe de a trăi ca un țigan. Mai mult decât atât, el nu se poartă niciodată ca un zdrențăros. E îmbrăcat, aproape totdeauna, îngrijit, arătându-se foarte mândru de familia lui. Tocmai din cauza acestor însușiri el este irevocabil potrivnic colectivizării. Dorește să aibă parte de ceva numai al lui și are suficientă dibăcie în a-l obține și destul fler pentru a folosi ceea ce a obținut. Nutrește o vie antipatie față de ideea că ar fi putea fi înghițit de o masă amorfă de oameni. Mi-am petrecut o bună parte din viață printre țăranii din Europa, dar nu am întâlnit nici un alt popor care să aibă un atât de pronunțat simț al individualismului, nici chiar grecii.

Faptul poate fi observat, într-un fel aproape dramatic, chiar în plin centrul Bucureștiului. Cu toate că poate părea ciudat, în cea mai importantă metropolă a țării trăiesc o mulțime de țărani. Unii sunt muncitori, alții servitori, alții negustori ambulanți. Și poți ușor constata că, într-un oraș în care evreii sunt considerați a fi experți, dominând comerțul, țăranii care se ocupă de negustorie le pot face, cu succes, concurență. Nu poți face nici o sută de pași, de la hotelul Athenée Palace, care este cunoscut ca fiind cel mai aristocratic hotel din Balcani, situat în centrul Bucureștiului, în vecinătatea Palatului Regal, fără a da de țărani veniți să vândă ceva. În fiecare dimineață îi auzi pe străzi, strigându-și marfa. Unii vând pui, alții fructe sau legume și, de obicei, își transportă bunurile în coșuri mari, sprijinite de un soi de jug pe care-l poartă pe umeri. Muncesc din greu, ore în șir, pentru a putea câștiga ceva bani, cu care să se întoarcă acasă. Este evident că sunt departe de a fi niște sclavi

înapoiați, legați doar de micile lor comunități sătești. Oricine tocmește vreo afacere cu ei poate să constate că au o minte ageră și că sunt politicoși, stăruitori, plini de inițiativă, candoare și bunătate. Dacă arunci o privire asupra periferiilor oricărui oraș românesc, constați că există numeroși muncitori proveniți din rândul țăranilor. Ei au venit la oraș pentru a obține vreo slujbă măruntă care să le permită să câștige ceva bani în plus, cu care, desigur, vor cumpăra pământ, acesta fiind visul lor. La oraș se simt ca niște străini, rămânând aici doar pentru a putea, cândva, să revină ca oameni de frunte în satul lor. Am putut observa această atitudine printre chelnerii, servitoarele și portarii celor mai bune hoteluri din România. Cred că 90% dintre ei sunt țărani și, în ciuda faptului că sunt organizați în sindicate comuniste, vorbesc ca niște capitaliști. Sufletele le-au rămas acasă, alături de părinții și de rudele lor. Fac tot ce se poate, pentru a câștiga cât mai mult, cu speranța unui viitor mai bun în satele natale. Când sfârșesc ziua de muncă și când ies pe stradă, în pantofi lăcuiți, haine frumoase și cu baston în mână, cu greu i-ai putea deosebi de oaspeții din hotel. Par a avea o aversiune față de colectivism, un ușor resentiment împotriva celor bogați și multă considerație pentru autorități. Acest respect pentru ierarhia socială nu se datorează în primul rând slugărniciei, ci unei aprecieri exacte a scării sociale, pe care fiecare om întreprinzător poate avansa. Or, chiar acest lucru încearcă ei să-l facă. Manifestă un viu interes pentru problemele internaționale, întrebându-mă adesea despre conferințe internaționale și alte întâlniri importante ce se desfășoară în lume. Sperau că agresiunea rușilor va fi oprită. În adâncul sufletului lor ei susțin, zi de zi, lupta pentru libertate. Nu detestă nimic mai mult decât ideea de a deveni un membru neajutorat al unei clase muncitoare manipulate.

Rușii au înțeles perfect că dacă românii și-au păstrat independența aproape două mii de ani, acest lucru s-a datorat, în mare parte, țărănimii. Mai știau de asemenea că intelectualitatea românească a fost, până nu demult, aproape inexistentă, dovadă fiind faptul că, timp de secole, nu s-a găsit nici o mărturie care să ateste existența națiunii române. Țăranii au fost cei care au susținut cauza naționa-

lă şi au dat din rândul lor oameni învăţaţi, pentru a alcătui gramatici şi cărţi în care să se vorbească despre limba şi poporul român. Era dovedit faptul că România nu putea fi distrusă până când nu erau distruşi ţăranii, dar niciodată acest adevăr n-a fost mai evident decât astăzi. Unii intelectuali români s-au îndreptat spre Rusia, unii politicieni au cârmit spre Moscova, cu atâta grabă încât s-au călcat pe picioare unii pe alţii. Comercianţii au intrat în Partidul Comunist doar pentru a-şi putea continua afacerile. Industriaşii şi-au adaptat proiectele la cerinţele Rusiei, iar unii profesori au modificat textele din manuale după bunul plac al ruşilor. Dar ţăranii rămân fortăreaţa spiritului românesc, a onoarei şi a independenţei ţării. Prin urmare, Rusia şi agenţii ei au serios de muncit pentru dărâmarea acestei fortăreţe.

Una din armele lor a fost "reforma agrară" sau, mai exact, redistribuirea pământurilor. Comuniştii au transformat, începând din 1944, aceste cuvinte ("reformă agrară") în sloganul de bază folosit în lupta pentru acapararea pământului. Au promis să smulgă pământul de la cei care-l deţineau şi să-l împartă celor care nu aveau. Au încurajat gloatele de ţărani să confişte pământuri, gospodării, animale, grâne. Au promis să-i transforme pe ţărani în fermieri independenţi. Şi asta ştiind că din tot pământul arabil din România, inclusiv fâneţele, pajiştile şi păşunile, distribuit în mod egal, ar reveni fiecărui ţăran mai puţin de un hectar!

Evident că acest proces de confiscare a pământului, pus la cale de Partidul Comunist, era menit unor scopuri politice şi era impus, în mod direct, de Kremlin. Ţinând cont de aceasta, ar fi absurd să se creadă că ţăranilor români li se încredinţa pământul pentru a-l putea folosi după cum credeau ei de cuviinţă.

Cum se explică, oare, că stăpânitorii unei ţări în care nu exista proprietate privată, au fost subit de acord să se împartă pământ ţăranilor în România vecină? Nu trebuie uitat că într-o ţară tipic comunistă, ca Uniunea Sovietică, distribuirea pământului către ţărani a constituit, de fapt, începutul colectivizării, şi că reforma agrară înseamnă de fapt, în concepţia comunistă, confiscarea totală a pământului.

Oricine este cu adevărat interesat de reforma agrară din România trebuie să nu uite, de asemenea, că ideea a fost lansată de comuniștii care locuiau la oraș și nicidecum de vreunul dintre conducătorii țărănimii, interesați de bunăstarea populației rurale. De ce oare erau liderii comuniști ai muncitorilor, șoferilor, minerilor și ceferiștilor atât de interesați în a oferi pământ țăranilor? Pentru exact același motiv pentru care o mână de oameni din îndepărtatul Kremlin a ordonat confiscarea pământului în Banat, Oltenia sau Transilvania. În nici un caz pentru folosul și spre binele țăranului român.

În mai 1946, Groza a ținut un miting propagandistic în orașul tipic transilvănean, cu glorioase tradiții revoluționare românești, care este Blajul și, în acest scop, și-a cărat auditoriul după el, în camioane drapate cu afișe de propagandă comunistă, precum și în șapte trenuri speciale, toate purtând inscripția: "Proletari din toate țările, uniți-vă!" Erau oameni costumați în haine țărănești, ca niște actori pe scenă. Am fost la fața locului și nu am văzut, practic, nici un țăran din zonă, deși regiunea avea o viață economică bazată exclusiv pe agricultură. A fost un spectacol tipic comunist, ținut într-un loc tot atât de plin de semnificații pentru țărănimea română, ca și Bunker Hill pentru patrioții americani, la picioarele unei statui ce omagiază un mare revoluționar pe care românii îl iubesc tot atât de mult pe cât îl iubesc americanii pe Patrick Henry. Mitingul era destinat să-i intimideze pe țărani și să-i forțeze să intre în Frontul Plugarilor al lui Groza.

Primul ministru a scos în evidență meritele revoluționarului român Avram Iancu, cel care, pe Câmpia Libertății, lansase, cu 98 de ani în urmă, un îndemn la luptă pentru eliberarea românilor de sub stăpânirea grofilor unguri, și a ținut să sublinieze că unul din principalele scopuri ale lui Iancu a fost crearea unor relații noi de proprietate asupra pământului, care să permită oamenilor ce-l lucrează să se și bucure de roadele lui. Patriotul român, ca de altfel și alți revoluționari de la 1848, susținea într-adevăr, cu tărie, o mai corectă împărțire a pământului. După ce a accentuat acest lucru, Groza a amintit de eroismul țăranilor martiri din Ardeal, exclamând

că, în sfârșit, după o așteptare de aproape un secol, tocmai guvernul său a fost cel care a împărțit pământ țăranilor. Groza se înfățișa pe sine ca un pe continuator al luptei lui Avram Iancu, spunând că guvernul va mai da câteva decrete prin care urmau să fie confiscate și alte pământuri.

O asemenea afirmație, tocmai într-un loc ca Blajul, sună ca și cum Franklin Roosevelt ar fi adus un grup de muncitori pe câmpia lui George Washington, lângă muntele Vernon, și ar fi strigat în gura mare: "Acum, în sfârșit, după o sută cincizeci de ani de luptă aspră, în care am îndurat o guvernare coruptă, vă ofer, pentru prima oară, drepturile despre care scria Jefferson și pentru care s-a luptat George Washington".

Declarația lui Groza scotea, cu claritate, în evidență mentalitatea comuniștilor care, prin înfăptuirea reformei agrare, doreau să acumuleze capital politic, pentru că, în fapt, guvernul Groza n-a distribuit mai mult de 10% din suprafața arabilă a României. Partidele politice pe care comuniștii le clasificau drept fasciste acordaseră țăranilor de peste șase ori mai mult pământ. Nici nu exista, de fapt, decât o mică suprafață agricolă ce putea fi împărțită. Ca rezultat al reformei agrare de după primul război mondial, când aproximativ două milioane de familii de țărani au fost împroprietărite, aproximativ 86% din suprafața arabilă din România se afla în mâinile a 350.000 de familii de țărani. În 1940, aproape 2/3 din pământul cultivabil era împărțit în suprafețe mai mici de 25 de acri fiecare, ori în suprafețe oscilând între 24 și 124 de acri fiecare. În puține țări ale lumii exista un atât de mare număr de oameni, deținând o atât de mare suprafață agricolă.

Nu vreau să sugerez că această situație era ideală. De fapt, continuau să fie mulți țărani săraci pentru că nu exista destul de mult pământ pentru a fi lucrat. 4/5 dintre familiile de țărani dețineau mai puțin de 6 acri fiecare, 9/10 din aceste familii aveau mai puțin de 5 acri fiecare.

Chiar și după reforma lui Groza, sute de mii de familii de țărani au rămas fără pământ. La sfârșitul deceniului vor depăși un milion, neputându-se găsi pământ pentru ele, chiar în ipoteza că fiecare

gospodărie de la țară ar fi reîmpărțită, la rândul ei. Or, cu cât terenurile bune sunt mai mult parcelate, cu atât scade productivitatea lor, iar ca un rezultat logic, cu cât produc mai puțin, cu atât țăranii devin mai săraci.

Comuniștii lui Groza nu au rezolvat nimic prin reforma lor agrară. Mai puțin de un milion de români au primit parcele de pământ și o destul de mare proporție a acelor terenuri nu erau luate de la moșiile mari. În numeroase cazuri, pământul se lua țăranului Ion și se dădea țăranului Traian. Unele din pământurile împărțite de Groza noilor adepți ai politicii sale au fost luate de la țăranii germani care le cultivaseră excelent și date unor țărani români de mâna a treia, cărora nu le prea plăcea munca, dar care se înscriseseră de bună voie în Partidul Comunist, sau cel puțin mâzgăliseră un x pe hârtie, în cazul în care nici măcar nu știau să scrie. N-aș vrea să las impresia, prin analiza făcută mai sus, că iau partea moșierilor bogați din România. Simpatia mea se îndreaptă spre țăranii români, dintre care mulți au rămas fără pământ, iar circa 2.750.000 din ei posedă în medie mai puțin de 5 acri fiecare. Am vorbit adesea cu moșieri români, dându-mi seama că nu puțini dintre ei au o atitudine arogantă față de țărani. Eu sunt, însă, fără nici o rezervă, de partea lor, și m-am simțit adesea jignit când vreun fandosit, locuind în vreo casă luxoasă, vorbea la câte o masă îmbelșugată disprețuitor despre țăranii desculți. Îi consider pe săteni printre românii cei mai de frunte și dacă aș fi sigur că prin aceasta se pot rezolva problemele lor vitale, economice sau sociale, m-aș pronunța în favoarea exproprierii totale a moșierilor. Dar să împarți aceste pământuri în parcele de-a dreptul microscopice și să le oferi țăranilor nu duce la nici un rezultat pozitiv; din contră, aș spune.

Într-un singur sens, reforma agrară a lui Groza a adus ceva bun, și anume, a redus numărul proprietarilor agricoli absenți de la moșiile lor. Din punct de vedere social, politic și moral, era nedrept ca sute de țărani dintr-un sat să trăiască în mizerie, în timp ce un moșier nepăsător, ce ducea o viață lipsită de griji la oraș, să aibă în posesie o suprafață imensă de pământ, pe care îl administra prin intermediul unor arendași. În asemenea cazuri, nu mai mult de câte-

va mii în România, se cerea, cu necesitate, schimbarea proprietarului, pentru a face ca producția unor astfel de moșii să rămână la dispoziția întregului sat.

Democrația română avea nevoie de o reformă agrară care să crească productivitatea pământului și să permită țărănimii să se bucure de roadele muncii ei. Din păcate, nu asta dorea Moscova și nici lacheii săi români. Ceea ce urmăreau ei era să-și asigure controlul asupra țărănimii și, ca atare, s-au folosit de confiscarea pământului ca de unul dintre cele mai bune mijloace pentru a-și realiza planul. Prin transferul de titluri de proprietate, ei au subminat simțul răspunderii și respectul înnăscut pentru cumpătare al țăranului. Răsplătindu-i pe oamenii de nimic, au distrus întregul sistem etic și tradițional al vieții țărănești. Un sistem prost conceput de tarife și impozite, o piață deficitară sau o gospodărire nechibzuită a pământului l-ar putea aduce la sapă de lemn până și pe cel mai harnic țăran, lăsându-i familia într-o cruntă mizerie. Este dincolo de orice îndoială faptul că societatea este parțial responsabilă pentru nivelul de sărăcie al membrilor ei. Pe de altă parte, era foarte clar pentru aproape toată lumea că cei serioși și harnici vor prospera, în timp ce aceia care se țineau de beții și își ipotecau, nepăsători, proprietățile sau fugeau de muncă, vor continua să rămână în mizerie. În fiecare sat avea loc un proces natural de așezare a oamenilor pe scara socială și, de regulă, aceia care meritau respect și încredere se și bucurau de ele. Cei harnici, chibzuiți și vrednici ajungeau să-și dea copiii la școală, chiar la școli înalte, trăind adesea bucuria de a-și vedea fiii ajunși în poziții respectabile, dincolo de limitele înguste ale satului.

Practic, în fiecare sat din România, o suprafață agricolă destul de mare își schimba continuu proprietarii, ajungând, de regulă, în mâinile acelora care meritau pământul, adică cei mai harnici și mai de încredere dintre țărani. An de an, acești țărani achiziționau, prin cumpărare, din ce în ce mai mult pământ.

Prin reforma agrară a lui Groza și prin schimbările politice care au însoțit-o, autoritatea și proprietatea au încăput în mâna elementului rural celui mai puțin dinamic, ceea ce a dus la distrugerea rân-

duelilor țărănești și a concepțiilor fundamentale ale lumii satului. În momentul în care în vreun sat urma să se împartă pământul, apăreau la fața locului și comuniștii din orașul cel mai apropiat. Îi adunau pe cei ce nu aveau pământ sau dețineau proprietăți mici și formau un comitet care hotăra, cu de la sine putere, cum va fi împărțit pământul în cauză. Cu alte cuvinte, comuniștii, deveniți atotputernici, îi invitau pur și simplu pe țăranii săraci să pună mâna pe tot ceea ce le poftea inima. Firește, în asemenea situații se crea confuzie, iar neînțelegerile urmau să fie aplanate nu de autorități, ci de aceia pe care-i delega comitetul autoînființat. Un mare rol îi revenea aici primarului care, mai peste tot, era un comunist, proaspăt înscris în partid, agreat de ministrul de interne, tot un comunist și el. Într-o asemenea atmosferă, țiganii și acei săteni care-și duceau viața precum aceștia, nelegiuiții, inadaptabilii, bătăușii și fățarnicii, au devenit peste noapte stăpâni pe pământul altora. Teoretic, ei acționau în temeiul unui decret guvernamental care stipula existența unor anumite categorii de oameni ce se bucurau de drepturi sporite asupra pământului, dar, în fapt, în cele mai multe dintre cazuri, redistribuirea pământului nu însemna altceva decât furt legalizat, astfel încât cel mai declasat om al satului acapara nu numai pământ, ci și animale, grâne, utilaj agricol, ba chiar și clădiri. Nimic nu se plătea pentru aceste proprietăți proaspăt confiscate, prezentă și atotputernică fiind doar mita, mereu mai substanțială. Țăranii îi mituiau, dacă aveau cu ce, pe cei din comitete, iar cei înstăriți, în eforturile lor disperate de a salva de la distrugere cel puțin cât le era permis, prin decretul guvernamental, să posede, mituiau, la rândul lor, pe cine puteau. Pe lângă răul pe care-l reprezenta mita și pe lângă extrema insolență de care dădeau dovadă noii conducători, se înregistrau pierderi și distrugeri foarte mari. Utilajul cel mai bun și mai performant era repede distrus sau făcut inutilizabil de noii și total incompetenții proprietari. Tractoarele rămâneau blocate în mijlocul câmpului și părea că nu vor mai porni niciodată. Cele mai bune semințe agricole erau vândute pe făină, cele mai bune animale din gospodărie erau sacrificate pentru carne. Țăranii erau lăsați fără animale de muncă, fără nici o sursă de a

obţine seminţe de calitate superioară sau rase bune de animale. Oricât de serioasă ar fi fost această lovitură pentru o agricultură cât de cât modernă, într-o ţară în care terenurile cele mai fertile erau împărţite în nenumărate parcele, stricăciunile morale produse erau cu mult mai mari şi mai dăunătoare.

Dimensiunea morală a satului a fost degradată, integritatea individuală a fost ştirbită, iar respectul pentru adevăratele valori a fost minat. Era ca şi cum s-ar fi acordat premii pentru fărădelege şi nemernicie. Ţăranii au văzut că e mult mai uşor să iei de la alţii decât să trudeşti, pentru a produce tu însuţi. Devenise mult mai profitabil să furi, sub oblăduirea guvernului, decât să te osteneşti a economisi, pentru a putea cumpăra singur. Nici o formă de proprietate nu mai era sigură. Cei cărora li s-a permis să-şi însuşească pământuri, animale şi utilaje agricole la sate, vor fi ispitiţi, curând după aceea, să pună mâna pe terenurile, casele şi maşinile din oraşe.

Oamenii cei mai de nădejde de la ţară erau total lipsiţi de apărare, obligaţi să privească neputincioşi cum cel de pe urmă om din sat dobândea putere şi-şi însuşea bunuri furate, răsplătit astfel pentru râvna sa comunistă. Disciplina şi autoritatea sătească, ce se clădiseră atât de greu de-a lungul secolelor, erau acum zdruncinate, iar acea ierarhie rurală care permitea fiecărei familii capabile să prospere era sfărâmată. Cinstea, ca valoare fundamentală în lumea satului, căzuse în desuetudine. În fiecare zi şi-n fiecare sat, ţăranilor le era oferit pământ, cu singura condiţie de a adera la Partidul Comunist. Nu erau deloc comunişti în sinea lor şi erau conştienţi de acest lucru, dar doreau pământ. Adesea îşi întrebau prietenii ce să facă, iar de multe ori aceştia le spuneau: "Ce mai atâta vorbă, semnează, iar după ce-ţi primeşti titlul poţi să revii la vechile tale păreri politice." Astfel, oamenii se înjoseau, acceptând orice compromis, în faţa unor demagogi lipsiţi de orice scrupul, care-i ademeneau să-şi însuşească pământurile altora. Şi cum se încheia totul?

Mulţi dintre ţăranii săraci care au luat pământ de la vecinii lor aveau puţine unelte şi încă şi mai puţine animale. Statul nu putea să le asigure seminţe, iar obştea nu le putea pune la dispoziţie animale de prăsilă. Nu aveau de unde să înveţe cum se face o bună agricul-

tură, care erau cerealele cele mai productive, cum să obțină și să utilizeze fertilizatorii, cum să acționeze în caz de secetă, sau cum să-și comercializeze produsele. Consecința a fost că satele produceau mult mai puțin decât înainte. Venitul țăranului a scăzut, iar respectul față de lege s-a prăbușit, pur și simplu. Exportul de cereale al României a fost sistat, dar cu toate acestea cantitatea de făină trimisă satelor înfometate era din ce în ce mai mică. Din nefericire, declinul economic a fost însoțit de un și mai accentuat declin al moralei comunității, al speranței, încrederii și respectului de sine al acesteia. Ce-i mai rămâne de făcut unei comunități pe cale de a-și pierde atât pâinea, cât și sufletul?

În scurt timp au fost introduse măsuri care urmăreau totala deposedare de pământ a țărănimii. A fost instalat un sistem de cooperative țărănești, iar agenții guvernamentali au fost trimiși în sate pentru a avea sub control fiecare aspect din viața țăranilor. Constituirea acestor cooperative reprezintă pasul final în instaurarea unei forme de feudalism colectivist.

De aici înainte, evenimentele se vor desfășura cam în felul următor: agenții guvernamentali vor intensifica lupta de clasă la sate, întărâtându-i pe țărani unii împotriva altora; vor încerca apoi să orienteze valul colectiv de ură împotriva celor care se încăpățânau să reziste; vor denunța pe oricine dorește să mențină proprietatea, ca fiind fascist, trădător, agent imperialist sau chiabur, și vor pune pe picioare un masiv aparat polițienesc cu scopul de a-i elimina; comitete alcătuite din cele mai brutale elemente vor fi formate pentru a duce la îndeplinire confiscarea pământurilor și rechiziționarea de bunuri prin teroare; astfel, vor aduna animalele și mașinile utilizate în gospodărie, transformându-le în bun comun; vor sili apoi familiile de țărani, bărbați, femei și copii să formeze grupuri de muncă sau brigăzi, stabilindu-li-se norme de lucru, în perimetre bine determinate; de-acum înainte fiecare locuitor al satului va trebui să muncească după cum i se dictează de către șeful său comunist.

În timpul acestei brutale lichidări în masă a țărănimii, se vor produce serioase mișcări de protest ale victimelor și nenumărate

incidente sângeroase. În timpul luptei împotriva comunizării multe bunuri şi gospodării vor fi distruse, producţia va scădea, se va recurge la violenţă, chiar la lupte armate. Până la sfârşit ţăranii vor fi probabil nevoiţi să se supună, dacă nu cumva între timp comunismul internaţional se va prăbuşi.

Vor îndrăzni oare ţăranii români, în ciuda dârzeniei lor, dovedite de-a lungul secolelor, să reziste acolo unde ţăranii ruşi au eşuat? Vor fi ei oare în stare să stăvilească furtuna stârnită de comuniştii bolşevici pe care aceiaşi ţărani ruşi nu au putut-o opri? În orice caz, prin reforma agrară, posibilele lor încercări de rezistenţă au fost deja mult şubrezite. Între timp, îşi face loc cu repeziciune o stare de demoralizare generală a ţăranilor, din cauza sistemului administraţiei locale pe care guvernul Groza l-a instaurat la sate. La sfârşitul anului 1945, comuniştii aproape că puseseră stăpânire pe zona rurală. Instrumentul destinat acaparării puterii la sate era numit Frontul Plugarilor, care, în fond, nu era altceva decât Partidul Comunist. În fiecare sat a fost numit un primar, aparţinând acestui Front, care, pe baza instrucţiunilor comuniste, a început să "epureze" autorităţile locale, făcând mari presiuni asupra cadrelor didactice, slujitorilor bisericii, ca şi asupra altora, pentru a intra în Front sau a adera la una dintre asociaţiile dominate de comunişti. Fiecare deţinător al unei funcţii publice, din oricare sat, era anchetat oficial şi obligat să-şi declare trecutul politic. I se sugera, şi nu în modul cel mai subtil cu putinţă, că ar fi bine să i se alăture lui Groza. Celor cercetaţi li se punea în vedere că, în cazul în care nu semnau pentru aderarea la comunism, vor fi demişi din funcţie. Primeau apoi ultimatumul. În acelaşi mod, sătenilor li se spunea că, dacă doreau să-şi procure bunuri de strictă necesitate, toate distribuite de către stat, trebuiau să devină mai întâi membri în Front. Dacă aveau nevoie de petrol, sare, zahăr, săpun, încălţăminte sau credite, ori doreau să se bucure de o păsuire la plata taxelor, trebuiau să treacă la comunişti. Vremurile, şi aşa grele, se anunţau însă cu mult mai întunecate pentru cei care îndrăzneau să refuze.

În afară de toate acestea, comuniştii au pus la punct un nou sistem, prin care vindeau ţăranilor produse de la oraş, cumpărând în

schimb de la ei bunuri agricole. Era vorba, de fapt, de un monopol. Numai persoanele numite de ei puteau desfășura un astfel de comerț. Dacă un țăran dorea să cumpere sau să vândă ceva, trebuia în mod obligatoriu, să coopereze cu organizația comunistă care se ocupa de asta.

Monopolul statului nu a folosit prea multor țărani, ruinându-i în schimb pe cei care refuzau să colaboreze cu comuniștii sau încercau să lupte împotriva lor. Frontul Plugarilor și toate organizațiile guvernamentale asociate cu acesta erau, în realitate, o conspirație de stat, orientată clar împotriva țărănimii. Au folosit orice metodă coercitivă pentru a distruge moral țărănimea, de la împărțirea preferențială de pământ sau gaz lampant, la controlul oficialităților rurale sau al cadrelor didactice, ajungând până la teroarea fizică și arestări pe scară largă. Mai mult, ei confiscau astfel și banii țăranilor.

Comuniștii distrug Partidul Național Țărănesc

În vara anului 1946 am avut onoarea să fiu invitat la o masă festivă de către câțiva lideri ai Partidului Național Țărănesc. Armata Roșie îmi ordonase să părăsesc România și acești prieteni români s-au adunat să-și ia rămas bun de la mine. Pentru cei mai mulți dintre noi, petrecerea era una de adio, conștienți fiind că ne despărțeam pentru totdeauna. Mi-au făcut cadou o carte despre arta folclorică românească, frumos legată în piele, pe a cărei primă pagină s-au semnat cu toții. Poate că-i încerca și pe ei o presimțire, în orice caz, eu unul am avut-o. Curând, dintre cei 26 de oameni care s-au iscălit atunci pe pagina de gardă a cărții, aproape toți au fost întemnițați, unii uciși, alții siliți să se exileze sau să trăiască ascunși. Partidul Național Țărănesc, ai cărui reprezentanți erau, a fost înlăturat de pe scena politică și, o dată cu interzicerea sa, orice activitate politică independentă a încetat în România.

Calea spre distrugerea celei mai importante forțe politice de masă din țară a fost marcată de mai multe evenimente.

Iuliu Maniu, liderul Partidului Național Țărănesc, a încercat din toamna anului 1943 să coopereze cu Anglia și America, pentru a găsi o cale prin care Aliații să faciliteze României ieșirea din Axă și reorientarea ei spre democrațiile occidentale, dar eforturile sale nu au găsit ecoul dorit. Mai mult, Anglia și America au găsit de cuviință să-l abandoneze pe Maniu, lăsându-l la cheremul Rusiei.

În timp ce acesta căuta să încheie o înțelegere cu Rusia, prin care România să se alăture Armatei Roșii, în lupta împotriva Germaniei, Moscova îi zădărnicea orice efort, intrând în contact cu alte forțe politice românești, decât țărăniștii. Kremlin-ul ar fi preferat să trateze mai degrabă cu dictatorul fascist Antonescu, decât cu Maniu.

După lovitura din 23 august 1944, care a fost pregătită în cea mai mare măsură de către Maniu, chiar dacă ea a fost executată de către Rege, rușii s-au găsit, încă din prima zi, față în față cu liderul țărănist. Scopul lor era, în fapt, de a spolia România și de a subjuga poporul român, acțiuni cu care Maniu nu putea fi de acord, ceea ce a provocat, cum era de așteptat, mânia Kremlin-ului. Atotputernica și implacabila Rusie l-a etichetat atunci drept inamicul numărul unu în România și a decis să-l anihileze.

În cele șase luni de la lovitura de stat, până la 6 martie 1945, când Rusia i-a instalat pe comuniști la cârma României, principala ofensivă a Moscovei s-a concentrat împotriva lui Maniu și a Partidului Național Țărănesc. Kremlin-ul răsturnase regimurile Sănătescu și Rădescu, în primul rând pentru a-l distruge pe Maniu, pe aliații săi și, mai ales, partidul acestuia.

Moscova și guvernul comunist al lui Groza au incitat și mobilizat populația maghiară din România împotriva lui Maniu și a Partidului Național Țărănesc. Ungurii constituiau un element puternic, reușind în multe părți ale României să exercite o deosebită presiune fizică asupra liderilor țărăniști locali. De asemenea, ura înverșunată a ungurilor împotriva lui Maniu l-a pus pe acesta într-o situație morală deosebit de stânjenitoare. Guvernul Groza declara că militează pentru prietenia româno-maghiară, ceea ce nu era decât un paravan, în spatele căruia guvernul îi folosea pe unguri pentru a promova comunismul și pentru a-și întări propria putere. Opunându-se în chip firesc acestei manipulări, Maniu apărea într-o postură care permitea Moscovei să-l denunțe zgomotos, în fața întregii lumi, ca pe un reacționar fascist, atrăgând asupra sa ura minorităților. Cât privește relațiile dintre români și unguri, liderul țărănist se afla într-o foarte adâncă dilemă. În plus, comuniștii și Moscova i-au întărâtat și pe evrei împotriva sa, punându-l în situația neplăcută de a apărea în ochii lumii ca un antisemit, deși toată biografia sa politică demonstra, în această privință, exact contrariul. Dar numeroși evrei români erau comuniști și, în consecință, intrau foarte des în conflict cu Partidul Național Țărănesc, structural anticomunist. De fiecare dată când avea loc vreun asemenea

incident, comuniștii țipau: "Bandele maniste îi prigonesc pe evrei". Cu toate că Maniu nu avea nici un fel de bandă, mulți evrei români simpatizau, cum o fac și acum, cu Uniunea Sovietică și erau împotriva patriotismului românesc. Maniu se pronunța pentru independența României și împotriva opresiunii exercitate de către Rusia Sovietică, fapt care l-a adus, din nou, în conflict cu evreii. Armistițiul de la Moscova, înțelegerea de la Yalta, tratatul de pace semnat de România, toate obligau țara să elimine ultimele rămășițe ale fascismului. Comuniștii interpretau aceasta ca însemnând eliminarea de pe scena politică a lui Maniu și a partidului său.

Trupele de șoc comuniste desființau, prin teroare și violență, toate organizațiile necomuniste formate de muncitori. Un mare număr de muncitori îl sprijineau pe Maniu și aderau la asociațiile conduse de Partidul Național Țărănesc. Acțiunea de forță a comuniștilor urmărea să împiedice legătura lor cu Maniu. Guvernul, tipografii manipulați de comuniști, trupele de șoc comuniste au împiedicat, chiar de la început, distribuirea publicațiilor editate de Partidul Național Țărănesc. Aproape din aceeași zi în care, în 1944, rușii își făceau intrarea în București, Partidul Național Țărănesc a fost complet exclus din programele Radioului. În august 1945, ca rezultat al încurajărilor venite din partea Americii și Marii Britanii, Regele Mihai a cerut guvernului comunist al lui Groza să demisioneze. Principala forță politică ce se afla în spatele acestui demers era Partidul Național Țărănesc. Când această inițiativă a eșuat, din cauza atitudinii Rusiei, Regele a suferit o mare umilință, iar Partidul Național Țărănesc, o serioasă înfrângere.

La 8 noiembrie 1945 s-a ținut o impresionantă demonstrație spontană, pentru Rege și pentru Țară. Principala izbucnire de afecțiune, de acest fel, a avut loc în București și, bineînțeles, forța cea mai importantă care a susținut-o a fost Partidul Național Țărănesc, pentru că acest partid personifica însăși independența României. În ciuda tuturor eforturilor depuse, comuniștii nu au reușit să-i intimideze și să-i împrăștie pe manifestanți, dar când demonstrația a luat sfârșit poliția comunistă a arestat sute de fruntași țărăniști, printre care și mulți tineri. Brutalitatea arătată de comuniști la

București era doar o față a terorii. Guvernul i-a hărțuit pe liderii țărăniști, așa cum altădată țăranii o făceau cu lupii, slăbind puterea lui Maniu.

În chip natural, violența poliției a stârnit printre național-țărăniști o adevărată dorință de a rezista, lucru care era pe placul comuniștilor. Problema era următoarea: dacă forțele patriotice românești acceptau împilarea străină fără a se împotrivi, ele erau sortite, chiar de la început, eșecului, și încă într-un mod rușinos. Dacă ripostau, li se răspundea cu mare brutalitate de către importante forțe de represiune. Nici măcar nu se putea spera că rușii ar putea fi alungați sau guvernul patronat de ei, răsturnat. Chiar dacă fiecare bărbat ar fi fost un Wilhelm Tell, românii nu puteau, în 1945, să împiedice dominația rusească asupra țării lor, nemaipunând la socoteală că majoritatea acestora nu erau înarmați nici măcar cu arcuri și săgeți. Așadar, dacă oamenii lui Maniu rezistau, comuniștii țipau ca din gură de șarpe: "Iată-i pe complotiști, trebuie arestați!" Dacă aceștia n-ar fi opus nici o rezistență, comuniștii ar fi răcnit din nou: "Țărăniștii au trecut de partea noastră!" Amândouă aceste forme de propagandă i-au servit lui Groza pentru a intoxica opinia publică internațională.

Au fost, în fapt, români care au rezistat din disperare sau din exasperare. România a avut și are câțiva oameni care se aseamănă lui Patrick Henry. Viața nu era atât de roz ca să te agăți de ea cu orice preț. Mulți români erau hotărâți să-și asume orice risc, pentru a face ceva. Altfel, s-ar fi disprețuit pe ei înșiși, pentru inactivitate, supunere sau indolență. Îi detestau pe sicofanții din ambele tabere și voiau să pună la cale o acțiune pentru a salva onoarea României. Prin urmare, s-au format câteva așa-numite "grupuri". Unul dintre ele era condus de remarcabilul și înflăcăratul general Aldea, cel care-i dăduse o mână de ajutor regelui în răsturnarea lui Antonescu și ocupase, mai apoi, funcția de ministru de interne. Mai erau și alte asemenea grupuri.

Acești revoltați nu erau conduși de Maniu sau de Mihalache și nici nu beneficiau de bani, arme sau instrucțiuni din partea Partidului Național Țărănesc, decât în măsura în care fiecare român

cu simț patriotic era inspirat de conduita lui Maniu. Românii îl iubeau pe acesta așa cum americanii iubesc memoria și exemplul personal al lui Washington. Desigur, unii dintre membrii rezistenței erau și membri ai Partidului Național Țărănesc, alții stabiliseră contacte cu lideri ori membri ai organizațiilor locale ale partidului, câțiva fiind chiar rude ale unora dintre persoanele cu poziții însemnate în partid. Toate aceste lucruri erau deasupra oricărei îndoieli și nici nu putea fi altfel. Ca Patrick Henry și Wilhelm Tell, glorificați de generații întregi, ca acei partizani din timpul ultimului război mondial, care au îndrăznit să sfideze tirania lui Hitler, era greu de imaginat vreun român care să nu fie gata să ia calea codrului pentru a scutura jugul dublei tiranii impuse de Moscova.

Activitatea disperată a răzvrătiților din munți, inspirată de poziția Partidului Național Țărănesc și de caracterul integru al liderilor săi, nu a făcut decât să dea apă la moară asupritorilor, oferindu-le prilejul de a pregăti cătușele atât pentru Maniu, cât și pentru partidul său. Aceasta e tragedia cu care se confruntă întotdeauna cei asupriți de o putere străină. Când Rusia și slugile sale comuniste îi acuzau pe susținătorii lui Maniu de a fi pus la cale o conspirație, acuzația conținea un grăunte de adevăr, așa că necazurile se înmulțeau.

Legăturile lui Maniu și ale prietenilor săi cu americanii îi pricinuiau serioase neplăceri. Pentru el, ca și pentru alți conducători români, a ignora sau a evita America ar fi însemnat o dramatică recunoaștere publică că românii erau de fapt de partea Rusiei și că, din lașitate, renunțaseră a mai lupta pentru libertatea lor. Bineînțeles, românii tânjeau după prezența americanilor, așa cum florile tânjesc după lumina soarelui. Nu că America ar fi fost în acel moment un soare pe firmamentul politic al lumii, dar nici o altă rază de lumină nu se întrevedea pe cerul întunecat al României, așa că apropiații lui Maniu menținеau un contact permanent cu americanii, oficial și neoficial. Cei mai mulți dintre aceștia, care locuiau în acea vreme la București, doreau și încurajau aceste legături. Trecând peste toate neînțelegerile anterioare, cooperarea era îndreptată împotriva despotismului comunist, sprijinit de Moscova.

Guvernul american își exprimase oficial, și în repetate rânduri, nemulțumirea față de regimul comunist din România, luând în considerare și nemulțumirile opoziției, îndeosebi ale Partidului Național Țărănesc. Procedând în acest fel, partidul lui Maniu se expunea, inevitabil, acuzației de conspirație și ajutor dat inamicului, prin divulgarea unor secrete de stat. În 1945, americanii ar fi dorit îndepărtarea lui Groza, bucurându-se de sprijinul Partidului Național Țărănesc, ca și de acela al majorității românilor. Pentru comuniști, Maniu era, deci, un conspirator împotriva guvernului și a Moscovei. În nici o țară democratică din lume încercarea de a răsturna un guvern nu constituie o crimă, dar în România, controlată tiranic de comuniști, ea putea să fie privită ca atare. Dilema părea fără ieșire. Dacă oamenii lui Maniu nu conlucrau cu americanii, aceasta însemna că ei capitulau în fața comunismului. Dacă dimpotrivă ar fi conlucrat cu ei, cădeau în capcană, riscând să fie condamnați ca trădători.

Cursa s-a închis, nu după mult timp. Au fost, cu toții, condamnați. Această situație dificilă apăsa greu asupra Partidului Național Țărănesc, în tot cursul anului 1946, amenințându-l cu distrugerea. Înțelegerea de la Moscova, din decembrie 1945, care a făcut posibilă cooptarea unui lider al partidului în guvernul lui Groza, era gândită de America îndeosebi pentru a-i permite lui Maniu și partidului său să-și desfășoare activitatea politică. America lua partea lui Maniu, deschis și-n fața întregii lumi, oferindu-i aripa sa protectoare și pregătind alegeri libere pentru el. Liderul național țărănist devenea astfel omul americanilor, iar Partidul Național Țărănesc, instrumentul prin care aceștia înțelegeau să promoveze democrația în România. În consecință, Kremlin-ul a hotărât să zdrobească orice influență americană în România, plănuind, înainte de toate, să-l zdrobească pe Maniu. În tot cazul, partidul a acceptat provocarea și, la 7 ianuarie 1946, își numi un ministru în cabinetul Groza, așa cum prevedea înțelegerea. Din acest moment, însă, evenimentele au luat o turnură catastrofală.

Anul începea în mod fericit pentru Groza. Deși pretindea că acceptă acordul de la Moscova, de fapt încerca să-l torpileze,

evitând să-l semneze, iar când a sosit scadența pentru semnarea lui, primul ministru român și comuniștii au reușit din nou să-i păcălească pe americani. N-au avut de gând nici o clipă să țină seama de acord, după cum nici n-au ținut de altfel. Violențele puse la cale de comuniști, pe care, în bună parte, le-am văzut ca martor ocular, s-au dezlănțuit de la un capăt la altul al țării. Soldați ruși înarmați ajutau la spargerea întrunirilor Partidului Național Țărănesc. Orice susținător de-al lui Maniu care îndrăznea să scrie un articol, să țină o conferință sau să colinde orașele în campania electorală își risca, pur și simplu, viața.

Chiar sub ochii Misiunii americane, comuniștii își continuau campania de teroare, luând în derâdere guvernul american, când acesta a protestat împotriva tuturor acestor fapte. A fost promulgată o lege electorală care priva de drepturi o mare parte a electoratului și făcea foarte dificilă operația de numărare a voturilor. Această lege va fi repudiată chiar de către comuniști, pentru a se simți eliberați de prevederile ei prea blânde. Alegerile au fost amânate în repetate rânduri, pentru a da timp comuniștilor și stăpânilor de la Kremlin să pregătească poporul român, ca și pentru a pune la punct întreaga mașinărie de fraudă electorală, care să împiedice poporul de a-și exprima liber voința. Pe măsură ce alegerile se apropiau, data ținerii lor fiind stabilită la 19 noiembrie 1946, guvernul a instaurat o veritabilă stare de război împotriva românilor. Nici unui reprezentant al Partidului Național Țărănesc nu i s-a permis să vorbească la radio, iar în întreaga țară partidul putea tipări un singur ziar, aflat chiar și el sub o triplă cenzură. Distribuirea sa era împiedicată cu brutalitate de trupele de șoc comuniste. Închisorile se umpluseră de conducători ai acestui partid, cu poziție mai înaltă sau mai joasă, de importanță națională sau locală. În ajunul alegerilor, cei care mai rămăseseră în libertate au fost ridicați și ei de poliția comunistă. Toți cei care, la orașe și sate, încurajau poporul să voteze după cum îi dicta conștiința, luau drumul închisorii. Cei care ar fi trebuit să-i controleze pe comuniști la numărarea voturilor fuseseră îndepărtați de către aceștia din posturile pe care le dețineau. Calea către marea înșelătorie era larg deschisă. Guvernul britanic, reprezentat de Hector

McNeil, subsecretar de stat la Ministerul de Externe, declară public, la 23 octombrie, că România era: "supusă unui regim de teroare, exercitată de către miliția controlată de guvern și că opoziția nu se bucură de nici una dintre libertățile caracteristice unui stat democratic".

Trei zile mai târziu, guvernul american lansează un protest energic împotriva violentelor obstrucții și gravelor piedici pe care guvernul Groza le plasa în calea opoziției.

Maniu și colaboratorii săi știau prea bine că, atât ei, cât și partidul și națiunea lor, mergeau spre pieire, însoțiți de protestele inutile ale americanilor, dar cu toate acestea rămâneau inflexibili, neînclinând steagul. Chiar dacă erau zdrobiți, ei aveau satisfacția de a ști că majoritatea poporului român votase pentru dânșii. Rareori fuseseră românii mai curajoși decât în acea dată de 19 noiembrie 1946, când au dat, fără ezitare, întregul și necondiționatul lor sprijin, opoziției și, îndeosebi, Partidului Național Țărănesc. După o întârziere de cinci zile, folosite pentru a măslui lucrurile, guvernul a anunțat că 4.766.630 de alegători votaseră pentru Frontul comunist și 1.204.761 pentru opoziție.

Maghiarii, care erau aliații guvernului, au obținut mai bine de o jumătate de milion de voturi. Astfel guvernul obținea 366 de locuri în Parlament, iar opoziția 66, dintre doar care 32 reveneau național-țărăniștilor. Imediat după ce guvernul Groza a anunțat rezultatele falsificate ale alegerilor, la 26 noiembrie, guvernul Statelor Unite a dat publicității o *Declarație oficială* în care se spunea: "Guvernul român a organizat, pe data de 19 noiembrie, alegeri generale. Departamentul de stat este în posesia unor rapoarte cuprinzătoare privind derularea acestor alegeri și informațiile primite arată absolut clar că, *în urma falsurilor comise în registrele electorale, a felului în care s-a votat și s-au numărat voturile, ca și datorită intimidării prin teroare a unui larg segment al electoratului, libera opțiune a unei mari părți a populației a fost pusă sub semnul îndoielii. În consecință, guvernul Statelor Unite nu poate privi alegerile ca o împlinire a angajamentelor pe care guvernul român și le-a luat față de Statele Unite*, Marea Britanie și Uniunea Sovietică, în punerea în aplicare a înțelegerilor de la Moscova (...)"

O săptămână mai târziu, guvernul britanic a declarat oficial: "Alegerile nu au fost nici libere, nici corecte. În timpul campaniei electorale, partidele care nu făceau parte din blocul guvernamental nu s-au bucurat de deplină libertate de expresie sau de asociere. *Aranjamentele și manipulările din ziua campaniei electorale, au permis falsificarea integrală a rezultatelor și întregul avantaj rezultând din această situație a revenit autorităților guvernamentale. În aceste condiții, Guvernul Majestății Sale consideră că rezultatele alegerilor din România nu reprezintă cu adevărat opțiunea poporului român*".

Maniu și colaboratorii săi caracterizau înșelătoria comunistă, constând în teroare și fraudă, după cum urmează: "Legea electorală avea scopul manifest de a permite guvernului să falsifice rezultatul alegerilor, chiar și atunci când ea era ignorată, prin neîntocmirea de registre electorale, fiind alcătuite, în schimb, liste disparate care au fost depuse cu mai puțin de cincisprezece zile înainte de expirarea termenului de două luni, prevăzut de lege. Ele conțineau numele acelor alegători care se arătau favorabili regimului. Cele mai multe dintre aceste liste nici nu fuseseră afișate, sau erau incomplete.

"Ca urmare, numărul votanților a fost mult diminuat de către agenții electorali ai guvernului. Fiecare urnă de vot a fost violată, în timpul procesului electoral.

"În mai multe județe, delegații și observatorii partidelor de opoziție au fost arestați, cu câteva zile înainte de actualul scrutin. Cei care erau încă liberi au fost împiedicați să intre în secțiile de vot, în timp ce acei câțiva care, prin diferite șiretlicuri, au reușit să pătrundă totuși, au găsit comisiile de votare constituite înainte de ora legal fixată pentru începerea votului.

"Au existat situații în care urnele au fost găsite sigilate și umplute cu buletine de vot, înainte chiar ca procesul electoral propriu-zis să înceapă.

"Persoane puse în slujba guvernului au votat fiecare de mai multe ori. De asemenea, președinții comisiilor de votare au introdus și ei în urne buletine dinainte completate.

"Toate acestea nu au fost însă suficiente pentru a asigura succe-

sul guvernului. Majoritatea delegaților și observatorilor aparținând opoziției au fost bruscați și scoși din centrele de votare, înainte de numărătoarea voturilor.

"Comisiilor electorale județene li s-a lăsat un termen de două zile pentru a născoci niște adausuri de voturi fictive, venite din diferite circumscripții, cu scopul de a completa totalurile electorale de care avea nevoie guvernul. Aceasta, însă, nu i-a satisfăcut pe unii dintre șefii comuniști de la București, drept pentru care s-a mers și mai departe. Rezultatul care fusese deja anunțat a fost negat. Procesele verbale mincinoase ale unor comisii electorale mincinoase au fost distruse și înlocuite de alte procese verbale fictive, mai pe placul partidului comunist și al Kremlin-ului. Guvernului i-au trebuit trei zile pentru a înfăptui toate aceste falsuri și a pregăti toate statisticile frauduloase".

Abia aceste rezultate au fost anunțate.

Poate fi această evaluare a opoziției acceptată ca fiind corectă? Răspunsul este că ea a fost larg confirmată de observatorii străini, care supravegheau alegerile, în calitate oficială sau neoficială. Se adaugă și faptul că, timp de aproape unsprezece luni, guvernul Groza a încălcat, în mod repetat și pe față, fiecare obligație asumată prin înțelegerea de la Moscova. Un astfel de dosar plin de minciuni și violență nu poate trezi încrederea în relatările guvernamentale. Relatările martorilor oculari, venind de la persoane foarte competente, din peste o sută de secții de votare, indicau în mod clar că guvernul suferise o înfrângere dezastruoasă. Tocmai această senzațională înfrângere i-a determinat pe comuniști să treacă la lichidarea întregii opoziții.

Înțelegerea de la Moscova, încheiată în numele Statelor Unite de secretarul de stat James Byrnes, expira la sfârșitul anului, lăsând România pradă disperării și deriziunii comuniste. Lumea bolșevică umilise, încă o dată, America. În plus, același bolșevism care umpluse închisorile românești îi făcea pe mulți români să-și caute libertatea în munți și unora chiar le săpa mormântul, răpea poporului român independența, distrugea speranțele oamenilor de rând și încătușa gândirea, spiritul și simțul de proprietate al românilor.

Toate acestea puteau fi prevăzute, când Byrnes semnase, cu un an înainte, *Protocolul de la Moscova*.

Nu-l acuz pe secretarul de stat american pentru încercarea disperată de a ajunge la o înțelegere cu Stalin. Era obligat a face câțiva pași înainte în relațiile cu rușii, pentru a liniști opinia publică americană și a restabili poziția Americii în fața istoriei și a mereu mai furtunoaselor evenimente din lumea contemporană. Nu putea, fără îndoială, să-și frângă mâinile și să aștepte derularea evenimentelor. Dar cred că omul care conducea corabia diplomației americane în timpul unei furtuni care cuprinsese întreaga lume nu a reușit să înțeleagă că elementul principal care o stârnise era tocmai bolșevismul, permițându-și să se autofelicite pentru faptul de a fi reușit să semneze înțelegerea de la Moscova. Într-o zi tragică de Crăciun, printre nămeții iernii rusești, el pur și simplu îi zvârlise din sanie pe prietenii și partenerii Americii, lăsându-i pradă lupilor bolșevici, pentru a-i ajuta pe alții să scape. Înclin să cred că nu putea face altfel. Dar să te mai și grozăvești cu un astfel de gest? Nu intri în biserică pentru a-i cere iertare lui Dumnezeu că ai fost obligat să lași un copil pradă haitei de lupi. Nu poți pretinde că ai fi crezut că lupii vor avea grijă de el, căci doar nu se naște în fiecare an câte un Romulus. Ceea ce îmi pare încă și mai trist este faptul că, în 1948, Byrnes se mai bucură încă de aprecierea lui Cordell Hull.

Iată ce scria Hull în ziarul *Speaking Frankly*: "Dragă Jim, cele mai călduroase felicitări pentru splendidele progrese făcute la conferința de la Moscova. Lucrările acestei conferințe au făcut să crească gradul de înțelegere reciprocă, încrederea, prietenia și spiritul cooperării internaționale".

Cum ai putea să nu te întristezi la gândul că omul care a condus politica externă americană timp de unsprezece ani înțelegea atât de puțin problemele internaționale, încât a putut să scrie o notă ca aceea din 29 decembrie 1945? Cu siguranță îți este imposibil s-o faci, mai ales după ce ai asistat la dezastrul României, din decembrie 1946.

De aici înainte, drumul până la completa eliminare politică a lui Maniu și a Partidului Național Țărănesc era scurt și presărat cu numeroase dureri. Noul parlament s-a întrunit la 1 decembrie.

Problema care a fost intens și aprig dezbătută era dacă trebuia sau nu ca Regele să-l deschidă, căci prin aceasta el ar fi legitimat frauda electorală din care acest parlament rezultase. A decis s-o facă. Aceasta sau abdicarea erau singurele variante posibile. Lumea comunistă plănuia a-l sili să abdice și Mihai știa bine aceasta. Kremlin-ul se folosise de el, atâta vreme cât îi fusese util și-acum era gata să-l debarce. Mihai încercase, încă de la început, să reziste tiranici comuniste, cu nădejdea în sprijinul americanilor, dar nu făcuse decât să se expună umilințelor și ridicolului. Orice român care îndrăznea să spere că America va ajuta România să se debaraseze de dominația comunistă, era înfrânt și umilit. Mihai și consilierii săi considerau că regele își servea mai bine țara rămânând aici și amânând astfel expulzarea, așa că el a decis să deschidă sesiunea noului parlament. Un an mai târziu, era alungat el însuși din țară.

Partidul Național Țărănesc a ales însă o altă cale. A denunțat înțelegerea de la Moscova și a retras singurul ministru din cabinetul Groza, după ce timp de unsprezece luni avusese de îndurat o neîntreruptă umilință. America alesese calea dezonoarei, antrenându-l și pe Maniu într-un abis de unde, pentru el, nu va mai fi cale de întoarcere. Așadar, țărăniștii au denunțat parlamentul și au refuzat să ia parte la el, numindu-l o creație a guvernului condus de comuniști, născută din disprețul față de voința, energic și clar exprimată, a poporului român. Din nou, ei afirmau că națiunea votase masiv împotriva regimului. Maniu, sprijinit de eroicii săi colaboratori, se îndrepta spre ultima înfruntare cu tirania impusă de ruși și o făcea cu tot atâta curaj ca Jan Hus sau Martin Luther. Bineînțeles, el nu făcea decât să atragă asupra sa furia mereu crescândă a comuniștilor.

Trei luni mai târziu, împreună cu Dinu Brătianu, conducătorul Partidului Liberal, și cu Titel Petrescu, liderul social-democraților, el a trimis o notă miniștrilor de externe ai Statelor Unite, Marii Britanii și Uniunii Sovietice, întruniți în acel moment într-o conferință la Moscova. Prin aceasta, adevăratul lider al poporului român descria valul de arestări pe care comuniștii îl dezlănțuiseră, de la un capăt la altul al României și cerea ajutor lumii libere. Faptul l-a

înfuriat peste măsură pe Groza, care a replicat în presa bucureşteană, susţinând că orice cooperare cu opoziţia era imposibilă şi anticipând că lucrurile vor lua un alt curs.

Guvernul britanic nu a rămas insensibil la această declaraţie dură şi, în iunie 1947, a replicat printr-un vehement protest verbal, în care se spunea: "În ultimele luni guvernul român a procedat arbitrar, arestând fără discriminare pe toţi aceia pe care îi privea, sau îi considera, ca adversarii săi politici. Valul de arestaţi cuprinde bătrâni, preoţi, profesori, studenţi şi alte persoane care, de cele mai multe ori, nu aveau apartenenţă politică, fiind pur şi simplu privaţi de libertate, fără vreun motiv întemeiat, de către autorităţile române sau cu concursul acestora, bănuiţi fiind de a fi desfăşurat activităţi subversive. Această campanie de intimidări a produs nespusă suferinţă, nu numai acelora care, în acest moment, zac în închisoare, dar şi familiilor lor, asupra cărora planează permanenta ameninţare a arestării, din cauza unor convingeri politice cinstite".

Statele Unite şi-au exprimat, de asemenea, regretul pentru această stare de fapt.

Maniu a cerut atunci imperativ puterilor occidentale să renunţe la a redacta misive şi să treacă la acţiune. A solicitat o acţiune energică, cum ar fi, de pildă, ruperea relaţiilor cu guvernul Groza. Îndată, şi fără a aştepta răspunsul americanilor, Maniu a trecut el la acţiune, autorizându-l pe Mihalache şi pe alţi câţiva conducători ai Partidului Naţional Ţărănesc să plece din ţară. Ei au încercat s-o facă, dar au fost prinşi pe aeroport, la 14 iulie. Atunci gogoaşa minciunilor comuniste a crăpat: *Partidul Naţional Ţărănesc a fost interzis*.

Ne putem întreba de ce vicepreşedintele partidului, Mihalache, secretarul său general, Nicolae Penescu, sau Ilie Lazăr, şi-au asumat riscul unui astfel de zbor. Ce l-a determinat pe Maniu să-i sfătuiască a face un pas atât de riscant? Dacă cineva doreşte un răspuns, el ar fi probabil acela că numeroşi, poate cei mai mulţi, dintre marii luptători ai naţiunilor au ales în disperate momente de cumpănă să se refugieze din ţara lor, pentru a nu fi lichidaţi. Kossuth şi Garibaldi, Karl Marx şi Mazzini, Pasic, Botev sau Lenin, ca să nu mai vorbim de Moise, toţi au plecat în exil, pentru a-şi con-

tinua activitatea, cum au făcut-o, de altfel, şi toţi şefii comunişti care acum sunt la putere în Europa, inclusiv trei dintre cei patru mari bolşevici ai României de astăzi. O adevărată maximă, devenită clasică în acest secol, afirmă că, în momentul premergător unei suprimări iminente, conducătorii unui popor opresat pot face mult mai mult pentru acesta luând calea exilului, decât supunându-se exterminării.

Maniu a urmat acest precept, cu curaj şi înţelepciune. A împărţit şi rolurile, desemnându-l pe Mihalache să plece, în timp ce el rămânea în bârlogul ursului. Nu începea, însă, nici o discuţie că Mihalache urma să părăsească ţara numai pentru a-şi dedica întreaga energie luptei împotriva regimului comunist din România. Tentativa de zbor nu a fost foarte bine organizată, astfel că grupul lui Mihalache a fost descoperit şi arestat. În el se infiltrase un agent comunist. Comuniştii aveau acum exact ceea ce le trebuia, mai bine zis ceea ce ei înşişi puseseră la cale. Îi prinseseră pe liderii naţional-ţărănişti, pe când aceştia încercau să părăsească ţara. A doua zi, la 15 iulie, ei l-au arestat pe Maniu, care atunci se găsea într-un sanatoriu, iar două săptămâni mai târziu, Partidul Naţional Ţărănesc a fost interzis, prin următorul decret:

"Consiliul de Miniştri, analizând raportul Ministerului de interne, în virtutea articolului 7 din Constituţie decide:

1. Partidul Naţional Ţărănesc condus de domnul Iuliu Maniu este dizolvat, începând cu data publicării prezentului decret în Monitorul Oficial. Decizia de dizolvare se aplică tuturor organizaţiilor naţionale, judeţene şi comunale ale sus-numitului partid, organizaţiilor de militari, femei şi tineret, precum şi asociaţiilor conduse de acest partid.

2. Sediile şi toate locurile de întrunire ale sus-menţionatului partid vor fi închise, iar arhiva, împreună cu toată corespondenţa, va fi reţinută de către autorităţile în drept, pe raza lor de activitate.

3. Toate proprietăţile partidului vor fi confiscate, potrivit legii.

4. Ministerul de Interne şi Ministerul de Justiţie sunt însărcinate cu ducerea la îndeplinire a prezentului decret."

(29 iulie 1947)

Că Partidul Comunist plănuise să distrugă Partidul Național Țărănesc, indiferent de anumite acțiuni ale unor conducători ai săi, era demonstrat și prin faptul că, la două zile după arestarea lui Maniu, ministrul comunist Gheorghiu-Dej, care tocmai se întorsese dintr-o vizită pe care o făcuse la Sofia dictatorului comunist bulgar Gheorghi Dimitrov, afirma într-un discurs: "La Sofia, am decis să intensificăm lupta noastră împotriva dușmanilor democrației, pentru lichidarea rămășițelor fasciste și a forțelor reacționare... Inspirați de spiritul combativ al democrației din Bulgaria populară, vom zdrobi și noi, fără milă, pe toți aceia care uneltesc înăuntrul țării, mână în mână cu cei de peste graniță, pentru a zdruncina unitatea de muncă și luptă a poporului român. Nu este suficient să-l arestăm pe Maniu. Partidul Național Țărănesc, condus de trădătorul Maniu, trebuie desființat".

A doua zi, lui Maniu i s-a retras imunitatea parlamentară și a fost acuzat public, de către ministrul comunist de interne, Teohari Georgescu, de a fi condus o conspirație care urmărea "să înlăture regimul democratic din România". Ca un fapt foarte semnificativ, chiar în acea zi era publicată la Paris o declarație scrisă a lui Maniu, Brătianu și Titel Petrescu, prin care ei își exprimau întreaga aprobare față de planul Marshall și cereau ca el să fie extins și pentru România. La 75 de ani, din temnița în care fusese aruncat, așteptându-și sentința, Maniu avea curajul să-și afirme încă o dată, în fața întregii lumi, solidaritatea cu democrațiile occidentale. Comuniștii români și stăpânii lor de la Kremlin au declanșat imediat o masivă campanie de ponegrire a lui, deși le mai rămăsese de spus foarte puțin în această privință. Adunaseră tot ce se putea, împroșcându-l cu toate murdăriile, numindu-l trădător, spion, renegat, călău, fascist, nazist, antisemit, șovin, filoamerican, dar totul avea un slab efect asupra poporului. Cascada de imprecații devenise izvor de glume și, cu cât încercau comuniștii să-și probeze spusele, cu atât mai mult își arătau slăbiciunea. S-au întors cu cincizeci de ani îndărăt, scotocind prin arhive, pentru a găsi ceva compromițător despre dânsul. Și le-a fost de ajuns ca să afle că, în 1907, el fusese membru în Parlamentul ungar. O dovadă clară de trădare: Maniu, ca

membru în Parlamentul ungar! Pe vremea aceea, Transilvania, provincia natală a lui Maniu, făcea parte din Austro-Ungaria, iar Maniu intrase în parlament ca un eroic apărător al țăranului român, în fața asupririi grofilor unguri.

L-au numit, apoi, trădător pentru că atunci când jucase rolul conducător în unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat, la 1 decembrie 1918, luase anume măsuri de precauție care să ferească noua provincie de a încăpea pe mâna vreunei clici politice, bănuite de mărunte interese partizane. A fost acuzat de asemenea de a fi sabotat armistițiul din 1944; de favorizarea planului Marshall; de a-i fi împușcat pe greviștii de la Căile Ferate în 1933, cu toate că la acea vreme el nici măcar nu se găsea în țară. Pe baza unor asemenea acuzații, agenții comuniști ai Rusiei urmăreau să-l condamne pe Maniu la închisoare pe viață. Și încă patruzeci de ani, pe deasupra. Această din urmă pedeapsă, pentru acuzația expresă că Partidul Național Țărănesc conspirase cu o putere imperialistă străină, pentru a atenta la suveranitatea României. Acea Românie "suverană" care era o simplă anexă a Uniunii Sovietice.

Argumentul acesta era prea șubred chiar și pentru comuniști și de aceea ei au tot amânat procesul, în speranța găsirii unor dovezi mai concludente. Au arestat sute de persoane, pe care le-au supus unor presiuni îngrozitoare pentru a putea scoate de la ele vreo mărturie care să poată constitui o probă pentru trădarea lui Maniu. N-au putut găsi nici măcar o singură mărturie despre vreo activitate trădătoare a acestuia până la 29 octombrie, când, după o sută de zile de mărturii inventate și trucate au găsit un argument folositor pentru dânșii. Acuzația se baza, în special, pe faptul că-n țară se desfășurau anumite activități anticomuniste clandestine și că Maniu fusese în contact permanent cu americanii, îndeosebi cu membrii celor două misiuni americane la București. În plus, Vasile Serdici, mare bețiv și cu o viață personală dezorganizată, a depus mărturie împotriva șefului său. Omul acesta, care servise multă vreme Partidul Național Țărănesc, devenise o biată cârpă în mâinile comuniștilor. Nu era propriu-zis un trădător, dovedise chiar curaj și-și asumase anumite riscuri, dar avea un caracter slab și a cedat când a

fost strâns de înfiorătorii cleşti ai Uniunii Sovietice. În faţa tribunalului, el a adus acuzaţii grave lui Maniu, învinuindu-l pe un ton ridicat că l-a indus în eroare şi jurând solemn că "şeful" întrebase prin el Misiunea americană dacă guvernul Statelor Unite sprijină o mişcare subterană împotriva guvernului Groza, la care cei de la Misiune ar fi răspuns, chipurile, după ce s-au consultat cu Washington-ul: "nu încă". Aceasta era ca şi cum Maniu - şi preşedintele Truman, de altfel - puteau fi atraşi într-o conspiraţie de către un alcoolic oarecare. Mai era apoi ceva. Ca rezultat al numeroaselor arestări şi al tratamentului la care victimele fuseseră supuse de către poliţie, aceasta luase urma unor români care avuseseră convorbiri cu doi ofiţeri din cadrul Misiunii militare americane, maiorul Thomas Hall şi locotenentul James Hamilton. Aceşti români şi americani ar fi pus la cale, se spunea, un plan pentru a organiza o largă reţea de activităţi clandestine şi pentru a stabili câteva baze aeriene americane, împotriva Rusiei. Se mai spunea că americanii promiseseră mulţi bani şi multe arme. O relatare despre toate acestea a fost făcută chiar în sala tribunalului. Ea putea fi foarte bine adevărată. Cu siguranţă că avuseseră loc asemenea convorbiri între ofiţeri români şi americani şi că se discutaseră probleme serioase. Poate că ofiţerii din US Army chiar încercaseră să sondeze posibilitatea unor eventuale acţiuni armate în România, dacă situaţia ar fi cerut-o. E îndoielnic, însă, că ofiţerii americani considerau o asemenea acţiune iminentă, în anul 1946, şi nici nu s-ar putea spune că, în acel moment, tipul de american, gen capă şi spadă, ardea de nerăbdare să intre în luptă.

De asemenea, a fost stabilit cu certitudine că unii români care îl admirau pe Maniu furnizaseră informaţii, provenind din cercurile guvernamentale, americanilor aflaţi la Bucureşti, dar nici în conversaţiile cu ofiţerii americani, nici în furnizarea de informaţii confidenţiale către aceştia, numele lui Maniu nu era implicat de către nici unul din martori. Totuşi, vinovăţia sa a fost stabilită şi şeful Partidului Naţional Ţărănesc a fost condamnat. Cele douăsprezece zile de proces au luat sfârşit la 11 noiembrie 1947. Preşedintele tribunalului care a pronunţat sentinţa în cazul lui Maniu, ca şi colegii

săi, se aflaseră în serviciul Germaniei naziste pe când aceasta stăpânea România, numai că atunci el îşi trimitea la închisoare concetăţenii în numele cauzei lui Hitler. Acum îl servea, cu egală abilitate şi perfidie, pe Stalin. El a fost cel care l-a făcut pe Maniu trădător. Când a citit sentinţa, audienţa a izbucnit în urale. Puţini dintre cei prezenţi erau români. Ei aclamau tocmai pe asupritorii României.

După o jumătate de secol de neîntrerupt serviciu spre binele şi prosperitatea României, Maniu îşi încheia misiunea publică, înscriindu-se în seria de figuri eroice care fac onoare umanităţii. Fără apărare, în faţa unui asupritor colosal, conştient că atât el cât şi naţiunea sa fuseseră lăsaţi pradă tiraniei de către democraţiile lumii, conştient că toate cuvintele frumoase ale Americii erau scrise pe nisip şi că fiecare cuvânt rostit de el sporea mânia puterii care urma să-l zdrobească, el a mers până la capăt, neînfrânt, împotriva tiraniei, a înşelăciunii şi a brutalităţii. Când comuniştii au închis uşa temniţei în care a intrat, într-o zi de noiembrie, ei au năruit ultimul sprijin al poporului român. Soarele care pentru Maniu a apus în acea seară de marţi a apus atunci pentru întreaga Românie. Maniu era condamnat la închisoare pe viaţă. Să sperăm că înrobirea României nu va fi pentru vecie.

Comuniștii acaparează armata

De Crăciunul anului 1947, românii au primit un dar extraordinar. Guvernul a anunțat că Regele îl numise în postul de ministru de război pe Emil Bodnăraș, fost dezertor din armata română, cunoscut spion sovietic. El a preluat imediat controlul asupra tuturor forțelor armate ale țării. Astfel, un om de origine etnică străină, care fusese multă vreme agent al Kremlin-ului și care făcuse tot ce i-a stat în putință pentru a ajuta dușmanul tradițional al României la umilirea ei, și-a asumat controlul tocmai asupra acelei instituții care era destinată să apere România. Nu mai trebuie spus că el a dus la bun sfârșit o acțiune de care se ocupase multă vreme și în clandestinitate, aceea de a face din Armata Română o secțiune a Armatei Roșii.

Una dintre primele măsuri luate de Bodnăraș, a fost prelungirea serviciului militar, de la 18 luni la 2 ani, pentru toate armele. "Timpul necesar pentru ca soldații să-și însușească tehnica militară modernă și cunoașterea echipamentelor militare era insuficient", a spus Bodnăraș, adăugând: "Prelungirea perioadei serviciului militar este motivată și de faptul că armata noastră, care a devenit o instituție a poporului, are nevoie de educație", ceea ce însemna că armata va fi îndopată cu și mai multă propagandă comunistă.

Organul de presă al oștirii, "Glasul Armatei", scria: "Această măsură este destinată să întărească armata Republicii Populare Române, armată a cărei datorie este aceea de a apăra cuceririle poporului muncitor, câștigate prin luptă și suferințe. Muncitorii sunt astăzi eliberați de robie și luptă pentru a salvgarda acest drum de lumină și prosperitate. Poporul are nevoie de un scut care să garanteze pacea și munca pașnică, iar scutul îl reprezintă o armată puternică și bine pregătită".

Nu numai că a fost prelungită durata serviciului militar, cu sco-

pul ca recruții să poată fi cât mai bine bolșevizați, dar a fost instituită și o nouă metodă pentru crearea unui corp ofițeresc comunizat. De-acum înainte, ofițerii vor fi aleși, exclusiv, pe baza loialității lor față de Partidul Comunist. "Glasul Armatei" scria, în primăvara lui 1948: "Generalul de divizie Leonte Parnilescu a anunțat că promovările în funcție nu se vor mai face ținând seama de grad. Această practică a dispărut pentru totdeauna. Oricărui candidat, indiferent de grad, îi poate fi încredințată orice poziție - chiar și cea mai înaltă - dacă sunt îndeplinite toate condițiile. Acest decret îi va stimula pe toți cei care doresc progresul în cadrul Armatei Române".

Este de prisos să adăugăm, că "a fi îndeplinite condițiile" însemna a avea un dosar bun privind activitatea comunistă, iar "progres" însemna, pur și simplu, comunizare. Atât instruirea, cât și tehnica militară pe care armata populară urmează a le primi, vin de la Moscova. Forțele armate ale României deveniră astfel o unealtă în mâinile comuniștilor. Această acaparare a armatelor naționale este unul din aspectele de bază, printre cele mai cu grijă pregătite, ale preluării puterii de către comuniști. În mod normal, acțiunea are trei faze: infiltrarea comunistă în armata națională, demolarea armatei și reclădirea unei noi armate, bolșevizate, păstrând unele elemente vechi și adăugând forme și elemente noi. În Rusia, aceste trei etape au fost urmate cu mare strictețe, bucurându-se de succes deplin.

În cazul României a fost adăugată o a patra etapă, deoarece Rusia și Aliații doreau să folosească, temporar, Armata Română împotriva lui Hitler. Ca urmare, procesul devenea:

1) infiltrare comunistă;

2) conservarea pentru moment a armatei naționale, urmată de;

3) demolarea ei, și

4) clădirea unei noi armate române, bolșevizate.

Toate cele patru etape au fost parcurse în întregime, înainte de sfârșitul lui 1948, iar Bodnăraș a jucat rolul principal, la fiecare din aceste patru nivele, deși nu se remarcase în nici un fel în lupta Armatei Române împotriva lui Hitler, de după 23 august 1944. Aceasta nu pentru că nu ar fi fost curajos - dimpotrivă, el se număra

printre cei mai temerari bolşevici – ci fiindcă principala sarcină a comuniştilor români în tot timpul celor 12 luni dinaintea sfârşitului războiului nu era să lupte împotriva lui Hitler, ci împotriva acelor români care se împotriveau comunismului.

Armata Română a ieşit din războiul împotriva Uniunii Sovietice dispunând de o forţă militară apreciabilă. Generalul Sănătescu a preluat de la mareşalul Antonescu, una dintre cele mai bune armate din Europa, în ciuda tuturor pierderilor pe care aceasta le suferise: Era, probabil, a patra armată de pe continent, venind imediat după cele ale Uniunii Sovietice, Germaniei şi Marii Britanii. În timpul celor trei ani de război împotriva Armatei Roşii, România înregistrase peste 100.000 de morţi, precum şi 180.000 de prizonieri de război, această ultimă cifră incluzându-i şi pe deportaţii din Basarabia şi Bucovina de nord. După 23 august 1944, România s-a angajat în luptă împotriva Germaniei, pe un front mai larg decât oricare altă armată continentală, cu excepţia celei sovietice. A trimis pe frontul european mai multe divizii decât oricare dintre foştii sateliţi ai Axei sau dintre puterile aliate, cu excepţia Uniunii Sovietice. Soldaţii români i-au alungat pe nemţi din Bucureşti, au eliberat cea mai mare parte a teritoriului ţării şi, de acum încolo, au fost prezenţi în toate principalele lupte din sectorul central-sudic al frontului rusesc.

Pe parcursul a opt zile de luptă dusă pe teritoriul românesc şi, practic, în lipsa oricărui ajutor din afară, românii au ucis circa 5.000 de soldaţi germani şi au capturat 53.000 de prizonieri, dintre care 14 generali şi 1.224 ofiţeri. Au reuşit să menţină intactă reţeaua de transporturi pe care, de altfel, au şi pus-o imediat la dispoziţia Armatei Roşii. I-au împiedicat pe soldaţii germani să mai provoace şi alte distrugeri la ceea ce mai rămăsese din instalaţiile petroliere. În înaintarea frontului, ei au avansat în opt luni peste 600 de mile. În ultima iarnă a războiului, românii au pătruns adânc în Ungaria şi Cehoslovacia. Pe teritoriul maghiar, ei au dat bătălii la Debreţin, Solnok, pe râul Tisa şi la Budapesta, iar în Cehoslovacia au luat parte la unele dintre cele mai riscante acţiuni, precum cele de la Rojniava, Sina-Torna, Zvolen sau Banska Bistrica.

Şi-au croit drum peste şase râuri, au traversat nouă munţi, eliberând 56 de municipii, 196 de oraşe şi 3.624 de sate. Au luat 46.000 de prizonieri, în plus faţă de nemţii capturaţi în timpul primelor zile de luptă. Pe frontul de vest, ei au participat cu 337.000 de ofiţeri şi soldaţi şi au suferit aproape 50% pierderi, inclusiv 10.000 de ofiţeri şi subofiţeri. Au luptat, în cea mai mare parte a timpului, iarna, în condiţii topografice cu totul nefavorabile. Numai numărul morţilor şi răniţilor s-a ridicat la 111.379. Românii au fost citaţi de nouă ori în ordinul de zi al generalissimului Stalin.

Prin aceasta, românii subliniau o dată în plus faptul că acţiunea regelui şi a armatei lor a schimbat, brusc şi definitiv, situaţia din sud-estul Europei, ducând la reducerea apreciabilă a duratei războiului. Nu numai că românii au facilitat Armatei Roşii preluarea, fără luptă, a peste 300.000 de prizonieri germani, dar au permis ruşilor ca, beneficiind de sprijin bulgar şi de un oarecare ajutor de la partizanii lui Tito, să alunge forţele germane din sudul şi estul Peninsulei Balcanice, în decursul următoarelor două luni.

Armata Română a luptat, practic, fără greşeală împotriva germanilor, chiar în perioada dramatică în care armata sovietică îi instala pe comunişti la putere în România, marcând astfel sfârşitul statului român independent. Mulţi ofiţeri români au prevăzut că, la sfârşitul războiului, se vor întoarce într-o ţară bolşevizată, unde îi vor aştepta umilinţele, degradarea şi poate temniţa, dar au continuat să lupte cu loialitate şi dârzenie împotriva hitleriştilor. Întorşi acasă au găsit că tot ceea ce-i îndreptăţise să lupte se prăbuşea. În drumul de întoarcere spre casă, românii erau adesea insultaţi şi agresaţi de către comunişti unguri sau slugi ale acestora. Autorităţile militare sovietice dislocaseră, în fapt, armata română din ţară, lăsând aici doar trei divizii a câte trei mii de soldaţi.

Concomitent cu această dezintegrare a armatei, comuniştii au intensificat infiltrarea în cadrul structurilor militare, începută mai devreme. O etapă a acestei activităţi o constituise concentrarea masivă de prizonieri români în Rusia, unde erau supuşi îndoctrinării comuniste. După încetarea ostilităţilor dintre România şi Rusia, la 23 august 1944, ruşii au capturat, în total dispreţ faţă de legile inter-

naționale, încă 130.000 de prizonieri, refuzând să-i elibereze chiar și după ce armata română se angajase în luptă împotriva Germaniei. Ei au fost trimiși să se alăture celor 180.000, deja existenți în Rusia, pentru a fi folosiți ca mână de lucru în fabrici, ca ostateci și ca recruți pentru viitoarea armată bolșevică a României. În plus, 40.000 de civili români au fost răpiți din Moldova și Transilvania. Au mai fost ridicați 72.000 de cetățeni români de origine germană, precum și 20.000 de români din Transilvania de nord care, timp de șase luni, fusese administrată de armata sovietică. Germania și Ungaria luaseră 36.000 de prizonieri de război, în luptele care au urmat după 24 august 1944. 20.000 dintre aceștia au încăput, la sfârșitul războiului, tot în mâinile Rusiei, adăugându-se cohortei de români deținuți de Uniunea Sovietică. Spre sfârșitul lui 1946, aproximativ 100.000 de români fuseseră repatriați.

Bărbații și femeile acestea au îndurat în Rusia condiții întrutotul asemănătoare sclaviei. Nu discutăm aici dacă trăiau cu mult diferit față de cetățenii ruși și nici dacă rușii îi tratau mai dur decât pe alții. În orice caz, nici o lege nu-i avea în vedere pe acești români și nimeni nu se îngrijea de ei. Erau înfometați, zdrențăroși, fără de adăpost și lipsiți de orice ajutor. Nici unul dintre ei nu se putea gândi măcar la un viitor decent, căci unul fericit nici nu intra în discuție. Au fost supuși unor munci grele și degradante, în mine sau fabrici, tratați nemilos și lăsați de izbeliște la greu, fără nici o urmă de grijă sau simpatie. Formau o colonie de epave secătuite, uitate parcă de Dumnezeu. Scrisorile lor, care din când în când mai răzbeau până în România, sunt printre cele mai emoționante rânduri scrise vreodată. Acești oameni au furnizat un excelent material pentru interesele dominatoare și propagandistice ale Moscovei.

Agenți sovietici cu experiență i-au depistat pe cei mai promițători dintre tinerii români sau dintre ofițeri, înfățișându-le perspective minunate de viață dacă se vor întoarce "în noua Românie", acum pe cale de a fi blagoslovită cu "noua democrație populară". Tot ce se făcea acasă era spre binele poporului. N-ar dori oare unii dintre ei să se întoarcă în țară și să ajute la edificarea noii Românii? Ca un stimulent în plus, cei care se ofereau voluntar pentru a se

întoarce acasă, în chip de apostoli ai noului regim, erau absolviți de munca zilnică, primeau o hrană mai bună, haine decente și condiții de trai acceptabile, adică niște barăci mai bune. Se oferea și șansa unor promovări extraordinare. Oricine avea șansa să devină un mare mahăr. Cu asemenea tentații și sub o asemenea presiune, se putea să nu cedeze cineva?

Una dintre persoanele care se ocupau de recrutare în rândul prizonierilor români era puternica, experimentata și înzestrata comunistă Ana Pauker. Ea zugrăvea sugestiv corupția trecutului - ceea ce nu era lipsit de un sâmbure de adevăr - și prezenta, în culori vii, România populară care era pe cale să se nască. Ca să înlăture prejudecățile, ea accentua faptul că America și Marea Britanie susțineau și ele noua orânduire. Aceasta era considerată un rezultat al Cartei Atlanticului, un fruct al eforturilor comune depuse de Națiunile Unite. Să nu se teamă nimeni de comunism, spunea ea; nu marxismul, ci democrația, aceasta trebuiau să instaureze, în țară voluntarii români. Să recunoștem că suna foarte bine.

Una dintre persoanele care a ascultat cuvintele ademenitoare ale Anei Pauker a fost locotenentul Nicolae Cambrea din Brașov, care avea o activitate meritorie în armata română. Purtase nu o dată discuții cu Maniu, pe timpul lui Antonescu, și era cunoscut pentru că se opusese alianței cu Germania nazistă. A luptat apoi la Stalingrad, alături de nemți, și a văzut cum numeroase regimente românești au pierit fără rost. Acolo a fost și Cambrea luat prizonier. Perspectiva avansării, a întoarcerii acasă și a unui rol important de conducere, pe care Ana Pauker i le flutura înaintea ochilor, îl ademeneau. A acceptat momelile bolșevice și s-a obligat să organizeze o divizie comunistă, formată din români, care să poarte numele lui Tudor Vladimirescu. Era un nume românesc de legendă, ce nu avea nici în clin nici în mânecă cu comunismul. Nu trebuie să ne mire că mulți români, prizonieri de război, s-au oferit voluntar să devină niște miniaturi ale eroului Tudor. Au jurat credință noii orânduiri, iar nu regelui. La timpul potrivit, Cambrea a condus divizia acasă, apoi pentru a lupta pe frontul central european, ea devenind, în cele din urmă, un instrument de teroare, violență, subjugare și

intimidare pe cuprinsul întregii țări. Membrii diviziei Tudor Vladimirescu au făcut multe lucruri murdare în slujba rușilor și a comuniștilor, oprimându-și propriii concetățeni, așa cum puțini străini au făcut-o vreodată. Comandantul de divizie Cambrea nu numai că a a fost avansat general, dar a devenit și adjunct al șefului Marelui Stat Major.

Un singur lucru aveau în comun Tudor Vladimirescu și Nicolae Cambrea. La timpul său, primul acționase în favoarea Rusiei țariste, iar celălalt o făcea, acum, pentru Rusia bolșevică. Cel dintâi s-a dovedit a fi un patriot naiv. Era celălalt un trădător venal? Las cititorul să judece. În 1944-1945, când Nicolae Cambrea a fost numit în funcție, Churchill și Roosevelt colaborau din plin cu Stalin. Ei sau trimișii lor, alergau de la o conferință la alta, îndeplinindu-i lui Stalin toate voile și îndemnând lumea să aibă deplină încredere în dânsul. Pe lângă că îi ofereau România și insulele din largul mării, îi mai dădeau și binecuvântarea anglo-americană. Atât englezii, cât și americanii depuneau toate eforturile pentru a-l sprijini pe Stalin. Țineau neapărat să-l aducă pe "tătuc" în inima Europei și-n același timp să-l facă să declare că Moscova renunță la comunism. Toate acestea se vor dovedi extrem de dăunătoare, atât pentru englezi cât și pentru americani. Dacă președintele Statelor Unite și primul ministru al Angliei, care aveau la dispoziție toate resursele lumii, au fost păcăliți în așa hal, cine ar îndrăzni să-l acuze pe Cambrea care, la vremea aceea, zăcea în Rusia, într-un lagăr de prizonieri?

În aprilie 1944, când trimișii români avertizau S.U.A. și Marea Britanie că Uniunea Sovietică ar putea impune în România un regim comunist, consilierul politic al lordului Moyne, membru în cabinetul britanic pentru Orientul Mijlociu, îi scria, cu multă condescendență, ambasadorului român Cretzianu: "Trăiți cu capul în nori", mustrându-l chiar pentru teama sa față de comunism. Poate să ți se pară ciudat, așadar, că într-un astfel de climat, când Anglia concura America în a deplânge spaima unora în fața comunismului, românul Cambrea s-a angajat de partea noii ideologii?

Constituirea diviziei "Tudor Vladimirescu" era doar începutul. Ulterior a fost alcătuită, din foști prizonieri, o divizie comunistă

asemănătoare, dar mai puțin faimoasă, denumită "Horia, Cloșca și Crișan". Aceasta nu s-a dovedit niciodată foarte eficientă.

Mult mai importantă a fost trădarea provocată de comuniști printre ofițerii superiori din România. A-și alege elemente burgheze, lipsite de seriozitate, și a acționa asupra lor, este unul dintre mijloacele conspirative cele mai bine puse la punct de către Kremlin. Agenții Moscovei căutau oameni deosebit de ambițioși, slabi, compromiși sau dezamăgiți, ori care aveau strânse relații cu persoane apropiate de comuniști. Ana Pauker și tovarășii ei au găsit astfel de elemente în România. Dacă agenții sovietici au reușit să-l determine pe fiul unui colonel din armata americană, caporalul Jimmy McMillow - care deținea o poziție de primă importanță la ambasada Statelor Unite din Moscova - să se refugieze în mai 1948 în Uniunea Sovietică, să ne mire atunci că rușii, exercitând presiuni susținute, au găsit și în București trădători, cu trei ani mai devreme?

Cel mai cunoscut grup dintre aceștia, constând din 11 generali și colonei, a trecut de partea lui Stalin. După ce au fost cu grijă instruiți și prelucrați de către agenții Armatei Roșii, au trecut demonstrativ în tabăra bolșevică, tocmai în zilele agitate ale lui februarie 1945, când comuniștii dirijați de la Moscova încercau să-l înlăture de la putere pe generalul Rădescu. Trebuie reamintit că în momentele cele mai tensionate ale înfruntării, Rădescu a ținut un discurs acuzator la radio împotriva dominației străine și a comuniștilor autohtoni, "fără neam și Dumnezeu" (F.N.D.). Imediat după aceea, cei 11 ofițeri români au semnat o proclamație, denunțându-l pe Rădescu și exprimând sentimente de apreciere față de Uniunea Sovietică. Totul a fost o transparentă sfidare la adresa conducerii armatei și o autopropunere directă pentru funcțiile de conducere. Ei spuneau Moscovei: "Iată-ne! Folosește-ne!", iar Rusia era bucuroasă s-o facă. A doua zi, Consiliul Superior al armatei române i-a concediat, dar Vîșinski, vorbind în numele Uniunii Sovietice, a ordonat reabilitarea lor. Câteva zile mai târziu, Kremlin-ul a predat conducerea țării în mâinile lui Groza, iar celor 11 generali li s-au acordat imediat funcții importante, de cea mai mare responsabilitate. Comandantul ofițerilor rebeli, generalul Vasiliu Rășcanu, coman-

dant de corp de armată, a fost numit de către Groza ministru de război. Înainte ca Răşcanu să fi fost numit în funcţie şi ca războiul să se fi terminat, transformarea armatei era în plină desfăşurare. Noul ministru a grăbit substanţial acest proces.

Un alt rebel, generalul Dumitru Dămăceanu, care, ca fost şef al Comandamentului Militar al Capitalei, contribuise la insurecţia armată din 23 august 1944, a fost numit subsecretar de stat la Ministerul Apărării. Un al treilea general, Septimiu Pretorian, a fost numit şef de stat major, iar maiorul Popescu-Argetoaia a fost avansat în grad şi numit în fruntea poliţiei secrete. Restul au fost şi ei foarte bine recompensaţi pentru trădarea săvârşită. Promovările fuseseră plănuite cu mult înainte. Răzvrătiţii au preluat astfel controlul asupra forţelor armate ale României şi au făcut corp comun cu generalul Cambrea, a cărui Divizie Roşie a fost curând integrată în noua Armată Roşie a României.

Generalul Vasiliu Răşcanu, lider al ofiţerilor rebeli, a luptat în război împotriva Rusiei, ca şef al poliţiei militare. El l-a ajutat pe Antonescu cu atâta conştiinciozitate încât a fost decorat. Însă pe sine s-a ajutat şi mai mult. A intrat în afaceri dubioase pe piaţa neagră, a strâns avere, a fost prins în flagrant delict şi trimis acasă, unde i s-a dat uşoara misiune de a conduce armata a V-a de la Ploieşti. Neliniştit faţă de propria sa situaţie şi nesigur în ceea ce priveşte viitorul, când a văzut că situaţia se schimbă, a intrat în contact cu comuniştii. În timpul zilelor tensionate din decembrie 1944, când generalul Rădescu a fost numit prim-ministru, succedându-i lui Sănătescu, comuniştii l-au sprijinit pe Răşcanu pentru postul de ministru de război, dar el a fost respins, îndeosebi datorită opoziţiei Partidului Naţional Ţărănesc. Războiul nu se terminase pe când Răşcanu se pregătea să pună mâna pe o funcţie, iar transformarea armatei era în plină desfăşurare.

Noul ministru a grăbit procesul. În câteva luni, 10.000 de ofiţeri români au fost epuraţi, în timp ce alţii erau degradaţi, iar ofiţerii comunişti erau promovaţi în masă. Chiar şi ofiţerii demişi, dacă se alăturau Partidului Comunist sau vreunui grup subsidiar, erau reabilitaţi. Subofiţerii care dăduseră dovadă de devotament faţă de

Partidul Comunist erau şi ei ridicaţi în grad. Un asemenea exemplu este Dumitru Petrescu, muncitor ceferist care, după instruirea din Rusia, şi-a croit cu rapiditate drum până la funcţia de general, fiind numit şef al serviciului de îndoctrinare al armatei şi dându-i-se unul din rolurile principale în cadrul forţelor armate. I s-ar putea spune Comisar Politic şef.

A fost promulgată o lege care încorpora în bloc pe toţi luptătorii antifascişti în cadrul armatei. Aceasta însemna, pur şi simplu, un influx de comunişti instruiţi şi disciplinaţi. De fapt, numărul partizanilor care acţionaseră în România, în timpul războiului, împotriva Germaniei, fusese infim. "Luptătorii antifascişti" erau organizaţi, îndeosebi după întoarcerea armelor, sub conducerea ruşilor sau a bolşevicilor instruiţi de către aceştia. Prin această lege privindu-i pe "antifascişti", conducători comunişti ca Emil Bodnăraş, Vasile Luca, Gheorghe Vasilichi, au fost avansaţi la gradul de generali, iar Ana Pauker, la cel de general-maior. Alţi comunişti încercaţi şi devotaţi au fost numiţi în funcţii la fel de atrăgătoare. Prin aceste promovări, li se dădeau unor neromâni unele dintre cele mai importante posturi militare.

Un exemplu frapant de felul cum au fost alcătuite noile corpuri ofiţereşti îl constituia avansarea colonelului Victor Precup, cel care fusese în 1930 un instrument principal în readucerea lui Carol al II-ea pe tron. Patru ani mai târziu, Precup a fost închis fiindcă a condus o conspiraţie pentru asasinarea regelui. Comuniştii l-au scos din închisoare, l-au reabilitat, l-au avansat în grad, l-au numit inspector la Inspectoratul General pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă, şi i-au dat puteri care le întreceau cu mult pe cele ale generalilor.

Pe la începutul lui 1946, Armata Română devenise în mare măsură un agent străin, aservit unei puteri care-i răpise ţării independenţa. Mulţi ofiţeri vârstnici, precum şi mai mulţi dintre cei tineri, au declarat, disperaţi şi indignaţi, că nu vor mai îndura umilinţa. Dar, cu toate acestea, au îndurat-o. Câţiva s-au refugiat în munţi, alţii, mai mulţi, au fost închişi sau trimişi în lagăre de concentrare, dar majoritatea au cedat. Cu ocazia anumitor sărbători, defilau cu mândrie în onoarea Suveranului, cântând imnul regal şi

purtând chiar însemnele regale în anumite ocazii, dar toate acestea au luat curând sfârşit. În ultimele luni ale domniei lui Mihai, orice manifestare de ataşament faţă de rege era considerată, de către guvern, trădare.

S-a dovedit de nenumărate ori în istorie că puţine lucruri sunt mai la îndemână decât a aresta, a ucide şi a umili ofiţerii unei armate captive şi demoralizate. În toate epocile din ruinele unor armate învinse au fost reclădite cu uşurinţă, oştiri noi, servind altor scopuri şi altor comandanţi. Prin neîncetate epurări, prin avansări în masă ale noilor ofiţeri şi prin îndoctrinare constantă, forţele armate ale României au fost complet anihilate. Relatările despre întoarcerea în România a 500 de ofiţeri români din lagărele ruseşti, care s-au bucurat de multă atenţie din partea ziarelor comuniste bucureştene, dezvăluiau modul de aplicare a presiunii comuniste.

Acest grup de 500 de români fusese selectat din mai bine de 300.000 de prizonieri români neajutoraţi, deţinuţi în Uniunea Sovietică. Repatriaţii nu formau o unitate armată distinctă, condusă de comunişti, dar cu toate acestea li s-a cerut să facă o demonstraţie răsunătoare de devotament faţă de guvernul Groza. În trenul cu care s-au întors acasă, se găseau portrete uriaşe ale lui Stalin, Groza şi ale regelui Mihai - acesta nu fusese încă izgonit. La locul de destinaţie, pe pământ românesc, steagurile roşii puneau în umbră tricolorul. Mult amânata eliberare a acestui grup restrâns de români a fost interpretată ca o mare favoare, venită din partea mărinimoasei Rusii şi ca un triumf al regimului Groza. Când ofiţerii români s-au întors acasă, după mai bine de un an de la încetarea ostilităţilor şi la doi ani după ce România se alăturase pe deplin aliaţilor, revenirea lor nu a fost privită ca unul dintre drepturile fundamentale ale omului, de care se bucurau de mult timp naţiunile civilizate, ci ca o favoare acordată de "tătucul rus" marionetei sale de la Bucureşti. Aceşti oameni înfricoşaţi nu formau o unitate armată distinctă condusă de comunişti, dar cu toate acestea li s-a cerut să facă o demonstraţie răsunătoare de devotament faţă de guvernul Groza. Primului ministru nu i-a roşit deloc obrazul atunci când s-a pus, în mod abject, în slujba unui stăpân ce deţinea în sclavie cel puţin 5.000 de

ofițeri români și 250.000 de soldați, ci, dimpotrivă, a strigat în gura mare că Stalin cel bun și inimos îi făcea o favoare personală trimițând 500 dintre concetățenii săi acasă.

Comisia comunistă care i-a întâmpinat la graniță nu a fost interesată să asculte fericirea pe care acești români o simțeau când au pășit din nou pe "pământul sfânt al României", după o absență de doi, trei sau chiar patru ani, ci doar să smulgă declarațiile lor de loialitate față de regimul Groza. Acei fii îndurerați ai României au fost siliți să exprime nu fericirea de a se fi întors, în sfârșit, în patria lor, ci pe aceea de a fi dat de Petru Groza și regimul lui.

"Ajunși acasă, ne-am pus toate forțele în slujba guvernului Groza care ne-a salvat țara" a declarat colonelul Victor Drăgănescu, conducătorul grupului, și a adăugat: "Noi, ofițerii români care am fost prizonieri în Rusia, am urmărit realizările guvernului cu deosebită simpatie". Astfel scria ziarul comunist "Scânteia" din București, într-un articol pe trei coloane, publicat pe prima pagină. Reporterul continua: "Ofițerii întorși acasă, și-au exprimat impresiile despre Rusia Sovietică și dorința sinceră de a lupta împotriva reacțiunii de acasă". Colonelul Drăgănescu a mai declarat: "Întorcându-ne din prizonierat, ne exprimăm gratitudinea față de generalissimul Stalin, pentru marea sa înțelegere cu care creditează guvernul român, permițând întoarcerea prizonierilor chiar înainte de încheierea păcii". (Pacea a fost încheiată în 10 februarie 1947.) În continuare, tipărit cu majuscule, se spunea: "Ne exprimăm recunoștința pentru tratamentul primit în lagăr și pe durata drumului către casă. De asemenea, mulțumim guvernului Petru Groza, care a obținut repatrierea noastră, deși anumiți propagandiști au declarat că suntem morți". Și apoi, cu litere uriașe: "Uniunea Sovietică asigură prizonierilor români pâine, ajutor sanitar și îngrijire specială, iar astăzi ne redă familiilor noastre, sănătoși și plini de încredere... Ne punem munca și energia la dispoziția poporului, în lupta împotriva rămășițelor fascismului. Vom lupta pentru un regim de largă democrație și vom încerca să întărim legăturile cu Rusia Sovietică".

Învățaseră fiecare din aceste fraze în lagărele sovietice. Coloneii au fost urmați de maiori. Unul dintre ei, Ștefan Balamace,

radiind de o fericire molipsitoare, l-a căutat din priviri pe reporterul comunist, spune acesta, şi a declarat: "Am părăsit Rusia cu sentimente frumoase pentru această ţară, cu admiraţie pentru poporul sovietic şi cu recunoştinţă pentru tratamentul de care ne-am bucurat în perioada prizonieratului. Suntem recunoscători guvernului sovietic care a fost atât de înţelegător, plecându-şi urechea la cererea guvernului Groza şi îngăduindu-ne să ne întoarcem acasă".

"Sunt fericit că mă aflu în acea Românie liberă şi independentă, pe care am visat-o. Aş fi şi mai fericit dacă toţi românii ar sprijini guvernul Groza". Ei bine, în ceea ce-i priveşte pe dânşii, învăţaseră că fie-l sprijină, fie sunt în primejdie de a-şi pierde vieţile. Sublocotenentul Radu Popeanu şi-a întrecut superiorii, în slugărnicie: "Cu încredere deplină, declara el, am sosit în România, cu hotărârea fermă de a sprijini cu devotament guvernul Groza. Sprijinul nostru va fi munca pe care am învăţat-o în Rusia. Mulţumită guvernului Groza, poporul a înlăturat ruşinea în care îl aruncaseră politicienii demagogi din trecut. Vestea executării lui Antonescu ne-a dat o satisfacţie deosebită".

De acest tip erau ofiţerii pe care Rusia i-a eliberat din lagărele de prizonieri. Plecându-şi capetele în faţa lui Stalin, îngenunchind în faţa lui Groza, li se permisese, cu mărinimie, să se întoarcă acasă. Ai putea crede că au primit slujbe bune în schimbul declaraţiilor lor, că nu au rămas nerăsplătiţi pentru că l-au zugrăvit atât de frumos pe generalissimul Stalin, care şi-a plecat urechea părintească la rugăminţile lui Groza, "salvatorul României", deşi în ziua în care România a hotărât să sfideze Germania şi să-şi unească forţele cu aliaţii, acelaşi Groza se afla într-o călătorie de afaceri la Budapesta. Să nu ne gândim însă numai la cei 500 de sărmani ofiţeri care şi-au cumpărat drumul spre casă cu promisiuni slugarnice, ci şi la cei de zece ori mai mulţi rămaşi în captivitate, împreună cu cei de 500 de ori mai mulţi soldaţi români.

Pe tot cuprinsul întinderilor nemărginite ale Rusiei Sovietice, trudeau milioane de tinere şi tineri germani, trişti şi însinguraţi. Ei nu sperau să fie eliberaţi, fiindcă pacea era departe. Alături de aceşti membri lipsiţi de protecţie ai naţiunii lui Hitler, nenorociţi

zdrențăroși și înfometați, lucrau zeci de mii de prizonieri de război români, lipsiți de protecția Convenției de la Geneva sau de a oricărui alt pact. Munceau până la epuizare, în mine sau în fabrici, pentru a clădi puterea sovietică, așa încât Rusia să-și poată trimite oamenii pentru a ține România în lanțuri. Tineri din satele românești se stingeau în minele sau lagărele de prizonieri ruseşti, în timp ce tinerii ruși erau trimiși, pe cheltuiala României, să stăpânească în mod prădalnic peste așezările și căminele românilor. Un guvern român impus de ruși și câțiva dintre ofițerii eliberați se înjoseau acum, cântând-i imnuri de slavă mărinimosului Stalin.

Îndoctrinarea comunistă a recruților este un alt plan prin care rușii și agenții lor din România, au încearcat să transforme Armata Română într-o anexă a Armatei Roșii. Această transformare este dusă la îndeplinire prin comisari politici sau comandanți auxiliari, în unitățile militare și la cursurile de instruire premilitară. Fiecare soldat și ofițer român trebuie să fie atât un luptător pentru țara sa, cât și un propagandist comunist. Aceasta este principala sa îndatorire. Soldatul este un apărător al acestei noi orânduiri, impuse de Rusia cu ajutorul unei neînsemnate părți a națiunii române.

Comuniștii încep să-i prelucreze pe tinerii soldați, înainte chiar ca aceștia să plece de acasă. Ziarul comunist "Scânteia" relatează cu entuziasm despre acest proces, scriind cu litere majuscule că, atunci când recruții intră în cazarmă, ei urmează a fi pătrunși de lumina vie a noului regim democratic. Încorporarea lor seamănă aproape cu o consacrare religioasă. Comuniștii descriau armata nu ca pe o închisoare sau un lagăr, ci ca pe o adevărată cruciadă.

Încorporarea recruților urma să aibă loc în trei etape, toate înfăptuite sub direcția E.C.P. - Inspectoratul General al Armatei pentru Educație, Cultură și Propagandă. Într-un cuvânt, educație, cultură și propagandă înseamnă îndoctrinare comunistă, realizată de comisarii comuniști. Înainte de a fi încorporați recruții, chiar mult înainte, după cum spune ziarul citat, ofițerii Inspectoratului General de Educație, Cultură și Propagandă pleacă în diferite comunități, unde intră în contact cu "tineretul local, cu organizațiile de masă, cu unitățile militare și cu instituțiile oficiale."

Rapoartele oficiale spun că aceste misiuni de propagandă au dat rezultate extraordinare. Apoi, tinerii sunt conduși în gări de către organizațiile patriotice comuniste. În mod normal, dacă apar organizații de opoziție, membrii acestora se aleg cu capul spart. Se oferă cu dărnicie flori, se aude o muzică veselă și cântece mobilizatoare.

Apoi urmează o altă etapă plăcută și ușoară, înainte de a începe adevăratul frecuș al milităriei și studiul. Recruții văd filme, audiază cursuri, cu scopul de a fi "aclimatizați". Nu e nevoie de multă perspicacitate sau cunoștințe, pentru ca cineva să ghicească faptul că ei nu vedeau fantezii Walt Disney și nici documentare americane. Li se proiectează filme cu Armata Roșie, sunt învățați cântece comuniste, audiază cursuri despre viitorul minunat al Uniunii Sovietice și al omului sovietic. Li se repetă mereu că istoria României începe în 6 martie 1945 - ziua în care Andrei Vîșinski l-a impus pe Groza ca stăpân al României.

Tinerii de la țară participau cu oarecare stânjeneală la lungile ședințe în care erau zugrăvite scene apocaliptice, în timp ce propagandiștii comuniști bine instruiți își vărsau mânia împotriva burgheziei, proferând cuvinte grele împotriva anticomuniștilor de pretutindeni, după care intonau melodii neobișnuite și agresive, precum altădată proceda și tineretul războinic hitlerist. Prin aceasta, noii cavaleri roșii sunt pregătiți pentru instrucția obișnuită și îndoctrinare. Ziarul de propagandă "Glasul armatei" explică ce înseamnă îndoctrinarea politică. Aceasta durează trei luni. Recruților urmează să le fie insuflat spiritul nou al "adevăratei democrații", personificat de regimul Groza. "Recrutul trebuie să devină un cetățean conștient, pentru a fi capabil să apere cuceririle poporului, dobândite cu atâtea sacrificii". Cu alte cuvinte armata, trebuie să apere regimul Groza. Trebuie să se afle în slujba comunismului și să lupte împotriva națiunii române pentru a sprijini guvernul tiranic impus României de către Rusia. Pentru aceasta, militarului este necesar să-i fie asigurată "o solidă pregătire cetățenească". Va fi un pretorian, un luptător pentru "noua și adevărata democrație". Desigur el va fi învățat cum să voteze și, dacă își cunoaște interesele, va vota după cum îi ordonă ofițerul politic. Votul la ordin este un semn al noii

democrații populare.

Un editorial din ziarul de propagandă al armatei precizează: "Una dintre principalele îndatoriri ale noilor soldați este aceea de a proteja drepturile dobândite de muncitori", adică de regimul Groza, întemeiat, cum am mai spus, doar pe o parte a unei părți a poporului român. "Ofițeri ai armatei, continuă ziarul, mână în mână cu organizațiile democratice în masă (înțelegând prin aceasta Partidul Comunist), iau măsuri pentru completa informare a viitorilor soldați asupra caracterului democratic comunist al armatei noastre. Pe această cale, legăturile dintre armată și popor devin mai strânse. Ofițerii politici organizează reprezentații teatrale pentru noii recruți, în orașe și aduc caravane cinematografice la sate. Ofițerii vârstnici sunt tot atât de temeinic supuși îndoctrinării ca și cei tineri. În cazul lor, procesul de educare a fost conceput ca fiind mult mai drastic și mai dureros, fiindcă maiorii, căpitanii sau coloneii patrioți nu puteau fi atât de ușor instruiți ca și recruții. Dar comisarii, sub conducerea rusească, au elaborat o metodă concretă, pentru ca îndoctrinarea să fie bazată pe convingere. Aceasta era acțiunea de epurare. Numărul ofițerilor români a fost redus, din diferite motive, dar numărul celor incomozi pentru comuniști era încă enorm. Au fost concediați în primul rând acei ofițeri care arătau indiferență sau ostilitate față de regimul Groza. Au rămas în posturi aceia care i se dovedeau fideli.

Rusia sovietică este preamărită pe toate căile de către oratori, fie că ei sunt români sau ruși. Sovieticii sunt ridicați în slăvi pentru faptul de a fi câștigat războiul. Noua ordine socială care a rezultat este trâmbițată ca eliberatoare a umanității, iar omul nou este descris drept cea mai grandioasă creație a tuturor timpurilor. Instaurarea comunismului în lume este privită ca absolut sigură.

America și Marea Britanie nu sunt băgate în seamă. Democrația capitalistă decadentă este atacată în aproape aceiași termeni folosiți de Mussolini și Hitler. Americanul de rând este prezentat ca fiind exploatat și înrobit. Se mai spune că Marea Britanie e scoasă din jocul politic, iar America este în pragul revoluției proletare, după care, neîndoielnic, va urma instaurarea regimului comunist în

întreaga lume. Ofițerii erau avertizați să nu asculte posturile de radio britanice și americane.

Toată istoria universală, inclusiv istoria României, este revăzută și epurată. Relația Rusiei cu România este prezentată într-o lumină cu totul nouă. Moscova este înfățișată ca eliberatoarea și protectoarea României de-a lungul secolelor. Istoria Rusiei este împărțită în două epoci, una de o beznă desăvârșită, iar cealaltă, care a început o dată cu revoluția din 1917, în întregime luminoasă. De asemenea, se afirmă despre România că, înainte de 6 martie 1945, a fost un stat fascist, corupt, dictatorial și agresiv, devenind de atunci un model de democrație populară. Vechile partide politice din România sunt considerate trădătoare și opresive. Singurele forțe cu adevărat progresiste sunt comuniștii, socialiștii și Frontul Plugarilor. Toate aceste dogme trebuiesc repetate, iar ofițerii care nu se înjosesc cedând dorințelor Moscovei sunt imediat epurați. Nu pot spune câți ofițeri au consimțit să se înscrie în Partidul Comunist. Sunt sigur însă că cei mai mulți dintre ofițerii care nu au ajuns până la rangul de general îl urăsc pe premierul Groza, îi detestă pe rușii bolșevici și nu îi pot suferi pe comuniștii autohtoni. Un exemplu al atitudinii lor îl constituie refuzul majorității ofițerilor din trupele de uscat și de marină de a-și pune semnătura pe o petiție prin care se cerea condamnarea la moarte a lui Ion Antonescu, în 1946. De fapt, spiritul militar era atât de puternic și de incisiv încât Partidul Comunist nu a avut încredere în soldați, pentru execuția mareșalului. Aceasta s-a făcut într-un mod foarte stângaci, de către niște polițiști tensionați și slabi ținași. Toate aceste gesturi de independență au fost, însă, în cea mai mare parte zadarnice.

În timpul lunilor și anilor când poporul român mai păstra, dacă nu credința, cel puțin speranța că va fi eliberat de sub jugul sovietic, armata, chiar dacă ajunsese sub conducerea unor generali trădători, era foarte iubită de oamenii de rând. Oricine putea observa acest lucru cu prilejul sărbătorilor naționale. Nefericiții români încă mai considerau armata drept un simbol și o garanție a independenței țării, un scut împotriva asupritorului străin. Se uitau la soldații țării lor cam tot așa cum coloniștii americani se uitau la sol-

dații din armata lui Washington. Firește că această dragoste i-a încurajat pe ofițeri să reziste, păstrându-și onoarea militară. Numeroși dintre ei au rămas neclintiți până la capăt, când fie au fost aruncați în stradă, fie au fost vârâți în temnițele comuniste. Deși se spera într-un succes imediat, eforturile acestor ofițeri loiali nu au fost încununate cu mai mult succes decât cele ale lui Iuliu Maniu și ale Partidului Național Țărănesc. Tot ceea ce au reușit a fost să salveze onoarea națională a României și o licărire a respectului de sine al unei națiuni subjugate. N-au putut împiedica, însă, umilința supremă, cel mai mare dintre rele, și anume promovarea în fruntea armatei a unui dezertor și trădător de țară. Ministrul de război Bodnăraș nu avea de efectuat schimbări revoluționare în armată, pentru că nici una nu mai rămăsese de operat. Atunci, el a perfecționat pur și simplu sistemul de epurări. A procedat la noi numiri în grad și a intensificat îndoctrinarea. Principala sa inovație consta în epurarea epuratorilor și înjosirea înjositorilor, o practică specific comunistă. El i-a concediat, arestat sau detașat pe majoritatea generalilor insurecționiști care au trecut cu arme și bagaje de partea lui Stalin, pe când se instala dictatura lui Groza. Această epurare i-a afectat pe ministrul de război Vasiliu Rășcanu, pe Dămăceanu, Pretorian și chiar pe Cambrea. Firește, toți aceștia au fost condamnați pe baza unor acuzații care nu aveau nimic de-a face cu doctrina comunistă. Acești oameni au fost acuzați și apoi întemnițați, ca niște borfași oarecare. De exemplu, la 29 iunie 1948, Guvernul emite următorul comunicat de presă: "Secția I a Tribunalului Militar București a pronunțat astăzi sentința, în cazul unui grup de indivizi care au delapidat bunuri publice. Generalul locotenent Pretorian, fost secretar general al Marii Adunări Naționale, a fost condamnat la 12 ani închisoare și 40.000 de lei daune, pentru luare de mită și daune aduse proprietăților publice."

În timp ce comisarii își instaurează implacabil dominația peste întreaga țară, armata este târâtă prin tribunale. Activiștii și armata devin, împreună și fiecare în parte, o simplă piesă din uriașa mașinărie a comunismului internațional, de sub direcția Moscovei.

Pervertirea justiției

Comuniștii români au întregit acapararea principalelor instrumente coercitive ale statului prin preluarea controlului deplin asupra Ministerului de Justiție. Ei și-au subordonat procurorii și judecătorii, preschimbând tribunalele în curți ale poporului. Jurisprudența a fost redusă la o simplă anexă a Partidului Comunist și folosită doar pentru a întări dictatura comunistă.

Subminarea justiției a fost spectaculos evidențiată în București, la 24 februarie 1948. În acea zi comuniștii au arătat în fața lumii că reușiseră să facă din tribunale o secțiune a Partidului Comunist, punându-le iremediabil, sub controlul poliției comuniste. În acea zi, comuniștii și ramura renegată a socialiștilor se întruneau într-un congres, în jurul căruia s-a făcut mare vâlvă, menit să celebreze încorporarea socialiștilor în sânul Partidului Comunist și crearea Partidului Unic Muncitoresc. Întrunirea se ținea la Ateneu, cea mai mare sală de conferințe a Bucureștiului. Erau prezente toate personalitățile proeminente ale Guvernului. Orașul era împânzit de drapele românești și sovietice. Delegații ale comuniștilor și ale socialiștilor renegați sosiseră din multe țări. Emisarii sovietici prezidau de la tribună întrunirea, ca niște îngeri păzitori. Lumea comunistă i-a împroșcat cu invective grele pe imperialiștii occidentali. Pentru a consfinți unirea comuniștilor și socialiștilor români într-un singur partid muncitoresc, care urma să fie o fortăreață a noii democrații, liderii socialiști veneau din lojile lor la tribună, pe măsură ce președintele de ședință le striga numele, la fel făcând și liderii comuniști.

Pe scenă s-au amestecat, într-o manieră voit patetică, tovarăși socialiști și comuniști, formând un întreg ce se voia pentru totdeauna de nezdruncinat. Mulțimea aclama, aparatele de fotografiat țăcăneau, cântece mobilizatoare răsunau pe străzi. Efectul acestui

spectacol generos a fost sporit de o surpriză, un fapt pe cât de neobișnuit, pe atât de zguduitor. Acolo, în loja comuniștilor, a rămas un singur om, care nu fusese chemat la tribună și care nu participa la festivitățile de "nuntă". Era Lucrețiu Pătrășcanu, unul dintre vechii lideri ai Partidului Comunist Român, singurul comunist care scrisese vreodată o lucrare marxistă de o oarecare valoare, o personalitate marcantă în cadrul loviturii de stat din august 1944 și ministru al Justiției. Acolo în fața lumii, ministrul comunist al Justiției era, în mod evident, aruncat peste bord. Lumea a fost mirată, dar nu pentru multă vreme. Cel mai apropiat tovarăș al lui Pătrășcanu, ministrul de Interne Teohari Georgescu, a urcat la tribună. Cei doi erau singurii etnici români dintre liderii comuniști de vârf. Al treilea, Gheorghiu-Dej, era fără îndoială român prin naștere, dar ceruse public protecția statului sovietic împotriva legilor române și a statului român. Dorise să se stabilească în Rusia. S-a crezut pentru multă vreme că, spre deosebire de acesta, Georgescu, comandantul "Gestapo-ului" român, și Pătrășcanu, șeful tribunalelor aservite acestui "Gestapo", păstrau unele urme de simțământ național și că se opuneau tendinței Kremlin-ului de a trata România ca pe o colonie. În ciuda tuturor excesele comuniste, cei doi lideri erau considerați printre moderați, mai precis printre cei relativ moderați.

Acum însă, Georgescu și-a început discursul relevând faptul că se situează pe o poziție total opusă față de vechiul său prieten, Pătrășcanu. El l-a înfierat folosind toate epitetele din dicționarul comunist al genului și a anunțat că acesta a fost îndepărtat nu numai din fruntea ministerului, dar și din Comitetul Central al Partidului Comunist. Georgescu îl acuza pe tovarășul de ieri ca fiind neloial, laș și trădător. A mai afirmat că Pătrășcanu i-a protejat pe criminalii de război și pe imperialiști, că a permis fuga unor capitaliști, a demonstrat tendințe menșevice și a încălcat disciplina partidului. Această scenă era exemplul cel mai elocvent de epurare în stil moscovit; opinia publică românească nu mai văzuse până acum așa ceva. Înscenarea tipic bolșevică, pregătită cu multă grijă, a îndeplinit o dublă funcție: l-a lichidat pe Pătrășcanu, sentimentalul, și l-a

umilit pe Georgescu, asupra căruia planau unele suspiciuni ale tovarăşilor săi, de o asemenea manieră încât acesta să nu-şi mai poată niciodată permite vreo cât de mică deviere.

Se ştia că Pătrăşcanu lăcrimase când a semnat armistiţiul la Moscova, în 12 septembrie 1944, considerând condiţiile puse de sovietici prea împovărătoare şi gândindu-se cu părere de rău la ţara sa. Din cauza acestui tip de erezie şi de sentimentalism burghez, el era acum lichidat din punct de vedere politic. A fost imediat înlocuit cu Avram Bunaciu şi, mai târziu, arestat. Bunaciu, un şef dur al poliţiei şi un acuzator nemilos al criminalilor de război, prieten apropiat al fostului dezertor Bodnăraş, îngemăna în propria-i persoană atât poliţia secretă, cât şi justiţia comunistă. Nici un bolşevic adevărat n-ar fi îndrăznit să conteste faptul că Pătrăşcanu primise ceea ce merita. Acesta avusese o şansă extraordinară de a da un răsunător exemplu despre ceea ce înseamnă noua democraţie, dar, în opinia tovarăşilor săi, el nu s-a ridicat la înălţimea aşteptărilor. Desigur, a folosit din plin Ministerul de Justiţie ca pe un instrument al Partidului Comunist, dar nu a făcut-o în măsura în care tovarăşii se aşteptau de la el.

Pătrăşcanu a ajuns Ministru de Justiţie în 23 august 1944, imediat după lovitura de stat, fiind astfel primul comunist român deţinător al unei poziţii ministeriale. În aceeaşi zi a eliberat toţi prizonierii politici din lagărele de concentrare ale lui Antonescu, îndeplinind acest prim act cu eficienţă maximă. Apoi a făcut parte din delegaţia română care a plecat la Moscova pentru semnarea armistiţiului. În timp ce se afla acolo, colegii săi necomunişti din noul guvern român l-au îndepărtat din post, dar nu şi din cabinet. Acest act de precauţie burgheză i-a înfuriat atât pe Pătrăşcanu, cât şi pe comunişti, şi după câteva săptămâni a fost repus în funcţie. A rămas în acest post pentru mai mult de trei ani, emiţând multe din decretele care au transformat profund societatea românească. I-a destituit pe magistraţii superiori, numind un personal cu totul nou la Ministerul de Justiţie; a însărcinat cu anchetele judiciare o comisie comunistă specială, care a fost înfiinţată în timpul mandatului său; a redus vârsta de pensionare a judecătorilor, le-a ridicat

inamovibilitatea și a promulgat legi pentru executarea criminalilor de război. De asemenea, a înființat câteva tribunale ale poporului. În timpul ministeriatului său, Ion Antonescu și colaboratorii lui au fost executați, Partidul Național Țărănesc a fost dizolvat, Maniu și liderii țărăniști de frunte au fost întemnițați, toate ziarele independente au fost desființate și mulți avocații au fost excluși din barou. Tot în timpul ministeriatului său, partidele liberal și socialist au fost distruse, monarhia abolită, a fost proclamată republica, au fost organizate alegeri frauduloase, în care sute de mii de voturi au fost furate în favoarea comuniștilor. În orașe s-a trecut la confiscarea proprietăților și a fost pregătită o nouă constituție bolșevică, în timp ce rușilor le era permis să jefuiască România după bunul lor plac. Pe lângă toate acestea, Pătrășcanu a intervenit direct în unele cazuri, chiar înainte ca tribunalele să se pronunțe, pedepsindu-i cu brutalitate atât pe judecători, cât și pe procurori, atunci când aceștia nu dădeau verdictele dorite de comuniști. Cel mai cunoscut caz de acest gen a fost senzaționala destituire a unui întreg complet de judecată în 1946, deoarece judecătorii au refuzat să condamne un fabricant de încălțăminte din București potrivit indicațiilor Partidului Comunist și a presei comuniste. Acesta era Nelu Mihăilescu, care cu o impetuozitate tipic românească, dezvoltase un comerț pe scară largă cu încălțăminte de lux, pornind de la condiția de simplu ucenic, până la aceea de cormerciant de primă mână în București. Comuniști au dirijat o serie de atacuri împotriva lui, numindu-l profitor capitalist, și au trimis brigăzile economice pentru a-i percheziționa magazinul. Au găsit cantități considerabile de materiale, constând în mare parte din piei rare de crocodil, șarpe, șopârlă și căprioară, pe care le-au estimat la peste 50.000 de dolari. L-au arestat imediat pe Mihăilescu l-au trimis în instanță, învinuindu-l de încălcarea legilor economice. Evident că magazinul său a fost închis și marfa confiscată, nu de stat, ci de anumiți comuniști care și-au însușit, după cât se pare, majoritatea profiturilor, atât pentru partid, cât și pentru ei înșiși. În orice caz, o anumită cantitate din acea piele foarte scumpă a apărut după o vreme, în mici magazine, aparținând persoanelor apropiate de liderii comuniști. Statul nu a

câștigat prea mult din toată această afacere. Fabricantul disperat a fost condamnat la 18 ani închisoare, dar, având mai multă încredere în tribunal decât în încheierea unor învoieli cu membrii brigăzii economice de control, a făcut apel și a fost achitat. Judecătorii nu l-au găsit vinovat de nici o încălcare a vreunei legi și au hotărât eliberarea lui, fapt care, în mod natural, ar fi adus cu sine restituirea bunurilor confiscate. Decizia tribunalului nu a fost doar o lovitură la adresa autorității comuniștilor, o ofensă pentru redactorii presei comuniste și un șoc pentru inspectorii economici, ci un dezastru pentru toate persoanele care se aprovizionau cu piele de crocodil din stocul domnului Mihăilescu. Lacrimile pe care acestea au început să le verse nu au fost de fel lacrimi de crocodil. Prin urmare, domnul Păturășcanu a suportat o mare presiune, el declarând cu indignare, chiar înainte de a fi avut timp să examineze dovezile, că tribunalul a dat o sentință nedreaptă. I-a suspendat pe cei cinci judecători care pronunțaseră achitarea, ca și pe procuror, deoarece nu instrumentase cazul cu o destulă severitate. Această concediere fulger a unui întreg complet de judecată de către ministrul de Justiție a întristat opinia publică și a făcut ca fiecare judecător care se așeza seara la masă, împreună cu întreaga sa familie, să se gândească serios la sentințele pe care le va pronunța, pentru a-și putea păstra venitul de 30 de dolari pe lună.

Partidul Comunist a exercitat o presiune extraordinară asupra tribunalelor și în privința împărțirii pământului. Comitetele comuniste din diferite județe i-au chemat la ordine pe judecători și i-au avertizat să nu se implice în cazurile de confiscare a pământului, deși nici o măsură guvernamentală nu dăduse naștere la atâtea scandaloase abuzuri ca aceasta. Partizanii guvernului au fost favorizați în majoritatea cazurilor de împărțire a pământului și, în dese rânduri, proprietățile erau confiscate, încălcându-se în mod vădit stipulările decretului. Proprietarii au înaintat proteste către primul ministru, către ministrul agriculturii, către alte înalte oficialități din guvern și, datorită faptului că cererile lor erau cu totul veridice, în anumite cazuri au fost date sentințe de înapoiere a unora dintre proprietăți. Dar când proprietarii se înapoiau la gospodăriile

lor și încercau să intre în propriile case, ștabii comuniști locali îi alungau, râzându-le pur și simplu în față. Persoanele care își însușiseră, în disprețul legii, pământ, animale, mașini și clădiri, continuau să le folosească. Tot ceea ce păgubiții puteau face era să înainteze recurs către instanțele superioare, dar șefii comuniști i-au avertizat pe judecători să nu se amestece în asemenea cazuri. Astfel cei ce puseseră mâna pe câte ceva au rămas cu ceea ce acaparaseră. De asemenea, tribunalelor le soseau instrucțiuni oficiale din partea Ministerului de Justiție, cerându-le să nu ia în considerare cazuri privind arestări. Acestea urmau să fie lăsate în seama poliției. Ca un rezultat al acestor intimidări, a frecventei intervenții în favoarea criminalilor și a recompenselor oferite de către jefuitorii comuniști, mulți judecători au fost terorizați și corupți. Tribunalele și procurorii au devenit complici ai criminalilor. Iată un caz de acest gen pe care l-am cunoscut:

În cursul primăverii anului 1946, patru comuniști au confiscat magazinul unui cetățean român, l-au izgonit pe proprietar și au condus afacerile spre propriul lor folos. Nefericitul cetățean a făcut apel la autorități. Procurorul, pe care am avut onoarea să-l cunosc personal, a dispus ca uzurpatorii să fie arestați, puși sub acuzație și predați judecătorilor pentru proces. Era, fără îndoială, un caz penal de o deosebită gravitate și o sentință de închisoare pe termen lung părea sigură. După ce apelurile către înalți demnitari ai partidului au eșuat, șaizeci de tovarăși ai celor patru puși sub acuzație l-au vizitat pe procuror și l-au amenințat cu represalii dacă nu le eliberează prietenii. Procurorul a replicat că acest caz a ieșit de sub jurisdicția lui, adăugând că, și în caz contrar, tot nu ar fi eliberat niște persoane care au furat bunul cuiva. Mai mult, a refuzat să vină în fața judecătorilor. Grupul de protestatari s-a îndreptat spre casa judecătorului, unde a procedat la aceleași intimidări, într-un mod chiar mai amenințător. Tovarășii lor au fost până la urmă eliberați, pentru a se bucura de roadele a ceea ce mai rămăsese din magazinul cu pricina; proprietarul de drept a rămas păgubit și mai târziu a fost arestat.

O altă ilustrare a practicilor juridice ale ministrului comunist

Pătrășcanu a fost tratamentul rezervat unui politician din opoziție, Barbu Niculescu, care fusese secretarul particular al generalului Rădescu și care distribuise clandestin manifeste pro-democratice. Niculescu a fost arestat de poliția comunistă în 1945, la început fiind deținut în închisoarea Siguranței Generale. După cele îndurate de el în diferite închisori și lagăre, și cele văzute în asemenea locuri, el a caracterizat astfel practicile judiciare comuniste: "Arestările erau făcute fără mandat; agenții apăreau la ora trei dimineața, intrau în case folosind forța și îi amenințau pe locatari cu revolverul. Prizonierul era dus în una din celulele situate în subsolul Siguranței. Celulele erau prevăzute doar cu o masă și un pat din ciment, fără lenjerie sau saltele. În primele zile de după arestare, prizonierul primea un minimum de mâncare, fiind obligat să postească înainte de a fi interogat. Dacă în timpul examinării se arăta a fi docil, primea câteva linguri de apă fiartă cu legume și o bucată de pâine sau terci de două ori pe zi. Celulelor le lipsesc grupurile sanitare. Fără nici un fel de îngrijire medicală, prizonierii trăiesc ca și animalele dintr-o gospodărie neîngrijită. Dacă persoana arestată nu recunoaște toate acuzațiile degradante care i se aduc, cum ar fi trădarea, subminarea securității statului, spionaj în serviciul altei țări ori sabotaj, este bătută și supusă torturilor. Pielea și carnea acestora este arsă cu un fier înroșit în foc, ouă fierbinți sunt puse la subțiori, tălpile picioarelor goale sunt lovite cu o nuia și dacă, din punctul de vedere al comuniștilor, cazul este considerat periculos, prizonierul este ucis (ei numesc asta o "măsură administrativă"). Cadavrul este incinerat fără înștiințarea rudelor. În timpul interogatoriului, prizonierul este ținut izolat, zile întregi, într-o celulă individuală.

"Am fost reținut în cartierul general al închisorii, de la subsolul Siguranței, din 5 iulie 1945 până la 9 septembrie 1945, când am fost mutat în lagărul de concentrare de la Caracal. Am fost condus acolo în duba de tip rusesc a închisorii și apoi închis într-o mașină pentru vite, împreună cu alți prizonieri politici. Am sosit la Caracal după patru zile, timp în care nu am primit nimic de mâncare. Lagărul de concentare din Caracal avea faima sa, fiind cunoscut la Ministerul

de Interne ca "lagăr de exterminare". Când am ajuns noi, acolo trăiau 2.500 de prizonieri. Paturile cu trei nivele erau făcute din lemn şi nu erau prevăzute cu lenjerie de pat sau saltele.

"În camere nu existau grupuri sanitare şi nu ni se asigura nici un fel de îngrijire medicală. Ni se dădea acelaşi fel de mâncare în fiecare zi: câteva linguri de apă fiartă cu legume şi o porţie de terci din ovăz mucegăit. Sub escorta gărzilor patriotice comuniste, ni se permitea să aducem un butoiaş de apă dintr-un loc de lângă lagăr. Apa adusă în acest fel, era cu totul insuficientă pentru cei 2.500 de prizonieri. Camerele foşgăiau de tot felul de paraziţi, de care nu reuşeam să scăpăm decât dormind pe pământul gol, în curte. În locul instalaţiilor sanitare, prizonierii săpaseră gropi în afara taberei, care nu erau acoperite, constituind astfel atât o sursă de umilire, cât şi de contaminare. Pe toată durata şederii mele în tabără, prizonierii au fost în mod repetat maltrataţi de către gărzile patriotice sau de către ofiţerii comandanţi. Soldaţii ruşi care mergeau spre Cartierul General, situat în vecinătate, adeseori îşi descărcau armele automate spre tabără.

"În 4 noiembrie 1945 am fost mutaţi de la Caracal în lagărul de concentrare din Slobozia. Călătoria, desfăşurată într-un frig aspru a durat 10 zile. Din Slobozia am fost din nou mutat în Bucureşti şi întemniţat în aceeaşi închisoare a Siguranţei. De aici am fost predat în custodie tribunalului din Bucureşti, urmând să fiu judecat sub învinuirea de a fi criticat, în presa clandestină, politica guvernului. Închisoarea tribunalului era într-o stare deplorabilă, pardoseala fiind acoperită tot timpul cu apă amestecată cu urină.

"De vreme ce delictul de care fusesem acuzat nu se baza pe nici un articol penal din codul în vigoare, ministrul de justiţie Pătrăşcanu a ordonat transferul cazului meu către Curtea Marţială. În consecinţă, am fost dat în custodia Prefecturii din Bucureşti şi închis împreună cu criminalii de drept comun, inclusiv hoţi. A doua zi am fost trimis în faţa acestei Curţi, pe baza unui dosar cuprinzând acuzaţii false, care nu conţineau nici un element de adevăr. Închisoarea Curţii Marţiale nu era foarte diferită de cele în care fusesem deja. Aceleaşi paturi fără lenjerie sau saltele, acelaşi strat de apă pe

podea, aceleași geamuri sparte, la care ar trebui adăugată și asprimea iernii. După ce procesul meu a fost în mod repetat amânat, am fost eliberat temporar, cu amenințarea de a fi arestat din nou în orice moment. Am reușit apoi să fug din România.

"În timpul șederii mele în diferite închisori și lagăre de concentrare, am observat că atât securitatea cât și ofițerii de poliție se aflau la ordinele directe ale NKVD-ului. În orice caz, se părea că rușii dictau din umbră. În lagărele de concentrare, agenții ruși sfidau orice reglementare, abuzând de prizonieri și amenințându-i cu deportarea".

Așadar, având în vedere asemenea acte care toate încălcau principiile fundamentale ale unei jurisprudențe sănătoase, de ce oare Rusia și comuniștii români nu erau totuși mulțumiți de conducătorul comunist Pătrășcanu? Pentru simplul motiv că, deși era crud, nu era destul de crud. A umplut închisori, dar nu destule, a menținut lagărele de concentrare, dar nu îndeajuns. A executat criminali de război, dar nu suficienți, a reprimat toate drepturile civile, dar nu cu destulă brutalitate. A concediat mulți judecători, dar totuși prea puțini. Pătrășcanu a împărtășit soarta celor mai mulți dintre întâii bolșevici. Își imaginase că ideologia comunistă va ajuta progresul omenirii, aducând folosc fiecărui om, dar a descoperit că, sub pretextul binelui umanității, comuniștii zdrobeau de fapt ființa umană. În aceste condiții, a fost o bagatelă de a-l demasca și de a-l zdrobi pe Pătrășcanu.

Dar, mai presus de toate, el nu a reușit să înțeleagă că, într-un regim comunist, însuși conceptul de justiție sau de drept este disprețuit. Nu-l citise pe Lenin cu destulă atenție, uitase acțiunile lui sau își permisese să creadă că preceptele și practicile leniniste nu erau valabile în România.

Lenin susținuse sus și tare că statul bolșevic nu are pretenția să instaureze dreptatea pentru toată lumea. Comuniștii, insista Lenin, doreau să se folosească de stat pentru a-i distruge pe toți cei care se opuneau regimului instaurat de ei.

"Proletariatul dorește puterea în stat, controlul asupra organelor de represiune, violența organizată", spune Lenin în *Statul și revoluția*.

"Dictatura proletariatului ... nu înseamnă democrație pentru bogați, ea produce îngrădiri pentru capitaliști. Trebuie să-i distrugem ... rezistența lor trebuie nimicită prin forță, aceasta este deosebit de clar ... există violență, nu există libertate ... Proletariatul are nevoie de stat ... nu în interesul libertății, ci pentru a-și distruge adversarii."

Aceste învățături ale lui Lenin sunt aplicate rigid în toată lumea comunistă, mai ales de către "tribunalele poporului". Un astfel de exemplu îl oferă decretul dat de liderul comunist grec, generalul Markos Vafiades, care înființa asemenea curți în "zonele eliberate" ale Greciei, în august 1947. De fapt, Markos nu a înființat decât vreo câteva, și toate în mici sate din munți, dar acestea ilustrau justiția comunistă la fel de bine ca și când ar fi fost funcționale în toată țara și la toate nivelele, începând cu Curtea Supremă.

Decretul al doilea al Marelui Stat Major al armatei democratice din Grecia spune:

Articolul 1: Împărțirea dreptății stă în mâinile poporului și se practică după cum urmează:

Articolul 2: Fiecare oraș sau sat va avea propriul tribunal al poporului, din care fac parte trei judecători. Trebuie de asemenea să existe un procuror și un grefier, pentru a întocmi procesele verbale. În orașe cu populație de peste 3000 de locuitori poate exista mai mult de un tribunal.

Articolul 3: Judecătorii și procurorii sunt realeși anual.

Articolul 4: Toți cetățenii peste 18 ani au dreptul de a vota și a fi aleși. Consiliul Popular va conduce alegerile. Dușmanii înveterați ai poporului nu se bucură de aceste drepturi.

[...]

Articolul 7: Dintre cei trei judecători, unul va fi ales președinte al Curții.

[...]

Articolul 10: Judecătorii poporului vor pronunța sentințe în conformitate cu propria lor conștiință și fără a se limita la prevederile procedurale. Judecătorii poporului trebuie să țină seama, mai presus de orice, de concepția poporului despre

justiție, pedepsind acele acte pe care poporul le consideră demne de a fi pedepsite. Judecătorii poporului vor permite oricărui membru din public să vorbească. Orice cetățean care dorește poate să-și exprime opinia sau să dea informații în timpul procesului.

[...]

Articolul 13. Judecătorii poporului se vor strădui întotdeauna să ajungă la esența problemei, fără a se limita exclusiv la probele prezentate în instanță.

[...]

Articolul 18: Sentințele vor fi executate imediat.

Semnat: General Markos

Aceasta este descrierea perfectă a unui tribunal al poporului. Să ne imaginăm că un grup comunist ocupă un sat și înființează un consiliu popular. Acesta cheamă locuitorii într-o biserică, școală sau piață, pentru a alege un tribunal al poporului. Oameni fioroși, înarmați cu puști automate, așteaptă în apropiere. Conducătorii anticomuniști au fost deja lichidați. Toți sunt înspăimântați. Un vorbitor nominalizează trei partizani comuniști, de pildă doi bărbați în vârstă de 31 și 23 de ani, și o fetișcană în vârstă de 19 ani. Toți trei sunt plini de încrâncenare și dornici de răzbunare. Ei vor de asemenea să-și arate puterea și să demonstreze că au devenit cineva. Aceștia convoacă tribunalul pentru a-l judeca, de exemplu, pe primar. Procurorul îl acuză ca fiind un agent al gangsterilor americani și al ucigașilor englezi. Mulțimea de comuniști aplaudă. Comuniștii din public strigă furioși: "Jos primarul! Ucideți-l pe fascistul ticălos!" Nu este nevoie de nici o probă. Nici unul dintre judecători nu a văzut vreodată un tratat de drept. Au ascultat "sentimentul poporului", născocit de consiliul popular și de gărzile comuniste. Primarul este condamnat; sentința este imediat executată. Aceasta este descrierea curților poporului, așa cum Markos le-a stabilit, printr-un decret difuzat la radio în repetate rânduri, în 18 august 1947.

Și acestea au funcționat nu numai în "Grecia liberă", până când ea a fost nimicită, ci în toată lumea comunistă. Similare erau

"curțile poporului" în Bulgaria, care au lichidat în câteva luni 10.000 de opozanți de prestigiu. Pentru a-și pregăti terenul, comuniștii bulgari au dirijat mulțimile pe străzi obligându-i pe oameni să scandeze sloganul "Moarte! Moarte! Moarte!". Mai târziu, opozanții au fost purtați în lanțuri pe străzi, în timp ce bine instruiții comuniști fanatici țipau "Trădătorilor! Ticăloșilor! Monștrilor!". Grupuri de "văduve negre" au fost angajate și dirijate pe străzi, intonând "Moarte! Moarte! Moarte!". Stăteau în apropierea sălii în care se desfășura procesul și strigau "Moarte!". Radioul declama și el, oră de oră, "Moarte!" Un ziar special, numit *Curtea poporului,* a fost publicat, conținând tot felul de imagini care incitau la ură și articole cerând răzbunare.

În România, câteva procese au avut o natură asemănătoare, totuși de obicei aparent erau mai decente. Comuniștii români au pus în practică teroarea juridică cu un oarecare rafinament care lipsea bulgarilor. Ei organizau bande de demonstranți comuniști, pe care îi instruiau să patruleze în jurul tribunalului pe tot timpul procesului și să agite la ferestre spânzurători miniaturale, în așa fel încât judecătorii, apărătorii și martorii să le poată vedea. De multe ori, la vederea acestora, publicul din sală începea să blesteme și totul se transforma în balamuc. Nu trebuie să se creadă că astfel de metode de împărțire a dreptății sunt specifice comuniștilor din Balcani sau țin de tradițiile primitive ale zonei. Ele își au originea în însăși natura statului comunist. Au fost aduse în sălbăticia Balcanilor tocmai din Moscova lui Lenin și din Londra care îl găzduia pe prusacul Karl Marx, pe când acesta își redacta acolo *Capitalul.* Andrei I. Vîșinski, care era în același timp un renumit procuror și o înaltă autoritate statală, a scris o carte despre teoria administrării de probe juridice în legislația sovietică, care a primit în 1947 "Premiul Stalin". În prefață, Vîșinski era înfățișat de către "tovarășul Vladimirov", ca realizând "un profund studiu asupra specificității administrării probelor în legislația sovietică." "Judecătorii sovietici, după Vîșinski, nu trag concluzii din probele aduse în instanță ... Principiile lor ideologice și politice dictează conștiinței lor ceea ce este drept ... Curtea servește interesele clasei muncitoare în opera

de construire a societății socialiste. Judecătorul acționează în conformitate cu interesele societății socialiste", conchide Vîșinski. Instanțele arbitrariului, care erau tribunalele instituite de Markos și primitivele tribunale bulgărești erau structurate după conceptele crudului acuzator public, cel care ajutase la lichidarea tuturor rivalilor lui Stalin și a cărui carte despre specificul jurisprudenței sovietice primise chiar "premiul Stalin".

B.B.C. a criticat curțile sovietice pentru că au permis publicului să organizeze demonstrații în sălile de tribunal. Guvernul sovietic, prin radioul moscovit, a replicat: "Cui încearcă mincinoșii de la B.B.C. să vândă gogoși? Avocații burgheziei au vărsat lacrimi pentru soarta fasciștilor bulgari, iugoslavi și polonezi care s-au găsit puși în fața dreptății poporului. Comentatorii britanici au fost șocați de faptul că oamenilor li se permite ca în sălile de tribunal să-și arate sentimentele și să-și exprime dezgustul. Ei nu credeau că persoanele care i-au pierdut pe cei dragi ar trebui să-și exprime liber sentimentele față de călăii fasciști. Britanicii încercă acum să-i protejeze pe ucigași de dreapta sentință a poporului".

Kremlin-ul aprobă asemenea procese sumare și acest tip de dreptate este impus astăzi în toată România. Deja, Curți ale poporului au fost înființate în sate, orașe și județe, corespunzând modelului generalului comunist grec Markos. Curțile rurale, care serveau aproximativ patru cincimi din populație, au dobândit un caracter exclusiv politic. Fiecare Curte are trei judecători, care îndeplinesc funcțiile celor 12 jurați în America. De asemenea conduc procesul și pronunță sentința. Unul din cei trei judecători trebuie să aibă o diplomă universitară și o anume practică de avocat. Cu alte cuvinte, acesta este un profesionist. Dar este de asemenea comunist sau procomunist, pentru că toate barourile de avocați din România au fost drastic epurate și numai cei care prezentau absolută încredere din punct de vedere politic își păstraseră dreptul de a practica. Ceilalți doi asociați erau aleși dintr-un grup de "democrați" demni de încredere. Așa stau lucrurile într-un tribunal al poporului.Toți "democrații" demni de încredere din România sunt comuniști. Candidații pentru judecătoriile locale sunt recomandați de către filialele

locale ale Partidului Comunist şi numiţi de un guvern comunist. Cei trei judecători care compun fiecare curte decid în fiecare caz în conformitate cu conştiinţa lor de clasă şi având în vedere interesele supreme ale partidului.

Decizia prin care erau înfiinţate "Curţile poporului", prevedea că "judecătorii trebuie să apere interesele clasei muncitoare, să protejeze noua democraţie şi să pedepsească inamicii poporului". De asemenea, avertiza că judecătorii nu trebuie să se piardă în prea multe hăţişuri legale, pentru luarea unor decizii rapide. Legea îi plasa pe "judecătorii poporului" deasupra legii.

Tribunalele orăşeneşti erau identice cu cele din sate.

Curţile de Apel erau formate pe acelaşi model, doar că erau puţin mai extinse; aveau cinci judecători în loc de trei. Doi dintre aceştia trebuia să fie avocaţi.

Curtea Supremă era alcătuită din judecători profesionişti, dar puterea lor era, fără doar şi poate, limitată. Nu puteau să schimbe sentinţa dată de o curte inferioară. Aveau doar dreptul de a observa anumite greşeli în interpretarea legilor şi de a cere acestor curţi să revizuiască unele cazuri. Practic, toate cazurile importante dintr-un oraş sau dintr-un sat se aflau în mâinile judecătorilor poporului.

Există un singur gen de excepţie, şi anume în cazul proceselor bazate pe legile civile sau comerciale. Dacă un ţăran se certa cu fratele său, în legătură cu casa bunicului lor, sau dacă un doctor l-a dat în judecată pe proprietar, cazul putea apărea în faţa judecătorilor profesionişti. Dar nici acest lucru nu era cu totul sigur. Proprietarul putea fi acuzat ca fiind o rămăşiţă a fascismului, iar ţăranul denunţat ca agent al imperialismului american, în acest caz, de ei ocupându-se tot judecătorii poporului.

Enorma putere a acestor Curţi ale poporului este mult sporită de legile şi decretele populare. De exemplu, unele proprietăţi pot fi confiscate. Exprimarea anumitor sentimente poate atrage arestarea şi pedepsirea. Vânzarea mai multor terenuri este interzisă, ca şi deţinerea anumitor cărţi şi periodice; ţinerea anumitor feluri de şedinţe este ilegală; călătoriile pentru anumite persoane sunt limitate. Poliţia şi membrii obişnuiţi ai partidului sunt îndemnaţi să

intervină în asemenea cazuri, intervenție care le aduce adesea recompense, legale sau ilegale. Acest lucru le dă polițiștilor comuniști care conlucrează cu judecătorii din tribunalele poporului o putere enormă. Câte un mic grup de comuniști fără căpătâi putea deveni stăpân absolut peste un oraș.

Polițiștii puteau aresta un proprietar de magazin pe baza acuzației că vinde anumite produse pe piața neagră. În acest caz, ei sechestrau magazinul și bunurile din el, împărțind aproape totul între ei, iar ceea ce prisosea era predat statului sau partidului. Mai târziu, aduceau cazul în fața judecătorilor poporului care, la rândul lor aparțineau aceluiași Partid Comunist și care erau și ei amestecați în această conspirație - și bineînțeles primeau o parte din bunuri. Acești judecători vor legaliza sechestrarea magazinului și îl vor condamna pe comerciant la închisoare pentru sabotarea economiei naționale. Dacă victima îndrăznește să facă recurs, se va regăsi într-o Curte de Apel a Poporului, dominată tot de comuniști. Iar acest lucru ar însemna sfârșitul pentru persoana respectivă.

Poate că tovarășul Popescu care trăiește într-un orășel oarecare râvnește la casa frumoasă a domnului Ionescu. Atunci el născocește o acuzație împotriva proprietarului Ionescu, pe care îl învinuiește de pildă, că ar avea o atitudine prietenoasă față de imperialiștii occidentali. Găsește martori care afirmă că Ionescu ascultă des "Vocea Americii", vorbește în taină cu vecinii despre discursurile lui Byrnes, iar recent a primit trei scrisori din Detroit. Comunistul viclean și lacom face un târg cu un milițian, după care proprietarul casei este arestat. Este condamnat de judecătorii poporului, iar proprietatea lui este confiscată. Astfel Popescu se bucură acum din plin de casa lui Ionescu, de covoare, de mobilă, chiar și de hainele de blană.

Se poate înțelege mai ușor teroarea exercitată de către "poliția poporului", în conlucrare cu "judecătorii poporului", dacă amintim în ce mod presa și radioul sovietic au aclamat KGB-ul în decembrie 1947, cu prilejul celei de-a treizecea aniversări a acestei organizații. De exemplu, în "Pravda", în numărul din 20 decembrie, apare un amplu editorial, difuzat pe calea undelor pretutindeni în lume,

care proslăvea KGB-ul. Acesta relata cât de mult aprecia poporul sovietic vigilența poliției secrete, cum toți adevărații bolșevici cooperează cu ea și cum banditii capitaliști încearcă să racoleze indivizi dubioși, adepți ai ideologiei burgheze și ai proprietății particulare. Desigur, astfel de indivizi erau imediat denunțați, ca mârșavi trădători.

"Partidul educă neîncetat poporul, în spiritul vigilenței comuniste, pentru apărarea împotriva dușmanilor statului socialist, scria "Pravda". KGB-ul este strâns legat de popor și nu poate fi separat de acesta; el se bucură totdeauna de sprijinul și colaborarea cetățenilor".

Cu alte cuvinte, toți cetățenii erau obligați să devină delatori și spioni politici. Trebuiau să dea în vileag orice persoană suspectă de a avea o ideologie burgheză. Mulți comuniști români erau și ei gata să facă aceasta, deoarece-orice anunț, chiar dacă era fals, îi ridica în ochii superiorilor și le dădea șansa de a fi recompensați. În urma unor astfel de activități, temnițele românești erau pline.

Autorul acestor rânduri își amintește în fiecare noapte cu tristețe, că un cetățean român, Ungváry Sándor, a fost aruncat într-o celulă de închisoare strâmtă și pestilențială, condamnat la 5 ani, pentru că o dată a venit să-l vadă pe spionul Markham și să discute cu dânsul despre compoziția etnică a populației Clujului. (Mai târziu, domnul Ungváry a reușit să evadeze din închisoare și din România).

Poliția și informatorii comuniști, în colaborare cu judecătorii poporului, acționau asemenea gangsterilor și pentru aceasta bine-meritau din partea partidului. Nu se întrevedea perspectiva de a-i putea ține în frâu. Ministrul Pătrășcanu a impus o mică, foarte mică restricție, fapt pentru care a fost demis din funcție, a căzut în disgrație, iar la urmă a fost arestat. Disgrația sa era un nou apel către comuniști, pro-comuniști sau pseudo-comuniști, pentru a distruge burghezia.

Motto-ul comunist era: "Fură de la hoț, jefuiește-l pe jefuitor". Sloganul se baza pe premisa că orice persoană care avea o oarecare avere o furase. Așadar, datoria comunistului era să îndrepte acel furt, făcând toate acestea sub acoperirea "tribunalelor poporului" și

a "legilor poporului". "Curțile", ca și armele automate, erau instrumentele care îi ajutau pe comuniști să-și distrugă adversarii.

Și dacă cineva își exprimă speranța că poate tradițiile jurisprudenței din România, școlile de drept sau barourile de avocați ar fi slujit drept piedică față de asemenea nelegiuiri legalizate, ar trebui să-și aducă aminte că toți avocații români au fost excluși din barou în timpul primăverii anului 1948 și numai cei aprobați de comisiile dominate de comuniști au fost reprimiți. Baroul a fost desființat și înlocuit cu colegii de avocați, conduse de comuniști. În București, numărul avocaților a fost redus de la 12.000, la 2.100. Și acești 2.000 care au supraviețuit, nu numai că sunt comuniști sau procomuniști, dar trebuie să-și exercite meseria în fața tribunalelor comuniste și în prezența poliției controlate de partid. Pentru a-și câștiga procesele, caută să se bucure de bunăvoința comuniștilor, sau pentru a evita suspiciunile preferă să nu apere "sabotori ai economiei", "dușmani ai poporului" și "agenți ai imperialismului american".

În ceea ce privește continuarea tradițiilor românești în materie de drept, ca și învățământul universitar de specialitate, speranțele sunt deșarte. Comuniștii conduc universitățile și îi îndoctrinează pe studenți cu tezele lui Lenin și Vîșinski despre drept. De asemenea, încearcă să înlăture orice urmă de tradiție, numind-o pe aceasta o prejudecată avocățească, tradițiile justiției românești fiind considerate rămășițe ale fascismului.

Cu fiecare zi, dreptul de viză este îngrădit, iar călătoriile peste hotare întâmpină tot mai multe opreliști. Cererea de pașapoarte este tot mai mare la orașe și în sate. Locuințele, fabricile, birourile sunt urmărite cu o vigilență tot mai sporită. Un nou recensământ a stabilit mai clar statutul fiecărui locuitor. Mai multe patrule supraveghează ieșirile și intrările în orașe și mai mulți agenți ai poliției mișună pe culoarele trenurilor. Cu fiecare lege care apare, românilor li se precizează unde pot sau unde nu pot să se stabilească, ce pot și ce nu pot să mănânce sau să dețină în posesie și cum să cheltuiască banii, în cazul în care îi au.

Timp de sute de ani, în vremuri de grea cumpănă, profeții și

poeții au visat la un apărător al legii care să nu împartă dreptatea pe ochi frumoși și nici să-și plece urechea la șoaptele celor puternici, ci să-i judece pe săraci cu nepărtinire, iar pe cei umili cu înțelepciune. Au sperat că justiția se va revărsa peste lume ca apele, iar dreptatea ca un șuvoi de nestăvilit.

Nicicând o națiune nu a tânjit mai mult după aceasta ca România de astăzi, încăpută în mâinile comuniștilor, țară în care miniștrii comuniști fac legile, un parlament comunist obedient le promulgă, o poliție comunistă le pune în aplicare, iar judecătorii poporului sunt la cheremul șefilor comuniști și a poliției. Întreg acest sistem este îndreptat împotriva vieții, libertății și speranței de fericire a peste 16 milioane de oameni.

Încătușarea gândirii (presă, radio, școli, biserici)

Dictatura comunistă obligă viața spirituală a fiecărui român să intre într-un tipar la fel de inflexibil ca oțelul. Aproape în fiecare zi, și cu atât mai mult în zilele de sărbătoare, când zelul lor se dublează, purtătorii de cuvânt ai PCUS (b) și ai altor partide comuniste de peste tot din lume proclamă leninism-stalinismul ca cea mai înaltă plăsmuire a minții umane. Astfel de declarații se intensifică în jurul datei de 1 mai sau în preajma altor sărbători comuniste asemănătoare. Iată o mostră de afirmație, obișnuită în zilele de lucru, așa cum apare ea în ziarul *Izvestia* de la Moscova, din 5 iulie 1947: "Poporul sovietic se află în avangarda științei și artei. Ochii și speranțele tuturor popoarelor se îndreaptă spre noi. S-au dus de mult zilele în care cultura capitalistă putea crea opere valabile. Astăzi ea nu mai are nimic de oferit lumii... Cultura noastră o întrece cu mult pe cea burgheză, pentru că ea este expresia unui sistem cu mult mai evoluat decât oricare sistem burghezo-democratic. Literatura noastră, arta și filozofia noastră și-au câștigat dreptul de a înfățișa tuturor un nou cod moral general-uman, simțăminte noi, o nouă atitudine față de lume... Mândria noastră cea mai mare o constituie ideologia noastră sovietică. Leninismul, cea mai mare realizare a culturii ruse, dar și a celei universale, ne luminează drumul pe care-l parcurgem. Această ideologie luptătoare, ireconciliabilă și neîndurătoare cu dușmanul a fost întotdeauna o armă mult încercată în lupta noastră pentru triumful comunismului. Oricine se sprijină pe temeiurile marxism-leninismului, se situează considerabil mai sus decât orice om de știință burghez, nutrit de aiurelile lui idealiste. Mândria noastră - mândria poporului sovietic - pornește din credința nestrămutată că ceea ce noi înfăptuim, sub conducerea partidului lui Lenin și Stalin, este cea mai măreață și cea mai sacră

faptă din lume".

Comuniștii de pretutindeni, inclusiv din România, se străduiesc să înfăptuiască "cea mai sacră faptă din lume", impunerea ideologiei leninist-staliniste. Fac acest lucru, atât prin forța armelor, cât și prin forța propagandei. Principalele canale prin care, zi de zi, se revarsă îndoctrinarea sunt radioul, presa, tipăriturile, școlile, teatrele, biserica, sportul, asociațiile pentru femei și tineret. Toate aceste canale de propagandă sunt echipate cu un dublu sistem de valve și pompe care, pe de o parte, ajută ca propaganda comunistă să-și mențină nediminuat fluxul, țâșnind năvalnic cu mare presiune, iar pe de altă parte elimină ideile sau informațiile nedorite. Comuniștii români aplică sistemul acesta până la saturație. Încătușarea minții este unul dintre scopurile lor principale.

Cel mai important ziar comunist din lume, *Pravda*, solicita la 29 iunie 1948 o intensificare a propagandei științifice comuniste: "Trebuie ca instituțiile noastre de educație și cultură să facă mult mai mult în direcția propagării cunoașterii politice", se spune aici.

Ce înseamnă pentru comuniști "cunoaștere politică", *Pravda* arată foarte clar, în rândurile care urmează: "Fiecare cuvânt al propagandei bolșevice trebuie privit în spiritul ireconciliabilei noastre relații cu ideologia burgheză. Scoțând în evidență uriașa supremație a sistemului cultural sovietic asupra sistemului burghez, propagandistul contribuie din plin la formarea noului om sovietic.

"Comitetul Central al Partidului pune accent pe faptul că principala sarcină a propagandei trebuie să fie interpretarea materialistă a fenomenelor naturale. Partidul dorește să formeze un om sovietic cu un înalt nivel materialist științific.

"Partidul desfășoară o campanie activă împotriva oricărei superstiții religioase, deoarece partidul se pronunță în favoarea științei, în timp ce religia este împotriva acesteia.

"Potențialul pentru desfășurarea unei propagande educațional-științifice este enorm", continua *Pravda*. "Avem milioane de intelectuali care se străduiesc să-și pună cunoștințele în slujba maselor populare. Avem mii de conferențiari, sute de mii de școli, palate ale culturii, săli de lectură, biblioteci: sunt publicate sute și mii de

ziare; funcționează cinematograful și radioul. Dacă organizația de partid va folosi, în mod înțelept, această putere uriașă, ea va asigura creșterea rolului propagandei în cunoașterea științifică".

Comuniștii români, căutând să-și întreacă stăpânii sovietici, pregătesc și ei o "creștere a rolului propagandei". Unul dintre instrumentele lor majore este rețeaua radio, folosită în exclusivitate de către purtătorii de cuvânt ai comunismului. Orice altă voce este exclusă de aici. Încă din iarna anului 1945, nici o voce independentă sau aparținând opoziției nu a mai fost auzită pe frecvențele românești, cu excepția câtorva care vorbeau din străinătate. Generalul Rădescu, în calitate de prim-ministru, a ținut un vehement discurs anticomunist, la Radio, în 24 februarie și s-a dovedit a fi ultimul său discurs - de fapt și singurul. Transmisiile Radioului erau controlate inițial, pe de o parte de Moscova, iar pe de altă parte de Rădescu. Când acesta a fost îndepărtat, comuniștii au dobândit întregul control asupra Radioului. Ei au adăugat noi stații de transmisie, sporind astfel, masiv, numărul celor care recepționau transmisiile, individual sau colectiv, și au amplasat difuzoare în sate, orășele și în piețele orașelor mari, pe tot cuprinsul țării. În cătunele izolate din Bucovina și Transilvania, ca și în piețele principale ale Bucureștiului și Clujului, difuzoare uriașe revărsau, zi și noapte, torente de propagandă comunistă. La 15 aprilie 1948, Consiliul de Miniștri autoriza, prin decret, Compania română de radiodifuziune să contracteze un împrumut de 350.000.000 lei pentru a-și extinde sistemul. Ministerul de Finanțe garanta rambursarea lui, pe timp de zece ani.

Din timp în timp, liderii comuniști ai sindicatelor muncitorilor din România îi convocau pe angajații postului de radio pentru a le ține discursuri propagandistice. Așa, de exemplu, presa bucureșteană informa că "în după-amiaza zilei de 23 iunie 1948, Traian Stoica, președintele Uniunii Sindicatelor, vorbind în studioul principal, i-a îndemnat pe cei care lucrează la Radio "să găsească noi forme de propagandă, să-și sporească vigilența împotriva dușmanului de clasă și să mobilizeze masele populare pentru răspândirea în popor a ideologiei Partidului Muncitoresc Român".

Cu câteva săptămâni înainte "Directorii Companiei Române de Radiodifuziune au susținut o conferință de presă la care directorul general, Matei Socor, a făcut importante declarații, în legătură cu deschiderea unui nou post de radio, numit București 2. La conferința de presă a participat și o delegație de jurnaliști bulgari care lucrează în cadrul Radioului, inclusiv directorul de programe și șeful departamentului de informații politice, care au venit pentru a perfecta acordul româno-bulgar în domeniul radiofoniei. Socor a accentuat faptul că, în curând, un mare număr de aparate de radio importate din Uniunea Sovietică, precum și alte aparate, asamblate în țară, vor fi puse la dispoziția maselor largi populare.

"Spre a se încuraja ascultarea radioului la țară, a fost inițiat un concurs cu premii pentru inventatorii care reușeau să construiască aparate de radio cu baterii sau difuzoare. Trei tipuri de astfel de aparate au fost prezentate și Compania de Radiodifuziune a oferit premii inventatorilor, răsplătindu-le astfel efortul. Socor a anunțat că, în data de 1 mai, a fost inaugurată o nouă stație de 5 kw, București 2, care va transmite pe frecvența de 285 m. A vorbit apoi directorul de programe al Radiodifuziunii bulgare care, printre altele, a subliniat că, începând din februarie 1945, posturile de radio bulgare includ în program și emisiuni în limba română. El a anunțat că tehnicienii bulgari, prin mijloace proprii, au reușit să construiască o nouă stație radio, cu o putere de 15 kw. Noul post românesc, București 2, a fost inaugurat cu mare fast".

Din astfel de relatări oficiale, ca și din multe alte informații, reiese clar că, atât România cât și Bulgaria, întâmpină dificultăți în a găsi material pentru construirea de emițătoare și receptoare, dar, cheltuind sume considerabile de bani și multă energie, ei speră să poată oferi fiecărei case posibilitatea de a primi "educație politică". Nu putea fi vorba nici măcar de o emisiune, oricare ar fi fost subiectul său, fără o tendință comunistă. Cântecele pentru copii și sfaturile pentru gospodine, știrile și programele pentru țărani, ora muncitorului și teatrul radiofonic, toate servesc pentru a perverti și a orienta mintea ascultătorului atrăgând-o înspre capcana comunistă. Tinerii susțin concerte, copiii cântă, profesorii țin conferințe, până

și preoții sunt invitați să vorbească, țăranii lansează apeluri către țărani, muncitorii către muncitori și toți laolaltă nu sunt decât niște păpuși ce repetă pe de rost slogane pregătite la Moscova. Din zori și până-n puterea nopții, în zilele de lucru ca și duminica, în fabrici și la domiciliu, difuzoarele revarsă valuri de elogii la adresa Rusiei, imagini strălucitoare ale omului sovietic, torente de ură împotriva Americii, blesteme împotriva a tot ceea ce nu este comunist, îndemnuri pentru a stârpi "ultimele rămășițe ale fascismului", făcându-se apel la denunțarea agenților care lucrează pentru imperialismul dolarului. Aproape tot ceea ce se transmite este vulgar, arogant, grosolan și lăudăros, fie că strălucește prin slogane, fie că înțeapă prin amenințări. Este în cea mai mare parte monoton și stupefiant, iar în unele cazuri impertinența este atât de mare încât îți bagă frica în oase. Aproape că nici nu se poate vorbi, în aceste programe, de amabilitate sau sensibilitate, de obiectivitate sau deschidere, ci doar de un soi de hărmălaie, ceva în felul bătăii continue a tobelor sau al sunetului de trompete.

***

Cu presa se-ntâmplă un lucru asemănător. Nici un ziar, independent sau al opoziției, nu apare undeva pe teritoriul țării. Toate publicațiile, fie cele zilnice, fie cele periodice, săptămânale sau lunare, au o orientare comunistă sau procomunistă. De la Prut până la hotarul cu Ungaria nu vei găsi nici o tipografie care să tipărească un singur cuvânt împotriva tiraniei bolșevice. Nici măcar un tipograf de modă veche, care își alege literele din cutii uzate, nu îndrăznește să le așeze în așa fel încât să formeze cuvinte care ar putea aduce aminte de libertatea spiritului, a inimii ori a rațiunii. Și nici tipograful modern, lucrând, cu degete agere, la linotip, în splendidele redacții ale ziarelor bucureștene, nu ar îndrăzni să extragă de pe clapele sale un cuvânt de laudă pentru gândirea deschisă, noblețea inimii, morala aleasă, sau care să preamărească spiritul Creatorului tuturor celor ale lumii.

În ochii celor 16 milioane de români, o statuie a lui Gutenberg ar apărea ca o ofensă. Mașinile de tipărit către care a evoluat

invenția lui creează zilnic lanțuri grele, pentru a fereca mințile oamenilor. Fiecare stand de ziare este o văgăună în care suflă vânturile urii. Pagina tipărită nu aduce lumină ci întuneric, nu deschide inima ci o împietrește, conducând-i pe români nu către o imagine panoramică, atotcuprinzătoare, a cugetării și inspirației universale, ci spre una mohorîtă, ce așterne un văl pe fiecare fereastră, ca și cum sila și refuzul s-ar fi strecurat în fiece ungher prin care o cât de mică rază de lumină și-ar putea face loc.

Strigătul băiatului ce vinde ziare pare acum o batjocură: *Scânteia, România Liberă,* țipă el; *Libertatea, Adevărul,* repetă fugind de ici-colo pe stradă, cu teancul de ziare sub braț, și toate strigătele lui sună ca o amară blasfemie, sau ca o bufonerie de joasă speță. Toate ziarele sunt după chipul *Pravdei* de la Moscova și al lui *The Daily Worker* de la New York, fiecare din acestea fiind destinat propagandei comuniste.

O imagine destul de veridică a situației presei românești a fost schițată de Mihail Fărcășanu, un jurnalist care a reușit să fugă din România. Acesta a povestit câte ceva din experiența sa personală, de după 23 august 1944: "Fiind unul dintre conducătorii Partidului Național Liberal din România, editam ziarul *Viitorul*, principala publicație a partidului, care era tipărită la București, la imprimeria *Independența*. În timpul în care eu am condus ziarul, presa era supusă cenzurii Comisiei de control a armistițiului cu sovieticii. M-am străduit să apăr principiile liberale și să mă opun măsurilor comuniste, dar am descoperit repede că a fi ziarist liberal presupunea mari primejdii. În timpul lunii septembrie 1944, ziarul *Democrația,* care era și el publicat de Partidul Național Liberal, a fost interzis, iar directorul său a fost arestat, deoarece îndrăznise să-și exprime uimirea că toate comunicatele sovietice de război anunțau fără încetare eliberarea de către Armata Roșie a teritoriului României, lucru care fusese deja înfăptuit de armata română.

"La 20 septembrie, am publicat în *Viitorul* un articol intitulat *Frontul popular și producția,* care a provocat un violent atac din partea presei comuniste, mai ales a *Scânteii*, ziarul oficial al Partidului Comunist. Nu mult după aceea, Comisia sovietică de

control a ordonat suspendarea ziarului *Viitorul*, pe trei zile. În timpul lunii octombrie, am primit vizita unui reprezentant al ziarului armatei ruseşti, *Grai nou*, editat în limba română, care se amesteca necontenit în afacerile interne ale României. Mi-a făcut câteva aluzii sumbre şi mi-a aruncat nişte ameninţări de-abia ascunse. Astfel de avertismente erau publicate pe faţă de presa comunistă. De exemplu, la 20 octombrie, ziarul comunist *România Liberă* i-a ameninţat pe ziariştii ţărănişti şi liberali cu raiduri de pedepsire, fie la redacţie, fie acasă. Când am publicat traducerea romanului lui Hemingway, "Pentru cine bat clopotele?", presa comunistă m-a acuzat de fascism, prezentându-l pe autor ca pe "un lup în blană de oaie" (*România Liberă*). Pe 19 noiembrie 1944, în calitate de lider al Tineretului Naţional Liberal, am prezidat un miting la Bucureşti, în cadrul căruia am criticat atitudinea liderului comunist român, în acelaşi timp cetăţean sovietic, Ana Pauker. Era prima critică directă, rostită public, împotriva ei şi, imediat după aceea, într-o violentă serie de atacuri în presa comunistă, timp de trei zile, am fost acuzat că sunt agentul lui Goebbels, "duşman al poporului şi al clasei muncitoare", "potrivnic reformei agrare", "sabotor al producţiei şi al relaţiei cu Uniunea Sovietică şi cu Naţiunile Unite".

"În acel timp, l-am cunoscut, la o recepţie, pe dl. Dangulov, secretar la Legaţia Sovietică, iar acesta m-a acuzat că aş avea o atitudine antisovietică. Ca rezultat, Comisia sovietică de control a ordonat suspendarea pe timp de patru zile a ziarului *Viitorul*. Între timp, presiunea comunistă asupra tipografilor devenise din ce în ce mai apăsătoare. Doi dintre cei mai buni muncitori de la *Independenţa*, tipografia unde apărea *Viitorul*, mi-au solicitat o întâlnire în secret şi mi-au spus că erau siliţi să îndeplinească ordinul dat de comunişti. În caz contrar, erau ameninţaţi cu deportarea în Rusia şi cu înfometarea, deoarece cooperativele de unde se aprovizionau ei cu mâncare ajunseseră sub strict control comunist. În astfel de condiţii, activitatea în tipografie a scăzut considerabil. Muncitorii erau adesea luaţi din timpul serviciului pentru a participa la demonstraţii stradale, organizate de Partidul Comunist. În cadrul fabricii, muncitorii care aparţineau comitetului numit de către comunişti erau prea

ocupați cu propaganda pentru a mai și munci.

"La 1 noiembrie 1944, comuniștii au trecut la acțiune directă, oprind apariția unui articol despre Uniunea Sindicatelor. De-aici încolo, astfel de ingerințe comuniste s-au produs din ce în ce mai des. Pentru a avea mână liberă în conducerea tipografiei, ei l-au izgonit de acolo pe omul nostru, Cristescu, o persoană în vârstă care-și făcea datoria cu multă seriozitate. Cristescu a fost împins pe scări și, în cădere, s-a rănit grav. Am încercat să-i aduc pe vinovați în fața justiției sau, cel puțin să fac să fie dați afară, dar poliția s-a temut să intervină.

"La 13 noiembrie, Sindicatul Muncitorilor a interzis publicarea unui comunicat comun al Partidului Național Liberal și al Partidului Național Țărănesc, deoarece critica Frontul Național Democratic (FND). Comitetul comunist din tipografie a afirmat că ordinul venea de la tovarășul Teohari Georgescu, care era secretar de stat la Ministerul de Interne. Am protestat împotriva acestui abuz, împreună cu alți reprezentanți ai celor două partide, chiar în fața lui Georgescu, care ne-a promis solemn că nu se vor mai produce astfel de amestecuri și că libertatea presei va fi respectată. Când i-am informat despre această decizie, muncitorii n-au crezut o iotă. Au cerut să vorbească cu tovarășul Teohari Georgescu, așa încât l-am sunat la telefon, rugându-l să le confirme și lor ceea ce tocmai ne spusese. Discuția telefonică a avut loc în prezența mea și l-am auzit pe Georgescu ordonând reprezentantului comitetului să procedeze "așa cum știu ei". Asta au și făcut. Partidul Național Liberal a fost nevoit, în data de 7 februarie 1945 să tipărească, în mod clandestin un comunicat, pe motiv că muncitorii de la *Independența* refuzau să-l culeagă.

"Cam tot în acest timp, primul ministru Rădescu a anunțat că, la 11 februarie, va vorbi la Sala Scala din București. În noaptea de dinaintea mitingului, comuniștii au ocupat prin forță sala, numai că generalul Rădescu și-a ținut discursul în altă parte. Primul ministru a fost aclamat de mii de cetățeni, printre care mă aflam și eu, împreună cu câțiva prieteni. Sindicatul tipografilor a dat publicității un comunicat, calificându-l pe generalul Rădescu, ca și pe toți cei care

au luat parte la manifestație, drept fasciști. La 22 februarie presa românească a citat un articol din *Pravda*, în care partidele istorice și banda lui Fărcășanu erau acuzate de a fi organizat demonstrația în favoarea generalului Rădescu.

"Pentru a evita cenzura comunistă exercitată de sindicatul tipografilor, proprietarii tipografiei *Independența* i-au invitat pe membrii organizației naționale a tineretului liberal să tipărească ei *Viitorul*. Pentru o scurtă perioadă, acesta a apărut în acest fel, fiind distribuit de către tineret, deoarece vânzătorii de ziare erau atât de speriați încât au refuzat să-l distribuie. Atunci, presa comunistă m-a atacat din nou cu violență, iar sindicatul tipografilor a cerut arestarea mea. Ziarele comuniste scriau că libertatea presei nu ar trebui să fie garantată și pentru clicile reacționare. În noaptea de 17/18 februarie, la ora două, *Viitorul* a fost interzis oficial de către Comisia sovietică de control. În ziua următoare, am cerut să mi se spună motivele acestei decizii și mi s-a răspuns că în ziar apăruseră unele prescurtări suspecte, ca de pildă I. în loc de Ion. Am mers să mă interesez și la Legația sovietică, unde am fost primit de secretarul Feodorov și acesta mi-a răspuns în același fel, anume că folosisem abrevieri suspecte. Mi-a arătat o copie a unui ziar în care publicam o notă a Misiunii militare britanice, care se referea la o recepție, oferită de către vicemareșalul de aviație Stevenson. Feodorov a scos în evidență faptul că expresia "viceamiralul aerului Stevenson C.B.E., D.S.O, M.C." era, pentru el, suspectă în cel mai înalt grad, deoarece niciodată nu mai văzuse un nume urmat de atâtea inițiale. Protestul meu la Comisia sovietică de control, ca și la reprezentanții americani și britanici în România, a rămas fără răspuns.

"Campania comunistă împotriva mea a ajuns, în curând, la paroxism. Bucureștiul a fost sufocat de afișe în care se cerea arestarea mea. În orașele de provincie, afișele îmi cereau chiar moartea, iar la întrunirile comuniste, urletele prin care se cerea lichidarea mea deveniseră obișnuite. După îndepărtarea guvernului Rădescu, în 6 martie 1945, apartamentul meu de o singură cameră a fost percheziționat de către agenții comuniști. Prin urmare, a trebuit să-mi duc viața în clandestinitate. Când comuniștii mi-au cer-

cetat apartamentul, au declarat că se aşteptau să găsească aici aur american şi britanic. Nu cu mult înainte, domnul Dangulov, secretar al Legaţiei sovietice la Bucureşti, declarase unui reprezentant al Partidului Liberal că eram agent american şi britanic. Într-un sfârşit, camera mea a fost rechiziţionată. Cum poliţia continua să mă caute pe la casele rudelor şi ale prietenilor, eram nevoit să duc o viaţă clandestină. Până la urmă am reuşit să fug din ţară".

O altă descriere a situaţiei presei, sub domnia comuniştilor, a fost prezentată de Emil Ghilezan, unul dintre liderii Partidului Naţional Ţărănesc, fost coordonator al publicaţiilor acestuia. Unele dintre cele mai semnificative părţi ale relatării sale pot fi rezumate astfel: După lovitura de stat de la 23 august 1944, presa română s-a bucurat, pentru o foarte scurtă perioadă, de o deplină libertate. Primele restricţii au început însă să apară curând după ce trupele sovietice au ocupat Bucureştiul. Prima lovitură a constituit-o arestarea directorului unui ziar, pe care nemţii îl ţinuseră multă vreme într-un lagăr de concentrare. Ruşii l-au pedepsit pentru simplul fapt că scrisese adevărul despre eliberarea oraşelor româneşti de sub ocupaţia germană. Armata Roşie s-a simţit ofensată pentru că nu-i era atribuit tot meritul în această acţiune. Cel mai citit cotidian, în timpul primelor săptămâni de după căderea lui Antonescu, a fost *Curierul*, editat de Partidul Naţional Ţărănesc. Ajunsese curând la un tiraj de 350.000 exemplare. Atitudinea sa era cu desăvârşire democratică, lucru care a provocat dezaprobarea ocupanţilor sovietici, care au luat, îndată, măsuri pentru suprimarea ziarului. Mai întâi, au pus mâna pe tipografie, aşa încât Partidul Comunist, sfidând conducerea *Curierului*, şi-a introdus în paginile ziarului propriile sale articole. După aceea, editorii ziarului *Scânteia* şi ai celui editat de Armata Roşie, *Graiul nou*, şi-au stabilit birourile în tipografia ziarului, ocupând aproape toată clădirea, dar *Curierul*, în ciuda tuturor acestor dificultăţi, a continuat să apară, până când a fost interzis oficial, în 10 ianuarie 1945. Cu o lună mai devreme, sindicatul tipografilor refuzase să-l mai tipărească.

Cel mai mare cotidian din România, *Universul*, cunoscut pentru tendinţele lui naţionaliste, a fost complet luat în stăpânire de

către comuniști, o dată cu propria lui tipografie, probabil cea mai bună din Balcani. Dar ziarul nu a fost interzis, ci dimpotrivă a continuat să apară ca organ de presă comunist, chiar în același format și cu același caracter de litere. Era un furt subtil, cam în felul în care procedase și Hitler cu ziarele vieneze, atunci când ocupase Austria. Când guvernul Groza a fost instalat, la 6 martie 1945, acesta și-a luat sarcina de a epura presa și, în decurs de câteva zile, a lichidat practic toate ziarele necomuniste, inaugurând pentru jurnaliști un regim mult mai drastic decât în timpul dictaturii lui Antonescu. Printre ziarele interzise se număra și *Gazeta de Transilvania*, cea mai renumită publicație a românilor ardeleni. Aceasta apăruse, în ciuda tuturor greutăților, mai mult de 70 de ani sub stăpânirea ungurilor și sfârșea prin a fi interzisă de către români. Cu totul, mai mult de cincizeci de ziare au fost suprimate. Unul dintre acestea a fost și *Ardealul*, condus de Anton Mureșanu, un cotidian militant anticomunist, care avea un public foarte larg. Într-o zi, jurnalul a făcut o remarcă nu foarte măgulitoare la adresa unui comunist evreu. O avalanșă de insulte și abuzuri s-a dezlănțuit împotriva lui, îngropându-l imediat și definitiv. După un timp și directorul său a fost arestat.

La începutul lui 1946, ca rezultat al *Înțelegerii de la Moscova*, trei ziare ale opoziției au fost autorizate să apară din nou: *Dreptatea* al Partidului Național Țărănesc, *Liberalul* al Partidului Național Liberal, ambele în București, și național-țărănistul *Patria*, la Cluj. După câteva săptămâni zbuciumate, în care a rezistat eroic, *Patria* a cedat în fața violenței comuniste. Agresorii săi erau în cea mai mare parte unguri, iar arma lor era forța brută. Directorul său se află acum la închisoare. Curând după dispariția ziarului *Patria*, toată activitatea politică a opoziției din Transilvania a fost anihilată cu violență. Regimul lui Groza îi oprima pe românii ardeleni cu mai multă furie decât o făcuseră grofii unguri. Cotidianul *Dreptatea*, după 15 luni de eroică rezistență, care ar fi făcut cinste și unui William Llyod Garrison sau unui Elyjah Lovejoy, a fost obligat să-și înceteze apariția, în iulie 1947. Liberalii, găsind inutilă continuarea activității publicistice și socotind că posibilitatea expri-

mării libere se redusese, practic, la zero, au oprit ei înșiși, cam în aceeași vreme, apariția *Liberalului*. Un excelent cotidian independent, *Jurnalul de dimineață*, a fost suprimat de către guvernul comunist, în primăvara anului 1947. Până la sfârșitul verii, toate condeiele independente din țară fuseseră reduse la tăcere.

O descriere detaliată a eforturilor depuse de jurnaliștii români pentru menținerea unei prese libere în cei trei ani care au urmat lui august 1944 s-ar constitui într-unul din cele mai nobile și mai eroice capitole din istoria jurnalismului internațional. Ziariștii și tipografii de orientare democratică au făcut față tuturor obstacolelor, inclusiv unei stări de violență dintre cele mai perfide. Fiecare ziarist independent trebuia, pentru a-și exercita meseria, să depășească cel puțin șase obstacole: cenzura rusă, cenzura comunistă, sindicatul ziariștilor, sindicatul tipografilor, trupele comuniste de șoc și închisoarea. Cu aceste obstacole el se confrunta în fiecare zi. Hârtia de ziar era distribuită de către o comisie controlată de comuniști, care afișa mari pretenții de imparțialitate, dar practica în fapt o flagrantă părtinire. Ea a fost cea care a "secat" stocul de hârtie pentru *Dreptatea* și *Jurnalul de dimineață*. Uneori, aceste cotidiene nu primeau destulă hârtie nici măcar pentru a putea scoate necesarul de tiraj pentru cititorii din București. Se întâmpla că, uneori, ziarele erau atât de căutate, încât se plătea pe un exemplar de cincizeci de ori prețul obișnuit. Cel puțin o dată, hârtiei care fusese repartizată ziarului *Dreptatea* i s-a schimbat destinația, către un ziar comunist din Bulgaria. În mod regulat, rațiile de hârtie pentru cele trei cotidiene aparținând opoziției erau atribuite aproape în întregime ziarelor comuniste din București, nu pentru că acestea ar fi avut nevoie de ele, ci pentru a obliga ziarele necomuniste să le recumpere la prețuri enorme, pe piața neagră. Un astfel de ziar comunist, *Victoria*, a supraviețuit luni de zile, ba chiar a prosperat din vinderea hârtiei pe sub mână, ziarelor necomuniste. Când acestea au fost interzise, misiunea jurnalistică a *Victoriei* a luat și ea sfârșit.

Mai grave, deși nu cu mult mai cinice și imorale, erau atacurile săvârșite asupra distribuitorilor de ziare, de către bande organizate și plătite de către comuniști. Aceste bande făceau ca, în regiuni

întregi, ziarele opoziției să nu poată ajunge, căci mulți proprietari de chioșcuri de ziare nu aveau curajul să le expună, și adesea nici chiar să le primească. Copiii care le vindeau nu mai aveau nici ei curajul s-o facă, ba uneori, chiar poștașii le împiedicau să ajungă la abonații individuali. Ocazional, grămezi de ziare ale opoziției erau arse în public de către huligani instigați de comuniști. Un astfel de spectacol nu era unul să te lase rece, căci semăna perfect cu un rug al Ku Klux Klan-ului, arzând în puterea nopții, într-un ținut paralizat de frică. Nemernici năimiți de comuniști înșfăcau grămezile de ziare de la chioșcuri, le duceau în piețele orașelor și le dădeau foc cu torțe, în timp ce mulțimile conduse de comuniști stăteau împrejur, scandând slogane de-ale acestora. Flăcările ziarelor arzânde se ridicau către cer și păreau să umple de și mai mult venin fețele schimonosite de ură ale brutelor, care scandau ritmic: "Moarte lui Maniu! Moarte lui Maniu!" Focul, foșnetul hârtiei care ardea, pumnii strânși, anatema morții, mulțimea posedată, în mijlocul unui întuneric fără margini, care se întindea până în îndepărtata Siberie, totul lăsa impresia că infernul este aproape.

Ziariștii și tipografii se aflau în pericol, chiar mai mult decât vânzătorii de ziare. Atelierele tipografice erau atacate; mașinile deteriorate; clădirile devastate; muncitorii bătuți; tipografii care îndrăzneau să-i sfideze pe liderii comuniști dispăreau pur și simplu. Ziariștii aflați în conducerea ziarelor lor erau și ei arestați în mod repetat. Tipărirea unui ziar devenise o aventură zilnică. De fiecare dată când un jurnalist român termina un articol, el trebuia să se gândească dacă nu cumva acesta era și ultimul ori, în cel mai bun caz, dacă nu trebuia să se aștepte ca el să-i aducă o mare neplăcere. Trebuia să se gândească la colegii săi care vor fi implicați, la cei care vor tipări articolul, la băieții care vor vinde ziarul, la familia proprie, și, în aceste circumstanțe, nu e de mirare că uneori, pana sa tremura.

Suprimarea *Jurnalului de dimineață* devenea simbolică pentru destinul presei din România sub regim comunist. Într-un articol oarecare, într-o coloană cu știri obișnuite din lume, s-a făcut o referire la sărbătorirea zilei naționale a României, 10 mai, de către

o comunitate de români aflați în China. Se adăuga că participanții își aveau obârșia în toate provinciile României: Transilvania, Bucovina, Dobrogea, Basarabia. Știrea, absolut obișnuită, despre românii din Basarabia, fusese preluată dintr-un ziar american și trecuse de cenzura românească, dar a provocat o așa de mare neplăcere sovieticilor, încât jurnalul a fost imediat interzis. Aceasta e sabia care atârnă deasupra capetelor românilor. Pentru moment, ea se dovedește a fi mai puternică decât pana.

***

Scrierea și editarea cărților este tot atât de bine ținută sub control ca și publicarea ziarelor. Cărți anticomuniste nu apar niciodată, fiind tot atât de imposibil de imaginat ca și o demonstrație anticomunistă. Nici o carte nefavorabilă Rusiei sau oricărei "noi democrații" nu ar fi acceptată și, cu atât mai puțin, o carte favorabilă Americii. Controlul este foarte simplu deoarece există cel puțin cinci chingi care limitează posibilitățile autorului: lipsa unui editor liber, a distribuitorilor liberi, a tipografilor necomuniști, a sursei de hârtie care să nu vină pe filieră comunistă și a funcționarilor necomuniști care să aibă dreptul să autorizeze apariția unei cărți. Nici un scriitor român nu poate să scape din acest cerc vicios.

În opoziție cu limitele impuse scriitorilor necomuniști, cei care serveau partidul erau ademeniți cu tot felul de momeli. De exemplu, ziarul cehoslovac editat de comuniști și intitulat *Noul observator al Europei Centrale*, în numărul său din 26 iunie 1948, descria o casă a scriitorilor din România. Era vorba de un castel situat în munți, care fusese confiscat și pus de către stat la dispoziția a șase scriitori slugarnici. Inaugurarea sa a fost spectaculoasă. "Sute de țărani au luat parte la ceremonia de deschidere. Aceștia au mărșăluit pe străzi, cântând Internaționala, împreună cu câțiva preoți ai locului, care-i acompaniau. A fost o procesiune decentă, colorată cu drapele și costume naționale". Comuniștii se îngrijeau de a le satisface orice dorință scriitorilor care se puneau în slujba lor.

Majoritatea cărților care apar acum în România sunt publicate de un concern rusesc numit *Cartea rusă* și de o instituție de stat

numită *Editura de Stat*. Înainte de război, în România se publicau mai multe cărți decât oriunde în Balcani, acestea fiind distribuite de câteva dintre cele mai mari librării din sud-estul Europei. După datele oficiale, anual apăreau peste cinci mii de titluri. În timpul războiului, cum era și normal, numărul lor a scăzut. În 1941 s-au înregistrat 4.581 de titluri, în 1942, 4.656 de titluri, în 1943 - 4.990, în 1944 - 2.536 iar în 1945 - 2.893. Acestea sunt doar cifre aproximative, pentru că vreo câteva edituri mai mici nu au trimis exemplare de-ale lor către Biroul de Stat pentru Statistică. În jur de 95% din cărțile care apăreau erau lucrări originale românești, ele putând fi clasificate în funcție de subiect, după cum urmează: lucrări de interes general (dicționare și cărți de referință) - 19%; lucrări filosofice 2,5%; teologie 4,8%; științe sociale 23%; filologie 3,8%; științe pure 9,2%; științe aplicate 19%; cărți de artă 3%; beletristică 15%. Așa se prezenta producția românească de carte, în 1944.

Cea mai vastă categorie de vânzări era între 2.000 și 5.000 de exemplare la o carte, dar unele romane sau manuale depășeau cu mult aceste cifre. Câteva dintre aceste cărți erau excelente, multe erau bune, iar majoritatea mediocre, precum în majoritatea țărilor; câteva erau proaste. În librăriile din București, puteai găsi o mare varietate de colecții, în principalele limbi occidentale, traduceri în limba română, opere de orice fel ale scriitorilor români. Orice român sau străin, indiferent de gusturi, putea să-și procure la București cele mai noi și mai valoroase lucrări din literatură, știință, filosofie sau gândire politică. Sub comunism lucrurile s-au schimbat. Oriunde ar fi fost tipărită pe cuprinsul României și orice fel de subiect ar fi dezbătut, fiecare carte poartă pecetea Moscovei și suflul devastator al comunismului.

Un autodeclarat critic literar comunist, Radu Lupan, făcea o descriere a "noii literaturi", într-un articol publicat în limba engleză, în vara anului 1948. Începea prin a spune: "O schimbare calitativă are loc în literatura română. Forțele sociale fundamentale, de curând eliberate, vor avea o influență decisivă în crearea unei noi culturi, izvorâte din însăși viața". În continuare, după vreo 600 de cuvinte pompoase, tovarășul Lupan conchidea afirmând "Din acest

punct de vedere, romanele care au apărut de la 23 august încoace (o dată cu instaurarea conducerii comuniste), nu au fost cu adevărat reușite". Este o afirmație cu care poporul român poate fi de acord, căci până acum, noua literatură se dovedește a fi doar tiranică și plină de lozinci bombastice.

***

Școala este o reflectare fidelă a climatului din presă și din lumea literelor, dar nu este atât de ușor să-ți impui controlul asupra ei. Neîndoielnic, manualele sunt tot atât de nemilos supravegheate, precum orice altă publicație românească, iar directoratul școlilor e tot atât de înrăit comunist precum conducerea sindicatelor sau a armatei. Școlile românești sunt destinate a deveni agenturi ale propagandei Partidului Comunist, în aceeași măsură ca și radioul și presa. Astfel sună teoria comunistă și tot așa se întâmplă și în practică. Practica însă nu este încă pusă cu desăvârșire la punct, în toate școlile românești. Cei 58.000 de profesori și cei peste două milioane de elevi nu au fost atât de rigid înregimentați precum armata, poliția sau magistratura și, de aceea, încă se mai aprind scântei de independență printre ei; oricum, acestea sunt stinse cu repeziciune.

Idealul comunist de educație a fost formulat de Lenin într-o scriere clasică, intitulată: *Sarcinile tinerei generații*. Acesta era un "discurs rostit la al treilea Congres al Uniunii Tineretului Comunist, din 2 octombrie 1920". Printre altele, Lenin susținea:

"Trebuie să vă instruiți pentru a deveni comuniști. Scopul unic al instruirii, educării și pregătirii tinerilor trebuie să fie acela de insuflare a eticii comuniste. Noi, desigur, afirmăm că nu credem în Dumnezeu. Negăm etica provenită din poruncile divine. Știm foarte bine că, pentru a susține interesele exploatatorilor, clerul vorbește despre Dumnezeu ... și trage concluziile corespunzătoare în fraze idealiste.

"Noi nu acceptăm moralitatea care nu e legată de concepțiile de clasă: o asemenea moralitate este o fraudă care împovărează mințile muncitorilor și țăranilor.

"Moralitatea noastră este întru totul subordonată intereselor

luptei de clasă. Ea izvorăşte din lupta de clasă şi este îndreptată spre înlăturarea capitalismului.

"Moralitatea este aceea care serveşte la distrugerea societăţii exploatatoare vechi şi la crearea unei societăţi noi, comuniste.

"Morala este tot ceea ce slujeşte acestei lupte. Morala se constituie, în întregime, dintr-o disciplină fermă, fără fisuri, şi o luptă conştientă a maselor împotriva exploatatorilor. Noi nu credem în morala divină. Demascăm toate poveştile despre aceasta.

"Tineretul trebuie să-şi subordoneze fiecare pas luptei de clasă, în procesul de studiu, în educaţie şi în instruire. La baza moralei comuniste stă lupta pentru edificarea deplină a comunismului. Acesta este totodată şi fundamentul învăţământului, educaţiei şi instrucţiei comuniste."

În acest fel se prezintă educaţia aflată în teritoriile aflate sub dominaţie comunistă, concepută pentru a pregări lideri comunişti. Şi aceasta nu este o idee învechită, este idealul comunist prevalent, aplicat oficial, în mod curent. În cel mai important ziar comunist din lume, *Pravda*, apărea în 28 iunie 1948, un editorial cu privire la dezvoltarea viitoare a învăţământului sovietic. Printre altele, se preciza:

"Poporul sovietic e recunoscător profesorilor pentru educarea constructorilor societăţii comuniste şi a celor care vor lupta pentru triumful acelei societăţi. Dar bolşevicii doresc eforturi mai susţinute... Nivelul ideologic al predării nu este destul de ridicat. Dezvoltarea unei perspective marxist-leniniste a lumii nu este îndeajuns de accentuată.

"Şcoala rurală nu este atât de apropiată de comunism pe cât ar trebui. Este timpul ca ea să devină!

"Tineretul comunist trebuie să joace un rol important în îmbunătăţirea activităţii şcolare. El trebuie să fie primul ajutor al directorului de şcoală şi al profesorului, pentru educarea tinerimii în spiritul dragostei înflăcărate pentru patria socialistă".

Cu alte cuvinte, educarea în spirit comunist are ca scop pregătirea de luptători în slujba comunismului, cu o atitudine marxist-leninistă şi cu dragoste fierbinte pentru Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Partidul Comunist are sarcina de a numi

comisari pentru a-i supraveghea vigilent pe toți profesorii și directorii de școli, chiar și în cel mai îndepărtat sat, pentru a fi siguri că ei urmează neabătut idealul comunist.

Un astfel de țel educațional e urmărit și de comuniștii cărora Moscova le-a dat puterea în România. Ei au făcut din sistemul de învățământ un departament al partidului comunist și pregătesc comisari comuniști pentru fiecare școală. Omul care a condus, de la început, bolșevizarea școlilor românești este socialistul renegat Ștefan Voitec, care s-a alăturat comuniștilor la începutul anului 1944. A devenit ministru al învățământului în toamna aceluiași an, sub generalul Sănătescu, continuându-și activitatea în guvernul comunist din 6 martie 1945. Lună de lună, zelul lui comunist creștea. Apostatul Voitec, pentru care cea mai mare realizare în viața particulară fusese o slujbă tehnică de mâna a treia, într-o redacție, a fost însărcinat de către Kremlin cu o dublă misiune, și anume, a-i atrage atât pe socialiști, cât și școlile, în capcana comunismului. Prima misiune și-a dus-o deja la îndeplinire, ajutat de câțiva renegați ca și el, iar în privința celei de-a doua, face mari progrese.

Instrumentele utilizate pentru bolșevizarea școlilor sunt: pedagogia științific-materialistă, demiterile din funcție ale profesorilor, noi manuale pro-comuniste, privilegii pentru studenții comuniști, intimidarea studenților cu adevărat democrați, demonstrații procomuniste și organizarea tineretului. Acestea sunt metode comuniste obișnuite, practicate peste tot unde comuniștii sunt la putere. Lor li se adaugă îndoctrinarea intensivă, aplicată în timpul celor doi ani de armată pe care fiecare tânăr este dator să-i îndeplinească.

Noua programă materialist-marxistă n-a fost în întregime eficientă, pentru că nu existau destui profesori comuniști care s-o aplice. Circularele emise frecvent cu privire la explicațiile științifice ale tuturor fenomenelor sociale și naturale au rămas mult timp neluate în seamă. De asemenea, manualele anti-religioase, materialiste, lipseau. Chiar și atunci când profesorii prezentau materialismul marxist, tinerii români îl disprețuiau din cauză că purta eticheta Kremlin-ului. Fiecare teorie prezentată în ambalaj roșu apărea pro-

fund dezgustătoare.

Luni la rând, toate şcolile româneşti, începând cu clasa a opta erau centre anti-comuniste, chiar şi sub conducerea pro-comunistă a Ministerului Educaţiei. În zilele de sărbătoare naţională, elevii şi studenţii părăseau *în masă* clasele, pentru a intona cântece naţionale. Băieţi şi fete refuzau dispreţuitor să intre în asociaţiile tineretului comunist, ajungând să desconsidere chiar cuvintele "democratic" şi "progresist", pentru că acele cuvinte ajunseseră să însemne, de fapt, "comunist". Cei doi sau trei băieţi şi fete "progresişti" din fiecare clasă sau şcoală erau de la început luaţi în râs şi respinşi. Tinerii români, de orice obârşie socială, începeau să-şi spună cu plăcere "fascişti" şi "reacţionari". Chiar se lăudau că sunt "ultimele rămăşiţe ale fascismului", atât de mare era dorinţa lor de a-şi arăta aversiunea faţă de "progresiştii comunişti".

Dar încetul cu încetul, atitudinea lor de rezistenţă, puerilă şi exuberantă, a fost zdrobită. Directorii au fost schimbaţi, rectori pro-comunişti au fost instalaţi în fiecare universitate, profesorii au fost concediaţi, comisarii înmulţiţi, copiii ţinuţi în şcoli în zilele de sărbătoare, părinţii pedepsiţi pentru faptele progeniturilor lor. În multe case româneşti se simţea îngrijorarea atunci când un fiu sau o fiică nu apărea la sfârşitul unei zile de şcoală şi multe fete erau îndurerate când le erau arestaţi taţii, din pricina atitudinii lor sfidătoare în faţa comisarilor comunişti din şcoli.

Comuniştii au organizat contra-demonstraţii masive, silindu-i pe majoritatea studenţilor să participe la ele, înlocuind sărbătorile naţionale cu sărbători "roşii" şi, încetul cu încetul, au introdus manuale elaborate la Moscova. Organizaţii comuniste, constituite din studenţi reali sau fictivi, denunţau pe profesorii de liceu şi din universitate care fuseseră etichetaţi ca "neprogresişti". Când presa comunistă îi ataca pe aceşti profesori, bande comuniste de studenţi transformau sălile de clasă în adevărate balamucuri. Se ajungea la încăierări, iar anticomuniştii erau arestaţi. Profesorii cu pricina erau demişi din funcţie, pe motiv de incompetenţă.

O măsură, chiar mai eficientă, era să se dea studenţilor comunişti controlul asupra cantinelor. Comuniştii conduceau toate socie-

tăţile studenţeşti şi erau investiţi să stabilească cine primeşte privilegii de stat în reducerea costului instrucţiei şi gratuitatea manualelor. Comuniştii puteau să hotărască astfel care dintre fetele şi băieţii români proveniţi din familii sărace pot studia. Or, majoritatea tinerilor erau de provenienţă modestă. Comuniştii ţineau, aşadar, în mâinile lor, cheile cunoaşterii pentru zeci de mii de tineri. Şi atunci când cetăţeni democratici, altruişti, au încercat să treacă peste acest control "roşu", deschizându-se cantine pentru studenţii necomunişti, au fost împiedicaţi să facă acest lucru, fie de către stat, fie de către trupele de şoc comuniste. Astfel, educaţia în România a fost silită să intre pe un făgaş în întregime roşu.

Este predată o nouă geografie, care arată că pentru prosperitatea sa economică România e complet dependentă de Rusia. Dunărea este înfăţişată ca fiind integrată în sistemul hidrografic sovietic; Basarabia e descrisă ca parte integrantă, inalienabilă, a Rusiei; toţi românii sunt prezentaţi ca fiind liberi şi uniţi. Istoria României a fost şi ea rescrisă, cu noi eroi, noi date, noi sensuri. Principalul său eveniment devine data de 6 martie 1945, când Moscova şi-a impus jugul comunist asupra României. Acest lucru e numit "eliberare" şi începutul unei noi ere. Totul, înainte de această dată este înfăţişat ca întunecat, feudalist, fascist, iar tot ceea ce îi urmează este senin, strălucitor, plin de speranţe. Vechii demnitari sunt fie omişi, fie prezentaţi drept înaintaşi ai comuniştilor; trădătorii şi renegaţii sunt numiţi eliberatori; Rusia e portretizată ca fiind străvechea binefăcătoare şi protectoare a României; partidele politice care au creat România modernă, au eliberat ţara de sub dominaţia străină şi au dat ţăranilor pământ, sunt numite corbi, hiene, vampiri. America şi Europa occidentală sunt înfăţişate ca asupritoarele naţiunilor neajutorate. O asemenea istorie, scrisă şi tipărită înainte de vara anului 1947, descria deja lichidarea lui Iuliu Maniu şi a Partidului Naţional Ţărănesc, lucru care nu s-a întâmplat efectiv decât după apariţia cărţii. Istoricii comunişti, cu legături directe la Comitetul Central al Partidului, pot să-şi scrie cronicile chiar înainte ca evenimentele să se întâmple, tot aşa cum şefii comunişti ştiu ce urmează să decidă judecătorii, înainte chiar ca un proces să fi început.

Literatura este tot atât de drastic trunchiată precum istoria și geografia, bineînțeles nu numai în ceea ce privește producțiile curente, dar și majoritatea operelor clasice. Istorii ale literaturii române și universale, precum și lucrări obișnuite de critică literară, sunt măsluite sau înlocuite. Multe biblioteci au fost drastic epurate. Poemele pe care românii le-au recitat de zeci de ani sunt interzise acum, în timp ce literatura rusă invadează bibliotecile țării. Vechile periodice literare au trecut sub conducerea comuniștilor. Cel mai proeminent romancier român contemporan, Mihail Sadoveanu, s-a pus de la început în slujba regimului comunist, așa cum își oferise, de altfel, serviciile și naziștilor. S-a fondat o Uniune a Scriitorilor, condusă exclusiv de comuniști. Unui scriitor din afara acestui ghetou de gândire îi este absolut imposibilă publicarea producțiilor sale, iar o dată aflat în interiorul acestui ghetou, el nu poate scrie nimic care ar merita cu adevărat a fi publicat.

Ministrul Ștefan Voitec, cu toate că era fidel, fără rezerve, Kremlin-ului, nu era considerat destul de energic pentru a supune școlile, așa încât munca aceasta a trecut în mâinile comunistului fanatic Gheorghe Vasilichi, un veteran al războiului din Spania. Nu e greu de prevăzut că un român care și-a riscat viața pentru a servi comunismul internațional în îndepărtata Spanie se va folosi de orice măsură pentru a grăbi subjugarea comunistă a sistemului educațional românesc. Mai mult, el nu e numai capul învățământului românesc, ci în plus e și general, ridicat la acest rang printr-un decret care-i privilegia pe toți partizanii comuniști. Printr-o altă lege, cei mai mulți dintre șefii comuniști au fost făcuți profesori universitari. În alte state, cei mai de seamă membri ai inteligheției sunt "Herr Doktor". Dar calea către un titlu atât de banal este lungă și laborioasă. România comunistă a trecut peste necesitatea unei asemenea osteneli din partea comuniștilor de nădejde; dacă a confiscat pământuri și a jefuit fabrici, putea să împartă și titluri. Astfel un partizan comunist, care se găsește dintr-o dată într-o vilă furată, poate la fel de bine să-și însușească și titlul de profesor universitar sau pe cel de general. Generalului Vasilichi i s-a mai acordat o recompensă, a fost numit mai-marele profesorilor universitari.

Nu numai profesorii sunt aleşi după cerinţele generalului, ci şi studenţii. România comunistă are în această privinţă cele mai multe şi neîndurătoare clauze din istorie: 70% din studenţi trebuie să fie "muncitori", adică comunişti. Actele trebuitoare pentru admitere nu sunt diplomele şcolare, ci diplomele obţinute de la comitetele de partid. Cât îi priveşte pe cei mai mulţi profesori, ei nu sunt aleşi prin concurs şi prezentare de dizertaţii academice, ci sunt numiţi în urma reuşitei în susţinerea de peroraţii despre leninism-stalinism. Astfel de oameni şi-au asumat azi responsabilitatea formării inteligenţei româneşti, începând de la grădiniţă. Nimeni nu îndrăzneşte să li se opună pe faţă. Noua şcoală insuflă naţiunii "noua etică", ceea ce înseamnă, pur şi simplu, că tot ceea ce promovează comunismul este moral şi tot ceea ce îl stânjeneşte pe acesta devine criminal. Nici o ieşire nu se întrevede, deoarece şcolile particulare sunt interzise de noua constituţie.

La începutul lunii august 1948, guvernul comunist român anunţa: "S-a ordonat ca, începând de astăzi, toate şcolile străine să fie închise". În acelaşi timp, statul a preluat toate şcolile confesionale, incluzând instituţiile catolice şi evreieşti.

Împotrivirea la acţiunea de preluare a şcolii de către guvern este socotită drept sabotaj. Limba rusă se va preda de la clasa a cincea în sus. Totuşi, doar primele patru clase primare sunt obligatorii.

Printre şcolile străine care se închid se numără grădiniţele, şcolile primare şi gimnaziile, şi de asemenea lectoratele universitare, indiferent de limba folosită. În categoria şcolilor străine se includ acelea fondate şi susţinute de orice altă ţară, de instituţii din altă ţară sau de comunităţi sau asociaţii.

* *

Comuniştii au o atitudine statornică şi neechivocă faţă de religie: sunt împotriva ei. Marx numea religia "opiul popoarelor". Lenin a precizat în mai multe rânduri că "bineînţeles că noi nu credem în Dumnezeu". Earl Browder scria că, în viziunea comuniştilor, toate religiile sunt nefaste. Bolşevicii nu obosesc deloc să tot repete că Biserica a reprezentat pretutindeni un bastion

al capitalismului exploatator, împrăştiind aproape tot atâta venin asupra religiei ca şi asupra fascismului, trotkismului sau social-democraţiei, duşmanii săi de moarte.

Cu toate acestea, ei au renunţat la încercarea de a distruge Biserica dintr-o dată şi s-au folosit de ea aşa cum autocraţii machiavelici au făcut-o întotdeauna. Comuniştii fac acest lucru prin compromiterea şi umilirea marilor Biserici, prin incitarea uneia împotriva celeilalte pentru a le putea domina, astfel, pe toate. Comuniştii români folosesc aceste metode cu mare succes. Ierarhia Bisericii Ortodoxe Române a devenit pur şi simplu agentul Kremlin-ului. Mica Biserică Romano-Catolică este, în mare măsură, pasivă; cea Greco-Catolică este, din toamna lui 1948, înghiţită prin forţă de către Biserica Ortodoxă, iar măruntele secte protestante, recent înfiinţate, au fost, la început, lăsate să-şi exerseze atacurile sectare împotriva Bisericilor dominante. Sub aparenţa unei libertăţi religioase, o Biserică era stârnită împotriva celeilalte. Unii baptişti i-au susţinut fervent pe comunişti în acţiuni dintre cele mai brutale, sperând astfel să lovească Biserica Ortodoxă. Până în toamna anului 1948, totul fusese însă adus sub control.

Comuniştii au dat României un nou patriarh. Nu ar fi deloc nepotrivit dacă l-am numi "roşu". El s-a înrolat în tabăra comunistă, cot la cot cu bogatul capitalist Groza şi renegatul socialist Voitec. Aşa cum Ana Pauker l-a ademenit pe ofiţerul român Nicolae Cambrea să organizeze o divizie comunistă românească ce a slujit Kremlin-ul, ea a atras şi un preot, Justinian, în serviciul dictaturii comuniste. Aşa cum l-a ridicat în funcţie pe Cambrea, de la colonel la general, tot aşa a facilitat şi promovarea lui Justinian în cea mai înaltă demnitate ecleziastică, aceea de patriarh al Bisericii Române. În decursul câtorva ani, el a fost ridicat de la statutul de preot în oraşelul Râmnicu Vâlcea la acela de mitropolit al Moldovei. De aici s-a grăbit spre Bucureşti, să ia locul bătrânului patriarh de până atunci.

În ziua mult aşteptată, Justinian i-a luat locul, cu aprobarea şi în aplauzele Moscovei. Prelaţi ruşi au venit să-şi afirme autoritatea la instalarea pompoasă a clericului susţinut de comunişti şi, nu mult

după aceea, Justinian, purtând crucea împodobită cu diamante, îmbrăcat în veşminte aurite, a întreprins o călătorie în capitala URSS, la marea sărbătoare a Sfintei Biserici Ortodoxe Răsăritene, unde era invitatul patriarhului Bisericii Ortodoxe Ruse, Alexei.

Justinian a îndreptăţit încrederea stăpânilor roşii; într-adevăr, el a urmat cu fidelitate linia pe care Partidul Comunist i-o trasase chiar înainte de instalare. A plătit în avans. De pildă, la 19 noiembrie 1947, ministrul Stanciu Stoian a convocat, în numele guvernului, *Congresul Ecleziastic Naţional,* în Bucureşti. Erau prezenţi primul ministru Groza şi întreg guvernul. Groza a ţinut un discurs în care a subliniat motivul convocării; a arătat că miniştrii doriseră să "delimiteze rolul spiritual al bisericii sub semnul noilor vremuri". Bisericile, a afirmat el, trebuie să încerce să se alinieze mişcărilor populare (vrând să spună comunismului). Ministrul Cultelor a luat cuvântul de mai multe ori, dând nenumărate directive ecleziastice, în conformitate cu indicaţiile pe care Groza le primise de la Bodnăraş, iar acesta direct de la Stalin.

Presa comunistă bucureşteană a prezentat astfel alegerea noului patriarh, la 24 mai 1948: "Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a întrunit pentru alegerea unui nou patriarh. Erau de faţă preşedintele Republicii, dr. Constantin Parhon, precum şi întregul guvern, în frunte cu primul ministru Groza şi ministrul Gheorghiu-Dej.

"Stanciu Stoian, ministrul cultelor, a prezidat ca de obicei şedinţa şi a subliniat importanţa alegerii primului patriarh al Republicii Populare Române. A accentuat apoi necesitatea existenţei Bisericii Ortodoxe Române, pentru că ea este strâns legată de stat şi serveşte ca biserică a poporului. A reamintit totodată că în Occident bisericile erau împotriva poporului. Ministrul a mai subliniat că în cadrul noii democraţii (comuniste), Biserica se găseşte alături de popor.

"A avut loc apoi alegerea patriarhului, prin votul membrilor Sfântului Sinod, ai guvernului şi ai Marii Adunări Naţionale. Când rezultatul a fost anunţat, Justinian a fost proclamat ales, în aplauzele generale.

"Patriarhul Justinian a rostit un discurs prin care a dat asigurări

că Biserica va lupta împotriva subjugării şi exploatării poporului. Primul ministru Groza a încredinţat Biserica de sprijinul necondiţionat al guvernului, iar ministrul Stoian a declarat sesiunea închisă".

Aceasta este relatarea comunistă în legătură cu alegerea patriarhului roşu. Guvernul, Marea Adunare Naţională şi Comitetul Central l-au susţinut deschis. Noul patriarh, făcând uz de jargonul comunist, a promis că biserica va ajuta noul regim, iar comuniştii l-au asigurat pe cel care va fi de acum înainte instrumentul lor în cadrul bisericii că se va bucura de tot sprijinul. Putuse oare, în decursul istoriei, vreun împărat să-şi impună controlul asupra Bisericii, într-o manieră mai fără de cusur?

Două săptămâni mai târziu, potrivit presei bucureştene, "Înalt Prea Sfinţia Sa Justinian Marina a fost investit patriarh, în prezenţa Prezidiului Marii Adunări Naţionale, a membrilor guvernului, a diplomaţilor străini, a delegaţiilor Bisericilor străine, a oficialităţilor şi a publicului. Ministrul Cultelor, Stoian, a dat citire decretului guvernului, confirmând alegerea "capului" Bisericii Ortodoxe Române".

Ateii comunişti, care bineînţeles că nu cred în Dumnezeu şi care sunt împotriva religiei, au înhămat ierarhia ortodoxă la carul lor de luptă propagandistică. Clopotele bisericii au bătut şi preoţii au înălţat rugi, invocând mila Domnului asupra "regimului popular" al Anei Pauker. Josniciei i se adăuga blasfemia, iar trădarea se plimba ţanţoş prin catedrale, în sutane preoţeşti.

Şi nu numai în catedrale, ci ajungea şi în străzi şi pieţe, pentru a îndeplini dorinţa Kremlin-ului. Justinian şi prelaţii săi au jurat public supunere faţă de guvernul Groza şi au garantat sprijinul lor, afirmând:

"Asigurăm guvernul de întregul nostru sprijin. Vom colabora nemijlocit cu noile autorităţi. Urăm succes întregului program guvernamental, în baza căruia naţiunea noastră şi-a ales conducătorii. Dorim deplin succes Constituţiei şi consolidării Republicii Populare. Domnul Atotputernic să vă ajute!"

După cele mai umilitoare alegeri parlamentare din istoria României, patriarhul Bisericii Ortodoxe apăra regimul comunist,

guvernul şi Constituţia sa, în exact aceiaşi termeni folosiţi de agitatorii comunişti din toată ţara.

Cu câteva zile înaintea noilor alegeri parlamentare din 28 martie 1948, clerul ortodox a adoptat o rezoluţie prin care i-a însărcinat pe preoţi să predice de la amvon în sprijinul guvernului şi să lupte împotriva "intrigilor reacţionare". Această rezoluţie, menţionată în presa bucureşteană, însemna, de fapt, anexarea oficială a clerului ortodox la birourile de propagandă ale Partidului Comunist. Pe lângă acest preţ pe care Justinian fusese de acord să-l plătească pentru instalarea sa ulterioară, el cerea poporului să susţină frontul comunist despre care se afirma că stă la temelia noii ordini sociale. Biserica ortodoxă îndemna deschis poporul să sprijine comunismul.

Groza şi tovarăşii săi apreciau munca agenţilor lor ecleziastici şi le-au mărturisit-o. Potrivit presei româneşti, primul ministru a afirmat: "În numele guvernului, mulţumim Bisericii Ortodoxe Române pentru atitudinea sa în timpul alegerilor. Ceea ce am remarcat cu această ocazie constituie o nouă garanţie a colaborării apropiate între stat şi biserică!". În concluzie, prim-ministrul Groza a mulţumit încă o dată clerului pentru "atitudinea pozitivă adoptată în timpul alegerilor".

Câteva dintre celelalte biserici au promis loialitate şi au asigurat guvernul de devotamentul enoriaşilor lor, preciza presa comunistă, cu bucurie răutăcioasă. Partidul Comunist s-a instalat în amvoanele României, a aprins lumânările şi a înlocuit evanghelia cu "leninism-stalinismul, cea mai înaltă cultură umană".

Totuşi, Biserica Romano-Catolică a refuzat să capituleze şi, prin urmare, a fost pedepsită prin revocarea Concordatului. În legătură cu acest act, ziarul "Scânteia", scria la 7 iulie 1948: "Decizia guvernului va fi acceptată din toată inima de către poporul român şi de către naţionalităţile conlocuitoare. Va fi bine primită şi de mulţi catolici care nu doresc să asculte poveştile răspândite de agenţii imperialismului american, ascunşi sub masca preoţimii.

"Capii Bisericii Catolice din ţară se angajează în activităţi reacţionare şi de spionaj. Episcopul Marton de Alba Iulia a avut imprudenţa să emită o circulară specială, interzicând catolicilor să

se angajeze în vreo activitate politică. Episcopii catolici au amenințat credincioșii cu "mânia lui Dumnezeu", îndemnându-i să nu participe la alegeri. Școlile catolice otrăvesc mințile copiilor români cu veninul propagandei imperialiste, crescând astfel adevărați teroriști, dușmani ai României democratice... În seria acțiunilor dușmănoase ale Bisericii Catolice se înscrie și scrisoarea celebră a președintelui Truman către Papa Pius, în care sunt atacate noile democrații și Uniunea Sovietică.

"Revocând Concordatul, Guvernul intenționează să împiedice amestecul grosolan al imperialiștilor în problemele interne ale poporului român și să consolideze independența și suveranitatea Republicii Populare Române."

***

Dacă ai vrea să te refugiezi din școlile care au fost înjosite și din bisericile care au fost profanate, pentru a-ți elibera energia prin sport, vei găsi că orice organizație sau club de sport a încăput și el în mâinile comuniștilor. Toate aceste asociații au fost obligate să intre în organizația "Sportul Popular", condusă de un comunist de frunte, Emilian Angheliu.

Dacă ai vrea să-ți afli alinarea în cântec, vei găsi că aceiași comuniști au uzurpat deja dreptul românilor la cântecele lor dragi, înființând o uniune a "Cântecului în slujba poporului".

Dacă ai vrea să te îndrepți spre o asociație de tineret, vei afla că toate sunt interzise, cu excepția "Uniunii Tineretului Progresist".

Iar dacă o femeie, în ciuda neîncetatei propagande comuniste, dorește să se înscrie într-un club pentru femei, va descoperi că nici o asociație de acest fel nu este permisă, cu excepția celor subordonate agresivului "Front Democratic al Femeilor din România", condus de Ana Pauker.

Comuniștii au zăvorât fiecare portiță prin care românii ar putea ieși din înrobirea spirituală la care sunt supuși.

Confiscarea proprietății

O verigă esențială în lanțul înrobirii, meșterit de comuniști pentru poporul român, e confiscarea proprietății private. Aceasta completează mecanismul subjugării, nelăsând practic nici o portiță de scăpare. Armatei și poliției, școlilor și tribunalelor, conduse toate de comuniști, ca și Bisericii diriguite de aceștia, li se adaugă starea economică precară a oamenilor. Comuniștii controlau absolut totul: coșul de pâine, sticla de lapte, mielul din ograda gospodarului, locuința acestuia. Puseseră stăpânire deopotrivă pe trupul, mintea și conștiința oamenilor. Românii trebuiau să întrebe nu numai ce le este permis să gândească, dar și ce au voie să facă, să mănânce ori să îmbrace.

Acapararea proprietății s-a făcut treptat, ca rezultat al mai multor planuri temeinic întocmite și puse în aplicare. În România, ea nu a fost dusă la îndeplinire atât de rapid și cu atâta brutalitate ca în Bulgaria sau Iugoslavia, dar s-a făcut cu nu mai puțină asiduitate. Românii au acționat diferit față de vecinii lor slavi și au încercat să se folosească de mai multe subterfugii. În plus, Partidul Comunist era mult mai slab aici decât în alte țări aflate sub dominația Rusiei. În consecință, erau necesare tactici puțin diferite și românilor li s-a permis să se bucure de o aparentă libertate a inițiativei private, mai mult decât li s-a îngăduit bulgarilor sau iugoslavilor. Dar începând din ziua în care Armata Roșie a intrat în București, în august 1944, și poate chiar mai înainte, bolșevicii au pus la cale un plan de spoliere a populației românești, privând-o de orice mijloc de existență care nu se afla sub controlul statului. Ei și-au dus la îndeplinire planul cu atât de mult succes, încât în vara anului 1948, cele mai multe surse de venit, cu excepția pământurilor, fusesesră acaparate de comuniști, sub forma naționalizării. În iunie a fost aprobată legea pentru naționalizarea industriei, a băncilor și asigu-

rarilor, a întreprinderilor miniere şi de transport. Toate principalele concerne industriale şi comerciale care nu trecuseră încă în stăpânirea statului au trecut acum în mâinile comuniştilor. A fost, de fapt, o adevărată operaţie de "epurare".

La 11 iunie 1948, guvernul român transmite pe postul naţional de radio următorul mesaj: "Atenţiune! Atenţiune! Se va transmite un comunicat al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, un comunicat al Consiliului de Miniştri, o relatare asupra întrunirii de astăzi a Marii Adunări Naţionale, precum şi *Legea pentru naţionalizarea industriei, a băncilor, a sistemului de asigurări, a întreprinderilor miniere şi de transport*. Vom da citire, în continuare, listei cu numele întreprinderilor naţionalizate: "Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român a decis să propună Guvernului Republicii Populare Române să treacă de îndată la naţionalizarea băncilor, asigurărilor, a întreprinderilor miniere şi de transport. Sesiunea plenară a ales, în vederea elaborării rezoluţiei, un organism în frunte cu tovarăşul Teohari Georgescu".

Crainicul mai sublinia: "Astăzi, între orele 10^{30} şi 11^{00}, a avut loc o sesiune a Consiliului de Miniştri. În numele Partidului Muncitoresc Român, prim-vicepreşedintele Consiliului de Miniştri, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a prezentat *Legea pentru naţionalizarea industriei, a băncilor, a sistemului de asigurări, a întreprinderilor miniere şi de transport*. Consiliul de Miniştri, aprobând Proiectul de lege, l-a trimis dezbaterii Marii Adunări Naţionale. Având în vedere salvgardarea proprietăţilor incluse în proiectul de lege, împotriva oricărui pericol de sustrageri ori înşelătorie, Consiliul de Miniştri a decis să autorizeze închiderea dezbaterilor parlamentare". "Comunicatul a fost aprobat de Marea Adunare Naţională."

Acestea sunt motivele pentru care Consiliul de Miniştri a adoptat impetuoasa măsură în doar o jumătate de oră, iar Marea Adunare Naţională, pronunţându-se favorabil, a votat imediat ca proiectul să devină lege. Proiectul a mai fost supus dezbaterilor doar de la ora 11 până la ora 15, practic el nemaifiind deloc analizat. La puţin timp, guvernul a dat citire legii şi a făcut o serie de comentarii înflăcărate în legătură cu ea. Când totul a luat sfârşit, cei 414 mem-

bri au votat, prin aclamații, pentru o rapidă transformare a ordinii sociale în România. Comuniștii au pus mâna pe întreg sistemul economic, fără ca vreo voce din parlament să se ridice împotriva acestui act de confiscare în masă a proprietății. Pe durata celor patru ore, ușile Parlamentului au fost închise, astfel că nimeni n-a putut părăsi sala. Patriarhul a binecuvântat acest jaf, săvârșit de o clică de dictatori străini, asupra averii poporului român. Erau de față toți cei 19 membri ai prezidiului și cei 29 miniștri din guvern. Mai mult de o mie dintre cele mai importante întreprinderi ale țării au fost naționalizate. Între ele, se aflau 25 de companii petroliere și 20 de companii metalurgice. Străinii au fost și ei deposedați de bunurile lor, împreună cu localnicii. Singurele excepții au fost companiile și instituțiile pe care Armata Roșie și guvernul sovietic le preluaseră mai înainte, în favoarea Uniunii Sovietice. Totul s-a desfășurat într-o adevărată atmosferă de bâlci.

Iată cum a descris guvernul român această ocazie festivă:

"Marea Adunare Națională s-a întrunit în această dimineață în plen. Sesiunea s-a desfășurat într-o atmosferă de mare entuziasm. Membrii Prezidiului Marii Adunări Naționale, ca și membrii guvernului au fost întâmpinați cu urale prelungite, apoi dr. Petru Groza a luat cuvântul, supunând discuției *Legea pentru naționalizarea industriei*. Istoricul moment al prezentării legii a fost însoțit de urale prelungite ce au durat minute în șir. Vicepreședintele Consiliului de Miniștri și Secretarul general al Partidului Muncitoresc Român, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a luat cuvântul în aclamațiile generale. Subliniind transformările sociale și politice pe care le-a adus comunismul, Gheorghe Gheorghiu-Dej a continuat: "Ca urmare a acestor schimbări, o reconstrucție generală în domeniul economiei naționale a devenit o necesitate, în vederea valorificării tuturor forțelor productive ale țării, în scopul creșterii nivelului economic, politic și cultural al poporului nostru. Această schimbare structurală include trecerea bogățiilor poporului în mâinile statului, pentru că aceste arme economice ruginesc cu adevărat dacă cle sunt lăsate în seama particularilor. Acest lucru ar însemna să le îngăduim să se folosească în continuare de aceste unelte, ca de niște

mijloace de mașinație politică. Dacă însă un guvern ce reprezintă interesele poporului își însușește aceste mijloace economice, el își poate extinde succesele și în sfera politicului", afirma ministrul comunist Gheorghe Gheorghiu-Dej, încheindu-și discursul din acea zi istorică hotărâtoare, cu următoarele cuvinte: "Punând acest act revoluționar în practică, vom fi capabili să stimulăm toate energiile creatoare ale poporului, orientându-le în cadrul muncii conștiente și bine gândite. Prin consolidarea puterii economice a Republicii Populare Române, noi vom asigura un ritm sporit în dezvoltarea economică și socială a Republicii noastre populare".

Nimeni n-ar fi putut exprima cu mai mare claritate dorința comuniștilor de a folosi băncile, industria, minele și mijloacele de transport ale României drept "arme economice", în lupta pentru acapararea puterii politice.

O comisie de planificare, investită prin lege cu putere absolută, a fost numită să dirijeze întreprinderile confiscate și să-și exercite controlul asupra fiecărui aspect al vieții economice. Țăranii și pământurile deținute de aceștia urmau să fie introduși curând în sistemul economiei de stat, împreună cu tot ce mai rămăsese nenaționalizat.

Primul articol al Legii naționalizării a enumerat tipurile de întreprinderi care urmau să fie confiscate.

Cuprinzând 75 de alineate, lista începea cu uzinele metalurgice, întreprinderile producătoare de cărbune, metale prețioase, petrol, gaze, materiale de construcții, energie electrică, sticlă, încheindu-se cu fabricile care furnizau toate celelalte produse necesare vieții. Fabricile de cherestea, de mobilă, de hârtie, ca și industria construcțiilor, erau și ele incluse în prevederile legii. La fel și industria textilă cu toate ramurile ei. Fabricile de prelucrare a pieilor și toate produsele din piele erau de asemenea pe listă. Toate varietățile de produse chimice, inclusiv masele plastice, cosmeticele și medicamentele, erau menționate. Fabricile de băuturi alcoolice, cele din industria alimentară, inclusiv brutăriile, fabricile de conserve, morile, abatoarele și lăptăriile, au fost confiscate și ele. Orice mijloc de transport și comunicație a fost luat în posesie de către stat.

Pe scurt, mâncarea, băutura, hainele, casele în care oamenii locuiau, mașinile cu care călătoreau și chiar portmoneul în care-și purtau banii, în cazul în care îi aveau, toate treceau în mâinile comuniștilor. Partidul și-a însușit toate acestea, în mai puțin de zece zile, prin intermediul statului și al organelor de administrație locală. Fiecare proprietar a fost îndepărtat, unora nedându-li-se nici măcar o minimă despăgubire, altora oferindu-li-se locuri de muncă înjositoare. Cel de-al doilea articol din primul capitol prevedea ca fiecare întreprindere care era asociată cu o uzină confiscată să fie la rândul ei naționalizată. De exemplu, dacă un abator era preluat de către stat, firmele independente care produceau etichetele conservelor de vită sau ambalaje pentru salamul de Bologna ce urma să fie produs aici erau de asemenea confiscate. Dacă un atelier de reparare a camioanelor era luat în stăpânire, micul magazin de vis-à-vis care vopsea aceste camioane era confiscat și el.

Articolul al treilea prevedea că, dacă o fabrică aflată în proprietatea unei companii urma să fie confiscată, atunci și compania avea aceeași soartă. Prin articolul al cincilea erau exceptate de la naționalizare doar companiile aparținând Uniunii Sovietice.

Capitolul al treilea, care cuprindea, la rândul său, trei articole, descria modul în care noii directori trebuiau să-și intre în atribuții și avertiza că predecesorii lor vor fi trași la răspundere pentru orice pierdere survenită în transferul proprietății.

Capitolul al patrulea, având cinci articole, prevedea că, în cazul în care întreprinderile confiscate erau profitabile, Consiliul de Miniștri are posibilitatea de a oferi foștilor proprietari sumele pe care guvernul le considera potrivite. Ministrul Finanțelor urma să supravegheze operațiunea. Capitolul avea anumite fisuri prin care se puteau scurge câștiguri frauduloase nelimitate pentru firmele doritoare să împartă profiturile cu comuniștii.

Capitolul al cincilea, cu trei articole, cuprindea amenințări la adresa sabotorilor și prevedea pedepse aspre pentru infracțiuni sau pretinse infracțiuni. Aceste prevederi dădeau comuniștilor nu numai dreptul de a acapara proprietatea cetățeanului, fără nici o despăgubire, dar și de a-l întemnița, sub acuzația că nu oferise statului anu-

mite piese de schimb pentru o maşină sau că dosise nişte haine.

Firește, comuniștii au învăluit într-o aură de idealism această confiscare masivă a proprietății și toate măsurile economice ce au însoțit-o. Ei au promis poporului că totul îi va aparține, că sărăcia va dispărea și că belșugul va domni pretutindeni. Vechea momeală, îndelung folosită de comuniști, era că "fiecare va munci după capacitatea sa și va fi răsplătit potrivit nevoilor sale".

Radioul și presa guvernamentală dădeau oamenilor, în mod repetat, asigurări de tipul: "Vom exporta produse textile pentru oțel, fier, fontă, mașini și tractoare, importate din Uniunea Sovietică. În același fel vom plăti Cehoslovaciei pentru tractoarele și mașinile industriale pe care ni le trimite și Poloniei pentru metalele sale. Vom plăti cu materialele noastre de construcție pentru pielea prelucrată, adusă din Argentina. În viitor, România va exporta mai puține cereale. Dintr-o țară de tip colonial, exportatoare de materii prime, România va deveni o țară industrializată care exportă produse finite și semifinite. Independența națională a României este demonstrată de creșterea nivelului de trai al poporului nostru. Pe vremea când România era, odinioară, o binecunoscută exportatoare de cereale, petrol și cherestea, majoritatea populației ei trebuia să mănânce mălai și să-și lumineze casele cu modeste lămpi de petrol. În viitor, țăranii români vor mânca pâine din grâu și-și vor lumina casele cu electricitate sau lămpi cu gazolină. România nu mai e interesată să importe articole de lux costisitoare. Nu vor mai exista mașini de lux pe străzile orașelor noastre, ci fumul de la toate coșurile fabricilor se va ridica spre cer, noi linii de cale ferată se vor extinde, noi case se vor construi, iar agricultura se va mecaniza. Camioane și biciclete se vor vedea pe străzile localităților patriei și vitrinele magazinelor vor fi pline cu articole de îmbrăcăminte și produse alimentare. Noi nu avem haine luxoase, căci lumea se îmbracă simplu, și nici n-avem nevoie de produsele americane poleite și de laptele praf de slabă calitate - cele mai caracteristice produse de export ale Statelor Unite în cadrul planului Marshall -, dar populația noastră poate să-și cumpere pâine nerationalizată, să mănânce carne și lapte proaspete. Nu mai întâlnești șomeri în orașele noastre, iar prețurile

sunt în continuă scădere".

Totul se derula ca într-un film, iar promisiunea comuniștilor de a micșora prăpastia dintre luxul etalat în București și sărăcia din satele înconjurătoare rămânea pur idealism. Mai mult, era pur și simplu o minciună. În primul rând, pentru că penuria generală în România sub conducerea comuniștilor se situează la cote nemaiîntâlnite, exploatarea resurselor satului este fără precedent, iar automobilele de lux, împreună cu frumoasele case și haine costisitoare, au fost preluate de mai-marii comuniști. Extravaganța n-a fost redusă. Etalarea bogăției n-a fost diminuată. Singura diferență e faptul că rușii și agenții lor comuniști din România sunt cei care o etalează acum. Nici un premier român n-a fost mai extravagant și de un cinism mai nemăsurat decât Petru Groza și nici un alt ambasador al României în Statele Unite nu a dus, cu atâta ostentație, o viață pe picior mare, ca ambasadorul actual al Republicii Populare Române la Washington. Românii au văzut în 1948 la fel de mulți nababi, huzurind în palate princiare, pe cât văzuseră în 1938.

O ilustrare a cinismului cu care guvernul român a mințit lumea întreagă, ca și propriul său popor, se găsește într-o scrisoare trimisă ziarului *New York Times* de către ambasadorul român la Washington, în 12 martie 1947. La acea vreme fuseseră date publicității anumite relatări cu privire la faptul că guvernul român preluase toată industria românească sub control. Raportul era pe deplin corect și se baza pe o lege elaborată de parlamentul român. Legația română i-a cerut însă "prietenește" ziarului *New York Times* să publice declarații, precum cea de mai jos: "În România întreprinderile private se bucură de toată libertatea de acțiune... (...) În România, întreprinderilor private le este garantată o deplină libertate... Pe lângă acestea voi adăuga faptul că secțiunea economică a platformei adoptate de Blocul Partidelor Democratice, căruia îi aparțin membrii coaliției guvernamentale conduse de dr. Petru Groza, proclamă că unul din scopurile ei principale este încurajarea inițiativei private."

La trei luni după această scrisoare, a avut loc reforma monetară

din România, iar zece luni mai târziu întreaga industrie a fost preluată de stat, în timp ce libera inițiativă a fost în mare parte, distrusă. Totul a fost planificat și pus în aplicare în luna martie, tocmai pe când ministrul Mihail Ralea expedia scrisoarea despre care am vorbit. Astfel de viclenii caracterizează fiecare acțiune a comuniștilor români.

Imediat după rapida confiscare a proprietății, presa română a început să relateze despre numeroase arestări, sub învinuirea de sabotaj economic. Foștii proprietari de fabrici au fost arestați, unul după altul. De exemplu, ziarul bucureștean *Libertatea,* ca și Radio Moscova, au relatat, la începutul lunii iulie, următoarele: "A fost publicat un decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale, ce prevede extinderea legii și pedepsirea sabotajului economic, în vederea curmării actelor de sabotaj, care, în ultima vreme, au crescut în cazul întreprinderilor și fabricilor trecute în proprietatea publică. De exemplu, la o fabrică de cărămidă din orașul Jimbolia, a izbucnit zilele trecute un mare incendiu. Actul premeditat a fost comis de Fritz, fostul proprietar, cu sprijinul directorului și al unui grup de angajați, având toți o orientare fascistă. Paguba produsă de foc se ridică la aproximativ un milion de lei. Același Fritz a încercat să ascundă anumite produse ale cuptorului, în valoare de 11 milioane lei, pentru a le sustrage de la naționalizare. Direcțiile de control economic dezvăluie zilnic acte ilegale comise de către foștii proprietari ai întreprinderilor naționalizate și de către agenții lor plătiți".

În aceeași săptămână, ziarul premierului Groza, intitulat *Frontul Plugarilor,* conținea un articol dur despre necesitatea de a trata cu asprime pe foștii proprietari ai fabricilor naționalizate. Ziarul mustra autoritățile care arătaseră prea multă îngăduință față de cetățenii care fuseseră deposedați. El dezvăluia faptul că un număr de foști proprietari ceruseră să li se dea voie să locuiască într-un colț oarecare al fostei lor proprietăți, iar în anumite cazuri li s-a permis. Aceasta a fost o greșeală de neiertat, afirma ziarul lui Groza, "o impardonabilă greșeală" din partea comisiei de naționalizare și a autorităților administrative. Scopul foștilor proprietari

ai fabricilor era de a face ca producția acestora să scadă și ele să meargă spre faliment.

"Am putea da o serie de exemple, continua ziarul, dar vom cita numai unul, pentru a arăta cu câtă stângăcie au acționat autoritățile în această problemă. Într-un oraș din Prahova, foștii proprietari ai unei fabrici naționalizate au fost angajați ca simpli mecanici. Trei zile mai târziu, motoarele au început să nu mai funcționeze, curelele de transmisie au dispărut și evidența contabilă a fost pur și simplu răvășită. De aceea, noii administratori trebuie să-i concedieze imediat pe foștii proprietari - stăruia ziarul - chiar apelând la "ajutorul poliției". Să nu dăm dovadă de milă față de exploatatorii clasei muncitoare.

"Bineînțeles că nu, deoarece țelul comuniștilor, expres exprimat, este "să radă burghezia de pe fața pământului!"

La câteva săptămâni după naționalizarea proprietății industriale, tocmai pe când țăranii terminau cu strângerea recoltei, guvernul a decretat confiscarea pe scară largă a noii producții agricole, în următorii termeni: "Articolul 1 al Decretului prevede că, pentru a suplini bunurile alimentare necesare populației muncitoare de la orașe, țăranii sunt obligați să predea statului parte din recolta lor. Decretul împuternicește *Comisia de stat pentru colectarea cerealelor* să stabilească nivelul cotelor ce trebuie predate la diferite categorii de produse agricole, raportat la ultima producție și la puterea economică a fiecărui țăran. Pentru fiecare județ, comună și sat va fi întocmit un plan local de colectare. Comisia pentru strângerea cerealelor îi va înmâna fiecărui producător agricol un raport oficial, privind cantitatea ce trebuie să fie predată din fiecare categorie de cereale. Cerealele vor fi duse de către proprietari la batoză. Producătorii sunt obligați să transporte cu mijloace proprii aceste cantități de cereale, din locul unde au fost treierate, spre cel mai apropiat centru de colectare. Comisia are dreptul să rechiziționeze orice mijloace de depozitare și de transport. Sustragerea de la predarea cotelor stabilite de comisiile comunale este considerată infracțiune, contravenind *Legii pentru împiedicarea speculei și a sabotajului economic* și va fi pedepsită, potrivit cu dispozițiile legii.

Comisia de stat pentru colectarea cerealelor este autorizată să ia orice măsură pe care o consideră necesară pentru bunul mers al acțiunii".

Astfel, comuniștii puneau mâna pe o parte din cerealele produse de fiecare cetățean ce cultivă o suprafață de mai mult de doi acri și jumătate (= 1 hectar). Mașinile de treierat trebuiau să lucreze gratuit, când era vorba de grânele statului. Prețul era fixat de comisia de colectare în funcție de cantitatea de cereale predată.

Această confiscare de recolte, din vara anului 1948, a fost numai o continuare a planului global, elaborat de comuniști, cu scopul de a jefui țărănimea, plan care a fost în mod tragic ilustrat și prin reforma monetară din 1947 efectuată cam tot în aceeași perioadă a anului. În 15 august, guvernul și-a anunțat planul pentru schimbarea imediată a leilor vechi în lei noi, la cursul de 20.000/1. Sumele care puteau fi schimbate variau în funcție de clasa căreia îi aparținea deținătorul. Noul leu avea valoarea aprobată de 150 lei la dolar. Un țăran putea să schimbe 5 milioane de lei vechi în 250 de lei noi; un muncitor putea schimba 3 milioane de lei vechi în 150 de lei noi; alte persoane puteau schimba 1.500.000 lei în 75 lei noi. Aceasta înseamnă că un țăran obținea valoarea de 1,67 dolari în bani noi; un muncitor 1 dolar, iar un bancher 67 de cenți. Dar aceasta era numai valoarea nominală; de fapt, pe piața liberă, adică pe piața neagră, 250 de lei echivalau cu 1,25 dolari. Aceștia erau toți banii pe care cineva putea să-i păstreze în numerar. Măsura a fost numită stabilizare și se afirma că fusese pusă în aplicare pentru a ține sub control inflația care atinsese proporții astronomice. Banii vechi își pierduseră cea mai mare parte din valoare și deveniseră un mijloc de schimb extrem de împovărător, fiind destul de dificil de utilizat. Totuși, pusă în practică de comuniști, măsura echivala cu confiscarea întregii averi a unui om. Toată lumea în România, fie țăran, meșteșugar sau medic, a fost păgubită de o mare parte din economiile sale. Măsura aceasta a fost numită de popor, nu "stabilizare", ci "stalinizare", iar oamenii vedeau în ea o încercare în plus de a extermina burghezia și țărănimea liberă.

La mai puțin de trei zile după ce stabilizarea a fost impusă, nici unui român nu i s-a dat voie să păstreze mai mulți bani decât

echivalentul a 1,67 dolari, iar multor persoane nici chiar atât. Nimeni n-a îndrăznit să-şi păstreze banii vechi, acum când ei îşi pierdeau întreaga valoare, dar dacă cineva îi depunea la bancă nu primea în schimb decât o simplă chitanţă.

Românii nu numai că şi-au pierdut toate economiile, dar costul vieţii a crescut drastic, datorită noii măsuri. La 1 august 1947, cu un dolar se puteau cumpăra la Bucureşti 14 kg de carne, pe când la sfârşitul lui august, nu mai puteai cumpăra decât patru kg. O comparaţie a preţurilor de dinainte şi de după stabilizare, cuprinsă în tabelul următor, arată cum costul vieţii a crescut între 300 şi 500%.

Noile preţuri

Produse şi servicii	Preţurile după stabilizare în lei noi	Preţurile dinainte de stabilizare în lei vechi la valoarea 1/20.000	Preţurile dinainte de stabilizare în lei vechi	Procentajul de creştere a preţurilor după stabilizare
1 kg grâu	5,6	112.000	40.000	280
1 kg carne	40,0	800.000	300.000	260
1 kg lapte	8,0	160.000	80.000	200
1 m stofă	1.000,0	20.000.000	12.000.000	160
o pereche pantofi	2.000,0	40.000.000	15.000.000	270
un bilet tramvai	7,0	140.000	12.000	1.180
1 litru petrol	28,0	560.000	23.000	2.400
1 tonă lemn de foc	1.400,0	28.000.000	1.000.000	2.800
abonamentul telefonic, 5 convorbiri pe zi, lunar	1.440,0	28.400.000	3.500.000	800
un bilet de tren, Bucureşti-Constanţa, clasa I, 240 km	2.000	40.000.000	1.000.000	4.000

Preţul biletelor de tren şi al altor servicii publice a crescut brusc între 10 şi 40 de ori. La data impunerii acestor preţuri, mulţi dintre

aceia care călătoreau la țară nu se puteau întoarce înapoi până când nu-și schimbau leii vechi în nu mai mult de 75 sau 100 de lei noi, pe când un bilet obișnuit la clasa a treia ajunsese să coste 850 de lei pe o distanță de 150 de mile. Costul transportului unui kg de grâu pe o distanță de 20 de mile era de 7 lei, în timp ce prețul de vânzare al aceluiași kg era 5,6 lei.

Prețul produselor agricole era fixat la un nivel foarte scăzut: de exemplu, o baniță de grâu costa un dolar, când pe piața mondială, ea se vindea cu 3,19 dolari. Prețurile produselor industriale erau, pe de altă parte, foarte mari; de exemplu, o pereche de pantofi costa 12 dolari, sau echivala cu 12 banițe de grâu, în timp ce în Statele Unite prețul unei perechi de pantofi se ridica la valoarea a numai trei sau patru banițe. Având în vedere prețurile scăzute fixate de guvern, țăranii refuzau să aprovizioneze orașele și, drept urmare, locuitorii acestora erau amenințați cu foametea generală. În consecință, la mai puțin de o lună de la stabilizare, guvernul a fost obligat să abolească prețurile oficiale ale produselor agricole și, de asemenea, să reducă prețurile la transport. În curând, prețurile au scăzut de între 8 - 10 ori, față de valoarea lor anterioară, dar, chiar și în aceste condiții, țăranii șovăiau să-și vândă produsele.

Legată strâns de stabilizare, o nouă rată a impozitului a intrat în vigoare pentru anul în curs. Dacă cineva își plătise taxa în lei vechi, plata era oare valabilă sau trebuia să mai plătească și în lei noi? Dacă cineva plătise în rate, cum va fi fost acea rată exprimată în lei noi? Rata de schimb *leu vechi / leu nou* era variabilă, de la cel care plătea la perceptor. Pentru cetățeanul care-și depunea economiile, raportul era de 20.000/1, dar perceptorul opera cu raportul de 3.000/1, în funcție de clasa socială căreia îi aparținea cetățeanul. De exemplu, pentru un avocat, rata de schimb era una total dezavantajoasă, 2.500/1; pentru un băcan, 3.000/1; iar pentru un țăran, 4.500/1. Muncitorii beneficiau de rate ceva mai avantajoase. Iată cum era calculată această taxă pentru un medic din București: taxa pe venit fusese fixată la 100.000.000 de lei, adică aproximativ 120 de dolari, o sumă într-adevăr mică, dar trebuie precizat că onorariul său era de numai un dolar, în timp ce un medic american obișnuit ar fi câștigat

5 dolari sau mai mult. Pentru 10 dolari mi se executa la Bucureşti o excelentă lucrare dentară, care la Boston ar fi costat 100 de dolari. Cu alte cuvinte, conform noului calcul, în loc să-şi fi plătit jumătate din taxe, se considera că el a plătit, de fapt, numai 1/16 din ele. Dacă respectivul medic s-ar fi alăturat Partidului Comunist şi ar fi început să defileze pe străzi, purtând drapele şi strigând sloganе ca "Moarte lui Maniu!", poate că s-ar fi găsit vreun grangur comunist care să-l introducă în categoria muncitorilor şi astfel să i se reducă taxele, mai ales că, acum, comuniştii aveau nevoie de cât mai mulţi medici. În cazul unui avocat, o asemenea demitere morală n-ar fi avut nici un rost, deoarece comuniştii aveau de gând, încă de pe atunci să-i concedieze pe cei mai mulţi dintre ei. Epurarea proiectată n-a întârziat, de altfel, prea mult.

După stabilizare au fost revizuite şi chiriile. Proprietarilor de imobile li s-a alocat a patra parte din chiria pe care o plăteau locatarii, iar restul îi revenea statului. De fapt, stăpânul casei primea, în cel mai bun caz, jumătate, în comparaţie cu cât primea înainte de război, plătind în schimb dublu pentru întreţinere şi reparaţii, fără a se bucura de vreo reducere. Era o categorie clar destinată desfiinţării şi măsura aceasta nu a întârziat nici ea prea mult. Prin ea, întreaga burghezie era distrusă din punct de vedere economic.

Muncitorul din industrie era oarecum favorizat de stabilizare, în comparaţie cu restul populaţiei. Noul lui salariu a crescut de la 17 la 94 dolari pe lună. În plus, el beneficia de mici avantaje în ceea ce priveşte chiria şi taxele. De asemenea, i s-au făcut anumite reduceri la magazinele de stat. Dar chiar şi aşa, producţia a scăzut atât de puternic, locuinţele erau atât de suprapopulate, îmbrăcămintea era atât de greu de găsit, călătoriile atât de costistoare şi drepturile cetăţeanului atât de limitate, încât majoritatea muncitorilor români din industrie s-au simţit mai obidiţi şi mai neajutoraţi decât oricând altădată în istoria modernă a României.

O ilustrare a modului în care Partidul Comunist s-a simţit obligat să acţioneze în cazul victimelor sale, nimeni altele decât proletarii, găsim în presa comunistă din Bucureşti, la o lună după stabi-

lizare. Oficiosul comunist *Scânteia* scria: "Muncitorii trebuie să dea dovadă de sobrietate și de chibzuință în folosirea leului stabilizat. Să cumpărăm numai ceea ce ne este absolut necesar, căci avem motive bine întemeiate să facem astfel. Trebuie să depunem banii la Casele de Economii. Aceasta va asigura viitorul muncitorului și va ajuta stabilizarea".

Să mai amintim că unii muncitori au fost rugați să facă economii de 17 dolari pe lună. Tot atunci, comuniștii și-au închis economatele care vindeau muncitorilor bunuri la prețuri speciale. Prin aceasta ei au anulat favoarea de care se bucuraseră protejații lor. Guvernul îi forțase pe proprietarii de fabrici și pe directorii de întreprinderi să mențină astfel de economate, în ciuda pierderilor suferite de firmele lor. După stabilizarea prin care proprietarii au fost totalmente jefuiți și săraciți, ei n-au mai putut susține economatele. Nici guvernul n-a fost în stare să le susțină; avea deja prea multe pierderi. Așa că a renunțat la ele. Creditele acordate anterior economatelor vor fi utilizate pentru producție, iar nu pentru burțile proletarilor. Guvernul a anunțat și o epurare masivă a funcționarilor. O dată destituiți, ei deveneau în stare să se târască în coate și în genunchi în fața comuniștilor, pentru a nu-și pierde pâinea zilnică.

Tot atunci, cotidianul *Timpul* a recunoscut ca valabil faptul că situația din țară era nefavorabilă, dar îndemna la răbdare. Ziarul scria: "Nimeni nu se poate aștepta ca tranziția de la o stare de haos economic la ordine să se facă într-o lună de zile. Cei care au plănuit stabilizarea au dat dovadă de înțelepciune. Acum noi trebuie să ne revenim din panică și să arătăm că putem fi calmi, sobri, încrezători".

Comuniștii au folosit argumente mult mai convingătoare decât aceste cuvinte blânde sau articolele înflăcărate din presă pentru a instaura calmul și încrederea: au trimis detașamente de oameni înarmați în toată țara. Iată cum descriau comuniștii în presa lor astfel de operații de "instaurare a unui climat de liniște":

"Acțiunea de a reprima toate felurile de speculă continuă cu vigilență în tot Bucureștiul. Detașamente speciale de poliție se ocupă de identificarea și arestarea speculanților. Toate persoanele

care au fost descoperite cumpărând lei vechi sau făcând speculații cu aur și valută sunt arestate pe loc și duse la Prefectura Poliției. Același tratament li se aplică și băcanilor, distribuitorilor de pâine și zarzavagiilor care încearcă să reînvie vechea practică de a pretinde supraprețuri sau de a ascunde produsele alimentare. Speculanții arestați vor fi trimiși în lagărul de la Băneasa, unde dieta lor zilnică este alcătuită din 100 de grame de mălai și o cană de apă".

Oamenii n-au fost numai arestați, ci unii dintre ei au fost, pur și simplu, împușcați. Printre ei s-a numărat și Vasile Gheorghe, bucătar, care a fost prins cumpărând lei vechi; altul a fost Isaia Weinstein, care a dat declarații false; un al treilea a fost Alexandru Gruia, care a vândut pâine la prețuri foarte ridicate. Aceștia au fost împușcați pe drumul de la Poliție la închisoare, fără nici o reticență.

Secretarul general al Prefecturii de Poliție a declarat presei că, împreună cu întregul personal al poliției, va continua campania de eliminare a speculanților, se anunța într-un comunicat al guvernului. Vigilentul șef al Poliției a solicitat ca întreaga populație a Bucureștiului să-i dea o mână de ajutor.

Lucrurile mergeau însă prost. În curând, comuniștii au anunțat că Banca Națională a României, naționalizată și ea, a înființat o poliție valutară specială, care să-i urmărească pe speculanți. Aceasta trebuia să verifice casele și birourile.

Într-un moment critic, dictatorul comunist Gheorghe Gheorghiu-Dej a îndemnat la disciplină și moderație, astfel încât să se asigure un echilibru între salarii și prețuri. El afirma că inițiativa privată era încă încurajată, dar adăuga că oricine o va utiliza poate fi arestat pentru sabotaj. I-a liniștit apoi pe români asigurându-i că, dacă unii dintre ei o duceau greu, în Statele Unite și în multe țări europene lucrurile mergeau încă și mai rău.

În ciuda acestui fapt, măsurile nu se dovedeau destul de stricte pentru a-i mulțumi pe comuniști, după cum relata presa aservită lor: "Ministrul Justiției, se spunea, a trimis recent o circulară către autoritățile judecătorești, ordonând tratarea cazurilor de speculă și încercările de a slăbi măsurile de a reforma cursul valutar, cu o

deosebită severitate și vigilență. Cu măsuri mult mai severe au fost amenințate autoritățile judecătorești care dădeau dovadă de neglijență sau indulgență față de persoanele pasibile de pedeapsă, în conformitate cu legile economice. Această metodă a dat deja primele rezultate. Unui număr de speculanți le-au fost aplicate pedepse severe. Comercianților, învinuiți de a fi încasat mai mult decât prețurile oficiale, li s-au aplicat pedepse constând în închisoare corecțională de la 5 la 10 ani".

O săptămână mai târziu, guvernul a dat dovadă de mai multă duritate ca oricând, după cum relatează și de această dată presa:

"În legătură cu măsurile de redresare economică și de consolidare a reformei monetare, vânătoarea împotriva hienelor aurului, care a început la București, se va extinde în toată țara. Poliția economică a verificat deja 100 de locuințe. Partizanii unei piețe negre a valutei și a aurului, care în timpul inflației au pricinuit oamenilor muncii atât de multe necazuri prin speculațiile lor, nu s-au putut despărți de aurul și de dolarii pe care-i dețineau, sperând că vor fi încă în stare să înșele legea și să-și satisfacă lăcomia, pe spinarea poporului. Cu toate că fusese stabilit un termen, urmat de o prelungire de o săptămână, care să le permită să se conformeze prevederilor legale, acești oameni au crezut că vor putea continua să înșele autoritățile. Riguroasa acțiune întreprinsă de poliție a dovedit, totuși, că guvernul va proteja noua lege cu toată puterea și energia".

Zece zile mai târziu, comuniștii anunțau, prin intermediul radioului și al presei: "Pe piața neagră au fost întreprinse o serie de atacuri de către speculanți, fasciști și maniști împotriva leului stabilizat. Ele țineau să slăbească încrederea în noua monedă. Aceste încercări constau în dosirea de bunuri, în refuzul, sub diferite pretexte, de a vinde produsele, în creșteri mascate ale prețurilor, în tentative de a transporta aurul și valuta forte peste hotare. Dar poporul și autoritățile sunt vigilente și nici o manevră de sabotare a reformei monetare nu va fi tolerată. Toți vinovații trebuie și vor fi demascați, arestați și deferiți curților de justiție care vor aplica grele pedepse, în conformitate cu legea, mergând de la 5 la 25 de ani de muncă forțată. Aceste sentințe sunt pe deplin meritate, deoarece aceia care

împiedică eforturile națiunii de restabilire economică nu trebuie în nici un fel cruțați."

Confiscarea cerealelor, devalorizarea totală a banilor, naționalizarea întregii proprietăți industriale și multele acte represive, în strânsă legătură cu aceste măsuri, ilustrează neîncetatul război pe care comuniști români, conduși și sprijiniți de sovietici, l-au purtat din septembrie 1944 împotriva fiecărei familii din România care era implicată în inițiativa privată. Ei au plănuit să distrugă sistemul economic românesc și finalmente au reușit. Fiecare gospodar din țară, care își construise o casă, își deschisese un atelier sau un magazin, ori își construise o mică întreprindere, era hăitut ca un animal sălbatic și în cele din urmă lichidat.

Începând cu toamna anului 1944, comuniștii au umplut țara cu agitații în favoarea confiscării pământurilor. Ei cereau salarii mai mari, sechestrau fabricile, puneau mâna pe magazine, îi răpeau pe proprietarii uzinelor, luau în stăpânire zeci de clădiri pe care le transformau în sedii ale partidului, trimiteau mii de comercianți și meșteșugari în închisori, sub acuzația de sabotaj. Îi forțau pe proprietarii fabricilor să întrețină pentru muncitorii privilegiați magazine sau restaurante cu regim special, în care se practicau prețuri minime, iar când proprietarii cumpărau produse pentru economate îi arestau ca fiind practicanți ai pieței negre.

Vajnicii polițiști comuniști pretindeau sume mari pentru protecție și îi pedepseau pe capitaliști, deopotrivă când acceptau târgul și când îl respingeau. Proprietarii au fost impozitați până ce au fost aduși la faliment, terorizați pentru încălcarea decretelor privitoare la igienă, ruinați din cauza prea multor împrumuturi, distruși pentru că aveau lichidități în cont, pedepsiți când nu le aveau, intimidați zilnic sub acuzația de a fi sabotori și dușmani ai noii ordini. Cu cât un huligan comunist era mai ticălos sau mai exaltat, cu atât el era mai lăudat când contribuia la denunțarea unui număr cât mai mare de "sabotori".

Fiecare familie care se respecta și avea o oarecare poziție într-o localitate se găsea complet lipsită de apărare în fața atacurilor ziarelor comuniste, a întrunirilor comuniste, a trupelor de șoc comuniste,

a polițiștilor, a judecătorilor, inspectorilor și procurorilor. Fiecărui cetățean care contribuise la progresul României, statul comunist îi apărea ca un monstru rapace, susținut de încă un și mai nesățios Leviathan. Și orice ar fi făcut burghezia română, ea nu putea ieși învingătoare. Dacă a semănat sau a strâns recolta, dacă a crescut oi sau a cultivat varză, dacă a confecționat scaune sau a copt pâine, dacă a tăiat porci sau a făcut pantofi, dacă a cumpărat sau a vândut, dacă a aplicat legea sau a scris manuale de istorie, românul rămăsese fără nici o apărare în fața stăpânilor comuniști impuși de Moscova.

Marx spunea despre comuniști că menirea lor este să distrugă totul, cu excepția proletariatului industrial. Comuniștii români au făcut chiar acest lucru pe parcursul a patru ani cu adevărat îngrozitori.

Rusia devastează și jefuiește

În procesul de spoliere a României, comuniștii autohtoni au fost ajutați din plin de armata sovietică și de imperiul bolșevic. Trebuie să admitem că Uniunea Sovietică a avut câteva conturi de plătit României. Românii îi ajutaseră pe naziști să devasteze teritoriile rusești, în timpul războiului, iar unii soldați își însușiseră, fără îndoială, anumite obiecte de valoare de prin câte o gospodărie sau așezare rusească. Când a intrat în bogata România, armata sovietică era înfometată, zdrențuită și nerăbdătoare să se răzbune; excesele erau de așteptat.

Comportamentul absolut înfiorător al rușilor a depășit însă orice închipuire. Fapt și mai îngrozitor era că anumiți "liberali" americani au căutat să scuze toate aceste vandalisme, afirmând că românii "au găsit ce-au căutat". Toți aceștia găsesc fel de fel de justificări, ba chiar anumite virtuți, când spolierea este făcută de către marxiști, dar o consideră cu totul condamnabilă dacă autorii ei sunt "reacționarii". Prădăciunile săvârșite de nemți și de aliații lor în Rusia erau o sfidare a bunului simț, dar ceea ce rușii au făptuit în România le întrecea peste măsură. Diferența era că naziștii erau unanim recunoscuți ca niște ticăloși, pe când comuniștii aparțineau poporului sovietic, despre care se credea că va instaura "o lume nouă, a tuturor libertăților". Atrocitatea raptului rusesc apare și mai monstruoasă, dacă ne gândim că România trecuse deja de partea Aliaților.

Dacă America avea sau nu căderea morală să ceară unei țări satelite a Germaniei să i se alăture în luptă, împotriva fostului său aliat, faptul poate fi discutat. Dacă invitația Aliaților ca România să aducă servicii cauzei comune a fost un semn de confuzie morală sau de oportunism cinic din partea acestora, faptul stă sub semnul întrebării, dar aceasta e problema Aliaților, nu a României.

Zi de zi, depunând toate insistențele posibile și folosind orice canal care-i stătea la dispoziție, guvernul american a solicitat acestei țări să i se alăture, să-și croiască "drumul de întoarcere în casa democrației", oferindu-i nenumărate argumente pentru acest pas. I s-a promis, chiar, în mod solemn și în repetate rânduri, că sistemul ei economic și social nu va fi schimbat. În cele din urmă, România a urmat chemarea Aliaților, și-a schimbat orientarea și s-a alăturat acestora, arătându-și pocăința cu ajutorul a mai mult de o duzină de divizii bine pregătite, trimise imediat în luptă împotriva nemților. Dacă motivele care au îndemnat-o să facă acest lucru erau întru totul nobile, aceasta este o altă problemă și nu era atunci momentul de a discuta despre motive.

Faptul că s-a temut de înfrângere și că a încercat să evite un dezastru militar zdrobitor este limpede, dar Aliații au lăsat la o parte, cum era și firesc, orice speculații privind eventuala sa bună credință. Au rugat-o să li se alăture și ea a făcut-o, îndeplinindu-le dorința. S-au folosit de armata și de resursele ei, într-o mult mai mare măsură decât au putut-o face cu Bulgaria, Italia sau Ungaria, iar acum, drept mulțumire, Rusia, aliata Americii, prăda, jefuia și teroriza România, de parcă ea ar fi continuat să ne rămână dușman.

Devastarea României a avut cel puțin zece direcții principale: armata sovietică s-a dedat la jafuri în grup și individual, furând bunuri ale statului și ale cetățenilor; rușii au luat pradă de război și s-au folosit de rezervele României fără nici o reținere, pentru a continua războiul; și-au însușit mari sume de bani aparținând României; au confiscat proprietăți în această țară, pretinzând că aparțineau Axei; au rechiziționat mari cantități de materiale, sub pretextul contribuției la mersul războiului, destinate în realitate consumului intern rusesc; au deportat în Rusia mii de cetățeni români și alte câteva mii dintre cei care se refugiaseră din Bucovina și Basarabia, ocupate de ruși; au colectat sume imense în contul "reparațiilor" de război; au impus acorduri comerciale care au luat forma unei permanente ipoteci puse pe resursele României și au obligat țara să adere la o serie de pacte politice.

România, în ceea ce reprezintă ea ca sumă de individualități, ca

națiune, ca stat, ca entitate economică, ca întruchiparea a unor tradiții și idealuri, a fost și este încă grosolan prădată de Rusia. Aceasta se adaugă devastărilor produse de comuniștii români, deși nu fără legătură cu ei. Capitolul de față se va ocupa de forme mai puțin însemnate și nepermanente de spoliere; următorul, cu tipurile de jaf mai oficiale, mai "legale".

Ar trebui să menționăm, în primul rând, principalele crime împotriva indivizilor și a proprietății, comise de armata invadatoare. Despre numărul soldaților sovietici care au sosit în România, în cei 4 ani de după 23 august 1944, numai Înaltul Comandament Sovietic știe. Ei au ocupat România, trecând de aici în Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria și Cehoslovacia; au străbătut-o din nou la întoarcere. Numărul lor, în tot acest timp, a depășit cu mult un milion; doar numărul soldaților sovietici, staționați numai în România, la un moment dat, se apropia de un milion. În timpul primului an petrecut aici, mulți dintre aceștia s-au dedat la jafuri cumplite.

Nici nu vreau să mă gândesc la câte femei au fost violate, dar numărul lor a fost, în orice caz, foarte mare. Dacă erai femeie, puteai fi violată în casă, pe trotuar, sau târîtă cu forța în câte un magazin. Au fost violate femei aparținând unor familii respectabile, unde rușii erau primiți ca oaspeți, ori chiar din familii comuniste. Timp de 12 luni, prin toate satele și orașele prin care treceau soldații sovietici, românii vegheau zi și noapte ca să-și ascundă femeile, atunci când rușii se apropiau sau, pur și simplu, când auzeau vreo bătaie în ușă. Femeile se ascundeau adesea în lanuri de porumb sau în păduri. Uneori, violurile erau urmate de împușcături. România nu mai văzuse, de mai bine de un secol, o astfel de revărsare de sălbăticie.

Violul este o culme a abjecției. Acei bărbați care disprețuiesc astfel o obligație morală elementară și care, în mod repetat și fără nici o oprelişte, violează fiicele, soțiile și mamele altora, e de așteptat să ignore și toate celelalte obligații morale. Iar soldații ruși le-au ignorat cu desăvârșire. Au făcut în România o demonstrație a ceea ce Lenin a numit "etica comunistă" și a ceea ce Stalin proslăvea ca fiind "noul om sovietic". Luni întregi ei umblau din oraș în oraș,

jefuind orice casă. Au furat enorme cantități de alimente și nici o pivniță nu a scăpat întreagă din calea lor. Se avântau vitejește în beciurile caselor de la țară, iar acolo se puneau pe băut până cădeau lați. Spărgeau butoaiele cu vin rămase, inundând subsolurile, și se dedau la orgii bahice, lăsând casele ca după potop.

Furau caii de pe pășuni, porcii din cocini, găinile din cotețe, luau oile din turmă și vitele de pe unde le găseau. Puneau mâna pe orice automobil particular ce le ieșea în cale. Mulți cai, multe căruțe, perechi de boi, trăsuri erau luate în stăpânire chiar în drum, iar țăranul sau gospodarul ce le conducea era dat jos: dacă protesta, era împușcat pe loc. Deseori, soldații ruși prădau călătorii din trenuri; luau tot ce era de valoare din vagoanele de pasageri, chiar și tapițeria din piele. Opreau de asemenea autobuzele. Unii dintre ei, probabil dezertori, operau în bande, tâlhărind la drumul mare. Timp de un an și jumătate, din această pricină, transportul în România a fost deosebit de precar. Numărul de ceasuri de mână și de perete, de alte valori portabile care s-au furat, a fost imens.

Rușii au demolat încă și mai mult decât au furat. În timp ce traversau România, la dus sau la întors, au lăsat în urma lor numai urme de distrugere. După patru ani, dezastrul provocat de ei mai era încă vizibil. La început distrugeau dintr-o plăcere nebunească, precum un vandal care sparge un felinar pe stradă, ori asemenea sălbaticului care distruge casa bogatului. Un alt motiv pe care l-au invocat pentru a-și scuza vandalismul a fost acela că ei fuseseră învățați de către bolșevici că burghezia trebuie exterminată și că pe tâlhari trebuie să îi tâlhărești. Fiece casă mai arătoasă, fiece mobilă mai deosebită era, în ochii lor, un semn al păcatelor capitalismului. O distrugeau din "voia domnului", considerând că săvârșeau o bună faptă proletară. Când demolau o locuință nouă și arătoasă sau împușcau un cal ori zdrobeau un scrin, ei erau ferm convinși că de fapt adunau comori pentru raiul comunist.

Mai apoi, motivația jafului s-a schimbat oarecum. La vreo opt luni după ce rușii au intrat în București, războiul din Europa s-a sfârșit și, drept urmare, mulți soldați sovietici au început să traverseze România spre est, luând drumul spre casă. Acei nomazi nu

s-au mai mulțumit cu simple furturi; au trecut la jafuri în toată legea. Voiau să pună mâna pe câte ceva, pentru a lua cu ei acasă, de pildă covoare, bijuterii, îmbrăcăminte fină, bani; în consecință, pe unde treceau, jafurile se țineau lanț. După încheierea războiului, sute de mii de ruși s-au așezat în România, au ocupat teritoriul pe care s-au stabilit, controlând aproape în întregime anumite localități. Desigur, voiau să se simtă confortabil, iar unii dintre ei și-au sporit gradul de confort prin jaf. Din când în când, soldații invadatori mergeau acasă pentru câte un concediu, alții se întorceau acolo pentru a fi demobilizați și, de fiecare dată, încercau să ia cu ei cât puteau mai mult. Alții trimiteau în continuu pachete acasă. În fiecare zi, caravane de camioane încărcate părăseau România îndreptându-se spre Rusia și nu puține erau încărcate cu obiecte de valoare și bunuri luate de la cetățenii români.

În timpul acestei lungi perioade de teroare și sălbăticie, tâlharii ruși erau deasupra legii. Nici un român nu se putea apăra efectiv. Dacă cineva opunea rezistență când era atacat în tren, pe stradă sau în propria lui casă, risca să fie imediat împușcat. Dacă locuitorii unui sat se apărau de incursiunile soldaților ruși, ei erau arestați și acuzați de răzvrătire împotriva Uniunii Sovietice. Premierul Nicolae Rădescu a descris el însuși cât de neajutorată era națiunea română în fața ravagiilor sovietice. El spunea: "În timpul celor trei luni extrem de chinuitoare, cât am condus guvernul, trupele sovietice prădau și ucideau în mod haotic și fără nici o lege. În fiecare dimineață primeam rapoarte cu numărul jafurilor și al crimelor săvârșite în precedentele 24 de ore. Nici membrii sovietici ai Comisiei aliate de control, nici reprezentanții diplomatici ruși, n-au acordat atenția cuvenită plângerilor mele față de comportamentul rușilor. Nici Aliații nu au acționat în nici un fel, pentru a pune capăt terorii exercitate de soldații sovietici. Cu toate acestea, autoritățile sovietice au cerut ca ministrul de Interne să dea ordin ca orice român care îndrăznea să se apere de atacul soldaților ruși să fie împușcat pe loc".

Armata Roșie obliga, așadar, România să rămână complet lipsită de apărare, în timp ce soldații ei o devastau. Cu toate acestea,

când eu, în calitate de jurnalist, m-am referit la "armata de ocupație", ministrul român cu propaganda m-a admonestat sever, pentru că nu m-am exprimat despre soldații ruși cu termenul de "eliberatori". Toate cele de mai sus se referă la jafuri ale indivizilor asupra indivizilor și nu la ceea ce statul sovietic și-a însușit din România.

Un alt aspect al terorii sovietice, nu mai puțin dureros, deși de o mai mică amploare, erau deportările cetățenilor români. Victimele acestei vânători imperiale de oameni erau de patru feluri: românii care se refugiaseră din Basarabia și Bucovina de nord, maghiarii ce trăiau în România, nemții ce trăiau în România și unii români care ofensaseră Uniunea Sovietică sau îi provocaseră pe ruși.

Sunt convins că memoria umanității va reține, în secolele ce vor urma, ca pe o crimă odioasă, gestul rușilor de a-i încolți realmente pe basarabenii refugiați. Problema componenței etnice a Basarabiei nu are nimic de-a face cu aceasta. Este cu totul irelevant dacă, din totalul basarabenilor, românii reprezentau 40% sau 60%. Important este că unii locuitori ai Basarabiei erau români, iar când armata rusă a reocupat provincia, în 1944, mulți dintre acești români s-au refugiat peste Prut. Nu voiau să trăiască într-o provincie care trecuse sub jugul sovietic și erau ferm hotărâți s-o părăsească. Hotărîrea lor ținea de propriile experiențe. Armata Roșie pusese stăpânire pe Basarabia în 1940 (ca o consecință a înțelegerii dintre Hitler și Stalin, privind împărțirea Europei) și a rămas acolo până în iunie 1941, când Hitler l-a atacat pe Stalin și a invadat Rusia. În acel an al ocupației ruse, românii din Basarabia au gustat din mierea bolșevică și celor mai mulți nu le-a plăcut de fel.

În consecință, când Armata Roșie a invadat din nou Basarabia, în primăvara lui 1944, convoaie de refugiați s-au îndreptat spre România. Mai târziu, chiar și după ce rușii au izolat Basarabia, mulți români au reușit să se strecoare, peste Prut, în România. Au preferat nevoile, șomajul, lipsa de adăpost în România, decât traiul în Uniunea Sovietică. S-au refugiat cu familiile sau individual, în căruțe cu cai ori mașini, în trenuri sau pe jos. Copiii au fost despărțiți de părinți, bărbații surprinși de înaintarea rapidă a rușilor

departe de casă, s-au îmbarcat pentru România fără soții. Tații basarabeni care lucrau în România nu au mai putut trece Prutul înapoi la copiii lor. Românii au fugit și din Bucovina de nord, în condiții asemănătoare. Acești bărbați și femei, sau băieți și fete, erau poate cei mai oropsiți dintre milioanele de strămutați ai Europei.

Pentru a le înrăutăți și mai mult situația, Uniunea Sovietică a cerut, după ce armata sa ocupase întreaga Românie, ca acești nefericiți români să fie adunați și trimiși înapoi în robia sovietică. Situația e similară cu cea a sclavilor fugiți din sudul Americii către nord, înainte de izbucnirea războiului civil american, dintre care câțiva au fost înapoiați, în lanțuri, stăpânilor lor. Pe când America încă mai continua în 1944 și 1945 războiul împotriva Germaniei și Japoniei, pentru a instaura libertatea în lume, Uniunea Sovietică și-a consumat o enormă energie încercând să-i prindă pe români și să-i subjuge Rusiei. Nici măcar nu făcea un secret din asta. Pur și simplu, Moscova considera întoarcerea lor ca o condiție de pace. Guvernul sovietic a declarat și în ziarul Armatei Roșii publicat la București, și la radioul sovietic, că acești români trebuie predați autorităților sovietice. A repetat de nenumărate ori aceste cereri guvernului român și, într-adevăr, un motiv pentru care Uniunea Sovietică insista ca, unul după altul, guvernele democratice de la București să fie înlăturate era faptul că acestea nu erau de acord ca acești oameni hăituiți să încapă pe mâna rușilor.

Desigur, refugiații din Basarabia și Bucovina s-au bucurat de toată simpatia națiunii române. Mulți dintre ei aveau rude, iar alții aveau cunoștințe apropiate în România, din moment ce a trece din Basarabia în altă parte a României nu însemna cu mult mai mult decât a trece din New England în New York. Toți cei urmăriți erau conaționali români, de același sânge și de același grai. Să ne pară ciudat așadar că România s-a simțit jignită de o astfel de vânătoare de oameni?

Oamenii au încercat să-i ascundă pe refugiați; au păstrat secretul a zeci de mii de ascunzători; au dat bieților oameni adăpost, i-au îndreptat pe tineri spre păduri, au adus de mâncare urmăriților.

Poliția și soldații sovietici au cercetat casele românilor, au înhățat oamenii pe stradă, i-au aruncat din trenuri, i-au arestat pe locuitorii dintr-o seamă de orașe pentru a-i forța să dezvăluie ascunzătorile rudelor lor care părăsiseră Basarabia, dar rareori au avut parte de cooperare din partea lor.

Totuși, nu puțini au fost cei prinși, despărțiți de rude și prieteni, vârîți cu forța în mașini, camioane sau vagoane de marfă și duși, sub pază sovietică, spre vastele întinderi ale Rusiei, de unde cale de întoarcere nu mai exista. Hohotele de plâns ale victimelor, ce răsunau în urechile celor care asistau la un asemenea trist spectacol, păreau să spună: "Siberia, mine de cărbuni, lagăre de concentrare, exterminare lentă." Astfel de scene i-au afectat pe unii români atât de mult, încât cu greu înțelegeau "Vocea Americii", care preamărea zilnic libertatea pentru care luptau Aliații.

Iată o ilustrare a unui alt tip de teroare sovietică. Într-o zi, o tânără a venit să mă vadă la București. Era cetățean român, de origine străină, ca și tatăl ei. Acesta, mi-a spus ea printre suspine, fusese răpit pe o stradă din București și nu mai fusese văzut din momentul în care doi ruși îl pălmuiseră și îl urcaseră cu forța în automobilul lor. După o vreme, s-a găsit un bilet pe strada Griviței, lângă Gara Centrală din București, adresat fetei care mă vizitase anterior. Era de la tatăl său care spunea că fusese dus în Rusia și judecat de către un tribunal ai cărui membri nu aveau nici cea mai mică idee despre motivele pentru care fusese arestat. Îi cerea întreprinzătoarei fete să-l caute, ceea ce fata a și făcut, găsindu-și astfel tatăl într-o închisoare din București; fusese adus înapoi, dar tânăra nu a reușit să-l elibereze. Alergase pe la toate autoritățile române, așteptând zile întregi în anticamere, plângând și pledându-și cu convingere cauza. Fusese și la Comisia rusă de control și la Comisia americană de control, iar în cele din urmă a încercat și la mine. Totul părea complet lipsit de speranță. Tatăl unei fete, soțul unei femei, un bărbat de 60 de ani, zăcea uitat într-o închisoare românească. Americanii au ridicat din umeri, rușii au ridicat din umeri, românii au ridicat din umeri, eu am oftat și Papa Theocostas a continuat să-și irosească viața în închisoare.

Un număr important de personalități au fost, de asemenea, arestate, deportate sau atacate de ruși. De exemplu, o oficialitate iugoslavă în România, Pantovici, a fost dus în Rusia, în toamna lui 1944, și ținut acolo mai mult de un an. Generalul Avramescu, comandantul Armatei a IV-a, a fost ridicat împreună cu soția, fiica și nepotul. Un ofițer din subordinea lui, generalul Dragomir, a fost de asemenea răpit. Trei profesori de la Liceul Tehnic din apropierea Gării de Nord din București au fost atacați în cursul unei singure săptămâni. Unul dintre ei, Doru Demetrescu, a fost ucis.

Mult mai impresionante decât aceste cazuri individuale sunt poveștile unei categorii de oameni oropsiți care veneau să mă viziteze, de obicei singuri; o singură dată, în grup. Erau unguroaice sau românce căsătorite cu unguri, cu toate având cetățenie română. Soții lor fuseseră luați prizonieri în România de către Armata Roșie și duși în Rusia la muncă forțată. Din când în când, mai venea câte o veste de la ei, adusă de prizonierii de război care se eliberau. Mai sosea, după o vreme, și câte o scrisoare plină de disperare, de obicei sub forma unui cuvânt de rămas bun. Iată un exemplu:

"Draga mea soție,

Îmbrățișează-l pe copil din partea mea. Mi-am pierdut speranța că vă voi putea revedea vreodată. Mă târăsc toată ziua, de la barăci la mină, de la mină înapoi la barăci. Hainele-mi sunt toate zdrențuite, căci sunt aceleași din ziua în care am fost luat prizonier. Nu am săpun să le spăl, nici ață să le cârpesc.

Mi-e foame tot timpul. Tuturor celor de-aici ne este foame tot timpul.

Scrisoarea ta a sosit, în cele din urmă. Tu mai aveai o speranță. Eu nu mai am nici una. Văd că sunt uitat: toți suntem uitați. Nu pot face nimic și nimeni nu poate face nimic.

Dă-i micului Geza vioara mea. Cred c-a mai crescut. Păstrează pantofii mei negri pentru el. Să-i vorbești despre tatăl lui. Nu mă uita. Roagă-te la biserică pentru mine.

Aceasta va fi ultima mea scrisoare.

Al tău, Geza."

Cei mai mulți maghiari din România nu au fost luați prizonieri. Dar unii dintre ei erau în această situație, fiind tratați ca niște sclavi. Am fost martor la aceasta. Guvernul român nu putea să-i elibereze, chiar dacă ar fi dorit. Nu a putut face nimic nici pentru zecile de mii de prizonieri de război români, eliberați din lagărele de concentrare abia după patru ani de la încheierea armistițiului!

Mult mai numeroși decât maghiarii deportați au fost cetățenii români de origine germană. Înainte de război, în România trăiau mai bine de 700.000 de germani. Mai mult de jumătate erau șvabi, restul sași, ai căror strămoși se așezaseră în Carpați cu mult înainte de reforma lui Luther. Din nefericire, ei și-au păstrat un puternic spirit naționalist de-a lungul secolelor, rezistând cu încăpățânare asimilării. Reputația lor, înainte și în timpul războiului, nu fusese prea bună. Mulți au devenit naziști agresivi, au sfidat autoritățile românești, de parcă ar fi fost stat în stat, au dovedit credință lui Hitler și au încercat să grăbească triumful nazismului. Mulți dintre ei au participat de asemenea la devastarea Rusiei. După ce România s-a alăturat Aliaților, a venit și pentru ei momentul scadenței. Dar această "răsplată" părea majorității românilor inumană. Ciudat, acești germani care de secole îi considerau pe români un popor de mâna a treia și se alăturaseră maghiarilor pentru a-i umili și exploata, au câștigat simpatia lor, - sau mai degrabă pe cea a văduvelor și orfanilor. Armata Roșie a tratat femeile și copiii lipsiți de apărare, mai ales văduvele și orfanii, într-un mod atât de sălbatic, încât mulți români au început să-i regrete pe foștii lor ocupanți germani. Acesta a devenit, într-adevăr, sentimentul predominant printre români.

Germanii din România erau tratați asemenea animalelor sălbatice. Pedeapsa colectivă nu era limitată la conducătorii naziști ori la ofițerii din armată, ci extinsă asupra întregii comunități. O astfel de înjosire în masă a demnității umane, pe timp de pace, i-a îngrozit pe români, pentru că ea era simbolul felului de a se purta al Rusiei. Majoritatea românilor s-au trezit ei înșiși în aceleași situații lipsite de speranță ca și germanii din România. Se vedeau pur și simplu reduși la sclavie. Când românii vedeau o săsoaică văduvă, lipsită de drepturi, jelindu-se din pricina fiicelor sale înfometate și silite să

muncească din greu într-o mină sovietică îndepărtată, huruitul tancurilor sovietice pe drumurile românești părea și mai sinistru. Când, o săsoaică singură îi citea unei romînce o scurtă și emoționantă scrisoare de la soțul ei, absent de multă vreme, aflat undeva la Stalingrad sau la Moscova, romînca se gîndea la fiul său care lipsea și el, încă prizonier de război în acea zonă, silit să execute același tip de muncă forțată.

Uneori nemții reveneau din captivitate, dar niciodată toți. Numai cei distruși și epuizați erau trimiși înapoi, oameni din care și ultima picătură de energie fusese stoarsă. Cei înapoiați povesteau cu teamă cum trăiseră o poveste cu adevărat îngrozitoare. Cel mai adesea vorbeau fără amărăciune sau patimă, ci monoton, asemeni unor automate sau plăci de gramofon. Erau resemnați în fața sorții, încetaseră să mai aștepte ceva de la viață, neavând putere nici măcar să se răzbune. Viața îi sleise complet de puteri. În Rusia, ei lucraseră ore întregi, asemeni mașinilor. Hrana lor consta într-o supă slabă, o tocană fără gust și pâine întotdeauna insuficientă. Erau îmbrăcați în zdrențe. Locuiau în cocioabe sau în barăci sărăcăcioase, neprimitoare. Le era urmărit fiecare pas. Se simțeau ca într-o cușcă, mânați de ici-colo. Nu erau supuși unor cruzimi deosebite, ci pur și simplu neglijați, asemeni buruienilor de pe un câmp părăsit. Au suferit la fel de mult ca și deportații ruși. Condițiile de muncă erau proaste, minele erau deseori pe jumătate pline de apă. Bărbații erau mereu flămânzi, iarna sufereau de frig. Viitorul se anunța fără orizont, prezentul era cenușiu și fără sens. Fuseseră vânați asemeni criminalilor, îmbarcați în vagoane de mărfuri, uciși asemeni vitelor la abator, expediați înapoi ca niște zdrențe nefolositoare.

Fără îndoială poporul german a avut o mare parte de vină, dar chiar trebuia ca omul simplu să fie astfel tratat? se întrebau românii. Asta e ceea ce ne aduce Rusia? Priveliștea acestor ruine umane, zdrențuite, fără viață, trase la față, plutea ca un spectru peste România. Monstruozitatea se plimba în voie prin țară, înăbușindu-i pe oameni.

Pe lângă aceasta, jaful îngrozitor săvârșit asupra proprietăților

nemțești i-a dezgustat pe mulți români. Nemții erau cei mai harnici oameni din țară. Ei au imprimat un ritm dinamic agriculturii, afacerilor, artizanatului, construcțiilor; au inspirat deopotrivă admirație și ură; au servit drept exemplu prin stilul lor de viață și de muncă. Dar acum, tot ce creaseră ei se risipea în vânt. Pământurile le-au fost devastate, casele confiscate, magazinele prădate. Totul, fără nici o discriminare, într-o neorânduială furioasă și sălbatică. Românii cei mai slugarnici, mai duri și mai incompetenți, disprețuiți de concetățenii lor, s-au declarat comuniști, au intrat iute în clica lui Groza și au dat năvală spre proprietățile nemților. Clădirile au fost lăsate pradă deteriorării, câmpurile au fost invadate de buruieni, utilajele au fost stricate, animalele cele mai bune au fost tăiate. Țiganii, căci așa le spuneau românii de bună credință, domneau peste oamenii respectabili. Întregul respect pentru proprietate și pentru munca stăruitoare au fost subminat, iar violența răsplătită. Aceasta părea a fi esența noului sistem, marea contribuție pe care Rusia o aducea Europei. Românii s-au întrebat dacă toate acestea nu erau un simbol și un semn care prevestea ceea ce urma să se întâmple cu ei cu toți. Fărădelegea și violența domneau acum în toate fostele comunități germane și se pregăteau să cuprindă întreaga țară. Cuvântul la ordinea zilei devenise jaful, iar românii se întrebau pe drept cuvânt: "Dacă un țigan pune stăpânire pe casa unui sas, pe motivul că acesta fusese nazist, oare mâine nu va pune și pe cea a românului, sub pretextul că el a fost fascist?" Privelișteа ogoarelor în paragină ale sașilor, care de 20 de generații dădeau cele mai mari recolte, a stârnit neliniștea vecinilor lor români, deși, odată, aceștia îi urîseră și îi invidiaseră pe sași.

La începutul lui 1945, peste o sută de mii de nemți, bărbați între 17 și 45 de ani și femei între 18 și 30 de ani, au fost strânși și trimiși în Rusia. Au fost arestați în școli, pe străzi, scoși din casele lor, luați de pe câmp. Orașe și sate întregi și-au plâns copiii, mânați cu forța în gări și de-aici îndreptați spre destinații îndepărtate. Stranele bisericilor au rămas pe jumătate goale, străzile au devenit tăcute, școlile au fost închise, în atelierele părăsite s-a așezat colbul. Practic, nu exista familie de germani care să nu fi fost afectată, iar românii

aveau presimțirea că bolșevicii se pregăteau să procedeze la fel, în întreaga țară.

O altă eficientă metodă sovietică de a nărui stabilitatea socială în România a fost distrugerea puterii de cumpărare a leului printr-o inflație nelimitată. Pentru a grăbi acest proces, rușii au inundat țara cu ruble. Una dintre primele hotărâri ale Armatei Roșii, după pătrunderea în București, a fost să afișeze anunțuri mari, în limba română, prin care populației i se cerea să coopereze cu forța de ocupație și să accepte bancnote sovietice, în orice cantitate. Aceasta însemna că statul sovietic, Armata Roșie și fiecare soldat în parte, puteau cumpăra orice și de oriunde doreau, plătind în ruble. Statul român a fost obligat să restituie toate rublele, fără nici o compensație, iar rușii păreau să aibă cantități nelimitate. Când armata a înaintat dinspre est spre vest, multe magazine au fost golite. Probabil că unele dintre mărfurile jefuite le-au trimis spre Rusia, o parte le-au consumat, dar multe s-au reîntors pe piața neagră românească. Într-o manieră foarte simplă, Moscova și-a atins un dublu scop: a permis forțelor sale să-și procure pe cheltuiala românilor articole de care fuseseră mult timp lipsite, iar prin aruncarea pe piață a unor uriașe sume de ruble a dublat, în scurt timp, masa monetară românească. Acesta era începutul spiralei inflaționiste care, în decurs de trei ani, a ridicat valoarea unui dolar la 10 milioane lei sau, cu alte cuvinte, a făcut leul românesc practic fără valoare. Aceasta a facilitat, deopotrivă, obstrucționarea burgheziei și aducerea în stare de mizerie a fiecărui român.

Guvernul român nu avea nici un fel de control asupra inflației. Rușii care se mișcau peste tot în țară sau cei care se stabiliseră permanent în România cheltuiau cu dărnicie ruble, iar Banca Națională a României plătea pentru ele, la schimb.

Fapt și mai important, după semnarea armistițiului la 12 septembrie 1944, România și-a asumat obligația de a furniza forțelor rusești din țară practic tot ceea ce ele doreau. Aceasta s-a dovedit a fi un angajament monstruos pentru că Armata Roșie, ca și civilii ruși stabiliți aici în gazdă, au trăit în România ca niște stăpâni. La 8 luni după ce rușii au intrat în București, Germania a capitulat, luptele au

încetat, dar rușii au rămas aici cu sutele de mii. Pretindeau dreptul de a-și putea însuși orice lucru pe care-l vedeau și de a comanda producerea tuturor bunurilor pe care le doreau. Cămările, grânarele, depozitele de îmbrăcăminte, toate erau la dispoziția lor. Orice ușă le era deschisă. Rușii au luat, după pofta inimii, petrol, grâu, porumb, camioane, automobile, vapoare, cai. Au exportat petrolul românesc și și-au însușit veniturile, au trimis cereale iugoslavilor înfometați și au primit pentru ele credite. Au comandat costume, pantofi, produse din piele, efecte pentru spitale, cu scopul de a aproviziona o armată de milioane de soldați, iar românii nu au putut respinge ordinele.

Mult timp după ce luptele au încetat, rușii din România au continuat să rechiziționeze lapte, carne, pâine, grăsimi, zahăr pentru o forță militară imensă și nici un ministru român n-ar fi îndrăznit să spună comandanților ruși că se luau alimente pentru mai mulți soldați decât cei care staționau în țară. Ar fi însemnat că românii spionau și ar fi sunat ca o insinuare că mai-marii Armatei Roșii mințeau, iar aceasta putea fi interpretată ca o acuzație că rușii își însușeau bunuri din România, în timp ce posturile de radio sovietice și românești - conduse toate de bolșevici - trâmbițau toată ziua că Uniunea Sovietică trimitea ajutoare României. Oricare ministru comunist de la București avea grijă să nu comită un asemenea act dușmănos față de Kremlin, așa încât toți au dat tot ceea ce li s-a cerut, iar resursele României s-au scurs din țară pe toate căile, încărcate în trenuri sau în camioane.

Dimpotrivă, comuniștii români erau atât de slugarnici, încât se întreceau între ei să prade țara, în favoarea măicuței Rusia. Dr. Oeriu, împuternicitul pentru punerea în aplicare a armistițiului, a declarat cu toată convingerea, în mai multe ocazii, că oricât de mult ar oferi România, ea nu va putea să plătească Uniunii Sovietice tot ceea ce-i datora.

Cât privește disponibilitatea comuniștilor români de a da, rușii nu și-au pierdut niciodată disponibilitatea de a lua, iar printre lucrurile pe care le-au cerut cu stăruință erau vile, case de vacanță, bazine de înot, mașini de lux și mobilă deosebită. Ofițerii sovietici, stabiliți în România cu miile, inclusiv colonei, generali și chiar un

mareșal, au dat ordin guvernului român să le atribuie cele mai somptuoase locuințe și să le mobileze cu cele mai bune covoare, tablouri, piane, draperii și canapele. Rușii au rezervat, de asemenea, pentru ei toate stațiunile de la mare și de la munte.

Iar când Armata Roșie părăsea vreo vilă, hotel sau cabană montană, ele erau lăsate într-o stare de incredibilă devastare și mizerie. Toate acestea au ajuns de notorietate peste tot în Balcani. Mirosul unui hotel ocupat de ruși și priveliștea unei clădiri rechiziționate de aceștia, devenea obiect de batjocură și sursă de glume. Când Armata Roșie părăsea o casă, băile erau distruse, instalațiile erau stricate, ușile scoase din țâțâni, iar gunoiul stătea în mormane. Clădirile devastate, pe toată întinderea din Bucovina până în Tracia, stăteau ca mărturii înfricoșătoare și de netăgăduit ale "culturii bolșevice".

Printre produsele pe care România era obligată să le pună la dispoziția Rusiei se aflau toate facilitățile de transport. Moscova a pus stăpânire pe căile ferate, dirijându-le după bunul ei plac, timp de mai multe luni, și a confiscat în întregime marina română. În septembrie 1945, Rusia a înapoiat șapte mici vase de navigație, în stare de degradare avansată. Uniunea Sovietică a mai luat în posesie cea mai mare parte a flotei comerciale românești, lăsând doar două nave maritime, 32 de remorchere și 322 de vase de agrement, dar și dintre vasele rămase, 125 de barje, 7 remorchere și 2 nave maritime erau păstrate în exclusivitate în serviciul Rusiei, la fel ca și toate docurile și porturile.

Armata rusă a produs enorme pagube Căilor Ferate Române, scoțând din circulație, în decurs de doi ani, nemumărate vagoane și locomotive. Dintre cele 50.000 vagoane pe care CFR-ul le avea în 1944, 23.000 de vagoane și vagoane de dormit și 227 de locomotive au fost, practic, scoase din țară, iar ulterior un număr foarte mic au fost înapoiate. Majoritatea vagoanelor de dormit care încă mai funcționau erau într-o stare deplorabilă. Terasamentele suferiseră aproape tot atât de mult ca și materialul rulant. Majoritatea avioanelor, camioanelor, autobuzelor și automobilelor fuseseră confiscate. Această prăbușire a sistemului român de transport nu se datora vreunei acțiuni inamice, ci aproape în exclusivitate armatei

sovietice ocupante.

O altă metodă pentru jaful oficial pe scară largă a fost luarea de către Rusia a unei imense prăzi de război. Această stipulare a armistițiului a fost aplicată în așa fel încât să asigure Uniunii Sovietice posibilitatea de a-și însuși valori care nu aparținuseră niciodată Germaniei și de a acapara o mare parte din resursele României, primejduind independența ei economică. Firmele germane aveau anumite întreprinderi în România. Pe lângă aceasta Hitler confiscase mai multe proprietăți ale aliaților, aparținând unor state ca Belgia, Olanda, Franța. În sfârșit, România beneficia de multe utilaje și instalații pe care le cumpărase din Germania. Acestea aparțineau firmelor românești sau statului român. Nu mai aparțineau Germaniei, tot așa cum nu-i mai aparține un aparat de fotografiat nemțesc aflat în proprietatea unui american din Los Angeles. Dar Rusia a pus mâna pe tot ce a putut, fără să țină cont dacă aparținea statului român, cetățenilor români sau Aliaților. Aceștia au fost jefuiți în aceeași măsură ca și dușmanii. Cu titlul de "pradă de război", Rusia a confiscat aproape tot ce a dorit. Principalele excepții au fost proprietățile petrolifere pe care Germania le confiscase de la firme americane. Americanii însă le recuperaseră în marea lor majoritate, cel puțin pentru moment. Mai târziu, ele au fost confiscate de statul român. Termenul "pradă de război" este cel puțin ambiguu, iar Rusia îl utiliza într-un mod cât se poate de original.

O mare parte din această "pradă" era pe jumătate distrusă sau deteriorată - automobile uzate, camioane părăsite, utilaje în paragină sau instalații avariate din uzinele aflate în proprietatea germanilor. Conform convenției de Armistițiu, România trebuia să dea Rusiei această "pradă în bune condițiuni". În consecință, fabricile românești trebuiau să o recondiționeze. Deși România avea un număr foarte mic de camioane, multe dintre ele au fost luate de ruși. Cele care au rămas la dispoziția României trebuiau reparate de urgență. Cu toate acestea, fabricile românești erau obligate să-și consume timpul, energia, competența, materiale scumpe și piese de schimb pentru a repara camioane și mașinării germane pentru Rusia.

România era obligată să restituie Uniunii Sovietice toate averile pe care Armata Română le luase de la Rusia în cursul invaziei - dacă asemenea averi puteau fi găsite. Era, de asemenea, obligată să restituie aceste lucruri "în bune condiţii". Acest articol a dat dreptul ruşilor de a intra în fiecare casă din ţară în căutarea bunurilor luate din Rusia. În felul acesta, ei puteau pretinde orice lucru pe care îl găseau şi puteau să-l recondiţioneze în România la bunul plac. România era constrânsă să cheltuiască mari sume de bani pentru reparaţia bunurilor pe care armata sa le luase sau se presupunea că le luase de la Uniunea Sovietică. O bună parte din uzinele producătoare de produse metalice şi de lemn, la fel ca şi o parte din muncitorii calificaţi, erau folosiţi exclusiv la repararea prăzii luate de ruşi de la armata germană în retragere şi de la români - toate gratuit şi în beneficiul Rusiei.

O sumă şi mai mare era rezervată despăgubirilor pentru bunuri care se presupune că fuseseră luate de la ruşi şi care nu puteau fi reparate sau recondiţionate. Cel mai important articol individual din această notă de plată erau grânele şi alte mărfuri pe care statul român le cumpărase de la producători sau negustori din Basarabia şi nordul Bucovinei de la 22 iunie 1941 până în primăvara anului 1944. În această perioadă, cele două provincii fuseseră parte integrantă a României. Statul cumpărase provizii pentru armată de la persoane din aceste provincii ca şi din alte părţi ale ţării. Când Uniunea Sovietică a recucerit aceste teritorii, ea a forţat totuşi România să plătească Moscovei pentru grânele pe care aceasta le achitase deja cetăţenilor români de acolo.

În plus, România era deja împovărată de obligaţia de a plăti 300.000.000 de dolari despăgubiri. Prin toate aceste căi, Uniunea Sovietică a luat, de fapt, de la România aproape 2.000.000.000 de dolari în decurs de aproape patru ani.

În plus, ea a ruinat economia României, a pregătit şi realizat confiscarea totală a proprietăţii şi a exercitat o teroare neîntreruptă asupra naţiunii.

Încătușarea României

Uniunea Sovietică a fixat despăgubirile de război ale României la 300.000.000 dolari, declarând cu mărinimie că nu a intenționat să-și împovăreze vecinul, în ciuda stricăciunilor pe care acesta le făcuse în Rusia. Pe de altă parte însă, Uniunea Sovietică a extorcat din România, numai într-un an, bunuri și bani în valoare de 610.000.000 dolari, iar în decursul celor patru ani, valoarea bunurilor însușite s-a ridicat la 1.785.000.000 dolari. Mai mult, guvernul comunist s-a obligat, în numele României, să plătească sume absolut exorbitante, timp de cel puțin încă șase ani. Nici o cifră a reparațiilor oficiale, anunțată de Rusia, nu a fost exactă, având darul mai degrabă de a încurca și de a induce în eroare. De fapt, Moscova nu a ținut niciodată seama de vreo cifră ori de vreo cotă stabilită, însușindu-și tot ceea ce a dorit și nesocotind orice înțelegere oficială. În plus, Kremlin-ul și-a aservit practic toate resursele României, prin acorduri comerciale și economice impuse prin forță, iar pe deasupra a impus și o serie de acorduri politice care încătușează efectiv România, cu lanțuri de oțel. Culmea ipocriziei, presa moscovită, ca și cea din România comunistă, subliniază, în mod constant și cu nerușinare faptul că Uniunea Sovietică oferă un generos ajutor economic națiunii române, "cu mult mai mult decât ar merita România".

Potrivit afirmațiilor făcute de primul ministru, generalul Nicolae Rădescu, una dintre ele apărută sub forma unei scrisori, în *New York Times* din 18 iulie 1948, România a fost silită, de la începutul ocupației rusești, să cedeze Uniunii Sovietice 63% din venitul ei național.

Încă la sfârșitul verii lui 1946, România plătise despăgubiri în valoare de 1.050.000.000 dolari, potrivit afirmației făcute de delegatul american la Conferința de pace de la Paris, Williard L.

Thorp, la 23 septembrie 1946. Thorp a estimat că mai rămânea de plătit o sumă de încă 950.000.000 dolari. Generalul Rădescu afirma că, în decurs de 18 luni, Rusia își însușise 735.000.000 dolari și voia să mențină același flux al cursului despăgubirilor. Aceste sume uriașe au fost extorcate de către Rusia din venitul național, după cum urmează: în 1945, 686.000.000 dolari; în 1946 circa 600.000.000 dolari; în 1947, circa 800.000.000 dolari, iar în 1948, aproximativ aceeași sumă. Dacă Rusia și-a însușit 735.000.000 dolari în 18 luni, după cum susține generalul Rădescu, aceasta a însemnat practic aproape două treimi din suma totală pe care românii au câștigat-o în acea perioadă. Li s-au lăsat mai puțin de două cincimi din veniturile lor pentru plata taxelor și pentru celelalte necesități.

Un diplomat român, cunoscător apropiat al realităților românești, stabilește proporția ce revenea Rusiei Sovietice din venitul național al României la 80%, sau chiar cu ceva peste acest procent. El nu crede că venitul național anual a depășit în medie 550.000.000 dolari începând cu 1944 și afirmă că, între 30 august 1944 și 31 decembrie 1947, din venitul total de 1.950.000.000 dolari, rușii au luat mai mult de 1.650.000.000 dolari. Probabil însă că procentajul de două treimi, menționat în paragraful de mai sus, este mai exact.

Ca o națiune să transfere o proporție atât de mare din veniturile sale unei puteri străine reprezintă pur și simplu o imposibilitate, ceea ce înseamnă că Rusia și-a însușit nu numai o parte din veniturile anuale ale României, dar și o parte din capitalul ei: inventar agricol, utilaje agricole, vehicule, trenuri, uzine, vapoare. Românii sunt privați așadar nu numai de veniturile lor, ci și de o parte din tehnologiile și resursele prin care își realizau aceste venituri. Numai într-un singur an, Rusia a confiscat 16% din mijloacele mobile ale României.

Unul dintre marile abuzuri ale Rusiei, în procesul de furnizare a "reparațiilor cuvenite" - precum și a tuturor celorlalte obligații - este acela că România plătește în natură, iar valoarea bunurilor este fixată de Rusia însăși, pe baza prețurilor din 1938, care erau, evi-

dent, cu mult mai mici decât preţurile mondiale curente. România a fost de acord să plătească 300.000.000 dolari pentru "reparaţiile cuvenite", în cereale, utilaje, cherestea, cărbuni, ţiţei şi alte mărfuri. Dar când ea a expediat aceste produse, de fapt a trebuit să furnizeze o cantitate aproape dublă decât s-ar fi cuvenit, potrivit preţurilor curente. Era ca şi cum un fermier ar fi achitat o notă din 1948, potrivit cu preţurile la grâne din 1938. De fapt, suma oficială de 300.000.000 dolari pentru reparaţii reprezintă cel puţin 525.000.000 dolari, iar această sumă este departe de a fi minimul extorcat de ruşi.

La începutul verii lui 1948, România plătise 332.000.000 dolari drept "reparaţii" şi 1.453.000.000 dolari pentru diverse alte obligaţii. Datorită prăzilor de război, a bunurilor furate, a reparaţiilor de război, din pricina obligaţiei părţii române de a asigura hrană pentru Armata Roşie, a transportului pentru aceasta, a plăţii pentru aprovizionările luate din Basarabia şi Bucovina, ruşii şi-au însuşit din România bunuri în valoare mult mai mare decât cea a "reparaţiilor". De exemplu, statul român a inclus în bugetul său pentru anul 1948/1949 suma de 172.000.000 dolari, destinată "reparaţiilor". Întrucât rata datorată reparaţiilor oficiale, fixată pentru acel an, era de 34.000.000 dolari, România plătea aşadar Rusiei, chiar şi în cel de-al patrulea an de la terminarea războiului, suma de 138.000.000 dolari, ceea ce nu avea nici o legătură cu "reparaţiile". Din acest total de 172.000.000 dolari, Rusia a consimţit, în marea sa bunăvoinţă şi, bineînţeles, cu multă tevatură, să renunţe la 16.500.000 dolari - sau, dacă ar fi fost plătiţi în natură, 29.000.000 dolari - în vara lui 1948.

Notele contractuale predate oficial Armatei Roşii, din 1944 până în 31 decembrie 1945, arată ce flux imens de bunuri s-a scurs din România. Lista următoare [v. pag. 391], care nu a avut nici o legătură cu reparaţiile, prezintă o parte din tablou.

Pe lângă acestea, Armata Rusă a pus stăpânire, *neoficial*, în acea perioadă, pe 80.000 tone de grâu, 43.000 tone de orz, 39.000 tone de porumb şi 7.000 tone din slaba producţia autohtonă de zahăr. A mai confiscat, tot neoficial, 290.000 tone de nutreţ, 82.000

Rezervele trimise Armatei Roșii în 1945

Grâu	118.000 t
Orz, ovăz	56.000 t
Porumb	39.000 t
Făină	117.000 t
Carne	39.000 t
Zahăr	12.000 t
Sare	14.000 t
Grăsime ulei	4.600 t
Alcool	1.400 t
Lapte și produse lactate	5.000 t
Pește	5.000 t
Mirodenii	400 t
Ouă	2.000.000 buc.
Săpun	3.000 t
Tutun	4.000 t
Țigări	650.000.000 buc.
Chibrituri	41.000.000 cutii
Nutreț	94.000 t
Petrol și produse petroliere	629.000 t
Lemn	144.000 m^3
Bovine vii	193.000 capete
Ovine vii	349.000 capete
Porcine vii	116.000 capete

tone de petrol, 137.000 de bovine, 538.000 de ovine, 121.000 de porcine și 131.000 de cai. De asemenea, au fost expediate, în această perioadă, spre Rusia, cazarmament, echipamente de lucru, încălțăminte și îmbrăcăminte, în valoare de 72.000.000.000 lei (sau aproximativ 18.000.000 dolari).

Datorită restituirilor - fără legătură cu reparațiile propriu-zise - România a predat Rusiei, din septembrie 1941 până în decembrie 1945, petrol, grâne, cherestea, cai, bovine, ovine, porcine, utilaje mecanice, locomotice, material feroviar, vapoare și altele, în valoare de 70.000.000 dolari. Toate acestea în plus față de lista precedentă.

Economiștii și statisticienii români au estimat, după un studiu atent, că din septembrie 1944 până în decembrie 1945 Rusia a deposedat România, dincolo de obligațiile ce-i reveneau acesteia din Tratatul de armistițiu, de bunuri în valoare de 536.000.000 dolari, sub pretextul următoarelor acuzații:

- jaf și distrugere ..... 312.000.000 dolari;
- vapoare și alte bunuri navale ..... 45.000.000 dolari;
- bunuri luate din locuințe ..... 20.000.000 dolari;
- material de cale ferată și transport feroviar neautorizat ..... 60.000.000 dolari;
- confiscarea neoficială a rezervelor pentru armată ..... 60.000.000 dolari.

Aceste bunuri, adăugate celorlalte materiale luate sau cerute mai mult sau mai puțin legal, pe baza stipulărilor riguroase ale Tratatului, au format o sumă de 5 ori mai mare decât bugetul de stat anual curent și aproape egală cu venitul național curent din acele câteva luni. Din totalul acestor pierderi și confiscări, statul a suportat peste 60%, iar populația aproape 40%.

Trebuie reținut faptul că extorcările de acest fel au continuat și în 1948, cu șanse mari de a se menține astfel pe o perioadă nedefinită. Rusia a preconizat deja ca o sumă de 800.000.000 dolari să fie acoperită până în 1954.

Nu mai puțin de 98% din toate mărfurile scoase din România în 1945 și 90% din cele scoase în 1947 au revenit, în marea lor majoritate, gratuit Rusiei. Aceasta nu numai că folosește despăgubirile, restituirile și cheltuielile pentru întreținerea armatei drept canale de scurgere din România a acestor imense cantități de bunuri, dar a pus stăpânire și pe o mare parte din întreprinderile industriale, comerciale și financiare românești. Prin intrigă și presiuni, într-un moment în care Armata Roșie exercita o dominație absolută asupra României, Moscova a luat în posesie 30% din capacitatea de producție a Uzinelor Metalurgice Reșița, de departe cea mai mare uzină metalurgică și, în același timp, cel mai mare concern industrial din țară. Acest fapt permitea Uniunii Sovietice să dețină controlul asupra întregii industrii metalurgice a României. A mai luat

în stăpânire, de asemenea, 66% din acțiunile uzinelor de cărbuni de la Petroșani, care acum se găseau în România, dar în trecut aparținuseră Ungariei. În același mod, prin preluarea tuturor investițiilor germane și italiene în România, Rusia a obținut controlul asupra a aproximativ 30% din principalele concerne industriale, financiare sau de asigurări. În acest fel, U.R.S.S a devenit stăpână peste aproape 30% din producția de zahăr, deținând în plus 70% din cifra de asigurări, 15% din tranzacțiile bancare, 20% din producția de petrol și 12% din resursele de cherestea. Toate acestea se adaugă minelor de cărbuni și uzinelor metalurgice pe care Rusia le luase în stăpânire mai înainte.

Aceasta era doar începutul, deoarece prin corporații ruso-române, ingenios născocite, numite *Sovrom*-uri, Moscova a acaparat o mare parte din ce mai rămăsese neștirbit în viața economică a României. Nu numai că Rusia anihilase complet comerțul exterior al României, dar aproape orice tranzacție economică mai importantă din țară se făcea în folosul ei și sub directul său control. Fiecare din cele 6 companii *Sovrom* aparțin deopotrivă României și Uniunii Sovietice, teoretic în proporție de 50% pentru fiecare. Practic însă, tot capitalul este subscris exclusiv de partea română. Conducerea acestora e însă rusească și, în plus, directorul general este rus, la fel ca și majoritatea celor aflați în posturile cheie ale companiei. Doar președintele comitetului de conducere al fiecărui Sovrom este român. Cele șase *Sovrom*-uri, funcționând de la începutul lui 1947, au fost fondate în concordanță cu un pact, încheiat la 8 mai 1945, între Kremlin și guvernul comunist român. Natura și activitatea *Sovrom*-urilor a fost descrisă de fostul însărcinat cu afaceri al României la Washington, Brutus Coste, după cum urmează:

Sovrompetrol controlează 30% din industria petrolieră și deține, practic, monopolul noilor câmpuri petrolifere aflate în exploatare. Participarea sovietică constă în controlul acțiunilor fostelor companii germane și italiene, precum și al investițiilor belgiene și franceze pe care Germania le preluase când aceste țări se aflau sub ocupație germană. Participarea părții române constă în totalitatea

companiilor petroliere românești, în totalitatea terenurilor petrolifere deținute de guvern, precum și în indemnizațiile datorate guvernului român. În toate cazurile în care întreprinderilor particulare românești li se cerea să se unească cu *Sovrom*-urile, guvernul român semna în numele acestora, fără nici un consult prealabil, iar la refuzul directorilor de a recunoaște validitatea acordului, guvernul îi înlocuia pur și simplu cu oamenii săi de încredere. *Sovrompetrol* a fost singura companie petrolieră autorizată să importe utilaje și echipament de foraj.

Sovromtransport a închiriat toate porturile românești și a obținut dreptul de proprietate deplină asupra tuturor instalațiilor portuare, docurilor, macaralelor, a șantierelor de construcții navale, etc. Acestea reprezentau în totalitate proprietatea statului român. Participarea română a mai constat, de asemenea, din faptul că toate navele maritime și fluviale ce aparțineau inițial statului, precum și cele 200 de vapoare și șlepuri aparținând proprietarilor particulari, fuseseră rechiziționate de guvernul român, cu scopul de a le pune la dispoziția companiei *Sovromtransport*.

Rusia a contribuit cu doar câteva nave, pe care le capturase tot din România, în ciuda prevederilor tratatului de armistițiu. Cu toate că așa-numita ei participare reprezenta mai puțin de 5% din bunurile de valoare ale *Sovrom*-ului, Uniunea Sovietică deține 51,2% din acțiunile companiei. Porturile, transportul maritim și fluvial erau aproape în întregime proprietatea guvernului, funcționând încă de la crearea României moderne; iar acum, un guvern comunist ceda acest bun al națiunii române în mâinile unui stat străin.

Sovromlemn e responsabil pentru 50% din producția actuală de lemn de construcție a României. Participarea României la această companie mixtă constă în toate pădurile statului, precum și în toate pădurile aparținând instituțiilor publice (adică, peste 60% din pădurile României), împreună cu gaterele și funicularele aferente. Contribuția sovietică, de pe urma căreia Uniunea Sovietică beneficia de 50% din capitalul acestei companii mixte, precum și de conducerea ei, s-a mărginit la câteva utilaje și instalații industriale. Ea

reprezenta mai puțin de a zecea parte din cea românească. Această neînsemnată contribuție, constând în mașini și echipament industrial, capturate de ruși ca pradă de război din diferite țări europene, se dovedea inutilă pentru că industria lemnului și a cherestelei suferea de pe urma investițiilor excesive, raportate la rezervele forestiere ale României. Ca o consecință a tăierilor masive de păduri, efectuate între anii 1940 și 1946, mai mult de 60% din fabricile de cherestea nu au de lucru și vor rămâne în această situație cel puțin încă 10 ani de aici înainte. Aceasta înseamnă că România a cedat Uniunii Sovietice 50% din capitalul companiei mixte care controlează jumătate din industria românească a lemnului și a cherestelei, fără a beneficia în fapt de o reală contrapartidă.

Sovrombank controlează peste 40% din capitalul investit în bănci și manevrează aproape 90% din totalul exporturilor, finanțând peste 70% din principalele tranzacții comerciale. Participarea României a constat în câteva bănci comerciale și într-o subscripție de capital din partea guvernului român, în timp ce Uniunea Sovietică a contribuit cu acțiunile germane la câteva mari bănci românești, ca de pildă Banca Comercială Română sau Banca Comercială Româno-Italiană. Întrucât toate băncile românești au fost mai târziu naționalizate, acestea vor fuziona probabil cu *Sovrombank*, oferind Rusiei controlul asupra întregii activități financiare a României.

T.A.R.S. - Liniile Aeriene *Sovrom*, dețin monopolul asupra transportului aerian în România și operează pe mai multe linii internaționale din Europa de Est. România a contribuit la capitalul acestei companii cu aeroporturile sale, cu toate instalațiile de la sol, cu serviciile de reparații, etc., precum și cu avioane aflate în proprietatea L.A.R.E.S. (singura companie română de transport aerian, controlată de guvern). Uniunea Sovietică a furnizat majoritatea avioanelor de linie. Potrivit înțelegerii care a stat la baza înființării *Sovrom*-ului, Uniunea Sovietică a obținut controlul deplin asupra tuturor aeroporturilor, precum și a navigației aeriene.

Cât privește *Sovrom*-ul pentru transportul pe drumurile publice, acesta deține întreg monopolul în domeniu. În schimbul câtorva

zeci de vagoane, Uniunea Sovietică a obținut o participare de 50%. Partea românească de 50% constă din toată contribuția Căilor Ferate Române, din cea a câtorva zeci de întreprinderi de transport mai mici, precum și din dreptul la libera folosință a căilor de transport, aflate în întregime în proprietatea statului.

Pe lângă toate acestea, Uniunea Sovietică, profitând de enorma sa putere, a reușit să folosească multe din acțiunile cumpărate în întreprinderile românești care erau încă libere. A folosit banii storși din România pentru a obține controlul asupra uzinelor românești și a folosit argumente mult mai puternice decât banii. Când procesul era deja destul de înaintat, Partidul Comunist Român a naționalizat industria și a pus stăpânire pe toate principalele întreprinderi ale țării. Numai dreptul la proprietate al Rusiei nu a fost în nici un fel afectat, ea fiind exceptată de la prevederile legii. Românii au fost cei deposedați de către guvernul comunist, iar nu rușii din România.

Tot acest tablou demonstrează că Moscova exercită un triplu control asupra industriei românești: prin intermediul *Sovrom*-urilor, prin dreptul de proprietate pe scară largă în România și prin controlul asupra Partidului Comunist Român, care are acum în mâinile sale întreaga industrie naționalizată a României.

Nici țăranii nu sunt lăsați în afara sferei de interes a Moscovei. Institutul agricol român a devenit oficial o simplă anexă a Institutului agricol de la Moscova. Scopul este, în aparență, unul nobil, și anume, de a ajuta Moscova să-i învețe pe "sărmanii țărani români" metode agricole moderne. Scopul real al acestei acțiuni este de a permite sovieticilor să mobilizeze un număr cât mai mare de țărani, în vederea viitoarei colectivizări a României. Tinerii agronomi români, pregătiți în prezent în Rusia pentru munca în "colhoz", vor obține fără îndoială poziții cheie, atunci când Partidul Muncitoresc Român va naționaliza pământul, așa cum a făcut-o, în iunie 1948, cu fabricile. De asemenea, ca rezultat al controlului sovietic asupra comerțului și a producției de mărfuri a României, țărănimea, în măsura în care folosește tehnica agricolă sovietică, a devenit, în exclusivitate, dependentă de Rusia. Deși timp de patru

ani producția agricolă a României a fost dirijată în bună parte spre U.R.S.S., fără îndoială că aceasta va începe în curând să-și reclame drepturile cuvenite pentru tractoarele, plugurile și combinele trimise să colectivizeze agricultura românească.

O comparație a exporturilor României din 1947 cu cele din 1938, ultimul an antebelic, demonstrează catastrofalul efect pe care ocupația sovietică în România, acapararea bogățiilor țării și continua hemoragie de bunuri românești spre Moscova l-au avut asupra situației economice a țării. În timp ce în 1938 România a exportat bunuri în valoare de 143.000.000 dolari, în anul 1947 exporturile ei au atins abia 13.900.000 dolari. Din aceste exporturi, aproximativ trei sferturi se îndreaptă spre Uniunea Sovietică.

Exporturile românești se înfățișau, pe categorii de mărfuri, astfel: petrol 30,42%; cherestea 27,46%; sare și ciment 7,75%; diverse 18,49%; forță de muncă, 15,88%. Această forță de muncă reprezintă munca prestată de angajații români în fabricile de textile, pentru confecționarea articolelor de îmbrăcăminte din bumbac rusesc. De fapt, România a exportat în 1947 material brut și bunuri manufacturate în valoare de numai 11.900.000 dolari. Volumul total era probabil de 750.000 de tone, față de 7.409.000 de tone în 1938 și 3.652.000 de tone în 1943. Prețul mediu pe tonă pe care România l-a obținut din exporturile sale era de 17 dolari, față de 18 dolari în 1938, acest lucru însemnând că, în ciuda marii creșteri a prețurilor pe piața mondială, prețul produselor românești a scăzut. România nu numai că vindea o cantitate mult mai mică de bunuri, dar primea și mult mai puțin pe tona de mărfuri. De asemenea, în ciuda faptului că Partidul Muncitoresc Român se lăuda cu consolidarea industriei și vânzarea de produse finite, ceea ce vindea în principal România era cherestea și petrol. Potrivit datelor oficiale, România primea de la U.R.S.S. doar 19 dolari/m^3 de cherestea, cu toate că alte țări ofereau aproape de două ori mai mult. Pentru che-resteaua expediată, României i se ofereau 11 dolari/m^3.

Iată o situație detaliată a exporturilor din 1947, comparativ cu cele din 1943 și din 1938:

Produse românești de export

	1947	1943	1938	
Petrol	30,42	66,00	43,20	%
	4,40	78,20	62,00	mil. $
Cherestea și lemn de construcție	27,46	6,30	11,20	%
	3,90	7,40	16,00	mil. $
Cereale și semințe	-	14,60	29,40	%
	-	17,30	42,30	mil. $
Animale și produse animale	-	9,50	10,60	%
	-	11,30	15,10	mil. $
Sare și ciment	7,75	0,40	0,90	%
	1,00	0,50	0,60	mil. $
Diverse	18,49	3,20	4,70	%
	2,60	3,80	7,00	mil. $
Forță de muncă	15,88	-	-	%
	2,00	-	-	mil. $
Total	100,00	100,00	100,00	%
	13,90	118,50	143,00	mil. $

În 1947, România nu dispunea de nici un produs agricol pentru export, în parte din cauza secetei, în parte din cauza jafului sistematic practicat de Rusia în țară. Nu existau nici măcar produsele agricole absolut necesare pentru populație, în fapt, aproape nimic. Numai sarea era vândută în cantități mai mari decât înainte de război. Faptul ar putea demonstra că mai mulți români lucrează în minele de sare, ca o remarcabilă dovadă a industrializării comuniste.

Importurile României înfățișează un tablou și mai trist. Majoritatea lor veneau din Rusia, țară care înainte de război furniza numai 1% din importul românesc. Volumul importurilor României, începând cu septembrie 1944, pare la fel de substanțial ca cel de dinainte de război, numai că acum jumătate din ceea ce importă România reprezintă alimentele, în timp ce înainte de instalarea comunismului, România vindea alimente în cantități uriașe, pro-

dusele alimentare constituind, de fapt, al doilea produs de export, situat imediat după petrol. Între anii 1946 - 1947, România a importat, judecând după rarele și atent manipulatele statistici oficiale, aproximativ 150.000 tone de material industrial brut, produse semifinite, finite și instalații mecanice. În 1938 fuseseră importate 700.000 de tone de asemenea mărfuri. Ele reprezentau 85% din volumul total al importurilor. Unele din aceste produse finite erau automobile americane, ochelari nemțești, aparate de filmat, parfumuri franțuzești și alte articole de lux, dacă ochelarii, aparatele de filmat, Ford-urile, Chevrolet-urile și Buick-urile pot fi numite astfel. Majoritatea mărfurilor din această categorie constau în cărbuni, lingouri de fier, produse chimice, bumbac, pici de animale, oțel, utilaje, camioane, diverse echipamente agricole și industriale. Într-un cuvânt, majoritatea acestor mărfuri nu erau produse de consum, ci materii prime necesare creșterii producției românești de bunuri de consum. Între anii 1946 - 1947, când România avea mare nevoie de mașini, oțel, bumbac, piei sau camioane, pentru a nu închide fabricile și pentru a-și echilibra balanța economică, ea își putea permite să importe abia un sfert din cât importa înainte.

În 1938, România a importat 454.000 de tone de material brut pentru industria grea; în perioada 1945-1947, ea a primit numai 413.000 de tone din Rusia și aproape nimic din alte surse.

În 1947, România a importat mărfuri în valoare de numai 3.000.000 de dolari, reprezentând camioane, motoare, utilaje mecanice și automobile - toate din Uniunea Sovietică, în timp ce în 1938 cumpărase mărfuri în valoare de 38.000.000 dolari, la prețuri de 2 - 4 ori mai mici decât cele practicate acum de Rusia. În timpul acestor 3 ani, până în octombrie 1947, totalul importurilor românești, în covârșitoarea lor majoritate din Rusia, se ridică la 38.000.000 dolari, în timp ce în 1938 numai importul de mașini și utilaje, cumpărate la prețuri mult mai scăzute, atingea această sumă.

România primește 17 dolari pe tonă, pentru ceea ce vinde către Uniunea Sovietică și plătește 150 de dolari pe tonă pentru ceea ce cumpără din Uniunea Sovietică.

Cu toate că guvernul a supus națiunea română la privațiuni mai

grele decât oricând, România a putut exporta numai un sfert din cât exporta înainte de război. În ciuda faptului că oamenii aveau mai mare nevoie acum de aceste produse, decât oricând în ultima sută de ani, resursele românești erau atât de precare, creditul atât de limitat, iar guvernul atât de neloial poporului, încât cu greu s-a reușit importul abia al unui sfert din produsele care se importau în 1938, în timp ce românii aveau nevoie de mult mai mult. Mai înfometați, mai înfrigurați, mai slab îmbrăcați, locuind în condiții mai proaste decât înainte, cu nenumărate îngrădiri în ceea ce privește dreptul de a călători, românii produc mult mai puțin decât înainte și importă mult mai puțin din cât ar fi necesar pentru a-și reface capacitatea de producție. Aceasta este starea înjositoare în care a fost adusă națiunea română de ravagiile ocupației sovietice și de către guvernul comunist, dominat de străini.

La doi ani după ce Vîșinski a predat România în mâinile comuniștilor, producția a scăzut la 45% din nivelul anului 1938, venitul național a scăzut de la 1.300.000.000 dolari, la mai puțin de 600.000.000 dolari, costul vieții a crescut cu 24,67%, masa monetară a sărit de la 211 miliarde lei la 3.025 miliarde lei, iar exporturile, practic, au încetat. Aceasta este ceea ce a adus Kremlin-ul clasei muncitoare din România.

Transilvania în fierbere

Transilvania, cu Maramureşul la nord şi Banatul la sud, se prezintă ca un mozaic de naţionalităţi. Românii constituie grupul etnic cel mai numeros, urmaţi de unguri, germani şi evrei, alături de un număr redus de populaţie slavă, aşezată în extremitatea de nord şi sud-vest a ţării. Între aceste grupuri etnice există numeroase fricţiuni de care comuniştii profită din plin pentru a-şi consolida puterea. Ei îşi slăbesc duşmanii provocând tensiuni şi confruntări între ei.

Acum lucrul pare mai uşor de înfăptuit decât oricând, deoarece de la 1940 încoace patimile naţionaliste s-au exacerbat cu furie în Transilvania,vărsându-se mult sânge, în sensul propriu al cuvântului, între unguri şi români. Se poate într-adevăr afirma că din 1918, an în care Transilvania s-a eliberat de sub dominaţia ungurească şi a devenit parte a României, aceste grupuri etnice au devenit anormal de ostile unul faţă de altul. În 1940, Hitler a smuls de la România partea de nord a Transilvaniei şi a înapoiat-o Ungariei. În 1944, prin contribuţia armatelor române şi sovietică, precum şi a Aliaţilor, Transilvania de nord a revenit în hotarele României.

În timpul tuturor acestor tranzacţii politice, în vreme ce un imperiu lupta împotriva celuilalt, iar membrii unei naţiuni îi ucideau pe ai celeilalte tocmai în numele libertăţii, al idealului naţional şi al poziţiei pe arena internaţională, securitatea personală a cel puţin 4.000.000 de ardeleni a fost pusă în joc, alături de cele mai profunde sentimente şi emoţii a peste 30.000.000 de români şi unguri. Această implicare atingea un nivel de gravitate care, adesea, a făcut victime, fapt care la rândul lui stârnea patimi vii, pentru răzbunare personală sau naţională. Această situaţie specifică a determinat atitudinea celor două grupuri faţă de guvernul comunist român. Românii din Transilvania erau, în cvasiunanimitatea lor, împotriva guvernului Groza şi a Uniunii Sovietice. Din această

cauză, ungurii din Transilvania s-au declarat favorabili guvernului Groza și Uniunii Sovietice.

Sprijinul gălăgios, acordat de unguri lui Groza, a făcut ca regimul acestuia, în mare parte străin de interesele țării, să pară și mai străin. De fapt ungurii, îndeosebi cei din Transilvania, au reprezentat una din principalele forțe locale cu ajutorul cărora comuniștii s-au menținut la putere. Faptul acesta a sporit și mai mult ura înverșunată pe care mulți români o nutreau față de ei.

Pentru a studia nemijlocit această situație, am vizitat deseori Transilvania în timpul ultimei mele șederi în România, și voi încerca să descriu aici câteva dintre experiențele mele în această provincie. Una din sarcinile care îmi reveneau era să iau parte la întâlnirile politice, dintre care unele erau ținute de Ilie Lazăr, un ardelean de origine română, unul din cei mai activi sprijinitori militanți ai lui Maniu și, în același timp, un înverșunat patriot român. Era înalt, elocvent și îndrăzneț, cu un aer oarecum teatral pe care dușmanii lui îl numeau demagogie. Cânta frumos, dirija cu talent coruri și era iubit de mase, pe care le captiva cu destulă ușurință. Îndeosebi avea darul de a vorbi țăranilor și muncitorilor și o făcea cu multă eficiență. Era unul din cei mai buni agitatori politici pe care i-am cunoscut, știind să-și însoțească aparițiile de un aer tainic ce dădea impresia unui conspirator. Ilie Lazăr avea câte ceva din calitățile unui Patrick Henry și unui Sam Adams. Era sincer religios, deși, probabil, fără mari profunzimi, și era, atâta cât poate fi un agitator politic militant, cu desăvârșire devotat democrației. Activitatea lui din timpul războiului era din cele mai bune. Fusese arestat din cauza devotamentului său pentru cauza aliată și își asumase, în repetate rânduri, riscuri care l-ar fi putut duce în fața plutonului de execuție. În cadrul Partidul Național Țărănesc, misiunea lui era aceea de a acționa în rândurile muncitorilor, atât în Transilvania cât și în restul țării.

Primul dintre mitingurile de după război organizate de Ilie Lazăr, la care am participat, a avut loc într-un cartier muncitoresc din București. Un coleg român, corespondent, la acea epocă, al mai multor ziare britanice, care în timpul războiului fusese cu Ilie Lazăr

în același lagăr de concentrare, m-a înștiințat despre întrunirea muncitorilor și am fost bucuros să-l însoțesc pentru a relata despre miting. Când am coborât din taxiul care ne adusese la fața locului, trecând printr-o curte înțesată de lume, pentru a ajunge într-o sală încă și mai aglomerată, am fost primiți cu o revărsare de ovații: "Trăiască America!", "Trăiască Anglia!". Croindu-mi cu dificultate drum spre partea din față a sălii, în mijlocul necontenitelor aclamații pentru America, m-am așezat în primul rând de scaune din fața mesei vorbitorilor. Cuvântările s-au întrerupt pentru câteva minute, președintele adunării aducând, cu generozitate, laude Americii, în timp ce mulțimea aplauda cu însuflețire. Nu era o demonstrație aranjată dinainte, iar lungile și tumultuoasele aclamații ale muncitorilor bucureșteni nu se datorau vreunei propagande în favoarea Americii și nici unei regii dinainte stabilite. Nimeni nu le spusese acelor oameni cum să se manifeste la sosirea mea. Ei ovaționau și aplaudau pentru simplul fapt că iubeau America, că doreau ajutorul ei și că erau încântați să vadă printre ei un american, fie el și foarte modest. Președintele adunării a insistat să vin lângă tribună, pentru ca mulțimea să mă vadă, lucru pe care l-am refuzat.

După ce doi sau trei vorbitori au ținut scurte discursuri, întrerupte adesea de aplauze, Lazăr s-a ridicat în mijlocul unui tumultuos val de aclamații din partea admiratorilor săi. Cuvintele lui aspre erau îndreptate împotriva a ceea ce el numea tiranicul guvern Groza, fiind menite să-i încurajeze pe oamenii simpli, în hotărârea de a se opune comunismului. El și-a permis nu puține remarci personale la adresa adversarilor săi și, de o manieră sarcastică, a evidențiat tendințele cu adevărat fasciste ale multor membri ai cabinetului Groza, cel "de largă concentrare democratică". A subliniat, de asemenea, că Groza își însușise o considerabilă avere cu ajutorul legilor antisemite ale dictatorului Antonescu, precum și profitând de prietenia sa strânsă cu familia lui Octavian Goga, unul dintre cei mai neînduplecați naționaliști antisemiți din istoria recentă a României.

Sfârșindu-și cuvântarea, Lazăr a invitat asistența, destul de înflăcărată, să se ridice și să-l acompanieze în intonarea unui cân-

tec revoluționar românesc, foarte cunoscut, îndreptat inițial împotriva opresorilor unguri, care începea cu exclamația "Deșteaptă-te române". Ceea ce vedeam era un miting ce ar fi putut avea loc în orice țară a lumii în ultimii 4.000 de ani, organizat de oameni ce luptă pentru eliberarea patriei lor de tirania dinăuntru sau dinafară. Mă gândeam că un Tom Paine, Paul Revere, Thomas A. Jefferson sau William Lloyd Garrison s-ar fi simțit în largul lor aici. Am fost nevoit să plec înainte ca întrunirea să se termine, pentru a fi prezent la o întâlnire acceptată anterior și, pe când părăseam sala, America a fost din nou ovaționată viguros. Experiența mi-a demonstrat că sentimentele asistenței, ca și atașamentul aproape fanatic al maselor românești față de Statele Unite, îl pun în dificultate pe corespondentul american care încearcă să relateze detașat mitingurile Partidului Național Țărănesc. Relatările lui puteau să iște anumite complicații, însă, cu toate acestea, eram convins că, într-un asemenea moment crucial din istoria lumii, un ziarist american nu trebuia să evite contactul cu țăranii și muncitorii români, numai pentru că aceștia aveau o afecțiune exuberantă pentru țara lui. Evenimentele istoriei îi făcuseră pe toți aceștia să creadă că America era strâns legată de lupta lor. Prin urmare, am hotărât să particip la unele din mitingurile lui Ilie Lazăr, în ținutul lui de baștină, Transilvania.

Prima asemenea adunare țărănească la care am luat parte s-a ținut la Orăștie, aproape de Deva, orașul natal al primului ministru Groza. Lazăr voia să dea o importanță specială acestei adunări, deoarece dorea să facă o copleșitoare demonstrație anticomunistă, în singurul județ din România unde Frontul Plugarilor al lui Groza se bucurase cândva de un oarecare sprijin. Am plecat așadar la Orăștie, un orășel situat la peste 300 mile de București, cu un taxi obișnuit pe care îl angajasem prin portarul hotelului. La întâlnire participau mai mult de 10.000 de țărani, îmbrăcați în costume naționale de sărbătoare, veniți din întreg județul, unii sosiți călare, alții în căruțe, mulți pe jos, purtând drapele românești și însemne ale partidului. Erau încântați să-l vadă pe bravul Lazăr. Venind la întrunire ca la o sărbătoare, în costumele de duminică pe care le purtau, l-au aclamat cu putere pe orator, strigând, cu și mai mare

însufleţire "Trăiască America!" Au intonat cu solemnitate o rugăciune naţională şi au cântat, cu ostentaţie, vechi cântece naţionale. Erau atât de numeroşi, de bine organizaţi şi de puternici, încât cei câţiva comunişti din Orăştie n-au îndrăznit să-i atace. După încheierea mitingului, însă, pe când participanţii şi delegaţii naţional-ţărănişti se întorceau spre casele lor, în grupuri mici, dintr-un camion cu muncitori comunişti, într-o zonă industrială apropiată, s-a tras într-un grup de oameni ce mergea pe jos, rănind grav pe doi dintre ei. Unul din răniţi a fost imediat transportat la un spital din localitate, unde l-am văzut şi eu. În salonul în care fusese instalat se aflau un doctor, câţiva prieteni care fuseseră martori la atac şi un poliţist care făcea deja cercetările preliminare. Fără să ezite nici o clipă, acesta mi-a confirmat faptul că omul fusese împuşcat de către muncitorii comunişti care veniseră într-un camion, cu scopul de a teroriza adunarea. Aceştia alcătuiau cunoscutele trupe de şoc ale guvernului.

În dimineaţa zilei următoare am părăsit oraşul Orăştie şi, în zilele care au urmat, am vizitat câteva dintre cele mai importante localităţi din centrul Transilvaniei, însoţit doar de un localnic român, un om care nu era angajat activ în politică. În drum spre Bucureşti, am făcut o scurtă oprire la Sibiu, unde l-am vizitat pe Iuliu Maniu, aflat pe atunci în convalescenţă într-un spital din oraş. Plecând din Sibiu la primele ore ale după-amiezii, l-am luat cu mine şi pe Ilie Lazăr, care dorea să se întoarcă în Capitală. Preţ de vreo oră, ne-am oprit într-un sat mai mare, care se întindea de-a lungul drumului, unde am întâlnit câţiva ţărani care petrecuseră ani buni în America, unii vorbind încă englezeşte destul de bine. Apoi ne-am continuat drumul şi, seara târziu, la intrarea în Braşov, unde plănuisem să ne petrecem noaptea, taxiul a fost oprit, iar noi am fost cu toţii arestaţi. Jandarmii s-au uitat atent la numărul maşinii, apoi la cel pe care-l aveau însemnat în carnetele lor, după care au spus: "Aceasta e maşina!" Doi poliţişti, înarmaţi cu puşti, s-au urcat pe treptele maşinii, fiecare în câte o parte, cerându-i şoferului să se îndrepte spre secţia de poliţie. În timp ce ne croiam drum prin întuneric, pe străzile tăcute, goale, ale unui oraş care ajunsese

faimos pentru nelegiuirile săvârşite de armata de ocupaţie, ca şi pentru brutalitatea teroriştilor comunişti, mă simţeam nefericit şi am observat că Lazăr era îngrijorat.

Ajungând la nedorita noastră destinaţie, am fost scoşi din maşină, conduşi în biroul comandantului jandarmeriei, unde ni s-a cerut să aşteptăm, în vreme ce unul din funcţionari, care părea un pic stânjenit, a telefonat "la Partid". Peste tot în Europa de răsărit, "Partid" înseamnă de fapt comuniştii. Oricât ar părea de ciudat, nimeni nu părea a şti exact ce trebuia să facă cu noi. De fapt, poliţiştii aceia păreau tot atât de stânjeniţi de situaţie, pe cât era Lazăr de îngrijorat, iar eu de iritat. După câteva minute, am fost amândoi eliberaţi şi ne-am îndreptat spre un hotel confortabil unde rezervasem camere dinainte. După ce ne-am spălat, am mers la un restaurant din apropiere, unde am întâlnit câteva personalităţi de vază ale oraşului. Am schimbat reciproc informaţii şi ne-am pus anumite întrebări, în timp ce chelnerii, numai ochi şi urechi, ascultau cu mare atenţie, aşa cum probabil făcea şi poliţia secretă, căreia, fără îndoială, acei chelneri îi aparţineau. Mai târziu, a trebuit să dau seamă în faţa Armatei Roşii, pentru lucrurile pe care, chipurile, le-aş fi spus acolo. Fiind istoviţi, ne-am întors devreme la hotel. În timp ce mergeam pe stradă, am văzut că eram urmăriţi îndeaproape de detectivi.

În zorii zilei următoare ne-am continuat drumul spre Bucureşti. La marginea oraşului am fost opriţi şi supuşi unui interogatoriu amănunţit, de către un ofiţer de poliţie competent, laconic şi ostil, care, în cele din urmă, ne-a lăsat să trecem. Cred că vajnicii comunişti din Braşov primiseră ordin de la comuniştii din Bucureşti să-l aresteze pe Ilie Lazăr şi am impresia că doar în ultimul moment au decis să nu-l bage la închisoare în prezenţa unui corespondent american, ale cărui documente erau în perfectă ordine. La acea dată, în martie 1946, guvernul român mai păstra o brumă de respect pentru America şi nu îşi pierduse toate speranţele că ar putea înşela opinia publică americană. În consecinţă, celui mai dinamic lider al opoziţiei i s-a mai acordat răgazul câtorva săptămâni de activitate.

În ultima săptămână a lui aprilie, Ilie Lazăr avea în plan un

turneu electoral în Transilvania de nord şi, având în vedere că acea parte a Europei prezintă interes din mai multe motive, am decis să relatez etapele acestui turneu. Am reuşit să găsesc un Chrysler învechit şi greoi care fusese fabricat cu mult înainte ca lumea să fi visat măcar la forma aerodinamică sau la portbagaje. Scorojit şi destul de uzat, el părea pe punctul de a se dezmembra din moment în moment, dar avea o calitate liniştitoare: patru cauciucuri enorme, cât cele utilizate la camioanele obişnuite şi, aparent, tot atât de solide. După ce l-am încercat puţin înainte pe una din colinele Bucureştiului, ajungând la concluzia că se comportă mulţumitor, am semnat un contract detaliat cu proprietarul, promiţându-i să plătesc preţul cerut dacă şoferul lui izbuteşte să mă treacă cu bine, în această vechitură plină de majestate, prin munţii din nord-vestul României. S-a dovedit a fi o alegere excelentă, căci ea ne-a dus peste 1.000 de mile, fără vreo neplăcere. Faptul că era spaţios a reprezentat un mare avantaj, oferindu-i totodată posibilitatea şoferului de a-şi lua nevasta, deosebit de drăguţă, într-o încântătoare excursie de primăvară, precum şi de a lua în maşină mai mulţi oameni întâlniţi pe şosea.

Când am intrat în Cluj, capitala Transilvaniei, am fost opriţi la un post de poliţie şi, după o scurtă convorbire cu şoferul, doi jandarmi în uniformă s-au urcat pe treptele maşinii, pentru a fi duşi în oraş. Pentru o clipă, am crezut că suntem arestaţi din nou, dar aproape imediat am aflat, spre uşurarea mea, că noii noştri tovarăşi de călătorie făceau doar autostopul. Prezenţa lor ne-a dat ocazia să tragem la "Hotelul New York", din piaţa centrală a Clujului, cu o pompă considerabilă. Hotelul se dovedi tot atât de încăpător şi de vechi ca şi Chrysler-ul nostru şi tot atât de util, prietenos şi demn de încredere.

Cu toate că era neatins de război şi impresionant de bine construit, învăluit într-o încântătoare frumuseţe de primăvară, Clujul mi s-a părut a fi unul din cele mai triste oraşe din lume, pentru că am văzut aici două naţiuni înfruntându-se ca în puţine locuri din Europa - românii cu lupta lor veche de secole pentru eliberare de sub dominaţia maghiară, iar ungurii luptând cu disperare pentru a

evita să ajungă sub dominația românilor, aceia care până mai ieri fuseseră vizitiii și servitoarele lor. Majoritatea locuitorilor Clujului erau unguri, în timp ce majoritatea celor din satele dimprejur erau români. Piețele mari ale Clujului, cu arhitectura somptuoasă, străzile largi și impunătoare, aveau un aspect unguresc, ca și cele mai multe dintre magazine. Majoritatea fabricilor, ca și a muncitorilor care lucrau în ele, principalele biserici și cele mai bune școli erau, de asemenea, ungurești. Limba cel mai adesea auzită era maghiara, cei mai siguri de ei și mai agresivi oameni pe care-i întâlneai erau ungurii, costumele predominante, tipul de frumusețe feminină cel mai des întâlnit, mâncărurile la restaurante, șeful poliției, funcționarii publici, șoferii de taxi, precum și una dintre cele două universități ale orașului, toate erau maghiare. Catedrala din centrul pieței principale și majoritatea cluburilor de partid, excelent întreținute și bine dotate, situate în partea centrală a orașului, erau controlate de unguri. Toate erau, de asemenea, comuniste sau pro-comuniste.

Majoritatea românilor locuiau la periferie, în căsuțe destul de modeste, pe străzi nearătoase și desfundate, în special într-o suburbie numită Mănăștur, care era aproape singurul cartier complet românesc al orașului. Arăta, mai mult sau mai puțin, ca un sat mai mare, locuit fiind de muncitori-țărani care-și petreceau o parte din timp în fabrici și ateliere, iar în rest își lucrau bucățica de pământ. Existau, fără îndoială, câteva case românești și în cartierele mai de vază ale orașului. M-am referit la acest oraș numindu-l Cluj, așa cum îl veți găsi pe orice hartă românească. Totuși, majoritatea locuitorilor nu îl numesc Cluj, ci Koloszvár, nume de care ungurii sunt tot atât de mândri ca de tricolorul lor național, ori de pălăriile cu boruri largi, sau de pelerinele cu multe brandenburguri. Puține orașe din tot bazinul dunărean sunt ungurilor atât de aproape de suflet, precum Clujul. Nu numai că orașul a dat un număr de conducători care au devenit personalități proeminente în istoria Ungariei, făcând regatul puternic și vestit în anume epoci, dar el a fost și unul din principalele centre ale puterii, culturii și dominației maghiare. Era considerat ca fiind dovada de necontestat a măreției

Ungariei, un frumos şi temeinic argument în sprijinul dreptului Ungariei de a stăpâni popoarele învecinate. Koloszvár părea să justifice credinţa maghiarului că aparţinea unei rase de stăpâni. Pentru aceste motive, ungurii de aici, ca şi cei din Ungaria se cramponează de Cluj cu o afecţiune disperată care sfârşeşte adesea în furie crudă şi ucigaşă.

Hoinărind prin oraş, n-am văzut decât puţine indicii exterioare că Transilvania este locuită predominant de români şi nici un semn că acest oraş constituie unul din principalele centre ale îndelungatei şi eroicei lupte a românilor pentru eliberarea de sub unguri. Un vizitator oarecare nici măcar nu şi-ar fi putut imagina că se găseşte în însăşi inima statului român. Plimbându-se prin pieţele oraşului sau de-a lungul străzilor principale, el vedea doar însemne antiromâneşti şi, mai ales, cuvintele: "Jos Maniu!", mâzgălite pe toţi pereţii. Aproape la fiecare pas se găseau caricaturi dezgustătoare ale bărbatului politic iubit şi urmat de peste 90% din românii transilvăneni. Aparenţele l-ar putea face pe acest cineva să creadă că oamenii din capitala Transilvaniei disprefuiesc şi urăsc pe cel care este însuşi simbolul viu al românismului. Desigur, însă, toate aceste aparenţe erau create de unguri, care într-adevăr îl urau cu înverşunare.

Oamenilor lui Maniu nu li se permitea să aibă nici un sediu de partid şi nici măcar un ziar. Exista, desigur, un ziar în limba română, dar nu unul scris de şi pentru românii cu sentimente adevărat româneşti. Era un organ de presă în slujba guvernului, editat de un neroman. Prin contrast, chioşcurile din Cluj abundau în ziare scrise de unguri pentru unguri. Ungurii demonstrau prin oraş, strigând "Jos Maniu!", dar niciodată "Jos Horthy!" Organizau mari demonstraţii şi convocau dese mitinguri, menite în special să-l batjocorească atât pe Maniu, cât şi orice era românesc, în timp ce patrioţilor români nu li se permitea să ţină nici măcar o singură adunare sau congres de partid, iar studenţii români erau ţintele favorite ale persecuţiei poliţieneşti. Toată această mişcare antiromânească era sprijinită de partidul comunist, în numele democraţiei. Patronul ei principal sau, poate, simbolul ei, era

primul ministru, Petru Groza, urît de majoritatea românilor din Transilvania și susținut de majoritatea ungurilor. Se spunea adesea în glumă, deși nu fără un sâmbure de adevăr, că ungurii aveau doi prim miniștri: pe Zoltan Tildy la Budapesta și pe Groza la București. (Tildy a devenit mai târziu președinte al Ungariei, fiind înlăturat în iulie 1948). În timp ce mă aflam în România, am primit o scrisoare de la un tânăr prieten maghiar ce locuia într-un sat din apropierea Clujului. Acesta îmi scria: "Noi, toți cei de aici, îi suntem adânc recunoscători lui Groza. Nici nu-ți pot spune cât de mult contăm pe el". Desigur, un asemenea sentiment al ungurilor față de Groza face ca opoziția românilor față de primul ministru român al statului român să devină mult mai vehementă. A sporit, de asemenea, ura românilor față de felul în care Groza denumea, scandalos, "democrație" discriminarea majorității românești în favoarea minorității maghiare. În cartierele pur românești ale Clujului, oamenii simpli ajunseseră să deteste tot ceea ce amintea într-un fel de cuvântul "democrație". Nimic nu li se părea mai demn de dispreț decât democrația lui Groza, pusă în aplicare de comuniștii unguri.

Când am părăsit Clujul, pentru a asista la întrunirile politice ale lui Ilie Lazăr, în Transilvania de nord, aveam o imagine limpede asupra stării de fapt: satele, în mare parte locuite de români, împotriva orașelor, dominate de unguri; țăranii, majoritatea români, împotriva comuniștilor care, în Transilvania, erau, în majoritate, unguri; opoziția, condusă de Iuliu Maniu, simbolul viu al românismului, împotriva guvernului Groza, susținut aproape exclusiv de către unguri, aceia care, timp de aproape un mileniu, îi persecutaseră pe români. Era evident că apelurile la luptă urmau să fie asemănătoare celor ale lui Wilhelm Tell, Giuseppe Garibaldi și Thomas Masaryk, care și-au câștigat un loc de frunte în istorie prin luptele lor pentru eliberare națională. Mi se părea probabil, de asemenea, ca Ilie Lazăr să își îndemne susținătorii, în cea mai mare parte țărani, să-și orienteze rezistența, cel puțin indirect, dincolo de ungurii din Transilvania, înspre puterea care îi susținea: Rusia Sovietică. Nu era pentru nimeni greu de ghicit că mesajele rostite și nerostite ale lui Lazăr vor fi: "Ridicați-vă, români, strângeți-vă în

jurul lui Iuliu Maniu, pentru a scutura jugul opresorilor maghiari, al partidului comunist care îi susține și al Rusiei Sovietice care se folosește de ei".

Ne-am îndreptat spre nord, trecând prin orașul Dej, unde am observat aceleași însemne exterioare ale dominației comunist-maghiare, ca și la Cluj. Majoritatea pereților erau mâzgăliți cu caricaturi respingătoare ale lui Maniu și cu imprecații ca "Jos Maniu", alături de: "Trăiască Partidul Comunist și Guvernul Groza!", "Trăiască Rusia Sovietică și Stalin, eliberatorul!" Am trecut peste un râu îngust cu ajutorul unui mic pod plutitor, rudimentar și pitoresc, și în timpul nedoritei întârzieri am avut ocazia de a discuta cu câțiva români din Dej, care m-au informat că, aici, comuniștii, în marea lor majoritate unguri, dominau orașul cu atâta autoritate, și se foloseau de atâta violență, încât nici nu se putea concepe să se desfășoare mitinguri ale opoziției. Comuniștii unguri se bucurau și aici de un sprijin special de la București, din partea guvernului Groza, cu atât mai mult cu cât ministrul Căilor Ferate era din Dej. El își începuse aici cariera, ca lucrător C.F.R., adăugându-și mai apoi numele orașului la propriul său nume, devenind Gheorghe Gheorghiu-Dej. Majoritatea trupelor de șoc ucigașe, aflate în slujba guvernului Groza, erau constituite din muncitori de la Căile Ferate care, de luni de zile, erau conduse direct de către ruși, ei ajutând, de altfel, și la instruirea trupelor de șoc. Firește, Dej nu dorea ca opoziția să domine orașul său natal. De aceea, el personal, împreună cu violenții săi tovarăși unguri, au încercat să înlăture o asemenea posibilitate.

După o călătorie de încă două ore spre nord, am ajuns în foarte pitorescul oraș Baia Mare, unde Ilie Lazăr urma să țină o întrunire. Am găsit și aici o situație asemănătoare; aceeași dominație ungurească. Vizitând biroul primarului, m-am pomenit în fața unui maghiar, iar domnul care m-a primit la sediul poliției era, de asemenea, ungur. Peste tot în oraș, enorme lozinci, de pe care vopseaua încă nu se uscase cu totul, erau mâzgălite pe trotuare, pe pereții caselor, pe pavajul străzilor, cu aceeași imprecație: "Jos Maniu". Pe lângă toată această propagandă guvernamentală grosolană, împotri-

va mitingului lui Ilie Lazăr, oamenii lui Groza aranjaseră un contramiting în frumoasa piață centrală a orașului, în timp ce întrunirea național-țărăniștilor fusese împinsă la marginea orașului, într-o arenă sportivă. Bizuindu-mă pe experiențele mele anterioare, mă așteptam la anumite incidente și mă temeam ca, până la sfârșitul zilei, să nu se producă vărsare de sânge. Autoritățile orașului păreau de asemenea îngrijorate, dar m-au asigurat că, dacă opoziția se va comporta civilizat, forțele guvernamentale nu vor întreprinde vreo măsură represivă.

În drum spre Baia Mare, în timp ce treceam printr-un peisaj de dealuri și văi în încăpătoarea și majestuoasa mea mașină, am văzut de-a lungul drumului mulți țărani bine îmbrăcați, cei mai mulți deplasându-se pe jos, dar și unii care mergeau cu carele sau călări. Am fost surprins de numărul mare de astfel de mijloace de transport, deoarece țăranii fuseseră preveniți de către comuniști, răspândiți prin toate satele, că dacă vor participa la întrunirea opoziției, li se vor rechiziționa imediat atelajele. Ei ignorau însă această amenințare, luând parte la miting într-un număr suficient de mare ca să înfrângă orice samavolnicie venită din partea comuniștilor. Tovarășul meu de călătorie cu mașina îi saluta prietenește pe țărani, când treceam pe lângă ei, pentru că aceștia se obișnuiseră să creadă că oricine călătorea într-un automobil și, mai ales, într-unul așa de arătos ca taxiul meu hodorogit, trebuia să fie, în mod necesar, un susținător al guvernului.

O dată ajunși în oraș, am parcat bătrânul Chrysler într-o curte și am hoinărit puțin pe străzi, ca să vedem mulțimile de oameni ce soseau din toate părțile. În curând, de pe toate drumurile care dădeau spre oraș sosiră, cântând cântece naționale, lungi coloane de oameni, îmbrăcați în straie de sărbătoare, purtând drapele naționale și însemne de partid. În fruntea majorității coloanelor erau călăreți, cu panglici late, reprezentând tricolorul românesc, legate peste umăr și peste piept. Intonau imnul regal și cântece vechi, patriotice, care chemau națiunea la lupta de eliberare de sub tirania opresorilor străini. Trecând pe strada principală și pe lângă piața în care guvernul urma să-și țină propriul miting, țăranii s-au adunat în fața marii

și impozantei catedrale. În curând biserica era plină de credincioși; un număr și mai mare de oameni așteptau afară.

Episcopul greco-catolic era așezat singur, impresionant, în scaunul episcopal, care părea aproape un tron, în timp ce preoții oficiau liturghia, iar protopopul ținu o scurtă predică apolitică. Biserica Greco-Catolică (sau Unită) are o mare influență în Transilvania de nord, în contrast cu Biserica Ortodoxă, care se bucură de încrederea majorității românilor din Vechiul Regat. Un secol și mai bine, preoții greco-catolici s-au aflat în fruntea luptei duse de români împotriva asupririi imperiale maghiare. După ce țăranii au ieșit, la sfârșitul liturghiei, afară din biserică, ei s-au îndreptat către arena de fotbal, evitând traseul direct, prin piața centrală a orașului. Pe gardul din jurul arenei erau scrise proaspăt cu var, cu niște litere enorme, sloganurile: "Trăiască Groza!" și "Jos Maniu!" Era primirea pe care ungurii din Baia Mare le-o pregătiseră românilor.

De la Catedrală, m-am dus la mitingul guvernamental, desfășurat în piața centrală și am ascultat cuvântările, ținute din balconul unei clădiri alăturate. Nu se aflau acolo mai mult de 400 de oameni și numai vreo câțiva dintre ei purtau veșminte țărănești. Nu arătau prea mult entuziasm și numai un minimum de interes față de tiradele oratorilor, deși mai strigau din când în când: "Jos Maniu!" Nici unul dintre acești țărani nu venise cu atelajul său propriu, sau pe jos; majoritatea veniseră cu mijloacele de transport ale guvernului. Spre deosebire de aceștia, marea majoritate a țăranilor respinseseră cu dispreț camioanele trimise de guvern în toate satele pentru a-i aduce la oraș. De asemenea, primarii și funcționarii de la sate, impuși de guvern, cărora li se dăduseră ordine să aducă cât mai mulți țărani la contra-manifestația guvernului, găsiseră foarte puțini doritori.

Plecând de la mitingul guvernamental, înspre stadion, mi-a fost dat să întâlnesc o situație foarte diferită. Mai multe mii de țărani se înghesuiau în jurul unei tribune improvizate pentru vorbitori. Un semicerc de călăreți înconjura mulțimea, aparent pentru a respinge vreun raid comunist, de fapt, mai degrabă, pentru a da culoare și strălucire solemnității. Mă îndoiam că vreo câteva zeci de călăreți,

în haine de sărbătoare, oricât de curajoși, călare pe cai de povară, neantrenați, ar fi avut vreo șansă împotriva sălbaticelor trupe de șoc comuniste. Se aflau însă acolo destui țărani hotărâți, aspri, aflați nu pe cai, ci pe jos, care să facă față ușor unui astfel de atac. Comuniștii păreau a-și fi dat seama de acest fapt, lăsând mitingul să se desfășoare fără a interveni în vreun fel. Fete în costume naționale ședeau pe iarbă în preajma stadionului. Lista vorbitorilor era mult prea lungă pentru a fi pe gustul unui ziarist plictisit, excedat oarecum de a-i fi auzit pe politicieni repetând aceleași tirade, dar țăranii nu dădeau semne că ar fi obosit, cu atât mai mult cu cât nu avuseseră posibilitatea de a lua parte la mitinguri politice de ani de zile și rareori aveau ocazia să-l vadă pe eroul lor, Ilie Lazăr.

În consecință, erau dispuși să îndure un șir aproape nesfârșit de oratori minori, iar când, în cele din urmă, Ilie Lazăr și-a făcut apariția, păreau dornici să-l asculte ore în șir. Din fericire, el nu le-a pus mult răbdarea la încercare. Datorită unei îndelungate experiențe politice și a considerabilei sale ingeniozități, el știa cum să-i captiveze pe țărani. Se născuse în acele ținuturi, într-o casă țărănească, fapt care crea între el și mulțime o legătură de fraternitate și solidaritate. În plus, era frumos, plin de viață, cu o înfățișare de erou romantic. Se știa despre el că venea și pleca pe cele mai neașteptate căi. Era întotdeauna capabil să povestească celor care-l ascultau despre lunile pe care le petrecuse în închisoare. Acest lucru îi conferea o aură de erou, ceea ce și era, de fapt. Avea un stoc de glume mult gustate și cunoștea multe cântece îndrăgite de popor. Pe lângă toate acestea, avea un fel foarte simplu de a purta o discuție cu mulțimea, așa încât ascultătorii aveau impresia că sunt așezați, împreună cu el, în jurul unei mese. Se pare că țăranilor le place acest lucru. Cred că celor mai mulți oameni le face plăcere să aibă sentimentul că șed în jurul unei mese, discutând de la egal la egal cu un erou faimos.

La asemenea adunări, Lazăr își începea de obicei cuvântările numindu-se pe numele de botez: "Ilie dorește să facă o mică înțelegere cu oamenii. Dacă îl vor lăsa să-și termine cuvântarea fără a-l întrerupe cu prea multe aplauze, data viitoare o să-i lase să

cuvânteze și pe ei". Câștigându-i în acest fel, ei promiteau că vor fi liniștiți și Lazăr începea, atacând răul în toate formele lui, dar îndeosebi în cele întruchipate de politica guvernului Groza. Nu ataca niciodată Rusia. Dimpotrivă, el reamintea multe exemple din trecut, pentru a dovedi că Partidul Național Țărănesc fusese întotdeauna un prieten al Rusiei, afirmație întemeiată, adăugând însă, fără echivoc, că România dorea să fie pentru Uniunea Sovietică un prieten, iar nu un sclav. Firește, într-o parte importantă a discursului său, i-a asigurat pe ascultătorii săi că în România, românii nu voiau să fie nici sclavii ungurilor, la care admiratorii săi au strigat cu putere: "Amin!" A continuat spunând că Groza se folosea de unguri ca de simple instrumente, pentru a-i asupri pe români, afirmație care a produs un și mai tunător "Amin!" Cei ce veniseră să-l asculte pe Lazăr păreau a ști de ce o făcuseră, mulți bătând pe jos multe mile, pe drumurile pline de pietre, ducându-și ghetele în mână, ca să nu le uzeze. Principalul motiv era că doreau să audă cuvinte frumoase despre Iuliu Maniu și rele despre Petru Groza. Nu mai puțin - dimpotrivă, poate - îi bucura să audă vorbe de laudă despre democrația americană și despre bunăvoința americanilor față de români. Ori de câte ori un vorbitor al opoziției realiza că asistența își pierde din interes, el nu avea decât să rostească "America", pentru a-i trezi pe oameni din apatie.

Unul din momentele cele mai dramatice și mai pline de indignare a fost atunci când Ilie Lazăr a citit o telegramă care anunța că ministrul național-țărănist Emil Hațieganu nu putuse sosi la timp pentru a lua parte la adunare, deoarece niște ticăloși comuniști, de altă naționalitate decât cea română, îl opriseră la Dej. După ce lungul șir de cuvântări se termină cu cântece patriotice, țăranii au defilat pașnic pe străzi, purtându-și drapelele și strigând: "Trăiască Maniu!","Trăiască Ilie Lazăr!". Apoi s-au întors în satele lor îndepărtate, mulțumiți în aparență. Cel mai impresionant miting politic văzut de mine în România guvernată de comuniști s-a terminat astfel, fără incidente, contra-demonstrația aranjată de guvern părând doar o tristă bagatelă. Mitingul a demonstrat forța copleșitoare a opoziției și sentimentele fără greș ale țărănimii românești.

Sosisem cu oarecare întârziere la mitingul de pe terenul de fotbal, din pricină că asistasem şi la întrunirea guvernamentală din oraş. Când am intrat în arenă şi mi-am ocupat locul, alăturându-mă mulţimii, unul dintre ţărani spuse: "Ziaristul american!". Vestea că un american era de faţă s-a răspândit ca un foc în preerie şi mitingul a fost întrerupt de un torent de strigăte: "Trăiască America!". Acestea au continuat un timp, după care ţăranii au început să scandeze: "Vrem să-l vedem pe american! Vrem să-l vedem pe american!" Eforturile mele de a nu ieşi în evidenţă eşuaseră şi, de vreme ce provocam mai multă dezordine rămânând în mijlocul mulţimii decât mergând la tribună, mi-am croit drum prin mulţime, m-am urcat pe platformă şi m-am aşezat la masa presei, în mijlocul ovaţiilor generale, după care cuvântările s-au reluat. Pe platformă, printre colegii mei jurnalişti, se găseau şi doi corespondenţi ruşi.

După mitingul ţărănesc, am fost invitat să iau masa cu câteva celebrităţi locale ale Partidului Naţional-Ţărănesc şi am ascultat mai multe toasturi în cinstea Americii. La terminarea lor, Ilie Lazăr a dispărut brusc, cum îi era obiceiul, iar eu am plecat cu maşina spre oraşul de graniţă Satu Mare, situat la 40 de mile de aici, pentru a face o scurtă vizită. Am petrecut acolo seara şi ziua următoare, cercetând relaţiile dintre unguri şi români, într-o localitate a cărei realipire la Ungaria era cerută de întreaga naţiune maghiară. Am vizitat judecători, clerici de toate confesiunile şi de ambele naţionalităţi, evrei, muncitori, profesori, ofiţeri, mai multe persoane oficiale şi jurnalişti. Rareori mi-a fost dat să întâlnesc un oraş cu o atmosferă atât de tensionată. Oraşul este dispus în jurul unui parc mare, atrăgător, în mijlocul căruia s-a ridicat un măreţ monument în cinstea soldaţilor Armatei Roşii care căzuseră la datorie. În jurul pieţei şi pe străzile învecinate există câteva impozante biserici, Romano-Catolică, Greco-Catolică, Presbiteriană, Ortodoxă. Clădirile noi sunt numeroase, iar un nou bulevard, larg şi bine pavat, duce de la parc spre marginea oraşului.

Vechiul şi maiestuosul hotel în care am locuit, spaţios şi puţin confortabil, amintea de trecuta splendoare feudală maghiară, în timp ce pieţele erau pline de tot felul de bunătăţi. Flori de primăvară

umpleau curțile, iar orașul avea aparența unei comunități fericite și prospere. Aparența aceasta era complet înșelătoare. În realitate, sătmărenii erau îngrijorați, furioși și înspăimântați. Înainte de război, evreii reprezentaseră o parte importantă a populației, dar marea lor majoritate fuseseră exterminați de ungurii naziști, iar puținii care mai rămăseseră, împreună cu cei care se stabiliseră acolo după război, mi-au relatat despre antisemitismul militant al românilor. Numai cu o noapte înainte, avusese loc o ciocnire sângeroasă între români, pe de o parte, și evrei și unguri, pe de altă parte. O parte din răniți se găseau acum la spital. În hotel, un evreu m-a asigurat că anunțaseră garnizoana rusească din oraș, cerând protecție. Nu sunt sigur că afirmația era adevărată, dar evreul credea acest lucru, fiind cu totul de acord. El dorea ca armata rusă de ocupație să rămână în acea parte a României cât mai mult timp cu putință, pentru a-i obliga pe români să se poarte bine cu evreii. Toți românii din oraș cu care am vorbit, indiferent dacă erau de partea guvernului sau a opoziției, erau uniți într-o crâncenă împotrivire față de unguri, insistând, unanim, ca Satu Mare să rămână parte a României. Numărul românilor care susțineau guvernul Groza era, în acest oraș, cu totul neglijabil.

La câteva săptămâni, Aliații au anunțat că orașul urma să rămână în hotarele României.

Cea mai interesantă conversație a mea de aici a avut loc în redacția ziarului comunist maghiar din localitate, care, chiar în acea zi, mă atacase violent într-un editorial, din cauza reportajelor trimise de mine pentru "Vocea Americii" și transmise în România. Totuși, în ciuda acestui editorial plin de ostilitate, redactorul, întâlnindu-mă în biroul prefectului, a insistat să-i fac o vizită. Când am ajuns la redacție, l-am găsit, pe el și pe colegii lui, foarte curtenitori, dar extrem de gravi. Mi-au descris îngrozitoarea tensiune dintre români și maghiari, asigurându-mă că naționaliștii români din jurul lui Maniu erau tot așa de cruzi ca și fasciștii și mi-au spus că aveau loc ciocniri zilnice peste tot în oraș, ciocniri care puneau viețile și averea tuturor ungurilor din localitate în cel mai mare pericol. Au încercat să mă convingă că nimic nu putea aduce armonie

în Transilvania, inclusiv în orașul Satu Mare, decât păstrarea la putere a guvernului Groza și a "democrației" pe care acesta o instaurase. M-au acuzat personal că am contribuit la înrăutățirea situației, nesusținându-l pe Groza, și au insistat să-mi schimb atitudinea, de dragul ungurilor. Redactorul șef a adăugat, fără echivoc, că singura speranță a ungurilor era faptul că Satu Mare se găsea aproape de noua frontieră rusă, ceea ce făcea posibilă intervenția rușilor pentru a preveni, chiar după încheierea păcii și retragerea oficială a trupelor, masacrarea ungurilor democrați de către românii fasciști. N-am făcut nici un comentariu, dar asemenea tactici ale ungurilor mi s-au părut dezastruoase. Cândva, după luni sau poate ani de ocupație rusească, românii vor fi din nou stăpâni în Transilvania, care este o parte a țării lor, și nu vor uita că ungurii au colaborat cu ocupantul străin pentru a-i umili. Nu puteam să nu simt o caldă simpatie pentru ungurii din Satu Mare, ca și pentru cei din celelalte orașe din Transilvania, dar viitorul lor e lipsit de speranță, afară doar de cazul când, din proprie inițiativă, ei vor găsi o cale de a trăi în pace cu vecinii lor români care, inevitabil, constituie aici "factorul dominant".

Frumosul oraș Satu Mare se aseamănă cu zeci de alte orașe ardelenești prin faptul că a devenit un Babilon modern al urii. Ungurii de aici m-au implorat insistent să ajut la salvarea lor, câștigând sprijinul Americii pentru guvernul Groza, în timp ce românii, cu o însuflețire cel puțin egală, mi-au cerut ca America să-i salveze, opunându-se aceluiași Groza. Mulți unguri din oraș detestau Partidul Comunist, ai cărui membri erau practic cu toții unguri, dar îl susțineau pentru că era ajutat de statul român să-i persecute pe români. Aversiunea românilor împotriva ungurilor atinsese, așadar, intensitatea unei patimi sălbatice. Evreii români îi detestau pe evreii unguri și reciproc, în timp ce 95% dintre români cu greu ar fi putut găsi cuvinte pentru a-și exprima adevărata ostilitate față de ocupanții ruși. Curios, în timp ce ungurii din Satu Mare erau atașați de ruși ca de mântuitorii lor, ungurii situați cu 15 mile mai la vest, peste frontieră, în patria maghiară, se opuneau rușilor, cu mai multă vigoare chiar decât o făceau românii. Ca rezultat al aces-

tei stări de ură, ungurii se temeau în permanență că geamurile le vor fi sparte sau că ușile bisericilor lor vor fi sfărâmate de români, iar aceștia, la rândul lor, se temeau de atacurile sălbatice ale comuniștilor unguri.

Patimile în Transilvania erau atât de exacerbate și ostilitatea românilor față de guvernul din București, dominat de comuniști, era atât de violentă încât, dacă vreun american trecea, în orice fel de mașină care avea un drapel american pe ea, prin oricare parte a provinciei, populația fiecărui sat românesc se înghesuia în jurul lui, sfidându-i pe toți detectivii, și-l implora zgomotos să convingă Statele Unite pentru a ajuta la eliberarea României. Românii ardeleni se adunau în jurul oricărui american, ca niște pui de găină flămânzi în jurul unei femei care le dă boabe, atât erau de dornici de demnitate civică elementară și de siguranță personală.

De la Satu Mare m-am întors la Baia Mare, unde mi-am petrecut noaptea ca invitat al episcopului greco-catolic, la confortabila clădire episcopală, înconjurată de o curte frumoasă, plină de flori de primăvară. Deși sunt protestant, dintr-o familie de predicatori aproape fanatici, și sunt profund atașat cauzei protestante, m-am simțit în largul meu alături de catolicii de ambele rituri, grec și roman. Strămoșii mă învățaseră că Roma era târfa Babilonului, și socoteam cândva că era mult adevăr în spusele lor, dar am descoperit mai târziu atâtea Babilonuri mai rele, încât nu-mi mai dau poalele veșmintelor peste cap când trec pe lângă un catolic, cum obișnuiam altădată. Atașamentul meu pentru libertatea individuală și valoarea personală n-a fost nicicând atât de puternic ca acum, motiv pentru care nu pot trece cu vederea nici un fel de totalitarism cultivat de biserica catolică. Dar am ajuns să înțeleg că toți creștinii îmi sunt aliați, împotriva despotismului imperial, iar acum am, cu adevărat, nevoie de aliați.

Hitlerismul și comunismul disprețuiesc însăși temelia creștinismului și a decenței umane. Amândouă utilizează minciuna, violența și înjosirea persoanei drept instrumente principale. Instaurează peste tot unde ajung frica, falsul și crima. Impun, în toate țările unde ajung, înjosirea spirituală și sterilitatea culturală, distrug tot

ceea ce omul a creat mai bun de-a lungul secolelor. Observându-le acțiunile direct, timp de mai mulți ani, știu că dacă totalitarismul triumfă, el va transforma lumea într-o imensă temniță, iar cu aparțin mulțimii de oameni obișnuiți care se împotrivesc acestui lucru. Din fericire și catolicii i se împotrivesc, ceea ce mă determină să colaborez cu ei.

Din păcate, omenirea a fost obligată să se angajeze într-o singură luptă, cu adevărat crucială: în favoarea sau împotriva tiraniei imperiale a comunismului. Dacă s-ar întâmpla să triumfe comuniștii, biserica protestantă ar fi distrusă temporar; în consecință, chiar din acest punct de vedere exclusiv protestant, mă bucur că am aliați catolici în această înfruntare. Dacă tirania comunistă ar fi victorioasă, omenirea ar fi și ea distrusă, deci, și dintr-un punct de vedere mai larg, mă bucur de aliații mei catolici. În plus, îmi amintesc că în Austria și Ungaria, unde am stat mulți ani în timpul ascensiunii nazismului, protestanții mei au avut un comportament mai puțin demn, în opoziția lor față de nazism, decât catolicii. Ambele tipuri de comportament au fost destul de rele, dar al nostru a fost inferior. Așadar mă simt în largul meu cu clericii greco sau romano-catolici. Unii dintre ei pot fi ipocriți sau mărginiți, dar așa se întâmplă și cu unii dintre iubiții mei frați protestanți. Prefer, desigur, o biserică de orice fel, decât un club nazist sau un sediu comunist, de unde camioane pline cu bătăuși înarmați, plini de ferocitate, ies pentru a-și ucide vecinii. Îmi place să ascult Evanghelia, citită în orice limbă și de către orișice preot și sunt bucuros să ascult binecuvântarea rostită la masă de un creștin catolic. Îmi place să văd imagini ale lui Isus pe orice perete ar fi atârnate. Prefer rugăciunea oricărui blestem sau slogan comunist și aleg slăvirea lui Dumnezeu și a celor veșnice în locul cinicei și animalicei exaltări a materiei de către atei, care îndrăznesc să disprețuiască întreg cosmosul.

Ținând cont de toate acestea, m-am bucurat să fiu alături de catolicii români, fără a exclude pe ceilalți. Unul din cei câțiva prieteni foarte apropiați ai mei din România a fost un predicator adventist de ziua a șaptea. Preferam costumul lui simplu veșmintelor sa-

cerdotale. Îmi plăcea și limbajul lui, deși eu nu îl utilizez. Mă bucuram să-l văd purtând Biblia cu el oriunde mergea și am admirat nezdruncinata credință care-i determina toate acțiunile. Și el, ca și oricare preot, săvârșea unele erori, dar în subiectele esențiale avea dreptate și manifesta un nobil curaj. M-aș bucura să fiu împreună și să lupt alături de preotul catolic, de fundamentalistul adventist, ca și de toți frații mei creștini. Cu asemenea gânduri în minte și sentimente în inimă, m-am bucurat de o masă copioasă, de un dejun tonic și de lungi conversații, la episcopia Greco-Catolică din Baia Mare.

În dimineața următoare, bătrânul meu Chrysler m-a purtat peste splendide șiruri de munți, către satele din Ocna Șugatag, aproape de granița rusească, în Maramureș, unde Ilie Lazăr urma să țină o altă întrunire național-țărănească. Locul firesc al întâlnirii ar fi trebuit să fie la Sighet, centrul administrativ al județului, dar, pe lângă faptul că orașul este situat chiar pe graniță, el este și unul dintre principalele centre ale Armatei Roșii din România. Ținând seama de acest lucru, Ilie Lazăr a preferat să țină mitingul într-un sat, la 15 mile depărtare. Pe când ne apropiam de locul adunării, trecând prin sate, n-am văzut alte lozinci pe garduri și pereți afară de "Trăiască Iuliu Maniu!", care păreau omniprezente. Era un semn că ne aflam într-o regiune pur românească. Proporția de români transilvăneni care ar fi fost în stare să scrie "Jos Maniu!" pe vreun zid este cam tot atât de neînsemnată ca și proporția de americani care ar fi putut să scrie undeva "Jos George Washington!". În mai multe sate, am trecut pe sub bolți proaspăt ridicate, purtând cuvinte de bun venit adresate lui Ilie Lazăr. Când am ajuns, am găsit întrunirea în plină desfășurare.

Asistența era compusă în întregime din țărani, îmbrăcați în costume albe, țesute în casă, destul de purtate. Atât bărbații cât și femeile păreau săraci și înapoiați. Mi s-a părut că viața în acea regiune de munte, destul de izolată, este aspră și sărăcăcioasă. Participanții veneau direct de pe terenurile lor, cu puțin pământ fertil, de pe coastele pe care arareori se face câte ceva, lăsând acasă plugurile lor rudimentare, trase de boi costelivi. Lăsau pentru un timp toate acestea, venind să asculte cuvântări politice. Era ciudat

că oamenii aceştia, care trăiau într-o zonă înconjurată de munţi, la capătul lumii, oameni care de abia aveau ce pune în gură, în afară de mămăligă, şi chiar aceasta lipsea uneori, erau interesaţi de chestiuni politice naţionale şi internaţionale. Purtau drapele româneşti, cântau cântece patriotice fiind foarte atenţi la tot ceea ce era în legătură cu independenţa României. Mă întrebam ce importanţă puteau avea toate acestea pentru nişte oameni aproape analfabeţi, care nu aveau la îndemână nimic de citit, chiar dacă ar fi ştiut să o facă. Motivul l-am înţeles după terminarea mitingului, când am vizitat oraşul Sighet, care servea atunci şi ca lagăr pentru prizonierii de război ce veneau sau plecau spre Rusia.

Sighetul fusese ultima gară românească pe linia ferată ce lega, înainte de război, Bucureştiul de Praga. În timp ce trenul aştepta pentru controlul bagajelor şi a paşapoartelor, puteai arunca o privire, peste îngustul râu Tisa, în "Rutenia subcarpatică", care pe atunci alcătuia extremitatea sudică a Cehoslovaciei. Acum, privind peste râu, poţi vedea Rusia, pentru că ruşii au luat acea provincie de la aliaţii lor, cehii. De fapt, în Europa Răsăriteană, nu există stat vecin cu Uniunea Sovietică de la care ruşii să nu fi luat teritorii. Desigur, pretextul pentru anexarea acelui mic ţinut muntos, locuit în mare măsură de ucrainieni, a fost faptul că ucrainienii din partea locului doreau să devină parte a marii Ucraine, una dintre cele mai importante republici sovietice. Poate că doreau cu adevărat acest lucru. Oricum, sub ocupaţia Armatei Roşii, nu era greu pentru deosebit de întreprinzătorii bolşevici să creeze un comitet local şi să-l convingă ca, în numele democraţiei şi al Cartei Atlantice, să transfere acel teritoriu cehoslovac către Rusia. Praga, ocupată atunci de Armata Roşie, a găsit că e mai înţelept să accepte acest rapt, afirmând că, oricum, nu ţinea cine ştie cât la acea regiune îndepărtată, de la marginea Europei.

Comuniştii ucrainieni n-au fost însă mulţumiţi cu o singură tranzacţie de acest fel, ţintind să obţină şi o bucată din România, mai bine zis o bucată în plus, având în vedere că Rusia anexase deja Basarabia, o parte din Bucovina şi chiar un ţinut aparţinând Vechiului Regat. Bucata în plus, dorită acum de ucrainieni, era cea

din jurul Sighetului, purtând numele de Maramureș, având puțini ucrainieni, cel mult o cincime din întregul număr al populației. N-au plănuit, de la început, o anexare directă, ci, ca prim pas, instalarea unei administrații autonome ucrainiene. Nu le-a fost greu să realizeze acest lucru, deoarece regiunea era complet izolată, din cauza întreruperii transportului pe calea ferată și a înzăpezirii abundente a șoselelor de munte; în plus, regiunea era împânzită de trupe rusești. Bineînțeles, în regiune era instaurată legea marțială, iar Armata Roșie deținea un control absolut.

Profitând de această situație, în timpul lunii februarie 1945, în timp ce războiul împotriva Germaniei continua cu înverșunare, iar România făcea tot ce-i sta în putință pentru a da Aliaților întregul său sprijin, câțiva ucrainieni deosebit energici au ținut două întâlniri secrete, una în orașul Sighet, cealaltă într-un sat ucrainean, la care s-a votat, de către ucrainienii convocați acolo, ca Maramureșul să fie transformat în provincie autonomă, cu administrație ucraineană, ceea ce curând s-a și întâmplat. Ucrainienii au luat în stăpânire primăria, prefectura și alte instituții publice, atât în oraș cât și în județ, instalându-și acolo susținătorii lor etnici. Bucureștiul era prea departe pentru a reacționa la această manevră și, oricum, era prea slab pentru a face ceva. În plus, era ocupat de ruși. Așadar, țăranii din regiune au trecut ei înșiși la acțiune.

În primul rând, pentru a restabili adevărul istoric, anume că populația din regiune nu dorea o administrație ucraineană autonomă, ei au semnat proteste împotriva loviturii de forță ucrainiene, ceea ce era foarte primejdios. A protesta, fie și prin viu grai, împotriva acțiunilor unui regim dictatorial este întotdeauna foarte periculos, iar a face acest lucru în timp de război presupune un risc dublu: a semna, negru pe alb, un asemenea protest, presupune un risc de trei ori mai mare. Totuși, practic întreaga populație românească din zonă a semnat protestul. Acțiunea trebuia realizată cu mare rapiditate, înainte ca cei ce inițiaseră protestul, majoritatea preoți greco-catolici, să poată fi arestați. Țăranii și-au dat, de la început, seama de aceasta, iar când listele pentru strângerea de semnături au început să circule prin sate s-au grăbit cu toții să le sem-

neze. Inițiatorii acțiunii au fost, la puțin timp după aceea, prinși și trimiși în Rusia, sau cel puțin ridicați din România.

Aceasta n-a însemnat însă sfârșitul acțiunii. La câteva săptămâni, o bună parte a populației din zona de munte a Maramureșului a luat cu asalt Sighetul, pentru a recuceri instituțiile publice. Majoritatea participanților la acțiune erau neînarmați, dar au reușit să pună mâna pe un tun, abandonat de una din armatele care trecuseră pe aici, într-o fortificație de pe dealurile din apropiere. Probabil că tunul nici măcar nu funcționa, dar capturarea lui demonstra că țăranii erau puși pe fapte mari. Atunci când mulțimea neorganizată de plugari, încălțați cu opinci, purtând căciuli albe, din blană de oaie, și cămăși lungi, albe, peste pantaloni, a năvălit spre oraș, sfidând Armata Roșie, aflată în culmea puterii ei, țăranii au oferit o priveliște mai degrabă măreață decât derizorie. Capitalele lumii libere fuseseră copleșite de minciuni cu privire la "guvernele populare" din Europa de Est, Azerbaidjan și alte locuri. Licențiați, cu diplome universitare, se înjosesc zilnic, căutând să-i inducă în eroare pe oamenii simpli în legătură cu aceste stări de lucruri. Aici însă, se afla o masă de oameni foarte simpli care priveau adevărul drept în față și-și riscau viața de dragul lui. Oamenii aceștia obișnuiți, din Sighet, nu doreau un fals "guvern popular", de felul celor instalate în alte părți ale Europei de răsărit, încercau, dimpotrivă, să înlăture unul de acest fel, care tocmai era pe cale să se instaleze în ținutul lor.

Au fost, fără îndoială, opriți cu ușurință, nu fără o oarecare vărsare de sânge. Jandarmeria locală, ajutată de soldați ai Armatei Roșii, purtând haine civile, a fost trimisă la intrarea în oraș și astfel administrația ucraineană autonomă a fost salvată. Un număr de revoluționari români, lideri ai țăranilor, au fost arestați, alții au reușit să fugă. Țăranii înfrânți s-au întors la casele lor, plini de amărăciune. Priveau, din înălțimea dealurilor lor, peste râul nu prea lat ce-i separa de imensul imperiu bolșevic, întrebându-se dacă nu cumva vor fi și ei înghițiți în curând de acesta și transformați într-o masă dejnădăjduită, obligată să lucreze în colhozuri. Deși erau săraci, urau totuși o asemenea perspectivă. Din fericire, dramaticul lor

protest a fost auzit în cele din urmă și administrația românească a fost reinstaurată în Maramureș. Nu se putea spune că era o administrație bună, nici măcar nu era românească, fiind numită de guvernul comunist al lui Groza, care-i favoriza pe neromâni. Dar, în orice caz, Maramureșul rămânea parte inalienabilă a Regatului român și aceasta era ceea ce doreau oamenii în primul rând.

În timp ce bătrânul meu Chrysler ne aducea înapoi spre Cluj, străbătând, mândru și zgomotos, munți și văi, am văzut, în nenumărate orașe și sate, case care ni se păreau a fi părăsite: în ele trăiseră cândva evrei. Foștii proprietari fuseseră exterminați de naziștii unguri. Aceste dărâmături, bătute de vânturi, fără uși și fără ferestre, care fuseseră odinioară căminele confortabile ale unor familii fericite, stăteau ca niște simboluri sinistre ale urii și patimilor care zguduie astăzi România. Din nefericire, în ciuda declarațiilor sale frumoase, guvernul Groza n-a făcut decât să sporească tendința de răzbunare.

Când am părăsit satul Ocna Șugatag, aflat în apropiere de Sighet, unde luasem parte la însuflețitoarea întrunire țărănească condusă de Ilie Lazăr, l-am văzut pe acesta, plecând cu viteză spre sud, în propriul său automobil, însoțit de vreo cinci persoane care constituiau garda sa personală. Speram să evite de a fi arestat de către ruși sau de agenții lor români și, într-adevăr, a reușit.

La scurt timp după întoarcerea mea în București, l-am văzut la hotelul Athenee Palace, ceea ce însemna că se afla în siguranță. Însă, după alte câteva zile de la întoarcerea lui, polițiștii comuniști au intrat în apartamentul modest în care locuia și l-au arestat. A fost condamnat mai târziu la ani grei de închisoare. Ilie Lazăr nu se numără printre cei mai capabili oameni politici români și nici nu pretinde că ar fi un mare bărbat de stat. Poate că vederile lui sunt tot atât de limitate, pe cât de necondiționat îi este devotamentul. Singurul său țel era instaurarea unei guvernări a poporului român, în folosul acestuia. Era fericit să lupte pentru împlinirea acestui țel, sub conducerea lui Iuliu Maniu, cel mai mare om de stat al României, căruia Lazăr îi este devotat fără rezerve. De câte ori merg seara la culcare, așezându-mă într-un pat confortabil, iar dimineața

mă trezesc liber şi nesupus nici unei îngrădiri, mă umple de amărăciune gândul că Ilie Lazăr se stinge într-o mică celulă, a unei temniţe comuniste, pentru simplul fapt că i-a criticat pe tiranii comunişti, aşa cum îi criticase de altfel şi pe despoţii nazişti.

După încheierea turneului meu jurnalistic, starea de lucruri din Transilvania s-a înrăutăţit şi mai mult. Curând, toate mitingurile opoziţiei au fost interzise. Partidul Naţional Ţărănesc a fost scos în afara legii, iar principalii săi conducători au fost arestaţi. Toţi românii din ţară au fost supuşi unei dictaturi comuniste fără de limite. Rareori relaţiile româno-maghiare în Transilvania au fost atât de departe de întrevederea unei rezolvări. Tirania bolşevică n-a făcut decât să le înrăutăţească, aşa cum a accentuat rivalităţile naţionale peste tot în Balcani.

Rusia pune stăpânire pe Dunăre

Pentru a mai adăuga o verigă în plus lanțurilor cu care a înrobit România, Moscova a pus stăpânire pe Dunăre, cu toți afluenții ei, și pe Deltă. Fără îndoială, pe această temă au avut loc consultări sporadice între Rusia și puterile occidentale, dar nu de o manieră care să poată slăbi cu adevărat controlul Moscovei asupra regiunii. Stalin ajunsese să pună stăpânire pe toate căile fluviale din Europa de sud-est, așa cum nici unul dintre țarii ruși n-o făcuse vreodată.

Mai bine de un secol s-a desfășurat o luptă acerbă între Rusia și restul Europei pentru dreptul de folosință a sistemului navigabil al celui mai mare fluviu al continentului. Până în ajunul celui de al doilea război mondial, Europa câștigase această bătălie, împiedicând Rusia să acapareze Dunărea, astfel ca fiecare națiune riverană să beneficieze de pe urma sa. Totuși, în 1941, Rusia reușește să pună mâna pe gurile ei de vărsare și generalissimul Stalin dicta acum asupra Dunării, aproape la fel de fără rezerve cum ar fi făcut-o la el acasă, dacă ar fi fost vorba de Volga, de pildă.

Abraham Lincoln spunea o dată că pentru pacea și prosperitatea Statelor Unite, fluviul Mississippi trebuie să curgă fără nici o oprelişte spre mare. Acesta a fost de fapt unul dintre motivele pentru care el nu a acceptat ca Uniunea să se destrame, nedorind ca un singur stat să controleze delta unui fluviu care deservea douăsprezece state. Timp de aproape un secol, Rusia a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a pune stăpânire pe delta unui fluviu care scaldă șapte țări, dar nu și Rusia. Dunărea servește foarte puțin Rusia, în orice caz nu mai mult decât Georgia este deservită de Mississippi.

În Evul Mediu, cavaleri dedați cu jaful, ale căror castele înfricoșătoare pot fi văzute și astăzi, cu zecile, obișnuiau să pună stăpânire pe toate punctele cheie de-a lungul Dunării și să rețină corăbiile care treceau pentru a le "vămui". Această silnicie pro-

fitabilă a dobândit, cu timpul, o anumită respectabilitate, după cum se întâmplă adesea și cu matrapazlâcurile capetelor încoronate. Cei oropsiți au tristul obicei să accepte, ba chiar să aprobe, cu jumătate de gură, împilările de care oricum nu pot scăpa. Acum, Rusia lua pilda acelor străvechi și pitorești jecmănitori, instalându-se ea însăși la gurile Dunării, cu tot arsenalul: armata roșie, flota roșie și ambasadorii săi roșii.

Apele mărețului fluviu, colectate dintr-o mare rețea de 60 de afluenți navigabili, răspândiți pe o suprafață de 300.000 de mile, pe teritoriile unui număr de state mai mare decât reușește oricare alt fluviu din lume să cuprindă în bazinul său, se varsă în Marea Neagră prin trei brațe: Sfântu Gheorghe, Chilia și Sulina. Agricultori, negustori, petroliști ori forestieri din România, Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria, Cehoslovacia, Austria sau chiar Germania, trimit prin cele trei brațe ale Dunării cereale, lână, petrol, cherestea, ceramică și alte produse destinate exportului, în timp ce un număr de europeni echivalent cu populația Statelor Unite primesc pe aici produse din import. Delta Dunării nu joacă vreun rol deosebit în comerțul exterior al Rusiei sau, oricum, el este unul mult mai mic decât în cazul unor țări mai îndepărtate. Cu toate acestea, Rusia a pus stăpânire pe Gurile Dunării și le păstrează ca pe o comoară de mare preț. Rusia a încorporat în Uniunea Sovietică tot țărmul nordic al fluviului, împreună cu hinterlandul aferent, stăpânind în același timp și toate insulele Deltei. Prin ocuparea României, sovieticii dețin controlul complet și asupra sudului Deltei, stăpânind, într-un cuvânt, fiecare braț al său.

Mai mult, ei au transformat Dobrogea, provincie românească ce se întinde la sud de Deltă, într-o adevărată provincie rusească, controlată mai sever decât restul țării. În 1944, Armata Roșie și flota rusească au ocupat Constanța, principalul port la Marea Neagră al Dobrogei, și curând acesta a dobândit aerul unui oraș rusesc. Clădirile sale publice, hotelurile sau locuințele particulare au fost ocupate, în întregime sau parțial, de către ruși: soldați, marinari, civili. Ani în șir, după ce războiul se terminase, circulația în Constanța era încă dirijată de soldați sovietici. Traficul portuar era

controlat în exclusivitate de ruși. Multe dintre vilele sau reședințele de vacanță așezate la țărmul mării fuseseră rechiziționate de aceștia, cu excepția celor pe care tot ei le demolaseră sau le aduseseră în stare de ruină.

Constanța și împrejurimile ei au constituit prima regiune pe care comuniștii români au pus stăpânire. Cu mult înainte ca Vîșinski să impună guvernul Groza, un grup de bolșevici români, beneficiind de prezența Armatei Roșii, a ocupat clădirile administrației de stat, a alungat pe reprezentanții autorității publice locale, instalând o conducere proprie. "Românii roșii", purtând același steag care astăzi flutură pretutindeni, de la Prut până la Kamceatka, au transformat, temporar, Dobrogea într-un soviet. Țărmurile și porturile, instalațiile de pe coastele riverane și maritime, căile ferate, flota, totul a fost pus la dispoziția Moscovei. Slogane comuniste incendiare îi îndemnau pe muncitori să-și demonstreze entuziasmul în piețe, în timp ce docherii, mai aspri de felul lor, erau transformați în trupe de șoc, numai bune de a sparge capetele tuturor celor care nu se arătau a fi comuniști. În acest fel, Rusia își croise o cale roșie solidă, pornind din Basarabia reanexată, trecând peste Deltă și prin Dobrogea controlată de comuniști, până în Bulgaria. Tancurile rusești huruiau mereu pe podurile plutitoare de peste Dunăre, pe care treceau și automobilele, majoritatea fabricate în America, folosite de ruși. Trenurile, pline până la refuz cu soldații ruși ori cu pradă de război luată de ruși din România, soseau mereu la Constanța, unde zeci de vagoane așteptau să fie descărcate pe navele confiscate de ruși.

Cele două orașe mai importante din preajma Deltei, Brăila și Galați, au fost printre zonele care au suportat unul dintre cele mai aspre regimuri de ocupație din țară. Fiind în plus importante centre comerciale și industriale, ambele îndurau prezența și acțiunile unora dintre cele mai dure detașamente de șoc comuniste din România.

În zona propriu-zisă a Deltei prezența americanilor nu era permisă. Aveam la Constanța o misiune navală destul de restrânsă, ce avea un sediu plăcut și atrăgător. Însă activitatea americanilor care

lucrau aici - de obicei unul sau doi - se reducea la sarcini de rutină, cum ar fi supravegherea operațiunilor de încărcare sau descărcare a navelor americane, ca și de aprovizionarea lor cu combustibil. Aceste însărcinări le solicitau însă cu adevărat întreaga energie. Erau supuși la atâtea umilințe din partea stăpânitorilor sovietici ai Constanței, încât evitau cu grijă să-și mai facă și alte greutăți, dând impresia că ar fi interesați de ceea ce se întâmpla în afara portului. Delta era un spațiu complet interzis pentru ei, ca și cum ea s-ar fi găsit la o depărtare de cel puțin 1.000 de mile și nu doar la 50, cum era în realitate.

Poate că totuși americanii își vor aduce aminte că gurile Dunării se află în România, stat asupra căruia ar trebui să avem aceleași drepturi de control, ca și rușii. Am pierdut nenumărați oameni, luptând pentru România, avem interese economice foarte serioase acolo, am jucat un rol decisiv în desprinderea României de Germania și aducerea ei în tabăra Aliaților. Cu toate acestea, putem vizita numai acele locuri în care rușii catadicsesc să ne permită accesul. Delta este pentru noi tot atât de inaccesibilă precum o fabrică de armament de la Moscova. Nici unui vas american nu-i este îngăduit să navigheze pe brațele ei. Nici un vehicul ce poartă drapel american nu putea fi zărit pe vreo șosea de aici. Nici un avion american nu-i putea survola cerul și nici un excursionist american nu putea face vreun pick-nick pe vreunul din ostroavele sale. Peste întinsele sale mlaștini domnea o liniște desăvârșită, iar din sălbăticia stufărișurilor unduitoare răzbătea misterul. Vâslitul înăbușit al pescarilor părea să spună: "Ferește-te!", iar țăranii locului nu întorceau capul nici în dreapta, nici în stânga, când treceau grăbiți pe acolo. Experiența mai multor generații umilite i-a învățat că acolo, la capătul lumii, este mai bine să taci, pentru a nu sfârși în mlaștinile tăcute peste care vegheau acum santinelele impasibile ale nesfârșitului imperiu roșu ce nu mai contenea să se extindă.

În 1944, Moscova a reușit să pună mâna pe acea pradă bogată la care mai-marii ei năzuiseră încă înainte de războiul american pentru independență. Prețul a fost plătit în mult sânge vărsat, dar obținerea controlului asupra Deltei a spălat într-un fel amărăciunea

repetatelor eşecuri anterioare. Cu atât mai mult Kremlin-ul se gândea acum la ea.

Apele Dunării străbat un hăţiş de graniţe şi fac să rodească nesfârşitele câmpuri pe care îşi duce traiul un adevărat Babilon de ţărani de toate naţiile, încălţaţi cu cizme sau cu opinci, cu cămăşi de pânză, cu haine din piele sau cu veşminte ţesute în casă. Dunărea este pentru toţi ca o mamă, iar în vremuri mai tihnite, când oamenii muncesc împreună, se duc la lucrul câmpului îngânând câte un cântecel sau ascultă cu bucurie susurul apei în vadul morii, Dunărea reprezintă chiar mai mult. Ea îţi dă sentimentul unei adevărate familii, sentiment năvalnic, impetuos, stăpânindu-i pe toţi. Aşa a fost de sute de ani. Fără o Dunăre liberă, Europa nu poate fi liberă şi fără o Europă liberă nici Dunărea nu se poate bucura de libertate.

Pentru popoarele din Balcani, Dunărea a fost aceea care, în zilele întunecate de robie, le-a purtat cântecele însetate de libertate. De aceea, ea era pomenită cu însufleţire în cântecele lor cele mai dragi. Jucase un adevărat rol în acţiunile lor revoluţionare. Atât de aproape era Dunărea de sufletele acestor oameni, încât freamătul undelor sale le mângâia tristeţea chiar şi în închisoare, iar susurul apelor era pentru ei întocmai ca un cântec de sărbătoare. Multe generaţii de păstori, ţărani sau meşteşugari, care au crescut cu Dunărea în suflet, i-au auzit pe părinţii şi moşii lor povestind despre un tărâm al libertăţii care ar exista undeva, dincolo de munţii de unde izvora fluviul. Strălucirea fiecărei primăveri, făcând uitată restriştea iernilor grele din Balcani, prilejuia popoarelor de aici o nouă întâlnire cu Dunărea, care era de fapt o reîntâlnire cu speranţa.

Cea mai înverşunată luptă în această zonă a dat-o Europa împotriva Rusiei. În 1812, Rusia a reuşit să-şi croiască drum spre Deltă şi să pună stăpânire pe malul său nordic, însă din cauza unui conflict continuu cu Turcia, ea nu şi-a putut întinde stăpânirea peste întreaga zonă. După înfrângerea lui Napoleon, Europa Răsăriteană şi Centrală a reuşit să-şi realizeze o largă unitate, sub conducerea unei singure dinastii, a Habsburgilor, influenţând în mod decisiv ţările mai mici din bazinul Dunării şi jucând un rol major în controlul navigaţiei pe fluviu. Această unitate a contribuit din plin la

crearea unor trainice și sănătoase tradiții dunărene. Rusia devenea însă tot mai puternică și mai conștientă de puterea sa. Ea căuta să-și impună dominația asupra unei mari părți a Europei Răsăritene, țintind să ajungă, pas cu pas, la gurile Dunării. Europa, de data aceasta sub conducere britanică, a răspuns provocării și, în timpul războiului Crimeei (1853-1855), a silit Rusia să bată în retragere, a eliberat gurile Dunării și a fondat o *Comisie europeană* pentru protecția acestei libertăți. Documentul a fost semnat de Anglia, Franța, Italia, Germania și Rusia. Europa își apăra astfel principalul său fluviu. Europa apăra Europa. Și aceeași Europă a proclamat libertatea României față de Rusia și s-a angajat să garanteze această libertate.

După aproape 20 de ani, în 1877, Rusia, care-și continua fără preget înaintarea sa agresivă spre sud-vest, a intrat într-un nou război, a obținut o mare victorie, asigurându-și din nou controlul asupra Dunării și recapturând în același timp Delta. Și-a șters de pe obraz pata rușinoasă pe care o lăsase războiul Crimeei, a distrus ultimul stăvilar pe care Europa îl ridicase împotriva înaintării sale și și-a întins netulburată stăpânirea peste câmpiile dunărene. Bineînțeles că Europa a intrat în panică, a reacționat din nou, adoptând o poziție fermă la *Congresul de la Berlin* și, în cele din urmă, a reușit să restaureze controlul internațional asupra întregului curs al Dunării. A recunoscut, totuși, stăpânirea Rusiei până la Prut și controlul ei asupra a 100 mile din țărmul nordic al Deltei. Fusese restabilit astfel echilibrul european. Europa a înțeles să apere cu fermitate un hotar peste care puterea absolutistă și subjugatoare a rușilor să nu poată trece. Astfel s-au scurs mai bine de 30 de ani, una din cele mai fericite perioade din istoria modernă a Europei, timp în care oamenii s-au simțit mai liberi, au călătorit în mai mare siguranță, aveau un mai mare respect unul pentru altul și aveau sentimentul unității lor mai puternic decât oricând de la Luther încoace. Europa era Europa, conducându-se după o morală creștină comună și năzuind spre progres științific, reforme sociale și realizări culturale. Mai puteai întâlni încă rele destule, o stăpânire autocratică din partea habsburgilor, subjugarea Poloniei care continua, dar dincolo de acestea oamenii din această parte a lumii erau încrezători, iar

Europa păstra în general o relație echilibrată cu Rusia. Numai că atunci, o Germanie cât se poate de agresivă și peste poate de nerăbdătoare ne-a azvârlit în primul război mondial, ceea ce a dat ocazia din nou Rusiei de a-și relua expansiunea spre centrul Europei și de a încerca să pună din nou mâna pe gurile Dunării, ca un pas în drumul său spre Strâmtori.

Se părea că sosise marea ocazie istorică a Rusiei. Gravele probleme și disensiuni interne au făcut însă ca ea să sufere o înfrângere catastrofală, chiar dacă aliații săi erau victorioși, iar dușmanii săi înfrânți. Din nou Rusia s-a văzut constrânsă să se retragă din Deltă și de la Prut, cu granița fixată pe Nistru și fără a dobândi vreun loc în Comisia Europeană a Dunării.

Dunărea rămânea liberă, popoarele din partea de răsărit a Europei erau salvate, echilbrul european fusese restabilit. Era vorba însă de un echilibru fragil, repede spulberat de sceleraților naziști, care au făcut să sară în aer, cel puțin pentru moment, toată construcția europeană. Într-o Europă distrusă ca entitate politică, cu granițele răsăritene șterse de pe hartă, Rusia a fost ea cea care și-a croit drum spre Berlin, Viena și Trieste, lansând totodată o viguroasă ofensivă în nordul Greciei, care amenința să nu se oprească decât la Marea Egee. Ea a înghițit și Dunărea, astfel că, pentru prima oară în istorie, cel mai mare fluviu al Europei a fost devenit râu rusesc.

Nu vreau să spun că Rusia a refuzat să ia în considerare înființarea unei comisii internaționale a Dunării. Nici n-ar fi adevărat, de altfel. Ea este chiar doritoare ca statele riverane să participe împreună cu ea la controlul navigației pe Dunăre, dacă este vorba doar de ele. La prima vedere, cererea ar putea apărea cu totul justificată. Ne putem întreba de ce să intervină cineva din afară pentru a le spune țărilor dunărene cum să-și conducă propriile afaceri interne? Situația nu este însă atât de simplă pe cât sugerează această întrebare.

După Tratatul de la Versailles, consecutiv primului război mondial, au funcționat două comisii ale Dunării, una având determinativul de "internațională", cealaltă de "europeană". Prima a fost cre-

ată după primul război mondial, pentru a împiedica exercitarea de către Germania a unei influențe exagerat de mari asupra statelor dunărene mai mici, și își avea sediul într-unul din porturile dunărene, mai întâi la Bratislava, apoi la Viena și-n cele din urmă la Belgrad. Cu excepția României, toate țările riverane erau membre ale comisiei, acestora adăugându-li-se Marea Britanie, Franța și Italia. Comisia a avut o bună activitate, îndeplinindu-și cu succes principalul scop, acela de a proteja interesele Austriei, Cehoslovaciei, Ungariei și Bulgariei, amenințate de o Germanie renăscută. Bineînțeles, însăși existența ei i-a deranjat pe naziști. Mulți germani se simțeau umiliți să-i vadă pe englezi sau francezi jucând un rol principal în dirijarea și controlul navigației pe un fluviu care era parțial german sau, în orice caz, se afla la sute de mile de granițele Angliei sau ale Franței. Comisia le apărea ca o creație respingătoare a Tratatului de pace, menită să le amintească în permanență de înfrângerea țării lor. E de înțeles așadar de ce, atunci când Hitler și-a impus dominația asupra Europei Centrale, prin forța armelor, el a înmormântat această Comisie, aruncând-o la marele coș de gunoi al Versailles-ului, făcând totodată din Dunăre un fluviu preponderent german. Tot așa cum a distrus Europa, el a distrus și caracterul european al Dunării. Timp de câteva luni a fost însă obligat să permită funcționarea, la Galați, a *Comisiei europene a Dunării*, cea care avea menirea de a supraveghea Delta. Comisia avea în componență reprezentanți ai Marii Britanii, Franței, Italiei, României și, acum, Germaniei, fiind în aceeași măsură un organism politic și tehnic. Această mini-Ligă a Națiunilor care se autofinanța, era unul dintre cele mai temeinic constituite organisme internaționale de pe continent, bucurându-se de multă autoritate și prestigiu. Comisia păstra șenalele navigabile ale Deltei dragate și sigure, oferind aceleași facilități de navigație pentru toți, și, în plus, avea dreptul de a exercita autoritate juridică. Datorită faptului că atât Delta, cât și toate canalele, țărmurile și insulele se aflau sub controlul exclusiv al României, aceasta nu era totdeauna fericită să împartă cu o comisie internațională suveranitatea asupra unei părți a teritoriului ei. Comisia europeană le apărea românilor ca fiind un stat în stat,

iar existența ei aducea atingeri mândriei lor naționale. Relațiile dintre România și Comisie erau, în consecință, discutate periodic, iar fricțiunile erau aplanate. În timpul celor doi ani de neutralitate ai României care au urmat căderii Poloniei, germanii, francezii și britanicii au continuat să lucreze împreună la Comisia Europeană a Dunării de la Galați. Era o priveliște ciudată să-i vezi pe reprezentanții unor state care încercau cu atâta furie să se distrugă unele pe altele, așezați la aceeași masă de negocieri. Comisia era însă mai direct și mai substanțial amenințată de rivalitatea germano-rusă, decât de războiul pe care Hitler îl ducea împotriva Angliei. Cu toate că Rusia semnase, în 1939, un pact cu Hitler, în scopul împărțirii Europei sau poate chiar a lumii, cei doi dictatori, nazist și comunist, au râvnit deopotrivă să pună mâna pe Delta Dunării. Urmărind vechile țeluri imperiale germane, Hitler dorea să facă din Dunăre un râu german, în timp ce Stalin, urmărind aceleași țeluri imperiale, ale Rusiei de data aceasta, era hotărât să transforme fluviul într-un râu rusesc.

În septembrie 1940, Vîșinski i-a declarat în mod solemn ambasadorului german la Moscova că Rusia era interesată în toate chestiunile dunărene, chiar și în controlul traficului fluvial în Europa Centrală. Nu concepea ca vreo conferință asupra Dunării să fie ținută, indiferent ce subiecte ar fi abordat, fără participarea Rusiei. Molotov a exprimat și el în scris, într-un mod cât se poate de hotărît, dorința Moscovei ca amândouă Comisiile Dunărene să fie desființate și ca una nou creată să controleze întreaga navigație fluvială, din Austria până la mare, având în componență reprezentanți germani, slovaci, unguri, iugoslavi, bulgari, români și ruși. Italia, ca și toate celelalte democrații occidentale, urmau să fie excluse. Acestea erau dorințele Moscovei în 1940, înainte ca Rusia să fi devenit câștigătoarea războiului și chiar înainte de a fi intrat în luptă. Acestea erau obiectivele Moscovei, exprimate clar și atunci când se adresa atotputernicului al III-lea Reich. Astăzi, în ofensiva sa spre Dunăre, Moscova nu mai are în față o Germanie triumfătoare care să-i amenințe frontierele, ci o Americă indiferentă și o Anglie ruinată. E de înțeles, așadar, că pofta rușilor de a deține

întregul control asupra Dunării este mai mare acum decât în 1940, iar obstacolele cu care ei se confruntă sunt mult mai mici decât atunci când Hitler domina continentul și spera să dobândească supremația în lume.

În octombrie 1940, foarte activul Hitler voind să preîntâmpine o dispută cu Stalin, foarte dinamicul său partener în distrugerea Europei, decis fiind să pună pe tapet chestiunea Dunării, a sugerat ținerea unei conferințe la București. România, deși era, desigur, cea mai interesată în chestiune, pentru că pe teritoriul său se află Delta iar capitala se întâmpla să fie Bucureștiul, nu a fost prea serios consultată. Dacă Hitler și Stalin ciopârțiseră deja țara fără a-i cere consimțământul, de ce și-ar fi dat osteneala s-o consulte într-o problemă minoră cum e Delta Dunării? Totuși, României i s-a permis să ia parte la Conferință pentru a observa cum este zdrobită între două pietre de moară. Germania a fost, bineînțeles, de acord ca Franța și Anglia să fie excluse din Comisia Europeană. S-a alăturat bucuroasă lui Stalin în excluderea Angliei. Cei doi dictatori excelau în acest sport. În timpul Conferinței, care s-a dovedit a fi pe cât de furtunoasă, pe-atât de inutilă, Rusia a cerut ca și Italia să fie exclusă din comisie, insistând ca Delta să fie administrată exclusiv de Rusia și România, urmând ca vasele de război ale tuturor celorlalte națiuni să fie excluse. Rusia urmărea, bineînțeles, ca România să devină o marionetă în mâinile sale, lăsând Moscovei controlul absolut asupra fluviului. Trimișii lui Hitler spuneau că l-ar fi auzit pe Molotov proclamând hotărît intențiile Rusiei de a șterge o umilință seculară, preluând cheile uneia dintre principalele porți ale fortăreței europene. Au respins, ca urmare, cererile Rusiei.

Conferința a eșuat și a fost amânată, nu înainte de a-i fi prilejuit Rusiei o excelentă ocazie de a-și vărsa năduful împotriva Marii Britanii. În timpul negocierilor de la București, de la care Anglia era absentă, ambasadorul britanic la Moscova, Sir Stafford Cripps, a protestat împotriva desființării Comisiei Europene. Atunci Vîșinski a arătat, pe un ton foarte dur, că îi făcea o deosebită plăcere să excludă Marea Britanie dintr-o comisie din care Rusia fusese exclusă, cu 20 de ani înainte, cu sprijinul larg al britanicilor.

Conferința de la București asupra Deltei, ținută în toamna anului 1940, a fost reluată la Paris în vara anului 1946, Bevin și Byrnes fiind acum în locul lui Hitler. Molotov era la fel de neînduplecat ca întotdeauna, făcând aceeași propunere privind crearea unei comisii dunărene care să cuprindă Rusia și șase dintre statele riverane: România, Bulgaria, Ungaria, Iugoslavia, Cehoslovacia și Austria. Cum regimurile a 5 din aceste 6 țări erau simple marionete ale Moscovei, propunerea acesteia pentru crearea unei Comisii internaționale era pur și simplu un plan pentru preluarea, de către Uniunea Sovietică, a controlului asupra întregului curs al fluviului. Marea Britanie și Statele Unite au respins cererile lui Molotov și au reafirmat că un control internațional asupra Dunării este soluția cea mai bună, atât pentru interesele statelor dunărene, cât și pentru pacea mondială. Ele au reiterat faptul că toate marile puteri comerciale au un interes major în a păstra Delta ca zonă liberă și s-au opus vehement tendinței sovieticilor de a "închidea porțile". Fără efect însă, deoarece Rusia a trântit cu putere porțile, zăvorându-le.

La sfârșitul lui iulie 1948, o nouă conferință asupra Dunării a avut loc la Belgrad, cu participarea a 11 state. Cele trei puteri occidentale au participat la conferință, ca și Rusia și sateliții săi. Austria avea calitatea de observator. Șeful delegației sovietice era Andrei Vîșinski, care, controlând 7 voturi din 10, putea întreprinde tot ce voia, și voia destule. Dirijând corul pe 7 voci, a putut să copleșească glasul statelor democratice și, bineînțeles, a făcut-o cu mare încântare. Rareori avusese Moscova șansa de a-și savura un triumf diplomatic de asemenea dimensiuni. Vîșinski i-a numit pe occidentali imperialiști și reprezentanții tuturor statelor satelite au aplaudat. El a declarat că puterile apusene nu vor mai exploata sărmanele state dunărene și, din nou, reprezentanții statelor satelite au ovaționat. Într-un limbaj demn de Calhoun sau Clay, el a ridicat în slăvi așa-zisele drepturi ale acestor state și reprezentanții statelor satelite s-au grăbit să-i repete cuvintele. Fiece propoziție rostită de Vîșinski era falsă, pentru că niciodată Rusia nu a acordat drepturi statelor satelite și fiecare propunere era o înșelătorie, pentru că ea nu accepta nicăieri controlul internațional. Tot ceea ce s-a întâmplat a fost un

simplu show moscovit. Mica Bulgarie și mica Ungarie stăteau alături de maica Rusia și spuneau cu aroganță Americii: "Acceptați toate acestea sau plecați!" Și aceasta era de fapt situația, deoarece Rusia stăpânea efectiv întreaga fortăreață care este Europa Centrală. Sir Charles Peake vociferă în numele Marii Britanii. Franța rosti cuvinte mari, dar ele nu făcură decât să-i arate neputința. America propuse, cu solemnitate, un plan de contramăsuri, dar acesta era ca și cum ai fi plănuit ca Dunărea să curgă spre Alpi. Era pur și simplu o pierdere de timp și o risipă de cuvinte frumoase. Rusia a prezentat un plan și l-a impus. El exalta "dreptul suveran" al fiecărui stat riveran de a împiedica orice navă care venea din lumea necomunistă să intre în apele sale sau să se oprească la docuri și să încarce o baniță de grâne sau un sac de lână. Acordul însărcina Moscova (și România) cu supravegherea Deltei. Prin înțelegerile comerciale care erau *Sovrom*-urile, Uniunea Sovietică controla fiecare mișcare comercială de pe Dunăre.

Un secol de istorie fusese dat înapoi. Moscova avea controlul deplin asupra Dunării. Vor urma Dardanelele?

O nouă constituție

Rusia Sovietică a pecetluit ușa temniței care a devenit România cu o nouă constituție bolșevică, la care s-au mai adăugat câteva zăvoare, sub forma pactelor militare. Constituția a fost inspirată după cea a Uniunii Sovietice și a fost trecută în grabă prin Parlamentul comunist, în decursul a numai câtorva ore. O astfel de măsură, care, practic, schimba întreaga ordine socială din România, nu a suscitat nici o discuție și a fost adoptată fără nici o urmă de împotrivire. Un document simbolizând o ruptură cu o mie de ani de istorie românească și o răsturnare a unor tradiții statornicite de mai bine de cincizeci de generații a fost cu atâta seninătate și entuziasm aprobat de către pretinșii "reprezentanți ai României", de parcă ar fi fost vorba de a anunța victoria într-un meci de fotbal. Aceasta era starea de neputință generală la care Kremlin-ul și Armata Roșie aduseseră poporul român, în perioada august 1944 - martie 1948.

Aceasta nu înseamnă, bineînțeles, că actuala Constituție va reprezenta un corp obligatoriu de legi fundamentale sau că regimul comunist din România va acorda vreo atenție prevederilor ei esențiale. "Drepturile poporului", pe care ea le cuprinde, nu au fost aplicate nici o singură zi, iar îngrădirile pe care se pretinde că le exercită asupra puterii statului au fost de la început ignorate. Comuniștii din conducerea statului au proclamat, în nenumărate rânduri, că un stat bolșevic, întruchipând "dictatura proletariatului", avea în primul rând menirea de a distruge burghezia, până la ultimele sale rămășițe. Având în vedere toate acestea, ce altceva poate fi o astfel de constituție, care pretinde că acordă toate drepturile civice, decât o mare ipocrizie? Toate constituțiile bolșevice promulgate până acum s-au dovedit a fi o înșelătorie. Constituția română are totuși o anumită semnificație, în măsura în care ea scoate la iveală cu claritate principalele scopuri ale dictatorilor comuniști.

Faptul că documentul se bazează pe Constituția sovietică a fost subliniat de nenumărate ori de către inițiatorii ei. De pildă, Gheorghe Gheorghiu-Dej, unul din cei patru comuniști de frunte ai României, secretarul general al Partidului Comunist și raportor asupra Constituției în fața Marii Adunări Naționale, declara că noua Constituție promite noi drepturi cetățenești, care nu au fost proclamate sau garantate în nici o altă lege fundamentală, cu excepția celei a Uniunii Sovietice sau în acelea ale noilor democrații, inspirate de Constituția sovietică: dreptul la muncă, la educație, la odihnă și la securitate socială.

Care erau țelurile Constituției sovietice și ce a înfăptuit ea pentru ordinea socială din acea țară au exprimat mulți conducători comuniști. Promulgarea Constituției sovietice era sărbătorită, în fiecare vară, prin articole și discursuri înflăcărate. În timpul verii lui 1948, ziarul bolșevic *Pravda* ținea să remarce: "Constituția noastră se bazează pe tezele potrivit cărora societatea socialistă este constituită din două clase: muncitorimea și țărănimea, alături de care se situează intelectualitatea poporului. Constituția presupune faptul că Partidul Comunist reprezintă avangarda clasei muncitoare, în lupta ei pentru sistemul socialist, și nucleul tuturor organizațiilor proletariatului, oficiale sau neoficiale. Bazându-se pe Constituție, Partidul bolșevic a condus popoarele Uniunii Sovietice spre victorii mărețe. Raportul dintre forțele sociale a fost complet schimbat. A fost creată o nouă industrie socialistă. Culacii au fost desființați. S-a înfăptuit sistemul gospodăriilor colective".

Toate acestea arată că prin Constituția bolșevică s-a asigurat dominația unui singur grup și s-a realizat confiscarea întregii proprietăți, inclusiv a celei țărănești. Exact acesta este și scopul Constituției din România. După ce s-a făli cu izvoarele de inspirație ale noii Constituții românești, ministrul Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat că "ea confirmă abolirea instituțiilor arhaice și reacționare, ca de pildă Senatul, proclamând Marea Adunare Națională, ca singură autoritate în stat". Cu fățărnicie, el a ridicat în slăvi sistemul partidului unic, pe cale de a se instaura în România, spunând: "De peste mări, ni s-ar putea reproșa că România nu a

adoptat o constituție conform căreia două clici politice, deopotrivă de străine de interesele clasei muncitoare, să ajungă pe rând la cârma țării. Ni se poate reproșa că n-am îngăduit ca în Parlamentul nostru să pătrundă agenții de încredere ai milionarilor, ai regilor oțelului, petrolului sau industriei conservelor. N-ar fi de mirare dacă De Gasperi și-ar exprima îndoieli asupra democrației în România, pentru că această democrație nu a trimis pe tot cuprinsul țării 300.000 de polițiști, înarmați cu mitraliere americane. Pe noi ne lasă reci criticile și furia imperialiștilor și a purtătorilor de cuvânt ai acestora. Ceea ce contează pentru noi este opinia poporului".

Cum nu mai încăpea nici o îndoială asupra naturii constituției pe care Uniunea Sovietică urmărea să o vâre pe gât poporului român, tot astfel nu era nici o îndoială asupra naturii Parlamentului. Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: "Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române se deosebește ca cerul de pământ, atât față de parlamentele regimurilor reacționare, cât și față de cele din democrațiile burgheze. Marea Adunare Națională este alcătuită din sute de muncitori și țărani, membri de toate gradele ai forțelor armate, femei, tineri, mici comercianți, autentici reprezentanți ai poporului". Dej atrăgea atenția în mod special asupra prezenței reprezentanților armatei: "Cum ar putea Armata să rămână indiferentă la grijile publice, când ea însăși poartă grija întregului popor!", a exclamat el.

După aceasta, ministrul a descris, plin de hotărâre, felul în care recent alesul Parlament urma să funcționeze. "Marea Adunare Națională, spunea el, se va deosebi fundamental, prin metodele sale de lucru, de vechile parlamente burgheze. Noii deputați vor colabora pentru a pregăti măsurile politice, sociale și economice necesare pentru țară, iar apoi se vor întoarce la propriile lor locuri de muncă, pentru a vedea cum sunt aplicate deciziile luate".

Examinând acest discurs strident, observăm cel puțin două aspecte sinistre. Unul este acela că menirea membrilor Adunării era să aclame, să aplaude, să voteze prin urale și apoi să se întoarcă acasă, la preocupările lor. Ei erau simple marionete într-o farsă, descrisă ca atare, chiar de omul care urma să se folosească de

dânşii. Mai reprezentativi erau reprezentanţii armatei, prezenţi în Adunare; ei simbolizau votul armatei, al unei armate concepută să funcţioneze ca o simplă unealtă a partidului. Toţi soldaţii şi ofiţerii votaseră. Deschis, aşa cum şeful lor, ministrul comunist de război, Emil Bodnăraş, le ordonase s-o facă. Nici n-ar fi îndrăznit să facă altfel. De fapt, ei reprezentau Rusia Sovietică în secţiile de votare româneşti; ei ajutaseră Rusia Sovietică să trimită "reprezentanţi ai României" în Marea Adunare Naţională, unde ei urmau să aclame o constituţie care deposeda de drepturi poporul român.

Priviţi cum votau soldaţii români! Timp de mai mult de trei ani, agenţii sovietici epuraseră sever armata. De 37 de luni, aceasta fusese plasată sub conducerea unor trădători, ce se aflau în serviciul a patru comunişti cu o mentalitate străină, impuşi de o putere străină. Mii de ofiţeri fuseseră concediaţi, încă şi mai mulţi degradaţi şi, nu puţini dintre ei, arestaţi. Armata Roşie ocupa ţara, ofiţerii sovietici se infiltraseră în fiecare organizaţie militară românească, comisarii politici comunişti erau activi în fiecare unitate militară, o campanie masivă de îndoctrinare comunistă se desfăşura, zi şi noapte, înainte chiar ca recruţii să fie mobilizaţi. În plus, promovările se făceau pe baza zelului arătat faţă de comunişti; ataşamentul faţă de Rusia era o trăsătură principală a loialităţii militare; democraţiile vestice erau descrise ca diabolice; iar "partidele istorice" erau înfăţişate, în fiecare cazarmă, în fiecare club ofiţeresc, ca o personificare a trădării. În faţa unei asemenea terori şi presiuni, cum ar fi putut soldaţii şi ofiţerii, sub privirea necruţătoare a comisarilor comunişti, să voteze împotriva ordinelor comandanţilor lor?

Astfel s-au desfăşurat alegerile pentru Marea Adunare Naţională. Aceasta explică de ce Adunarea era atât de "diferită de Parlamentele burgheze". În ea se regăseau, aşezaţi în băncile parlamentare, în picioare, ori aclamând de zor, 414 membri, dintre care 405 aparţineau partidului unic, iar ceilalţi 9 erau afiliaţi Frontului guvernamental. Şapte dintre ei erau liberali renegaţi care se desprinseseră dintr-o fracţiune de alţi liberali renegaţi pe care comuniştii i-au aruncat la gunoi, după ce s-au folosit de ei aproape 30 de luni. Ceilalţi doi deputaţi dintr-un partid neguvernamental

erau doar niște acrobați politici, aparținând apostatului Partid Țărănesc Democrat, care se desprinseseră din Partidul Național Țărănesc al lui Maniu și reușiseră să se agațe de scara celui din urmă vagon guvernamental, fără însă ca cineva să-și dea osteneala de a le deschide ușa. Guvernul comunist i-a tolerat, atât pe renegații liberali cât și pe cei țărăniști, pentru a putea spune lumii că în România există o opoziție. De fapt, așa-zisa opoziție își ridica glasul doar pentru a aproba fiecare propunere comunistă, prin urale, la fel de puternice ca ale comuniștilor înșiși.

Din cei 405 deputați guvernamentali din Marea Adunare Națională, 200 erau comuniști, 125 erau comuniști mascați, sub numele de "țărani", aparținând Frontului Plugarilor al lui Groza, iar 45 erau tot comuniști, camuflați sub denumirea de "intelectuali", aparținând Partidului Național Popular. Restul erau deputați maghiari în serviciul lui Groza, al comunismului și al Kremlin-ului. Ungurii erau chiar fericiți să coopereze cu Groza, pentru distrugerea României. În timpul alegerilor pentru Marea Adunare Națională, s-a raportat că partidul unic a primit 7.117.267 de voturi din 7.732.625 exprimate. Totul arăta atât de uniform, de parcă ar fi trecut pe acolo un buldozer. Națiunea română fusese împinsă cu repeziciune într-un gigantic malaxor, din care a ieșit compact votul ei, fără ca o piatră mai tare să fi rămas nesfărâmată sau ca angrenajul pus la punct de către Moscova să sufere vreo stricăciune. În 28 martie 1948, națiunea română a fost adusă în situația în care nu mai putea face nimic altceva decât să împlinească voința Guvernului.

Nu este deloc sigur că, de fapt, cele mai mult de 7.000.000 de persoane au votat într-adevăr pentru regim, în acea sinistră zi de martie. Verificarea urnelor și a buletinelor de vot nu a fost posibilă. Comuniștii puteau anunța orice cifră voiau. Ei au raportat cu 4.000.000 mai multe voturi decât se înregistraseră la alegerile din noiembrie 1946. Unii români anticomuniști erau de părere că cel puțin jumătate din cele 7.732.652 de buletine de voturi care au apărut în anunțul oficial erau fictive, dar ei nu aveau o dovadă clară pentru a-și susține afirmațiile.

Eu cred că o națiune asuprită ajunge adesea pe culmile dis-

perării, atunci când o rezistență deschisă nu este posibilă. Rusia era puternică, agresivă și prezentă efectiv la locul alegerilor, în timp ce America era îndepărtată și pasivă. Înalții ierarhi ai celei mai mari Biserici românești au fost aduși la supunere, la fel ca și armata și o mare parte a intelectualității. Principalul partid de masă, Partidul Național Țărănesc, fusese distrus, iar conducătorii săi arestați. Singurul partid de importanță cu adevărat națională fusese redus la tăcere. Mulți țărani au avut de suferit datorită rezistenței lor în fața comuniștilor, iar muncitorii au fost siliți să se înregimenteze în sindicate controlate de aceștia. Luând în considerație toate acestea, sunt înclinat să cred că cele mai multe familii modeste, aflate în cele zece mii de sate și orașe, au votat așa precum li s-a indicat. Comuniștii aveau, așadar, Adunarea Națională pe care și-o doriseră, iar aceasta a acceptat Constituția comunistă care dădea pentru totdeauna puterea în mâinile celor câtorva comuniști din Biroul Politic, mai precis în mâinile Uniunii Sovietice. Proiectul guvernului a fost înaintat Parlamentului la 8 aprilie, două zile după prima întrunire a acestuia, și a fost adoptat în unanimitate la 13 aprilie, fără a suferi schimbări esențiale. Cele 110 articole au fost reduse la 105, ca rezultat al anumitor ajustări.

În multe din prevederile sale, ca și în majoritatea formulărilor ei, Constituția dă impresia că ar fi democratică. Cuvântul "popor" este folosit în mod repetat, într-o manieră elocventă. Dar în toate cazurile, prin democrație și popor se înțelege, pur și simplu, dictatură comunistă. În articolul al doilea se spune: "Republica Populară Română a fost creată prin lupta poporului român, condus de clasa muncitoare, împotriva fascismului, reacțiunii și imperialismului". Acestea sunt exact aceleași cuvinte pe care comuniștii le folosesc când vorbesc despre partidul lor. Formula luptei împotriva fascismului, a reacțiunii și a imperialismului, înseamnă de fapt că țelul politic principal al Republicii Populare Române este lupta împotriva a tot ceea ce nu este comunist.

Capitolul al doilea se ocupă cu "structura economico-socială a republicii", iar articolul al doilea precizează: "Bunăstarea țării, bogățiile subsolului, apele și râurile, sursele de energie naturală,

căile de comunicație maritime și aeriene, poșta, telegraful, telefonul și radioul, aparțin statului, ca bunuri comune". În următorul articol se poate citi: "Proprietatea comună a întregului popor constituie fundamentul material al programului economic și al independenței naționale a Republicii Populare Române. Apărarea și dezvoltarea proprietății comune a poporului reprezintă o îndatorire a fiecărui cetățean. Comerțul interior și exterior este reglat și controlat de către stat. El poate fi, de asemenea, efectuat de către stat."

"Când interesul general o cere, mijloacele de producție industriale, aflate în posesia persoanelor fizice, pot deveni proprietatea statului."

"Statul îi sprijină pe toți cei care muncesc. Fiecare cetățean e obligat să muncească."

"Cetățenii au, de asemenea, drept la odihnă. Odihna este asigurată prin organizarea programului de muncă, prin concedii anuale plătite, în conformitate cu legea, prin așezăminte de odihnă și case de sănătate, parcuri publice și alte instituții speciale".

"Pământul aparține celor care îl muncesc. Statul protejează dreptul țăranilor la muncă. El încurajează și sprijină cooperativele sătești. Pentru a stimula dezvoltarea agriculturii, statul poate crea întreprinderi de stat."

"Statul conduce și planifică economia națională, în vederea dezvoltării economice a țării, pentru a asigura bunăstarea poporului și garantarea independenței naționale".

Această parte a Constituției permitea așadar statului nu doar să controleze orice activitate economică, dar și să-și însușească orice fel de proprietate, inclusiv pământul țăranilor. Guvernul comunist a pus imediat în aplicare acest drept, conceput anume pentru a-l deposeda pe om de bunurile sale, "în folosul binelui comun". Confiscarea proprietății constituie esența însăși a acestei Constituții, scopul principal pentru care au acționat comuniștii încă din ziua în care au preluat puterea.

Învățământul primea, într-adevăr, atenția cuvenită, iar minoritățile au fost bine susținute în acest sens. Orice manifestare a urii de rasă era pedepsită de lege. Statul și-a luat sarcina de a sprijini dez-

voltarea artei şi a ştiinţei, precum şi pe aceea de a organiza institutele de cercetări, bibliotecile, editurile, teatrele, conservatoarele de muzică. Imediat după aceste priorităţi venea familia, care urma "să se bucure de protecţia statului". "Părinţii au aceleaşi obligaţii faţă de copiii născuţi în afara căsătoriei ca şi faţă de cei născuţi în cadrul căsătoriei". Toate aspectele vieţii trebuiau să fie secularizate; rolul bisericii urma să fie redus la oficierea de liturghii şi rugăciuni. În articolul care cuprindea aceste prevederi, se menţiona:

"Libertatea de conştiinţă şi religioasă este garantată de către stat. Comunităţile religioase sunt libere să se organizeze ele însele, atâta timp cât riturile şi practicile lor nu contravin Constituţiei, securităţii publice sau moralei. Nici o congregaţie sau grup religios nu poate deschide sau organiza şcoli de învăţământ general. Sunt admise doar şcolile din cadrul învăţământului teologic, care trebuie să funcţioneze sub controlul statului".

Urma o clauză prin care "Libertatea individuală a cetăţenilor este garantată. Nimeni nu poate fi arestat şi reţinut mai mult de 24 de ore, fără mandat." Un alt articol afirma, de asemenea, că: "Libertatea presei, a cuvântului, a întrunirilor, procesiunilor şi demonstraţiilor, este garantată". Ce însemna această "libertate", aflăm din fraza imediat următoare:

"Posibilitatea de a exercita aceste drepturi este garantată prin faptul că mijloacele de tipărire şi locurile destinate întrunirilor sunt la dispoziţia celor ce muncesc".

"Cetăţenii au de asemenea dreptul să intre în asociaţii şi să se organizeze ei înşişi". Dar şi aici intervin câteva lămuriri. Dreptul este condiţionat în funcţie de scopul urmărit, care trebuie să nu fie "împotriva ordinii democratice, stabilite de Constituţie. Orice asociaţie cu caracter fascist sau antidemocratic este interzisă şi pedepsită de lege". De fapt, libertatea cuvântului, a întrunirilor şi a asocierii, este garantată doar comuniştilor şi interzisă oricui altcuiva. Toate aceste promisiuni ilustrează cinismul Constituţiei comuniste. Conform esenţei doctrinei comuniste, propovăduită şi practicată de toate regimurile bolşevice, scopul statului este înlăturarea burgheziei, deşi acum Constituţia română pretinde că garantează

libertatea individuală a tuturor cetăţenilor. Chiar în momentul în care articolul era adoptat, cu entuziasm şi unanimitate, de către Marea Adunare Naţională, închisorile româneşti gemeau de oameni care nu ştiau nici măcar pentru ce fuseseră arestaţi şi împotriva cărora nu fusese formulată nici o acuzaţie.

Prevederile Constituţiei privind sursa autorităţii în stat sunt excelente, dar rămân simple vorbe goale: "Marea Adunare Naţională este organul suprem al puterii în stat" şi, teoretic, este aleasă de popor. Este singurul organ legislativ faţă de care, tot teoretic, fiecare autoritate a statului este subordonată. Este condusă de un Prezidiu, format din 19 membri, al cărui preşedinte este, de fapt, preşedintele Republicii Populare Române. Prezidiul este cea mai înaltă autoritate în stat şi este ales de către corpul legiuitor, rezultat din alegeri. El emite decrete cu putere de lege, semnează legi, interpretează legi cu ajutorul decretelor cu putere deplină, iar, între sesiunile Adunării, poate lua orice fel de măsuri, mergând până la a declara război şi a încheia tratate. Oricând, el poate ratifica sau denunţa un tratat.

Activitatea de zi cu zi a Adunării nu este condusă de Prezidiu, ci de un birou alcătuit dintr-un preşedinte, doi vicepreşedinţi şi un secretar. Înfiinţarea Biroului Marii Adunări Naţionale a fost un plan al comuniştilor pentru a recompensa pe unii intelectuali de al căror prestigiu aveau nevoie sau pentru a se debarasa de câţiva tovarăşi, care deveniseră stânjenitori. Primii recompensaţi cu această sinecură aparţineau ambelor categorii.

Organul executiv şi administrativ suprem este Consiliul de Miniştri sau Guvernul: "Sarcina lui este aceea de conducere administrativă a statului; el coordonează şi emite directive generale pentru ministerele din subordine, conduce şi planifică economia naţională, alcătuieşte bugetul de stat, asigură ordinea publică şi siguranţa statului. Guvernul conduce politica generală a statului în domeniul relaţiilor externe. El organizează şi întreţine forţele armate". Este responsabil în faţa Adunării pentru activităţile sale şi depune jurământul în faţa Prezidiului. Miniştrii pot sau nu să fie membri ai Adunării. Ei pot fi urmăriţi în justiţie sau condamnaţi pentru actele

lor. Prezidiul poate anula o decizie ministerială, pe motiv de neconstituționalitate.

Toate aceste paragrafe par a fi foarte democratice, iar prevederile privind administrația locală sunt, de asemenea, ideale pe hârtie. În aparență, este un mare pas înainte față de practicile din România dinainte de război și, tot în aparență, autonomia locală este pe deplin asigurată. Organele autorității locale sunt "consiliile populare" (sau "sfaturile"). Ele sunt "alese pe termen de 4 ani, prin vot universal, direct, egal și secret" și sunt "răspunzătoare în fața poporului". Consiliile populare aleg, dintre membrii lor, comitete executive care au sarcina de a le supraveghea activitatea, iar aceasta este foarte diversă.

"Consiliile populare conduc și administrează activitatea locală, economică, socială și culturală, în conformitate cu legile și cu dispozițiile organelor administrative superioare. Ele elaborează și execută planul economic și bugetul local, ținând cont de planul național general și de bugetul general de stat, au în grijă administrarea proprietății locale și a întreprinderilor, menținerea ordinii publice, apărarea drepturilor cetățenilor, respectarea și aplicarea legilor, luarea de măsuri imediate, pentru bunul mers al economiei locale". Aceste soviete locale sunt desemnate a fi conducătorul suprem al fiecărei comunități. Din moment ce sunt alese de către popor, nu este oare poporul cel care stăpânește?! Doar în aparență!

Curtea Supremă este responsabilă pentru aplicarea legii pe întreg cuprinsul țării. "Ea supraveghează întreaga activitate a organelor judiciare. În fruntea ei se află procurorul general și procurorii generali adjuncți. Ei judecă și pedepsesc crimele împotriva ordinii democratice, a libertății publice și a independenței naționale. Subordonate Curții Supreme sunt "Curțile Poporului, care judecă toate cazurile, în afara celor de competența Curții Supreme".

Expresia "asesori publici" sună destul de bine. Ea evocă imaginea unor bărbați și femei, trudind din greu, la țară sau la oraș, care-și soluționează disputele pe calea rațiunii și a bunului simț, fără intervenția unor avocați vicleni sau a unor judecători docți ce caută întotdeauna soluțiile în paragrafele complicate ale manualelor

și tratatelor de drept.

Într-adevăr, cea mai mare parte a articolelor din Constituție sună bine, cu referiri constante la puterea populară, drepturile poporului și responsabilitatea față de popor a tuturor autorităților de stat. Dar, de fapt, Constituția consfințește doar confiscarea puterii absolute în stat de către un mic grup de persoane din fruntea Partidului Comunist. Nu Constituția a fost cea care a oferit această putere comuniștilor, pe de o parte pentru că nu avea autoritate să o facă, iar pe de altă parte, pentru că aceștia puseseră deja mâna pe putere. Ea le furniza însă justificări legale pentru fiecare abuz. Lanțurile comuniste erau decorate cu câteva fundițe roșii.

Situația actualului sistem de guvernare în România era următoarea: puterea supremă aparținea Uniunii Sovietice, care ocupase militar și politic România în toamna lui 1944. Ea a continuat să păstreze în această țară o armată numeroasă, până în 1948, și a instalat adevărate colonii de civili ruși în pozițiile cele mai importante. Într-adevăr, în iulie 1948, guvernul român a decretat că: "Cetățenia română poate fi acordată, cu sau fără o ședere anterioară în țară, celor care aduc servicii importante Republicii Populare Române". Așadar, dacă Uniunea Sovietică dorea, putea să păstreze un număr oricât de mare de cetățeni ruși în România, aceștia devenind, automat, cetățeni români.

Uniunea Sovietică își exercită autoritatea supremă în România, în cea mai mare parte, prin intermediul micului Birou Politic al micului Partid Comunist. Acest organism controlează armata, poliția, justiția și orice alt instrument al puterii. Controlează toate mijloacele de comunicare și interzice toate organizațiile sau mișcările independente. Biroul Politic a înființat sfaturi locale sau consilii populare, în fiecare comună sau județ. Aceste sfaturi erau alese formal și confirmate de un electorat care nu avea voie să voteze decât pentru candidații comuniști. Sfaturile erau împuternicite să controleze toate activitățile economice și chiar să confiște proprietățile, dacă partidul o cerea.

Guvernul sau cabinetul reprezintă principalul instrument de putere. El a fost creat de Partidul Comunist, folosind toate sursele

pe care le-a avut la îndemână, şi este condus de cei câţiva comunişti de frunte. Nu există nimeni în ţară care să fie în stare să modifice sau să influenţeze vreo măsură guvernamentală. Constituţia elaborată de comunişti oficializează exercitarea puterii absolute a Partidului asupra vieţii, libertăţii, gândirii sau dreptului la fericire al fiecărui om.

Peste toată această construcţie domneşte Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. Pentru a-şi întări şi mai mult puterea, Uniunea Sovietică a impus României, în 1948, semnarea unui tratat militar. De fapt, tratatul avea o mică însemnătate, deoarece, chiar în lipsa lui, Uniunea Sovietică dispunea de România după bunul său plac, dar a oferit Moscovei o îndreptăţire legală pentru orice acţiune militară viitoare, pe care ar fi putut să o întreprindă în România. De asemenea, oferea un bun prilej pentru o şi mai mare propagandă comunistă. Tratatul conţinea şase clauze şi obliga România să ajute Uniunea Sovietică, alăturându-i-se pentru îndepărtarea oricărei ameninţări de agresiune din partea Germaniei sau a oricărui stat care s-ar fi asociat Germaniei, "în orice fel". Această formulare putea presupune orice. Chiar şi un discurs pro-german, rostit de către un american în Kalamazoo, putea fi numit ameninţare americană împotriva securităţii sovietice, necesitând o acţiune comună româno-sovietică.

Viaceslav Molotov a explicat esenţa tratatului în următoarele cuvinte: "Concluzia acestui tratat, care are în vedere salvgardarea păcii şi a colaborării paşnice între două state vecine, cât şi salvgardarea păcii şi securităţii popoarelor, dobândeşte o semnificaţie particulară în acest moment, când din tabăra imperialistă instigatorii la un nou război încearcă să provoace confruntarea între cele două blocuri militare şi politice, acţionând împotriva statelor democratice şi pentru împiedicarea cooperării paşnice între naţiuni".

Primul ministru român, care împreună cu o impresionantă delegaţie s-a aflat la Moscova pentru semnarea Tratatului, nu a fost mai puţin exuberant. Părăsind Moscova, el a declarat directorului departamentului de protocol din cadrul Ministerului de Externe al

Uniunii Sovietice: "Vă rog să-i transmiteți lui Stalin, marele conducător al poporului sovietic, că poporul român nu va uita, pururea, generozitatea sa care ne ușurează înaintarea pe drumul reconstrucției și al independenței, drum care a dat poporului român posibilitatea să devină stăpân în propria sa țară.

"Vă rog să-i transmiteți lui Stalin mulțumirile luptătorilor români, ale clasei muncitoare și ale țărănimii muncitoare. Vom avea grijă ca acest Tratat, pe care l-am semnat și a intrat în vigoare, să consolideze prietenia dintre cele două țări și strânsa colaborare pentru reconstrucția patriei noastre. Închei cu cuvintele: Trăiască poporul Uniunii Sovietice! Trăiască Guvernul Uniunii Sovietice! Trăiască marele conducător al Uniunii Sovietice!"

Aceste cuvinte au fost rostite de înstăritul Groza, cel care și-a salvat toate proprietățile și fabricile din fața confiscărilor comuniste.

Pravda dedica tratatului, la 6 februarie, un exuberant editorial, afirmând: "Milioane de muncitori din toate țările vor primi acest tratat cu o mare satisfacție. Istoria relațiilor Uniunii Sovietice cu România, după război, este un exemplu desăvârșit pentru politica altruistă a Uniunii Sovietice.

"Binevoitoarea armată sovietică a pus capăt încercărilor la care era supus poporul român, care a suferit îndelung, sub jugul capitaliștilor români și străini. Ca rezultat al înfrângerilor Germaniei fasciste, muncitorilor români li s-a dat posibilitatea să-și clădească viața pe care o doresc, în acord cu propriile lor aspirații. România și-a ocupat locul printre statele democratice".

Tratatul a fost prima verigă din seria de tratate militare care leagă România de Rusia și de sateliții acesteia. Mai multe astfel de verigi de fier au înlănțuit, curând, România. Rusia este legată de Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia, Albania; majoritatea sunt, la rândul lor, legate între ele și, în același timp, de România. Orice român, lipsit de averea sa ori de libertate, silit să intre în colhoz sau să presteze muncă obligatorie, se găsește, în plus față de toate acestea, așezat în bătaia puștii a șase state comuniste, îndărătul cărora stă, atotputernică, Uniunea Sovietică.

Tratatele militare, o Constituție totalitară, corporațiile comerciale, despăgubirile supradimensionate, agenții comuniști, civilii ruși și armata de ocupație, toate acestea reprezintă cătușele cu care Rusia Sovietică, întinsă pe teritoriul vast și impenetrabil de la Prut la Pacific, a ferecat, fără putință de scăpare, națiunea română.

Întunericul se preface în beznă - ultima seară a anului 1948

Clopotele bisericilor bat învăluite într-o mare tristeţe, marcând sfârşitul celui mai nefast an din istoria modernă a României şi începutul unuia ce se anunţă încă şi mai nefast.

Nici o rază de speranţă nu răzbate din miezul beznei bolşevice care se întinde deasupra răsăritului Europei. Ofensiva împotriva oricărei religii s-a intensificat. În Bulgaria de exemplu, toate şcolile protestante au fost închise. Şcolile duminicale au fost şi ele desfiinţate. Mai mult de o zecime dintre pastorii protestanţi au fost arestaţi, iar unii dintre ei au fost condamnaţi la muncă silnică, în mine. Mulţi credincioşi protestanţi au fost reţinuţi şi deportaţi. Exarhul Ştefan a fost îndepărtat, iar preoţii rămaşi liberi au fost transformaţi în agenţi bolşevici.

În România, Biserica Greco-Catolică a fost interzisă, iar bunurile sale confiscate, prin decret comunist. Toate aceste persecuţii au afectat pe mai mulţi credincioşi decât s-ar întâmpla, de pildă, în cazul în care în Statele Unite ar desfiinţa Biserica Congregaţională.

În Ungaria, conducătorii Bisericii Luterane, inclusiv episcopul primat, au fost cu toţii întemniţaţi. În Slovacia, pastorii baptişti au fost arestaţi, iar bisericile închise.

Ofensiva comunistă împotriva Bisericii Romano-Catolice a izbucnit, cu o furie oarbă, în Polonia, Cehoslovacia şi România. Curajosul cardinal Jozsef Mindszenty a fost arestat, în Ungaria. Tovarăşul lui Tito, Eduard Kardelj, liderul comunist al Sloveniei, a decretat noi persecuţii împotriva catolicilor din această ţară. Toate acestea au fost însoţite de o rapidă şi aproape isterică intensificare a îndoctrinării bolşevice. Lumea comunistă este confruntată cu recrudescenţa unei înspăimântătoare campanii leninist-staliniste. Toată lumea este silită să fie de acord cu Molochul materialist.

Doctrina Kremlin-ului este trâmbițată pe toate posturile comuniste de radio, în ziare, în cărți, în școli, în cluburile de dezbateri, în laboratoarele de biologie, în cercurile literare, în mine sau în fabricile de tractoare. Absolutismul partidului unic a fost dus dincolo de orice limită.

În decembrie 1948, Partidul Comunist Bulgar, într-o neobișnuit de pompoasă ceremonie, la care au participat ștabi comuniști din peste 20 de țări, a decretat o nouă serie de persecuții împotriva celor câtorva vestigii de independență. În cursul ac[illegible]ași luni, comuniștii polonezi i-au asimilat pe socialiști, în [illegible]epurări dramatice.

Persecuția comunistă a sporit îm[illegible]va tuturor minorităților. Comuniștii români au dat recent o lovitură evreilor, ungurilor, rușilor și sârbilor din țară, interzicându-le categoric să se grupeze în orice fel de uniuni naționale. Toți aceștia au fost practic siliți să se dizolve în marea masă a proletariatului. Conflictul bulgaro-sârb, fricțiunile dintre cehi și slovaci, ura dintre albanezi și sârbi, au atins noi culmi, iar chestiunea macedoneană a ajuns să semene cu o torță aprinsă. Toate aceste disensiuni i-au făcut frenetici pe conducătorii bolșevici, umplându-i de speranțe și temeri, în același timp. Ei au întrezărit că un posibil conflict global care ar izbucni le-ar putea deschide calea spre și m[illegible] multă putere. În același timp, însă, ei văd peste tot conspirații burgheze înspăimântătoare care-i fac să-și întețească teroarea, prin masive epurări, pretutindeni pe continent.

Pentru a-și perfecționa aparatul totalitar, în vederea preluării puterii în întreaga lume, guvernele comuniste din tot răsăritul Europei se silesc să-i elimine pe țăranii independenți, sporind asupra lor presiunile, pentru a-i forța să intre în colhozuri. Comuniștii sunt pe cale de a lansa o ofensivă care va face, cu siguranță, din 1949, cel mai îngrozitor an din întreaga istorie modernă, pentru toți țăranii Europei răsăritene.

În Bulgaria, de exemplu, mai mult de jumătate dintre țărani și-au pierdut, în decursul ultimilor patru ani, pământul, iar, alături de lichidarea totală a independenței țărănimii, ultimele rămășițe ale inițiativei private au fost repede înăbușite și în mediul urban con-

form planurilor bolşevice. Guvernul comunist al lui Groza este şi el o parte din această conspiraţie globală de jaf şi teroare. El şi-a lansat propria ofensivă, în sate şi oraşe, asupra celor 16 milioane de locuitori ai ţării. De aceea, bătaia clopotelor, anunţând anul 1949, răsună trist peste România de astăzi.

Clopotele bat pentru fiecare familie românească...

Nota editorului

Cartea pe care o punem - pentru prima dată - la dispoziția cititorului român a fost scoasă dintr-un strat de arheologie jurnalistică peste care s-a așternut aproape o jumătate de secol.

Scrisă cu scopul de a face cunoscută publicului american tragedia României comunizate, relatarea lui Markham devine, din capitol în capitol, o istorie afectivă, realizată paradoxal din înlănțuirea unor reportaje puternice și a unor analize politice cu tăietură fină și exactă.

Despre autor se știu destul de puține lucruri. Fiu de pastor protestant din provincia profundă a Kansas-ului, Reuben Henry Markham a devenit în anii '30 corespondentul pentru Balcani al ziarului "Christian Science Monitor". După război a revenit în țara noastră, asistând consternat, ca atâția ziariști și diplomați occidentali, la uciderea lentă a democrației românești, efectuată de comuniști și sovietici sub privirile resemnate ale cancelariilor Marilor Puteri. În 1946 a participat efectiv la campania electorală, însoțind mai ales pe național-țărăniști în călătoriile lor din Moldova și Transilvania și fiind reținut în mai multe rânduri de agenții sovietici și de Siguranța condusă din umbră de Emil Bodnăraș. A fost în cele din urmă expulzat și a continuat să urmărească din America situația țării, publicând în 1949, la Boston, "România sub jugul sovietic".

Cartea este un elogiu nereținut adus poporului român și rezistenței sale, aproape eroice, la instaurarea comunismului sovietic, rezistență dusă cu fervoare, candoare și credință în valorile democrației de tip occidental. Marii favoriți ai autorului sunt național-țărăniștii, în care vede pe cei mai autorizați continuatori ai democrației interbelice. Celelalte partide și mișcări apar mai estompat, sau sunt omise, sau văzute cu severitate. Cei mai repudiați sunt, bineînțeles, comuniștii și sateliții lor, mercenari ai tru-

pelor de ocupație, în metodele cărora Markham descoperă un sistem cu nimic mai prejos decât nazismul. Soarta României din ultimele două decenii i se pare circumscrisă unui determinism cinic, dominat de cele două pietre de moară - bolșevismul sovietic și nazismul german - care aveau finalmente să zdrobească democrația și suveranitatea țărilor căzute în încleștarea lor.

Patosul cu care Markham apără adevărul românilor nu este întrecut decât de amărăciunea față de nepăsarea prin care Aliații occidentali i-au lăsat să spere că vor fi ajutați să iasă, măcar după terminarea războiului, din capcana istoriei și din fatalitatea geografiei.

N-am operat prescurtări în text (uneori redundant de la un capitol la altul), dar am renunțat la primele capitole, care erau un compendiu elementar de istorie, scris exclusiv pentru uzul cititorului ce nu știa nimic despre țara noastră. Am corectat tacit unele greșeli de tipar, dar n-am intervenit, decât în cazuri flagrante, acolo unde autorul era incorect informat.

Îl rugăm pe cititor să aibă, totuși, înțelegere față de unele date sau interpretări eronate, fie - la început - din cauza prea marii apropieri de obiect, fie - mai târziu - din cauza documentării tot mai greu filtrate prin proaspăt coborîta cortină de fier.

Dincolo de aceste mici imperfecțiuni, cartea lui Reuben H. Markham rămâne o capodoperă a literaturii documentare din acel timp de răscruce.

Culegere text: Nicoleta Țiproc, Ovidiu Marian, Călin Iepure, Szabolcs Kuki

În redactarea acestei lucrări traducătorul a primit un substanțial ajutor din partea
următorilor studenți ai secției de engleză a Universității Baia Mare:
Oana Coman, Mihaela Pop, Oana Gâța, Laura Săsăran, Lavinia Găvrilaș,
Roxana Weiss, Luminița Ardelean, Elisabeta Tripon, Nadia Șchiop,
Florina Ciupe, Manuela Bicăzan, Carmen Stanciu.
Mulțumește, de asemenea, colegilor de la catedra de engleză,
pentru sfaturile acordate cu generozitate,
și conducerii Facultății de Litere a Universității Baia Mare,
pentru sprijinul acordat în redactare.

Procesare computerizată
GAMBIT s.r.l.
Tel.: 613.63.09

Tipărit la
Tipografia FĂT-FRUMOS
Str. Ion Câmpineanu nr. 4, București
Tel.: 614.70.50

FUNDAȚIA ACADEMIA CIVICĂ
București, România
Piața Amzei 13, et. 2
C.P. 22-216, sector 1
Tel/fax: 312.58.54; tel. 659.59.09
Cont: 1520716000308 (în valută)
Cont: 4072916000308 (în lei)
Banca Română de Dezvoltare
Filiala "Triumf" (cod 416)
București, Bd. 1 Mai nr. 45

Culegere text: Nicoleta Țiproc, Ovidiu Marian, Călin Iepure, Szabolcs Kuki

În redactarea acestei lucrări traducătorul a primit un substanțial ajutor din partea următorilor studenți ai secției de engleză a Universității Baia Mare:
Oana Coman, Mihaela Pop, Oana Gâța, Laura Săsăran, Lavinia Găvrilaș, Roxana Weiss, Luminița Ardelean, Elisabeta Tripon, Nadia Șchiop, Florina Ciupe, Manuela Bicăzan, Carmen Stanciu.
Mulțumește, de asemenea, colegilor de la catedra de engleză, pentru sfaturile acordate cu generozitate,
și conducerii Facultății de Litere a Universității Baia Mare, pentru sprijinul acordat în redactare.

Procesare computerizată
GAMBIT s.r.l.
Tel.: 613.63.09

Tipărit la
Tipografia FĂT-FRUMOS
Str. Ion Câmpineanu nr. 4, București
Tel.: 614.70.50

FUNDAȚIA ACADEMIA CIVICĂ
București, România
Piața Amzei 13, et. 2
C.P. 22-216, sector 1
Tel/fax: 312.58.54; tel. 659.59.09
Cont: 1520716000308 (în valută)
Cont: 4072916000308 (în lei)
Banca Română de Dezvoltare
Filiala "Triumf" (cod 416)
București, Bd. 1 Mai nr. 45